FUNDACIÓ NOGUERA

Textos i Documents

Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)

VOLUM I

Edició i estudi a cura de
Jordi Bolòs
Imma Sànchez-Boira

FUNDACIÓ NOGUERA

Barcelona, 2014

INVENTARIS I ENCANTS CONSERVATS A L'ARXIU CAPITULAR DE LLEIDA (SEGLES XIV-XVI)

FUNDACIÓ NOGUERA

www.fundacionoguera.com

Col·lecció Textos i Documents

Director tècnic: Josep Maria Sans i Travé

FUNDACIÓ NOGUERA

Textos i Documents, 52

Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida

(segles XIV-XVI)

Volum 1

Edició i estudi a cura de
Jordi Bolòs
Imma Sànchez-Boira

FUNDACIÓ NOGUERA

BARCELONA, 2014

textos medievals catalans

www.tmcat.net

© Jordi Bolòs i Masclans – Imma Sànchez-Boira, 2014

Edita: Pagès Editors, SL
Sant Salvador, 8 — 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: març de 2014
ISBN obra completa: 978-84-9975-465-9
ISBN volum I: 978-84-9975-466-6
DL L 274-2014
Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

Sumari

Mots preliminars 9
Introducció 15
El territori i les institucions 15
La ciutat de Lleida als segles XIV-XVI: la seva morfologia . 15
L'especialització dels espais a la ciutat 17
La Suda: la parròquia dels eclesiàstics 26
El terme de Lleida 28
El terme d'Anglesola 31
L'Església de Lleida 33
Els documents que publiquem 37
De qui eren els béns? 39
Els inventaris 42
Els inventaris d'eclesiàstics 44
Els beneficiats i porcioners 44
Els canonges 49
Els ardiaques, els sagristans i les altres dignitats . . 52
Els rectors de les parròquies 54
Els mestres de l'Estudi General i els eclesiàstics amb estudis 55
Els inventaris de laics 57
Nobles 57
Menestrals i ciutadans 61
Pagesos 64

FUNDACIÓ NOGUERA

Els inventaris de les dones 66
Els dots d'algunes dones 68
Altres inventaris i altres documents 75
Fiabilitat dels inventaris 78
Els encants 81
On es feien els encants 87
Els que compraven béns a l'encant 88
Els encants de Pere de Sanaüja, Miquel d'Albesa i Mateu Sanç 92
Pere de Sanaüja 92
Miquel d'Albesa 95
Mateu Sanç 107
Comptabilitat 116
Els habitatges i els objectes 117
Els habitatges i les cambres 117
Els noms de les coses: els espais i els objectes . . . 129
La cambra 130
La recambra 134
La sala 138
La cuina 143
El pastador 146
L'estudi 150
El celler 154
L'entrada 157
Privades, passos i andadors 162
Les golfes, els porxos i els terrats 165
El rebost i el graner 170
Estables, corrals i colomars 174
Altres espais 178
Obrim una caixa o un arquibanc 182
Els objectes: de què eren fets i per a què servien . . 187
Una gran varietat d'atuells: el material 187
Una gran varietat d'atuells: la funció dels objectes . 202
Els vestits i els eclesiàstics 247
Les armes 248

Els llibres i les peces 282
Llibres i lectors a la Lleida de l'Estudi General 288
El preu de les coses 298
La procedència dels objectes 304
Els joiells de la sagristia 308
Les filigranes 312
Normes de transcripció 331
Signes emprats 332
Abreviatures 335
Bibliografia 337

Documents 349

Llista dels documents publicats als tres volums 1981
Índex de llibres 2001
Bibliografia i pàgines web 2004
Abreviatures 2004
Índex d'antropònims 2043
Índex de topònims 2101

FUNDACIÓ NOGUERA

FUNDACIÓ
NOGUERA

Mots preliminars

Aquest llibre, com segurament s'esdevé amb totes les obres que es publiquen, és fruit de moltes il·lusions. En primer lloc, una de les motivacions fonamentals que ha mogut els autors d'aquests volums a escriure o transcriure les pàgines següents és l'interès per conèixer i, sobretot, per fer conèixer com es vivia als darrers segles medievals. Tot i que d'entrada ens pugui semblar que l'edat mitjana és molt llunyana, de vegades també ens adonem que és molt propera i que sovint hi descobrim els precedents d'allò que ara ens envolta, físicament o mentalment. De fet, l'interès dels autors en l'estudi de la vida quotidiana dels homes que van viure en època medieval té l'origen ja fa anys. Ens va portar, anys enrere, a la realització d'excavacions arqueològiques i, darrerament, a la consulta de documents escrits, com els que ara publiquem. Recordem l'edició del llibre *Un mas pirinenc medieval: Vilosiu B (Cercs, Berguedà)* (Lleida, 1996), on es reconstruïa, gràcies als resultats d'una excavació i també després de la consulta d'uns inventaris, com era l'interior d'un mas de l'Alt Berguedà o, d'una manera especial, la publicació del volum *La vida quotidiana a Catalunya en l'època medieval* (Barcelona, 2000), en la realització del qual van participar tant Jordi Bolòs, que redactà el text, com Imma Sànchez-Boira, que féu la tria de les il·lustracions, alguna de les quals tan interessant com la de l'infant que fa ús d'un caminador, unes carrutxes, per fer les seves primeres passes.

La segona il·lusió dels autors d'aquest recull d'inventaris i encants dels segles XIV-XVI ha estat fer conèixer un fons documental excepcional, conservat a la ciutat de Lleida, la ciutat catalana on tingué la seu, des de l'any 1300, el primer estudi general o universitat de la Corona cata-

lanoaragonesa. El fet d'haver-hi una universitat, amb els seus professors i amb una munió d'estudiants, va tenir una gran importància en la vida cultural d'aquesta ciutat a la tardor de l'edat mitjana. El gran nombre de llibres de dret civil i canònic i d'arts que són esmentats en alguns dels documents d'aquesta col·lecció d'inventaris i encants és un bon reflex de la importància de la ciutat de Lleida com una de les capitals culturals de la meitat oriental de la península Ibèrica, la qual estava en contacte amb els focus culturals europeus més capdavanters, que hauríem trobat aleshores a Itàlia i a l'Europa central o septentrional. La ciutat de Lleida, que va estudiar acuradament Josep Lladonosa en els seus cinc llibres sobre *Els carrers i places de Lleida a través de la història* (que ara tenim traduïts al català, 2007) o que Jordi Bolòs ha reconstruït en mapes a *Dins les muralles de la ciutat* (Lleida, 2008), era un nucli urbà de mida mitjana, que des del punt de vista cultural tenia un paper notable dins l'espai català, que en el quatre-cents tenia com a capitals València, Barcelona, Perpinyà i Palma de Mallorca, i també dins l'espai cultural aragonès, la capital del qual era a Saragossa. De fet, la importància de València i els estrets lligams que hi havia entre la capital valenciana i la ciutat de Lleida resten ben reflectits en alguns dels documents publicats.

Els volums que teniu a les mans estan estretament lligats a la realització de la tesi de doctorat d'un dels autors d'aquest llibre, Imma Sànchez-Boira. La transcripció d'aquests centenars de documents és un dels puntals, juntament amb l'estudi de les fonts iconogràfiques, de la recerca que li ha de permetre descobrir i entendre els espais on vivia la gent que va habitar a Lleida als darrers segles medievals.

Els documents publicats en aquests volums són guardats a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL). Bàsicament és un conjunt d'inventaris i d'encants dels béns mobles (i d'alguns béns seents) de persones que vivien a la ciutat de Lleida als segles XIV, XV i XVI. Podem considerar que és un corpus excepcional a causa del gran nombre d'inventaris i encants que es conserven amb referència a una sola ciutat i, també, amb relació a un grup força homogeni de persones. Així mateix, és un aplec de documents molt notable pel fet que tots (o gairebé tots) són redactats en llengua catalana. En altres ciutats i sobretot en molts altres països europeus, a la fi de l'edat mitjana, els inventaris post mortem encara eren escrits en llatí. En aquest cas, el fet que aquests inventaris siguin escrits en català té una gran importància perquè ens ajuda a conèixer d'una manera més precisa els béns inventariats i perquè ens mostra quin era el lèxic emprat en una ciutat catalana, a la tardor de l'edat mitjana, per designar milers d'objectes diversos.

Un aspecte que també és característic d'aquest recull d'inventaris lleidatans és que la majoria fan referència a béns d'eclesiàstics,

de preveres beneficiats, canonges, prebosts (pabordes o prepòsits), ardiaques, rectors de parròquies, etc. D'una banda, cal assenyalar que això és interessant perquè permet d'endinsar-nos en un estament social determinat; d'una altra banda, però, aquest fet representa un cert empobriment de la representativitat de la documentació transcrita. Per sort, aquest mateix fons, conservat a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL), també inclou alguns altres documents relacionats amb pagesos, nobles, "artistes" (gent d'oficis liberals) o menestrals, que permeten que hom tingui una visió més àmplia i contrastada de la societat de l'època i d'allò que tenien en llurs cases persones amb oficis molt diversos i que es poden relacionar amb realitats socials distintes.

Cal assenyalar que, tal com s'esmenta al títol del llibre, al costat dels inventaris molt sovint també es conserven els documents dels encants o subhastes dels objectes mobles de les mateixes persones els béns de les quals abans havien estat inventariats. Precisament, pel fet que sovint es tracta dels mateixos antics possessors i, en principi, dels mateixos objectes, hem cregut molt interessant incloure en aquests volums la transcripció de tots els encants conservats en aquest fons documental de l'Arxiu Capitular de Lleida. A l'edat mitjana, l'adquisició de productes de segona mà era molt normal. No tot es comprava acabat de fer, tal com ha esdevingut usual en etapes de més riquesa com han estat els darrers decennis. Per tant, conèixer aquesta font —les actes dels encants públics— és fonamental per poder saber quin era el valor de les coses, tot i que som prou conscients que, malgrat que es digui que els béns eren venuts al millor postor, moltes vegades certes persones podien tenir una situació poc o molt privilegiada a l'hora de comprar els objectes subhastats (així, per exemple, alguns parents, alguns eclesiàstics, alguns revenedors d'objectes i menestrals o potser el mateix corredor de coll i el notari de l'encant).

Un tercer grup de documents que formen aquest llibre són instruments relacionats amb la comptabilitat. Inicialment no havíem pas previst d'incloure'ls. Tanmateix, l'interès d'allò que diuen i sobretot la relació que tenen amb els inventaris i els encants que hem transcrit i que editem ens ha dut a valorar la importància i la conveniència de publicar-los.

Hem de recordar també que allò que havia d'ésser inicialment, fa uns tres anys, un recull d'una vintena d'inventaris, que ja estaven mig transcrits, s'ha convertit en un llibre de diversos volums, que inclou cent setanta-set documents, alguns dels quals molt extensos. L'esforç de transcripció d'aquests milers de pàgines creiem que ha valgut la pena. Si recuperem el que dèiem més amunt, hem cregut

que publicar un conjunt homogeni i tan ampli de documents de la ciutat de Lleida dels segles XIV-XVI era important per al coneixement de la història d'aquesta ciutat i per a la cultura catalana i que, per tant, el resultat obtingut compensava amb escreix l'esforç esmerçat, al llarg dels darrers anys, de transcripció de moltes pàgines plenes d'escriptures de vegades molt difícils de llegir i també de realització d'uns índexs i d'una àmplia introducció que volem que permetin d'entendre més bé allò que diuen tots aquests instruments. Perseguint, així mateix, una més bona comprensió del text, les transcripcions són acompanyades d'un gran nombre de notes, que ens il·lustren sobre les característiques de l'original i també sobre el significat, de vegades ara difícil de comprendre, de molts dels mots que inclouen. A més, com ja hem assenyalat, aquests volums són una de les bases que ha permès la realització de la tesi de doctorat d'Imma Sànchez-Boira sobre espais i objectes a les cases urbanes de Lleida des del final del segle XIV fins al segle XVI.

Per acabar, hem d'agrair molt la col·laboració i l'ambient acollidor que sempre hem trobat a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL), al llarg dels darrers anys, a l'hora de consultar i de transcriure els documents que ara publiquem. Restem molt agraïts a les arxiveres Ana Carles i Rosana Miró per tot l'ajut prestat i per la meritòria feina que han fet de modernitzar i fer més assequible aquest arxiu on es conserva una part notable del record de la història lleidatana. Agraïm, així mateix, Jesús Alturo els consells que ens ha donat amb relació a aspectes paleogràfics. També hem d'agrair a Josep M. Sans Travé i a la Fundació Noguera que hagin fet possible la transcripció i la publicació d'un fons com aquest que creiem que és important per al coneixement de la història de Lleida, de la vida quotidiana de la gent que vivia en aquesta ciutat i de la cultura i llengua d'aquesta capital catalana on, des de l'any 1300, s'alçà el primer estudi general o universitat de la Corona catalanoaragonesa. Tanmateix, aquests documents no només tenen interès per a Lleida sinó que també tenen interès per a conèixer més bé la llengua i la cultura del conjunt de terres on es parlava i es parla l'idioma català, atès que permeten comparar les paraules i les expressions que s'hi esmenten amb les que trobem documentades en altres ciutats de la resta dels Països Catalans. En fer la transcripció i l'estudi d'aquests documents ens hem adonat encara més de la gran importància que tenen treballs ingents com el *Diccionari català-valencià-balear* d'Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll (sempre amatents a aclarir realitats no sols lingüístiques ans també etnogràfiques), l'interès d'obres excepcionals com el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*

de Joan Coromines o bé la transcendència per al coneixement de la nostra llengua comuna dels estudis i de les transcripcions d'inventaris o d'altres documents semblants que s'han dut a terme al llarg dels darrers segles a València, Mallorca, Barcelona, Perpinyà o en altres ciutats i viles dels països en què es parla el català.

Alpicat (Segrià), 10 de desembre de 2012

FUNDACIÓ NOGUERA

FUNDACIÓ
NOGUERA

Introducció

El territori i les institucions

La ciutat de Lleida als segles XIV-XVI: la seva morfologia

La ciutat de Lleida, als segles XIV, XV i XVI, era una ciutat tancada rere unes muralles i organitzada en cinc parròquies que s'estenien al peu d'un turó, al cim del qual hi havia la seu episcopal, el Castell del Rei i totes les cases i palaus del barri de la Suda. Podem considerar que l'origen de l'urbanisme de la ciutat i, en especial, la distribució de l'espai urbà en cinc termes parroquials arrenca de la segona meitat del segle XII, de després del setge i la conquesta d'aquesta ciutat per part dels comtes de Barcelona i d'Urgell, l'any 1149, i com a conseqüència de l'organització de l'Església lleidatana que es produí poc després de l'ocupació de la ciutat (especialment l'any 1168, arran de l'establiment de l'anomenada *Constitució fonamental*).[1] Això no obstant, per trobar l'origen veritable de l'urbanisme lleidatà cal anar encara més endarrere i apropar-nos a la medina que s'organitzà, en època islàmica, al peu d'una alcassaba o suda; aquesta medina restava, ja abans de la conquesta comtal, voltada de diversos ravals construïts més enllà dels seus murs.

Com hem dit, a la fi de l'edat mitjana, el conjunt dels termes de les parròquies de la ciutat de Lleida, dedicades a sant Joan, santa Magdalena, sant Andreu, sant Llorenç i sant Martí, restava tancat per un recinte de muralles. L'eix de comunicació intern de la ciutat més important, paral·lel al curs del riu Segre, era el Carrer Major (que

1. J. Bolòs – J. R. Piqué, "El bisbat de Lleida: un territori i unes institucions", *Arrels cristianes*, vol. I: *Temps de Forja. Els inicis i l'alta edat mitjana. Segles V-XII*, Pagès Editors – Bisbat de Lleida, Lleida, 2008, pp. 249-266.

aleshores, a part d'anomenar-se Carrer Major, també rebia altres noms, com Guillem d'Osca, Cingleria, Sabateria Blanca, etc.). Alhora, també hi havia alguns eixos viaris que permetien de connectar aquesta via inferior amb la rodalia de la Seu i de la Suda, com el carrer del Palau del Bisbe, el carrer de la Costa de Sant Joan, el carrer del Romeu (ara és el carrer de Cavallers) o el carrer de la Volta de Curró (ara carrer de la Palma). A la ciutat de Lleida, com en moltes ciutats medievals, es construïren poques places. Podem destacar la plaça de Sant Joan, la plaça de la Cadena o la plaça de la Suda. Com veurem en les properes pàgines, era precisament al barri de la Suda (al costat de la Seu Vella) on tenien les cases molts dels eclesiàstics esmentats als inventaris i fou precisament en aquesta plaça situada a la Roqueta, al costat del portal de la Suda, on se celebraren la majoria dels encants o subhastes públiques dels béns trobats als habitatges, que havien estat prèviament inventariats. Fora dels murs de la ciutat, anant cap al nord, encara hi havia una altra parròquia, menys important, Sant Gili, situada ja més enllà del portal de Magdalena. Defora del recinte de les muralles, també hauríem trobat diversos edificis religiosos, com el castell templer de Gardeny, la Casa Antiga o comanda dels hospitalers i els convents de framenors, de predicadors, de trinitaris, etc.

En aquesta etapa de la història de Lleida, el centre del poder civil i el centre econòmic de la ciutat era al Carrer Major, mentre que el centre del poder religiós era a la Suda, al cim del turó. Al capdamunt de la ciutat i molt a prop de la Seu Vella hi havia el Palau del bisbe. La gran majoria dels preveres beneficiats, degans, ardiaques, prebosts (o pabordes) i canonges que trobem esmentats a la documentació tenien la casa precisament al costat de la Seu, dins els límits de la seva parròquia, l'anomenat barri de la Suda, l'antiga alcassaba d'època islàmica. Com s'esdevingué en moltes ciutats europees, l'espai més proper a la catedral, que a Lleida era la Suda, va convertir-se en un barri bàsicament eclesiàstic. Per desgràcia, tot aquest barri encimbellat damunt del turó de Lleida fou destruït al segle XVII i, sobretot, al segle XVIII (quan la Seu Vella fou convertida per Felip V, després d'una guerra de conquesta, en una caserna militar).

Actualment no es conserva cap de les cases esmentades i descrites d'una manera detallada als documents que publiquem. Només han arribat fins a nosaltres aquests inventaris que permeten, això sí, reconstruir amb una gran precisió l'interior d'un bon nombre d'habitatges situats a la Suda de Lleida (de vegades al peu del campanar de la Seu o al costat de la plaça o de la bassa de la Suda) o en altres parròquies de la ciutat.

Als segles en què es feren aquests inventaris, un fet que diferenciava la ciutat de Lleida de les altres ciutats catalanes és que hi havia un estudi general, una universitat. Algunes de les cases que s'inventariaren (en els documents que publiquem) pertanyien precisament a professors de l'Estudi General, com podem veure clarament en el cas de Bartomeu Grassa (doc. 177, inventari de l'any 1568 que precisament clou aquest recull documental). L'existència de la universitat, on, d'ençà de l'any 1300, es feien classes de dret civil i canònic, de medicina i d'arts, també resta reflectida en el nombre d'obres impreses o manuscrites que trobem en moltes de les biblioteques particulars que són descrites en els inventaris i també en el contingut d'aquestes obres. Com podrem comprovar, la ciutat de Lleida, en aquests decennis situats a cavall entre les edats medieval i moderna, restava oberta a influències dels centres culturals capdavanters d'Europa.

L'ESPECIALITZACIÓ DELS ESPAIS A LA CIUTAT

A la ciutat de Lleida, a la fi de l'edat mitjana, com en la majoria de les ciutats europees d'aquesta època, hauríem trobat una certa especialització dels carrers, dels veïnats (o sectors urbans) o de les parròquies. Això no suposava que no hi hagués a tot arreu gent de qualsevol estament i que exercís qualsevol ofici, sinó que volia dir que en algunes zones eren majoritaris uns estaments socials o unes professions, mentre en altres sectors de la ciutat en predominaven uns altres. En certa manera ja ho hem avançat en assenyalar que la Suda, el barri de la seu episcopal i del castell del rei, era un sector on, a la tardor de l'edat mitjana, vivien sobretot eclesiàstics (fig. 1). Certament, com ha estat ben estudiat, en moltes ciutats europees, hi havia un barri eclesial situat precisament a tocar de la catedral.[2]

A continuació, podem veure d'una manera una mica més detallada l'estructura social de la ciutat de Lleida. Resumirem algunes de les conclusions més importants de tot allò que vam exposar en el llibre *Dins les muralles de la ciutat*.[3] Cal assenyalar que, en aquest moment de la seva història, la ciutat de Lleida tenia totes les característiques d'un nucli urbà, tal com han estat ben definides més d'un cop i com comentarem més endavant.[4] Pel que fa a la població, la Lleida de l'any

2. Y. ESQUIEU, *Quartier cathédral. Une cité dans la ville*, Rempart, París, 1994.

3. J. BOLÒS, *Dins les muralles de la ciutat. Carrers i oficis a la Lleida dels segles XIV i XV*, Pagès Editors – Ajuntament de Lleida, Lleida, 2008.

4. J. BOLÒS, *Els orígens medievals del paisatge català*, Institut d'Estudis Catalans – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2004, p. 448.

1300 segurament tenia uns 15.000 habitants. Tanmateix, amb la Pesta Negra i amb la crisi del segle XIV, el nombre d'habitants es va reduir a uns 10.000 i, l'any 1413, va baixar fins a uns 7.000. Les guerres i els setges sempre han estat desastrosos per a aquesta ciutat. Després de la guerra civil del segle XV (anys 1462-1472) ja només hi vivien unes 4.000 persones. Al segle XVI començà, però, una lenta recuperació i Lleida va tornar a tenir uns 5.500 habitants a la meitat d'aquesta centúria.

Malgrat que el nombre de pobladors no era gaire elevat, Lleida, a la fi de l'edat mitjana, era una ciutat perquè tenia una tradició que anava fins i tot més enllà de l'època romana, perquè hi havia un sistema complex de carrers, perquè tenia una catedral, un castell, uns mercats, diverses parròquies, unes muralles, un artesanat notable (sobretot relacionat amb el treball de la pell), un patriciat, perquè hi vivien comunitats religioses diverses i perquè era un lloc central (des d'un punt de vista judicial, eclesiàstic i econòmic). Com a ciutat era perfectament comparable a qualsevol de les altres ciutats de mida mitjana que hauríem trobat a l'Europa occidental. Fins i tot, el fet de disposar d'un estudi general o universitat en feia un centre urbà, en aquest aspecte, excepcional.

En el llibre *Dins les muralles de la ciutat*, publicat l'any 2008, vam fer una anàlisi detallada de cadascuna de les agrupacions dels oficis que eren exercits pels habitants de Lleida als segles XIV i XV. Hi vam estudiar els oficis relacionats amb el treball dels metalls, de la pell o el cuir, del tèxtil, els comerciants, els homes d'Església, la gent que exercia oficis liberals, els membres de la noblesa, etc. En aquest llibre, no sols assenyalàvem la importància del nombre de persones que treballaven en cadascuna d'aquestes agrupacions de feines o oficis, ans també exposàvem en quines parròquies i en quins carrers vivien la gent que hi treballaven. Ara ho podem veure d'una manera molt ràpida, amb la finalitat d'entendre més bé les característiques socials d'aquesta ciutat, capital de la Catalunya de ponent.

A Lleida, els caps de casa que exercien allò que ara en podríem dir un "ofici liberal" representaven, si fa no fa, el 7,5% del total de treballadors o gent amb un ofici que hauríem trobat a la ciutat (d'acord amb la font utilitzada, uns capbreus eclesiàstics de cadascuna de les parròquies urbanes, redactats l'any 1429). El grup més nombrós dels que practicaven aquestes feines liberals era format pels més de cinquanta notaris que vivien a Lleida al segle XV (fig. 2). Més de la meitat d'aquests notaris tenien l'habitatge a la parròquia de Sant Joan. Al costat dels notaris, hi havia els metges o físics, els cirurgians i els barbers. Les cases de tots aquests professionals es repartien per tota la ciutat, tant per les parròquies que podem considerar més "riques", com per aquelles més "modestes", tot i que eren més nombroses al llarg del carrer del Romeu (o de Cavallers) i

FIGURA 1

Plànol de la ciutat de Lleida a la fi de l'edat mitjana on se situen les cases dels eclesiàstics esmentades al *Capbreu de censos manifestats* de l'any 1429

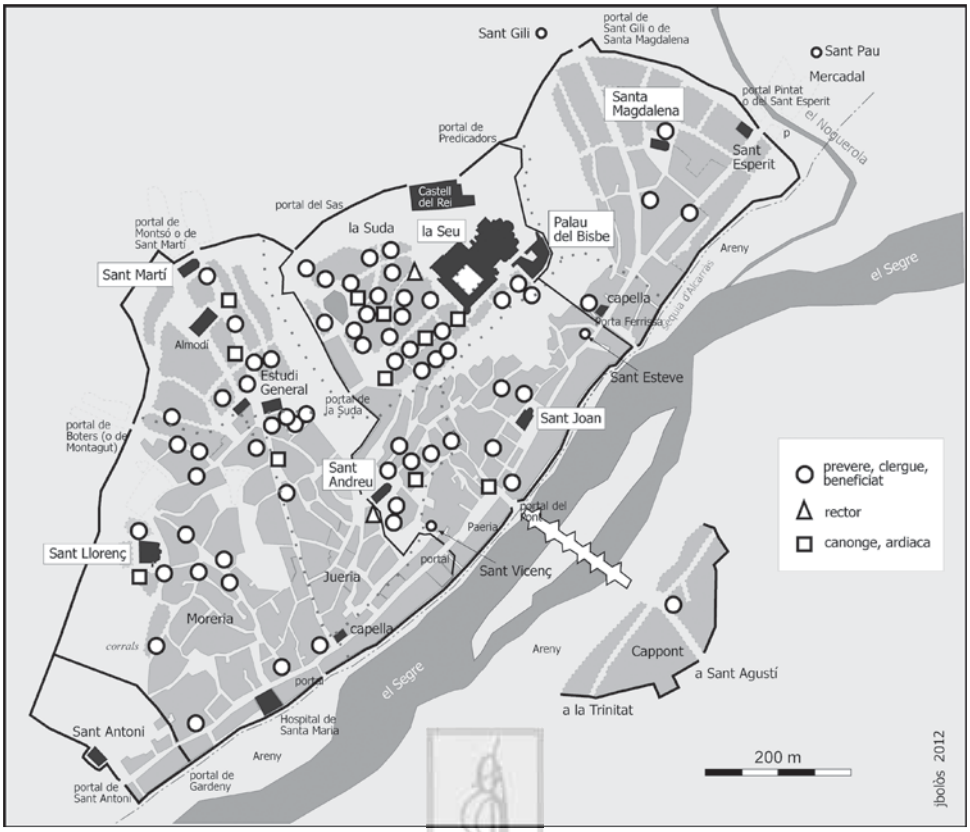

L'espai clos per les muralles era en principi repartit entre les cinc parròquies urbanes: Sant Joan, Santa Magdalena, Sant Llorenç, Sant Andreu i Sant Martí. La parròquia del sector de la Suda era Santa Maria de la Seu (encara que de vegades aquest veïnat s'ajuntava al terme parroquial de Sant Andreu). Un percentatge molt alt dels eclesiàstics vivien a la Suda, al costat de la Seu, i al voltant de l'Estudi General, a les parròquies de Sant Martí i de Sant Andreu.

del Carrer Major.[5] També cal fer esment d'alguns manescals (o veterinaris) i d'alguns apotecaris que trobem citats als *Capbreus de censos manifestats* de l'any 1429. En aquest grup de professionals "liberals" també vam

5. Pel que fa a la distribució dels metges dins l'espai urbà de les ciutats de la Corona catalanoaragonesa, és molt aclaridor: C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social a la baixa edat mitjana (Corona d'Aragó, 1350-1410)*, CSIC, Madrid, 2005, pp. 539-548.

incloure, en redactar el llibre *Dins les muralles de la ciutat*, els doctors en teologia, en lleis o decrets i en arts, un percentatge molt notable dels quals vivia, com hem assenyalat, al voltant de la Seu o catedral de la ciutat, a prop de l'Estudi General (de les diverses facultats) o al llarg del carrer del Romeu (actual carrer de Cavallers), tal com podem veure al plànol annex. En els inventaris i encants que publiquem, trobem alguns documents dedicats als béns de la viuda d'un metge (docs. 50 i 53) i també nombrosos esments dels notaris que participaven activament en la redacció de tots aquests inventaris i encants públics.

FIGURA 2

Plànol de la ciutat de Lleida a la fi de l'edat mitjana on se situen les cases de les persones que es dedicaven als oficis liberals (artistes, notaris, metges)

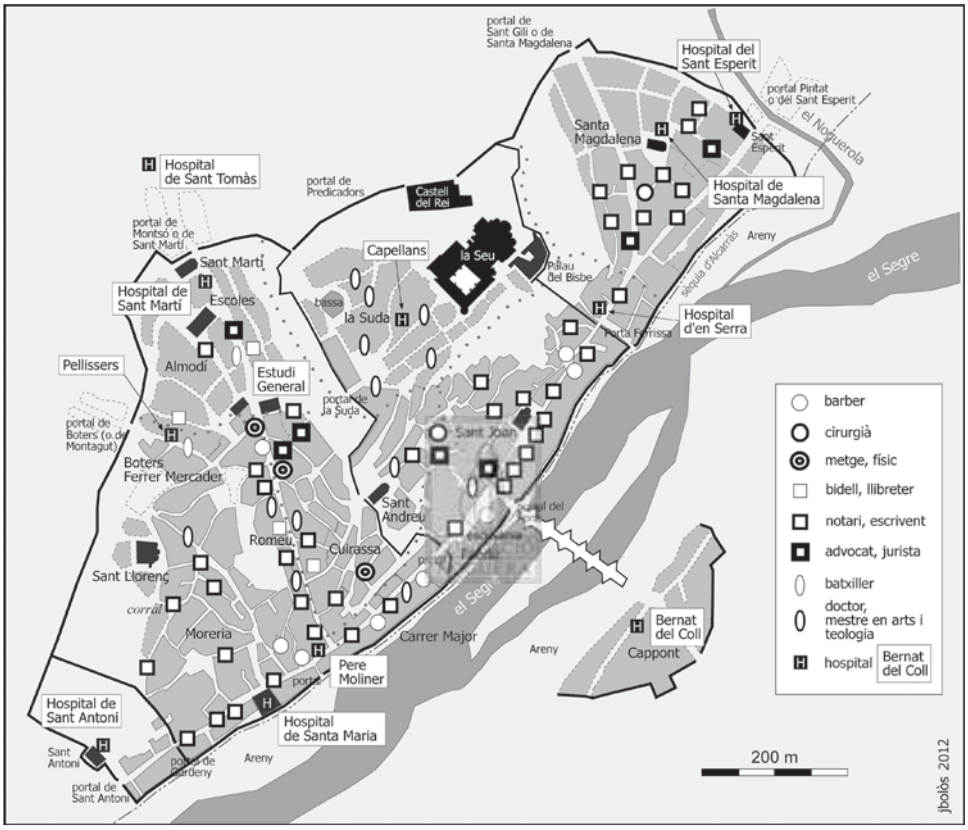

S'hi situen també els batxillers, doctors i mestres en arts i teologia esmentats al *Capbreu de censos manifestats* de l'any 1429. Així mateix, s'hi indica la ubicació dels hospitals que hi havia dins dels murs de la ciutat.

Un segon conjunt d'habitants de la ciutat de Lleida, al segle XV, es dedicava al comerç i als negocis. Segons les dades que hom pot obtenir dels *Capbreus de Censos Manifestats* de l'any 1429 (conservats també a l'Arxiu Capitular de Lleida), els mercaders i persones que es dedicaven als negocis representaven poc més del 10% de la població amb un ofici (esmentada en la font emprada). La ciutat de Lleida de la fi de l'edat mitjana era una ciutat amb una notable activitat comercial, tot i que havia perdut l'empenta productiva i mercantil que havia tingut al segle XII, poc després de la conquesta comtal, i sobretot al llarg del segle XIII (quan havia arribat a tenir uns 15.000 habitants). L'any 1429 hi havia almenys cinquanta-tres mercaders a la parròquia de Sant Joan i més de vint-i-cinc a la de Sant Llorenç.

D'altra banda, a part dels canvistes, dels venedors i revenedors o dels basters, en aquest conjunt de persones dedicades al comerç i als negocis, també tenien un paper important els anomenats corredors de coll i els d'orella. Tenien la feina reglamentada als *Costums de Lleida*; havien d'intervenir en les compres, vendes, préstecs i en altres contractes, anunciant-los, posant en relació les dues parts o bé oferint mercaderies i fent-ne saber els preus.[6] Als encants que publiquem en aquest llibre sempre hi trobem almenys un corredor de coll (de vegades n'hi havia dos), que s'encarregava de subhastar els objectes, segurament cridant, per tal de fer-se sentir.

En totes les ciutats medievals, un percentatge força important de la població es dedicava a oficis relacionats amb l'alimentació i la taula: eren forners i flequers, carnissers, hostalers, aiguaders, taverners, moliners, peixaters, especiers, etc. A Lleida, les persones que treballaven fent aquestes feines representaven gairebé el 8% de la població que tenia un ofici (com ja hem dit, sempre d'acord amb les dades que vam poder obtenir de la font esmentada de l'any 1429). Cal assenyalar que les persones que practicaven aquests oficis vivien molt sovint repartides en les diverses parròquies de la ciutat, a prop dels clients o dels indrets amb més activitat mercantil.

Diguem també que en un dels documents es fa esment de la Carnisseria (doc. 134, any 1518). La ubicació de la Carnisseria de Lleida va variar molt al llarg dels segles. Segons un privilegi de Jaume II de l'any 1301, era situada al costat de la Fusteria, a tocar de la sèquia d'Alcarràs, prop d'on més tard es va construir l'hospital de Santa Maria (actual seu de l'IEI). Després, d'ençà del 1418, sembla que encara

6. *Els Costums de Lleida*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1997, p. 96; V. L. SALAVERT – V. GRAULLERA, *Professió, ciència i societat a la València del segle XVI*, Curial, Barcelona, 1990, p. 163.

era situada més a prop del portal de Sant Antoni, cap al sud-oest de la ciutat. Tanmateix, aquests dos indrets eren a la parròquia de Sant Llorenç i, segons l'inventari de l'any 1518, la Carnisseria era situada a la parròquia de Sant Joan. Creiem, per tant, que, en aquest moment de l'inici del segle XVI, devia ésser a tocar del límit entre les parròquies de Sant Joan i de Santa Magdalena, on ara hi ha la Baixada de la Trinitat.[7] Cal dir, a més, que, segons aquest document 134, prop de la Carnisseria també hi havia la Peixateria (o Pescateria).

El món tèxtil incloïa la indústria dels teixits i la de la vestimenta. A Lleida, al segle XV, hi havia paraires, pentinadors, abaixadors, tintorers, teixidors, drapers i sastres; l'any 1429, hi havia més de trenta teixidors i gairebé trenta-cinc sastres. Així mateix, hi hauríem trobat homes que treballaven en oficis molt més especialitzats, com brodadors, calceters, giponers, vanovers, velers, capellers, etc. En conjunt, eren el 6% de la gent que, aquest any 1429, treballava o que tenia un ofici conegut a la capital del Segrià. Diguem que, a la parròquia de Sant Joan, el percentatge de treballadors del tèxtil era més elevat que a les altres parròquies. Cal recordar, amb tot, que a la ciutat de Lleida, a la tardor de l'edat mitjana, ja no hi havia una producció tèxtil tan important com la que hi havia hagut durant els decennis immediatament posteriors a la conquesta de l'any 1149 (quan l'actual carrer de Magdalena fou batejat amb el nom de carrer de la Bruneteria, d'aquells que feien brunetes, una classe de teixit).

Per contra, d'acord amb els documents conservats, sembla que la importància del treball de la pell i del cuir no va decaure tant a la fi dels segles medievals. La pell era un producte molt utilitzat a l'edat mitjana. Se'n feia ús per vestir els homes i les dones (tota mena de sabates, guants, cints o cinyells), per als animals (cingles, selles, arnesos), per al transport de líquids (bótes) o de sòlids (bosses), per a contenir objectes (molts cofres i caixes eren recoberts amb pell) i també per a les armes (beines, carcaixos, parts dels escuts), etc. En el treball de la pell hi participaven els blanquers i els assaonadors, que, pel fet de necessitar força aigua o per la pudor que produïa la feina que feien, solien situar llurs obradors en un extrem de la ciutat. Per contra, els sabaters, cinglers, freners, tapiners o cinters, en general, solien tenir l'obrador i la casa en un carrer força cèntric, que rebia sovint el nom de l'ofici (Sabateria, Cingleria, Freneria); encara que també n'hauríem pogut trobar per tots els altres carrers i veïnats de la ciutat. Els

7. J. LLADONOSA, *Els carrers i places de Lleida a través de la Història*, Universitat de Lleida – Ajuntament de Lleida, Lleida, 2007, pp. 555-557.

treballadors de la pell i del cuir representaven, l'any 1429, el 6,3% de la població que tenia un ofici conegut segons els diferents volums del *Capbreu dels censos manifestats* de les cinc parròquies lleidatanes. Podem assenyalar que un dels inventaris que publiquem en aquest llibre ens permetrà d'entrar a la casa d'un mestre cinter, Bernat Armendaris, que feia cints o cinyells (doc. 134), els quals tenia guardats o penjats per diverses cambres del seu habitatge, que també servia d'obrador.

Prop del 3% de la població amb un ofici de Lleida, al segle XV, treballava els metalls. Cal tenir present que amb relació a aquest conjunt de feines tant hi incloem els ferrers (uns vint-i-cinc) com els que feien oficis molt més especialitzats, com fer armes, calderes, dagues, espases, matrassos (per a les ballestes), etc. Crida l'atenció d'una manera especial l'existència, documentada l'any 1429, d'un batedor de fulla d'or (que potser cal relacionar amb el món de les obres d'art) i de dos argenters. En aquesta data, hi havia l'argenter Jaume Llor, amb un obrador a la plaça de la Paeria, i un altre argenter anomenat Françoi de Torreblanca, que vivia a la Segonera, a la parròquia de Sant Llorenç (a prop, però, del Carrer Major). Com veurem més endavant, la major part de les persones de les quals es féu un inventari dels béns tenia algun objecte d'argent a casa seva. Als encants veiem, més d'un cop, alguns argenters que compraven objectes d'argent (segurament per a revendre'ls o per fondre'ls) o que, en el moment de l'inventari o de l'estimació, en feien una valoració del pes i de la qualitat (indicaven si tenien marques i d'on eren aquestes marques). Alguns altres documents sobre la Lleida d'aquest segle XV també fan esment de perlers o de corallers. En els inventaris veurem la importància que tenien les joies a les esglésies (especialment a la sagristia de la Seu) i també en les cases d'un percentatge important de la població, certament gent rica o que formaven part de famílies nobles o opulentes.

Un 5% de la població de Lleida es dedicava a oficis relacionats amb la construcció: eren piquers (o picapedrers), fusters, gessaires (o guixaires), pintors, vidriers, alabastrers, tapiadors, etc. Els mestres piquers (pedrapiquers o picapedrers) podien fer cases, però molt sovint devien fer reparacions o millores als habitatges. Com és prou conegut, una de les obres més importants que es feren a Lleida a la fi de l'edat mitjana fou la construcció de la seu episcopal de la ciutat. Les recerques de Caterina Argilés han aprofundit molt en el coneixement dels mestres d'obra de la Seu i també de tota la gent que hi treballava.[8]

8. C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana en època de crisi: Lleida, 1358-1500. El treball, els salaris, la producció agrícola i els preus a través dels llibres d'obra de la Seu Vella*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 2010.

Cal assenyalar d'una manera especial el fet que un dels inventaris que publiquem en aquests volums sigui del mestre Rollí Galter (o Rotllí Gautier) (doc. 65, any 1441), on es fa un esment detallat de totes les eines que tenia per fer la seva feina en la construcció de la catedral.[9]

A part de la gent que ara podríem dir que treballava en tasques de l'administració, com missatgers (per exemple dels paers), porters, campaners o saigs (que eren si fa no fa el 2,5% de la població treballadora de la ciutat), un percentatge molt més elevat dels homes de Lleida, al segle XV, eren pagesos, treballaven la terra, els camps de cereals, els horts i les vinyes que hi havia dins el terme, entorn de les muralles urbanes. En els documents escrits en català reben el nom de llauradors i hortolans. Eren el 36% de la població lleidatana, un percentatge molt important de la gent que vivia en aquest nucli urbà; aquesta realitat no era, però, excepcional, si la comparem amb allò que s'esdevenia en altres ciutats europees. Quan situem les cases d'aquests llauradors i hortolans sobre un mapa, a l'acte veiem que vivien sobretot en zones poc o molt marginals: a la parròquia de Santa Magdalena (d'allà on se n'havien anat els "bruneters" que hi devien viure el segle XIII), en alguns sectors de la parròquia de Sant Joan (especialment al vessant del turó de la Suda o Costa de Sant Joan, sector urbà que modernament ha rebut el nom del Canyeret), a les parròquies de Sant Llorenç, Sant Andreu i Sant Martí. Com veurem, alguns dels inventaris de cases que s'han conservat i que publiquem eren d'habitatges de pagesos de Lleida (docs. 86, 87 i 176) o de poblacions del seu terme o de zones molt properes.

Els membres del patriciat urbà, tant si eren cavallers, donzells com si eren ciutadans (a Barcelona anomenats ciutadans honrats), vivien sobretot a la parròquia de Sant Joan, encara que també podien tenir, per exemple, cases a les de Sant Llorenç o de Santa Magdalena. En la nostra col·lecció documental tenim l'inventari de Lluís des Valls (doc. 133, any 1518), que tenia un habitatge a Lleida i alhora era senyor dels llocs de Gimenells i del Poal (en el document que publiquem s'inventaria la casa de Lleida i també el castell del Poal).

Tal com ja hem dit més amunt, els inventaris que s'han conservat i que editem fan referència sobretot a cases en què vivien eclesiàstics. Els eclesiàstics ben segur que representaven més del 7% de la població

9. C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana...*, pp. 75-79. Vegeu també: F. FITÉ, "L'alberg i l'inventari patrimonial de Rotllí Gaulter, escultor i mestre de l'obra de la Seu de Lleida (1942)", *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura. Associació Amics de la Seu Vella de Lleida*, núm. 3, 2001, pp. 123-148.

de la ciutat de Lleida amb un ofici. Com dèiem en el llibre *Dins les muralles de la ciutat*, "trobem un gran nombre d'homes d'Església al voltant de la plaça i de la bassa de la Suda, al carrer de Bonaire, a la Canal de Jaca, al carrer de Montaragó, al costat del claustre i del campanar de la seu, als carrers d'Òdena, de Montcada, de Peralta o prop del Palau del Bisbe. [...] A més, també hi havia alguns eclesiàstics al barri universitari, al carrer de les Escoles, a prop de l'Estudi General (Pla dels Gramàtics), al carrer dels Joglars, a la plaça de la Cadena i al carrer del Romeu".[10] Ja comentarem més endavant, d'una manera més detallada, les característiques del barri de la Suda.

A part d'aquests oficis que hem mencionat fins ara, encara n'hi havia d'altres. En els *Capbreus de censos manifestats* de l'any 1429, no s'esmenten, per exemple, els macips o els homes de plaça. En canvi, en la major part de les obres o dels treballs que es feien a la ciutat tenien un paper important. Caterina Argilés ja va assenyalar la importància que tenien aquests treballadors subordinats en les obres de construcció de la Seu.[11] A Lleida, fins i tot hi havia una confraria que aplegava tant els macips de ribera com els llauradors de la ciutat. En els encants, molt sovint es fa esment d'uns macips, que devien fer-se càrrec del transport dels béns, per exemple des de la casa del difunt fins a la plaça on se celebrava la subhasta pública. Trobem l'Arnau Calb, potser anomenat també "Minis" (doc. 12), Joan Mercer (docs. 17 i 23), Joan Fortuny (doc. 23), Pere Malet (docs. 30, 41, 43, 52 i 53), Joan de Montagut (doc. 41), Llop o "Lupillo" (doc. 43), Turívio Ferrandis (doc. 44), Domingo d'Eixea (doc. 52), etc. Ens adonem, en llegir els documents, que alguns d'aquests macips podien tenir alguna altra feina, com tocar les campanes ("Johan Fortuyn, sonador de Sent Johan, qui fo macip del encant"). Diguem també que aquest Joan Fortuny —en aquest cas ho sabem— va cobrar, per fer de macip en un encant, quinze sous i vuit diners (doc. 19, any 1384). Així mateix, també és evident que per fer aquestes feines dures sovint s'agafaven forasters. Finalment, cal assenyalar que, pel motiu que sigui, en les actes dels encants, a partir del segle XV, pràcticament deixaren d'ésser esmentats els macips, fet que, certament, no vol pas dir que deixessin d'existir uns homes que feien aquesta feina manual de transport dels béns subhastats.

En aquesta aproximació ràpida a la societat de la ciutat de Lleida de la fi de l'edat mitjana, no podem oblidar-nos de recordar que, en

10. J. BOLÒS, *Dins les muralles*..., p. 120.
11. C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana*..., pp. 119-125.

aquesta ciutat, als segles XIV-XV, hi havia dues comunitats religioses diferenciades, entre elles i també del conjunt de la població cristiana. Hi havia una comunitat musulmana, que vivia sobretot a la parròquia de Sant Llorenç, i una comunitat jueva, que vivia a l'anomenada Cuirassa o Jueria, dins els límits de la parròquia urbana de Sant Andreu. En la nostra documentació, sobretot als encants, diverses vegades es fa esment de jueus o de conversos que es dedicaven a adquirir els béns subhastats pels corredors de coll. L'aljama jueva, a l'inici del segle XIV, era força àmplia. Després, es va reduir notablement, fins desaparèixer a la fi del segle XV, quan hi hagué l'expulsió dels jueus. L'any 1391 fou una data clau amb relació al procés de minva de la importància d'aquesta comunitat i de cristianització forçada de molts dels seus membres. Arran de l'assalt a la jueria esdevingut en aquest any, alguns jueus moriren i d'altres foren convertits; ens adonem fàcilment que després d'aquesta data, en la nostra documentació és molt més usual trobar l'esment de conversos. Malgrat aquest ambient tan advers, a Lleida, l'any 1410 es va signar un acord entre l'aljama de jueus i la ciutat, pel qual els jueus havien d'ésser considerats com a veïns, amb uns drets i també amb unes responsabilitats. Aquesta situació perdurà fins que foren expulsats, l'any 1492.

LA SUDA: LA PARRÒQUIA DELS ECLESIÀSTICS

En el llibre de Josep Lladonosa *Las calles y plazas de Lérida a través de la historia*, volum IV, publicat l'any 1976, trobem un acurat estudi de la parròquia de la Suda (esmentada en el *Capbreu de censos manifestats* de l'any 1429 com a part de la de Sant Andreu). Aquest volum quart fou reeditat en català per la Universitat de Lleida l'any 2007, en un llibre gruixut anomenat *Els carrers i places de Lleida a través de la història*.[12] El mateix historiador Lladonosa, l'any 1979, ja havia editat a l'Institut d'Estudis Ilerdencs un llibre sobre *La Suda, parròquia de la Seu de Lleida*. Al llibre *Dins les muralles de la ciutat*, publicat l'any 2008, es fa també un intent de reconstruir la xarxa de carrers d'aquest terme parroquial situat al costat de la Seu Vella.

Per desgràcia, a l'hora de fer una reconstrucció de l'urbanisme d'aquest barri de la Suda tot és molt hipotètic (fig. 3). Mentre la xarxa de carrers de la majoria de les altres parròquies medievals de Lleida s'ha conservat poc o molt, del barri de la Suda no n'ha quedat res, a causa de les destruccions que hi hagué als segles XVII i XVIII. I cal tenir

12. J. LLADONOSA I PUJOL, *Els carrers i places de Lleida a través de la història*, Universitat de Lleida – Ajuntament de Lleida, Lleida, 2007. Nosaltres sempre fem servir aquest volum a l'hora de fer citacions d'aquesta obra.

FIGURA 3

Plànol on es reconstrueixen els carrers que hi havia a la Suda

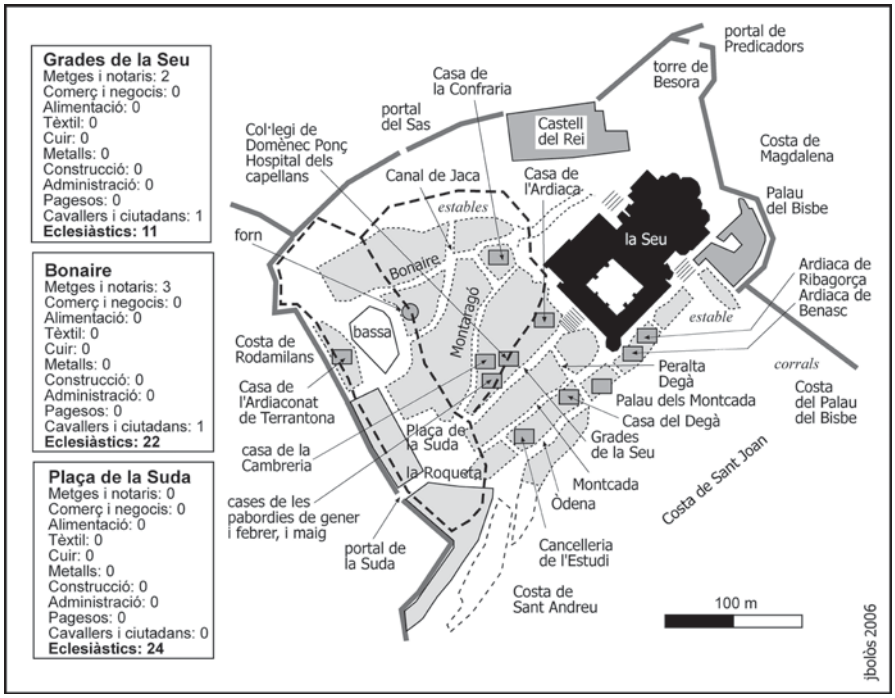

A l'hora de fer una anàlisi dels oficis de la gent que hi vivia l'any 1429, hem diferenciat un sector situat a banda i banda del carrer de les Grades de la Seu i dels carrers de Montcada i d'Òdena, un altre sector que s'estenia al voltant de les places de la Suda i de la Bassa de la Suda i un tercer sector que incloïa els carrers de Bonaire, Canal de Jaca i Montragó. En tots tres sectors gairebé tots els habitants eren eclesiàstics, tal com podem veure als tres quadres que hi ha al marge esquerre.

present que era una de les parròquies de la ciutat de Lleida on hi havia un nombre més elevat d'edificis opulents. D'entrada, hi hauríem trobat la Seu, el Castell del Rei i els palaus dels Montcada i dels Òdena. A més del Palau del Bisbe i les cases de les dignitats eclesiàstiques i de les principals institucions de l'Església de Lleida: del degà, de l'ardiaca major, dels ardiaques de Ribagorça, de Benasc i de Terrantona, de la Cambreria, de la Cancelleria de l'Estudi General, del Col·legi de Domènec Ponç, de l'Hospital dels Capellans, etc. Tot això ens duu a recordar novament que aquest barri, situat al capdamunt del turó on s'alçava la Seu Vella, era un barri bàsicament eclesiàstic. Si ens fixem en els quadres que acompanyen el plànol adjunt, ens adonem que, pel que fa als diversos sectors en què es va dividir aquest barri l'any 2008 en fer

el llibre *Dins les muralles de la ciutat*, gairebé la totalitat dels habitants de tots aquests sectors eren homes d'Església. Per tant, no ens ha de sorprendre que la majoria dels eclesiàstics dels quals tenim l'inventari de la casa on vivien (i que publiquem en aquests volums) habitessin precisament en aquest veïnat que s'arredossava al costat de la Seu.

Reconstruir l'urbanisme d'aquest espai és difícil, sobretot a causa del fet que, com hem dit més amunt, no n'ha restat res, a part de la catedral i del Castell del Rei. Fins i tot el Palau del Bisbe, tan ben representat, per exemple, al dibuix d'Anton van den Wyngaerde, de l'any 1563, fou totalment destruït. En aquest espai, que s'organitzava entre la Seu i el portal de la Suda, hi havia, a la part baixa, la plaça de la Suda, situada a l'anomenada Roqueta, a prop del portal de l'alcassaba islàmica. De la plaça de la Suda i de la propera bassa de la Suda sortien diversos carrers que pujaven cap a la catedral i el Castell del Rei: eren els carrers d'Òdena, de Montcada, de les Grades de la Seu, de Montaragó, de la Canal de Jaca o de Bonaire.

EL TERME DE LLEIDA

Totes les ciutats medievals tenien un terme més o menys gran, territori on hi havia horts i vinyes (sovint en les zones més properes), camps de conreu (una mica més lluny) i, fins i tot, terres de pastura i zones forestals (en espais encara una mica més allunyats). De vegades, hi podia haver alguns nuclis de població secundaris, esparsos en aquest terme urbà (pobles, vilars, masos, convents, molins).

Per entendre la ciutat de Lleida dels darrers segles medievals cal conèixer el seu terme i les relacions estretes que hi havia entre els habitants de la ciutat i aquest espai que envoltava el nucli urbà medieval, clos rere unes muralles on s'obrien sis grans portals.[13] El terme de Lleida, a la fi de l'edat mitjana, tenia uns llargs precedents, en bona part anteriors a la conquesta comtal de l'any 1149.[14] Aquest territori urbà restava fragmentat en nombroses partides de terra, moltes de les quals també amb una llarga història (fig. 4); algunes rebien noms àrabs (Balàfia, Vinverme, Butsènit, Rufea), d'altres, encara que duguessin noms romànics, sabem, amb plena seguretat, que ja s'havien organitzat en l'etapa de domini islàmic (Fontanet). En aquests documents (sobretot en els inventaris) es fa esment de diverses d'aquestes

13. J. BOLÒS, *Dins les muralles de la ciutat...*, pp. 299-326.

14. J. E. GARCIA BIOSCA, *Els orígens del terme de Lleida. La formació d'un territori urbà (segles XI i XII)*, La Mañana – Ajuntament d'Alguaire, Lleida, 1995.

partides on tenien terres lleidatans que posseïen les cases que foren inventariades arran de llur defunció.

A continuació incloem una llista d'aquestes partides de terra, on apuntem el nom actual, la forma com trobem el topònim als documents (entre parèntesis) i el número del document en què es mencionada.

FIGURA 4
Rodalia de Lleida: partides de terra

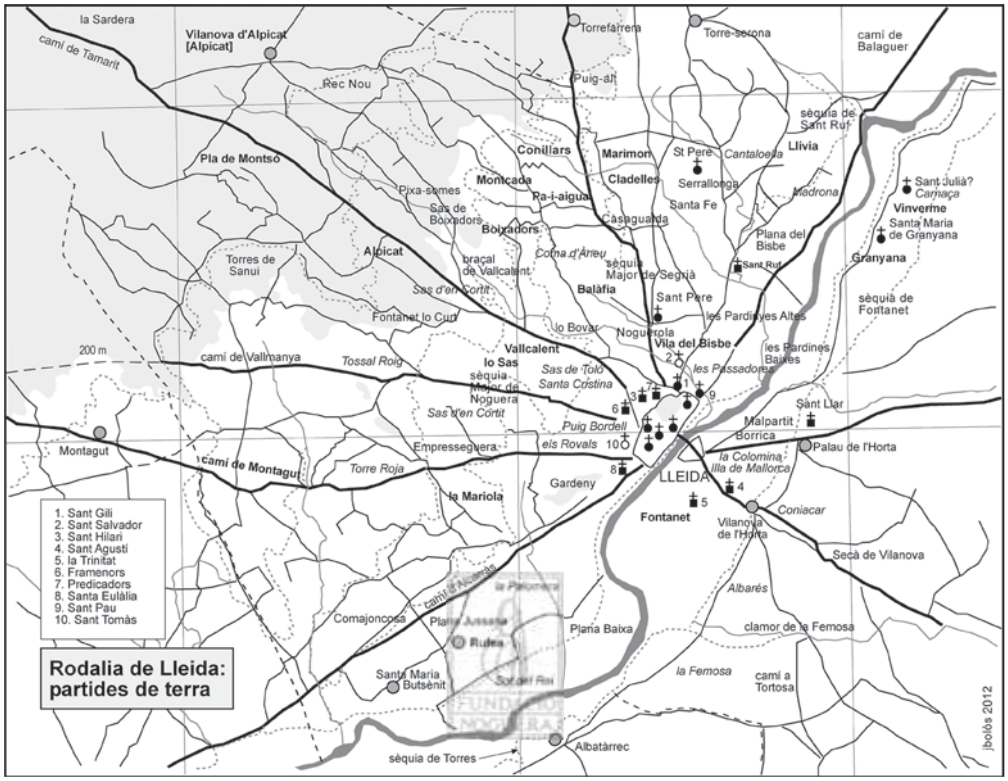

Mapa del terme de Lleida. S'hi han situat les principals partides de terra documentades als segles XIV i XV. També hi consten els monestirs i convents que hi havia entorn de la ciutat a la fi de l'edat mitjana. Així mateix, s'hi han dibuixat els camins més importants i les sèquies que hauríem trobat al terme de la capital del Segrià en aquests segles del final de l'època medieval.

Alpicat, partida d' ("partida del Picat"), 149
Balàfia ("partida de Balàffia"), 10, 90, 123, 131, 152, 153
Boixadors, partida de ("Boxadós, Boxadors, Boyxadós"), 19, 29, 71, 133
Bovar, el, 105; partida del, 126

Cladelles, partida de, 82
Conillars ("Conillacs, Conilax"), partida de, 79, 87
Fontanet ("Ort de Fontanet", "Fontanet"), 56, 134, 149; sèquia de, 145
Granyana, partida de, 70; terme de, 90
Llívia, 161
Mallorca ("Malorqua"), Illa de, 152
Marimunt, partida de [o Marimon], 82
Mariola, la, 71
Montsó ("Monçó"), Camí de, 149
Montagut, Camí de, 71
Montcada, partida de ("Moncada, Monchada"), 56
Pa-i-aigua ("Pa-y-aygua"), partida de, 126
Pedrós, 7
Rufea, la plana de, 131
Porta del Sas, la, 11, 131
Rufea ("Ruffea"), 86, 157; plana de, 131, 170
Rufea Sobirana ("Subirana"), plana de, 131
Sas, partida del, 56, 145
Sant Ruf ("Sent Ruff", "Sanct Ruff"), 134; plana de, 145, 161
Sant Salvador ("Sent Salvador"), 148
Vallcalent, 42, 87
Vila del Bisbe, la, 11
Vinverme ("Vimverme"), 70

Ens adonem fàcilment que les partides esmentades als inventaris que publiquem eren les més importants del terme de Lleida. Si ens fixem en la llista de les partides més mencionades als *Capbreus de censos manifestats* de l'any 1429 veiem que bàsicament són les mateixes (així, amb més de deu esments en aquesta font, trobem: Coma d'Àneu, Balàfia, Boixadors, Carnassa, Cladelles, Fontanet, Framenors, Granyana, Grealó, Illa de Mallorca, Malpartit, Marimon, les Pardinyes, Rovals, Rufea, Sant Gili, Sant Hilari, Sant Salvador, Santa Cristina, Coma de Santa Fe, lo Sas, Serrallonga, Vallcalent, Vila del Bisbe i Vinverme).[15] Algunes d'aquestes partides eren dedicades sobretot al conreu de l'horta (Fontanet, Illa de Mallorca, Sant Gili, Sant Salvador, Vila del Bisbe); en d'altres tenia molta importància la producció de vinya (Balàfia, Granyana, Marimunt, Mariola, Rufea, Coma de Santa Fe, Pa-i-aigua, Vallcalent o Vinverme); finalment, en algunes altres, sovint una mica més allunyades, hi era fonamental el conreu de cereals (Boixadors, Cladelles, Conillars, Grealó, lo Sas). Veiem l'existència, poc o molt deformades

15. J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 310-311.

per la topografia del terreny, de les diverses anelles agrícoles —on eren més o menys predominants els conreus intensius— que envoltaven la majoria de les ciutats medievals (amb horts, vinya o cereals), tal com hem descrit més amunt.

En aquest terme hi havia algunes esglésies, situades fora del recinte de muralles, com Sant Gili, Sant Salvador, Sant Hilari, Santa Maria de Granyana, Sant Pere. També hi havia dues comandes d'ordes militars (els templers de Gardeny i els hospitalers de la Casa Antiga) i diversos convents, com els de Framenors, Sant Agustí, Predicadors, Santa Eulàlia, la Trinitat o Sant Llar (Sant Llàtzer), alguns dels quals són esmentats als documents que publiquem. I també hi hauríem trobat alguns petits nuclis de poblament, com Vilanova de l'Horta o bé el Palau de l'Horta, situats tots dos a la riba esquerra del riu Segre, però molt a prop de la ciutat. A més, per tot el terme hi havia nombroses torres, que, en realitat, més que no pas una fortificació eren un vilar o llogaret habitat, molt sovint creat després de la conquesta comtal tot aprofitant les restes d'un poblament anterior, d'època islàmica (almúnies, alqueries o borges [que ve del mot àrab *burǧ*] andalusines).

EL TERME D'ANGLESOLA

El document 135 (any 1518) és l'inventari del castell i dels béns (mobles i seents) de Diomedes Lladró, senyor d'Anglesola. Aquest inventari permet descobrir alguns aspectes de les característiques del castell on vivia aquest senyor, de la població d'Anglesola, a la comarca d'Urgell, on hi havia les sitges en què el senyor Diomedes guardava els cereals (informació publicada a part, al doc. 136), i del terme d'Anglesola, on aquest senyor tenia importants drets jurisdiccionals i dominicals.[16]

Aquest notable document on s'inventarien els béns del senyor d'Anglesola mostra alguns aspectes de la societat i de l'economia d'aquest territori de la comarca d'Urgell. Hi veiem la importància que hi tenia la ramaderia. A l'hora d'establir la jurisdicció sobre el terme (fig. 5), es fa un esment especial de les herbes i dels herbatges, de les aigües i de les basses. També s'assenyala l'existència d'uns domenges senyorials o terres de la reserva del senyor, explotats directament pel propietari del castell. N'hi havia un, de domenge, al costat del camí de Lleida i un altre al costat del camí d'Agramunt (potser on ara hi ha la partida de la Colomina, la "coromina").

16. Amb relació a Anglesola: *Anglesola. Estudis sobre la vila i la nissaga. Actes de la Jornada de Treball XXXIX. Anglesola 2009*, Grup de Recerques de les Terres de Ponent, Sant Martí de Maldà, 2010.

FIGURA 5
Mapa del terme d'Anglesola (Urgell)
d'acord amb els límits municipals actuals

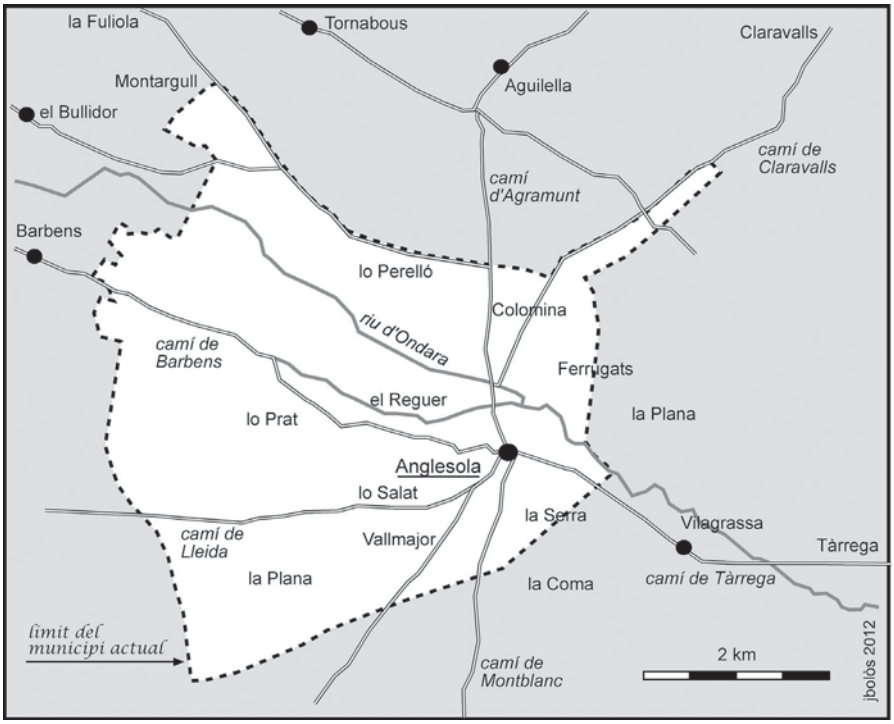

S'hi han situat els noms de les principals partides de terra i s'han dibuixat els camins que hi havia vers l'any 1500.

En aquest document d'Anglesola (núm. 135, any 1518) es mencionen, així mateix, altres terres situades vers Claravalls. El senyor Diomedes Lladró també tenia drets a Montargull, en un territori que afrontava amb el terme de Tornabous i el d'Aguilella (potser la *Vilella* del document). Molts dels topònims esmentats en aquest inventari encara són vius actualment. S'hi menciona, per exemple, els trossos de terra que tenia Diomedes Lladró al Perelló, al nord del terme, un dels quals era situat al costat del camí que portava al Bullidor. Una altra sort de terra era al costat del camí de la Fuliola. Al nord-est d'Anglesola, tenia un mallol, a la partida de Ferrugat. A més, també tenia una terra a tocar del camí de Ferrugat. Així mateix, posseïa uns horts tapiats, un dels quals al camí d'Agramunt (potser el que passava per Aguilella). A més

de terres de cereals, d'horts i de vinyes, també tenia uns olivars, situats a l'est, a prop del camí de Tàrrega. Igualment es fa esment d'unes terres situades al costat del "braçal cabdal", a la partida del *Rossell*; la construcció moderna del canal d'Urgell segurament ha alterat molt els sistemes hidràulics que hi havia abans, en època medieval i moderna.

En el mateix document 135, també es fa esment de diverses terres que havien estat comprades pel senyor d'Anglesola. S'hi esmenten peces o trossos de terra situats a les partides de Vallmajor, de la Serra, la Plana, el Prat, el Reguer Menor, Salats, el Camí de Barbens, el Reguer Forcat, la Coma de Ripoll, etc. Alguns altres topònims són més difícils de localitzar sobre un mapa topogràfic actual, com, per exemple, els de *la Genera*, *la Trinitat* (situada prop del camí de Tàrrega), *la Llaguna*, *Calius, Rossell* o *la Torre*.

L'Església de Lleida

En l'Ordinació de l'Església de Lleida de l'any 1237, es va establir l'existència de vint-i-cinc canonges, que estaven obligats a anar als oficis diürns i nocturs que se celebressin a la catedral.[17] També es va mantenir el fet que hi hagués dotze prebosts (o pabordes) encarregats de les pabordies dels diversos mesos de l'any. A més, s'hi esmentava, per primera vegada, l'existència de set dignitats dins el capítol: el degà, el tresorer o sagristà, quatre ardiaques i un cantor o precentor.[18] De fet, aquestes dignitats tenien una situació de supremacia dins el capítol de la catedral. El degà era la dignitat més important i presidia el capítol catedralici de Lleida. Al seu costat, el precentor o cabiscol tenia una posició preeminent en el cor. A la seu de Lleida, la dignitat del sagristà major finalment va ésser suprimida, l'any 1525, i es nomenà un canonge ornamenter. Certament, com veurem més endavant (doc. 92, any 1464; doc. 115, any 1486), a la sagristia es conservaven els objectes més valuosos de la seu episcopal.

D'acord amb aquesta ordinació del bisbe Pere d'Albalat de l'any 1237, l'ardiaca major rebia l'església de Tamarit de Llitera, a l'ardia-

17. Malgrat l'error que trobem en la major part de la bibliografia publicada fins ara, tal com ha aclarit Joan Ramon Piqué i d'acord amb allò que diu la documentació medieval, cal parlar de la Constitució fonamental de l'any 1168 (document on s'establiren els fonaments de l'organització eclesiàstica) i de l'Ordinatio o Ordinació del bisbe Pere d'Albalat de l'any 1237.

18. Aquesta organització era molt semblant a la que hi havia a la majoria de les catedrals. Sabem, per exemple, que les dignitats o els càrrecs més honorables (i més ben dotats) de la catedral de Vic eren tres: l'ardiaca, el sagristà major i el precentor. Marc Sureda i Jubany, *La catedral de Vic a les darreries del segle xiv. Edició i comentari de la visita pastoral de 1388*, pp. 331-332.

ca de Ribagorça se li donava l'església de Falç (Baixa Ribagorça), a l'ardiaca de Benasc se li concedia la de Saünc (a la vall de Benasc, Alta Ribagorça) i l'ardiaca de Terrantona era el receptor dels drets que provenien de l'església d'aquesta població i de les seves esglésies sufragànies. Sabem que el bisbe Guillem de Montcada, una mica més tard, l'any 1261, va establir que tots aquells que fossin una dignitat tenien l'obligació, abans d'un any, de fer-se fer una capa de seda o d'or, que després s'havia de guardar a la sagristia. De fet, tots els canonges també havien de tenir unes capes de seda (que havien de valdre més de 6 lliures jaqueses) i que s'havien de guardar, així mateix, a la sagristia de la seu.[19] El document 92, de l'any 1464, fet en plena guerra civil del segle XV, precisament permet de conèixer d'una manera detallada totes aquestes capes i, fins i tot, de vegades s'hi fa esment del donador.

Pel que fa als canonges, la Constitució fonamental de l'any 1168 ja establia el nombre màxim de vint-i-cinc canonges.[20] Aquesta xifra es va confirmar en la constitució o ordinació de l'any 1237. No tothom podia arribar a ésser canonge. L'any 1451, per una butlla papal, s'establí que ningú no podia esdevenir canonge si no era noble o cavaller, doctor o llicenciat en teologia, mestre o llicenciat en medicina o arts o bé era ciutadà de Lleida.

Gràcies a l'estudi fet per Prim Bertran sobre l'Església de Lleida a l'època del pontificat del papa Calixt III, sabem els noms de molts dels eclesiàstics de la diòcesi lleidatana els anys 1456 i 1457. Sabem que hi havia com a degà Manuel de Montsuar (esmentat en el nostre recull documental als documents 67 i 103), com a ardiaca major Blai Claver (docs. 66 i 67), com a preceptor Blai Ram (docs. 67 i 72), com a sagristà Bernat de Bosc (doc. 72), com a ardiaca de Benasc Ramon de Cardona (docs. 71, 72 i 95), com a cambrer Dalmau sa Cirera (docs. 72, 80 i 83) i com a capellà de Sant Pere Bernat Cabreró (doc. 71).[21] A més, en aquests anys eren prebosts (pabordes o prepòsits) dels diversos mesos de l'any:

FUNDACIÓ NOGUERA

19. Per a la redacció d'aquest apartat, ha estat fonamental la consulta del volum redactat per Joan Ramon PIQUÉ I BADIA, *La catedral de Lleida, 1168-1540*, projecte de final de tercer cicle presentat a la Universitat de Lleida l'any 2000.

20. Pel que fa a aquest document de l'any 1168: J. BOLÒS – J. R. PIQUÉ, "El bisbat de Lleida: un territori i unes institucions", *Arrels Cristianes*, vol. I: *Temps de forja. Els inicis i l'alta edat mitjana. Segles V-XII*, Pagès Editors – Bisbat de Lleida, Lleida, 2008, pp. 249-266, en concret p. 259.

21. Prim BERTRAN, "L'Església de Lleida en el pontificat de Calixte III", a X. COMPANY (ed.), *Els Montcada i Alfons de Borja a la Seu Vella de Lleida*, Amics de la Seu Vella, Lleida, 1991, pp. 91-103.

Gener: Antoni Ferrer (doc. 67)
Febrer: Antoni de Santafè (doc. 67)
Març: Montserrat Botella (docs. 71, 72 i 92)
Abril: Garcia de Vallterra (docs. 77, 78, 79, 80, 92, 98)
Maig: Gabriel Cerdà
Juny: Manuel Pastor
Juliol: Cristòfol Guimerà (docs. 67, 68 i 72)
Agost: Manuel de Montsuar (docs. 67 i 103)
Setembre: Narcís Recolta (docs. 76, 78, 92)
Octubre: Joan de Capdevila (docs. 96 i 98)
Novembre: Antoni Ferrer (doc. 67)
Desembre: Bernat Voltorina (docs. 72, 92 i 138)

Gràcies a aquest mateix document publicat per Prim Bertran sobre l'Església lleidatana a l'època del papa Calixt III (dels anys 1456 i 1457), sabem els noms de diversos canonges que trobem sovint a la documentació que publiquem en aquests volums. En podem esmentar alguns: Joan Rabins (docs. 65, 71, 72, 76, 78, 92), Ramon Rossell (docs. 68, 80 i 95) i Antoni Perpinyà (docs. 13 i 14). A més, també sabem que en aquell moment hi havia catorze porcioners, que també són esmentats als documents que publiquem: Ramon Siurana (docs. 76, 78), Joan Ermengol (doc. 75 i 92), Melcior Aguiló (docs. 113, 120, 121), Miquel Guiu (potser doc. 121), Bernat Noguers (docs. 67, 68), Gabriel Guillem (doc. 78), Francesc Botella (potser doc. 166), Manuel Terroç (potser doc. 77, 118, 121), Joan Monge (docs. 97 i 113), Francesc Martí (docs. 56, 64 i 82), etc.

A més, a l'Església de Lleida hi havia un nombre elevat de beneficiats. També trobem molts dels esmentats al document papal dels anys 1456 i 1457 mencionats als inventaris i encants. Així, per exemple, Pere d'Orcuja (doc. 118), Joan Calb (docs. 76, 78), Miquel Sagrera (doc. 67), Miquel d'Albesa (docs. 74, 76, 78, 79, 81, 96, 99, 110), Jaume Vilagrassa (docs. 94, 98, 104, 126), Joan Bordell (docs. 66, 74, 79, 80, 81), Mateu Montgai (docs. 78, 131), Joan de Setcastella (docs. 63, 66, 67, 68, 69, 72, 78, 92, 171), Pere de Valldeperes (docs. 70, 72, 80, 86, 96), etc. Aquests noms consten en diversos inventaris i, fins i tot, d'alguns d'ells es va inventariar la casa i després es van vendre als encants públics els béns que hom hi havia trobat.

Els preveres beneficiats rebien una capellania, la qual era una fundació, el gaudi de la qual suposava l'obligació de celebrar unes misses i de participar en altres actes i cerimònies religioses, d'acord amb allò establert pel fundador. En el treball ja esmentat de Prim Bertran, s'especifica, de cadascun dels beneficiats, l'advocació a la

qual estaven adscrits. Així, per exemple, Pere d'Orcuja restava adscrit a la capella dels Sants Simó i Judes, Joan Calb a la capella de Colom, Aparici Tolosa a la de la Purificació, Nadal Pelegrí a la de Santa Anna, Pere Florença a la de Sant Pau, Miquel d'Albesa a la de Tots Sants, Miquel Sagrera a la de Santa Bàrbara, Joan Bordell a la de Santa Tecla, Macià Espills a la de l'Ascensió, Manuel de Montsuar a la de Sant Antoni, Pere de Valldeperes a la de Sant Llàtzer i a la de la Mare de Déu de les Neus, Joan de Setcastella a la de Sant Miquel Arcàngel, etc. Com en molts altres llocs, al llarg de la baixa edat mitjana s'establiren normatives per tal d'evitar els abusos derivats de l'absentisme o de la duplicitat de funcions d'alguns dels beneficiats de la seu de Lleida.

Aquesta organització del capítol de la catedral i de les dignitats es va mantenir bàsicament al llarg de tota la baixa edat mitjana. L'any 1540, les dignitats eren el degà, els quatre ardiaques, el precentor, el cambrer (anomenat succentor des del 1325) i el canonge ornamenter (antic sagristà major). En aquest moment, els canonges eren vuit preveres, cinc diaques i onze sotsdiaques. A més a més, hi havia cent beneficis per a preveres. I encara, des de l'any 1237, es concedia una porció de les rendes canonicals al capellà del comte de Barcelona. L'any 1540, també hi havia uns porcioners amb relació a les diverses porcions adjudicades al cor del degà o al cor del precentor o a les mitges porcions que es concedien a algunes capelles. Sabem també que aquests porcioners, des de l'any 1335, havien de disposar de capes i ceptres, que havien de dur en la celebració d'algunes festivitats.[22]

A més, hi havia molts altres oficis relacionats amb la catedral, com poden ésser el mestre de cant, el sotssagristà, l'apuntador dels aniversaris, el diaca i el sotsdiaca, el porter, el bidell, l'organista, el campaner, el mestre de l'Obra, el notari, l'arxiver, etc. Alguns (com el mestre de l'Obra de la seu o el notari del capítol) són esmentats més d'un cop en els documents que publiquem en aquests volums.

22. Remetem, pel que fa a aquest aspecte i a altres aspectes relacionats amb l'organització de la catedral de Lleida, a l'estudi de Joan Ramon Piqué esmentat en una nota precedent. Vegeu també: J. R. PIQUÉ, "El naixement i la consolidació del Capítol catedralici lleidatà. La Seu Vella, 1168-1540", *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura*, 4, 2002-2003, pp. 397-443.

ELS DOCUMENTS QUE PUBLIQUEM

FIGURA 6

Repartiment cronològic dels documents publicats en aquests volums

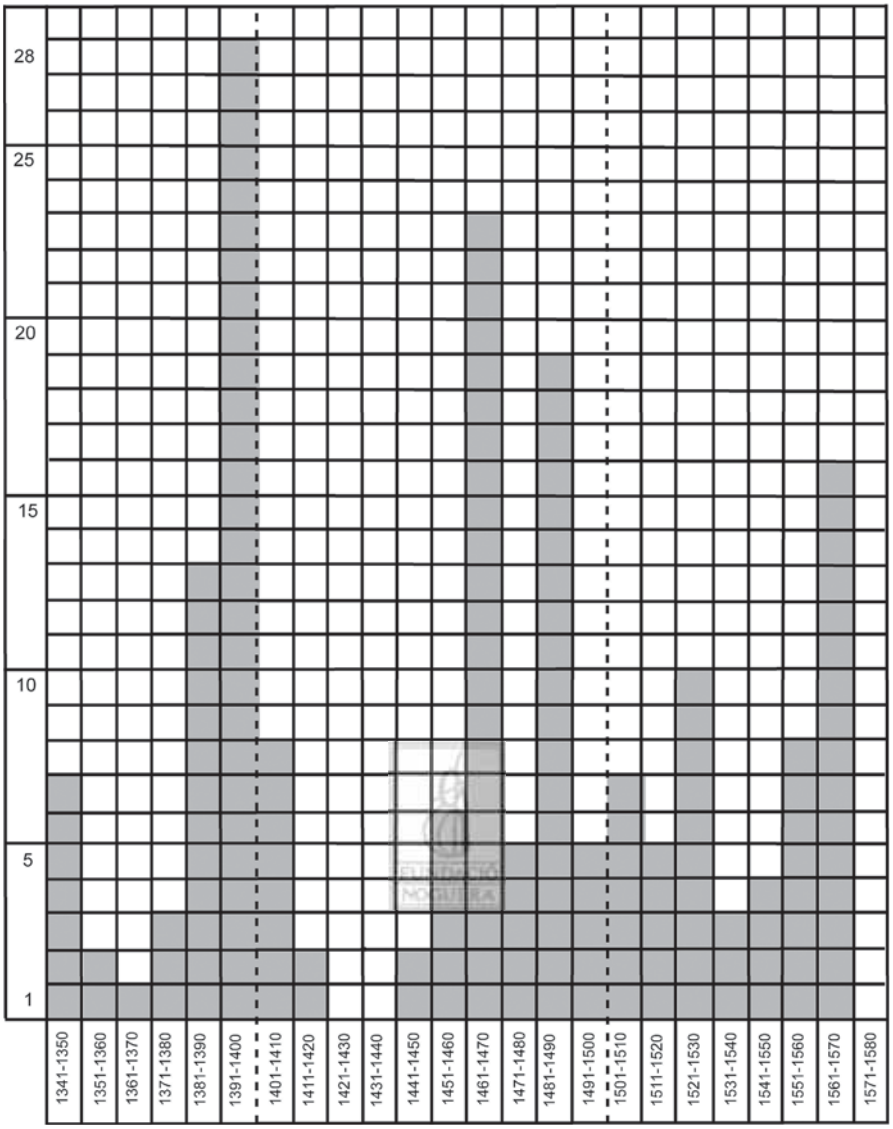

Dues línies discontínues separen els tres segles i cada barra vertical correspon a un decenni. Del decenni 1391-1400 s'han conservat vint-i-vuit documents, en canvi dels decennis 1421-1430 i 1431-1440 no se n'ha conservat cap. En bona part, aquestes diferències poden ésser fruit de la casualitat.

Els cent setanta-set documents de la col·lecció diplomàtica que hem transcrit es conserven a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL), al fons de Justícia d'aquest arxiu i en cinc capses diferents (P7_M2_P4_C08, P7_M6_P4_C01, P7_M3_P4_C08, P7_M5_P4_C07, P7_M2_P4_C09). Aquests documents són dels segles següents:

Segle XIV, primera meitat: 7
Segle XIV, segona meitat: 47
Segle XV, primera meitat: 12
Segle XV, segona meitat: 57
Segle XVI, primera meitat: 30
Segle XVI, segona meitat: 24

Quan ens fixem en la documentació conservada (fig. 6), repartida en els tres segles estudiats i distribuïda en decennis o en mitjos segles (com veiem en aquest esquema i en el quadre annex), ens adonem que les èpoques de les quals s'han conservat més documents foren la segona meitat del segle XIV, la segona meitat del segle XV i també cap a mitjan segle XVI. Concretament, els decennis en què es feren més instruments (que han arribat fins ara) corresponen als anys 1391-1400, 1461-1470, 1481-1490 i 1561-1570. Ens adonem, així doncs, que d'alguns moments es conserven molts inventaris (i encants) i, per contra, d'altres anys o àdhuc d'alguns decennis, gairebé no n'hi ha cap. No sabem pas si aquestes oscil·lacions en la distribució de la documentació tenen alguna motivació o són purament casuals (potser perquè s'han perdut molts documents). Assenyalem, però, per exemple, que el decenni de la guerra civil del segle XV (1462-1472) fou el d'uns anys de gran producció d'inventaris i d'encants (que, cal tenir-ho ben present, per algun motiu han arribat fins a nosaltres).

La col·lecció documental que publiquem bàsicament inclou inventaris d'eclesiàstics de Lleida i, molt sovint, també l'acta del posterior encant públic de llurs béns. Amb tot, també s'apleguen en aquest fons conservat a l'Arxiu Capitular de Lleida alguns altres inventaris de ciutadans, menestrals, pagesos i nobles, que serveixen per a enriquir la visió que tenim de com era la vida a les cases a l'època dels darrers segles medievals. També hi ha alguns documents de comptabilitat. Els marmessors, a part d'encarregar o controlar la realització dels inventaris i dels posteriors encants, també solien dur la comptabilitat de les entrades i sortides esdevingudes després de la mort del propietari dels béns inventariats, subhastats i distribuïts entre els hereus. Aquesta comptabilitat podia fer referència a les despeses relacionades amb l'enterrament o bé, per exemple, amb les entrades (i despeses) relacionades amb les terres i rendes que havia tingut el difunt.

La col·lecció de documents editada en aquests tres volums, així doncs, és formada bàsicament per inventaris, per encants i per alguns altres instruments: textos dedicats a la comptabilitat, un codicil testamentari (doc. 32) o algunes estimacions del valor d'uns béns (docs. 124, 142). A continuació, primerament centrarem l'atenció en els inventaris i després en els altres tipus de fonts documentals. Abans, però, parlarem breument sobre qui eren les persones que posseïen els objectes inventariats o subhastats.

DE QUI EREN ELS BÉNS?

Abans de parlar d'una manera més detallada dels inventaris o dels encants, és important de preocupar-nos, amb relació al conjunt de la documentació que publiquem, per qui eren els homes i les dones que havien posseït abans de morir els béns inventariats (i estimats) o bé venuts a l'encant públic. Sobre quin era llur estament social o bé sobre quin ofici o feina tenien. D'altra banda, també pot ésser important, en alguns casos, de saber amb quina institució (per exemple la sagristia de la catedral) cal relacionar els objectes que s'inventarien.

D'entrada ens adonem que la majoria dels documents fan referència a eclesiàstics (color gris fosc al quadre annex, fig. 7). Mitjançant unes lletres diferenciem en aquest quadre les dignitats de la seu (D), els canonges de la canònica lleidatana (C), els preveres (E), els beneficiats (B) i els rectors d'alguna de les parròquies (R). Un punt situat dins del quadrat (•) remet a aquells documents que són inventaris no relacionats amb una persona ans amb una institució eclesiàstica, en concret, en la majoria dels casos, amb la sagristia de la seu de Lleida; també hem inclòs en aquesta categoria el document 129 (any 1509), on es descriuen els béns mobles i seents de la sagristia de Santa Maria de Tàrrega.

El nombre de documents de persones laiques (nobles o no nobles) de les quals es feren inventaris o encants de llurs béns és molt més reduït. Els documents de membres de la noblesa són representats en el quadre annex amb el color negre. Els instruments de la resta de laics, no nobles, són representats amb un color gris més pàllid. Dins d'aquest grup, hem diferenciat amb una lletra (P) aquells documents que es poden relacionar amb pagesos (o llauradors) als documents.

Finalment, hi ha un darrer grup de documents que no sabem si pertanyien a un laic o bé a un eclesiàstic. En el gràfic annex, el quadrat que correspon a aquests documents l'hem deixat de color blanc

FIGURA 7

Repartiment cronològic dels documents publicats en aquests volums, amb esment de qui era el possessor dels béns

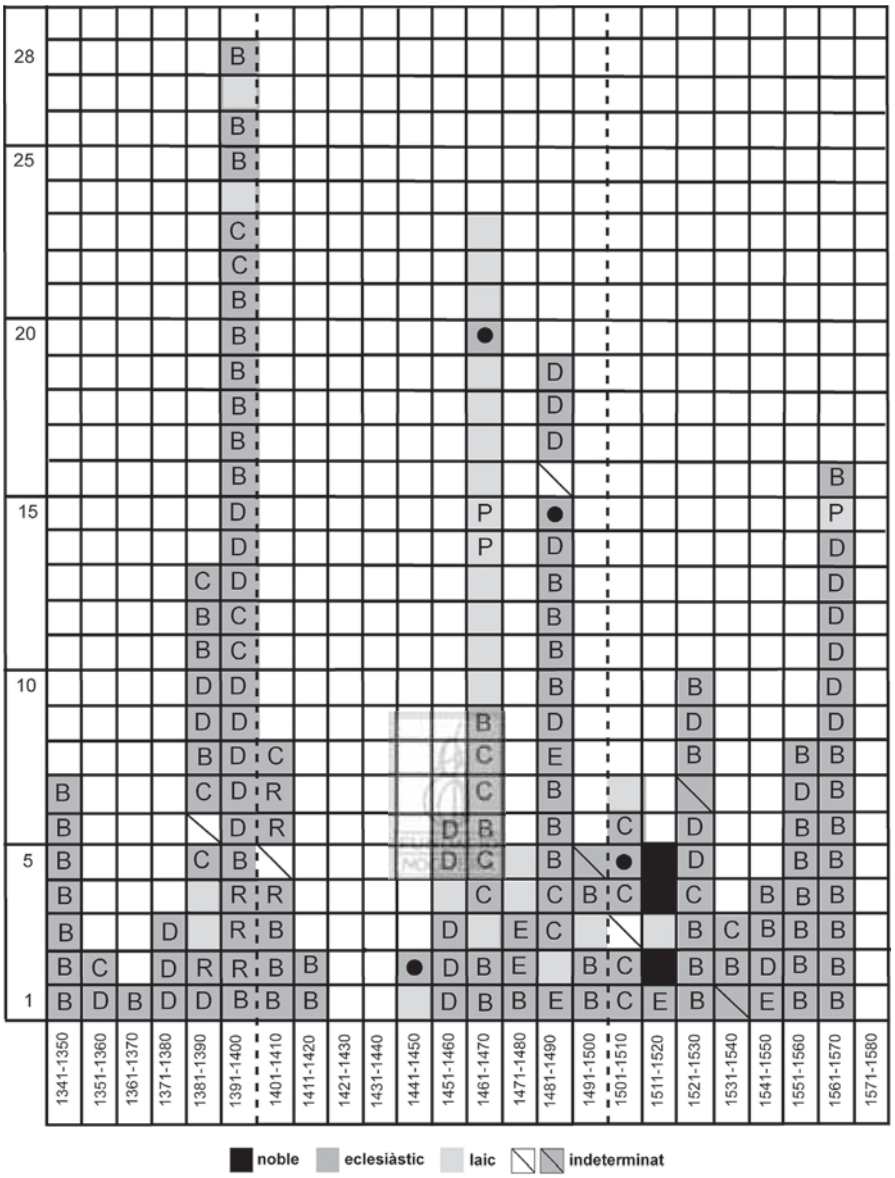

(si no sabem qui era) o de color gris (si suposem que era un eclesiàstic), sempre amb una ratlla transversal al damunt. Certament, potser alguns d'aquests homes eren laics, mentre d'altres gairebé segur que eren eclesiàstics.

Així, en l'inventari 116 (any 1487) trobem esmentades unes carrutxes, possiblement destinades a un infant, cosa que fa pensar que era la casa d'un home casat. En canvi, de Bernat Mateu (doc. 59, any 1403), encara que no se'n digui res, sabem que tenia molts béns a l'Almoina i a la Degania, raó que ens fa creure que era un canonge o una de les dignitats de l'Església de Lleida. Berenguer Colom (doc. 124, segle XV) posseïa molts llibres; encara que no consti al document, segurament era, per tant, també un eclesiàstic. Dins la casa inventariada al document 143 (any 1527) hi van trobar clotxes (fins i tot una "cloxa de Roma") i noranta-tres "plats plans de canonge"; per tant, possiblement el seu possessor era un canonge o almenys, gairebé segur, un home d'Església. Així mateix, tot i que el document no ho digui, el mestre Lluís Balaguer (doc. 147, any 1533) ben segur que era un professor de l'Estudi General i, per tant, un eclesiàstic, com Bartomeu Grassa.

Tot i que més endavant parlarem novament d'aquest tema, ara ja podem cridar l'atenció sobre el fet que, per exemple, aquest mestre Lluís Balaguer (doc. 147) tingués una biblioteca molt notable, formada per vuitanta-un volums, que donà a l'Església lleidatana. Entre els llibres d'aquest home savi hi havia obres d'Aristòtil, Boeci, Tomàs d'Aquino, Gregori el Gran, sant Ambròs, sant Agustí, sant Bonaventura, Guillem d'Occam, Pere Llombard o "Mestre de les Sentències", Robert Holcot, Gregor Reisch, Gregori de Rimini, Alexander Alesius, Marsilio Ficino, Antoninus di Pierozzi, Bernardinus de Bustis, Petrus Comestor, Johan Paleonydore, Johannes Nider, Alfonso de la Espina, Juan de Torquemada, Gabriel Biel, Hugues de Saint-Chaire, Pierre Tartaret, Richard of Middleton, Joan Vidal o sant Vicent Ferrer. Fins i tot tenia, entre els seus llibres, un exemplar d'un *Opus Mathematicorum*, potser de Thomas Bradwardine, i un *Malleus maleficarum*, llibre de Heinrich Kramer i Jakob Sprenger, publicat per primera vegada a Estrasburg l'any 1486 o el 1487 i dedicat a la persecució de la bruixeria. Tot i que el document no digui qui era, descobrim, gràcies a saber quins llibres tenia, els seus coneixements, la seva personalitat i el seu ofici. I, tot i que sigui impossible d'assegurar, podem pensar que no era la biblioteca d'un erudit que acumulava llibres que després no llegia, sinó que, molt probablement, aquest savi eclesiàstic se'ls havia llegit tots.

ELS INVENTARIS

La majoria de la documentació que publiquem són inventaris post mortem. En concret, hem transcrit cent catorze inventaris i dues estimacions. En segon lloc, en aquesta col·lecció documental també trobem encants, la major part dels quals fan referència a uns béns que unes setmanes o uns mesos abans havien estat inventariats acuradament. Són cinquanta-un encants. Entre els cent setanta-set documents publicats també hi ha deu documents de comptabilitat i un codicil.

Si ens fixem en la taula annexa (fig. 8), veurem que els inventaris es reparteixen d'una manera regular al llarg dels segles estudiats. De fet, d'una manera lògica, també ens podem adonar que, molt sovint, primerament es feia l'inventari i després es procedia a fer l'encant, i que moltes vegades s'han conservat els documents que deixen constància de totes dues actuacions. De fet, en aquells casos en què només s'ha conservat l'encant, podem afirmar que és perquè s'ha perdut l'inventari que hom havia redactat abans.

En principi, els inventaris post mortem havien d'incloure una relació exhaustiva de tots els béns mobles i immobles (o seents) d'una persona que acabava de morir. D'acord amb el dret civil català, calia fer aquest inventari dels béns per tal que els tutors i marmessors poguessin conèixer exactament allò que tenia el difunt i d'aquesta manera poguessin garantir els drets dels hereus. En alguns casos, la vídua del difunt també estava obligada a inventariar els béns i l'hereu universal ho havia de fer, així mateix, per tal d'establir la separació de patrimonis. D'acord amb el dret català, l'inventari s'havia de començar abans que s'acabés el primer mes després de la defunció i s'havia d'haver completat abans de la fi del segon mes.[23] De vegades, després de fer l'inventari, a causa de les clàusules del testament (o per algun altre motiu), calia vendre els béns en un encant públic, per tal de poder complir les disposicions testamentàries relacionades, per exemple, amb deutes, llegats, misses o aniversaris.

En aquest conjunt de documents que publiquem a continuació, trobem inventaris de béns d'eclesiàstics i de gent laica. Pel que fa als inventaris d'eclesiàstics, a l'hora d'estudiar-ne el contingut, hem diferenciat els dels beneficiats i dels porcioners dels dels canonges i de les dignitats, com podien ésser els ardiaques, els degans o els sa-

23. *Constitucions i altres drets de Catalunya*, Editorial Base, Barcelona, 1973, p. 354. Vegeu també: Josep Antoni IGLESIAS, "Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)", tesi llegida a la UAB l'any 1996, p. 47.

FIGURA 8
Inventaris post mortem

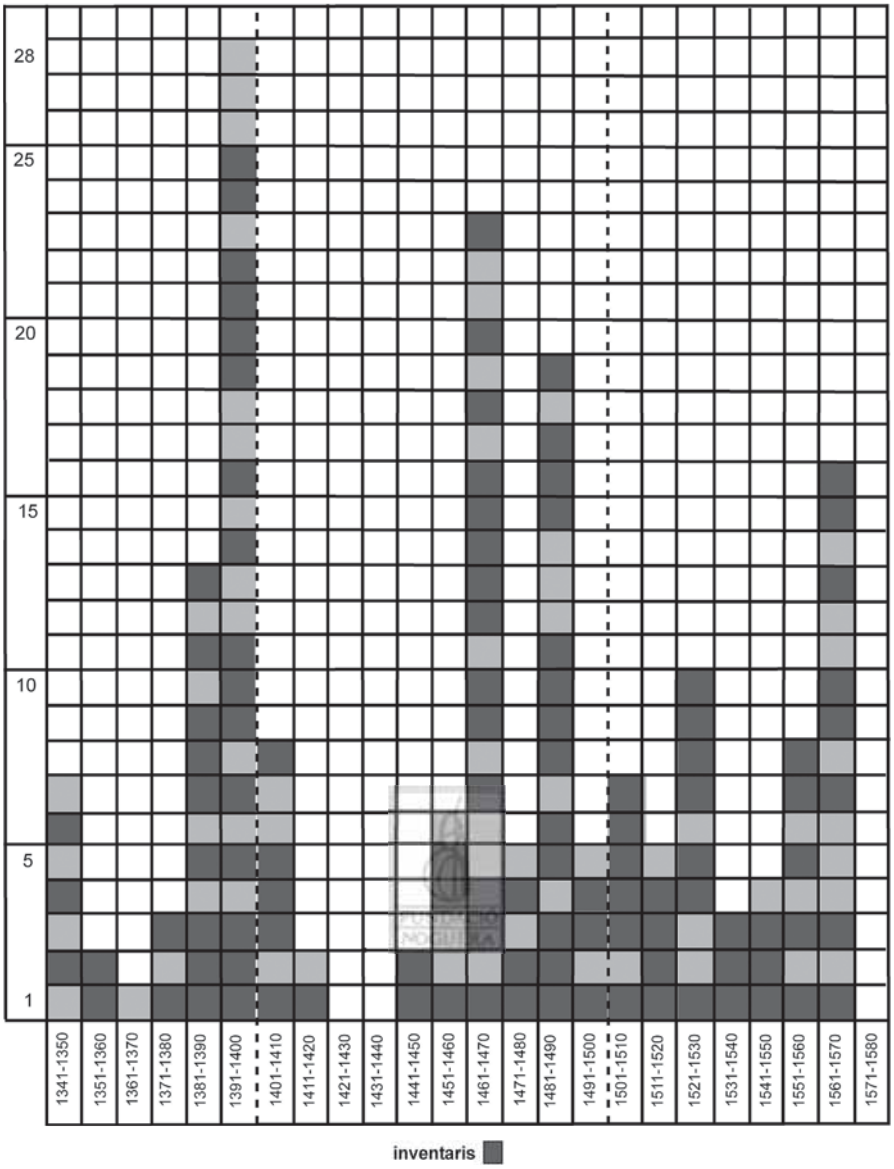

Repartiment cronològic dels documents publicats en aquests volums en què es diferencien (color gris fosc) aquells instruments que corresponen a inventaris.

gristans. A part, també hem d'incloure en aquest grup d'inventaris de gent d'Església tots els dels rectors de les parròquies. A més, a causa de la importància que tenia a Lleida l'Estudi General, centre cultural molt notable, hem cregut convenient, a l'hora de comentar aquests inventaris d'eclesiàstics, fer un esment especial dels que eren de mestres d'art o de lleis d'aquesta universitat medieval i de tots aquells que hom assenyala als documents que eren doctors o batxillers. Més endavant, dedicarem un apartat sencer a estudiar els llibres que s'esmenten als documents i a saber qui n'era el possessor.

Quant als inventaris dels laics, primerament mencionarem els de nobles, a continuació farem esment dels de menestrals i de ciutadans de Lleida i, finalment, centrarem l'atenció en els de pagesos. Hem cregut interessant dedicar un apartat especial a les dones, atès que hi ha diversos inventaris on s'esmenten els béns d'alguna vídua. A més, cal recordar que en diversos dels inventaris d'eclesiàstics o laics, de vegades també s'entrava a la cambra de la majordoma, anomenada sovint "tia" o "casera", o bé es feia una relació dels béns mobles de les dones de la casa.

Un darrer apartat serà dedicat a parlar d'altres inventaris, com poden ésser els inventaris de llibres, de joies i de vestits litúrgics, conservats, per exemple, a la sagristia o bé tinguts en mans privades.

ELS INVENTARIS D'ECLESIÀSTICS

Els cent catorze inventaris inclosos en aquests volums són majoritàriament inventaris *post mortem* d'eclesiàstics, encara que també en trobem algun de senyors laics, de ciutadans de Lleida, de menestrals o de pagesos i, fins i tot, algun on es detallen els béns d'una viuda. Aquesta diversitat permet de poder comparar diferents realitats socials. A continuació, com hem assenyalat, presentarem d'una manera diferenciada els documents inclosos en la col·lecció diplomàtica segons la professió o l'ofici de cadascun dels possessors dels béns que es van inventariar.

Els beneficiats i porcioners

Un percentatge molt gran dels inventaris eren de beneficiats, en trobem trenta-quatre, sobretot de la seu de Lleida. De molts d'aquests beneficiats també s'ha conservat l'encant corresponent, que, sobretot al segle XVI, ja trobem copiat a continuació de l'inventari, en el mateix plec o quadern cosit de fulls de paper. D'aquests trenta-quatre documents, n'hi ha onze del segle XIV, deu del segle XV i tretze del segle XVI.

A continuació en fem una llista, en què també indiquem si s'ha conservat l'encant, el número del document i, així mateix, l'any en què es va escriure.

Arnau Ponç (inventari i encant, 2 i 3), 1345
Pere Manter (inventari i encant, 4 i 5), 1347
Guillem sa Plana (inventari i encant, 6 i 7), 1348
Romeu de Vila-seïna (inventari, 21), 1386
Bernat Ferrer (inventari i encant, 24 i 25), 1387-1388
Jaume Ferran (inventari, 27), 1391
Pere Franc (inventari, 31), 1392
Domingo de Puiaçol (inventari i encant, 42 i 43), 1396
Francesc Canet (inventari, 45), 1397
Francesc Salom (inventari, 46, 47), 1396-1398
Ramon Comes, cartoixà (inventari i encant, 51, 52), 1399
Jaume Salines (inventari, 55), 1401
Joan Mercer (inventari, 57), 1402
Bernat Martí (inventari i encant, 63 i 64), 1419
Pere Morell (inventari i encant, 73 i 74), 1461
Joan Bordell (inventari, 81), 1463
Pere Valldeperes (inventari, 96), 1472
Jaume Forner (inventari i encant, 105, 106, 107), 1482
Miquel d'Albesa (inventari i encant, 110, 111, 112, 113), 1483
Melcior Aguiló (inventari i encant, 120 i 121), 1492
Bartomeu Pomar (inventari, 123), 1500
Rafael Rafart (inventari, encant i comptabilitat, 137 i 138, 139), 1521 i 1522
Esteve Castilló (inventari, 144), 1529
Pere d'Aragó (o Pedro de Aragón) (inventari, 146), 1529
Montserrat Montfar (inventari, 148), 1536
Mateu Sanç (inventari i encant, 152 i 153), 1550
Jaume Coll, prevere beneficiat de la parròquia de Sant Llorenç (inventari i encant, 154 i 155), 1552
Cosme Montfar (inventari i encant, 156 i 157), 1552
Bernat Berenguer, rector de l'església parroquial d'Alfés (inventari i encant, 158 i 159), 1556
Bernardí Lluçars (inventari, 161), 1559
Jaume Pont (inventari i encant, 162 i 163), 1562
Joan Aventí (inventari, encant i memorial, 164, 165 i 166), 1562
Miquel Casset (inventari i encant, 168 i 169), 1563
Bartomeu Grassa, mestre en arts (inventari, 177), 1568

Entre aquests beneficiats, en trobem un, Ramon Comes, que era, a més, cartoixà de la cartoixa de Vallparadís, a Terrassa. Un altre, Bernat

FUNDACIÓ NOGUERA

Berenguer, era alhora rector de l'església parroquial del castell d'Alfés, al Segrià, al sud de la ciutat de Lleida. Encara, Bartomeu Grassa, era, així mateix, mestre en arts de l'Estudi General, realitat que es veu ben reflectida en la relació d'objectes que conté el seu inventari (amb un conjunt de llibres molt ben ordenats). Assenyalem també que Jaume Coll no era, com els altres, beneficiat de l'Església catedral de Lleida, ans era prevere beneficiat de l'església parroquial de Sant Llorenç (una de les cinc parròquies d'aquesta ciutat).

Amb la finalitat d'aproximar-nos més a les característiques dels inventaris i d'allò que permeten conèixer, hem fet, a continuació, uns quadres on s'esmenta, amb relació al número de l'apèndix documental i a l'any de l'instrument, el nombre d'estances descrites en el document de l'inventari i, així mateix, el nombre d'objectes que són inventariats en cadascun d'aquests documents notarials.

Així doncs, en els quadres següents s'esmenten els béns que, en principi, són mencionats en els inventaris dels beneficiats. Cal tenir present que el nombre d'objectes que hi consta, per diversos motius, no és ben precís. En primer lloc, perquè normalment hem comptat els ítems del document i no pas les unitats que realment s'hi contemplen (hi podia haver, per exemple, dos sobrepelliços, tres olles, tres tovalloles, dues almusses i quatre tenalles, i nosaltres només hem comptat cinc ítems diferents, en lloc de catorze objectes). Només en alguns dels primers documents (en què a l'original no hi ha un paràgraf per cada ítem ans uns paràgrafs molt llargs que inclouen un gran nombre de béns domèstics) i en alguns casos en què era evident que hi havia estris diversos amb relació a un ítem únic, hem comptat més d'un atuell per ítem. També cal dir que normalment no hem pas comptat com a objecte els esments de béns seents (o immobles). Per contra, hem inclòs en el recompte les monedes (encara que, si en un ítem únic se n'esmenten diverses, les hem unificades). Sigui com sigui, malgrat aquestes limitacions, els tres quadres següents —un per cada segle— (i els que trobareu a les pàgines properes) permeten tenir una visió força aproximada de la quantitat global d'objectes inventariats i de la diversitat de realitats que podem trobar, fins i tot amb relació a una professió única, com pot ésser, en aquest cas, la dels preveres beneficiats. I, com hem dit, per tal de facilitar les comparacions, uns quadres semblants a aquests que fem ara per als beneficiats també acompanyaran els altres oficis, cosa que permetrà d'entendre més bé les diverses realitats representades en els documents que publiquem en aquests volums.

Segle XIV

Número de document	2	4	6	21	24	27	31	42	46	51
Any	1345	1347	1348	1386	1387	1391	1392	1396	d. 1396 / 1398	1399
Estances	9	–	–	4	4	3	2	10	–	9
Objectes inventariats	227	77	101	57	209	147	30	227	32[24]	144

Alguns d'aquests primers inventaris del segle XIV ens ajuden poc a conèixer com eren les cases on vivien els beneficiats de la seu de Lleida de la fi de l'edat mitjana. En certs casos no es fa cap esment de les diverses estances on els que redactaven el document descobrien els objectes que feien constar d'una manera precisa a l'inventari. Potser el document 51, inventari dels béns de Ramon Comes, fet l'any 1399, és un dels instruments que permet de fer-nos més bona idea de com podia ésser un d'aquests habitatges d'eclesiàstic lleidatà. Amb tot, ja és de la fi del segle XIV. També és força interessant, en aquest sentit, l'inventari número 42, de l'any 1396, del prevere beneficiat Domingo de Puiaçol.

Segle XV

Número de document	55	57	63	73	81	96	105	110	120	123
Any	1401	1402	1419	1461	1463	1472	1482	1483	1492	1500
Estances	9	2	2	10	9+3	8	10	9	6+1	8
Objectes inventariats	252	85	36	143	456	282	274	328	219	187

Tal com comentarem més endavant, diversos dels habitatges descrits en aquests inventaris de beneficiats del segle XV reflecteixen amb força precisió les característiques de les cases de la Lleida de la fi de l'edat mitjana. En moltes d'aquestes cases (especialment si tenen més de sis estances) trobem que es menciona l'existència de dos-cents a tres-cents objectes (en realitat, com hem precisat més amunt, d'ítems). Algun cop, el difunt també tenia objectes en altres indrets, com podia ésser una capella de la Seu, la sagristia, la casa d'un amic o d'un parent, etc. Això ho indiquem separant les estances de la casa de les estances situades fora de l'habitatge amb el signe + (és així, en aquest quadre, amb relació als documents 81 i 120).

24. Només és un inventari parcial.

Segle XVI

Número de document	137	144	146	148	152	154	156	158	161	162	164	168	177
Any	1521	1529	1529	1536	1550	1552	1552	1556	1559	1562	1562	1563	1568
Estances	11	8	11	12	16	9	6	11	21+3	16	6	14	10
Objectes inventariats	350	118	121	147	300	160	140	151	641	143	166	241	206

Al segle XVI, la majoria de les cases on vivien els beneficiats eren força espaioses, amb, sovint, deu o onze estances diferenciades al document de l'inventari. És cert que, de vegades, en moltes d'aquestes cambres o espais de la casa hi havia pocs objectes, sobretot si eren llocs de pas o llocs marginals, dedicats a funcions com tenir-hi animals. Un cas excepcional és el de Bernardí Lluçars (doc. 161, any 1559), on l'habitatge tenia vint-i-una estances i contenia més de sis-cents objectes.

Globalment, aquests quadres permeten veure una realitat força regular. Potser caldria menystenir —com a exemples de casa o de patrimoni moble— alguns inventaris, perquè aporten una informació molt parcial (com el doc. 46). També cal tenir ben present el caràcter excepcional d'alguns altres inventaris, com pot ésser el 161. Malgrat això, ens podem adonar que en gairebé tots aquests inventaris de beneficiats trobem una mitjana d'uns dos-cents objectes (o, si volem ésser més precisos, d'ítems diferents).

Si volguéssim filar més prim caldria comptar la diversitat de peces inventariades i, així, adonar-nos de la quantitat real que n'hi havia en cada casa. Per exemple, en algun cas trobem que un percentatge molt notable dels objectes de l'habitatge (i potser precisament els que eren més valuosos) eren llibres (així en el document 177, de Bartomeu Grassa, mestre en arts). En aquest exemple, a causa d'aquesta gran quantitat de llibres inventariats, el nombre d'objectes distints no devia ésser tan gran com en altres casos en què no s'esdevenia aquest fet. Certament, mentre en aquest habitatge hi havia molts de llibres, en altres cases podíem trobar, per exemple, un gran nombre de tovalloles i tovalles o bé de bótes i carretells.

Com hem esmentat més amunt, el total de clergues porcioners de la seu de Lleida era catorze. Aquests eclesiàstics rebien una dotació mensual en monedes, amb l'obligació de fer uns serveis o de tenir càrrecs menors, com la porteria, l'escolania, el bací de pobres, etc.[25] Els porcioners dels

25. Prim BERTRAN, "L'Església de Lleida...", p. 99.

quals es féu l'inventari dels béns i, a més a més, aquest document ha arribat fins a nosaltres són:

Joan Monge, porcioner (inventaris i encant, 117-119), 1488
Francesc Soler, prevere porcioner (inventari, 132), 1518
Jaume Riquer, porcioner i porter (inventari, 150), 1545

Amb relació a aquests tres porcioners podem saber, gràcies al fet que se n'ha conservat l'inventari, com eren les cases on vivien i quants objectes hi havia a l'interior d'aquests habitatges.

Número del document	117	132	150
Any	1488	1518	1545
Estances	9	–	19
Objectes inventariats	248	34	203

L'inventari de Jaume Riquer, porcioner i porter (doc. 150), ens mostra una casa força espaiosa, amb força coses i sobretot amb nombroses estances i cambres. També és molt interessant l'inventari dels béns de Joan Monge, així mateix porcioner de la seu de Lleida (doc. 117). En ambdós inventaris s'hi relacionen més de dos-cents objectes.

Els canonges

Com acabem de veure, un percentatge molt gran dels eclesiàstics que trobem esmentats en aquests inventaris eren beneficiats de la catedral. En segon lloc, pel que fa al nombre, hauríem trobat els canonges. El capítol de canonges de la seu de Lleida era format per vint-i-cinc membres (alguns dels quals podien ésser alhora degà, prebost, etc.) i per dos porcioners canonicals (el capellà del Comte i el capellà dels Montcada). A continuació, i amb relació a la documentació que publiquem en aquests volums, farem una llista dels vint-i-tres canonges dels quals s'ha conservat l'inventari dels béns amb relació als tres segles estudiats en aquest llibre. Com hem fet amb els beneficiats, en la llista annexa de canonges esmentarem altres documents que es poden relacionar amb l'eclesiàstic (com l'encant o un escrit de comptabilitat) i així mateix mencionem el número del document i la data en què fou redactat.

Ramon Vidal (inventari, 9), 1354
Joan Perpinyà (inventari, 13), 1377
Pere de Bonmacip (inventari, 18), 1383
Esteve Folquet (inventari, 20), 1385
Mateu Pellisser, prebost (inventari i encant, 22 i 23), 1387
Pere de Nou (inventari, 26), 1388
Joan de Peralta, prebost (codicil, inventari i encant, 32-34), 1393
Bernat de Vall-llonga (inventari i comptabilitat, 37-38), 1394
Pere Bada (inventari i encant, 48-49), 1399
Joan de Requesens (inventari, 62), 1408
Joan de Setcastella, prebost (inventari, encant i comptabilitat, 67-69), 1459
Gabriel de Vilanova, prebost (inventari amb l'encant i comptabilitat, 71-72), 1460
Joan Calb (inventari i encant, 76-77), 1462
Antoni Rollan (inventari i encant, 79-80), 1463
Vicent Sopeira (inventari i encant, 103-104), 1482
Gaspar Ferrer (inventari i encant, 125-126), 1504
Ramon Solsona (inventari, 128), 1507
Pere Mateu (inventari, 130), 1509
Joan Creixença (inventari, 140), 1522
Pere Agustí, prebost (inventari, 145), 1529
Lluís de Montsuar (inventari, 149), 1539
Lluís Juneda, prebost (inventari, 160), 1559
Francesc Soler, degà i prebost (inventaris i encant, 170, 173, 174) 1563

D'una manera semblant a com hem fet amb relació als preveres beneficiats i als porcioners, podem veure a continuació quants objectes tenien aquests canonges en llurs cases i de quantes estances eren formats aquests habitatges. Per facilitar-ne la comprensió, en aquest cas també veurem cada segle per separat.

Segle XIV

Número de document	9	13	18	20	22	26	33	37	48
Any	1354	1377	1383	1385	1387	1388	1393	1394	1399
Estances	–	15	–	1+2	14+1	12+1	13	7	19
Objectes inventariats	107	231	12[26]	117	191	185	345	57	247

26. Inventari parcial, atès que només s'hi esmenten els objectes d'argent, els diners i una mica de pebre i gingebre.

Segurament els inventaris més representatius per entendre com era la casa d'un canonge de Lleida al segle XIV són el número 13 (de Joan Perpinyà) i els cinc darrers (Mateu Pellisser, Pere de Nou, Joan de Peralta, Bernat de Vall-llonga i Pere Bada). Ens mostren uns habitatges amb nombroses dependències i cambres, repartides en diverses plantes, i amb una mitjana d'uns dos-cents objectes per casa.

Segle XV

Número de document	62	67	71	76	79	103
Any	1408	1459	1460	1462	1463	1482
Estances	7	–	–	1	8	12
Objectes inventariats	49	88	367	104	318	276

Amb relació a aquest segle XV, hi ha algun document molt notable, com el 71, on es transcriu alhora l'inventari i l'encant de Gabriel de Vilanova, canonge i paborde de la seu de Lleida; el nombre d'objectes és molt gran, encara que a causa de com està redactat hom no pugui saber on eren situats aquests béns dins de l'habitatge (almenys respecte a la majoria dels atuells inventariats). Si volem descobrir les característiques de l'habitatge d'un canonge del segle XV, per tant, és millor fer un cop d'ull als inventaris números 79 i 103, d'Antoni Rollan i de Vicent Sopeira, dels anys 1463 i 1482, respectivament. D'una manera especial, aquest darrer ens mostra una casa àmplia i força ben proveïda d'objectes de tota mena.

Segle XVI

Número de document	125	128	130	140	145	149	160	170,174
Any	1504	1507	1509	1522	1529	1539	1559	1563
Estances	11	21	7	5	19	22	14	22
Objectes inventariats	480	355	159	66	583	351	223	175 + 19

Fa l'efecte, si tenim aquest quadre al davant, que al segle XVI les cases eren més espaioses, amb més cambres, i que contenien un nombre més gran d'objectes; potser, fins i tot, aquests béns que eren més valuosos. Si més no, els canonges d'aquest primer segle de l'anomenada edat moderna tenien uns habitatges amb moltes estances i, en algun cas, amb una quantitat molt gran de béns, que molt sovint eren més

de tres-cents. El cas més evident és el del canonge Pere Agustí, de l'any 1529, amb una casa on hi havia més de cinc-cents objectes, que foren inventariats arran de la seva mort.

Els ardiaques, els sagristans i les altres dignitats

Com hem dit més amunt, les dignitats més importants eren el degà, els quatre ardiaques, el precentor, el cambrer (anomenat succentor des de l'any 1325) i el sagristà. També incloem en aquest apartat, que se centra en els eclesiàstics més notables de la catedral, els diversos prebosts. A continuació redactarem una llista de les setze dignitats i càrrecs importants de la seu de Lleida, dels quals sabem que s'inventariaren llurs béns mobles després de morir (pel fet que aquests inventaris han arribat fins avui). Cal tenir present que alguns d'aquests eclesiàstics ja han estat esmentats a l'hora de parlar dels canonges. Respecte de cada persona, no sols indiquem el càrrec o la funció que tenia, el tipus de document que es féu, sinó també el número de l'instrument i la data en què va ésser redactat.

Guillem de Soler, ardiaca de Ribagorça (inventari, 8), 1354
Guillem Ramon de Montcada, degà (inventari i encant, 11, 12), 1376
Joan de Perpinyà, sagristà (inventari, 13), 1377
Mateu Pellisser, prebost (inventari i encant, 22 i 23), 1387
Joan de Peralta, prebost (codicil, inventari i encant, 32-34), 1393
Berenguer Vicent, ardiaca de Benasc i degà de València (inventaris, 35, 36), 1393
Arnau d'Orcau, capellà del comte (inventari i encant, 40, 41), 1396
Joan de Setcastella, prebost (inventari, encant i comptabilitat, 67-69), 1459
Gabriel de Vilanova, prebost (inventari amb l'encant i comptabilitat, 71-72), 1460
Gaspar Sanç, sagristà (inventari i encant, 109, 114), 1483
Francesc Soler, júnior, degà (inventari i estimació, 141, 142), 1523
Pere Agustí, prebost (inventari, 145), 1529
Damià de Llor, cabiscol (inventari, 151), a.1550
Lluís Juneda, prebost (inventari, 160), 1559
Francesc Soler, degà i prebost (inventaris i encant, 170, 173, 174) 1563
Joan Ferrer, oficial del bisbe (inventari i encant, 171, 172), 1563

D'una manera semblant a com hem fet amb relació als beneficiats i als canonges, presentarem, en uns quadres, com eren les cases de les dignitats de la seu lleidatana i el nombre d'objectes que hi tenien. Aquesta visió esquemàtica farà possible de poder establir comparacions i, així mateix, permetrà de tenir una primera impressió sobre

la riquesa d'aquests eclesiàstics que tingueren un paper important en la direcció de la diòcesi de Lleida en els tres segles estudiats en aquest llibre.

Segle XIV

Número de document	8	11	13	22	33	35	40
Any	1354	1376	1377	1387	1393	1393	1396
Estances	9	10+1	15	14+1	13	11+1	5
Objectes inventariats	327	195	231	191	345	157	153

Segle XV

Número de document	67	71	109
Any	1459	1460	1483
Estances	–	–	5
Objectes inventariats	88	367	152

Segle XVI

Número de document	141	145	151	160	170	171	174
Any	1523	1529	a1550	1559	1563	1563	1563
Estances	4	19	7	14	22	11	–
Objectes inventariats	234	583	97	223	175	269	19[27]

FUNDACIÓ

Malgrat les excepcions, ens adonem que, en general i regularment, les cases d'aquestes dignitats de la seu episcopal de Lleida tenien uns habitatges amb més de deu estances i en moltes hi hauríem trobat més de dos-cents i, fins i tot, més de tres-cents objectes repartits en les diverses cambres i espais i, sovint, guardats en caixes i cofres. Les cases més grans i més ben proveïdes, d'acord amb aquests quadres, eren la de Guillem Soler, un ardiaca de Ribagorça, la de Joan de Peralta, prebost de Lleida, i la de Pere Agustí, també prebost de la Seu d'aquesta

27. Només s'esmenten els objectes que el degà i prebost Francesc Joan Soler s'havia emportat a casa seva; hi consta el preu estimat.

ciutat. Així mateix, podem suposar que l'habitatge de Gabriel de Vilanova, també prebost, devia tenir, com a mínim, unes dotze estances, atès el nombre d'objectes que hi havia; amb tot, les característiques del document, redactat a partir de la refosa de les dades de l'inventari i de l'encant, fa que sigui impossible d'assegurar-ho. I encara hi havia altres cases importants, amb nombroses estances o amb molts objectes, com les del sagristà Joan de Perpinyà, la del degà Francesc Soler, júnior, la del prebost Lluís de Juneda, la del degà i prebost Francesc Soler o la de l'oficial del bisbe Joan Ferrer.

Els rectors de les parròquies

Tot i que no siguin gaire nombrosos, podem esmentar l'existència de diversos inventaris de rectors de les diferents parròquies de la ciutat de Lleida o del seu entorn immediat.

Escrivim a continuació una llista dels rectors, amb esment de la parròquia, del número del document i de l'any en què es féu l'inventari:

Guillem Ramon, rector de la parròquia de Sant Gili (inventari, 15), 1381
Pere de Rocamora, rector de la parròquia de Sant Joan (inventaris i encant, 28-30), 1392
Guillem s'Escala, rector de la parròquia de Santa Magdalena (inventari, 58), 1403
Bernat Berenguer, rector de la parròquia d'Alfés (i prevere beneficiat de la seu de Lleida) (inventari i encant, 158, 159), 1556

Sant Joan i Santa Magdalena eren dues de les cinc parròquies situades dins les muralles de Lleida, juntament amb les de Sant Llorenç, Sant Andreu i Sant Martí. Sant Gili, en canvi, era situada fora murs, al nord del clos de muralles, més enllà del portal de Magdalena. Finalment, Alfés era una parròquia dedicada a sant Pere, situada en un poble que s'alça a pocs quilòmetres al sud de Lleida, a l'altra banda del Segre. Segurament s'ha conservat l'inventari de Bernat Berenguer a causa del fet que aquest rector també era prevere beneficiat de la catedral lleidatana. Aquesta vegada, a causa del nombre escàs de documents, no cal elaborar un quadre diferent per a cadascun dels segles.

Número de document	15	28	29	58	158
Any	1381	1392	1392	1403	1556
Estances	2	2+2	11	14+7	11
Objectes inventariats	19	cereals	286	435	151

L'inventari de Guillem s'Escala (doc. 58) ens mostra un rector ric, culte i segurament força ordenat. Era el rector de l'església parroquial de Santa Magdalena, a l'extrem nord-est de l'espai de la ciutat tancat pel recinte de muralles. D'una banda, tenia una casa àmplia, amb catorze estances, i a més encara tenia béns a la sagristia, a l'església de Santa Magdalena i a l'abadia o rectoria d'aquesta parròquia (a la sala, a la cambra i fins i tot al terrat). Convé assenyalar el nombre notable d'objectes que posseïa i com els tenia. En entrar a la cambra de casa seva, van inventariar per separat les vànoves, els llençols, les tovalles i també l'argent, les caixes i, després, en entrar a la recambra, foren inventariats els setanta-cinc llibres que hi guardava. Pel que fa als objectes d'argent, tenia una copa amb peus de lleó, unes tasses planes, una tassa esmaltada, diverses tasses més, un anap o got i nou culleres. Fins i tot tenia "I segell d'argent a senyal de Scala, ab sa cadeneta" i "I girador de libre d'argent, ab sos cordons sive giradós". A la seva biblioteca hi havia llibres de teologia, de lògica, de gramàtica, de dret i, fins i tot, un volum sobre *Lo Regiment de Sanitat*, pretensament fet per Arnau de Vilanova. Un aspecte molt positiu dels inventaris és precisament que ens solen dir moltes coses sobre els costums i la mentalitat del possessor dels béns que van trobar, en més o menys bon estat, els que feren aquestes llistes un cop mort qui les posseïa.

Els mestres de l'Estudi General i els eclesiàstics amb estudis

Com ja hem assenyalat, el fet que a Lleida hi hagués un estudi general des de l'any 1300, va tenir una notable repercussió en la població, d'una manera especial entre els eclesiàstics. També va repercutir, per exemple, en el nombre de llibres que hi havia en aquesta ciutat i, evidentment, en les característiques d'aquests llibres. Lleida degué esdevenir un dels centres culturals importants de la Corona catalano-aragonesa.

Fixem-nos que el prevere Joan Monge (doc. 117), l'any 1488, tenia a casa seva "una prempsa de libres, la una cama trencada". Potser havia estat una premsa que servia per a enquadernar llibres. A més tenia una biblioteca molt notable, amb obres d'Aristòtil, de Boeci, Pere Llombard, Guido de Baysio, Bartholus de Saxoferrato, Goffridus Tranensis, Evérard de Béthune, l'Innocent i també altres textos fonamentals del dret civil i canònic, com el Codi, la Digesta Vella, el Decret, les Decretals, les Clementines i encara un *Flores Sanctorum* i fins i tot la *Fiametta* de Boccaccio.

A continuació farem una llista dels inventaris d'aquells eclesiàstics (dels quals es va inventariar la casa) que s'esmenta que treballaven a la universitat de Lleida (per exemple, com a professor en arts) o que es diu que eren o bé doctor o bé batxiller en els estudis universitaris (podia ésser en arts, dret civil i canònic, medicina, teologia). També inclourem el número de document, l'any (de l'inventari dels béns) i, al final, esmentarem si era eclesiàstic o bé tenia algun càrrec a la seu episcopal de Lleida.

Joan de Perpinyà, doctor en decrets (inventari, 13), 1377. Era canonge i sagristà.

Pere de Nou, doctor en decrets (inventari, 26), 1388. Era canonge i prebost.

Francesc Salom, batxiller en dret civil i canònic (inventaris, 46, 47), 1398. Era prevere beneficiat.

Gabriel de Vilanova, doctor en decrets (inventari amb l'encant i comptabilitat, 71-72), 1460. Era canonge i paborde.

Ramon Solsona, doctor en decrets (inventari, 128), 1507. Era canonge.

Francesc Soler, doctor en decrets (inventari i estimació, 141, 142), 1523. Era degà.

Lluís Balaguer, mestre [de l'Estudi General] (inventari de llibres, 147). Devia ésser eclesiàstic.

Francesc Soler, doctor en decrets (inventaris i encant, 170, 173, 174), 1563. Era degà, canonge i prebost.

Joan Ferrer, doctor en lleis (inventari i encant, 171, 172), 1563. Fou oficial del bisbe de Lleida.

Bartomeu Grassa, mestre en arts de l'Estudi General (inventari, 177), 1568. Era prevere i beneficiat.

Els inventaris conservats permeten de conèixer el nombre de llibres que tenien aquests universitaris. Per exemple, Joan de Perpinyà (doc. 13), que era doctor en decrets, tenia cinquanta-nou llibres. Gabriel de Vilanova (doc. 72), també doctor en decrets, guardava a casa seva vuitanta-cinc exemplars. Francesc Soler (doc. 170), així mateix doctor en decrets, n'havia adquirit cent vint-i-vuit. Joan Ferrer (doc. 171), un doctor en lleis, posseïa la molt notable quantitat de cent trenta-quatre obres. I Bartomeu Grassa (doc. 177), un mestre d'arts de l'Estudi General, tenia una biblioteca amb cent sis exemplars, ben ordenats i classificats segons una ordenació alfabètica d'autors o de títols de les obres, que havia establert ell mateix. Ja en parlarem més endavant d'una manera més detallada. Diguem novament que Lluís Balaguer (doc. 147) va fer donació de la seva biblioteca de vuitanta-tres llibres a la seu de Lleida. Aquest mestre també devia ésser professor de l'Estudi General d'aquesta ciutat, com és evident

si tenim present les característiques de les obres que tenia a la seva biblioteca privada. A més, la majoria d'aquests llibres es poden relacionar amb la feina que desenvolupaven aquests professors de la universitat lleidatana, la qual cosa fa pensar, d'altra banda, que molt problablement els havien llegit.[28]

En aquest apartat no hem cregut que calgués fer un quadre de les estances i dels objectes que tenien cadascun d'ells atès que tots ja han estat esmentats abans, en altres apartats, com a beneficiats, canonges, etc.

ELS INVENTARIS DE LAICS

Nobles

És molt interessant que hi hagi en aquest conjunt de documents conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL) uns quants inventaris de nobles, al costat de la gran majoria d'inventaris que ens descriuen les cases d'homes de l'Església (alguns dels quals, amb tot, pertanyents a nissagues de l'alta noblesa). Com hem assenyalat, aquests documents de nobles laics permeten establir comparacions amb la resta d'inventaris publicats, no sols per la varietat i riquesa dels objectes conservats en aquests habitatges senyorials, sinó també perquè, com en tots els habitatges de laics, hi podem trobar objectes de dones o fins i tot d'infants, que certament són molt escassos en les cases d'eclesiàstics (on, malgrat tot, hi vivia molt sovint una majordona, l'anomenada molts cops "tia" o "casera").

En alguns d'aquests inventaris senyorials s'inventarien castells, com el del Poal (doc. 133) o el d'Anglesola (doc. 135). És un tipus de document que ens il·lustra molt bé sobre la vida quotidiana dels nobles medievals. S'han publicat fins ara diversos inventaris de castells catalans. Podem esmentar, per exemple, el treball editat al volum miscellani *Castells, guaites, torres i fortaleses de la Catalunya medieval*: "Ús de l'espai en els castells i torres dels segles XIV i XV", o bé els inventaris dels castells de Montesquiu i de Tous, editats i estudiats per Ramon Espadaler i Ramon d'Alòs, respectivament.[29] Aquest darrer inventari

28. És interessant, sempre que ens apropem a una biblioteca privada d'aquesta època, plantejar-se si tots els llibres que tenien a casa eren llibres que s'havien llegit o bé no era així (i només els tenien per herència, per interès de col·leccionista o per prestigi social). Amb relació a aquest aspecte: Josep Antoni IGLESIAS, "Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV...", pp. 50-51.

29. EQUIP BROIDA [T.-M. VINYOLES *et alii*], "Ús de l'espai en els castells i torres dels segles XIV i XV", a M. RIU (ed.), *Castells, guaites, torres i fortaleses de la Catalunya*

fou àmpliament utilitzat per nosaltres arran de la realització del llibre *Castells de la Catalunya central*.[30]

A continuació escrivim la llista d'inventaris editats en aquest llibre que es poden relacionar amb membres de la noblesa laica.

Ramon de Cardona (inventari, 95), 1468. Germà d'Antoni de Cardona, senyor de la baronia de Bellpuig.

Lluís des Valls, donzell (inventari, 133), 1518. Amb un habitatge a Lleida, senyor dels llocs de Gimenells i del Poal.

Diomedes Lladró, senyor d'Anglesola (inventari, 135), 1518

És interessant poder comparar el nombre d'objectes que tenien aquests senyors amb allò que hem vist, més amunt, que tenien els eclesiàstics o que veurem, més avall, que posseïen els pagesos o els menestrals. Cal dir també que, com descobrirem, l'inventari de Lluís des Valls ens apropa molt a descobrir com era per dins al castell del Poal (Pla d'Urgell) i l'inventari de Diomedes Lladró permet que gairebé passegem per les diverses cambres i estances del castell d'Anglesola (Urgell).

Número de document	95	133	135
Any	1468	1518	1518
Estances	4	18+24	18
Objectes inventariats	58	409+718	241

L'inventari de Lluís des Valls (doc. 133) ens mostra una casa noble situada a Lleida, segurament a la parròquia de Sant Joan, potser al carrer d'en Soquet;[31] una de les cambres tenia una finestra que s'obria al Segre. Lluís des Valls també posseïa un castell, a la població del Poal (Pla d'Urgell). A la casa de Lleida, plausiblement a la Costa de Sant Joan, segons l'inventari, hi havia divuit estances i al castell, vint-i-quatre. La quantitat d'objectes que trobem esmentats en aquest document és excepcional, és el que mostra una riquesa més gran d'ítems,

medieval, Barcelona, 1986-1987, pp. 217-295; R. ESPADALER, *El Castell de Montesquiu a la darreria de l'Edat Mitjana*, Barcelona, 1993; R. d'ALÒS, "Inventari de Tous", *Estudis Universitaris Catalans*, IV, 1910, pp. 129-192.

30. J. BOLÒS, *Castells de la Catalunya central*, Angle editorial, Manresa, 1997, pp. 136-148.

31. Vegeu: J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, p. 118.

i el castell del Poal, d'altra banda, és la construcció amb un nombre d'estances més elevat.

L'inventari de Diomedes Lladró (doc. 135) ens permet d'entrar al seu castell d'Anglesola (Urgell) i a les seves divuit estances, i conèixer tots els objectes que ell i la seva dona (ja difunta) hi tenien. També és un document molt notable, redactat quan ell encara era viu i pensat precisament per a aclarir de qui eren tots els objectes que hi havia en aquell moment a la casa.

És interessant poder comparar aquests dos darrers inventaris (núms. 133 i 135) amb el del castell de Castellserà (població situada també a la comarca de l'Urgell), propietat de l'abat de Poblet i fet l'any 1443.[32] A Castellserà són inventariades vint-i-nou estances: capella, saleta, cambra del majoral, recambra, recambra "aprés de la dita recambra", cambra de l'abat, recambreta, cambra que mira al Sitjar, porxo, cambra situada al cap del porxo i que mira vers l'església, cambra del mig del porxo, cambra del terrat orientada vers el Domenge, cambra del cap de l'escala, sala, saleta amb el llancer,[33] pastador, cambra de la "tia", cuina, cambreta, cambra dels missatgers, cambra sota la cuina, cambra on estan els presos, celleret, celler major, "civadera" (la cambra de la civada), entrada, caseta propera al portal major, corral, estable; així mateix, també es féu l'inventari de l'argent, el blat i el forment novell que s'hi guardava.

També és molt interessant poder comparar allò que ens diuen els inventaris que publiquem amb allò que trobem a l'inventari dels béns guardats als castells i torres dels Santcliment, segons un document fet els dies 12-20 de desembre de l'any 1432.[34] Hi són descrits diversos castells, tots ells situats a prop de la ciutat de Lleida. El primer és el castell d'Alcarràs (Segrià), on hi havia una sala (amb quatre llancers i el mascle d'una arma d'artilleria, un armari "gran, de fusta", uns alambins, etc.), una cambra (amb tres ballestes penjades a la paret, una maça "antiga", amb el cap de ferro, tres tambors i d'altres coses), un porxo situat al costat d'aquesta (amb una conillera), tres cambres més, una altra cambra o estudi (amb "una tauleta de comptes" i un cofre "ple de scriptures", però cap llibre), una cambra situada al costat de la capella, una altra cambra, la cuina, una cambra, la cambra de la torre (on hi havia "mantes de cavall", "lances largues" o "hun ten-

32. EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", pp. 279-288.

33. On hi havia "un lancer ab tres lances largues", també "un retaule que stà sobre lo portal on hom entra en la sala, ab figura de sant Cristòffol" i "un tinell gran ab sos armaris, en què ha una ampolla". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 283.

34. J. J. BUSQUETA, "L'inventari de béns dels castells....", pp. 263-302.

dal"), el pastador (on, a part de la pastera, hi havia un "destillador"), cinc cellers i dues "botigues" (en una de les quals hi havia olives). Entre els béns del castell també es féu esment d'una esclava búlgara ("sclava burgana") anomenada Caterina, que tenia poc més de vint-i-cinc anys.

Aquest document, publicat per Joan J. Busqueta, encara aporta molta més informació. A la casa dels Santcliment (no es diu on era situada) hi havia una sala (on hi trobaren, a part d'altres coses, una llança i una llar de foc, amb un cremall, un ast, una llossa i un calder), dues cambres (en una de les quals hi havia "hun cove de bugada en què <ha> alguns lançols e tovales"), l'entrada (amb una sella i dos frens, un de mula i un de rossí) i el celler.

Al castell de Torre-serona, que també era dels Santcliment, hi havia la sala, quatre cambres, un porxo, la cuina, tres cellers, l'estable i el pastador. Quan ens fixem en aquest inventari, no gaire extens, ens adonem, entre altres coses, que aquest castell estava mig abandonat. Això ho pensem pel fet que a la sala hi havia una gàbia de fusta per tenir conills, que en una cambra hi trobessin "dos bacons de porch que stan en sal" o que en una altra hi hagués "una bar<r>a en què ha XII forchs d'alls e de cebes". Amb tot, assenyalem que en una cambra hi havia un bressol ("breç") o que al porxo hi tenien "un lavamans de coure". Un objecte que no hem trobat als inventaris i que, en canvi, inventariaren a la cuina del castell de Torre-serona fou "unes manges per buffar al foc", una mena de manxes.

Al castell de Sarroca de Lleida (que també era dels Santcliment), inventariat el 15 de desembre de 1432, van descriure allò que trobaren en una cambra situada al costat del porxo o de la sala, en una altra cambra, a la cuina, al pastador (on hi havia "un parell de torns per filar lana"), al celler i a la "botiga oliera". En aquest cas, com en menor grau en els altres, trobem que hi ha pocs objectes, només vint-i-sis. Això ha de reflectir o bé que era un habitatge de fet mig abandonat o bé que, a causa de les característiques i de les motivacions de l'inventari, no s'esmentaren la majoria dels objectes que realment hi havia en aquest castell. De fet, en el castell de Llardecans, que s'inventarià a continuació, hom només hi mencionà allò amb què es va parar l'entrada i el celler; s'afirmà, fins i tot, que no hi havia altres béns a la resta de l'edifici (cosa que no sembla pas gaire lògica).

Comentem, en darrer lloc, els béns trobats en una altra de les fortificacions dels Santcliment que es visitaren i inventariaren aquest any 1432. A la Torre dels Oms es va fer una llista de tot allò que hi havia a la cambra del costat de la sala (on trobaren un Codi i una Digesta

Vella i diverses armes, com dues ballestes, "quatre arnesos de cama e de cuxa", unes "cuyraces blaves", una "pitrera" i una altra ballesta), en una altra cambra, en una recambra, en una tercera cambra (amb diversos vestits, com fopes, mantos, gonelles; fins i tot es diu que en "una barra penjave una gonella de bruneta"), al porxo, en una altra cambra, al rebost, a la sala, en tres cambres més, a la cuina (on curiosament hi trobaren "una bacina de aram plena de draps de lli"), a l'entrada (amb "dos scuts vermells e tres lances largues"), al celler, al pastador i a l'estable. En aquest estable, "segons dix la muller e companya de cassa" hi havia una mula "de laurahó" (per treballar les terres), dues someres i un ase. En conjunt, així doncs, veiem que aquests inventaris tenen unes característiques força diferents dels inventaris *post mortem* que hem utilitzat i que publiquem en aquests volums. Segurament són molt menys exhaustius i menys acurats (com acabem de veure, ni entraren a l'estable del castell d'aquesta torre i es refiaren d'allò que deia la gent del lloc), però serveixen per a completar o contrastar allò que nosaltres hem trobat en altres castells i fortificacions de la regió de Lleida inclosos en aquest recull documental.

Menestrals i ciutadans

Darrerament s'han editat diversos inventaris de cases de menestrals o de ciutadans, sobretot amb relació a la ciutat de Barcelona. Podem recordar els estudis que publicà Carme Batlle sobre Bernat Durfort, Pere Sanglada, Burget de Banyeres o Francesc Ferrer o l'edició, també acompanyada d'un acurat estudi, que féu Teresa-Maria Vinyoles sobre la casa d'un esmolet barceloní.[35]

Pel que fa al conjunt d'inventaris de cases de lleidatans dels segles XIV-XVI que publiquem en aquests volums, hem de destacar d'una manera especial tres inventaris excepcionals. En primer lloc, cal posar atenció en l'inventari de Rollí Galter (o Rotllí Galtier), que fou mestre d'obra de la seu de Lleida i que morí l'any 1441 (doc. 65). Aquest inventari ja havia

35. C. BATLLE, "La casa i els béns de Bernat Durfort, ciutadà de Barcelona, a la fi del segle XIII", *Acta Historica et Archaeologica Medievalia*, 9, 1988, pp. 9-51; C. BATLLE, "La casa i l'obrador de Pere Sanglada, mestre d'imatges de Barcelona (†1408)", *D'Art*, 19, 1993, pp. 85-95; C. BATLLE, "La família i la casa d'un draper de Barcelona, Burget de Banyeres (primera meitat del segle XIII)", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 2, 1981, pp. 69-91; C. BATLLE, "Francesc Ferrer, apotecari de Barcelona vers el 1400, i el seu obrador", *Miscel·lània de textos medievals*, 7, 1994, 499-547; T.-M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet de Barcelona a finals del segle XIV", *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, 15, 1976, pp. 9-49.

estat publicat per Francesc Fité l'any 2001.[36] Juntament amb l'inventari va transcriure també un quadern solt del Llibre d'Obra dels anys 1432-1444, conservat així mateix a l'Arxiu Capitular de Lleida, on hi ha la "Còpia del discret mossèn Pau Cardona, procurador de la Obra de la seu de Leyda, dels ferraments que la Obra a comprat dels béns de mestre Rollí, quondam mestre de la Obra de la dita seu".[37] Després de fer esment dels "ferraments" o eines de ferro, en el mateix volum també hi deia, transcrit per F. Fité, que "Diluns, a IIII de març, any MCCCCXXXXII, lo discret mossèn Bertran Oromir, prevere beneficiat en la seu de Leyda, actor de la marmessoria de mestre Rollí, quondam, ab lo inventari daval scrit, donà e liurà al discret mossèn Pau Cardona, prevere, procurador de l'Obra de la seu de Leyda, les mostres e ymages e empremptes daval scrites, qui eren del dit mestre Rollí, quondam, les quals lo honorable capítoll de la seu de Leyda manà al honorable mossèn Johan Rabins, canonge de la dita seu e marmessor e curador de la ànima e béns del dit mestre Rollí, quondam, donar e liurar al dit mossèn Pau Cardona, procurador de la dita Obra [...]."[38]

Caterina Argilés, en la seva recerca sobre l'Obra de la Seu als segles XIV i XV, també aportà la transcripció de l'inventari dels estris que foren donats a Bertran de la Borda, mestre d'obra de la Seu, el 2 de gener de l'any 1461, segons un instrument datat el dia 4 de febrer d'aquest any, que no transcrivim pas en aquest recull documental.[39]

36. F. FITÉ, "L'alberg i l'inventari patrimonial de Rotllí Gaulter, escultor i mestre de l'obra de la Seu de Lleida (1942)", *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura. Associació Amics de la Seu Vella de Lleida*, 3, 2001, pp. 123-148.

37. F. FITÉ, "L'alberg i l'inventari...", pp. 145-146.

38. F. FITÉ, "L'alberg i l'inventari...", pp. 146-147.

39. C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana en època de crisi: Lleida, 1358-1500. El treball, els salaris, la producció agrícola i els preus a través dels llibres d'obra de la Seu Vella*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 2010, pp. 49-51. S'hi esmenten cinc perpals, un escaire, dues barrines, una aixada, "un carquax lo qual ha una lima de serra", una escoda, dos dreçadors, un nivell, dos triangles, un cànter d'aram, "una pedra de moldre colors ab sa mà", una llossa per a fondre plom o pegunta i una altra per portar foc, un mall, cinc escales (una amb trenta graons i una "del Sant Drap"), una aixa, una banca, una gúmena o corda gruixuda de cànem, una altra corda, una caldera ("de dues anses, de tenguda de tres a quatre cànters"), dues corrioles (d'una i de dues politges), una pedra d'esmolar, "un carrató petit ab les rodes forrades de ferre per portar pedra"), un "argué ab son fus" i "dues banques de fust per seure lo mestre com obra". Encara, a la casa baixa de la Degania i a la Degania, es trobaren altres objectes: enclusa, tenalles, manxes, poals d'aram, un cercapou ("de ferre ab dos ganxos sotills"), dues pasteretes, tres pasteres, una civera, dues manxetes, dues "talles" (una de quatre politges i l'altra de dues), postam, costers, portes velles per fer bastides, fustassa, etc.

En aquest apartat dedicat als menestrals, cal fer esment d'una manera especial de l'inventari de Bernat d'Armendaris, escrit l'any 1518 (doc. 134). Aquest home era ciutadà de Lleida i era mestre cinter: es dedicava a fer cints (o cinyells). Els objectes relacionats amb el seu ofici són esmentats en la llarga llista de béns mobles que hom menciona en aquest inventari. De fet, si el document no ho digués abans, només entrar a la casa d'aquest cinter ja hauríem sabut quin era el seu ofici. A l'entrada hi havia unes perxes per penjar els cints. També hi havia un armari ple de cints ("cinc dotzenes de cints"), faixes ("trenta-vuyt faxes de cints"), corretges de dona, escarcelles (una mena de bosses), cintets de minyons, bosses, bossetes, una corretja d'espasa, etc. A la mateixa entrada, els que feren l'inventari trobaren una caixa plena de bosses, escarcelles i esquers (o bosses per a guardar l'esca, "nou squeros de bosichs"). Pel mateix document ens adonem que, d'acord amb allò que es fabricava, podia haver-hi bosses quadrades, napolitanes, balladisses, xiques, etc. I, certament, en moltes altres cambres de la casa hom inventarià, així mateix, testimonis de l'ofici d'aquest treballador del cuir. En una cambreta, situada a mitja escala de l'habitatge, hi havia set aludes (pells fines) vermelles, cinc cordovans blancs, sis moltons vermells i sis més de negres, mig sumac blanc i vint-i-tres pells de "trosses", etc.

S'ha conservat, així mateix, l'inventari de Joan Ortí, que era candeler, i que va morir l'any 1462 (doc. 75). També hem de fer esment d'Antoni de Casagualda, que és mencionat com a ciutadà de Lleida (doc. 82, any 1463) i de Miquel Montgai, també ciutadà d'aquesta ciutat (doc. 131, any 1510).

En la llista que incloem dessota fem constar el nom de la persona, quin era el seu ofici, el número de l'inventari i la data en què aquest inventari es redactà.

Rollí Galter (o Rotllí Gautier), mestre de l'Obra de la seu (inventari, 65), 1441
Joan Ortí, candeler (inventari, 75), 1462
Antoni de Casagualda, ciutadà (inventari i encant, 82 i 83), 1463
Miquel Montgai, ciutadà (inventari, 131), 1510
Bernat d'Armendaris, mestre cinter i ciutadà de Lleida (inventari, 134), 1518

Amb relació als menestrals i ciutadans de Lleida també fem un quadre en què s'apunta el número de document i la data, i el nombre de cambres i estances de l'habitatge i els objectes que consten a l'inventari.

Número de document	65	75	82	131	134
Any	1441	1462	1463	1510	1518
Estances	10+4	2	8	20	16+1
Objectes inventariats	252	49	151	528	354

En aquest quadre veiem que la casa de Bernat d'Armendaris (doc. 134) era molt àmplia i que la quantitat d'objectes que hi van trobar els que feren l'inventari fou molt notable, com hem comentat més amunt (quan hem assenyalat que una part considerable d'aquests béns eren accessoris de cuir relacionats amb la feina d'aquest cinter). El ciutadà Miquel Montgai (doc. 131) també tenia un habitatge gran i posseïa a casa seva una quantitat molt important de béns mobles (més de cinc-cents).

Pagesos

Els inventaris de cases de pagesos no són gaire nombrosos. Podem, però, recordar els que publicà Joan Serra i Vilaró en el llibre segon de les *Baronies de Pinós i Mataplana*, notable aportació, encara no prou coneguda ni valorada, no sols al coneixement de les dues nissagues esmentades, ans també a la vida quotidiana de la gent que va viure en època medieval a les altes valls del Berguedà, a les poblacions de Bagà i la Pobla de Lillet.[40] Precisament un dels inventaris publicats en aquest volum segon, relacionat amb el petit poblet de Gréixer (Berguedà), ens serví, l'any 1996, per establir una comparació entre allò que hi havia en una casa de pagès segons el que s'exposa en un inventari, un document escrit, i allò que es podia trobar en una masia arran de la realització d'una excavació arqueològica, com la que férem al mas B de Vilosiu, també situat a l'Alt Berguedà, els anys 1984-1986.[41]

Amb relació al món dels pagesos, hem de recordar d'una manera molt especial l'estudi fet per Pere Benito sobre les cases rurals de la parròquia de Vilassar (Maresme), realitzat a partir de la transcripció

40. J. SERRA I VILARÓ, *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, vol. 2, Biblioteca Balmes, Barcelona, 1947, pp. 258-269.

41. J. BOLÒS – I. SÀNCHEZ BOIRA, "Allò que l'excavació no ens ha permès de conèixer", a J. BOLÒS (ed.), *Un mas pririnenc medieval. Vilosiu B (Cercs, Berguedà). Estudi dels edificis i dels materials trobats durant les excavacions (1984-1986)*, Universitat de Lleida, Lleida, 1996, pp. 125-132.

de vint-i-dos inventaris datats d'entre l'any 1418 i l'any 1454. S'hi estudien cases situades a la sagrera del poble i també en diversos masos distribuïts pel terme d'aquesta població de la comarca del Maresme.[42]

En aquesta col·lecció de documents conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida que publiquem en aquests tres volums hi ha pocs inventaris de menestrals (i ciutadans), però potser encara n'hi ha menys de pagesos o llauradors, tot i que sabem que aquells que treballaven els camps i els horts del terme de Lleida eren un percentatge molt important de la població d'aquesta ciutat. Com ja hem esmentat més amunt, en el llibre *Dins les muralles de la ciutat* arribàrem a la conclusió que els pagesos corresponien aproximadament al 36% de la població lleidatana de la fi de l'edat mitjana; els hauríem trobat sobretot a les parròquies de Santa Magdalena i de Sant Llorenç, però també a la Costa de Sant Joan i a la parròquia de Sant Martí.[43] A més, els llauradors i hortolans també eren la major part dels habitants dels petits nuclis de població situats dins del terme de Lleida (com el Palau de l'Horta o Vilanova de l'Horta) o de la rodalia de la ciutat (com Alfés, Alcoletge o Vilanova de la Barca).

Pel que fa als documents que editem, podem destacar l'inventari de l'any 1463 (doc. 86), de Bartomeu Guaites i de la seva muller Maria, en què s'especifica que tenien com a ofici fer de pagesos (*agricole*). També cal fer esment d'un document fet l'any 1564, on es mencionen tots els béns d'Antoni Guasc, pagès o llaurador de la ciutat de Lleida. Potser Bernat de Vilagrassa, del lloc de Palau de l'Horta, al costat de Lleida, també es devia dedicar al conreu de les terres, encara que l'inventari de l'any 1463 (doc. 85) no en digui ben bé res. El mateix podem dir amb relació a Pere de l'Aguda (doc. 84), que vivia a la població de Vilanova de la Barca (any 1463). A l'últim, i enllaçant amb l'apartat següent, podem fer esment de l'inventari de la viuda d'un pagès, anomenada Caterina, que havia estat muller de Perot Teixidor, i que morí l'any 1463 (doc. 87).

FUNDACIÓ NOGUERA

Copiem a continuació la llista d'inventaris de persones que els documents diuen clarament que eren pagesos:

Bartomeu Guaites, pagès, i la seva muller Maria (inventari, 86), 1463
Caterina, muller de Perot Teixidor, pagès de Lleida (inventari, 87), 1463
Antoni Guasc, pagès de la ciutat de Lleida (inventari, 176), 1564

42. Pere BENITO, "Casa rural y niveles de vida en el entorno de Barcelona a fines de la edad media", a A. FURIÓ – F. GARCIA-OLIVER (eds.), *Pautes de consum i nivells de vida al món rural medieval. 18-26 de setembre de 2008*, Universitat de València, <http://www.uv.es/consum/benito.pdf>.

43. J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, p. 117.

A continuació també afegim la llista de dos habitants de dos pobles propers a la ciutat de Lleida que, com ja hem assenyalat, molt probablement vivien així mateix de treballar la terra:

Pere de l'Aguda, de Vilanova de la Barca (inventari, 84), 1463. Béns trobats a la casa d´Antoni Foixà, de la parròquia de Santa Magdalena de Lleida

Bernat de Vilagrassa, del lloc de Palau [de l'Horta] (inventari, 85), 1463. En possessió de Jaume de Vilagrassa, prevere de Lleida

Com hem fet en els altres casos, amb relació amb els pagesos també incloem un quadre on s'esmenta el número del document de la col·lecció diplomàtica, la data d'aquest document, les estances de la casa (quan se'n fa esment) i el nombre d'ítems esmentats a l'inventari.

Número de document	84	85	86	87	176
Any	1463	1463	1463	1463	1564
Estances	-	-	-	6	3
Objectes inventariats	23	189	76	138	76

Com podem veure en aquest quadre, la quantitat d'objectes i d'estances que s'esmenten en aquests inventaris és més reduït que allò que trobàvem a les cases dels eclesiàtics o també dels menestrals. D'altra banda, cal tenir present que moltes vegades aquests inventaris no són un recull de tots els béns que hi havia a la casa o que tenia el difunt, ans sembla que només s'hi fa esment d'una part dels que aquest posseïa realment (així, per exemple, només es mencionen els béns de Bernat de Vilagrassa que tenia en aquell moment el prevere Jaume de Vilagrassa).

FUNDACIÓ NOGUERA

ELS INVENTARIS DE LES DONES

Els estudis sobre les dones medievals a Catalunya han avançat molt aquests darrers decennis sobretot gràcies a les notables aportacions fetes per T.-M. Vinyoles. Després de la publicació de *Les barcelonines a les darreries de l'edat mitjana*, l'any 1976, aquesta historiadora ha editat nombrosos estudis, sobretot amb relació a la vida quotidiana a la ciutat de Barcelona, que reflecteixen la situació de les dones i la relació que tenien amb llurs marits, amb els infants, amb la cultura,

amb la feina, amb el comerç, etc.[44] Tenim a l'abast una acurada síntesi d'aquests treballs en el llibre *Història de les dones a la Catalunya medieval*.[45] A Lleida, tot i que no hi hagi gaires estudis sobre les dones a l'edat mitjana, podem mencionar les pàgines redactades per Caterina Argilés sobre el treball que feien aquestes dones a l'obra de la Seu Vella.[46]

En aquest fons d'inventaris conservat a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL) hi ha pocs inventaris de cases que fossin d'una dona. Malgrat això, cal destacar el notable inventari dels béns de Brunissèn (o Brunissenda), viuda d'un metge de la ciutat de Lleida anomenat Ramon Eimeric (any 1399, doc. 50). També cal fer esment de na Caterina, que era viuda d'un pagès lleidatà i que va morir l'any 1463 (doc. 87) i de l'inventari dels béns que eren d'una altra dona, també anomenada Caterina, que havia estat la muller de Joan Botella, jurisperit de la ciutat de Lleida (doc. 102). Trobem una altra Caterina en el document 106, en què es féu una relació dels seus béns, que foren inventariats a la casa de Jaume Forner, un prevere beneficiat de la seu de Lleida. I encara cal recordar l'inventari d'Elionor Lledó (doc. 122), de l'any 1498. A més a més (encara que ara no en parlem), podem assenyalar novament que moltes vegades també podem conèixer béns que pertanyien a dones pel fet que eren de la majordona que s'estava a la casa d'algun dels eclesiàstics dels quals s'ha conservat l'inventari.

A continuació fem una relació dels inventaris de les diverses viudes que hem inclòs a la col·lecció documental i de l'inventari d'Elionor Lledó, i també n'anotem el número de document i la data:

Brunissèn, viuda de Ramon Eimeric, metge (inventari, 50), 1399
Caterina, viuda de Perot Teixidor, pagès (inventari, 87), 1463
Caterina, viuda de Joan Botella, jurisperit (inventari, 102), 1481
Caterina; béns que tenia a la casa de Jaume Forner (inventari, 106), 1482
Elionor Lledó (inventari, 122), 1498

FUNDACIÓ GUERA

44. T.-M. VINYOLES, *Les barcelonines a les darreries de l'edat mitjana: 1370-1410*, Fundació Vives i Casajuana, Barcelona, 1976.

45. T.-M. VINYOLES, *Història de les dones a la Catalunya medieval*, Pagès Editors – Eumo Editorial, Lleida – Vic, 2005. Vegeu també J. BOLÒS, *La vida quotidiana a Catalunya en l'època medieval*, Edicions 62, Barcelona, 2000, pp. 51-66.

46. C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana en època de crisi: Lleida, 1358-1500. El treball, els salaris, la producció agrícola i els preus a través dels llibres d'obra de la Seu Vella*, Institut d'Estudis Ilerdencs – Diputació de Lleida, Lleida, 2010; vegeu també: J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 122-125.

A continuació, en el quadre, a part del número del document i de l'any en què es va redactar, s'anota el nombre d'objectes mencionats en cadascun d'aquests inventaris i el nombre de cambres o estances on eren conservats aquests béns.

Número del document	50	87	102	122
Any	1399	1463	1481	1498
Estances	– [47]	6	8	1
Objectes inventariats	280	137	170	41

Com podem veure, en molts dels inventaris inclosos en aquest quadre, només s'esmenta un seguit d'objectes sense dir-nos on eren situats dins la casa. Potser l'inventari més interessant és el de Caterina, viuda d'un jurisperit (doc. 102, any 1481), on trobem descrit un habitatge sencer, amb les seves cambres i espais, i amb una relació força llarga d'objectes.

ELS DOTS D'ALGUNES DONES

En aquest mateix fons de l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL), en les mateixes capses, també s'han conservat alguns capítols matrimonials de l'època estudiada en aquest llibre, sobretot de l'inici de l'edat moderna.[48] En aquests capítols matrimonials molt sovint s'enumeren els béns aportats per la dona. Aquestes llistes creiem que poden ésser interessants com a complement de les relacions d'objectes que trobem als inventaris. De fet, en el document 50, inventari dels béns de Brunissèn (any 1399), muller d'un metge de Lleida, s'hi diu: "los béns davall scrits, los quals dix [na Brunissèn] que eren seus he aquells portà al dit seu marit en temps de les núpcies".

A causa d'aquest interès, a continuació transcriurem alguns fragments d'aquests capítols matrimonials, especialment les línies de text on hi ha la llista d'objectes aportats per la família de la dona com a dot.

47. Es parla de la cuina i es mencionen altres béns, sense assenyalar-ne, però, la ubicació (encara que cal suposar que la colga o el llit que s'esmenta al començament del text era situada a la seva cambra).

48. Dins d'un plec de papers titulat a l'inici, amb escriptura del segle XVIII: "Capitula matrimonialia, donationes, nominationes, deputationes, requisitiones. Títol copiat del antich trobat en una bossa de pergamí". Aquest plec de fulls es conserva a l'ACL, Justícia, capsa P7_M3_P4_C08.

En primer lloc, podem transcriure el dot de Caterina. En el document en què s'acordaren els capítols matrimonials entre Caterina i Joan Claudi, que era mestre teixidor de drap o de lli, habitant de Vilanova de l'Horta (població que, com sempre, s'especifica que era situada "davant Lleida", a l'altra banda del riu Segre), fet el dia 15 de gener de 1523, trobem la llista següent d'objectes que formaven el dot de la noia:

> Primo, huna gonella de <p>almella[49] tendra, goarnida ab duas vias,[50] per vays.[51]
> Ítem, huna gonella de palmella, ab duas vias negras, per vays.
> Ítem, huna saya[52] leonada, forrada de drap blau, ab altres duas vias, vays.
> Ítem, hunas faldetas rosadas,[53] ab duas cercas,[54] vays.
> Ítem, hun ropó[55] de Contray, goarnit de ceda, sobreposat lo ribet.
> Ítem, hun brial[56] de cotonina blava, vergat.[57]
> Ítem, huna lloba[58] de ssaya, goarnida de vellut.
> Ítem, huna albèrnia[59] de Contray, goarnida de vellut.
> Ítem,[60] saye de Contray negre, goarnit de vellut negre.
> Ítem, hun sayet de Contray leonat, goarnit de cetí negre.
> Ítem, V palms burell negre.
> Ítem, quoatre cortinas de filenpua,[61] blancas, rexadas, oldanas.

49. Palmella: certa classe de tela de color blau de diferents tons. (Antoni M. ALCOVER i Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, 10 volums, Editorial Moll, Palma, 1993. (També el podeu consultar a: <dcvb.iec.cat>.) En endavant *DCVB*.

50. Via: en aquest cas, ratlla de color o filera de coses diferents de les que l'envolten. *DCVB*.

51. Vair: porció de pell de cert animal semblant a l'esquirol, destinada a folradures. *DCVB*.

52. Saia: túnica talar (que arribava fins als talons) que usaven els homes i les dones. *DCVB*.

53. *leonadas*, ratllat.

54. Cerca: orla, revora d'unes faldes o d'una altra peça de roba, a la qual serveix de reforç i de vegades també d'ornament. Actualment és una paraula viva a Tortosa i a Vinaròs. Trobem en un document del 1404: "Un cot de vellut blanch e vermell ab cerca de erminis e un altre cot de scarlata morada ab cerca de vays". *DCVB*.

55. Robó: vesta llarga que cobria els altres vestits. En un document de Vic, de l'any 1489: "Una gonella e un robó de leonat de la dita dona". *Ropó* era un castellanisme. *DCVB*.

56. Brial: vestit de seda o tela rica que portaven les dones i que, lligat a la cintura, arribava fins als peus. *DCVB*.

57. Vergat: barrat, que té ratlles o barres. *DCVB*.

58. Lloba: en principi, era una vesta talar (que arribava fins als talons) que duien les dones i els homes revestits de certs càrrecs (consellers, jurats, etc.). *DCVB*.

59. Albèrnia: capot sense mànegues que portaven les dones del segle XV. *DCVB*.

60. A la línia de sobre, ratllat: *Ítem, hun ropó cence mànegas* [...].

61. Filempua: drap de tela clara i prima que es brodava amb fil o seda com el canemàs i servia per a fer sedassos, tovalloles, cortines, davantllits, etc. *DCVB*.

Ítem, quoatre lensols, dos de llens e dos de stopa, oldans.
Ítem, hun davantllit pintat, oldà, cervit.
Ítem, tres tovallas scaquayadas[62] de stopa.
Ítem, tres coxineretas, ya oldanas.
Ítem, hun vayrat[63] oldà, groc y vermell.
Ítem, huna cortina de pinzell.
Ítem,[64] llavamans de lleutó.
Ítem, hun vacinet de lleutó.
Ítem, hun sobreanssat[65] xiquet.
Ítem, huna cetra d'aram.
Ítem, hun canelobre.
Ítem, tres olles de coure, miyanceretas, huna sportellada.
Ítem, huna paella ab sa giradora.
Ítem, dos ast petits.[66]
Ítem, \un/[67] llit, ab tots sos areus, so és, dos matalafs e huna flassada rrasa, cardada, no nova.
Ítem, hun cofre ferrat.
Ítem, huna caxa blanqua, xiqua.
Ítem, hun calderet miyancer.
Ítem, hun cofre per a las mias[68] robas.//
Ítem, hun cetibanc.[69]
Ítem, huna pastera, ab sa cernedora[70] e dos cedassos.
Ítem, hunas llunas[71] de ferre, per metre ll'olla al foc.
Ítem, hunas graellas e hun calfador de llit.
Ítem, hun asteret[72] xiquet, de rostir carn.
Ítem, huna tenalla aygoadera.
Ítem, hun cossi de fer bugada.
Ítem, huna ssalinera de fusta, per a tenir ssal.
Ítem, huna cadira de fust.

FUNDACIÓ

62. Escacat: dibuixat o gravat formant un conjunt d'escacs o quadres iguals de grandària, però de diferent color alternadament. *DCVB*.
63. Vairat: cobertor de llit de diversos colors. *DCVB*.
64. A la línia del damunt, *Ítem, hun perol d'aram*, ratllat.
65. Sobreansat: que té l'ansa a la part superior. *DCVB*.
66. A la línia de sota, *Ítem, hun cabàs nou*, ratllat.
67. *lo*, corregit.
68. *suas*, corregit.
69. Seti: objecte o lloc destinat a seure-hi. *DCVB*.
70. Cernedora: bastiment per a cendre (fer passar per un sedàs) la farina. *DCVB*.
71. Potser amb el significat de lleves: ganxos units per la part superior amb un arc o barreta de ferro, que serveixen per a posar i llevar l'olla del foc, penjant-los o despenjant-los dels clemàstecs. *DCVB*.
72. *caball*, corregit. Un asteret era un aster, per als asts, de mida petita.

Com podem veure, en primer lloc se cedia en dot la roba per a vestir i el llit amb tot els seus "arreus" o guarniments, però també altres objectes, com paelles, olles, "llavamans" o rentadors de mans, canelobres, asts i àdhuc una pastera o un cossi de fer bugada. El dot incloïa el vestit de núvia i la roba per al llit de la nova parella (i fins i tot un escalfador de llit). En aquest cas, tanmateix, també hi havia inclosos alguns dels estris que necessitava la dona per a treballar a casa un cop maridada. És evident que, d'acord amb això, les principals feines que degué fer aquesta dona, que passava a crear una nova família amb aquest mestre teixidor que vivia al terme de Lleida, foren cuinar, pastar la farina i netejar la roba.

Alguns altres documents semblants conservats en aquesta mateixa capsa de l'Arxiu Capitular de Lleida fan referència a la comarca de l'Urgell. Un document inclou els capítols matrimonials entre Macià Fabregat de Rocallaura (*Matthiam Fabregat de Rocallaure*) i Mateua, filla de Pere Nuet, de Tàrrega (*Matheuam Nueta ville Tarrege*); fou redactat a Tàrrega el 22 de gener de l'any 1515.[73] Incloïa la llista d'objectes següent:

> Primo, en dinés comptans, quoranta liures, dit ... XXXX l.
> Ítem, huna mulla bona, vulles hun parell de bous, lo qui et més amars.[74]
> Ítem més, li donam XV m. de saffrà.
> Ítem més, li donam hun coffre nou, de noguer.
> Ítem, huna flaçada cardada.
> Ítem més, hun sobrelit.
> Ítem, dos parels de lançols.
> Ítem, huna màrfega.
> Ítem, hun travesser.
> Ítem, hunes tovalles de pinte anple.
> Ítem, hun parell de tovalles de pinte estret.
> Ítem, hun parell de tovalloles.
> Ítem, miga dotzena de torcaboques.[75]
> Ítem, hun aradre fferrat, com se pertany.
> Ítem, hun càvech.[76]
> Ítem, huna exada.
> Ítem, huna podadora.
> Ítem, hun tros de terra campa e vinya, apellada la Sort; afronte ab en Belisèn y ab lo camí que va a Çollivella y ab en Pere Nuet.

73. Document conservat en el mateix plec de capítols matrimonials de la capsa P7_M3_P4_C08.
74. Pot triar entre si s'estima més una mula o un parell de bous.
75. Torcaboca: tovalló.
76. Lectura dubtosa.

> Ítem, volem los sobredits, donats que lo sobredit fil se[...], sie acollit en totes conpres y milloraments segons és pràtica y costum de la terra y de nostra parròquia.

Aquest dot és més reduït quant al nombre d'objectes, però incloïa una notable quantitat de diners. Macià Fabregat i Mateua Nuet formaren una parella que s'havia de guanyar la vida treballant la terra. La Mateua fins i tot aportà una terra per a conrear cereals i vinyes, un parell de bous i una mula, i també una arada, un càvec, una aixada i una podadora.

Els capítols matrimonials entre na Flor, filla de Beget de Preixana, i un home de Lleida segurament foren fets vers l'any 1521, en una data propera a la del document precedent.[77] Aquest cas és interessant perquè hi ha una valoració dels objectes que constituïen el dot de la noia. El text diu:

> Die XVIIIIº mensis novembris, anno MDXXI [...].
> Primo, un matalaç ... II ll.
> Dues flaçades cardades ... IIII ll.
> Ítem, un ropó de mescla clara ... II ll., X s.
> Ítem, altre ropó de mescla ... I ll., IIII s.
> Ítem, una albèrnia[78] ... III ll., X s.
> Ítem, tres faldetes ... I ll., X s.
> Ítem, un sayet de Contray ... I ll., IIII s.
> Ítem, una catiffa de tres rodes ... III ll., III s.
> Ítem, un bancall ... XVIII s.
> Ítem, un exeló[79] gran ... III ll.
> Ítem, dues relles[80] ... IIII ll.
> Ítem, un travesser[81] ... XV s.
> Ítem, una dozena de camises ... IIII ll., IIII s.
> Ítem, miga dozena de lançols ... IIII ll., XIIII s.
> Ítem, 4 tovalles de pinte ample ... I ll., IIII s.
> Ítem, quatre, de pinte stret ... VIII s.
> Ítem, miga dozena de tovallons ... XVIII s.
> Ítem, una dozena de torcaboques ... VI s.

77. Conservat en el plec de capítols matrimonials de la capsa P7_M3_P4_C08 de l'ACL. Escriptura molt cursiva.

78. Albèrnia: capot sense mànigues que portaven les dones del segle XV. *DCVB*.

79. Aixaló o xaló: teixit de llana que fabricaven a Xaló (Châlons), ciutat de França. *DCVB*.

80. Amb correccions. Sembla que abans deia: *tres golles*. Pel context, més aviat devia ésser un objecte tèxtil o, almenys, un atuell per a la llar. Potser *gonelles*.

81. Travesser: en aquest cas, coixí llarg, que va de banda a banda del llit. *DCVB*.

Ítem, un drap de pasta y son manil[82] ... V s.
Ítem, dos coxineres brocades, ab sos coxins ... XVIII s.
Ítem, un davantlit ... IIII s.
Ítem, un coffre ... I ll., X s.
Ítem, mig coffre ... XVI s.
<Suma...> XXXXIII ll., I s.

Gairebé tot eren teixits o objectes per a la nova llar. Fins i tot hi havia una catifa amb tres rodes (que creiem que eren unes rotllanes grans dibuixades com a motiu decoratiu) i un aixaló (o teixit de Xaló, Châlons, a França). Hom considerà, d'acord amb l'estimació que es féu de cadascun dels objectes, que el preu global era de 43 lliures i 1 sou.

Podem trobar força altres exemples de dots inclosos en capítols matrimonials.[83] Fem esment d'un altre inventari dels objectes del dot que havia de lliurar la família d'una noia anomenada Caterina al seu futur marit.[84] El text, sense data i amb una escriptura molt descurada, diu:

+ Ihesus. En nom de Déu sie e de la Verge Maria e de tots los sans e santes de paradís, amén. Capítols \fets/ per mi, Jaume Segara, e ma muller, Catarina, de ço qe donam a nostra filla Qatarina en tems de núbcies:

Li donam:
Primo, ab dinés de moneda barçalonesa ... XXV ll.
Ítem, li donam un qofre bo e nou.
Ítem, una flaçada qardada.
Ítem, li donam un matalaf. Ítem, li donam un sobrelit.
Ítem, li donam un parel de qoxins.
Ítem, li donam un travaser.
Ítem, li donam dos parels de lançols.
Ítem, li donam unes tovalles de pinte ample.

FUNDACIÓ DE LA VILA

82. Al País Valencià, encara ara, un manil és una peça de roba de llana amb què es cobreix el pa pastat, abans de dur-lo a coure al forn. De fet, un *manil* o *mandil* també podia ésser un davantal que porten les dones per a pastar i per fer altres feines. En un document de l'any 1398, de Santa Coloma de Queralt, trobem: "Un mandil listat de cotó blau, oldà". *DCVB*.

83. D'aquesta mateixa època (9 de gener de 1509) és un inventari del dot aportat per na Isabel, filla d'en Serra, a en Joan Domingo: "Primo, aporte la dita na Isabel en dot: quinze liures en dinés [...]. Ítem, aportarà al dit espòs un coffre nou. Ítem, una fflassada cardada, nova. Ítem, un matalaff nou. Ítem, un travesser nou. Ítem, dos parells de lanssolls de bri [...]. Ítem, quatre tovalles, dues pinte ample e dues pinte stret. Ítem, quatre tovalloles. Ítem, una dotzena torquaboques. Ítem, un drap de pasta. [...]."

84. Conservat en el plec de capítols matrimonials de la capsa P7_M3_P4_C08 de l'ACL. En el paper hi ha una filigrana d'un corn o banya per a fer sonar, amb la corda que permet de penjar-lo.

Ítem, li donam dues tovalles de pinte estret.
Ítem, los altres drabs \de li/, a coneguda de la mare.
Ítem, li donam dos parels de tovaloles.
Ítem, li donam un<a> dozena de torquaboques.//
Ítem, li donam un mongil,[85] de bruneta novial.[86]
Ítem, li donam un mantel escur, nuvial.
Ítem, li donam una gonela de color de mescla.
Ítem, li donam una gonela de burel.
Ítem, li donam un mongil de burel.
Ítem, li donam una gonela de blanquinós.

En aquest cas, com en la majoria dels exemples que hem vist fins ara, el dot de Caterina era format sobretot per uns diners (vint-i-cinc lliures), pels objectes de llit, per uns vestits per a la futura muller i per un cofre o caixa de núvia on es podia guardar tota aquesta roba.

Esmentem, en darrer lloc, els capítols signats entre, d'una banda, Jonota, filla de Joan Català, jurista d'Agramunt, i la seva muller Margarida, i, d'una altra, Francesc Ponces, notari de Tàrrega, el dia 25 de gener de 1514, a la mateixa vila de Tàrrega.[87] Aquesta vegada es fa menció de l'heretat de l'esmentat Francesc Ponces, amb la seva casa, uns trossos de terra i de vinyes, i també el dot que aportava la noia, de "cent-he-vuit liures barchenoneses" i "una gonella de grana nova ab sa portapissa",[88] que calia fer encara. A més a més, el dot també incloïa altres objectes per a la cambra, que havia de donar la mare, l'esmentada Margarida "Catalana" (muller d'en Joan Català).

E més avant, la sobredita senyora Catalana dóne a la dita Jonota, filla sua, totes les robes següents, en nom de cambra:
Primo, IIII parels de lançols.
Ítem, IIII parels de tovalles.
Ítem, IIII parels de tovalloles.//
Ítem, II dotzenes de torquaboques.
Ítem, II matalaços.
Ítem, I exaló.

FUNDACIÓ NOGUERA

85. Mongil: vestit llarg que portaven les monges, les senyores d'edat, les núvies, etc. *DCVB*.

86. Nuvial: pertanyent o relatiu als nuvis o conjunt de béns i objectes que s'aporten al matrimoni. *DCVB*.

87. També conservat en el plec de capítols matrimonials de la capsa P7_M3_P4_C08.

88. Una *portapisa* o *cortapisa* era una franja o sanefa de tela, de pells fines o de pedres precioses, que es posava postissa al voltant de la part inferior de faldes, gonelles, mantells i altres peces de vestit. En un document de l'any 1445, s'esmenta: "Una cota de dona [...] ab portapissa de vays blanchs per los peus" o en un de l'any 1482, fet a Vic: "Una gonella ab portapisa de burell". *DCVB*.

Ítem, I flaçada cardada.
Ítem, II parels de coxins.
Ítem, II coffres.
Ítem, I davantlit.

ALTRES INVENTARIS I ALTRES DOCUMENTS

Al costat dels inventaris de les cases, també hem inclòs en aquest recull documental alguns altres inventaris conservats al mateix fons de l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL), que poden tenir un gran interès per entendre la resta de documents publicats o bé per a conèixer més bé alguns aspectes de la societat, de l'Església i de la vida quotidiana de l'època. D'una manera especial podem destacar l'inventari dels joiells i d'altres objectes trobats a la sagristia de la Seu de Lleida (doc. 92, any 1464), on s'esmenten detalladament les capes, les capes vermelles, les capetes (o capelles), els pal·lis d'altar, els gremials, les tovalloles, els mantells, els coixins, els camisos (túniques de sacerdot), els amits, les estoles, els frontals, els maniples, les casulles, les dalmàtiques, les tovalloles (o línies), les cortines, les senyeres, els tapits, els draps de ras, els cofres, les caixes, els llibres, els objectes de coure, d'estany, de ferro i d'aram, les menuderies, els objectes de cristall i joies i els objectes d'argent i mitres que hi havia en aquest espai situat a l'absis de la catedral. És certament un document excepcional. S'hi esmenten més de quatre-cents seixantasis objectes diferents. Més endavant el comentarem amb més de detall.

Amb relació a aquest inventari de l'any 1464 (doc. 92), també cal mencionar l'inventari de les joies i d'altres objectes trobats en una caixa que era a la sagristia de la seu de Lleida, fet una mica més tard, l'any 1486 (doc. 115), com hem de fer esment de l'inventari dels béns que hi havia a la casa de la sagristia, de l'any 1381 (doc. 14); tanmateix, segurament, aquest alberg (*hospicio*) era un habitatge independent (segurament també situat a la Suda), atès que hi trobem uns cellers, unes cambres, una sala, un rebost i un porxo.

Podem incloure en aquest apartat altres documents com els que reben els números 45 i 147: un inventari dels llibres de Francesc Canet (anys 1397 i 1398) i un altre inventari dels llibres de Lluís Balaguer (any 1533). Francesc Canet era un prevere beneficiat i Lluís Balaguer, encara que no ho digui el document, podem assegurar que era un eclesiàstic i, a més, és molt possible que fos un professor de l'Estudi General de Lleida. En aquest mateix conjunt de documents que incloïen inventaris de llibres cal afegir el document 66, de l'any 1444: un recull ordenat dels llibres guardats a la sagristia de la Seu. I l'estimació dels llibres de Berenguer Colom (doc. 124), que segurament

cal datar del primer quart del segle XV. Certament, aquest Berenguer Colom també era un eclesiàstic i molt probablement cal relacionar-lo amb l'Estudi General de Lleida. Entre les obres que tenia hi havia un conjunt molt notable de llibres de dret canònic i de dret civil (els "libres de leys") i d'obres de teologia, i altres com el "Llibre dels Àngels" de Francesc Eiximenis o bé unes "Cròniques d'Espanya" de Pere Miquel Carbonell. Parlarem dels llibres i de les biblioteques, d'una manera més àmplia, més endavant, en un altre apartat.

Tenim en compte també l'inventari dels béns trobats a la rectoria de l'església de Santa Maria de Tàrrega, l'any 1509 (doc. 129). L'edifici era mig enrunat, moltes de les cambres no tenien portes i una part de les cobertes havien hagut d'ésser apuntalades per tal que no s'enfonsés tota la construcció. És una realitat ben diferent de la que trobem normalment, en la majoria dels inventaris conservats.

Alguns dels documents d'aquest apartat tenen una relació estreta amb algun dels inventaris que ja hem esmentat més amunt. És així, per exemple, amb relació a la confessió de les sitges que el senyor de la vila d'Anglesola, Diomedes Lladró, tenia en aquesta població (doc. 136, any 1518), i el codicil testamentari fet l'any 1393 per Joan de Peralta (doc. 32), que cal relacionar amb l'inventari i l'encant que es conserven d'aquest canonge i prebost (docs. 33 i 34).

Així doncs, la llista dels documents inclosos en aquest apartat, ordenats cronològicament, és la següent:

Inventari dels béns trobats a la casa de la sagristia de la seu de Lleida (doc. 14), any 1381

Codicil testamentari de Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida (32), 1393

Inventari de llibres de Francesc Canet, prevere beneficiat de la seu de Lleida (45), 1397-1398

Inventari dels llibres que eren guardats a la sagristia de la seu de Lleida (66), 1444

Inventari de les joies i d'altres béns conservats a la sagristia de la seu de Lleida (92), 1464

Inventari de les joies i d'altres objectes trobats en una caixa que era a la sagristia de la seu de Lleida (115), 1486

Estimació dels llibres de Berenguer Colom (124), segle XV

Inventari de les monedes i dels objectes d'argent de Manuel d'Argentona (127), 1506

Inventari dels béns trobats a l'abadia de l'església de Santa Maria de Tàrrega (129), 1509

Confessió de les sitges que tenia Diomedes Lladró, senyor d'Anglesola, en aquesta vila (136), 1518

FUNDACIÓ NOGUERA

Estimació dels béns de Francesc Soler, júnior, doctor en decrets, degà de la seu de Lleida (142), 1523

Inventari dels llibres del mestre Lluís Balaguer (147), 1533

Memorial dels béns de Joan Aventí, prevere beneficiat de la seu de Lleida, que eren reclamats per la seva germana i hereva, Jauma Burgola (165), 1562

Tot i que en aquest cas els objectes inventariats siguin molt diversos, també pot ésser interessant fer una taula on s'anoti la quantitat de béns que trobem mencionats en cadascun d'aquests inventaris, estimacions o memorials. Lògicament, no hi incloem ni el codicil testamentari (doc. 32, any 1393) ni la confessió de les quaranta-quatre sitges que tenia Diomedes Lladró (doc. 136, any 1518).

Número de document	14	45	66	92	115	124	127	129	142	147	165
Any	1381	1397	1444	1464	1486	s. XV	1506	1509	1523	1533	1562
Objectes	16	34	34	466	36	121	26	30[89]	100	78	39

En molts d'aquests documents ens hem limitat a fer una llista dels ítems o punts en què es divideix l'inventari o l'estimació. És així, per exemple, amb relació a l'inventari dels objectes trobats a la rectoria de l'església de Tàrrega (doc. 129) i també en l'estimació dels béns de Francesc Soler (doc. 142). Així doncs, com ja hem justificat més amunt, quan es diu que hi havia "quatre cadires de cuyro", dolentes, valorades en 12 sous, només ho hem comptat com una única unitat. Per contra, en altres casos, com per exemple en el memorial dels béns de Joan Aventí (doc. 165, any 1562), tot i constar tots els béns en un paràgraf únic, hem considerat els diferents béns com a objectes diferents (així, per exemple, el llit, els dos matalassos, els coixins, els llençols, les flassades, les coixineres, el davantllit, etc.).

Diguem, per a tancar aquest apartat dedicat als altres inventaris, que en aquesta col·lecció documental hi ha algunes mancances pel que fa a la representació de la societat lleidatana de la fi de l'edat mitjana. Certament, com hem assenyalat, hi ha molts inventaris d'eclesiàstics, també alguns inventaris de nobles, de menestrals, de ciutadans, de dones i, fins i tot, de pagesos. Tanmateix, en aquest conjunt de documents manca una representació de les minories religioses que vivien a la ciutat de Lleida, que ja hem esmentat a l'apartat introductori: els jueus i els musulmans. Amb relació a aquest aspecte, podem recordar l'existència, per exemple, d'un inventari dels béns del jueu Baffayet

89. Hem comptat simplement el nombre d'ítems esmentats.

Aquina, que vivia al lloc de les Borges Blanques, redactat el 8 de febrer de l'any 1425 i publicat per J. J. Busqueta i J. Satorra.[90] Bàsicament, els seus béns, no gaire nombrosos, eren roba de vestir ("goneles de burell", "goneleta", "II parells de calces de dona vermeles", "un gipó", "una cota", "una clotxa", "un sach de hom", "IIII pells de cordovans", "una gramallaça", etc.), teixits (de burell, fustani o blanquet), calçat ("çabates noves"), roba de llit ("lançol de lenç", "lançols d'estopa", "una flaçada", etc.), alguns objectes de cuina ("caldera") i del celler ("II bótes mareses"), una albarda i un anap o got d'argent.

En els nostres documents tampoc no trobem cap inventari d'un miserable. Per contra, entre aquests mateixos instruments de les Borges Blanques, publicats l'any 2012 per J. Busqueta i J. Satorra, hi ha l'inventari d'una persona segurament molt pobra. Un home de l'Albi (les Garrigues) que va morir a l'hospital de les Borges, el 9 de desembre de 1424, només tenia, segons sembla, una túnica, dos "fassets" (una mena de gonella), una camisassa, una caputxa blava, unes calces, uns guants negres, una corretja, una bossa amb unes monedes (11 rals i mig, de València, Mallorca i Perpinyà, i 2 sous i 9 diners de Barcelona), un ase de pèl negre, una albarda, unes òrguines (o alforges) i un caputxàs.[91] Com dèiem més amunt, conèixer tots els béns d'una persona permet de saber moltes coses sobre com era, sobre què feia i, fins i tot, de vegades, sobre com pensava.

FIABILITAT DELS INVENTARIS

Abans de fer una breu descripció dels altres tipus de documents inclosos en aquests volums (com són, per exemple, els encants), creiem que convé aturar-nos un moment en un aspecte important sobre les característiques i sobre l'interès d'aquesta classe de documents que hem analitzat fins ara, els inventaris. Tinguem present que hom pot afirmar que els inventaris post mortem han esdevingut una font bàsica per a conèixer l'interior de les cases dels darrers segles medievals i també de l'època moderna.[92]

90. J. J. BUSQUETA – J. SATORRA, *Retaule de textos del segle XV*..., pp. 34-35.

91. J. J. BUSQUETA – J. SATORRA, *Retaule de textos del segle XV*..., pp. 58-59.

92. Pel que fa a l'edat moderna, podem veure el recent i acurat estudi sobre la ciutat de Barcelona vers l'any 1700, abans del moment en què hi hagué la conquesta borbònica de la capital de Catalunya, la construcció de la Ciutadella i la destrucció del barri de Ribera. Albert GARCIA ESPUCHE *et alii*, *Interiors domèstics. Barcelona 1700*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2012. A la pàgina 17 s'afirma que "els inventaris *post mortem* corresponents a les cases del sector urbà esdevingut jaciment del Born permeten obtenir una panoràmica prou clara sobre els interiors domèstics i sobre els

Malgrat que tothom reconeix la importància dels inventaris post mortem, sovint s'ha assenyalat, de vegades amb relació a altres països[93] o amb altres realitats socials o temporals, que no reflectien d'una manera prou precisa allò que realment hi havia a l'interior de les cases. Malgrat que algunes vegades això pugui ésser així (com algun cop fins i tot resta reflectit al mateix document), creiem, pels motius que exposarem a continuació que, en la majoria dels casos, aquests inventaris són altament fidels a l'hora de fer-nos conèixer tot allò que hauríem trobat en moltes de les cases de l'època. Almenys és així amb relació a la majoria dels inventaris que publiquem en aquesta col·lecció documental.

Un primer aspecte que cal tenir present i que no podem eludir és que els inventaris eren fets gairebé sempre en el moment precís de la mort dels propietaris de les cases (sovint pocs dies més tard i, fins i tot alguna vegada, quan el propietari encara era al llit, poc abans de morir). Aquest fet, la defunció del propietari de la casa i, sovint, la llarga malaltia que havia portat al final tràgic, feien que les cases i llurs objectes no fossin com les hauríem trobat quan l'home (o la dona), aleshores ja difunts, eren joves o estaven en la plenitud de llur vida i tenien una bona salut. El decés recent del possessor dels béns feia que els que redactaven l'inventari encara trobessin moltes coses tal com hom les havia deixades en el moment de la defunció o tal com les havien deixades al llarg de la potser llarga malaltia precedent: unes pantofles, un llibre sobre com morir bé, una beta per a sagnar, unes medicines, etc. Adonem-nos, però, que això ens està mostrant precisament la fiabilitat de la informació inclosa en aquests inventaris, unes llistes d'objectes fetes, això sí, en un moment molt concret, el de la defunció del propietari.

El desordre és present en totes aquestes cases de la tardor de l'edat mitjana. Sovint, el fet que la casa hagués quedat mig abandonada

FUNDACIÓ NOGUERA

béns mobles que es trobaven a les cases d'aquesta àrea".

93. Dora THORNTON, *The Scholar in his Study. Ownership and Experience in Renaissance Italy*, Yale University Press, New Haven – Londres, 1997, pp. 16-17. Amb relació als inventaris, les limitacions que planteja aquesta historiadora dels "estudis" italians del Renaixement són les següents. En primer lloc, en molts casos, assenyala la manca d'estimació dels preus (sobretot quan es pensava més a preservar que a vendre). En segon lloc, segons ella només són una fotografia d'un moment determinat, cosa que fa que reflecteixin una realitat molt estàtica que pot ésser enganyosa; de vegades, els objectes esmentats en alguns llegats testamentaris ja han estat separats abans o bé en resten exclosos. També assenyala que, alguns cops, no es repartien els objectes per cambres ans per materials (potser, segons D. Thornton, perquè havien estat trets del lloc on eren i havien estat apilats per inventariar-los).

després de la mort del propietari o que ja es trobés en una situació excepcional arran de la seva malaltia també resta reflectit en les característiques dels objectes que consten en aquests inventaris. Hi trobem pocs aliments que no es conservin un cert temps, descobrim alguns productes malmesos pel temps (i la deixadesa), trobem cambres molt desordenades, estances mig abandonades, etc. És cert que aquest desordre era segurament un dels elements més característics de les cambres medievals (i també de les modernes). Era usual la barreja de coses velles i de noves, d'objectes trencats i de sencers, de coses valuoses i d'objectes sense cap valor. Al costat d'això, però, també trobem espais molt ordenats. Podem recordar l'encisadora i valuosa biblioteca del mestre d'arts Bartomeu Grassa, però també podríem esmentar nombroses caixes amb una gran quantitat de robes, com tovalles, tovalloles i tovallons, ben col·locades i guardades amb cura, o com alguns armaris o tinells on hi havia ben posats gerres o altres objectes de terrissa decorada, de vidre, de coure o d'aram. En general, podem adonar-nos i concloure que els inventaris són precisament el reflex de l'ordre o del desordre del propietari i dels que vivien i treballaven a la casa, de la "tia" o de la "companya" (els servents) que esmenten els documents. Certament, el fet que puguem saber tot això, que hom pugui descobrir allò que s'estimava més el propietari, que es pugui escatir sobre els costums i la manera de viure dels habitants de la casa és una prova més de la fidelitat de la majoria dels inventaris conservats.

De vegades, és cert que al mateix document se'ns diu que alguns objectes, per motius de seguretat, eren a casa d'algú altre, molt sovint algun dels marmessors o dels amics i parents. Algun cop, després de la mort del propietari (o potser ja abans) s'havien agafat els béns més valuosos per tal d'evitar que algú entrés a casa, potser ja abandonada, i els robés. En certa manera, però, aquesta mateixa confessió de les mancances inclosa a l'inventari ens demostra també la fiabilitat de la informació que donen la majoria d'aquests documents.

De fet, com s'ha assenyalat, els inventaris són el reflex d'una realitat poc o molt variable. Allò que reflecteix l'inventari d'una mateixa casa, per exemple, no és exactament igual si el difunt s'ha mort a l'estiu que si ho ha fet a l'hivern. Mentre, en el primer cas, trobaríem les flassades a les caixes o arquibancs, en el segon cas segurament una o dues flassades cobririen els llençols del llit. Només és un detall, que podem trobar reflectit en molts altres petits detalls mudables. Queda clar que "és absolutament fonamental considerar els interiors domèstics com espais en canvi permanent, sigui d'acord amb les estacions, sigui per raó dels diferents moments del cicle de la vida (naixement,

casament, mort, dol, etc.)".[94] Fins i tot en les cases d'uns eclesiàtics hi havia certes transformacions al llarg del temps, en canviar llur feina, les obligacions que tenien o en envellir i emmalaltir.

En conclusió, tot i les limitacions que poden tenir aquests inventaris generalment fets post mortem, creiem que són una font molt notable, que ens pot permetre de reconstruir amb una gran precisió com eren les cases per dins, quines estances hi havia i quins objectes de fusta, de terrissa, de metall, de roba, de cuir, de paper, etc., hi hauríem trobat en el moment en què el seu propietari va morir i quan hi van entrar els que s'encarregaren de fer, sovint al llarg de més d'un dia, el recompte de tots els béns mobles que hi havia. Cal tenir present que normalment l'inventari, a la ciutat de Lleida, no es feia pas apilant tots els objectes en una sala, per a inventariar-los i vendre'ls tot seguit, ans es feia passant per cadascuna de les cambres i escrivint tot allò que hi havia, quan els objectes encara es conservaven allà on havien estat deixats en el moment del traspàs del propietari. Usualment, no era fins una mica després de fer-se l'inventari quan aquests béns es transportaven, de mica en mica, a l'indret on s'havien de vendre en pública subhasta. Precisament, a continuació, centrarem l'atenció en els encants.

ELS ENCANTS

Molt sovint, la venda dels béns del difunt en uns encants era causada per la necessitat de pagar allò que s'establia al testament o pel desig dels hereus. Com assenyala Josep A. Iglesias, un inventari de béns de vegades podia ésser seguit de l'encant o subhasta dels béns; per contra, és impossible que es fes l'encant abans no s'haguessin inventariat tots els mobles i immobles del difunt.[95] Si, en aquest recull documental, alguna vegada només apareixen els encants (com s'esdevé per exemple en el cas de Mateu d'Alins, doc. 1) és perquè el document on constava l'inventari dels béns es degué perdre i no ha arribat fins avui.

Els encants eren fets pels marmessors ajudats per un corredor públic o corredor de coll i amb la presència d'un notari públic que prenia nota dels béns que eren subhastats i venuts. Normalment, al document dels encants d'uns béns mobles s'indicava el nom de l'objecte

94. Albert GARCIA ESPUCHE *et alii*, *Interiors domèstics. Barcelona 1700*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2012, p. 54 (nota 15).

95. Josep Antoni IGLESIAS, "Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV...", p. 54.

FIGURA 9
Encants

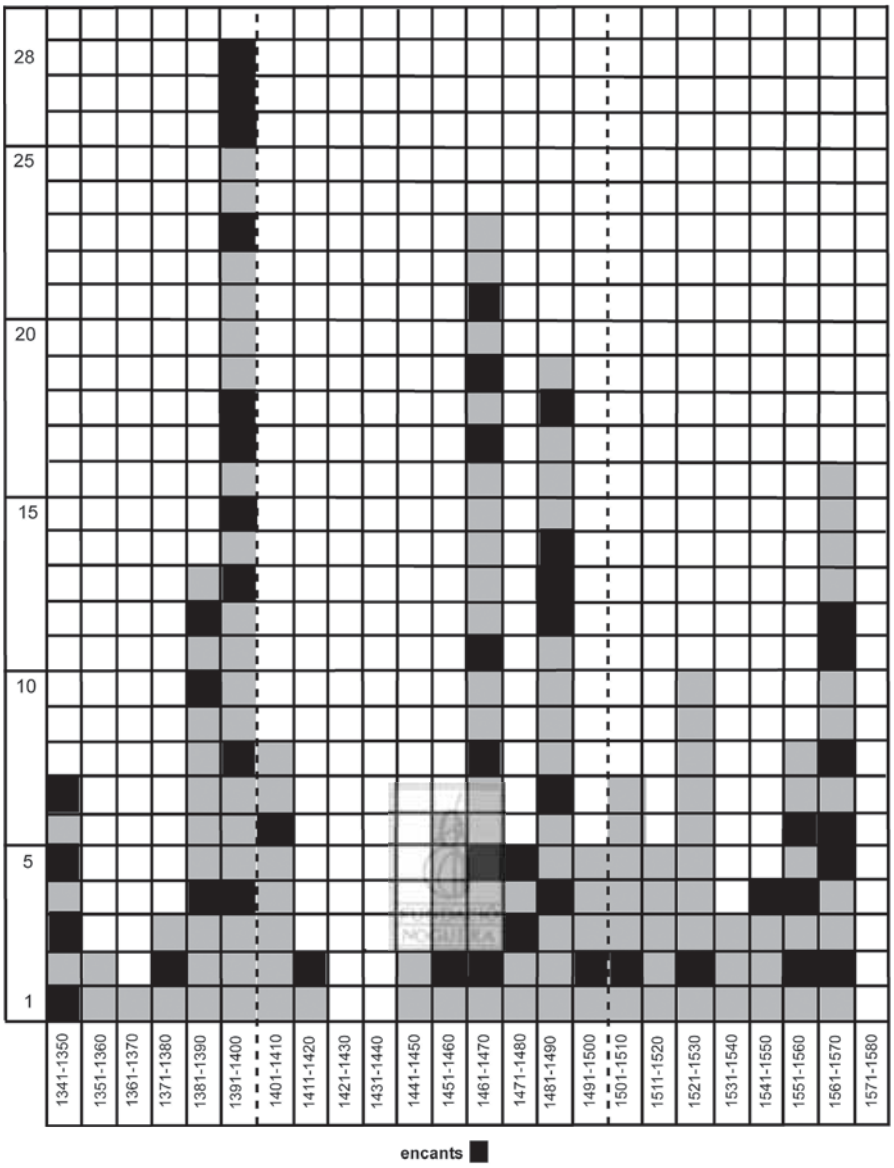

Repartiment cronològic dels documents publicats en aquests volums en què es diferencien (color negre) aquells instruments que corresponen a les actes d'uns encants.

(i la quantitat) i també el nom del comprador i, així mateix, el preu de la venda. Amb relació al comprador se'n solia mencionar l'ofici i la religió (si era jueu i també si era convers). Cal pensar que l'encant es devia dur a terme d'acord amb les ordinacions municipals.[96] En l'encant també hi participaven els macips (que per exemple a Barcelona podien rebre el nom de basters), que eren els que havien de transportar els béns del difunt des de casa seva, on es conservaven els objectes que havien estat prèviament inventariats, fins a l'indret on se celebrava la subhasta pública.

Gairebé una tercera part dels documents inclosos en aquest llibre (48 documents) són actes d'encants públics (fig. 9). La majoria d'aquests encants es poden relacionar amb l'inventari que es féu anteriorment. Amb tot, com hem assenyalat, en algun cas només s'ha conservat l'encant i es deu haver perdut l'inventari corresponent (com en el document d'encant dels béns de Mateu d'Alins, de Pere de Masseres, de Ramon Castellar o de Pere Joan Mirat). També cal tenir present que en el document 71, de Gabriel de Vilanova, de l'any 1460, trobem que alhora s'hi copià l'inventari i també s'hi afegí la informació que aportava l'encant, fet que permet de saber el preu de la subhasta de tots els productes inventariats. Certament, en aquest cas, a partir de l'inventari i de l'encant originals (que s'han perdut) es va fer un nou document que els refonia tots dos.

Els encants es feien lògicament un temps després de fer-se l'inventari. El nombre d'objectes venuts en aquestes subhastes públiques oscil·lava entre deu o quinze fins a més de tres-cents. El normal és que llur nombre fos d'uns cent fins a uns dos-cents cinquanta objectes, com podrem veure en els quadres inclosos més avall. D'una manera lògica, quan hi havia molts béns, la venda no es podia enllestir el primer dia. En aquest cas, s'allargava durant diverses jornades. I, de vegades, aquestes jornades de subhasta pública podien ésser separades entre elles uns dies, unes setmanes o àdhuc uns mesos. Si la separació temporal entre la primera jornada de subhasta i la darrera era molt llarga, en publicar l'encant, ho indiquem en una nota inclosa al costat de la datació del document. De vegades, alguns objectes especials, com un edifici o com uns llibres, eren venuts a part, sovint en una data

96. Així, a Girona, hi havia una *ordinatio encantum*, de l'any 1483, on s'establia que s'havien de celebrar dues subhastes cada setmana i s'imposaven unes certes limitacions als corredors i als compradors (com per exemple que no podia ésser una tercera persona la que comprés els objectes per un altre). Lluís BATLLE, *La cultura a Girona de l'edat mitjana al Renaixement*, Institut d'Estudis Gironins – CSIC, Girona, 1979, p. 256; Josep Antoni IGLESIAS, "Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV...", p. 54.

posterior i algun cop, fins i tot, per persones especialitzades en aquesta mena de transaccions (per exemple en la compra i venda de llibres).

A continuació, hem redactat una llista d'encants, on, tal com hem fet amb els inventaris, també hi esmentem l'ofici del propietari dels béns encantats, el número del document i l'any en què es féu la venda pública.

Mateu d'Alins, beneficiat de la seu de Lleida (doc. 1), any 1343
Arnau Ponç, beneficiat de la seu de Lleida (doc. 3), 1345
Pere Manter, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 5), 1347
Guillem Ramon de Montcada, degà de la seu de Lleida (doc. 12), 1376
Arnau Odalguer (doc. 17), 1383
Mateu Pellisser, canonge i prebost de la seu de Lleida (doc. 23), 1387
Bernat Ferrer, beneficiat de la seu de Lleida (doc. 25), 1388
Pere de Rocamora, prevere beneficiat de la seu de Lleida i rector de la parròquia de Sant Joan (doc. 30), 1392
Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida (doc. 34), 1393
Berenguer Vicent (doc. 39), 1394. Fet a Laluenga (Osca)
Arnau d'Orcau, capellà del comte a la seu de Lleida (doc. 41), 1396
Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 43), 1396
Pere de Maseres, també prevere beneficiat a la seu (doc. 44), 1396
Pere Bada, canonge de la seu de Lleida (doc. 49), 1399
Ramon Comes, cartoixà de Terrassa (doc. 52), 1399
Brunissèn, muller de Domènec Eimeric, metge de la ciutat de Lleida (doc. 53), 1399
Ramon Castellar, prevere beneficiat a la seu de Lleida i rector de la parròquia de Ribelles (doc. 54), 1400
Guillem s'Escala, rector de l'església de Santa Magdalena de Lleida (doc. 60), 1403
Bernat Martí, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 64), 1419
Joan de Setcastella, canonge i paborde de la seu de Lleida (doc. 68), 1459
Gabriel de Vilanova, doctor en decrets, canonge i paborde de la seu de Lleida (doc. 71), 1460. També hi ha l'inventari.
Pere Morell, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 74), 1461
Joan Calb, canonge de la seu de Lleida (doc. 77), 1462
Antoni Rollan, canonge de la seu de Lleida (doc. 80), 1463
Antoni de Casagualda, ciutadà de la ciutat de Lleida (doc. 83), 1463
Joan del Camp (doc. 89), 1464
Pere del Camp (doc. 91), 1464
Bernat de Vilagrassa (doc. 93), 1465
Martí Joan (doc. 98), 1474
Joan Espills (doc. 100), 1478
Vicent Sopeira, canonge de la seu de Lleida (doc. 104), 1482

Jaume Forner, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 107), 1482
Miquel d'Albesa, prevere beneficiat de la seu de Lleida (docs. 112 i 113), 1483
Gaspar Sanç, sagristà de la seu de Lleida (doc. 114), 1484
Joan Monjo, prevere i porcioner de la Seu de Lleida (doc. 118), 1488
Melcior Aguiló, beneficiat de l'Església de Lleida (doc. 121), 1492
Gaspar Ferrer, canonge de la seu de Lleida (doc. 126), 1504
Rafael Rafart, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 138), 1522
Mateu Sanç, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 153), 1550
Jaume Coll, prevere beneficiat de la parròquia de Sant Llorenç de Lleida (doc. 155), 1552
Cosme Montfar, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 157), 1552
Bernat Berenguer, prevere beneficiat de la seu de Lleida i rector de l'església parroquial del castell d'Alfés (doc. 159), 1556
Jaume Pont, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 163), 1562
Joan Aventí, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 166), 1562
Pere Joan Mirat, prevere beneficiat de l'església de Lleida (doc. 167), 1562
Miquel Casset, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 169), 1563
Joan Ferrer, doctor en lleis i oficial del bisbe de Lleida (doc. 172), 1563
Francesc Soler, doctor en decrets, degà, canonge i prebost de la seu de Lleida (doc. 173), 1563

Un primer aspecte que ens interessa de saber amb relació als quaranta-nou encants inclosos en la col·lecció diplomàtica és la quantitat d'objectes que foren venuts en cadascun d'ells. Amb aquesta finalitat, hem fet els tres quadres annexos, un per a cadascun dels segles estudiats en aquests volums.

Encants del segle XIV

Núm. de document	1	3	5	7	12	17	23	25	30	34	39	41	43	44	49	52	53	54
Any	1343	1345	1347	1348	1376	1383	1387	1388	1392	1393	1394	1396	1396	1396	1399	1399	1399	1400
Objectes	110	177	55	96	26	89	172	200	155	235	15	82	202	10	150	67	275	40

En aquest segle XIV només en quatre encants es van vendre dos-cents o més de dos-cents objectes. Fou en el del beneficiat Bernat Ferrer, el del canonge i prebost Pere de Peralta, el del prevere beneficiat Domingo de Puiaçol i el de Brunissèn, la viuda del metge Ramon Eimeric. Cal assenyalar que als encants en molts casos es venia només un objecte (contràriament a allò que s'esdevenia als inventaris, on cada entrada corresponia normalment a més d'un objecte). Amb tot, si ens fixem, per exemple, en aquest darrer encant (doc. 53), trobem que es

van vendre conjuntament "VII exades", "IIIIe sedaços de poca valor, III cabaçols, I taulel e I troç de post", "VI claus de paret" o bé "I puhat de ferre, IIII tribanelles e altres frasques de ferre e I^a maça de fust e II falçs e ferres de foch trenquats". Certament, en aquests casos, només ho hem considerat com un ítem únic.

Encants del segle XV

Núm. de document	60	64	68	74	77	80	83	89	91	93	98	100	104	107	112	113	114	118	121
Any	1403	1419	1459	1461	1462	1463	1463	1464	1464	1465	1474	1478	1482	1482	1483	1483	1484	1488	1492
Objectes	391	77	37	151	77	255	81	49	88	33	107	266	179	235	88	224	47	176	143

Al segle XV, en un dels encants es vengueren gairebé quatre-cents objectes. En quatre més se'n van subhastar més de dos-cents, de béns (o conjunts d'objectes). El primer és el del rector de Santa Magdalena de Lleida, Miquel s'Escala. Els altres quatre són els encants del canonge Ramon Rollan, de Joan Espills, del prevere beneficiat Jaume Forner i, molt probablement, del també prevere beneficiat Miquel d'Albesa. De fet, si sumem els béns de l'encant 112, que segur que era dels béns de Miquel d'Albesa, amb el 113, que probablement era d'aquest eclesiàstic, arribem a parlar d'un encant amb 312 objectes venuts, una quantitat molt notable.

Encants del segle XVI

Número de document	126	138	153	155	157	159	163	166	167	169	172	173
Any	1504	1522	1550	1552	1552	1556	1562	1562	1562	1563	1563	1563
Objectes	321	256	193	94	135	64	151	93	190	364	158	75

Tot i que el nombre d'encants del segle XVI és més reduït que el de cadascun dels segles precedents, en trobem dos en què es van vendre més de tres-cents objectes i tres en què se'n subhastaren més de cent noranta. Els dos primers corresponen als béns del canonge Gaspar Ferrer i del prevere beneficiat Miquel Casset. El nombre de béns venuts del també prevere beneficiat Rafael Rafart va ultrapassar, així mateix, la xifra de dos-cents.

Com hem dit més amunt, normalment en cada encant es venien de cent a dos-cents cinquanta peces. La mitjana, amb relació a cadascun dels tres segles, és de 120, 142 i 174 objectes per encant. Si fem una suma d'estris subhastats en cada segle, tenim 2.156, 2.704 i 2.094 vendes, amb relació als segles XIV, XV i XVI, respectivament. La quanti-

tat total de productes venuts a l'encant, segons aquests documents, és de 6.954. Diguem també que el fet que la mitjana d'objectes per casa venuts a l'encant sigui al segle XV més gran que al segle XIV i que al segle XVI sigui superior respecte dels dos segles precedents, segurament no és pas cap casualitat.

A continuació, abans de passar a parlar d'altres tipus de documents o dels espais i del parament de les cases, és convenient, amb relació a aquest tema dels encants, centrar l'atenció en el lloc on es realitzaven aquestes subhastes i saber quin ofici tenien les persones que compraven objectes en aquests encants on es venien bàsicament béns que havien pertangut a eclesiàstics.

ON ES FEIEN ELS ENCANTS

La majoria dels encants o bé es feien en alguna de les places importants de la ciutat o bé, si l'espai que hi havia al carrer era prou gran, es podien portar a cap davant la casa del difunt.[97] Amb relació a aquest tema, en primer lloc cal dir que no sabem si a Lleida hi havia alguna normativa que obligués a celebrar aquestes vendes públiques en uns indrets determinats (tal com s'esdevenia a Girona). D'altra banda, hem de suposar que, a l'hora de decidir l'indret, també es tenia present el preu del transport dels objectes, des de la casa fins al lloc on es venien els productes (de vegades aquest cost del transport s'esmenta en els fulls dedicats a la comptabilitat).

A continuació podem veure la llista de llocs on se celebraren els encants que publiquem en aquests volums:

Plaça de la Suda: 1 (1343), 3 (1345), 5 (1347), 7 (1348), 17 (1383), 23 (1387), 49 (1399)

Plaça del Romeu: 7 (1348)

Plaça de la Paeria: 68 (1459)

Plaça de Sant Joan: 83 (1463)

Plaça de la Roqueta de la Suda: 100 (1478), 104 (1482), 159 (1556); vegeu plaça de la Suda

Davant la casa del difunt: 155 (prop la plaça de la Suda, 1553), 163 (a la plaça de la Suda, 1562)

FUNDACIÓ NOGUERA

97. A Barcelona, per exemple, se celebraven els encants sobretot a la plaça de Sant Jaume, a la Plaça Nova, a la plaça del Blat, al claustre de la Seu, a la Rambla prop del portal de la Portaferrissa, a la Llotja, etc. A Girona, es feien aquestes subhastes cada setmana a la plaça de les Albergueries o a la plaça de les Cols. Josep Antoni IGLESIAS, "Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV...", pp. 54 i 55.

Cal pensar que les ciutats medievals tenien molt poques places. La ciutat de Lleida, dins el clos de les muralles, gairebé només tenia la plaça de Sant Joan, la de la Paeria, la plaça de la Suda, la plaça de la Cadena (situada al carrer del Romeu, ara anomenat de Cavallers), i algunes altres places més petites o marginals (com la de l'Assoc, la de l'Assaoneria [ara de la Sal], les de la Bladeria Vella, d'en Carbó, de les Cols, d'en Comenge, d'en Domenge, d'en Goget o d'en Tibona). En molts casos, tanmateix, els espais que rebien el nom de plaça només eren una petita ampliació del carrer o una cruïlla de carrers, on difícilment es podia fer un acte públic. La celebració dels encants necessitava un espai gran i alhora cèntric i, com hem dit, proper a l'habitatge del difunt. També cal tenir present que el fet que molts dels encants es realitzessin a les places de la Suda o de la Roqueta (a prop d'on vivien els difunts) propicià alhora que la majoria dels productes d'aquests eclesiàstics lleidatans fos comprada també per eclesiàstics que vivien a la mateixa Suda, com veurem en l'apartat següent.

ELS QUE COMPRAVEN BÉNS A L'ENCANT

En els documents on s'anotaven les vendes fetes als encants trobem citat l'objecte, molt sovint es mencionen algunes de les seves qualitats i també s'esmenta qui el comprà i, finalment, el preu de venda. Algunes vegades també s'esmentava l'ofici del comprador de l'objecte subhastat a l'encant. Per desgràcia, molts cops només es deia el nom de la persona i, potser, que era un mossèn o un micer, i res més.

Sense poder entrar en gaires detalls, podem afirmar que molts dels compradors eren eclesiàstics, que d'altres eren menestrals i que els ciutadans i els membres de la noblesa (ells o bé llurs criats) també compraven objectes venuts de segona mà. Malgrat totes les limitacions (només sabem, com ja hem dit, a què es dedicava una petita part dels que adquirien objectes), hem cregut interessant fer una llista de tots els oficis dels compradors, evidentment només quan l'ofici és esmentat al document.

aiguader: 163, 167
aiguardenter: 91
aladrer: 107
albardener: 41, 89, 113
alcalde del castell del rei: 138
ardiaca: 34, 49, 71, 80, 104, 107, 118, 169
argenter: 53, 68, 93, 100, 112, 113, 118, 153, 166
assaonador: 157
barber: 25, 80, 91, 98, 112, 113, 126, 167
barreter: 173
bastaix: 1, 53
batxiller: 34, 41, 172
bisbe: 23, 169, 173
botiguer: 68, 80, 153
brodador: 126

cabiscol: 155
calceter: 74, 100, 153, 163, 166, 169, 173
calderer: 173
cambrer: 1
campaner: 107, 121, 126, 153, 155, 159, 163, 166, 167, 169, 172
candeler: 83
canonge: 12, 23, 30, 34, 41, 52, 53, 68, 71, 113, 114, 118, 121, 126, 138, 153, 155, 157, 159, 163, 166, 167, 169, 173
cantereller: 121
capellà: 17, 71
capeller: 80
carceller: 80, 98, 107
carnisser: 71, 74, 83, 121, 166
causídic: 153
cavaller: 172
cingler: 7
cinter: 100
cirurgià: 118
ciutadà: 100
clergue: 23
coc [cuiner]: 166
col·legial del col·legi vell: 166, 172
colteller: 53, 89
convers: 30, 34, 41, 43, 49, 53, 60; conversa: 43
cordoner: 166
cornamusser: 153
corredor: 1, 7, 17, 25, 30, 34, 41, 44, 54, 60, 68, 71, 74, 80, 83, 89, 91, 98, 100, 104, 107, 112, 113, 118, 121, 126, 138, 153, 163, 166, 167, 169, 173; corredor d'orella: 172
criat: 126, 155, 166, 169, 172
cridador: 7, 43
degà: 17, 25, 49, 52, 53, 60, 138
doctor en teologia: 172
dona de fora vila: 77
escarcellera: 169, 172
escolà: 77, 80, 112
escriptor: 118
escrivent: 83, 100, 121, 169
escuder: 39, 43, 52, 71
espaser: 83, 153, 163
especier: 7, 34, 64, 80, 83, 91, 100, 153
estudiant: 17, 25, 30, 34, 52, 60, 68, 71, 80, 98, 100, 118, 155, 157, 163, 166, 169, 172, 173
ferrer: 83, 126
foraster: 126, 167
forner: 52, 93, 100, 113, 118, 126, 155, 163, 172, 173
frare de framenors: 155
fuster: 74, 80, 98, 112, 113, 153, 157
guanter: 100, 153
guardià: 80
hortolà: 167
hospitaler: 49
hostaler: 93
jueu: 3, 5, 23, 25, 68, 74, 83, 91, 98, 100, 118
jugador: 23
jurista: 71, 83, 113
llaurador: 23, 98
llibreter: 68, 100, 107, 172, 173
lloctinent de l'oficial: 68, 80
macip de l'encant: 12, 17, 23, 25, 30, 34, 41, 43, 52, 60, 80
macipa: 7
mercader: 74, 80, 83
mestre: 23, 25, 30, 71, 155, 163, 172
mestre d'arts: 155
mestre de cant: 23, 98, 100, 112, 113, 126, 153, 155, 159, 166, 169
mestre de capella de la seu: 172
mestre de cases: 100, 173
mestre de la seu: 112, 113
mestre dels orgues: 113, 121
metge: 153, 157
missatge de l'encant: 49, 52
missatge dels paers: 121
moliner: 43
moro: 74, 100
muller: 17, 25, 83
notari: 5, 23, 30, 41, 43, 49, 52, 53, 60, 68, 71, 74, 77, 80, 83, 91, 98, 104, 107, 112, 113, 121, 126,

138, 153, 155, 157, 163, 166, 167, 169, 172, 173
obrer: 34
oficial: 34, 49, 68
organista: 153
pagès: 77, 157, 172, 173
paraire: 98, 153, 157, 172
passamaner: 166
pastador: 71, 114, 104, 118
pastadora: 25
pastor: 118
pedrapiquer: 93, 113, 114, 118
peller: 49, 71, 74, 80
pellisser: 74, 159
piquer: 80, 100
pobre: 52
ponter:100
porcioner: 30
porgador: 104
porter: 23, 74
premsador: 121
prevere: 1, 7, 12, 23, 25, 30, 34, 43, 48, 52, 53, 60, 64, 71, 74, 77, 80, 83, 98, 100, 104, 112, 113, 114, 118, 126, 153, 157
prevere beneficiat: 34, 41, 43, 44, 54, 68, 74, 126, 166, 172, 173
prior: 77
prior d'una confraria: 17
prior de l'Hospital de Jerusalem: 41
procurador del col·legi: 126
qüestor: 98
racioner: 138, 155, 172
rector: 23, 30, 41, 43, 44, 49, 52, 60, 138, 153, 157
revenedor: 157, 166
sabater: 53, 83, 91, 118, 153, 155, 159, 166, 169
sagristà: 17, 23, 64, 104
sastre: 74, 80, 89, 98, 100, 112, 138, 153, 159, 163, 173
seller: 91
serrador: 157
serraller: 100, 167
soguer: 155
sombrerer: 157
sonador: 80, 98, 100, 107
sotscabiscol: 172
sotsdiaca: 172
sotssagristà: 60
tapiner: 157
teixidor: 74, 113, 163, 167, 169
tener: 74, 83, 104, 153
tenorista: 118
tia (o casera): 166, 167, 169, 172
torner: 167
traginer: 53
trompeta: 83
vanover: 80
veguer dels paers: 153
velldraper: 83
vicari: 7, 107, 112, 157
vicari de la seu: 166, 167
vidrier: 157
xantre: 126

En primer lloc, volem comparar aquesta llista d'oficis amb la que elaboràrem al llibre *Dins les muralles de la ciutat*, després de fer un buidatge exhaustiu dels *Capbreus de censos manifestats* de totes les parròquies de la ciutat, de l'any 1429.[98] Feta la comparació, hem d'assenyalar que les diferències entre les dues llistes no són pas gaire grans, tot i que els encants són una font molt diferent i molt poc exhaustiva (en part, com ja hem dit, perquè en molts casos no s'esmentava l'ofici dels que compraven els objectes subhastats). Com a resultat d'aquesta

98. J. BOLÒS, *Dins les muralles de la ciutat*..., pp. 66-72.

comparació, a continuació pot ésser interessant fer una llista ordenada alfabèticament de tots els oficis que no hem trobat mencionats als encants que publiquem i que sabem que existien a la ciutat de Lleida a la fi de l'edat mitjana (atès que apareixen en aquests *Capbreus de censos manifestats*):

> abaixador, alabastrer, alcaid dels moros, armer, ataconador, ballester, baster, batedor de fulla d'or, beiner, bidell, blanquer, bosser, boter, broquerer, carreter, cartroner, cercoler, cerer, corder, corredor de coll, corretger, correu, daguer, donzell, draper, espardenyer, flequer, frener, garbeller, gessaire (o guixaire), giponer, llicenciat, manescal, matrasser, mercer, paborde, peixater, pentinador, pergaminer, piloter, pintor, rellotger, saboner, saig, sedasser, tintorer, tireter, triper, veler, xeremier.

Adonem-nos que alguns d'aquests oficis eren molt poc estesos; hi havia molt poca gent que s'hi dediqués (així, per exemple, el batedor de fulla d'or o el rellotger). D'altra banda, ben segur que entre la munió de gent "sense ofici" que trobem als encants hauríem trobat un corredor de coll (de corredors se n'esmenten molts!), un donzell, un draper, un flequer, un llicenciat, un paborde (o prebost), etc. Així mateix, cal pensar que de vegades un mateix ofici podia rebre diversos noms; per exemple, el xeremier possiblement correspon al cornamuser que trobem esmentat al document 153.

Al mateix temps, també és interessant d'assenyalar aquells oficis que trobem citats als encants i que no s'esmenten als *Capbreus de censos manifestats* de l'any 1429. Són: aladrer, cingler, cordoner, cornamusser, draper de vell (trobem, però, draper), escriptor, organista, passamaner, pastor, ponter, premsador, serrador, "sombrerer", tenorista. Algun, com hem dit, pot coincidir amb algun dels esmentats l'any 1429, encara que el nom sigui diferent (cornamusser). D'altres, ens mostren una realitat que, pel motiu que sigui, restava amagada als capbreus de 1429; així, per exemple, els pastors. Alguns altres poden ésser el reflex d'un ofici molt poc difós (ponter), d'un ofici nou (escriptor, passamaner, tenorista) o d'un castellanisme encara no difós al segle XV (com és en el cas dels homes que feien "sombreros").

Amb relació a aquesta llista d'oficis de persones que compren objectes als encants que publiquem en aquests volums, cal assenyalar que crida l'atenció el nombre tan reduït de pellers que hi són esmentats. De fet, els pellers es podien dedicar a un comerç de productes de segona mà.[99] També hi ha molt pocs esments de revenedors o de ferrovellers.

99. Amb relació a València: J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 31.

Això no obstant, no és pas segur que tot allò que es comprava a l'encant fos per a ús personal o per a donar-ho a un familiar. Ben segur que moltes vegades els objectes eren destinats a ésser revenuts. Això és evident, per exemple, en el cas dels atuells comprats pels argenters.

Més endavant, després de parlar dels documents i també dels espais i dels objectes de les cases descrites en els inventaris, inclourem un breu apartat dedicat a comentar el preu de les coses. Les dades provindran de la informació que trobem precisament en aquests encants; amb tot, ara ja podem assenyalar que només serà una primera aproximació molt breu a un tema certament molt ampli i complex.

ELS ENCANTS DE PERE DE SANAÜJA, MIQUEL D'ALBESA I MATEU SANÇ

Pere de Sanaüja

Abans de passar a parlar dels documents de la col·lecció diplomàtica que es poden relacionar amb la comptabilitat, cal assenyalar l'existència d'un altre encant, que no publiquem en aquesta col·lecció perquè fou estudiat l'any 1988 per Joan E. Garcia Biosca (i també perquè no es conserva en el fons de l'Arxiu Capitular de Lleida que hem transcrit). En aquest encant es descrivia la venda dels objectes de Pere de Sanaüja que eren guardats a la casa que tenia a l'antiga plaça d'Arnau de Sanaüja o de la Paeria. Aquesta subhasta s'esdevingué l'any 1343.[100] Fer un comentari detingut d'algun dels aspectes d'aquesta venda pública ens pot permetre d'entendre millor les característiques dels altres encants que publiquem en aquests volums; per aquesta raó, a continuació comparem aquesta subhasta pública del segle XIV amb dos encants datats dels segles XV i XVI.

Aquest encant dels béns de Pere de Sanaüja es va fer els dies 14, 15 i 18 del mes d'octubre de l'any 1343, a l'anomenada aleshores plaça d'Arnau de Sanaüja i que després s'anomenà plaça de la Paeria (precisament quan la casa dels Sanaüja esdevingué la casa dels paers). Actuaren com a corredors de coll Pasqual Giner, Ramon Domenge, Jaume Gaià i Ramon Barnuç (alguns dels quals també són esmentats en els documents que publiquem).

D'acord amb la classificació que féu l'autor d'aquest estudi, sabem el percentatge aproximat de les diverses classes d'objectes que es van vendre i que abans eren dins la casa que tenia aquesta família dels Sanaüja a Lleida. El total d'objectes subhastats fou de 392.

100. J. E. GARCIA BIOSCA, "Un «encant» de la casa dels Sanaüja a Lleida, any 1343", *Palestra Universitària*, 3, Cervera, 1988, pp. 255-276.

1. *Mobiliari*. El mobiliari representà el 18,35% del total dels objectes que hom va subhastar en aquesta casa noble de Pere de Sanaüja. Sabem que els setanta-dos mobles venuts eren seients (bancs, "sitis", arquibancs, una cadira), taules, taulells, cavalls de fusta, i que també hi havia caixes, cofres i arques. En aquest apartat del mobiliari, Garcia Biosca hi inclou, així mateix, dues pasteres i una barutelladora (una mena de sedàs per a cendre la farina). Els objectes més cars que van ésser venuts foren dos cofres de pell, que costaren 35 sous, una caixa que fou adquirida per 30 sous i una taula amb peus que va ésser valorada i venuda per 15 sous.

2. *Estris de cuina*. Pel que fa als estris de cuina venuts en aquests encants de l'any 1343, representaren el 21,6% del total. En aquest segon grup hi ha objectes com asts, ferros de foc, lleves, olles, calderes, graelles, paelles, bacins, conques, servidors de ferro, morters de coure, masses d'aquest mateix material, etc. L'autor de l'estudi assenyala la vàlua que tenien els objectes de coure i la inexistència (per algun motiu) de terrissa de taula, tan usual a la majoria dels inventaris i encants (com veurem més endavant). Podem destacar entre els objectes subhastats un ast de ferro que servia per a coure llonganisses. O, també, un barral de cuir, que servia per a portar aigua. L'objecte més car fou una caldera de ferro, amb dues anses, que es va vendre per 100 sous, una quantitat ja força considerable. En segon lloc, hem de fer esment de dues olles de coure, grans, cadascuna de les quals costaren 50 sous.

3. *Roba de llit*. La roba de llit representava el 17,6% del conjunt dels objectes conservats a la casa dels Sanaüja i venuts en aquests encants públics. En aquest cas, crida l'atenció que en un 39,1% dels casos s'assenyalés que l'objecte estava en mal estat de conservació (percentatge molt més elevat, per exemple, que el poc més del 12% que trobem amb relació als dos grups precedents [mobiliari i estris de cuina]). Els teixits de la roba que es va vendre eren el lli, l'estopa, la seda i el cotó. Hi trobem matalassos, vànoves, travessers, plomassos, màrfegues, alcóceres, llençols, guadengues, coixins, sobrellits i cobertors. Els objectes més cars foren una alcócera, que costà 120 sous, i un cobertor de cendat, que va valdre 100 sous. Un matalàs fou venut per 50 sous.

4. *Roba de la llar*. La roba de la llar representava només el 8,1% del nombre total d'objectes subhastats que eren dins la casa dels Sanaüja de Lleida. Garcia Biosca hi inclou la roba de taula (tovalles, tovallons, tovalloles) i les cortines. Cal destacar, entre els objectes venuts, una tovallola de seda on hi havia representats uns papagais i d'altres ocells i també uns tovallons blancs "alamandescs" (d'Alemanya). L'objecte més ben valorat fou aquesta tovallola de seda que fou venuda per 34 sous i també unes tovalles grans, de cotó i de llenç, valorades en 11 sous.

5. *Estris i guarniments bèl·lics*. D'acord amb l'esquema proposat per l'autor de l'estudi, el cinquè grup d'objectes esmentats als encants de Pere de Sanaüja es format pels estris i guarniments bèl·lics. Aquest grup representava el 9,4% del conjunt de béns subhastats. Era format per arnesos (metàl·lics i tèxtils), armes i també guarniments de la muntura. Hi havia nombrosos objectes de llauna: mànigues, gorgeres, sabates i guants. L'objecte més valorat fou una espasa (molt cara), una altra espasa platonada[101] d'argent (7 lliures, 1 sou i 1 diner), una corretja de seda guarnida d'argent (que fou comprada per 110 sous) i una sella de cavall (valorada també en 110 sous). També es va vendre un camisol de malla grossa (per 51 sous), un perpunt cobert de samit (per 41 sous), un punyal obrat i guarnit d'argent, unes cuirasses (per 61 sous), unes regnes, uns braçals, uns esperonets, un capell jubat,[102] etc. Pere de Sanaüja també tenia a casa seva una gramalla, una cota amb pell, una gonella i un caperó (que, de fet, potser s'haurien d'incloure en un altre apartat, dedicat als vestits).

6. *Teixits ornamentals*. Els teixits ornamentals representaren el 2,04% del total dels béns venuts a l'encant. Eren objectes que servien per decorar les estances o bé per a ésser lluïts en públic. Amb relació a aquest apartat (i a algun altre), l'autor de l'estudi assenyala que hi ha el perill que els objectes que s'oferiren a l'encant només fossin un reflex incomplet de la realitat, atès que potser hi mancaven els exemplars millors. Cal tenir present també que potser alguns objectes es devia considerar que eren de la casa i que potser, per aquest motiu, no foren subhastats. Els béns mobles més cars venuts als encants foren tres draps de paret de cambra, de color vermell, amb el senyal d'en Pere de Sanaüja (uns lleons), que van costar a qui els comprà 75 sous. Al costat d'aquests objectes força valorats, un drap de llana només va valdre 18 sous i uns barbers de seda, amb lleons, 15 sous.

7. *Vaixella de luxe*. El setè grup era format pels diners i sobretot per la vaixella de luxe, feta d'argent. Representava el 10,7% del total dels objectes que hi havia a la casa palau dels Sanaüja. Entre aquests objectes d'argent hi havia escudelles, plates, bacins, anaps,[103] tasses, culleres, etc. I la major part d'aquests objectes estaven en bon estat.

101. Amb platons (bolles que es posaven a una corretja, sia per ornament, sia per servir de fermall. *DCVB*).

102. Capell jubat: casquet de cuir folrat de roba que es posava davall un altre casc de ferro per tal d'evitar el frec sobre el crani o l'escalfor produïda pel sol. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa a la Mallorca medieval. Terminologia*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1995, p. 276.

103. Anap: got per a beure.

Com s'esdevé sempre, es valoraren per llur pes (uns, això sí, a 53 sous i 6 diners per marc i els altres a 63 sous per marc). Tots eren molt valuosos. Per exemple, dotze escudelles es van vendre per uns 797 sous jaquesos; quatre escudelles i quatre plates costaren 478 sous; dues tasses van valdre 349 sous (menys tres pugeses); tres tasses, 190 sous; un anap d'argent, 75 sous i 6 diners, etc.

8. *Coses vàries*. García Biosca inclou la resta dels objectes en un apartat de coses vàries, on hi ha objectes diversos, com una conca gran per a banyar-se, que es va vendre per 51 sous, quatre canelobres de llautó valorats en 18 sous, dos cresols[104] venuts per 14 sous i 8 diners; un aixaló o xaló (un drap de Châlons) per 13 sous [de fet era un teixit ornamental]; una fulla d'espasa (amb les posts que l'aguantaven?) per 11 sous [era una arma], etc. Podem parar l'atenció, en darrer lloc, en l'esment d'un objecte molt notable: "unes andes de portar infans", una mena de llitera,[105] que curiosament ni es van arribar a vendre.

Miquel d'Albesa

Gairebé a l'atzar, hem triat, en la col·lecció documental que publiquem, un encant fet a la fi del segle XV i un altre de mitjan segle XVI, per tal de comparar-los amb aquest de Pere de Sanaüja i com a mostra d'un treball que en el futur s'hauria d'emprendre d'una manera sistemàtica amb relació a la resta d'encants publicats. La venda pública del segle XV que hem triat és la dels béns de Miquel d'Albesa, beneficiat de la seu, feta entre els dies 21 i 28 d'agost de l'any 1483. És transcrita als documents 112 i 113 de la col·lecció documental. En aquest cas també seguirem bàsicament el mateix esquema que ens proposa Garcia Biosca en el seu estudi, per tal de facilitar la comparació.

1. *Mobiliari*. Pel que fa al mobiliari, hem trobat 38 objectes, el 12,4% del nombre total d'objectes venuts als encants (un percentatge menor que en la casa de Pere de Sanaüja, on, d'altra banda, el nombre total de mobles era el doble). El moble més car fou un cofre de color groc que va valdre 25 sous (de fet, també els cofres de pell de Pere de Sanaüja eren molt cars). Per contra, les taules només valien de 6 a 9 sous. La caixa més cara va costar 8 sous i 6 diners. El llit de posts es va subhastar per 10 sous; una colga fou, per contra, més barata i

104. Cresol o gresol: llum.

105. Andes: llitera de diverses formes, amb dues barres horitzontals per sostenir-la i dur-la dos o quatre homes. En un document de l'any 1363: "unes andes ab cel e sobrecel e ab cuberta levadiça" i en un de l'any 1394: "la dita senyora fo posada en les sues andes per ço com era prenys". *DCVB*.

costà només 4 sous. En general sempre trobem que les colgues eren més barates que els llits. Les taules valien de 3 a 9 sous (cap arribà a valdre els 15 sous de la d'en Sanaüja, que devia ésser més luxosa). Les cadires i els bancs de Miquel d'Albesa costaren poc més d'1 sou. Només hi ha l'excepcional banc metàl·lic que tingué un preu, tot i ésser de segona mà, de 5 sous.

A continuació inclourem la llista dels objectes venuts a l'encant i que hem inclòs en aquest apartat. Hem ordenat els objectes alfabèticament, per tal de facilitar-ne la identificació, i hem anotat tot seguit el preu de la venda, en sous (s.) i en diners (d.). Quan alhora es va vendre més d'un objecte igual, ho indiquem entre claudàtors [set]. Si es vengueren diversos objectes iguals per separat, a compradors diferents, els escrivim un sota l'altre, començant pel més barat i acabant pel més car.

Banc d'acer ("de cer")	5 s.
Banc de seure	1 s., 6 d.
Banc per a seure	1 s., 6 d.
Bancs dolents [dos]	1 s., 8 d.
Banquet petit	1 s.
Banqueta petita i rodona	1 s.
Banquets petits [dos]	1 s.
Cadira plegadissa	1 s.
Cadira vella	1 s., 4 d.
Caixa	4 s.
Caixa	5 s.
Caixa	7 s., 6 d.
Caixa "mitjanada"	8 s.
Caixa de pi	8 s., 6 d.
Caixa per a tenir farina	5 s., 6 d.
Caixeta	3 s., 6 d.
Caixeta petita	1 s., 8 d.
Caixeta petita	3 s., 4 d.
Caixeta petita, com un caixó	10 s.
Capses de fusta [set]	1 s., 6 d.
Cofre amb medicines	10 s.
Cofre ferrat	20 s.
Cofre ferrat, amb la seva clau	17 s., 6 d.
Cofre groc	25 s.
Colga	4 s.
Escaleta	1 s., 8 d.
Escaleta	1 s., 8 d.
Llit de posts	8 s.

FUNDACIÓ NOGUERA

Llit de posts	10 s.	
Pastera amb cobertor, escaletes, sedàs i petges	17 s.	
Pastera per a segó		2 d.
Post de comptar (amb diners)	1 s.	
Posts [quatre]	4 s.	
Taula amb els seus petges		6 d.
Taula amb els seus petges	8 s.	
Taula plegadissa amb els petges	7 s.	
Taula plegadissa amb els petges	9 s.	
Tauleta amb els seus petges (peus)	3 s.	

2. *Estris de cuina*. El conjunt dels anomenats estris de cuina és el més nombrós en aquest cas, amb setanta-nou objectes, que representen el 25,8% del total de béns mobles venuts. És molt nombrós, però gairebé tots els objectes no són gaire cars. Com amb relació als béns de Pere de Sanaüja, un dels objectes més ben pagats en la subhasta fou una caldera d'aram que, en aquest cas, va valdre 34 sous. També es pagà molt per un bací de llautó (un florí d'or) i per una bacina d'aram amb tres peus (40 sous). Van valdre, així mateix, més de 10 sous dues olles de coure amb un bacinet, i també un morter de coure amb la seva mà. Assenyalem l'existència, en la casa d'aquest beneficiat de la Seu, de diversos objectes d'obra de Mèlica, que, com va cridar l'atenció Garcia Biosca,[106] no apareixien a l'encant dels objectes del membre de la família Sanaüja. Es va vendre, per exemple, un rentamans (o *llavamans*), fet molt probablement a Manises, o un conjunt d'atuells considerats com a "obra de Mèlica". Cal assenyalar, així mateix, la importància del vidre (unes ampolletes de vidre, uns plats de vidre o una carabassa d'aquest material) o el valor d'alguns metalls, com el llautó, el coure, etc.

Alambins amb una capa de plom	6 s.	
Almorratxes [tres]	2 s.	
Almorratxes de vidre plenes d'aigua-ros	1 s.,	8 d.
Ampolla		6 d.
Ampolla amb aigua		6 d.
Ampolla de vinagre rosat	1 s.	
Ampolletes de vidre		10 d.
Ast de ferro amb el seu tenidor	2 s.	
Ast i debanadores		10 d.

106. Tanmateix, per exemple, en la lleuda de Cotlliure de l'any 1317 —escrita uns anys abans de fer-se aquests encants—, uns dels primers productes esmentats fou precisament "opera terrea de Malicha". Jaume SOBREQUÉS, *Estudis d'història de Catalunya. Edat mitjana. Edat moderna. El pactisme*, Editorial Base, Barcelona, 2008, p. 87.

Asts [dos]	2 s.	
Bací de llautó	1 florí	
Bacina d'aram amb tres peus	40 s.	
Bacineta d'aram	12 s.	
Barralet i brocalet	1 s.	
Brocals [dos]		7 d.
Cabàs, plats grans [dos], todonera	3 s.,	7 d.
Calder	4 s.	
Calder	5 s.	
Calder d'aram	7 s.,	1 d.
Caldera d'aram	34 s.	
Canterella amb confits		6 d.
Canterella amb sagí de salar		3 d.
Canterelles de terra [dues] amb confits	2 s.,	9 d.
Cànters [dos] trencats (esportellats)		6 d.
Carabassa de vidre		9 d.
Cassa	3 s.,	6 d.
Cassa	4 s.,	6 d.
Cassa d'aram	5 s.	
Cassoleta		3 d.
Cassoleta d'aram	3 s.,	1 d.
Cavall de ferro	3 s.	
Cistella dolenta		2 d.
Esbromadora de ferro	1 s.	
Escudelles [tres] i plateret xiquet		8 d.
Ferros	3 s.,	2 d.
Ferros [dos]	3 s.	
Ferros dolents	2 s.	
Ganivetes [dues]		3 d.
Ganivets	1 s.	
Gots [dos] i setra		8 d.
Graelles	1 s.	
Graelles	2 s.,	8 d.
Llavamans de Mèlica i setra	5 s.,	6 d.
Lleves [dues] i cobertora de ferro	2 s.,	6 d.
Lleves de ferro		8 d.
Llossa de ferro sense mànec (*coha)*		6 d.
Llosses		6 d.
Llosses pintades	3 s.	
Molinet per a fer mostassa	4 s.	
Molls de ferro	1 s.,	2 d.
Morter de coure amb la mà	13 s.,	11 d.

FUNDACIÓ NOGUERA

Obra de Mèlica	7 s.
Olles de coure [dues] i un bacinet petit	26 s.
Olles de terra	1 s., 6 d.
Olles i cassoles	3 s., 6 d.
Paella de ferro	4 s.
Paella i giradora	4 s.
Plat d'estany	4 s.
Platet d'aram	4 s.
Plats [tres], escudelles [tres]	1 s., 8 d.
Plats de vidre [dos]	1 s., 9 d.
Pot blau amb cobertor	1 s.
Pot de vidre amb mel-rosat	1 s., 6 d.
Rall	1 s., 1 d.
Rall de ferro	6 d.
Salera de fusta	1 s., 8 d.
Saquet amb avellanes i ametlles	1 s., 2 d.
Saquet amb faves	8 d.
Saquet de fesols	8 d.
Saquet de guixes	6 d.
Saquet de llenties	8 d.
Saquet de pèsols	4 d.
Setra d'aram	[no s'esmenta]
Setrill o calderó d'aram	4 s.
Talladors i menuderies	2 s.
Tassa de vidre	1 s., 6 d.
Tella	3 s.
Tenalla envernisada	4 s.
Tenalleta petita	2 s., 6 d.

Cal tenir present que en aquest cas moltes vegades allò que s'estava comprant no era només l'atuell o l'objecte que feia de continent ans el contingut, en general productes relacionats amb l'alimentació, o bé les dues coses a la vegada. És molt notable l'existència de diversos saquets amb avellanes, ametlles, faves, fesols, guixes, llenties i pèsols. Una bona mostra d'aliments medievals (als quals podem afegir condiments, com la sal i la mostassa, també esmentats d'una manera indirecta). Així mateix, cal cridar l'atenció, pel que fa a l'alimentació, de l'existència d'una canterella (potser un cànter més gran amb un broc) amb confits o amb sagí. Encara hi caldria afegir les almorratxes (també una mena de càntirs) de vidre que hom afirma que eren plenes d'aigua-ros o l'ampolla que contenia vinagre rosat.

3. *La roba de llit*. Aquest conjunt de robes representava a la casa de Miquel d'Albesa el 10,4% del total dels objectes venuts als encants, un percentatge una mica més reduït que el que es va trobar a la casa de Pere de Sanaüja. Com en el cas precedent, un dels objectes més cars foren els matalassos: dos matalassos i dos coixins van valdre 100 sous; en canvi, comparativament, les màrfegues eren molt més econòmiques, encara que podien arribar a costar 12 sous. Les vànoves i les flassades també eren força valuoses i podien valdre 24 o àdhuc 30 sous. Els llençols tampoc no eren pas barats, dos llençols van arribar a ésser valorats en 24 sous. Un traspontí (matalàs prim i petit) és lògic que costés molt menys que un matalàs.

Cobrellit ("sobrelit") blanc i vermell	17 s.
Coixinet de ploma (fluxell)	3 s., 6 d.
Flassada (cardada, oldana)	24 s.
Flassada blanca, llistada de blau	15 s., 6 d.
Flassada envellida (oldana)	5 s.
Flassades envellides [dues]	14 s.
Llençol	2 s.
Llençol ("peça de pare e mare")	9 s., 8 d.
Llençol ("peça de pare e mare")	13 s., 5 d., malla
Llençol d'estopa	8 s.
Llençol d'estopa	8 s., 6 d.
Llençol de llenç	18 s.
Llençol de llenç de dues teles	10 s.
Llençol envellit (*oldà*)	7 s.
Llençol esqueixat	4 s., 6 d.
Llençol esqueixat	5 s., 6 d.
Llençols [dos]	17 s.
Llençols [dos]	22 s.
Llençols [dos]	24 s.
Llençols randats [dos]	33 s.
Màrfega	9 s., 6 d.
Màrfega	12 s.
Màrfega nova	12 s.
Matalassos [dos] i dos coixins petits	100 s.
Pilotes [dues] i coixí	8 s.
Tela de davantllit	6 s.
Teles de llençol de llenç (oldanes)	5 s., 1 d.
Traspontí ple de llana	8 s.
Travesser de fluixell	13 s.
Travesser ple de fluixell	4 s., 1 d.
Vànova esqueixada als caps	30 s.

FUNDACIÓ ENCIVERA

Vànova prima ..... 30 s.

Moltes vegades les robes del llit es venien tot i estar en mal estat. El mateix document de l'encant diu que alguns llençols, flassades o vànoves eren velles (oldanes) o bé que eren estripades o esqueixades. El preu d'aquests objectes malmesos certament era més baix que si el seu estat de conservació hagués estat bo; tanmateix, des de la perspectiva actual, pot sorprendre que fins i tot es comprés roba en un mal estat de conservació evident.

4. *Roba de la llar*. Aquesta roba representava, amb relació al conjunt dels béns de la casa de Miquel d'Albesa, el 16,3% dels objectes subhastats, un pecentatge molt més alt que el que hom trobà en estudiar els béns de Pere de Sanaüja. No hi ha cap objecte que sigui especialment car; n'hi ha molt pocs que ultrapassin els 10 sous. El més costós van ésser unes tovalles que es van vendre per 18 sous. Un drap de lli fou comprat per 11 sous i 1 diner. La majoria d'aquests objectes de roba es vengueren per una quantitat que oscil·lava entre 1 sou i 8 sous.

Bancalàs		8 d.
Canemís [tros]	1 s.,	2 d.
Canemís [tros]	2 s.	
"Catoi" [trosset de roba]		6 d.
Drap de lli	11 s.,	1 d.
Drap de lli [tros]		8 d.
Drapassos	2 s.,	8 d.
Drapassos [tres o quatre]		6 d.
Drapassos [trossos]	3 s.	
Drapassos esqueixats	1 s.,	4 d.
Draps [trossos]	1 s.	
Draps [trossos]	2 s.,	2 d.
Draps [trossos]	4 s.	
Draps [trossos]	4 s.,	6 d.
Draps [trossos]		9 d.
Eixugamans	3 s.	
Eixugamans [tres] envellits i tros de drap envellit	2 s.,	6 d.
Eixugamans de lli, de daus	1 s.,	8 d.
Estopa [dos trossos]	3 s.,	6 d.
Estopa [deu alnes]	8 s.,	6 d.,malla
Estopa [nou alnes i mitja]	10 s.,	3 d.,malla
Estopa prima [peça]	10 s.,	4 d.
Llenç [tres alnes i mitja]	4 s.,11 d.,	malla
Llenç gros [set alnes i tres pams]	10 s.,	4 d.
Saquet		6 d.

FUNDACIÓ NOGUERA

Saquet i drap esqueixat	1 s.
Tela [tros], envellida	1 s., 4 d.
Torcaboques [deu]	3 s.
Tovallasses [tres trossos]	2 s.
Tovalles	3 s.
Tovalles	8 s., 6 d.
Tovalles	18 s.
Tovalles escacades	8 s.
Tovalles escacades	8 s., 6 d.
Tovalles llistades de blau	4 s.
Tovalles llistades de blau	6 s.
Tovalles noves, escacades	9 s.
Tovalletes [trossos]	1 s. 11 d.
Tovalló	1 s., 1 d.
Tovalló	1 s., 3 d.
Tovalló	1 s., 6 d.
Tovalló	1 s., 8 d.
Tovallola	1 s., 2 d.
Tovallola	2 s.
Tovallola gran de filempua	5 s.
Tovallola i tros de llenç	2 s., 4 d.
Tovalloles [dues]	3 s.
Tovalloles [dues]	4 s., 6 d.
Tovalloles [tres]	6 s., 6 d.
Tovalloles blanques	1 s., 10 d.
Tovalloles, llargues i noves	5 s.
Tovallons	2 s., 8 d.
Tovallons	4 s., 2 d.
Tovallons llistats de blau	3 s., 6 d.

Alguns homes més rics posseïen una bona reserva de roba de la llar, generalment guardada en una caixa o cofre. Miquel d'Albesa tenia més de deu tovallons, deu torcaboques, vuit tovalles, més de quinze tovalloles, cinc eixugamans i nombrosos draps. Alguns els devia fer servir, d'altres eren guardats per més endavant.

5. *Estris i guarniments bèl·lics*. Els objectes inclosos en aquest apartat només representen, amb relació als béns de Miquel d'Albesa, el 2,2% del total d'objectes venuts en subhasta pública. Lògicament el percentatge és força més reduït que amb relació a un senyor com en Pere de Sanaüja, en què el percentatge gairebé s'acostà al 10% del total. Malgrat això, com veurem més endavant, en la majoria de les cases, fins i tot en els habitatges dels eclesiàstics, hi havia alguna arma, com pot ésser una ballesta, una espasa o un escut. Cap d'aquests objectes

que es poden relacionar amb l'armament (o amb disposar d'un cavall) va costar més de 10 sous, ni l'espasa, ni la ballesta d'acer, que foren valorats en 6 i en 7 sous, respectivament.

Ballesta d'acer amb cint	7 s.	
Cervellera [i aixada]	3 s.,	6 d.
Cervellera calada	3 s.	
Corda de ballesta		4 d.
Espasa	6 s.	
Esperó		8 d.
Fre amb les seves regnes	3 s.	

6. *Teixits ornamentals*. Els teixits i els altres objectes ornamentals són només el 2,6% del conjunt d'objectes venuts que provenien de la casa del prevere beneficiat Miquel d'Albesa. No eren gaire nombrosos i, sobretot, no eren pas gaire valuosos. El més car correspon a cinc cortinetes amb unes tovalloles, valorades en 30 sous, i a un bancal amb les armes del rei, que es vengué per 8 sous. És notable l'existència d'unes banyes de cérvol, per bé que el seu preu no fos gaire elevat (potser perquè eren de segona mà). Amb relació a aquest apartat, fa l'efecte que al segle següent, el XVI, el nombre d'objectes ornamentals va augmentar i van passar a ésser més costosos. Això no obstant, és evident que la riquesa del propietari de la casa era decisiva a l'hora de tenir o de no tenir aquests objectes ornamentals: en aquest habitatge no trobem cap drap de paret com el que el noble Pere de Sanaüja tenia a la seva cambra (valorat en 75 sous).

Bancal amb les armes reials	8 s.	
Banyes de cérvol amb cadenes	1 s.,	4 d.
Cortinetes [cinc] amb tovalloles reixades	30 s.	
Estora	1 s.,	8 d.
Estora de paret	2 s.,	6 d.
Estora de peus	6 s.	
Estora esqueixada	2 s.	
Estoreta	4 s.	

7. *Vestits*. A l'hora d'analitzar els béns venuts en un encant, creiem que és important afegir un apartat dedicat a la roba personal, que no existeix pas en l'estudi de Garcia Biosca. Del conjunt d'objectes subhastats que havien pertangut a Miquel d'Albesa, quaranta-sis poden incloure's en aquest apartat.

Almusses	3 s.,	2 d.
"Arrodonidures" de clotxa	1 s.	
Bonet	3 s.,	6 d.
Bragues [moltes]	4 s.	
Bragues [tres]	1 s.	

FUNDACIÓ NOGUERA

Bragues esqueixades	3 d.
Calces blanques	2 s., 4 d.
Calces blanques	3 s., 6 d.
Calces obscures	3 s., 8 d.
Calçotets (“panyos”) [dos]	1 s.
Calçotets (“panyos”) [dos]	1 s., 6 d.
Calçotets (“panyos”) [dos]	1 s., 6 d.
Calçotets (“panyos”) [dos]	1 s., 8 d.
Calçotets (“panyos”) [quatre] dolents	1 s., 2 d.
Calçotets (“panyos”) [tres] esqueixats	1 s.
Camisa d’home	4 s., 6 d.
Caperó obscur	22 s.
Caperussa	4 d.
Cint de cuir amb la seva bossa, guarnit d’acer	2 s.
Clotxa obscura	78 s.
Cossos [dos] de drap, dolents	1 s.
Estoig de corporals	7 d.
Fasset blanc	7 s.
Fasset vermell	3 s., 4 d.
Folradura de pell negra i tela	8 s.
Gipó de bristó, folrat de blanquet	20 s.
Gipó de fustani	2 s.
Gipó envellit	5 s.
Guants	8 d.
Guants	10 d.
Mànigues de mescla	6 d.
Papafigo	1 s., 8 d.
“Parge” de seda [tros], vermell	1 s.
Pellissa de pell	3 s.
Pellot	3 s.
Pellot	7 s., 7 d.
Roba de mescla	4 s., 8 d.
Roba de mescla	25 s., 6 d.
Roba de prevere de pebret, folrada de drap	58 s.
Roba obscura, folrada de pell i blanquet	30 s.
Robassa	2 s., 4 d.
Robassa dolenta	5 s.
Roquet	1 s., 8 d.
Sobrepellís	3 s., 6 d.
Sobrepellís	6 s.
Sobrepellís dolent	3 s., 6 d.
Tovallola de cap	1 s., 8 d.

FUNDACIÓ NOGUERA

La roba, sobretot la roba de vestir que havia estat feta per un sastre, era força cara, fins i tot si era de segona mà. El preu d'alguns dels objectes de vestir era força elevat, si el comparem amb molts dels béns mobles que hem vist en els darrers apartats. D'una manera molt especial és molt alt el preu d'una clotxa de color fosc, per la qual se'n pagà 78 sous. Així mateix, una roba de prevere, folrada, fou comprada per 58 sous. Amb tot, mentre un gipó de bristó folrat de blanquet va valdre 20 sous, d'un altre gipó de fustany només se'n pagaren 2 sous. Un caperó de color fosc va costar 22 sous. Al seu costat, uns guants costaven poc més de 8 sous, una camisa valia 4 sous i mig, unes calces o unes bragues uns 3 sous i uns calçotets ("panyos") poc més d'1 sou.

8. *Llibres*. Els llibres, sobretot en algunes cases d'eclesiàstics, tenien molta importància, com estudiarem d'una manera destinguda més endavant. Aquesta és la raó que ens ha portat a dedicar un nou apartat a aquests objectes fets de paper, que també es vengueren en pública subhasta. Tanmateix, en aquest encant només s'esmenta un sol llibre, venut, això sí, per una quantitat força notable, 24 sous.

Psaltiri ..... 24 s.

9. *Vaixella de luxe i objectes d'argent i or*. Amb relació al conjunt d'objectes del prevere beneficiat Miquel d'Albesa, aquests atuells luxosos només representaven el 0,3% del total. En moltes altres cases, com veurem més endavant, potser no suposaven un percentatge important del total dels béns, però gairebé sempre n'hi havia algun. Certament, en aquest cas, aquests objectes de luxe no tenien ni la importància numèrica ni de vàlua que trobem que tenien en la casa del noble Pere de Sanaüja, on hi havia nombrosos atuells fets d'argent, com escudelles, plates, bacins, anaps, tasses, culleres.

Aliança amb un passador ..... 1 s., 8 d.

10. *Coses vàries*. De fet, si volguéssim comparar l'encant de Miquel d'Albesa amb l'encant estudiat per Garcia Biosca, aquest apartat de coses vàries hauria d'incloure la roba personal, els llibres i documents, i també els restants objectes que esmentarem a continuació. Tot aquest conjunt representaria el 29,1%; si només agafem estrictament les quaranta-quatre coses que esmentem tot seguit (sense robes i llibres) és del 14%. En aquest conjunt divers de béns mobles, curiosament els objectes més cars són un foguer de ferro, un cabàs, dos orinals amb llur estoig, una palafanga, etc. A part d'un cabàs, no hi hagué cap altre objecte que es vengués per més de 10 sous.

Almud de fusta (mig) ..... 1 s., 2 d.
Balances d'aram ..... 7 s.
Beaces ..... 4 s.

Blat (sis faneques)

Cabàs de faneca	11 d.
Canelobre de llautó i candeles [dues]	4 s., 2 d.
Capsa de fusta tornejada, rastell i falçs, trencats	8 s., 6 d.
Cartrons [quatre], dolents	1 s., 4 d.
Cistella amb fil	3 s.
Dall de ferro	2 s., 6 d.
Destral	3 s.
Destral	3 s., 8 d.
Destral	4 s.
Espadador	2 s.
Faneca	9 s.
Ferro	1 s.
Ferro vell	4 s., 6 d.
Foguer de ferro	1 s., 2 d.
Foguer de ferro	9 s.
Foguer de ferro	13 s.
Fusta vella	9 s., 6 d.
Gàbia de calàndria	4 d.
Gàbia de garsa	1 s., 2 d.
Gafes amb la dolla de ferro	2 s., 4 d.
Garbell	8 d.
Gresol	1 s., 8 d.
Gresols [dos]	3 s., 10 d.
Grua de fusta	6 d.
Llegó	4 s.
Òrguines	1 s., 8 d.
Orinals [dos] amb estoigs	10 d.
Palafanga	8 s., 6 d.
Pales de fusta [dues]	8 d.
Paner de sarga, cobert	2 s., 4 d.
Paneret de sarga	6 d.
Pes de florins amb pesals	20 s.
Pica d'aigua beneita	2 s.
Porgador i criva	2 s.
Saquets [dos]	1 s., 6 d.
Soga d'espart i eixanguer	3 s., 1 d.
Tenidor de gresol	4 d.
Tinter d'estany	3 s., 6 d.
Xàquima o cabestre de cuir	6 d.

En fer un cop d'ull a aquesta llista d'objectes diversos que havien pertangut a Miquel d'Albesa i que foren venuts a l'encant, ens adonem

FUNDACIÓ NOGUERA

de la importància del món agrícola a la ciutat, fins i tot en la casa d'un prevere beneficiat. Deixant de banda alguns objectes relacionats amb la il·luminació (canelobre i gresols), uns orinals, una pica d'aigua beneita, uns foguers per al foc, uns pesos, uns pesals i un tinter, gairebé tota la resta d'atuells o provenen dels camps i dels horts o són per treballar la terra o bé poden servir per contenir, mesurar, transformar o garbellar productes agrícoles o bé són per als animals.

Mateu Sanç

Després de comentar els encants de Pere de Sanaüja, estudiats per Garcia Biosca, i els encants de Miquel d'Albesa, podem comentar un altre exemple, triat també gairebé a l'atzar entre els encants que publiquem en aquesta col·lecció documental del segle XVI. Entre els dies 6 i 12 de febrer de l'any 1550 es van subhastar els béns de Mateu Sanç, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 153). En conjunt, es van vendre només cent noranta-quatre objectes. Com en el cas precedent i seguint, d'una manera aproximada, l'esquema proposat en el treball sobre els encants de Pere de Sanaüja, comentarem el pes que tenien, en el conjunt dels béns subhastats, les diverses menes d'objectes i els preus que pagà el seu comprador per cadascun d'ells.

1. *Mobiliari*. En aquest cas, el mobiliari representa el 13,4% del total d'objectes, un percentatge molt semblant al que trobàvem en l'exemple precedent. A continuació, com hem fet amb relació a l'encant de Miquel d'Albesa, també farem una llista dels mobles venuts en aquest encant i n'indicarem el preu, en sous (s.) i en diners (d.). Si hi ha més d'un objecte, ho indiquem entre claudàtors. Posem entre parèntesis alguns aclariments, sobretot de tipus terminològic.

Banc i un tros de llençol	2 s.	
Bastiment	22 s.	
Bastiment i taules velles, uns bancs de llit i una tenalla	12 s.	
Cadires [tres] de cuir, cadireta sens respatller i un cassolet d'aram	25 s.,	6 d.
Cadires de cuir [dues]	11 s.	
Cadires de cuir [dues]	18 s.,	6 d.
Cadires de cuir [tres]	24 s.	
Caixa	9 s.	
Caixa	12 s.	
Caixa ferrada	36 s.	
Caixeta	4 s.	
Caixeta	6 s.	

Capseta xica	4 d.
Cofre	8 s.
Cofre	22 s.
Cofre	23 s.
Escambells [dos]	2 s., 3 d.
Llit de posts amb matalassos [tres]	114 s., 6 d.
Matalassos [tres] i un llit de posts	86 s.
Posts [deu]	10 s.
Setibanc vell	8 s.
Taula amb dos peus (petges)	6 s.
Taula amb petges	11 s.
Taula rodona	21 s., 6 d.
Taulell amb escacs	4 s., 4 d.
Tinell de fusta obrat a la moderna	48 s.

En aquest tercer exemple, del segle XVI, els mobles més cars foren dos llits de posts amb tres matalassos que van ésser adquirits per 86 i 114,5 sous, respectivament; no sabem si el preu era alt pel fet de tractar-se d'un llit o, més aviat, per incloure aquests tres matalassos que, com hem vist, solien ésser força cars.[107] En segon lloc, veiem el preu elevat que es pagà pel tinell, que curiosament fou considerat com a "modern".[108] En tercer lloc, cal esmentar la vàlua de la caixa ferrada, valorada en 36 sous (les caixes normals eren molt més barates que aquesta i també eren més econòmiques que els cofres). En conjunt, només hi ha vint-i-sis objectes, menys que en els dos casos precedents, encara que la proporció amb la resta d'objectes d'aquest eclesiàstic sigui força semblant. Una taula rodona fou valorada també per 21,5 sous (fins i tot més cara que la d'en Pere de Sanaüja). Així mateix, les cadires eren força cares i totes sembla que valien més de 5 sous.

2. *Estris de cuina*. En segon lloc, amb relació als béns de Mateu Sanç, fem una llista dels seixanta-un atuells o productes relacionats amb la cuina que trobem esmentats als encants. En aquest cas, representen el 31,4% dels objectes venuts, un percentatge una mica més alt que en el cas precedent; a més, com en els encants d'en Sanaüja i d'en

107. Amb relació al fet que el preu del matalàs podia ésser sovint el doble del preu de l'estructura de posts del llit, amb la màrfega inclosa, vegeu: J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 13. Crida l'atenció, per exemple, que l'any 1442, a València, un llit ben nou, amb els peus i sis posts travessers, es va vendre per 18 sous i 6 diners, mentre el seu matalàs va ésser venut per la quantitat més gran de 44 sous i 6 diners.

108. A València trobem documentada l'existència dels tinells (un aparador amb prestatges per a mostrar la vaixella) després de l'any 1470. Si era nou, costava més de 40 sous, com podem veure en aquest exemple. J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 14.

Miquel d'Albesa, aquest conjunt d'objectes era el més nombrós. A part dels estris destinats al foc o a guardar i servir els aliments, aquesta vegada, en la llista annexa, també fem esment de productes alimentaris que foren venuts als encants, com ordi, forment, uns bacons o unes quantitats de vi, els quals, certament, eren força cars.

Ast de ferro	8 d.
Aster	1 s.
Asts [dos], un de xic i un de gran	2 s., 6 d.
Bacó de carn salada	40 s.
Bacó de carn salada [mig]	20 s.
Bacó de carn salada [mig]	20 s.
Bóta	15 s.
Bóta dolenta de cuir	6 d.
Botella	6 s.
Botelleta amb vi [de quatre o cinc cànters]	25 s.
Caldera	18 s.
Cànter, mig ple d'oli	4 s.
Cànters [quatre] d'aram	75 s.
Cànters [quatre] de vinagre	8 s.
Cassa d'aram	8 s., 6 d.
Cassolet molt dolent	6 d.
Cobertoreta de ferro	6 d.
Colador de salsa	2 s., 8 d.
Conca d'aram, amb els seus tres peus	60 s.
Embut d'aram	13 s.
Estoig d'unes culleres d'argent	9 d.
Forment [tres cafissos]	270 s.
Forquetes	1 s.
Forrolla, cobertora i culler	1 s., 8 d.
Ganxet per treure carn de l'olla	8 d.
Lleva	3 d.
Mitja faneca (de cereals)	8 s.
Molls	1 s., 6 d.
Morter de pedra	7 s.
Morteret de pedra	4 s.
Olla d'aram, amb dues anses	12 s., 10 d.
Olla de terra	4 d.
Olles [dues] i panerets [dos] i barbolleries	1 s., 2 d.
Olleta de coure	12 s.
Ordi [faneca i mitja]	6 s.
Paella i una arpeta	3 s.
Paella, graelles i esbromadora	3 s., 6 d.

FUNDACIÓ NOGUERA

Panistra amb vidre	6 s.
Pastera	9 s.
Plat de llautó	7 s.
Plat gran de terra, pintat	3 s., 6 d.
Plat gran de terra, pintat	4 s., 2 d.
Plats [tres], llibrella i escudelles [sis]	1 s., 4 d.
Plats de terra [quatre]	1 s
Portadores [dues]	8 s.
Rall i tallador	1 s., 2 d.
Saquet de sal mòlta	1 s., 3 d.
Setra d'aram	2 s., 6 d.
Tallador de carn	4 d.
Tallador de forn i una paleta	1 s.
Tassa de vidre gran	1 s., 3 d.
Tenalla d'aigua	4 s., 6 d.
Tenalla d'aigua	5 s.
Tenalla d'oli amb oli i un cànter de vinagre	50 s.
Tenalla de tenir aigua i una tauleta	9 s.
Tenalles vinaderes [dues]	12 s., 3 d.
Vi blanc [tres cànters], una mica agre	12 s.
Vi d'una bóta	22 s., 8 d.
Vi negre (vermell) [dos sòls de vaixells]	42 s.
Vi negre (vermell) [vint-i-quatre cànters]	72 s.
Vi negre d'una bóta [nou cànters]	21 s., 6 d.

L'objecte més car fou una conca d'aram amb tres peus, que es va vendre per 60 sous. Quatre cànters d'aram també costaren la notable quantitat de 75 sous. L'aram i els metalls en general eren força valuosos. Un embut d'aquest material[109] va valdre 13 sous, una caldera en costà 18 i una olleta, feta amb coure, 12. Tanmateix, com hem dit, allò que era més car eren els cereals, l'oli, el vi o bé l'animal salat que es conserva a casa, segurament per al consum propi, al llarg de l'any. En conjunt, podem assenyalar que la majoria d'objectes relacionats amb la cuina valien menys de 10 sous. Una novetat característica d'aquest segle XVI: unes forquetes (ara en diríem forquilles) que van valdre 1 sou.

3. *Roba de llit*. En aquest cas, la roba de llit representà el 10,3% del total dels objectes subhastats, un percentatge gairebé exactament

109. Els embuts podien ésser de fusta, d'aram o de fusta i tenir només el canó metàl·lic. Al Berguedà es fa esment, per exemple, d'un "ambut fusti", d'"un ambut petit d'aram" o d'"un ambut menys [sense] de canó d'aram" (documents dels anys 1383, 1441 i 1448). M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga a l'edat mitjana. La família dels Berga", tesi doctoral de la Universitat de Barcelona, 2006, p. 409.

igual al dels béns de Miquel d'Albesa. També veiem en aquest encant dels béns mobles de Mateu Sanç que les alcóceres (o cóceres), les flassades, els matalassos i, fins i tot, els llençols eren valuosos i, així doncs, força valorats econòmicament.

Alcócera (mena de vànova)	58 s.
Coixineres	6 s.
Coixineres blanques [dues], amb mostres negres	10 s.
Coixins de fluixell [dos]	11 s.
Coixins de fluixell [dos]	11 s.
Flassada	28 s.
Flassada molt servida	17 s.
Flassada vermella	36 s.
Llençol	18 s.
Llençol de quatre teles de llenç	24 s.
Llençol dolent	2 s.
Llençol dolent	2 s., 6 d.
Llençols [dos]	44 s.
Llençols de llenç [dos]	32 s.
Llençols dolents [quatre]	12 s.
Matalàs	25 s.
Papalló	12 s.
Vànova dolenta	10 s.
Vànova dolenta, calces [dos parells] negres i dolentes, calces de folratge blanques i gipó de tela blava	11 s., 6 d.
Vanoveta vella, tovallons i altres coses	10 s., 6 d.

L'objecte més car va ésser una alcócera, per la qual es van pagar 58 sous. Per una flassada de color vermell es van obtenir 36 sous. I dos llençols es van vendre per 44 sous. Al seu costat, trobem un papalló (o pavelló) venut per només 12 sous o un matalàs comprat per 25 sous, preus més baixos que els que trobem en altres encants.

4. *Roba de la llar*. Un 10,8% dels objectes venuts a l'encant poden incloure's en aquest apartat dedicat a la roba i als objectes de la llar, un percentatge semblant, per bé que una mica inferior, al que trobàvem en l'exemple precedent dels béns de Miquel d'Albesa.

Corretges	1 s.
Drap de pasta	3 s., 6 d.
Eixugamans	2 s.
Eixugamans [peça de 6 alnes i mitja]	7 s.
Eixugamans [tres]	5 s.
Llenç tramat [dues peces i un trosset de 7 alnes i un pam]	34 s., 6 d.

Mocadors [tres]	1 s., 9 d.
Teixit [7 alnes]	14 s.
Teixit d'estopa [9 alnes i 3 pams]	12 s.
Teixit de llenç [38 alnes i mitja]	86 s., 7 d.
Teixit de lli [7 alnes i 1 pam]	16 s., 11 d.
Torcaboques [6 alnes i 1 pam]	8 s.
Tovalles	16 s.
Tovalles [peça de 7 alnes i 1 pam]	18 s., 8 d.
Tovalles [peça de 9 alnes]	12 s.
Tovalles de malva	6 s., 6 d.
Tovalles de malva [dues], per a taula redona	13 s., 1 d.
Tovalles escacades	24 s.
Tovalles [un fardell] i torcaboques dolents	13 s.
Tovallola amb "mostres" negres als caps	3 s.
Tovallola obrada de tela	13 s.

Com en el cas precedent, el del prevere beneficiat Miquel d'Albesa, l'objecte més car foren unes tovalles escacades, que van valdre 24 sous. Certament, els teixits que hi havia en aquesta casa també eren força valuosos (per exemple un teixit de llenç que es va vendre per 86 sous i 7 diners o bé les dues peces de llenç tramat i un trosset, que van costar a l'encant 34 sous i 6 diners). Adonem-nos també que en aquest cas es venen 6 alnes[110] i un pam de teixit per a fer torcaboques; eren uns 5,5 m de roba, de la qual certament en podien sortir molts tovallons. Podem dir també que una de les tovalles (venuda per 12 sous) era una peça de 9 alnes, això és, de poc més de 8 m de llarg. Diguem, per entendre una mica més bé allò que diuen els documents, que les 38,5 alnes de teixit de llenç (venudes per 86 sous i 7 diners) corresponien a una peça de més de 33 m de llarg.

5. *Estris i guarniments bèl·lics*. En aquest encant de l'any 1550 només s'esmenten dos objectes que es poden relacionar amb les armes (els quals representaven, per tant, només l'1,0% del total dels objectes venuts). Una quantitat reduïda, encara que, com veurem en estudiar l'armament, les armes fossin un tipus d'objecte gairebé sempre present en totes les cases; a més, en aquest cas, cal pensar que si aquest prevere beneficiat tenia matrassos i vires segurament era perquè també havia tingut una ballesta.

Matrassos [en nombre de nou]	2 s.
Vires [tres]	1 s.

110. L'alna inicialment era la distància que hi havia entre el colze i la mà. A Lleida i a la seva vegueria corresponien a 0,897 m. C. ALSINA – G. FELIU – L. MARQUET, *Pesos, mides i mesures dels Països Catalans*, Curial, Barcelona, 1990, p. 116.

6. *Teixits ornamentals*. En la subhasta pública dels béns del prevere beneficiat Mateu Sanç, els teixits que podem considerar com a ornamentals van representar el 4,6% del total dels objectes venuts. Com podem veure en la llista annexa, en aquest cas no eren pas uns objectes gaire valuosos, encara que hi hagués dues catifes que es vengueren per la notable quantitat de 85 sous o que un bancal i un davantllit valguessin cadascun 18 sous. Podem assenyalar l'existència d'un objecte que no trobem documentat fins al final del període estudiat, un tancaporta; en aquest cas, però, ja era de molt mala qualitat i, certament, poc valorat (3 sous).[111] Tanmateix, en algunes altres cases del segle XVI hauríem trobat molts més objectes ornamentals i, ben cert, alguns dels quals molt més cars (com comentarem més endavant).

Bancal	12 s.	
Bancal	18 s.	
Bancal dolent	3 s.	
Catifes [dues]	85 s.	
Cortinatges de llistes blanques, molt dolentes	12 s.	
Davantllit		6 d.
Davantllit amb llistes blaves	15 s.	
Davantllit amb llistes i franges	18 s.	
Tancaporta dolent	3 s.	

7. *Roba personal*. Com en el cas precedent, a l'encant de Mateu Sanç també afegim un apartat dedicat a la roba personal. Aquest grup de béns és format per 18 objectes, que representen el 9,2% del total dels béns que foren subhastats. Com amb relació a Miquel d'Albesa, el vestit més car fou la clotxa d'eclesiàstic, que va costar, al que la comprà als encants, la quantitat notable de 104 sous. Al seu costat, la cota i el gipó també van valdre força diners. Fins i tot, un capot, un sobrepellís o una mussa costaren cadascun d'ells trenta sous o més.

Barrets [dos]	11 s.
Borseguins	3 s., 6 d.
Camises [dues] envellides (oldanes)	5 s.
Caperó	14 s.
Capot de Contrai	36 s.
Clotxa d'estamenya, dolenta	30 s.
Clotxa de Contrai	104 s.

111. Els tancaportes eren uns tapissos que permetien mantenir la intimitat de certs espais de les cases. García Marsilla descriu un tancaporta que tenia Francesc Maça de Liçana, l'any 1468, a València, decorat amb la història de Susanna i els vells, els quals foren castigats per llur tafaneria i lascívia. J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 19.

Cota de Contrai	50 s.	
Gipó de setí	48 s.	
Gipó negre	8 s.	
Mussa molt servida	6 s.	
Mussa forrada de setí	30 s.	
Plantofes dolentes		6 d.
Robeta de saia	30 s.	
Sobrepellís de tela	26 s.	
Sobrepellís de tela	32 s.	
Sobrepellís usat	19 s.	
Sotana envellida (oldana)	18 s.	

8. *Llibres i papers*. Als encants hi hagué nou vendes de llibres o de conjunts de llibres, fet que suposa el 4,6% del total dels objectes subhastats. Era normal que aquests eclesiàstics de Lleida de la tardor de l'edat mitjana, que sovint treballaven a l'Estudi General, tinguessin una petita biblioteca d'obres religioses, relacionades amb el dret o bé, ja en aquest segle XVI, relacionades amb els nous corrents humanístics del Renaixement. El preu de venda d'aquests llibres de segona mà no fou gaire car, atès el preu que valien altres productes o el preu d'alguns altres llibres que es van vendre en altres encants també publicats en aquest recull documental. Podem assenyalar que és curiós que en aquest cas es comprés un conjunt de llibres a pes, que van pesar unes 30 lliures, que podem suposar que havien de correspondre a uns 10,5 quilògrams (es pagà només a 3 diners per cada lliura).[112] Cal assenyalar que mai no sabrem quina mena de llibres es vengueren així i per què el contingut d'aquestes obres fou tan poc valorat.

Anthoni de Nebrisa	2 s.,	6 d.
Bíblia de la forma menor	7 s.	
Breviari	2 s	
Flos Sanctorum	4 s.	
Jacobus de València	16 s.,	6 d.
Llibres vells [a tres diners la lliura]	7 s.,	5 d.
Marco Aurelio, de forma major	5 s.	
Processioner	4 s.	
Summa Angelica i Manipulus Curatorum	10 s.	

9. *Vaixella de luxe i objectes d'argent i or*. Els objectes de luxe foren l'1% del total dels objectes de Mateu Sanç que van ésser subhastats. Les set culleres d'argent van valdre 125 sous i 3 diners. En la

112. Al segle XVI, la lliura com a mesura de pes, a la ciutat de Lleida, en principi corresponia a 350 g. C. ALSINA – G. FELIU – L. MARQUET, *Pesos, mides i mesures...*, p. 170.

majoria de les cases hi havia algun objecte de luxe; també en les cases dels eclesiàstics. Els objectes d'argent no es valoraven per llur forma i estat de conservació, sinó pel pes del metall preciós. Adonem-nos també que per l'anell d'or, amb una turquesa, només es van pagar 24 sous.

Anell d'or amb una turquesa que no és fina ..... 24 s.
Culleres [set] d'argent ..... 125 s., 3 d.

10. *Coses vàries*. El conjunt d'objectes variats representaren el 13,4% del total dels béns venuts (de fet serien el 27,2% si seguim el mateix criteri de Garcia Biosca i hi incloem la roba personal i els llibres). És un conjunt heterogeni que inclou les bótes, les tines i els carretells, que eren dels objectes més cars, uns canelobres o uns llumeners per a la il·luminació de la casa i, fins i tot, una corriola, una erera per a garbellar i un estríjol per al cavall. Fins i tot hem inclòs en aquest apartat final una verònica de paper, que cal relacionar amb la religiositat de l'època (que estudiarem en un proper apartat).

Bací de barber ..... 9 s., 6 <d.>
Balances ..... 3 s.
Barjoletes (bosses) ..... 5 s.
Barrina ..... 6 d.
Bossa ..... 1 s.
Bóta ..... 20 s.
Buscalls de llenya d'alzina [cinc] ..... 8 s.
Canelobre ..... 5 s.
Carretell ..... 6 s., 6 d.
Carretells [dos] ..... 16 s.
Casseta xica per a banyar els vaixells ..... 2 s.
Corriola ..... 2 s.
Erera ..... 2 s., 8 d.
Estríjol ..... 1 s., 8 d.
Llima i escarpres [dos] i esmoladoreta ..... 1 s., 2 d.
Llumeners [dos] ..... 1 s., 6 d.
Llunes ..... 2 s., 6 d. (o 6 d.)
Panistra ..... 8 d.
Pany i pom de papalló ..... 4 s.
Pinte trencat ..... 1 s.
Portadores [dues] ..... 6 s., 6 d.
Posts [cinc] velles, una faneca i coves [tres]
i forques ..... 9 s.
Premsa ..... 12 s.
Saquet d'estopa nou, amb un almud de pesols 3 s., 1 d.
Tina ..... 15 s.
Verònica de paper ..... 2 d.

FUNDACIÓ NOGUERA

Malgrat la diversitat dels objectes que trobem en aquest inventari del prevere beneficiat Mateu Sanç, cal assenyalar que en aquest cas no s'esmenten objectes relacionats amb el treball dels camps i dels horts, tal com trobàvem en l'exemple precedent. Només hi havia en aquest habitatge un estríjol per als cavalls i llenya d'alzina per valor de 8 sous, segurament comprada per a escalfar la casa.

COMPTABILITAT

Hem centrat l'atenció fins ara en els inventaris i en els encants. Un darrer conjunt de documents és format per textos dedicats a la comptabilitat. Són uns documents que, en la immensa majoria, estan en estreta relació amb els inventaris i encants editats. En molts casos ens aporten més informació sobre la persona de la qual s'ha conservat l'inventari i/o l'encant, i sempre permeten de conèixer més bé aspectes de la vida de cada dia dels darrers segles medievals de la ciutat de Lleida.

A continuació fem una llista dels documents de comptabilitat que hem inclòs en la col·lecció documental que ara publiquem:

Comptabilitat dels marmessors de Jaume ses Cases, beneficiat de la seu de Lleida (doc. 10), any 1366

Comptabilitat dels marmessors de Pere de Manyanet (19), 1384

Comptabilitat dels marmessors de Bernat de Vall-llonga, canonge de la seu de Lleida (38), 1394

Comptabilitat dels marmessors de Vicent de Castre (56), 1402

Comptabilitat dels marmessors de Guillem s'Escala, rector de Santa Magdalena de Lleida (61), 1403

Comptabilitat de Miquel Sagrera, amb relació a la marmessoria de Joan de Setcastella, canonge i paborde de la seu de Lleida (69), 1459

Comptabilitat dels marmessors de Gabriel Vilanova, doctor en Decrets, canonge i prebost de la seu de Lleida (72), 1460

Comptabilitat amb relació a la marmessoria de Joan Calb, beneficiat de la seu de Lleida (78), 1462

Comptabilitat d'algunes vendes fetes a l'encant dels béns de Bernat de Vilagrassa (94), 1465

Comptabilitat dels marmessors de Rafael Rafart (139), 1522

Comptabilitat de Miquel Català, prior de Sant Salvador, encarregat d'administrar l'herència de Pere Mirat, que havia desaparegut i mort el Dijous Sant de l'any 1559 (175), c. 1563

A part d'aquests documents, també trobem esments de comptabilitat en alguns dels encants i sobretot en alguns inventaris,

com per exemple en el document 13, dedicat a mencionar tots els béns de Joan Perpinyà, doctor en decrets, canonge i sagristà de la seu de Lleida. Aquest inventari de l'any 1377 incloïa les despeses que hi hagué els marmessors, arran de la defunció d'aquest canonge i sagristà.

ELS HABITATGES I ELS OBJECTES

ELS HABITATGES I LES CAMBRES

L'organització interna de les cases és un dels aspectes més interessants que permet de conèixer aquests inventaris. Com ja dèiem fa uns anys, les "cases urbanes solien tenir una planta situada a peu pla —on hi podia haver el celler, el rebost, l'obrador i l'escala—, un pis principal —on hauríem trobat el menjador, les cambres i de vegades també la cuina— i, al damunt, unes golfes, alguna cambra i els terrats."[113] Amb la informació que trobem en els documents inclosos en aquest llibre, podem precisar més l'organització de l'espai intern dels habitatges i les diferències que hi havia en les seves característiques, segons l'ofici o segons l'estament o la classe social al qual pertanyia el propietari o possessor de la casa.[114]

Segons els inventaris de trenta-un preveres beneficiats i de vint-i-cinc canonges o dignitats de l'Església de Lleida (ardiaques, degans, pabordes, etc.) dels segles XIV-XVI, en les cases on vivien abans de morir hi havia les cambres i estances que veiem al quadre adjunt. Hem rebutjat alguns inventaris que no incloïen d'una manera detallada la descripció dels diferents espais de l'habitatge, atès que només haurien causat una distorsió dels resultats que podem obtenir.

FUNDACIÓ NOGUERA

113. J. BOLÒS, "L'espai quotidià a la Catalunya gòtica", a M. A. PÉREZ SAMPER (ed.), *La vida quotidiana a través dels segles*, Pòrtic, Barcelona, 2002, pp. 104-105.

114. C. Ferragud diu, amb relació a les cases que ell estudia: "D'entrada, l'estudi del nombre d'estances que hom pot trobar en una llar marca les primeres diferències entre els individus [...]. Els dos homes estudiats amb la casa de majors dimensions i els inventaris més complets són el cirurgià de València Francesc Moliner, àlies Francesc Metge, i el físic manresà Bernat de Figuerola. La llar del primer es trobava articulada en dotze estances, de les quals cinc eren cambres, i a aquestes s'afegia una entrada, un menjador —símptoma de màxima distinció [...]—, un celler, un pati, un estable, una cuina i un terrat." Carmel FERRAGUD, *Medicina i promoció social a la baixa edat mitjana (Corona d'Aragó, 1350-1410)*, CSIC, Madrid, 2005, p. 549.

	Preveres beneficiats (31 documents)	*Canonges, ardiaques, sagristans, degans (25 documents)*
Una cambra	3	2
Dues cambres	3	6
Tres cambres	14	2
Quatre cambres	7	4
Cinc cambres o més	3	4
Més de cinc cambres	0	6
Amb recambra	6	6
Amb dues o tres recambres	0	3
Privada o latrina	2	2
Cuina	22	24
Dues cuines	1	1
Pastador	6	10
Sala	23	18
Dues sales	1	4
Entrada	18	15
Dues entrades	3	0
Celler	20	17
Dos i tres cellers	4	2
Estudi	3	8
Amb dos estudis	0	1
Guarda-roba	0	1
Golfes	3	5
Porxo	2	3
Rebost	4	9
Botiga, botigues o botigueta	1	4
Terrat	2	1
Cambra de carbó	1	0
Casa de la palla, casa de la cera	0	2
Estable	4	8
Corral o galliner	5	6
Colomar	2	0
Graner	1	0
Cisterna	1	0

FUNDACIÓ NOGUERA

Si ens fixem en el quadre annex, ens adonem que la casa estàndard d'un prevere beneficiat era un habitatge amb tres cambres, amb una cuina, una sala, una entrada i un celler. Amb tot, podem trobar nombroses excepcions. Per exemple, n'hi havia moltes amb quatre cambres. Algunes tenien una recambra o un estudi, i, de vegades, d'acord amb allò que ens diuen els inventaris, un pastador. I, en força casos, hi hauríem descobert un espai destinat a golfes, un rebost, un porxo o bé un terrat. Així mateix, en unes quantes cases, quan es va redactar l'inventari, descobriren també un espai destinat al bestiar: un establе, un corral, un colomar. En general, podem afirmar novament que tot el que apareix en aquests inventaris lleidatans coincideix bastant amb el model de casa dels darrers segles medievals, tal com l'hem descrit al primer paràgraf.

Pel que fa als canonges i les dignitats, podem assenyalar algunes diferències amb relació a allò que hem trobat a les cases dels beneficiats. En general, podem dir que eren uns albergs[115] o habitatges una mica més grans. El normal era que tinguessin quatre o més cambres. A més, sovint hi hauríem trobat recambres. També hi havia més cases amb dues sales o menjadors i fins i tot, i això és important, n'hi havia més amb un estudi, i una amb dos estudis. Cal tenir present que les xifres de les dues columnes no són comparables d'una manera automàtica, atès que hi ha més beneficiats (31 exemples) que no pas canonges i dignitats (només 25 exemples). També cal assenyalar que hi havia algunes diferències entre els albergs (cases) del segle XIV, els del segle XV i els del segle XVI; ja en parlarem més endavant.

A partir d'aquesta visió general, podem centrar ara l'atenció en alguns casos concrets. Podem recordar com era la casa de Bartomeu Grassa, del segle XVI (doc. 177).[116] Hi havia, com en moltes cases, un nivell inferior, situat a peu pla, arran de carrer (fig. 10). En aquest pis hi havia el celler i dues cambres. Des d'aquest nivell es podia tenir accés a un galliner, plausiblement situat fora del terreny edificat. Per una escala, situada prop de l'entrada, podíem pujar al pis principal, on hi havia la sala, una cuina i la cambra on dormia l'aleshores ja

115. La paraula *alberg* a la baixa edat mitjana tenia el significat d'habitatge, de casa amb diferents nivells o pisos. A Lleida, al segle XV, sovint es diferenciava l'alberg, que era més gran, de la casa, potser una mica més petita, sense tants pisos. D'altra banda, de vegades s'utilitzava el mot *casa* per a significar només una estança o cambra.

116. I. SÀNCHEZ BOIRA, "La casa i els llibres de Bartomeu Grassa, mestre en Arts, rector de Sant Martí de Lleida i prevere beneficiat (any 1568)", a J. BOLÒS, *Estudiar i gestionar el paisatge històric medieval. Territori i Societat a l'edat mitjana*, IV, Lleida, 2007, pp. 373-400.

FIGURA 10
Reconstrucció hipotètica de la casa de Bartomeu Grassa

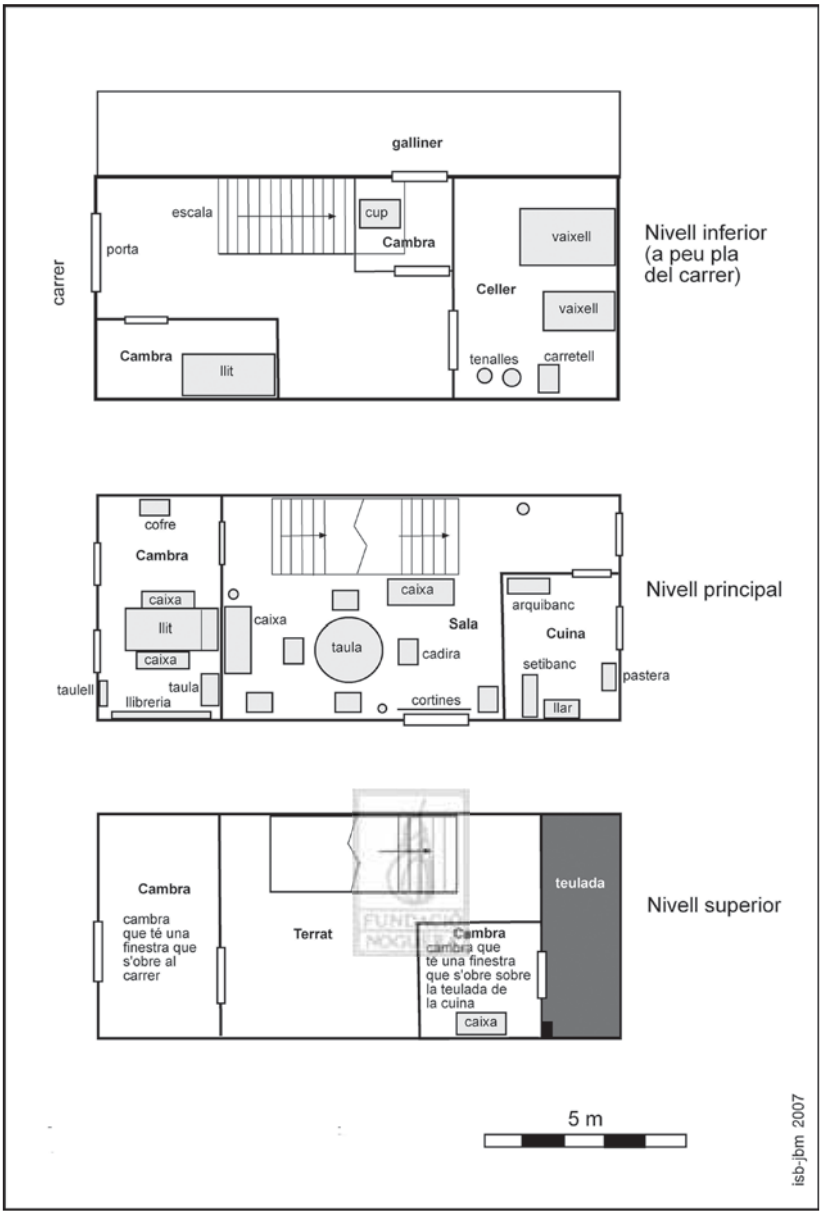

Reconstrucció de com podia ésser la casa de Bartomeu Grassa, l'any 1568, d'acord amb allò que descriu l'inventari dels béns d'aquest prevere, mestre d'arts i beneficiat de l'Església de Lleida

difunt. En la mateixa cambra on jeia aquest mestre d'arts hi havia la biblioteca, formada per un conjunt considerable de llibres ordenats alfabèticament. Eren uns llibres apreciats i segurament eren els objectes més valuosos de l'habitatge. Finalment, al nivell superior, hi havia el terrat i dues cambretes. Una part de la casa era coberta per una teulada. Aquest habitatge correspon a un model de casa de mida no gaire gran, molt usual a la ciutat de Lleida, a la tardor de l'edat mitjana. Molts pagesos o menestrals pobres devien tenir cases semblants a aquesta (o potser encara de mida més petita). Al costat d'aquest alberg hi havia moltes cases una mica més grans, en poder d'eclesiàstics més rics, de menestrals benestants, d'artistes (que es dedicaven als oficis liberals) o de "ciutadans" adinerats.

Ens podem fixar en alguns altres exemples de cases descrites als inventaris. La casa de Pere de Rocamora, prevere beneficiat i rector de Sant Joan de Lleida (doc. 29, any 1392), sembla que era formada per tres o potser, més aviat, per quatre nivells o plantes. Al nivell inferior hi havia el celler, un corral i dues cambres o cases. Per damunt hi havia l'entrada, amb una cambra. Segurament en un pis una mica superior, hauríem trobat la sala, la cuina i una cambra, situada precisament sobre la de l'entrada. Més alt encara, hi havia la cambra major, una saleta i el porxo o terrat. Curiosament, en aquest cas, la cambra principal no era situada al mateix nivell que la sala, tal com hem vist que s'esdevenia a la casa d'en Grassa i en moltes altres cases de l'època.

Quan llegeixes als inventaris la descripció de com eren per dins molts albergs o habitatges, veus les irregularitats i les diferències, grans o petites, que hi havia entre ells. La casa de Domingo de Puiçol, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 42, any 1396), era formada per una entrada, una cambreta situada sobre el celler (que potser era mig subterrani), una botigueta (que devia fer de magatzem i que era situada sota l'escala que permetia d'accedir al pis superior) i també pel corral o estable. Al pis del damunt hauríem trobat la sala, la cuina, la cambra del prevere i una cambra situada al costat de la cuina (que devia estar pensada per a la majordoma). Possiblement el porxo del terrat era situat al nivell més alt de l'habitatge. L'esquema bàsic és el mateix en gairebé tots els casos. Entre aquesta casa i la del mestre de l'Estudi General, Bartomeu Grassa, no hi havia gaires diferències.

Un altre exemple. El canonge i prebost Joan de Peralta tenia una casa a la Suda (doc. 33, any 1393). D'acord amb allò que diu l'inventari fa l'efecte que era una casa amb dos o potser tres pisos. Potser era una

mica més gran que les precedents. En el nivell inferior sembla que hi havia l'entrada, una cambra o estança propera i el celler. Al damunt d'aquest, al pis principal, hi havia la sala, dues cambres situades al costat d'aquesta sala, la cambra del difunt, l'estudi i, a més, el menjador, la cuina i la cambra de la majordoma, situada precisament al costat de la cuina, on aquesta serventa devia treballar. I segurament encara hi havia un nivell superior, atès que, a l'inventari, entre la descripció dels béns de l'estudi i els del menjador es fa esment dels objectes de l'anomenada cambra sobirana. No és pas un cas únic. A l'inventari dels béns de Joan Bordell, prevere beneficiat de Lleida (doc. 81, any 1463), en una casa també situada a la Suda de Lleida, al costat del col·legi, hi havia així mateix una cambra sobirana, que cal creure que era situada, igualment, en un pis superior. En un altre document, ja més tardà (doc. 144, any 1529), es menciona la cambra que hi havia sobre la del difunt, la qual pensem que era al capdamunt de la casa i que havia de correspondre a aquesta mena de cambra sovint situada al costat del terrat o dels porxos.

La casa de Berenguer Vicent (doc. 35, any 1393), ardiaca de Benasc, sembla en canvi que només era dividida en dues plantes (amb potser un espai subterrani). En la planta baixa hi havia l'entrada, un rebost per a la civada i un celleret situat al costat de l'entrada. Des d'aquest pis, com en la casa de Bartomeu Grassa, es podia tenir accés al corral, gairebé segur situat a fora, a l'aire lliure. En el pis principal hi havia la sala i, probablement al seu costat, la cuina. També hi havia una cambra propera a la sala, la cambra del difunt, la cambra dels servents ("les companyes"), un pas que feia d'accés al terrat i la cambra de la majordona ("la dona"). En una segona jornada de treball, els que feien l'inventari entraren al celler, que cal pensar que era al nivell inferior, potser el mateix del de l'entrada o per sota del de l'entrada i del celleret. No era una casa gaire gran, però era un habitatge ben proveït de cambres, de cellers (segurament un per al vi negre i l'altre per al vi de més qualitat) i també de servidors.

Un altre possible habitatge de dos pisos és la casa de Miquel d'Albesa, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 110, any 1483). Sembla que hi havia, a peu pla, el celler i una estança que s'afirma que era situada sota la cuina. Al pis principal hauríem trobat la sala, l'estudi, la recambra, el pastador, la cuina, la cambra on jeia Miquel d'Albesa, aleshores ja traspassat, i encara una altra cambra. No es fa esment de cap planta sobirana. Un altre exemple. A l'habitatge de Rafael Rafart, prevere beneficiat, descrit al document 137 (any 1521), els que feren l'inventari entraren, lògicament, per l'entrada i anaren al

celler, a la latrina i al rebost. Després degueren pujar a la sala, a la cuina, a la cambra on havia dormit el difunt, en una cambra situada prop l'estudi i a la cambra de la majordona. Per damunt hi devia haver el terrat, que no és esmentat ni descrit. Totes aquestes cases tenen unes característiques semblants i s'ajustaven a les necessitats dels que hi vivien.

Normalment es pot reconstruir el camí seguit pels homes que feien l'inventari. Moltes vegades anaven directament a la cambra on havia mort el propietari de la casa i després inventariaven els béns conservats a les diverses cambres de la mateixa planta principal, després pujaven al pis superior i finalment baixaven al pis inferior i escrivien tot allò que trobaven a les estances inferiors, normalment el celler, l'entrada i potser alguna cambra o botiga (un magatzem). D'altres vegades, començaven per l'entrada i inventariaven totes les dependències que hi havia a prop i, després, pujaven a la planta on hi havia la sala i la cambra del difunt i, finalment, solien enfilar-se al pis superior, on hi podia haver les golfes i alguna altra cambra. Tanmateix, com ja hem vist, no totes les cases eren ben regulars; de vegades, sobretot en alguns albergs més grans en què s'esmentaven moltes cambres i espais, aquestes estances són més difícils de situar d'una manera precisa amb relació a la reconstrucció mental que podem fer de les diferents plantes de l'habitatge.

Algunes vegades, l'itinerari seguit pels que feien l'inventari dels béns mobles era complex, fet que motiva que ara ens sigui més difícil d'entendre l'organització interna de l'habitatge. A la casa de Pere Morell (doc. 73, any 1461), es van inventariar els objectes trobats a la casa que tenia a la Costa de Sant Joan (fig. 11). Es va accedir a l'edifici per l'entrada de la porta inferior; després, els que feien l'inventari pujaren a la sala i entraren en una cambra situada al costat de la sala, en una segona sala, en una altra cambra situada prop d'aquesta sala; encara, tot seguit, s'enfilaren a les golfes i en una cambra més alta (una cambra sobirana) i, finalment, baixaren a la cuina, a la cuineta i a l'entrada que donava al carrer de la Costa de Sant Joan (que no era la mateixa porta que la de l'entrada inferior). Certament, és difícil de saber quants pisos hi havia en aquesta casa construïda tot aprofitant el pendent del vessant del turó de la Seu, a l'anomenada Costa de Sant Joan (que ara rep el nom del Canyeret), les cases de la qual, molt modestes, van ésser destruïdes a mitjan segle XX.[117]

117. J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 167-174.

FIGURA 11
Costa de Sant Joan

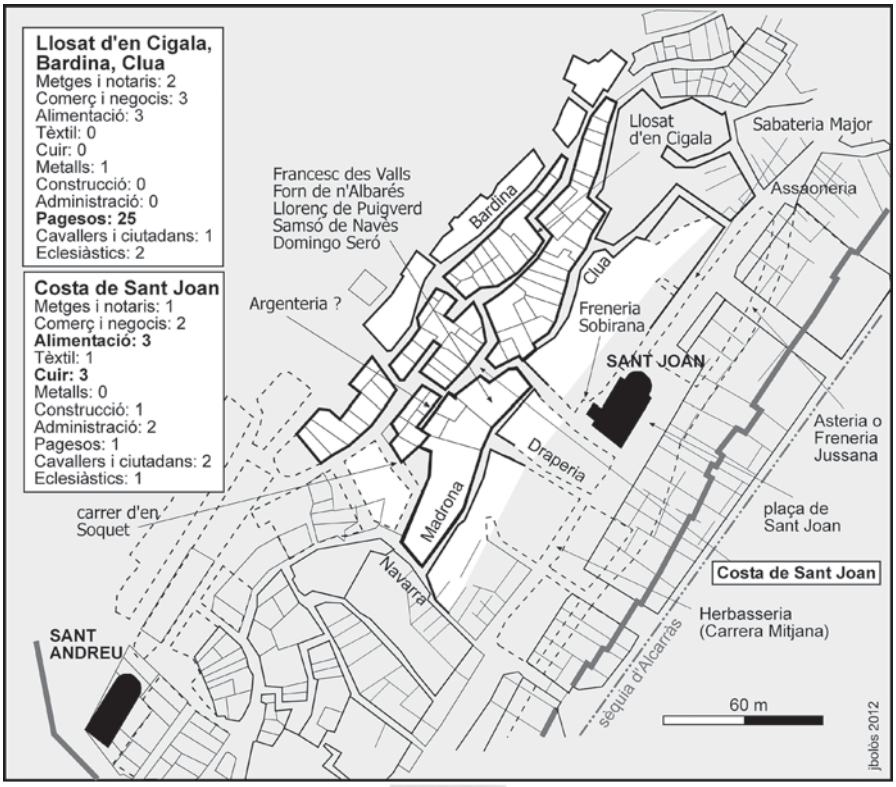

Plànol de la Costa de Sant Joan, que s'estenia entre la plaça de Sant Joan i la Suda de Lleida. Aquestes illes de cases van perdurar sense gaires canvis fins a l'any 1970, en què tot aquest barri, aleshores anomenat del Canyeret, fou enderrocat. Per reconstruir el traçat dels carrers s'han hagut d'utilitzar plànols fets abans de l'enderroc. En els quadrats que hi ha al marge esquerre, s'assenyalen els oficis que tenien més importància al carrer de la Costa de Sant Joan i als carrers propers (Llosat d'en Cigala, Bardina i Clua).

Certament, en alguns habitatges, la cuina era a baix, prop de l'entrada, i no era pas al mateix pis en què hi havia la sala. En una casa situada a la Roqueta de la Suda de Lleida (doc. 125, any 1504), que segurament era del canonge Gaspar Ferrer, trobem, molt probablement a baix, la cuina, i la botigueta, l'estable i el celler. En la casa d'Esteve Castilló, descrita al document 144 (any 1529), a baix, al costat del celler, de l'entrada i del graner, hi havia també l'anomenada cuina vella.

Amb els documents que publiquem en aquests volums, ens podem passejar per dins d'habitatges situats a les diverses parròquies de la ciutat de Lleida medieval. Hi trobarem una distribució interna de les cases molt semblant. De vegades, els albergs tenen tres plantes (o més), de vegades només en tenen dues, de plantes. Hauríem trobat una casa amb dos pisos a la parròquia de Santa Magdalena, al carrer

FIGURA 12
Santa Magdalena

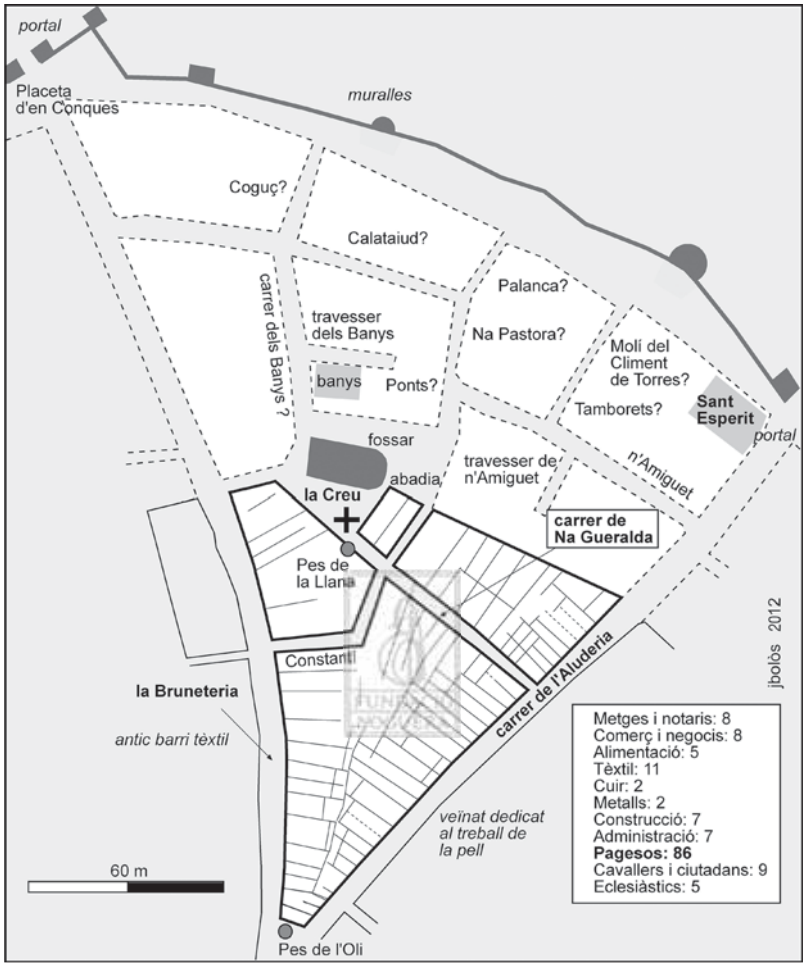

Plànol del sector de la parròquia de Santa Magdalena, que s'estenia entre els carrers de la Bruneteria (carrer de Magdalena) i de l'Aluderia (carrer del Carme). En el quadrat que hi ha al marge dret, s'assenyalen els oficis que tenien més importància en aquest sector urbà.

de Na Gueralda (fig. 12). La casa de na Caterina, muller de Perot Teixidor, pagès de Lleida (doc. 87, any 1463), no era pas gaire diferent de la major part de les cases restants que pertanyien a eclesiàstics. S'hi esmenta, a baix, l'entrada, el celler i l'estable, i, al pis principal, la sala, la cuina i la cambra que hi havia al costat de la cuina. Potser, al damunt, encara hi havia el terrat, que ja no és mencionat (segurament perquè els que feren l'inventari no hi trobaren ben res). De fet, adonem-nos que era un habitatge amb una sola cambra. En general, la forma i les característiques de les cases s'ajustaven a les necessitats (o possibilitats) de llur propietari o possessor.

En alguns dels albergs que foren descrits quan es van fer els inventaris dels béns mobles trobem algunes petites diferències, que en part ja hem esmentat i que podem comentar a partir d'alguns altres exemples. A la casa de Pere Valldeperes, prevere beneficiat de la seu de Lleida (doc. 96, any 1472), situada al carrer del Forn d'en Bages, a la costa de la parròquia de Sant Andreu, sembla com si al pis inferior hi hagués l'entrada i també la cuina, el pastador i el celler (fig. 13). Com ja hem advertit, de vegades la cuina era a peu pla del carrer; en aquesta casa era així. A més, com comentarem més endavant, sovint, al costat de la cuina hi havia el lloc on es pastava la farina. Al pis superior, com gairebé sempre, en aquesta casa de Pere de Valldeperes hi havia la sala, una cambra situada al costat d'aquesta, una cambreta que era en un extrem de la sala i la cambra del prevere. Encara hi havia una cambra sobirana, potser en un tercer nivell. Era un habitatge amb quatre habitacions: en les caloroses nits d'estiu, en aquesta darrera habitació es devia poder dormir més bé.[118]

Quan les cases són més grans és més difícil de fer-ne una reconstrucció fidel. A partir de l'inventari dels béns de Miquel Montgai, ciutadà de Lleida (doc. 131, any 1510), sabem que a casa seva hi havia una planta principal amb la cambra, la sala, una altra cambra i l'estudi. A part, hi havia la botiga (un magatzem), la cuineta, una cambra situada al cap de l'escala, dues cuines més, tres cambres més, el pastador i l'estable. Certament, la botiga i l'estable eren a peu pla, potser també alguna de les cuines; la resta de les cambres és molt difícil de saber en quin pis eren situades. Podem fer el mateix comentari amb relació a la casa que tenia el donzell Lluís des Valls a la ciutat de Lleida, potser

118. L'any 1453, a l'estiu, el mercader Pere Porta se n'anava a dormir "en una cambra alta, tot sol", perquè devia considerar que a la nit era més fresca. J. BOLÒS, *Dins les muralles*..., p. 41.

FIGURA 13.
Plànol del sector de la Costa de Sant Andreu

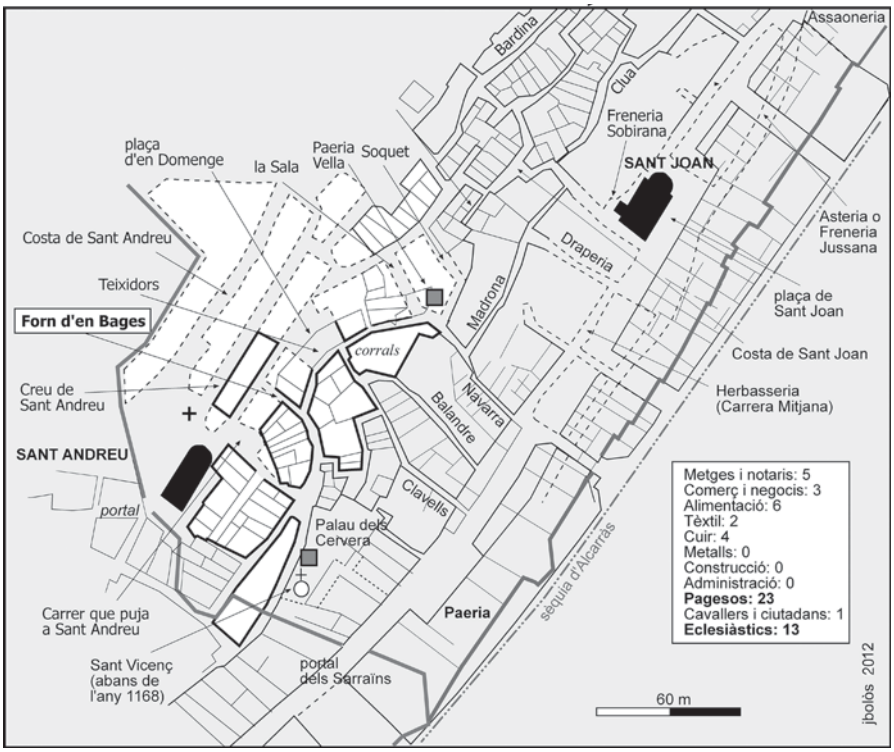

Una part de les illes de cases que hi ha representades foren enderrocades l'any 1970, juntament amb la resta del barri del Canyeret (Costa de Sant Joan). En aquest sector, tal com s'assenyala al quadre annex, l'any 1429, un percentatge important de la població es dedicava a fer de llaurador o hortalà; també hi havia força eclesiàstics, segurament a causa de la seva proximitat a la Seu.

FUNDACIÓ NOGUERA

al carrer anomenat d'en Soquet (doc. 133, any 1518), al sector de la Costa de Sant Joan (fig. 11).[119]

Malgrat aquestes consideracions generals, també podem assenyalar que en alguns inventaris trobem una descripció molt clara d'allò que hi havia a les diverses plantes que tenia una casa força complexa. Al document 149 (any 1539), en entrar a la casa del canonge Lluís de Montsuar,

119. J. BOLÒS, *Dins les muralles*..., p. 118.

en primer lloc s'esmentaren els objectes trobats a l'entrada de l'alberg, a les dues botigues que hi havia a banda i banda de l'entrada, a l'estable, al corredor que permetia de tenir-hi accés, en una cambra propera i al celler. Després, sembla que, mitjançant una escala, pujaren a l'estudi i a la recambra de l'estudi, que eren situats a mitja escala. A continuació, els que feien l'inventari van continuar pujant per l'escala i arribaren a una cambra i una recambra, a la sala, en un altre estudi que hi havia al costat de la sala, en una saleta on hi havia una xemeneia, en una recambra d'aquesta saleta, a la cuina, al rebost, al pastador i a la cambra de la majordoma. Finalment degueren enfilar-se, per una altra escala, al capdamunt de la casa i entraren dins de dues cambres situades a les golfes, al nivell superior d'aquesta casa, que podem considerar que tenia quatre pisos diferents, nombroses estances (cinc cambres, tres recambres, estudis, magatzems, sales, etc.), i que per tant, com es desprèn de tot això, hem de concloure que era força espaiosa.

Al document 152 (any 1550), trobem un altre exemple de casa força gran i complexa. A la planta inferior d'aquest habitatge de Mateu Sanç, un prevere beneficiat, hi havia l'entrada inferior de la casa i dos cellers. Després, es distribuïen al primer pis la sala, la cambra dels hostes, el pastador o rebost, la cuina i la cambra on morí el prevere. Més amunt, en un tercer nivell, hi havia la cambra situada damunt d'aquesta on tenia el llit el prevere Sanç. A més, al cim de l'edifici, hi havia d'haver les golfes i el colomar. I encara hi havia en aquest habitatge una altra cambra, la cuina, la pallera i un indret on hom guardava la llenya; tot i que no ho sabem ben de cert, segurament moltes d'aquestes estances eren situades al nivell inferior.

Un nou exemple. Al document 162 (any 1562) es descriu la casa del prevere beneficiat Jaume Pont, situada a la plaça de la Suda. Al nivell inferior, el del carrer, hi havia, en aquest cas, una cambra, entrant a mà esquerra, i també una recambra o rebost, un celler per al vi negre, el corredor o pas que duia a la cisterna i el celleret del vi blanc (que era certament el de més qualitat). Pujant una escala s'arribava a la cambra "del cap de l'escala" i a la de la majordona, a la sala, a la cambra de la xemeneia, a una recambra, a la cambra del prevere i a la cuina. És interessant que s'esmenti l'existència d'una peça amb una xemeneia, segurament perquè hi havia una llar de foc. El corral és molt probable que fos a l'exterior, també al nivell inferior. Assenyalem l'esment que hom fa de l'existència, en aquesta casa, d'una cisterna, fonamental si hom volia estalviar-se d'anar a cercar l'aigua a les fonts o pous públics. Tot i que a la Suda hi havia una notable bassa, sovint documentada, el proveïment d'aigua en qualsevol ciutat medieval era un

problema que calia resoldre i que de vegades era difícil de solucionar d'una manera senzilla.[120]

És interessant aturar-nos també un moment, en darrer lloc, en l'inventari número 170 (any 1563). Descriu una casa situada prop del Forn de la Suda de Lleida, que pertanyia al degà Francesc Soler. Al començament s'hi esmenta allò que hi havia al nivell inferior: l'entrada i el celler; al final es parla de la cambra del vi blanc i de dues botigues, que molt probablement també eren al costat de l'entrada. El pis més important era la planta segona, on hi havia la sala, dues cambres, la cambra del Caragolet (potser amb una escala de cargol?), la cambra o estudi de la Reixa (on morí el degà que era propietari de la casa), la cambreta de la Torre, el guarda-roba, una altra cambra situada al cap de l'escala, la cuina, el rebostet, dues cambres més, la cambra de la majordoma i el pastador. Damunt del pastador encara hi havia la cambra dels mossos. Potser en aquest mateix nivell superior també hi havia les golfes. Devia ésser una casa força gran. Sembla que en un dels extrems d'aquest habitatge fins i tot hi havia una torre, com es desprèn del fet que es faci esment que una de les cambres era situada en aquest cos de l'edifici.

ELS NOMS DE LES COSES: ELS ESPAIS I ELS OBJECTES

A continuació farem una breu presentació dels diversos objectes que podem trobar en aquests inventaris, sempre amb relació a les diferents estances on eren situats. Farem simplement una llista dels espais i dels objectes que hi havia, amb la finalitat de facilitar la comprensió dels documents que publiquem. No pretenem, tanmateix, fer un estudi aprofundit d'aquests objectes que són estudiats amb més detall en la tesi doctoral d'Imma Sànchez-Boira, dedicada precisament a espais i objectes a les cases urbanes de Lleida des del final del segle XIV fins al segle XVI.

Així doncs, ara centrarem l'atenció en cadascun dels diferents espais que hi havia a l'interior de les cases de Lleida dels segles XIV-XVI, descrites en els inventaris que publiquem. Primerament, parlarem dels espais més importants: la cambra i les seves recambres, la sala, la cuina, el pastador (sovint situat al costat de la cuina) i l'estudi. Després, esmentarem altres espais potser menys importants, però que existien en la majoria de les cases, com el celler, l'entrada, les privades

120. J. - P. LEGUAY, *L'eau dans la ville au Moyen Âge*, Presses Universitaires de Rennes, Rennes, 2002.

o comunes i els llocs de pas. Finalment, farem una breu descripció, a partir d'alguns exemples, d'altres estances que descobrim en alguns habitatges: les golfes, els porxos i els terrats, el rebost i el graner, els estables, els corrals o, fins i tot, els colomars, i també algunes cambres dedicades a activitats molt concretes, com podia ésser treballar la cera, conservar civada o servir com a botiga on guardar-hi cereals, oli o objectes diversos.

Cal dir d'entrada, com assenyala Carmel Ferragud, que, especialment en aquelles llars on es practicaven activitats diverses (que eren la majoria), "els espais s'havien dissenyat per a dur a terme una pluralitat de funcions, per bé que sempre n'hi hagueren algunes de més específiques".[121] Això és el que ens permet d'entendre, per exemple, la quantitat d'objectes de vegades molt heterogenis que descobrim a l'entrada de la casa d'un canonge, d'un metge o d'un cinter o allò que trobem en algunes cambres, a les recambres, als estudis o bé a les golfes dels habitatges.

La cambra

Un dels espais més importants de la casa, potser el que als documents sembla que era més "viu" fins poc temps abans de fer-se l'inventari, és la cambra major, la cambra on molt sovint es diu que va morir el difunt propietari de la casa. En aquest espai, on el propietari va passar els darrers dies de la seva vida o potser les darreres setmanes o mesos, hi solem trobar una gran quantitat d'objectes. Molt sovint, el nombre d'estris inventariats a la cambra és més gran que el nombre dels atuells que trobem a la cuina i molt més gran que tot allò que hi havia a la sala.

A continuació fem una llista de les cases que tenien una, dues, tres, quatre i cinc cambres o més. Amb relació a cada document indiquem no sols el número que té a l'apèndix documental, sinó també l'any en què es va fer l'inventari. També hi indiquem, entre claudàtors, si hi ha alguna cambra amb un nom propi.

Una cambra: 15 (1381), 27 (1391), 31 (1392) [potser], 62 (1408), 75 (1462), 87 (1463), 95 (1468), 97 (1474), 109 (1483), 130 (1509), 145 (1529), 164 (1562), 176 (1564).

Dues cambres: 6 (1348), 24 (1387), 37 (1394), 40 (1396), 48 II (1399), 70 (1460), 79 (1463), 90 (1464), 100 (1478), 102 (1481), 116 (1487), 117 (1488), 140 (1522), 141 (1523), 151 (1550).

121. C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, p. 550.

Tres cambres: 8 (1354), 21 (1386), 42 (1396), 51 (1399), 55 (1401), 58 II (1403), 73 (1461), 81 (1463), 82 (1463), 99 (1478), 103 (1482), 105 (1482), 110 (1483), 120 (1492), 134 (1518), 137 (1521), 144 (1529), 156 (1552), 161 (1559).

Quatre cambres: 11 (1376), 13 (1377), 35 (1393), 48 (1399) [cambra blanca], 58 (1403), 96 (1472), 123 (1500), 125 (1504), 148 (1536), 152 (1550), 154 (1552), 158 (1556), 171 (1563), 177 (1568).

Cinc o més cambres: 2 (1345), 16 (1383), 22 (1387), 26 (1388), 29 (1392), 33 (1393), 47 (1398), 65 (1441), 128 (1507), 131 (1510), 133 I (1518), 133 II (1518), 135 (1518), 145 (1529), 146 (1529), 149 (1539), 150 (1545) [cambra pintada], 160 (1559), 162 (1562), 168 (1563), 170 (1563) [cambra del cargolet].

Com podem veure, trobem tretze casos en què en un habitatge hi havia només una cambra (o almenys així es desprèn de l'inventari), quinze casos més en què comptem dues cambres, dinou amb tres cambres, catorze amb quatre cambres i, finalment, vint-i-un albergs formats per cinc o més cambres. Cal pensar que uns quants d'aquests darrers habitatges eren castells, on és lògic que en aquesta època hi hagués un elevat nombre de dormitoris.

A continuació, per tal de tenir una idea dels objectes que hi hauríem pogut trobar, triarem alguns exemples de cambres dels tres segles que estudiem. Aquests exemples permetran de mostrar quins eren els béns que més usualment hi havia en llur interior.

Un primer exemple, del segle XIV, és la cambra major de la casa de Guillem Soler, ardiaca de Ribagorça a la seu de Lleida (doc. 8), de l'any 1354. En aquesta cambra hi havia un llit per a l'ardiaca, amb una màrfega gran i amb dos matalassos també grans, llistats, i un travesser. Excepcionalment, al seu costat s'havia parat un segon llit, amb una màrfega més petita, amb dos matalassos amb cobertes de cotó, on dormia l'escuder de l'ardiaca, que li devia fer companyia durant la malaltia que el dugué a la mort. A part d'això, en aquesta cambra també hi havia uns objectes per seure (una cadira i dos seients amb les quatre barres), uns estris per fer llum (un canelobre de ferro penjat a la paret) i uns elements decoratius (una cortina de color blau, situada davant del llit del difunt, on apareixia dibuixat el senyal heràldic de l'ardiaca, i tres estores, dues de grans i una de més petita).

Si ens centrem en els objectes més importants que trobem en aquesta estança, ens adonem que hi havia una caixa amb peus plena de llibres de dret canònic (decretals, clementines —decretals del papa Climent V—, un sisè, una *Summa* de Ramon de Penyafort) i d'objectes religiosos. Hi afegim encara dos cofres encuirats que contenien uns coltells i sobretot roba, però també canelobres, brandons, una pinta i

uns documents. Hi comptem tres cofres més i un arquibanc, amb més roba, llibres i canelobres o brandons. En aquestes caixes que localitzem a les cambres se solia guardar la roba de llit (llençols) i la roba de vestir (en aquest cas, unes almusses,[122] sobrepellissos, birrets, guants, corretges, etc.).

En moltes altres cambres descrites en aquests inventaris hauríem trobat una realitat semblant. A la cambra major del degà Guillem Ramon de Montcada (doc. 11, any 1376), hi havia una colga, amb un travesser, una alcócera i un banc. Cal tenir present que, d'acord amb el que diuen els documents, les colgues eren diferents dels llits. Normalment els llits eren fets de posts travesseres, potser suportades per sengles bancs situats a banda i banda; les colgues, en canvi, podien ésser "entaulades" (doc. 22, any 1387), potser revestides de taules posades al voltant, verticalment, o potser col·locades a terra. Les colgues en general, com ja hem vist, eren més pobres, més barates que no pas els llits. A més, a la cambra d'aquest degà de la seu, Guillem Ramon de Montcada, hi havia cinc cofres amb llibres i roba. En aquest cas, també hi comptem uns coixins i uns recolzadors, tots amb el senyal dels Montcada. I, potser a causa de l'origen noble d'aquest degà, en aquest dormitori trobem tres escuts i tres llances, que sobretot devien tenir una finalitat decorativa. Assenyalem també que en aquest cas, pel fet d'haver-hi una recambra, alguns objectes que en l'inventari precedent (de l'ardiaca de Ribagorça) eren a la cambra major aquí no hi eren i hom els guardava en aquest espai annex (per exemple, una altra colga amb dos bancs i un travesser, un llençol i una guaenga o bé una cadira de ferro i dos canelobres també de ferro).

Anem-nos-en un segle més tard. L'any 1468, segons l'inventari de Ramon de Cardona (doc. 95, any 1468), hauríem trobat a la seva cambra una colga ("colgua ab caniz"), un matalàs, un aixaló (un teixit car, decoratiu, de Châlons), una flassada, quatre cortines (amb el senyal dels Cardona),[123] dos bancals, dos cofres, una caixeta i dos canelobres. A part de tot això, també hi havia roba. No hi ha gaire diferència amb allò que trobàvem un segle abans a la cambra del degà de la catedral de Lleida. En aquest cas, però, hi veiem un cert desordre, característic de molts espais habitats en aquesta època; d'una manera força sorprenent, en aquesta cambra també s'hi havien guardat dues pasteres (una que encara servia per a pastar i una altra que ja era dolenta).

122. Almussa: peça de la indumentària eclesiàstica, que consistia en una caputxa que no sols cobria el cap sinó que s'estenia fins a cobrir els braços. *DCVB*.

123. El llit dels nobles "sempre és un llit encortinat, és a dir, envoltat per un dosser i quatre cortines". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 250.

Podríem trobar molts altres exemples de cambres semblants a les suara descrites. L'any 1472, el prevere beneficiat Pere de Valldeperes (doc. 96, any 1472), tenia, a la seva cambra, un llit de posts, amb una màrfega plena de palla, tres matalassos farcits de llana (abans sovint parlàvem de només un o dos matalassos), un traspontí (marfegó o matalàs prim i petit), un travesser, dues flassades de borra, un davantllit de llenç i un sobrellit (o cobrellit) blanc, amb llistes vermelles i grogues. A més, encara hi ha havia un banc, una cadira de barber[124] i tres coixins de ploma o borra, per a seure. Tampoc no hi mancaven elements decoratius, com podien ésser les cortines. I per il·luminar la cambra hi havia una "grua" situada a la paret (que devia suportar el llum). També hi descobrim unes espases velles, un ferro de llança i unes cervelleres; tot plegat devia ésser bàsicament decoratiu. A part de la roba, en aquest cas podem destacar que hi havia una tauleta i un escambell, objectes de cuina (com escudelles d'estany amb orelles, unes tudoneres, una almorratxa, bacinetes, setres) i objectes de neteja personal (un orinal amb el seu estoig). A més, encara hi havia unes balances petites destinades a pesar els florins d'or, amb pesals de cinc, deu, cinquanta i cent florins. Certament, també hi trobaren diversos cofres on es guardava molta roba. Diguem, per acabar, que hi descobriren, així mateix, un pavellonet petit. De fet, aquest pavelló[125] de llit no era d'aquest beneficiat, atès que el tenia com a penyora per haver deixat cent sous al canonge Capdevila. Era molt bell: de seda groga, amb un pomet daurat i flocadura d'or i de seda, i amb l'extrem trepat. En molts llits hi havia papallons o pavellons, que sovint també trobem representats als retaules o miniatures d'aquesta època.[126]

124. A Mallorca, en aquesta època de la fi de l'edat mitjana, en una casa hi havia cadires de barber, una de les quals "ab citi a modo de stoig o caxa per tenir algunes coses". M. BARCELÓ, *Elements materials de la vida quotidiana a la Mallorca baixmedieval (part forana)*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1994, p. 18. Com a hipòtesi de treball, podem plantejar que potser aquestes cadires de barber eren unes cadires més còmodes, amb braços.

125. Pavelló o papalló: mena de dosser plegadís que aixoplugava el llit, acabat al capdamunt amb un pom que se solia penjar al sostre. *DCVB*.

126. Els pavellons i els sobrecels eren uns dels elements que hauríem pogut trobar en alguns llits menys pobres. Aquesta tradició perdurà fins a l'època contemporània. Amb relació a l'any 1700, s'afirma que "molt més costosos eren els guarniments que envoltaven el llit i el podien convertir en un espai tancat dins l'habitació, protegit del fred i de les mirades. Estaven formats per un seguit de peces (entre sis i deu, i molt sovint nou): cortines, sobrecel i entornpeu, amb l'ornament de flocadures i alamares. Sovint, aquests rics elements de complement romanien guardats en caixes, esperant els moments festius, dramàtics o solemnes en els quals era obligat parar i embellir el llit". Albert GARCIA ESPUCHE *et alii*, *Interiors domèstics. Barcelona 1700*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2012, p. 32.

Per cloure aquest apartat podem centrar l'atenció en un inventari del segle XVI. Si entrem a la cambra de Ramon Solsona, canonge de Lleida (doc. 128, any 1507), trobem un llit de posts amb màrfega i quatre matalassos (la gent com més rica més matalassos tenia). També posseïa sis coixins, un cobertor de pell per posar sobre el llit, una flassada i un cortinatge, segurament situat al voltant del llit o bé a la paret de la cambra. A part, hi havia dos cofres amb força roba d'eclesiàstic i dues caixes aleshores anomenades migcofres. En un migcofre hi guardava objectes tan notables com un retaule, segurament un tríptic, on eren representats els Reis d'Orient. Encara hi havia alguna altra caixa, una taula de pi i una cadira de cuir, amb un coixí foguejat, de cuir vermell. I també hauríem trobat, en aquesta cambra, una imatge de la Mare de Déu, pintada amb pinzell, penjada a la paret. Més endavant dedicarem un apartat precisament a parlar de la importància dels objectes que reflectien la religiositat dels homes i dones que vivien en aquestes cases.

Certament, podem comparar aquest inventari de la cambra de Ramon Solsona amb el de la cambra de la "tia" o majordoma d'aquest canonge, la qual era situada precisament al costat de la cuina. Tot hi era molt més auster. Hi havia un llit de posts amb els seus bancs, segurament situats a banda i banda, amb una màrfega i dos matalassos (el canonge en tenia quatre), dos llençols (un d'estopa i l'altre de llenç), una flassada vella i un travesser.[127] La roba de la dona era dins d'una caixa ferrada. La resta d'allò que hi hauríem trobat eren objectes molt diversos, com un cossi, una panistra, uns sacs, unes alforges, una caixa per a tenir-hi farina, etc.

La recambra

En algunes cases hi havia una recambra al costat d'alguna de les cambres o bé al costat de la sala.

A continuació farem una relació de les recambres esmentades als documents publicats en aquests volums. Hi indiquem el número del document i la data en què es va fer l'inventari.

127. De fet, en altres llocs encara trobem una realitat pitjor en les cambres dels servidors de la casa. A la torre Vilanova de Sant Cugat del Vallès, l'any 1437, a la cambra dels missatgers hi havia "una colga petita, ab quatre peus de fusta, de palles; un matalafot dolent e podrit e destrosat, ab fort pocha lana, e qui valia poch; un travesserot esquinsat, ple de lana; dues altres flassadotes squinsades, ab diverses listes als caps". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 249.

2 (1345), 11 (1376), 13 (1377), 16 (1383), 20 (1385), 48 (1399), 58 (1403), 62 (1408), 65 (1441), 99 (1478), 109 (1483), 110 (1483), 116 (1487), 128 (1507), 133 I (1518), 133 II (1518) [guarda-roba], 134 (1518), 140 (1522), 143 (1527), 148 (1536), 149 (1539), 150 (1545) [recambra i recambreta], 160 (1559), 162 (1562) [recambra o rebost], 164 (1562), 170 (1563) [guarda-roba], 171 (1563).

La funció de la recambra era molt diversa. En principi era la continuació de la cambra principal. En algunes d'aquestes recambres hi havia un altre llit, amb el seu matalàs i unes flassades. Així ho veiem en el document 48 (any 1399). D'altres vegades, podia ésser una veritable biblioteca. L'any 1403 (doc. 58), en una recambra, a la casa del rector de la parròquia de Santa Magdalena de Lleida, hi havia la molt notable quantitat de seixanta-cinc llibres i una "peça" (o plec de llibre transcrit per a ésser usat a la universitat). A més, hi havia una gran quantitat de coses diverses, com dues caixetes, una maleta, un marsapà[128] i una candelera (capsa on, en aquest cas, no hi havia candeles, ans cartes i llibres de comptes). Dins una d'aquestes caixetes hi havia un conjunt ampli de coses personals (un croador,[129] una ampolleta amb bàlsam, un mirall, una ungla guarnida d'argent, uns cadenats, espases, un punyal, un capell, pintes de vori, etc.).[130]

Altres vegades la recambra sembla com si fos l'espai on es guardava la roba que no es volia deixar a la cambra. Així, al document 2 (any 1345), trobem, a la recambra, llençols, un papalló, una guaenga, tovalles, cortines, coixins, travessers, gramalles i capes de cor. A més, però, hi havia "I taullell d'estudi ab farestolet" i "I banquet", cosa que demostra que aquesta estança també feia, o havia fet en el passat, la funció d'estudi. Ens ho confirma l'apunt que apareix al final de l'inventari d'aquesta recambra, quan es diu que hi "avie en II armaris de la cambra moltes e diverses scriptures e cartes".

A part de les tres funcions més importants esmentades —indret amb un segon llit, estudi on es guardaven els llibres i les escriptures i l'espai destinat als mals endreços—, també trobem, d'una manera més excepcional, altres funcions per a la recambra. Al document 16 (any 1383), veiem que aquesta havia esdevingut un lloc on guardar objectes

128. Massapà: capsa especial per a tenir-hi espècies i productes de farmàcia i de confiteria. *DCVB*.

129. Croador: peça de tela que subjectava de través la crespina o una altra peça d'indumentària. *DCVB*.

130. També s'esmenta que hi havia un conjunt d'atuells, de llanternes i d'eines (aixes, serres, estríjols, tisores, tribanelles, tenalles, escarpres, alenes, llimes, destraletes, manxes, perpals, esmoladores, etc.), que és difícil de saber si eren guardades a la recambra o bé, potser, en un altre lloc.

relacionats amb els cavalls o amb l'arnès: arcs, frens, estreps, mànigues de malla, gamberes[131] amb cuixeres de ferro i "cambes" de ferro, aljaves, fletxes, capmalls,[132] esperons, etc. En la recambra del document 62 (any 1408) trobem cinc escuts i una ballesta d'acer.

D'altra banda, mentre en algunes recambres hi havia molt pocs objectes, en d'altres el nombre de béns era molt considerable. Així s'esdevé en la descrita al document 99 (any 1478). A la recambra de la casa de Joan Espills descobrim tota mena d'objectes, com, per exemple, un conjunt interessant d'eines: nou enformadors,[133] tretze escarpres, un compàs gran, dos martellets, tres llimes, una gúbia, dues agulles per adobar sàrries, tres barrines, vint-i-quatre escarpres primes, una destraleta (que curiosament es diu que era per a les sardines), dos escaires, un coltell, unes tenalles petites, etc. La riquesa de la informació sobre la vida quotidiana i sobre les eines d'alguns oficis inclosa en aquests inventaris és molt notable.

Un altre exemple. En la recambra de la casa del sagristà Gaspar Sanç, descrita al document 109 (any 1483), hi havia una caixa on es guardaven moltes coses: unes culleretes d'argent, sobretot molta roba de vestir (calces, sobrepellissos, saio, caperó, clotxes, gipons, tavard), però també un espectacular papalló blanc amb franges i, així mateix, roba de llit (llençols, flassades, cobertors, travesser), roba de taula (unes tovalles) i, encara, curiosament, una brida, una mesura, una pala i una espasa (això sí, sense beina). Potser sempre calia tenir una arma a prop, per si de cas? La recambra era el lloc on es guardaven alguns dels objectes que es podien necessitar quan s'era a la cambra. En aquest cas podem considerar que la recambra era el guarda-roba de la casa (i també un magatzem d'altres objectes).

Podem comentar algun altre exemple. L'any 1483 (doc. 110), en la recambra del prevere beneficiat Miquel d'Albesa fins i tot s'hi guardaven unes cuirasses antigues; segurament eren un record familiar. A part d'això, i de diversos cofres, hi havia també atuells de tota classe (calderes, bacines, llosses, cànters, gerres, tenalles, etc.) i una mena de llit format per sis posts ("cinc posts de lits, sobre dos banchs"),

131. Gambera (o cambera): defensa rígida de les cames. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 273.

132. Capmall: defensa de malles que protegeix el cap, part del rostre, el coll i la part superior del pit i de l'esquena del guerrer. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 276.

133. Enformador o puntacorrent: eina de fuster consistent en una fulla plana d'acer aplicada al cap d'un mànec i que té l'extrem esmolat amb tall fi per a treballar la fusta. *DCVB*.

una colga i un banc. Podem destacar, en aquest cas, el fet que s'hi conservessin atuells que en principi haurien hagut d'ésser a la cuina, a la sala, a l'entrada o bé al celler.

Com hem vist, a la recambra es podia trobar de tot. S'hi podien guardar objectes religiosos ("hun oratori ab una Verge Maria e una Verònica", doc. 116, any 1487) i d'altres de molt més prosaics ("hun orinal ab son stogt"). En un altre inventari (doc. 128, any 1507), a la recambra hi havia, a part d'estris diversos de tota mena (com una palafanga,[134] una llança vigatana o una butxacassa i unes pilotes de ras), "hun armari en la paret",[135] on hi havia una tassa, cinc ampolles, una setra[136] de Mèlica (de Manises), una fruitera de vidre i també un pinte, uns estivals[137] i lli. Tot plegat són mostres de la riquesa d'objectes que es guardaven en una casa medieval i de la diversitat de funcions que podien tenir la majoria dels espais d'aquests habitatges.

A la recambra de la casa que el donzell Lluís des Valls tenia a Lleida (doc. 133) hauríem trobat també una varietat molt gran d'objectes. En aquest cas, com que no era un eclesiàstic, hi havia també roba de dona o de nen, com "dues samar<r>es de dona", unes "ffaldetes de drap negre, ab dues tires de velut morat", "hunes calses de ffadrí, grises, guarnides de setí vert", etc. A la recambra que aquest mateix donzell tenia al castell del Poal hi havia una ballesta, un símbol (segurament heràldic) i "un retaule en peses, lo qual és dels Set Gogs [de la Mare de Déu]; sinch peses ab sos repolsos". De vegades trobem algunes informacions excepcionalment interessants.

Hem dit que algunes d'aquestes recambres feien realment la funció de guarda-robes. Precisament, al document 170 (any 1563), sobre la casa del canonge i prebost Francesc Soler, es fa esment d'una cambreta, que, de fet i malgrat que no consti, devia ésser una mena de recambra. Hi trobem una llista heterogènia d'objectes i, curiosament, tot i el nom que rep, cap roba. Hi havia un refredador, unes llunes (potser els vidres d'un mirall o potser una part d'una visarma), unes

134. Palafanga: eina consistent en una forca de ferro de tres forcons, posada al cap d'un mànec que en la part superior té un creuer per on l'agafen, i serveix per a girar profundament la terra. *DCVB*.

135. Segurament cal distingir els "armaris de paret", potser clavats o encastats al mur de l'edifici, dels armaris que es podien moure d'un lloc a un altre amb facilitat. Vegeu: M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 366.

136. Setra: recipient de terrissa (i de vidre o de metall), amb ansa a un costat i broc curt a l'altre, que serveix per a treure i abocar aigua, vi o un altre líquid. *DCVB*.

137. Estival: bota alta de calçar. *DCVB*.

cuirasses, uns estreps, una cassola, una cadena de ferro, una paella gran i d'aram, unes greixoneres, unes maletes de cuir, etc. Aquest és el desordre característic de molts dels habitatges medievals.

La sala

La sala era l'espai central de moltes de les cases estudiades. Normalment era situada a la segona planta, al pis principal. Segurament s'hi devia arribar pujant per una escala, que sortia del costat de l'entrada que hi havia a la planta baixa. Moltes vegades, a la sala s'obrien diverses portes que permetien tenir accés a les diverses cambres que hi havia al voltant.

A continuació fem una llista de tots els esments d'aquest espai nuclear de l'habitatge que trobem als documents publicats en aquests volums.

2 (1345), 6 (1348), 8 (1354), 11 (1376), 13 (1377), 14 (1381), 15 (1381), 16 (1383) [menjador], 22 (1387), 24 (1387), 26 (1388), 27 (1391), 29 (1392), 33 (1393) [sala i menjador], 35 (1393), 37 (1394), 40 (1396), 42 (1396), 47 (1398), 48 I (1399), 48 II (1399), 51 (1399), 55 (1401), 58 I (1403), 58 II (1403), 62 (1408), 65 (1441), 70 (1460), 73 (1461), 75 (1462), 81 (1463), 82 (1463), 87 (1463), 90 (1464), 95 (1468), 96 (1472), 97 (1474), 99 (1478), 100 (1478), 102 (1481), 103 (1482) [sala i saleta], 105 (1482), 108 (1483), 110 (1483), 116 (1487), 117 (1488), 120 (1492), 123 (1500), 125 (1504), 128 (1507), 130 (1509), 131 (1510), 133 II (1518), 134 (1518), 135 (1518), 137 (1521), 140 (1522), 141 (1523), 143 (1527), 144 (1529), 145 (1529), 146 (1529), 148 (1536), 149 (1539) [saleta amb xemeneia], 150 (1545) [sala i saleta], 152 (1550), 154 (1552), 156 (1552), 158 (1556) [sala o entrada], 160 (1559), 161 (1559), 162 (1562), 164 (1562), 168 (1563), 170 (1563), 171 (1563) [saleta i menjador de baix], 177 (1568).

Els objectes més característics d'aquesta estança eren la taula i un banc on seure. Aquests dos mobles eren presents en gairebé totes les sales inventariades. A més, en moltes també hi havia alguna cadira, un arquibanc, algunes caixes o un cofre.[138] Així mateix, era força

138. És molt interessant comparar allò que trobem en aquestes cases lleidatanes amb allò que trobem en altres cases de la resta dels Països Catalans, dels territoris on es parlava català a l'edat mitjana. A Mallorca, per exemple, a part dels bancs, també hi havia "les cadires de vegades situades al cap de la taula, les estormies de palma i de cuiro i el siti de bova". Per exemple, a la casa del mallorquí Guillem Fornari hi havia tres bancs llargs, dues cadires, tres estormies i dos sitis de bova. L'estormia, que era una mena de coixí cilíndric de cuir o de llatra de palma ple de palla que servia com a seient, no és pas documentada a Lleida. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 18. I, fins

usual trobar-hi objectes que podríem considerar que eren de cuina, com poden ésser escudelles, talladors, morters, etc. Alguna vegada fins i tot la terrissa podia tenir una funció decorativa: "un plat de Mèlicha, pintat, gran" (doc. 144).[139] En diversos inventaris també hi trobem un tinell per a guardar-hi els objectes de ceràmica o de vidre. Igualment hi podia haver un eixugamans, que cal relacionar amb la funció que podia fer la sala com a menjador. Cal tenir present, pel que fa als inventaris publicats, que de vegades el fet que el propietari de la casa hagués passat una llarga malaltia que l'havia obligat a estar-se al llit i potser a no moure's de la seva cambra, feia que la funció de la sala com a menjador o com a lloc de celebracions restés molt desdibuixada. Això mateix ens permet d'entendre que de vegades hi constin objectes que estrictament no hauríem hagut de trobar al menjador d'una casa.

Certament, el conjunt d'objectes existents a les sales arran de la redacció dels inventaris era força heterogeni. Per no estendre'ns-hi massa, podem distingir cinc grans tipus diferents d'atuells que hi solien sovintejar. En primer lloc, els objectes destinats a contenir líquids, com poden ésser tenalles, cànters, gerres, ampolles, gibrells, setres o barrals. En segon lloc, els relacionats amb l'ornamentació, com bancals,[140] catifes, coixins, estores, tancaportes, draps de paret, cobertors, tapits, etc. En tercer lloc, hi descobrim sovint armes, que moltes vegades tenien només una funció decorativa: llances (i llancers), espases, broquers, ballestes, cervelleres, pavesos, etc. En quart lloc, hi havia atuells

---

i tot fora de les terres de parla catalana, a l'edat mitjana hauríem trobat de vegades un vocabulari semblant a l'usat a Catalunya, València o les Illes Balears. Així, per exemple, a Saragossa, els inventaris d'aquests darrers segles medievals també fan esment de mots com *arquibanch*, *plega*, *arca*, *caxa genovesa* i *caxa de Barcelona*, *paella*, *bacinet*, *taillador*, *gradal*, etc. J. P. BARRAQUÉ, *Saragosse à la fin du Moyen Âge. Une ville sous influence*, L'Harmattan, París, 1998, pp. 325-336.

139. A Mallorca, a l'entrada d'una casa, hi havia "un plat gran, de terra de treure carn de l'olla, pintat amb una àguila, obra de Màlaga, i una bacina de terra, també obra de Màlaga [*de fet, devien venir del País Valencià*], amb pintures d'una Y i una corona de rei. És evident que aquestes dues peces no eren d'ús diari i devien tenir una finalitat decorativa". M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 33.

140. A Mallorca sembla que el mot *bancal* tenia més aviat el significat d'un banc llarg amb calaixos, d'una caixa baixa, i no pas de la roba que podia cobrir aquest banc, com trobem a Lleida. En canvi, a les Balears trobem esments de cobriplats, de cobribancs, de cobritaules o sobritaules i, fins i tot, de cobriplegues. Així: "hun drap de paret o cobribanch entorn la taula, squinsat e ben dolent, verd ab brots e flors". Vegeu: M. BARCELÓ, *Elements materials...*, pp. 45-46 i 62. A Barcelona, també era un moble: "un banchal de fust". T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet...", p. 35. A Berga, el bancal per contra també era un drap: (un banchal ab listes grogues e vermeylles". M. D. SANTANDREU, "*La vila de Berga...*", p. 389.

relacionats amb la il·luminació, com podien ésser cresols, llanternes, canelobres,[141] llumeners, pagesos, etc. I, en cinquè lloc, encara que pugui semblar sorprenent, hi consten també força objectes relacionats amb els animals (dedicats al transport o bé a les feines als camps) i amb el treball agrícola.

Per completar aquest apartat, podem veure d'una manera més detallada alguns exemples de sales, representatius de les diverses èpoques i sobretot de les diverses realitats que existien. La sala del degà Guillem Ramon de Montcada (doc. 11, any 1376), sorprenentment, era molt pobra, atès el llinatge d'on provenia aquest eclesiàstic. Només hi havia dues taules grans, un banquet i una canada (galleda encerclada amb cèrcols de ferro i amb un broc), per la qual cosa suposem que aquesta sala feia temps que no es devia utilitzar gaire. Aquest, però, no és pas un exemple únic. Si fem un cop d'ull al document 55 (any 1401), a la sala del beneficiat Jaume Salines només hi havia dues taules (amb llurs peus) i un banc. És el mínim que hi podia haver. Ni servia com a cambra de mals endreços. En molts altres casos, el parament de la sala també era molt pobre. El canonge Joan de Requesens (doc. 62, any 1408) tenia, a la seva sala, una taula, un banc encaixat, una caixa gran (amb un cobertor platonat), una tenalla per a aigua, una ampolla i una escala (de sis graons).[142] La sala havia d'ésser l'espai de les celebracions, dels àpats i de les festes; quan mancava el desig d'ostentació o bé quan la malaltia s'havia apoderat de la casa, la sala perdia la importància d'espai per a menjar i per a celebrar actes festius.

Algunes vegades, però, és a les sales on resta reflectida la riquesa del propietari de la casa. Joan de Perpinyà, canonge (doc. 13, any 1377), tenia a la sala de casa seva "una taula bela, ab sos peus", una altra taula, un banc i una tenalla aiguadera. Això, com ja hem vist, era usual. A més, però, hi havia alguns objectes que reflectien que en algun moment s'havia volgut embellir aquesta estança. Hi havia "un drap de parament, de lana, ab diverses figures e senyals", un bancal amb diverses figures, en aquell moment ja pèl-ras, i, com

141. Normalment no trobem canelobres llevadissos o canelobres que s'alcin, que s'aguantin al sostre. En aquesta època de la fi de l'edat mitjana, només n'hi ha en alguns castells, com al de Castellar o al de Tous. EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 254. A Berga, tanmateix, també es fa esment, l'any 1383, d'"unum candalabrum quod pendet in sala", que cal pensar que era al mig de la sala. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 373.

142. Hi havia escales molt més llargues, especialment per a treballar a la seu; eren de nou, onze, vint, vint-i-cinc i, fins i tot, trenta graons. C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana de època de crisi...*, p. 50.

a mostra de la religiositat del seu propietari, un oratori. En aquest cas, les parets i la taula no estaven nues, ans eren recobertes amb draps decorats.

La sala del mestre d'obra de la seu, Rollí Galter (doc. 65, any 1441), és molt interessant, precisament a causa de la diversitat d'objectes que contenia, tot i que no devia ésser gaire gran. Hi havia una taula petita (amb els petges) i dues cadires de fusta plegadisses. I moltes més coses. Hi trobaren "un ralotge de ferre de toquar ores", això sí, tot desmarxat o malmès.[143] A més, aquest notable artista tenia a la seva sala "una ymaga de pinzell de la Verge Maria, en un drap encerat, damunt lo portal de la dita [...] sala". Davant d'aquesta imatge hi havia una "tovallola morischa ab flochs vermells e negres als caps".[144] També hi havia (o hi havia d'haver) dues posts grosses, potser de fusta de Solsona, que no sabem exactament com devien ésser. A part d'això, hi van descobrir un conjunt heterogeni d'objectes: un torcamans de paret, un garbell, un cabàs petit i un tros de ballesta. Així mateix, un arquibanc, ple d'objectes que esmentarem en un altre apartat dedicat precisament a comentar el contingut de les caixes i els arquibancs, espais sovint curulls de béns i de vivències, que permeten d'entendre millor els costums i les mentalitats de l'època. A més, en aquesta sala, hi havia els objectes destinats a la il·luminació: "un cresol dolent" i "una lanterna de fulla de stany". Fa l'efecte que la sala de l'alberg d'aquest mestre d'obra encara era "viva", que havia estat molt més utilitzada per la gent que habitava en aquesta casa que moltes de les sales que hem vist fins ara. Na Isabel, la dona de Rollí, aleshores ja viuda, probablement acompanyada de llur fill Francí, hi havia viscut d'una manera continuada fins a la mort del marit.

Podem fixar-nos ara un moment en una sala força diferent. El prevere beneficiat Bernat Ferrer (doc. 24, any 1387) tenia, a la sala de casa seva, una taula, amb quatre bancs i una cadira. Tanmateix, allò que crida més l'atenció d'aquesta sala d'un eclesiàstic és la quantitat d'armes que contenia: dues ballestes d'estrep,[145] un pavès, dos broquers,

143. Encara hi havia pocs rellotges a les cases del segle XV. Fins i tot als castells, estudiats per T. M. Vinyoles i la resta de l'Equip Broida, només s'esmenta, l'any 1437, un rellotge a la torre Vilanova de Sant Cugat del Vallès (al porxo del terrat hi havia "un relotge e una esquella per tocar ores"). EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 265.

144. Era força usual trobar una representació religiosa damunt la porta o damunt d'un arc. Al castell de Castellserà, l'any 1443, al celler major, hi havia "en lo arch qui és sobre lo cub, una taylla". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 286.

145. La ballesta d'estrep era una "ballesta que al cap superior de l'arbrer, darrere l'arc, tenia un *estrep*, dins el qual el ballester posava el peu per empènyer l'arc cap avall, mentre amb un ganxo (el croc) penjat a la cintura travava la corda i l'estirava

una llança, tres dards, tres parells d'esperons i unes cuirasses amb la coberta de color vermell. A part d'això, hi havia uns quants recipients (gresals de Manises, ampolles, tasses, pitxells, un "bou", un barral, pots de terra, dues bacines, una setra, un setrill, un flascó), algunes eines de casa ("I coltelaç sens bahïna, de cohïna", una maça de ferro, un estoig amb tenalles, tribanelles i un martell, un pany amb el seu forrellat i la seva clau, i un cadenat també amb la seva clau),[146] objectes relacionats amb la religió (una coberta de breviari), eines per treballar el camp (dues serretes, una aixadella), etc. Els que redactaren l'inventari també hi trobaren unes balances de llautó i, àdhuc, una gàbia de caderneres. La il·luminació era assegurada per "dos candelobres, la I de ferre, l'altre ab seti de fust". Era un espai viu, habitat: fins i tot hi havia un orinal amb el seu estoig. Tanmateix, en el moment de la mort del propietari de la casa, potser era més aviat una cambra de mals endreços (amb un matalàs i una guaenga vella). A més, en aquesta sala també hi havia un arquibanc i una caixa de noguer.

A l'últim, podem fer un cop d'ull a sengles sales de dos canonges lleidatans que ja moriren al segle XVI. En l'inventari de la sala del canonge Gaspar Ferrer (doc. 125, any 1504) es descriu perfectament com era aquest espai central de la casa. Hi havia, pel que fa als mobles, una taula gran, plegadissa, dos bancs, una cadira de barber, una cadira de vint-i-dues costelles[147] i un escambell, i, a més, una gerra per a tenir-hi aigua i dos cànters d'aram. Allò que ens crida més l'atenció d'aquesta sala és l'existència d'un tinell ("ab ses scaletes y dos calaxos"). Com hem assenyalat més amunt, el tinell era un element molt característic dels menjadors de la fi de l'edat mitjana.[148] Fins i tot sabem que en un calaix d'aquest tinell hi havia dues xapes (o gots plans) de vidre i dues tasses. Un dels elements més ostentosos que

cap amunt fins a subjectar-la a la nou". També va rebre el nom de *ballesta amb croc*. Vegeu: Antoni I. ALOMAR, *L'armament i la defensa a la Mallorca medieval. Terminologia*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1995, p. 261.

146. És normal que tingués una clau. Al castell de Castellserà, l'any 1443, s'esmenten "tres cadenats, tots ab ses claus". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 281.

147. A València s'ha assenyalat que podem trobar documentades les cadires amb costelles a partir de l'any 1447. J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 15.

148. El mateix s'esdevenia, per exemple, a Mallorca. "El tinell era un moble específic de la sala menjador, format de diversos prestatges superposats, sovint escalonats, amb calaixos o sense, que servia per a tenir-hi la vaixella, botelles i altres atuells." En una casa de Mallorca, un tinell de color groc, sobre el qual hi havia unes tovalles de filempua, contenia quatre brocals, una castanya, dos gots, un saler blau i una setra d'aigua, tot de vidre. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 21. Al castell de Castellserà, l'any 1443 hi havia "un tinell gran ab sos armaris, en què ha una ampolla". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 283.

trobem en aquesta sala era "hun drap de pinzel ab la ystòria de sent Jordi", que hi havia en una de les parets d'aquesta estança. A més, en una altra paret hi havia un llancer amb cinc llances i també una ronca (una mena d'alabarda) i un golondart (o godandart). Potser en la tercera paret hi havia la imatge d'"una Verge Maria", coberta amb una tovalloleta, aleshores ja malmesa. Tota aquesta sala era il·luminada per una llanterna "sotil".

A la sala del canonge Ramon Solsona (doc. 128, any 1507) hi havia així mateix un tinell "ab ses scales"; aquest moble de fusta devia ésser notable perquè és esmentat en primer lloc en la relació d'objectes d'aquesta estança. A part d'això, també incloïa una taula, tres bancs petits, una cadira i uns "estrados". Sembla que en aquesta sala, potser —podem proposar a tall d'hipòtesi—, durant la malaltia del canonge, s'hi havia dit missa, atès que damunt la taula recolzava un altar ("en què stà parat hun altar"). A més, també contenia, segurament a la paret, un retaule. A part d'això, els que feien l'inventari hi trobaren dos canelobres, una ampolla, un olier, unes tovalles i un cobertor de cuir. Curiosament també s'hi guardaven tres matalassos i "una bacina d'aram per a les aygües" (una gibrelleta). Fa l'efecte, en aquest cas, que, potser a causa de la malaltia i la mort del canonge Solsona, durant els darrers temps abans del seu traspàs, la funció d'aquest espai havia canviat una mica i s'havia adaptat a les noves necessitats del propietari de l'habitatge.

La cuina

En gairebé totes les cases hi havia una cuina; molt rarament se n'hi comptava més d'una (docs. 16, 73, 103 i 131). Sovint també trobem que en aquesta mateixa estança o al costat hi havia el pastador, que descriurem en l'apartat següent.

A continuació, escrivim una llista de totes les cuines mencionades als inventaris que publiquem en aquest llibre.

2 (1345), 8 (1354), 9 (1354), 11 (1376), 13 (1377), 16 (1383) [cuina i cuineta d'avall], 22 (1387), 24 (1387), 26 (1388), 29 (1392), 33 (1393), 35 (1393), 36 (1393), 37 (1394), 40 (1396), 42 (1396), 47 (1398), 48 (1399) [cuina, cambra on cuinaven, cuina sobirana], 50 (1399), 51 (1399), 55 (1401), 58 (1403), 62 (1408), 65 (1441), 70 (1460), 73 (1461) [cuina i cuineta de la part baixa de la casa], 79 (1463), 81 (1463), 82 (1463), 87 (1463), 90 (1464), 95 (1468), 96 (1472), 97 (1474), 99 (1478), 101 (1481), 102 (1481), 103 (1482) [cuina i cuineta petita], 105 (1482), 109 (1483), 110 (1483), 116 (1487), 117 (1488), 120 (1492), 125 (1504), 128 (1507), 130 (1509), 131 (1510) [cuina i cuineta de la botiga], 133 (1518)

[a la casa de Lleida i al castell del Poal], 134 (1518), 135 (1518), 137 (1521), 140 (1522), 141 (1523) [cuina vella], 145 (1529), 146 (1529), 148 (1536), 149 (1539), 150 (1545), 151 (a1550), 152 (1550), 158 (1556), 160 (1559) [cuina de dalt], 161 (1559), 162 (1562), 164 (1562), 168 (1563), 170 (1563), 171 (1563), 177 (1568).

Quan ens fixem en allò que contenia la cuina, ens adonem que, en la majoria dels casos, en fer l'inventari, hi trobaren una taula i un banc, d'una manera semblant a allò que van descobrir a la sala. De fet, cal pensar que molt sovint la cuina, a part de servir per cuinar el menjar, també devia ésser utilitzada com a menjador, com a indret on prendre molts dels àpats que es feien al llarg de la jornada. Amb relació a aquesta part de la casa, sense entrar tampoc en gaires detalls, podem assenyalar que s'hi pogueren inventariar diversos grans grups d'objectes, amb relació al menjar o a altres aspectes.

En primer lloc, cal assenyalar tots aquells estris relacionats amb el foc. En la majoria de les cuines hi havia una llar de foc on es podien coure els aliments (bullir-los, fregir-los o rostir-los). Això no impedeix que en algunes cases també hi hagués llars de foc a la sala o en algunes altres cambres (potser, per exemple, en les anomenades cambres de la xemeneia). Quant al foc a terra, hem de diferenciar d'entrada els objectes que hi havia a la mateixa llar dels que servien per a coure aliments al foc. Entre els primers podem esmentar els cremalls, les lleves, els ferros, els cavalls de ferro, els trespeus, els molls, les llosses, les manxes, etc. Entre els segons, les calderes i els calders, els perols, les cassoles, les olles,[149] les graelles, les paelles, les casses, les conques, algunes copes ("una copa de aram", doc. 141, any 1523) o els asts. Lògicament tots aquests estris eren objectes metàl·lics, majoritàriament de ferro. Segurament també cal relacionar amb la cuita les greixoneres ("dues grexoneres, una gran, altra petita", doc. 125, any 1504; "una grexonera de aram, larga", doc. 141), que servien per recollir l'oli dels rostits, tal com veiem representat en algunes imatges de l'època. Cal assenyalar així mateix que als inventaris sovintegen els esments de foguers, destinats segurament a coure o bé potser també a escalfar l'estança (com si fossin una mena de brasers).

En segon lloc, hi ha els objectes destinats a preparar el menjar. Podem esmentar els morters, els boixos (o mans de morter), els ralls (per a ratllar els aliments), els alambins (per a destil·lar), els cola-

149. La tradició islàmica encara era més viva i forta a Mallorca, on en aquests segles de la fi de l'edat mitjana existia fins i tot una "olla cuscussonera", per a fer cuscús, que no hem trobat pas en cap inventari de Lleida. M. BARCELÓ, *Elements materials…*, p. 31.

dors ("una coladora de pedra", doc. 99; "hun colador d'aram, ab una ansa", doc. 103), potser alguns talladors, etc.[150] En aquest grup d'atuells també hi podem incloure la bromadora (o esbromadora), que trobem esmentada en molts inventaris. Hi havia morters de diferents mides i sobretot fets amb materials diversos (terra, fusta, pedra, coure); com veurem més endavant, segons el material de què eren fets variava força llur preu (per exemple de venda als encants). Per a tallar el menjar abans de servir-lo hi havia ganivets, coltells, ganivetes i potser també algunes destrals ("una destraleta per tallar la carnsalada", doc. 137) o potser algunes tisores. Molt sovint es devia tallar damunt del tallador ("un tallador de tallar carn", doc. 152).[151] Cal assenyalar que en moltes de les cuines hi havia també una pastera, on es pastava el pa abans de coure'l. Relacionats amb la pastera, també hi havia un conjunt d'objectes, com podien ésser cabassos, coves, cistelles, panistres; en parlarem a l'apartat següent.

En tercer lloc, hi trobem els objectes relacionats amb servir els aliments a taula i amb el fet de menjar. La llista és força llarga. Entre els destinats a servir o prendre aliments hi havia les escudelles (amb o sense orelles), els plats, alguns talladors,[152] les servidores, les giradores, les todoneres, els ganivets, les culleres, les primerenques forquetes, els salers, etc. Aquests atuells podien ésser de materials diversos: fusta, terrissa, aram, ferro, estany, coure.

En quart lloc, un altre conjunt d'objectes eren els atuells que servien per a conservar, transportar i contenir líquids. Eren força nombrosos. Podem esmentar les tenalles, els cànters, les setres, les gerres, les morratxes, els sellons, els barrals, les ampolles, les alcolles, els brocals, els pots i potser les castanyes ("castanya doble, de vidre", doc. 81) o els bous ("I bou de vidre", doc. 2), etc. També servien per a contenir líquids els bacins, els gresals, les tasses, etc. En una es-

FUNDACIÓ

150. A Mallorca també s'han trobat "dues macetes de fust, en què n'i ha una sens mànech, per trencar avellanes". M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 29. A Lleida, cal relacionar les macetes més aviat amb el treball de la construcció.

151. Com assenyala M. Barceló, "en els inventaris sembla referir-se o bé a una superfície plana de fusta sobre la qual es talla, "tallador gran de tallar, de fust", o bé a un recipient per servir aliments semblant a un plat, que és el "tallador de fust de servir". M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 33.

152. És interessant que a la lleuda de Cotlliure de l'any 1317 s'esmentés una "somada de escudeles e de taladors e de anaps e de tota autra obra de torn" (o "de terra"). El fet que es digui que els talladors eren fabricats amb terra o amb un torn ens mostra les característiques d'aquests objectes. Jaume SOBREQUÉS, *Estudis d'història de Catalunya. Edat mitjana. Edat moderna. El pactisme*, Editorial Base, Barcelona, 2008, p. 96. Amb tot, cal assenyalar que, tal com diuen els documents, la gran majoria dels talladors eren de fusta.

treta relació amb el punt precedent del menjar a taula, cal esmentar els gots, els anaps, les tasses, els pitxers, les ampolles, els setrills, els poals, etc. Tots aquests objectes eren fets de terrissa, de vidre o de metall. S'hi podrien afegir les bótes de cuir i també els carretells, les tines, tones, bótes i els vaixells de fusta, que trobem sobretot al celler i que, per tant, ja comentarem en un altre apartat. Pel que fa a aquest punt, amb relació als líquids i als aliments, encara podem mencionar els coladors, les bromadores, les canades, les ferrades, els embuts, etc.

En cinquè lloc, cal fer esment dels objectes relacionats amb la il·luminació de la cuina. Com amb relació a les cambres, les recambres i les sales, també hi trobem objectes destinats a il·luminar aquest espai important de l'habitatge. Hi hauríem pogut trobar cresols, llumeners, canelobres, etc. Amb tot, a la cuina no hi veiem una concentració d'objectes que serveixen per a fer llum, tal com s'ha trobat en altres ciutats o llocs, malgrat que hi solien ésser bastant nombrosos i, potser, n'hi havia més que en moltes de les cambres o sales.[153]

A part d'aquests conjunts d'objectes que hem descrit fins ara, com a tot arreu de la casa, hauríem trobat a la cuina estris i atuells diversos, de vegades poc relacionats amb l'alimentació. Tanmateix, la cuina era un dels pocs llocs on hi havia, en general, una certa especialització d'allò que hi utilitzava o que s'hi guardava.[154]

El pastador

Com ja hem dit, segons alguns inventaris, la pastera era situada a

153. A Mallorca s'assenyala que els objectes destinats a la il·luminació sovint els "trobam inventariats a la cuina, tot i que, amb seguretat, eren mòbils i debien canviar de lloc segons les necessitats. Un exemple de concentració d'aparells per il·luminar en la cuina el trobam a la possessió de Pau Claret, on hi ha dues llumeneres de «tella» [teula] i una dotzena de llumeners de ferro". M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 23.

154. Per a cloure aquest punt, podem dir que, tot i les diferències que existien, també eren molt grans les semblances que hi havia entre una cuina de l'any 1400 i una de cap a l'any 1700. Pel que fa al 1700, a Barcelona, sabem que "la gran majoria dels estris principals que s'hi trobaven complien, lògicament, les funcions de conservar, preparar i cuinar el menjar: morters, mitges llunes amb ganivet i ratlladora, talladors, fogons, pales per al foc, clemàstecs, asts i cavalls de ferro, graelles, trespeus de ferro, casses amb mànecs de ferro, calderes, perols, conques i copes d'aram, cassoles, olles de ferro, coure o aram, greixoneres, paelles de ferro o d'aram, escumadores, torradores de pa..." Albert GARCIA ESPUCHE *et alii*, *Interiors domèstics. Barcelona 1700*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2012, p. 30. A la fi de l'edat mitjana, a Lleida, no hi havia ni mitges llunes (i no és pas segur) ni torradores de pa.

la cuina mateix. D'altres vegades tenia un espai propi: el pastador. De fet, com assenyala Maria Barceló, "una de les tasques més essencials encomanades a la mestressa de casa era la de pastar el pa".[155]

A continuació, presentem una llista dels inventaris que fan esment d'un pastador, on hi solia haver sempre una pastera, amb menció del número del document i de la data en què es va redactar aquest document.

13 (1377), 16 (1383), 22 (1387) [casa amb pastera], 37 (1394), 62 (1408), 82 (1463) [forn], 96 (1472), 103 (1482), 109 (1483), 110 (1483), 131 (1510), 133 I (1518), 133 II (1518), 135 (1518) [cambra del pastador], 144 (1529), 148 (1536), 149 (1539), 150 (1545), 152 (1550) [pastador o rebost].

Normalment, els objectes més importants que trobem en aquesta estança són, en primer lloc, la pastera per a pastar la farina i també un sedàs i unes escaletes. Això és el que veiem apuntat, juntament amb una flassada, a l'inventari 103 (any 1482). La pastera era un recipient gran, usualment de fusta, dins el qual es pastava la farina. En el document 144, del 1529, es diu "una pastera, de tenguda de dos ho tres faneques, ab ses scaletes y sedàs y tauleu del forn y un carabasot per tenir la farina y un drap de pasta". En aquest cas, al seu costat hi havia la farinera (on hi havia la farina de forment),[156] un sac apedaçat i dos cabassos (i unes escaletes antigues).

A més, al pastador també hi podia haver una caixa, uns taulells, un cresol, tal com trobem a l'inventari dels béns de Joan Perpinyà (doc. 13, any 1377). En el document 37, de l'any 1394, hom diu que la pastera de Bernat de Vall-llonga tenia un cobertor o tapa; l'arca que hi havia a prop s'aclareix que servia per a guardar-hi pa i farina; a més, s'esmenta que hi havia un tallador gran de fusta, tres pitxers de terrissa, una tovalla i uns tovallons. Segons l'inventari del document 96 (any 1472), dins l'estança del pastador de Pere de Valldeperes, a part de la pastera, hi havia una pastereta petita, un sedàs, un taulell de forn, una caldera o perol d'aram,[157] una llanterneta de ferro, un banc per a seure, una grua per als cresols (per a la il·luminació, potser agafada a la paret), una castanya de vidre enserpellada (una

155. M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 25.

156. A Mallorca, el recipient on es guardava la farina rebia el nom d'alfàbia, arca —que nosaltres trobem també per exemple al document 37—, bóta, cubell o portadora. M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 26.

157. Al castell de Castellserà, l'any 1443, hi havia "un escalfador d'aygua per pastar, de tinença de un cànter o més, lo qual és d'aram". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 284.

mena de garrafa),[158] una caixa de noguer, deu escudelles de Mèlica (plausiblement de Manises), unes olles, un morter, etc.

En l'inventari 109 (any 1483), curiosament, al pastador del sagristà Gaspar Sanç també hi havia, a part d'unes escaletes de pastera, un paner i unes panistres (i molts altres objectes), uns alambins de llautó, un fogueril de ferro per a cuinar i un debanador. De vegades, com ja hem vist, al pastador també hi podia haver un drap de pasta (doc. 131, any 1510), que era la tela de llana amb què es cobria el pa quan es portava al forn.[159] Així mateix, també hi podia haver "una caxeta per a posar lo segó" o uns porgadors (per garbellar), tal com trobem en el document 150 (any 1545). L'inventari 152 (any 1550), de la casa de Mateu Sanç, ens descriu que, al costat de les escaletes, que servien per passar la farina, i d'un tallador de farina, hi havia una arpeta.[160]

En el pastador que el donzell Lluís des Valls tenia a la seva casa de Lleida (doc. 133, any 1518), hi havia, tal com trobem ben descrit al document de l'inventari: "huna pastera de noger, que s'i pasten quatre ffaneques de pasta, ab sos petjes". A més, els que redactaren l'inventari hi esmenten les "escaletes de ffust", que s'aclareix que eren per a passar farina. Hi havia una farinera de guix (o ges) i rajoles, un sac, un migcofre, un bancal i una samarra, dolents, per a cobrir la pasta, un sedàs de seda per passar també la farina, un taulell (que hom afirma que era per anar al forn), un cànter i, curiosament, un rellotge petit que tocava les hores. Cal cridar l'atenció sobre el fet que és dels pocs rellotges que trobem esmentats en aquesta documentació lleidatana dels segles XIV-XVI. Som, però, al segle XVI i el seu propietari és un membre de la baixa noblesa; d'altra banda, més amunt ja hem fet esment del rellotge del mestre Rollí Galter.

A l'inventari del castell del Poal (també descrit en aquest que duu el número 133), s'especifica encara més la funció o la forma d'algun dels objectes del pastador (així, per exemple: "dues escaletes de pi, de pasar la ffarina, cada huna ab quatre bar<r>es"). A més, hi hauríem

158. Segons Maria Barceló "era una botella de ventre ample, generalment petita, de vidre verdós i que podia anar coberta d'espart." M. BARCELÓ, *Elements materials...*, pp. 35 i 77.

159. A Mallorca també rebia el nom de cobribanc i d'estovalles de pastar o de pastera. M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 27.

160. L'arpeta, paraula encara actualment viva al País Valencià, és una paleta usada per a raure, especialment la pastera, segons la definició que trobem al *Diccionari de la Llengua Catalana* (*DIEC*). A Mallorca es fa esment de la "reura" o "reula" de la pastera, que era un objecte de ferro amb una funció semblant. M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 26.

trobat cinc pasteres (de pi o per anar al forn). S'hi esmenta també l'existència d'una "raora per a la pastera" (que correspon a l'arpeta que hom troba mencionada en altres documents), d'una "roba de lana per abrigar la pasta" i d'una "segonera", que, pel que diu el document, era un recipient per a contenir el segó (de la mateixa manera que la farinera servia per a contenir la farina).

FIGURA 14
Oficis relacionats amb l'alimentació i la taula

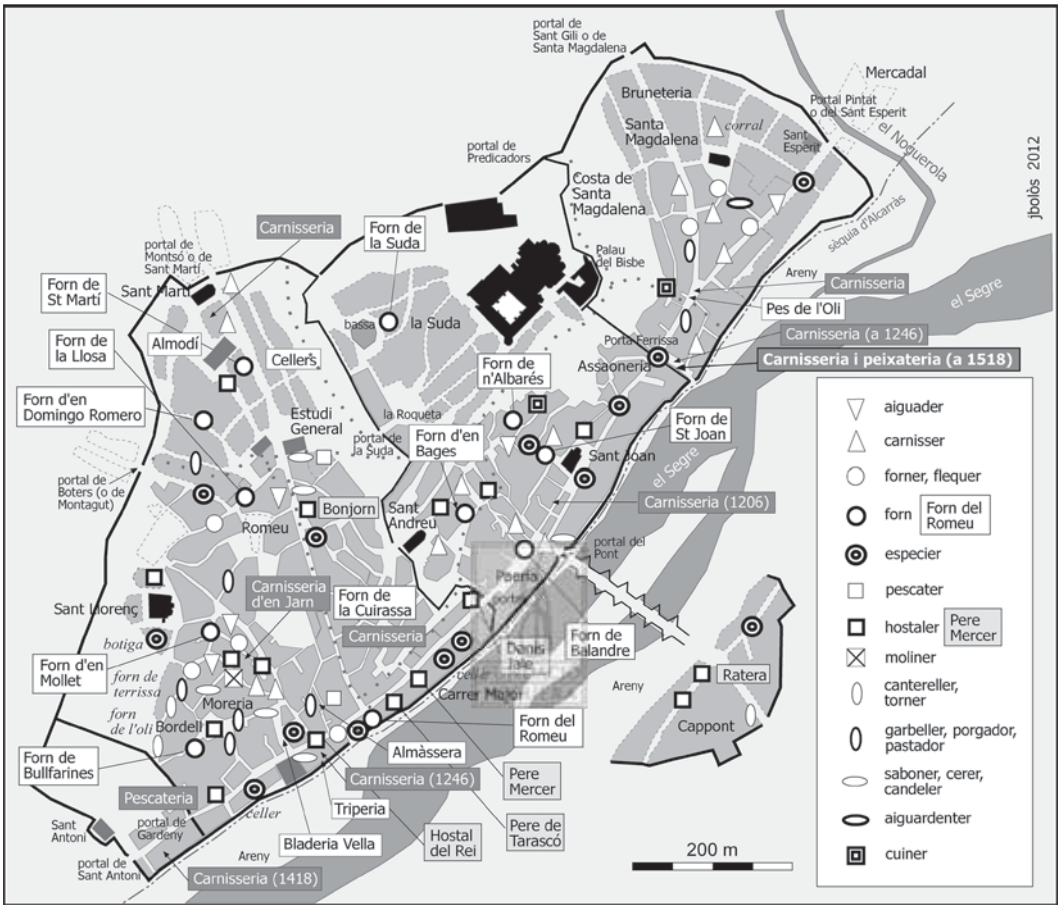

Plànol de la ciutat de Lleida a la fi de l'edat mitjana on se situen les cases de les persones que es dedicaven a oficis relacionats amb l'alimentació, esmentats al *Capbreu de censos manifestats* de l'any 1429. Així mateix, s'hi indica la ubicació dels hostals, dels forns i de les carnisseries que hi havia dins dels murs de la ciutat.

El fet que a les cases hi hagués un pastador i una pastera no vol pas dir que després s'hi cogués pa. És cert que era possible que en alguna casa existís un forn. Així, en el document 82, fet l'any 1463, inventari de l'habitatge del ciutadà Antoni de Casagualda, no es fa esment de la pastera, però sí que es menciona "lo forn de la dita casa", on, d'altra banda, es diu que hi havia uns taulells per a pastar. Normalment, però, la farina pastada a casa es portava a coure en algun dels forns que hi havia a la ciutat de Lleida (forns d'en Bages, de la Suda, de la Llosa, de la Cuirassa, del Romeu, de Bullfarines, de n'Albarés, de Sant Joan, etc.).[161] Com és prou sabut, a l'edat mitjana, els forns eren diferents de les fleques; en els primers només es coïa el pa (o altres aliments o productes) i en les segones es pastava la farina i després es coïa (fig. 14).

L'estudi

La cambra dedicada a tenir l'escriptori, el faristol, els llibres, els quaderns i els documents (compres, censals, àpoques, capbreus, etc.) solia rebre el nom d'estudi. Era l'espai dedicat a la cultura i als negocis. No n'hi havia a totes les cases estudiades; a més, no a tot arreu aquestes funcions es feien en un lloc anomenat *estudi*, atès que, com hem vist més amunt, de vegades es feien a la cambra o bé a la recambra. Cal assenyalar que no només tenien estudis els eclesiàstics i els nobles, ans també en podien tenir membres d'altres oficis, com podien ésser els notaris o els metges. Podem recordar la descripció que fa Carmel Ferragud de l'estudi del metge Bernat de Figuerola, que hi guardava amb cura cinquanta volums (llibres de medicina, lectures religioses, llibres de gramàtica o de lògica).[162]

A continuació hem escrit una llista dels esments d'estudis que trobem a la col·lecció diplomàtica inclosa en aquest llibre, amb menció del número del document i de l'any en què es redactà.

8 (1354), 13 (1377), 14 (1381), 79 (1463), 81 (1463), 110 (1483), 116 (1487) [escriptori], 117 (1488), 128 (1507), 130 (1509), 131 (1510), 133 I (1518), 143 (1527), 146 (1529), 149 (1539), 150 (1545), 170 (1563), 171 (1563) [cambra o estudi].

Com hem procedit més amunt en estudiar les cambres, vegem alguns exemples d'inventaris d'estudis, els quals ens permetran de fer-nos una idea d'allò que hi hauríem trobat i, d'una manera especial,

161. J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 82-83.
162. C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, p. 562.

dels objectes més característics d'aquest espai. El canonge i sagristà Joan Perpinyà (doc. 13, any 1377) tenia, al seu estudi, un faristol, un recolzador, un canelobre de ferro, una caixa i un parell de cofres. A més, hi conservava diversos llibres. Alguns d'aquests objectes (com el faristol) eren usuals en aquest espai de la casa que tenien les persones que llegien i que escrivien sovint. Tanmateix, si continuem llegint l'inventari d'aquest canonge, se'ns assabenta que en una recambra hi havia "un studi ab roda encaxada" o que, més avall, després d'esmentar un notable conjunt de llibres, es fa esment d'un altre "studi ab tres rodes". Certament, això ens porta a adonar-nos que de vegades la paraula estudi s'utilitzava per a designar la cambra i de vegades es feia servir per a esmentar una mena de tauleta o taulell d'estudi, que podia tenir al damunt una roda (o més rodes), plausiblement destinada a mantenir-hi el faristol. Les representacions iconogràfiques són fonamentals per a poder entendre aquest moble.

En l'inventari de Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida (doc. 33, any 1393), trobem que al seu estudi hi havia un taulell amb el seu rodet i un faristol per a aguantar els llibres. En aquest cas es veu clarament la funció d'aquest moble. A més, a part de nombrosos llibres, hi hauríem trobat una cadira rodona i un seient o seti de fusta. També hi havia dos bancs, dues posts i una caixeta amb escriptures. Hi descobrim, així mateix, unes ulleres de vori amb un estoig de coure. Molta gent vella necessitava unes ulleres per llegir; així és representat en les imatges dibuixades als retaules i a les miniatures coetànies.

A l'estudi de Joan de Peralta, a part d'aquests objectes estretament relacionats amb la feina intel·lectual, n'hi havia d'altres que són per a nosaltres més sorprenents, com poden ésser dos broquers (o escuts), una ballesta petita (amb les vires o els matrassos per a disparar), una espasa i una maça de ferro amb la seva cadeneta i, fins i tot, un bacinet o cervellera i uns esperons. Al costat d'això, hi havia objectes encara més prosaics, com pot ésser una mànega de lavativa ("cristiri"), un braguer o cinturó i un foguer de fusta, segurament per a defensar-se del fred, juntament amb un escalfador nou, que també hi és esmentat. Dos dels problemes de la gent que s'estava treballant en un estudi a l'hivern eren el fred i la manca d'il·luminació. Per a fer claror, en aquest estudi d'un canonge, trobem dues llanternes de ferro. A més, entre les eines i objectes diversos que s'hi guardaven, n'hi havia també per a fer treballs manuals, com ara unes tribanelles, dues aixes, un martell, dues tenalles, una serra, unes corrioles, etc. I encara hi havia altres estris, com un morteret

de coure, una ratera, uns alfardons,[163] unes cingles, uns estreps, unes capçanes probablement de cavall, etc. Mencionem, per acabar, dues coses més que encaixen més en allò que pensem que hi podia haver a l'estudi d'un canonge: unes tisores i un oratori.

Si ens traslladem al segle XV, trobem que a l'estudi del canonge Antoni Rollan (doc. 79, any 1463) hi havia, en primer lloc, seixanta-set llibres, un nombre força notable per a una biblioteca privada de la fi de l'edat mitjana. Al final de l'inventari s'esmenta que contenia també un faristol petit, de fusta. A part d'això, com en el cas precedent, hi ha algunes coses que és comprensible que fossin en un estudi (com un tinter, un canelobre petit de llautó, dues cadires) i molts altres objectes que és més sorprenent que hi fossin (com quatre plats, unes cuirasses, uns ganivets o una destral). Com ja hem comentat en parlar de les sales o de les recambres, en alguns estudis trobem una gran barreja d'estris, fet que ens pot dur a pensar que, en els darrers mesos o anys abans que es redactés l'inventari —potser a causa de la malaltia del propietari de la casa—, havia deixat de tenir la funció original que tenia, de lloc d'estudi, de lectura i de redacció de textos.

En molts estudis hi havia una representació religiosa. En l'inventari del canonge Pere Mateu (doc. 130, any 1509), trobem que, al costat d'un conjunt molt heterogeni d'objectes (com unes calces negres, uns "borzeguins enversats"[164] o una pila de forment), hi havia també un drap de pinzell amb una crucifixió ("hun drap de pinzell, ab lo cruciffixi"), i, a més, un oratori petit.

Així mateix amb relació a aquest segle XVI, ens podem fixar en l'inventari de Miquel Montgai, ciutadà de Lleida (doc. 131, any 1510). En el seu estudi tenia un taulell, un tinter de pedra o marbre, una capseta per a tenir-hi sorra, un pageset per a aguantar el llum i un objecte per a tenir-hi les cartes. És fàcil, a partir de les representacions iconogràfiques conservades, fer-nos una idea d'aquest espai de recolliment i de treball. A prop, hi tenia un crucifix de fusta i nombrosos llibres i documents ("hun caxonet ab moltes àpoques"). També encaixa perfectament en l'ambient d'un estudi el fet que hi hagués un estoig de llautó amb unes ulleres. I encara hi havia dos estoigs més d'ulleres. Tot això darrer era davant el taulell on escri-

163. Alfardó: potser era l'anella dels forrallats o tancadures de les portes. En un document valencià de l'any 1415: "Trenta-sis sous per pollegueres, xapes, alfardons e baldes". *DCVB*.

164. El borseguí era una mena de bota alta, en aquest cas amb la pell girada, envessada o enversada. *DCVB*.

via, on també hi havia una barrets, una bossa amb diners, moltes escriptures dolentes i alguns llibrets de poc valor. Aquest inventari ens dóna una magnífica imatge d'un estudi que segurament havia estat utilitzat fins poc temps abans.

També és molt interessant l'inventari de l'estudi del donzell lleidatà Lluís des Valls (doc. 133, any 1518), on se'ns descriu tot allò que hi havia sobre el taulell. Es parla d'una caixeta de tarsia,[165] d'una barjoleta,[166] d'una caixeta de pi, d'un llibre en italià (en toscà), etc. La cultura literària del Renaixement italià ja havia arribat a la ciutat de Lleida i s'havia difós entre els eclesiàstics de l'Estudi General, entre la noblesa i segurament també entre la burgesia urbana. Hi havia també algunes caixes, robes i una ballesta petita, amb les gafes[167] i l'arbrer, la qual s'especifica que era pintada. El mateix donzell, en el seu castell del Poal, potser en una mena d'estudi (encara que no s'hi esmenti aquest nom), tenia un taulell amb molts papers i, a més, uns evangelis, segurament escrits en català (en romanç).[168] També hi tenia alguns objectes que pertanyen a un escriptori (i d'altres que potser no hi haurien d'ésser): un barralet de tinta,[169] un petit canelobre de llautó, una capsa plena de roses seques, dos panets de sal, un tinter de terra, un tros de ciri blanc i pintat, un tinter de plom, una capsa d'estany per a tenir cera, unes tisores (que es diu, curiosament, que eren per a fer garsetes a les mules), dos estalvis de llautó, un pes de florins, un altre ciri pintat i uns guants de pell, i altres estris diversos.

165. Tarsia: marqueteria (decoració plana generalment feta amb incrustacions de peces de fusta, vori o nacre, *DIEC*). Trobem aquesta forma de treballar la fusta esmentada per primer cop en la documentació que editem l'any 1523 (doc. 141): "tres còffrens grans, de Gènova, obrats de tarsia".

166. Barjola: modernament és una bossa de pell d'ovella o de cabra, on els pastors duen el menjar, el ganivet i altres coses manuals. *DCVB*.

167. Gafa: parador de ballesta, potser format en aquest cas per una forca amb dues puntes llargues i corbades per a fer palanca damunt l'arbrer amb un mànec, i un ganxo a la banda contrària que agafava la corda. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 306.

168. Anselm Turmeda parlava en *romans catalanesch* o *pla català*. Jocelyn N. HILLGARTH, *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, Éditions du CNRS, París, 1991, vol. 1, p. 267. Com assenyala aquesta historiadora, als documents trobem tres termes usats per a esmentar el català: *pla*, *romans* i *vulgar*. La forma *romans* ja és testimoniada, per exemple, al testament de Ramon Llull, de l'any 1313.

169. En un inventari de l'any 1443, del castell de Castellserà, també es fa esment de "dos barrelets de tinta", mencionats al costat d'"un taulell que servex a scriure", "un tinter de plom ab son caxó de fust", "un caxonet per tenir pols per posar sobre la scriptura que hom scriu" i d'"unes stesores". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 280.

En l'inventari de Lluís de Montsuar (doc. 149, any 1539), hom esmenta que a l'estudi d'aquest canonge, a part de molts llibres i de molts objectes diversos (com peces de roba), hi hauríem trobat un tinter guarnit de cuir, amb el seu pany i clau, dins el qual hi havia lletres missives, unes tisores, un trempaplomes i un tinter ple de tinta. D'això es desprèn que el primer "tinter" no era pas per a contenir tinta, ans devia ésser més aviat una capsa recoberta de cuir, que fins i tot es podia tancar amb clau.

Assenyalem, a l'últim, que el porcioner Jaume Riquer (doc. 150, any 1545) tenia uns objectes que no semblen pas estranys a un estudi, encara que hom també els pugui trobar en altres indrets de les cases d'aquesta època. Aquest eclesiàstic hi tenia un joc de taules i també un taulell d'escacs. Certs jocs eren malvistos i àdhuc prohibits; tanmateix les taules i els escacs, que sempre havien estat jocs de la gent noble (recordeu els escacs de cristall d'Arnau Mir de Tost), no entraven pas en aquesta categoria i sovint es podien trobar en cases de nobles i també d'eclesiàstics.

El celler

A la ciutat de Lleida, als darrers segles medievals, en moltes cases hi havia un celler on es guardava el vi. Era així amb relació als eclesiàstics i també amb relació als laics. Quan redactàrem el llibre *Dins les muralles de la ciutat* ja vam dedicar un apartat a estudiar els cellers de la parròquia de Sant Joan de Lleida (fig. 15). Dèiem "una altra manera d'apropar-nos al coneixement de la riquesa de la gent que vivia a la parròquia de Sant Joan al segle XV és entrar a veure què hi havia als cellers de les seves cases".[170] Més endavant, també cridàvem l'atenció sobre el fet que, en aquesta parròquia de Sant Joan, "la majoria dels albergs o cases que tenien un celler eren situats al llarg de l'eix del carrer Major [...]. També és cert, però, que n'hi havia força al carrer de la Costa de Sant Joan". Per contra, en carrers habitats sobretot per pagesos o llauradors en trobàvem molt pocs. Poc o molt, així doncs, el nombre de cellers que hi havia en un carrer depenia de la riquesa dels propietaris de les cases i no del fet que els seus possessors treballessin els camps que hi havia més enllà de les muralles.[171]

170. J. BOLÒS, *Dins les muralles*..., p. 286.
171. J. BOLÒS, *Dins les muralles*..., p. 289.

FIGURA 15
Nombre de cellers als carrers de la parròquia de Sant Joan
(any 1497)

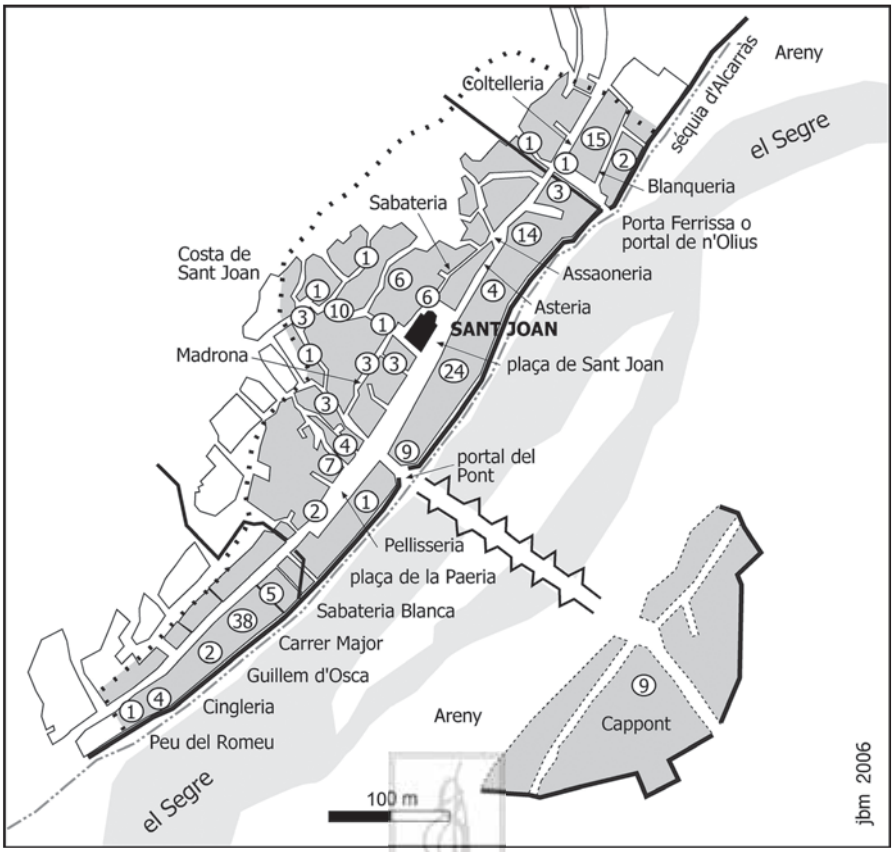

Nombre de cellers que hi havia als carrers de la parròquia de Sant Joan de Lleida, segons el Manifest dels Comuns que es va redactar l'any 1497.

A continuació farem una llista de tots els cellers esmentats als diferents inventaris que publiquem en aquests volums. Hi esmentem no sols el número del document, ans també la data en què es redactà l'inventari.

8 (1354), 13 (1377), 14 (1381) [celler major i celler petit], 22 (1387), 26 (1388), 29 (1392), 33 (1393), 35 (1393) [celler i celleret], 37 (1394), 40 (1396), 42 (1396), 48 (1399), 51 (1399), 55 (1401), 58 (1403), 63

(1419), 65 (1441), 65 II (1441), 70 (1460), 79 (1463), 81 (1463) [celler i celleret], 82 (1463), 87 (1463), 90 (1464), 95 (1468), 96 (1472), 97 (1474) [tres cellers], 99 (1478), 100 (1478), 102 (1481), 103 (1482), 105 (1482), 110 (1483), 116 (1487), 117 (1488), 120 (1492), 123 (1500), 125 (1504), 128 (1507), 130 (1509), 133 II (1518), 134 (1518) [dos cellers], 135 (1518), 137 (1521), 143 (1527), 144 (1529), 145 (1529), 148 (1536), 149 (1539), 150 (1545), 152 (1550) [dos cellers], 154 (1552), 156 (1552), 158 (1556), 160 (1559), 161 (1559), 162 (1562), 164 (1562), 168 (1563) [celler i celleret], 170 (1563), 171 (1563), 177 (1568).

En aquests cellers hauríem trobat un nombre més o menys gran de tines, de carretells ("I barril sive carratell"), de barrils[172] i barrilets, de bótes, de vaixells i vaixellets ("vexell que té qualsque C migeras"), de tenalles ("tenalla de quatre anses"), de cups o cubets ("dos cubs ab sos pisadors bresquats"), de barrals ("un barral de vidre, cubert de sarga"), etc. En un inventari de l'any 1393 (doc. 33) es feia esment d'un "cup ab son follador e ab sa canal". El follador era el recipient on es trepitjava el raïm per fer-ne vi. Certament, al celler, també hi podia haver embuts ("hun anbut per a trescolar"), trascoladores per al vi, escudelles que servien com a mesura ("scudella de terra, enverniçada de verniç vert, de mesurar vin"), altres mesures, sellones, etc. Així mateix, els que feien els inventaris trobaren als cellers on entraren alguna portadora. També podem mencionar, amb relació al transport del vi, els cartrons de veremar ("quatre cartrons de veremar, de vímens e de canyes").[173]

A més, als cellers lleidatans hi havia altres objectes relacionats molt indirectament amb el vi, com podien ésser escales ("una escala gran per al trul"), bancs ("hun banch per a buydar lo vi en los vexells"), bigues, posts, pales, maces i maçoles, destrals, llibrells ("de mesurar vin"), calders, pimenteres, corrioles ("sobre lo trull una corriola"), cèrcols, etc. Fins i tot, de vegades, s'hi guardaven balances de llautó amb els seus pesals.

FUNDACIÓ NOGUERA

172. De vegades, els barrils podien servir per tenir-hi anxoves, tal com trobem, per exemple, al castell de Castellserà. EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 285.

173. Trascolar era fer sortir el vi del cup i fer-lo passar a un altre recipient. *DCVB*. Sellona (o sillona): recipient de terrissa, de la mateixa forma i un poc més gros que el selló (o silló). *DCVB*. El selló és un càntir amb una ansa i dos brocs. Portadora: recipient format de dogues de fusta, de forma troncocònica invertida, més alt que ample, amb la boca i fons de forma generalment ovalada i a vegades circular, amb dos agafadors laterals a la part superior, que serveix principalment per a transportar raïm o vi. *DCVB*. Cartró: cove, espècie de paner de vímens, relativament poc fondo, que serveix per traginar terra, fems, patates, o per dur la roba a rentar. *DCVB*.

I, al costat d'aquests objectes, trobem altres objectes que simplement es conservaven al celler perquè aquesta cambra es feia servir com a rebost o com a lloc de mals endreços. Per tant, els que feien l'inventari hi podien descobrir, per exemple, una "sella de mul, amb son fre, amb capçanes negres", una "civera" per a transportar pedres, uns argadells[174] o unes sàrries. O bé objectes molt excepcionals, com dues "portadores d'ànec, de Solsona", una banca bugadera gran, amb un cartró bugader, un rascle (de rasclar safrà), una pollera per a pollets, uns ganxos de carregar llenya o bé una arca per al segó ("arqua vella per a tenir segó ho civada"). Tot plegat forma part del desordre característic d'una casa medieval o, potser, del que hauríem trobat en qualsevol casa, on s'hi havia viscut molts anys (en una època en què fins i tot els objectes vells i trencats podien tenir un valor).

Bàsicament, al celler es conservava vi, però també vinagre ("una tenalla ab poch de vinagre"), aigua ("una tenalla ayguadera") i oli ("una tenalla oliera"). Normalment, quan s'especifica, podem saber que als vaixells, tines, bótes o carretells hi havia vi vermell, vi blanc, most, remost, vinades, reví, etc. A la casa de Jaume Pont, prevere beneficiat (doc. 162, any 1562), fins i tot es diferencia entre un celleret on hi havia el vi blanc i el celler del vi "vermell" (ara en diríem vi negre). Al celler que Lluís des Valls, donzell, tenia al castell del Poal (doc. 133, any 1518), es fa esment de l'existència d'unes tenalles de terra, blanques, plenes de moscat, d'una tenalla de terra negra plena de macabeu i de dos carretellets plens de vi grec novell. La gent més rica era la que tenia una varietat més gran de vins. Un prevere beneficiat de Lleida, Bernardí Lluçars (doc. 161, any 1559), tenia a casa seva un celler de vi blanc (que, com hem assenyalat, era més car que el vi negre), amb "una botella de tres cànters, poch més o menys, plena de moscat", "un carretell de cinch cànters ple de malvesia" i uns altres carretells plens de macabeu o de vi blanc.

FUNDACIÓ NOGUERA

L'entrada

L'entrada és l'espai on la gent accedeix quan, venint del carrer, travessa la porta principal de la casa. En molts inventaris es comencen a descriure els objectes de l'edifici a partir d'aquest punt; tanmateix, no sempre era així: algunes vegades hom també podia iniciar el recompte d'objectes a partir de la cambra del difunt. Com podem veure en la llista adjunta, respecte de la majoria dels inventaris de cases, comen-

174. Argadells: ormeig compost de quatre o sis cistells de vímens, que es posen meitat a cada banda d'un animal de càrrega i serveixen per traginar gerres d'aigua, aviram i altres coses. *DCVB*.

cem la descripció amb els béns mobles que hi havia a l'entrada. D'una manera excepcional, en algun document es menciona l'existència de dues entrades.

A continuació incloem una llista dels inventaris en què hi ha l'esment d'una entrada (o bé de dues). També hi fem constar la data en què foren redactats.

14 (1381), 21 (1386), 22 (1387), 27 (1391), 33 (1393), 35 (1393), 37 (1394), 42 (1396), 47 (1398), 48 II (1399), 51 (1399), 55 (1401), 65 (1441), 70 (1460), 73 (1461) [dues entrades], 79 (1463), 82 (1463), 87 (1463), 96 (1472), 99 (1478), 103 (1482), 105 (1482), 109 (1483), 116 (1487), 117 (1488), 120 (1492), 128 (1507), 133 I (1518), 133 II (1518), 134 (1518), 143 (1527), 144 (1529), 145 (1529), 146 (1529), 148 (1536), 149 (1539), 150 (1545), 151 (a1550), 152 (1550), 154 (1552), 156 (1552), 158 (1556) [entrada o sala, dues entrades], 161 (1559), 164 (1562), 168 (1563) [dues entrades], 170 (1563), 171 (1563), 176 (1564).

A les entrades hi podia haver molts objectes i força diversos. Només cal fer un cop d'ull a l'entrada de la casa del prevere beneficiat Romeu de Vila-seïna (doc. 21, any 1386), per adonar-nos que hi tenia dos escuts, una espasa, una llança i un basalard (o espasa petita, daga), unes taules, bancs, cadires, llibres, setres, etc. Molt sovint trobem a les entrades dels habitatges bancs o cadires (qui sap si per a seure a l'estiu i prendre la fresca al portal de la casa) i també armes per a defensar-se.

Hi havia algunes diferències entre les entrades de les diverses cases inventariades.[175] A l'entrada de la casa del canonge i prebost Mateu Pellisser (doc. 22, any 1387), només hi havia una escala de fusta de deu graons, un cavall també de fusta, pintat, per a deixar-hi les selles dels cavalls, unes bigues velles i unes portasses. També veiem aquesta realitat desordenada, d'un lloc de pas, amb alguns mals endreços, a la casa de Jaume Ferran, prevere beneficiat (doc. 27, any 1391), on hi havia, a l'entrada, una mica de llenya (amb ascles i ceps), un taulell petit i una aixada. Trobem uns objectes semblants a l'habitatge de Berenguer Vicent, degà de València i ardiaca de Benasc de la seu de Lleida (doc. 35, any 1393): a l'entrada de casa seva hi havia dos bancs, una gran biga, tres posts i un bast amb dues cingles. L'entrada de la

175. Segons Maria Barceló, l'entrada "en les cases més senzilles a la vegada era cuina, menjador o lloc d'estar; en les de menestrals podia emprar-se com a obrador i, en una possessió [rural] s'hi acaramullava gran part de l'instrumental agrícola, malgrat haver-hi altres espais per a aquests menesters". M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 17.

casa moltes vegades era el reflex d'una societat urbana amb molts lligams amb el món rural que hi havia entorn de les muralles de la ciutat. La descripció de com era l'entrada també ens mostra una gent que necessitava fer ús dels animals per a moure's i anar d'un lloc a un altre. Tenir unes selles a l'entrada era com ara tenir penjades al rebedor de casa les claus de l'automòbil.

De vegades, en alguna de les entrades d'aquestes cases de la fi de l'edat mitjana també hi trobem algun objecte diferent. A l'entrada de la casa de Bernat de Vall-llonga, canonge de la seu de Lleida (doc. 37, any 1394), hi havia, a part d'una taula, d'un banc i d'una post, un taulell de jugar a escacs i a taules, ja vell. L'entrada era el lloc de contacte entre la casa i el carrer, l'indret on observar el que passa a fora, on enraonar amb la gent que no viu a la casa o bé potser on jugar amb amics i coneguts.

A la casa d'en Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat (doc. 42, any 1396), trobem un objecte que és molt usual a les entrades. Hi havia una tenalla de tenir aigua. En una ciutat medieval (i moderna) disposar d'aigua era un problema, sempre era el resultat d'un esforç de vegades molt considerable. A part d'això, hi havia una arca i una saca amb farina de forment, uns cabassos, uns bancs, una cistella de veremar i una canal de fusta per a regar. Com dèiem, amb aquestes descripcions detallades que ens ofereixen els inventaris hom s'adona que, fins i tot en les cases d'uns eclesiàstics i àdhuc en un ambient plenament urbà, en moltes de les cases de Lleida de la fi de l'edat mitjana tenia molta importància el pes de l'horta i dels camps de l'entorn. Això encara és més evident a l'entrada de la casa que el canonge Pere Bada tenia a Gatén (Bellvís, Pla d'Urgell; doc. 48, any 1399), una població ja plenament rural, on hi hauríem trobat dos jous, dues arades amb les seves relles de llaurar i una aixada ampla.

El que hem vist fins ara es repeteix en molts altres exemples. Francesc Salom, prevere beneficiat (doc. 47, any 1398), tenia, en una de les entrades de casa seva, un banc on seia i també sacs i arques amb forment, a part de cabassos, posts, una tenalla oliera i un tros de soga. Novament el pes de l'agricultura hi és molt notable. A més, com ja hem vist a la casa de Mateu Pellisser, també guardaven en aquesta entrada una escala que potser servia per a pujar al terrat (o per enfilar-se a qualsevol altre lloc).

La riquesa d'informació que trobem en aquests inventaris i les diferències que hi havia d'una casa a l'altra fa que creguem que val la pena de comentar alguns exemples més. En l'inventari de Jaume Salines, prevere beneficiat (doc. 55, any 1401), trobem a l'entrada, en

primer lloc, una tenalla de tenir aigua, com en moltes altres cases. A més, també hi havia un llibrell petit, una canada de vi (una galleda de fusta amb broc), quatre ampolles (una amb aigua-ros), un barral, dos barralets i un brocal de vidre, i objectes per il·luminar (uns cresols, un canelobre i una llàntia de tenir llum de nit). A la nit, els carrers eren molt foscos (i plens de perills).

En algunes cases, com hem comentat més amunt, hi havia dues entrades. En la casa de Pere Morell, prevere beneficiat (doc. 73, any 1461), hi havia una "porta d'avall", on hi havia només unes bigues, i també l'entrada de la porta que donava al carrer de la Costa de Sant Joan. En aquesta segona porta d'accés a l'habitatge, ben segur la més important, és on hi havia dos bancs, dues cadires plegadisses de dona, una banca bugadera, una gerra de tenir aigua, una cortina a la paret i, fins i tot, una petita vànova, que potser la majordoma es posava sobre les cames mentre s'asseia en un d'aquests seients (l'inventari es va fer, però, al final del mes d'agost).

Un altre exemple també de la segona meitat del segle XV. A l'entrada de la casa del canonge lleidatà Antoni Rollan (doc. 79, any 1463), només passar la porta principal, ja hauríem trobat una espasa, un broquer (o escut) i una visarma[176] (una mena d'alabarda) i un tros de llança. Ens recorda l'entrada de Romeu de Vila-seïna. A part d'això, hi havia també una taula, una cadira de barber, uns sacs, uns bancs, unes bigues, una conca d'aram, unes ampolles, tisores de sastre, etc. Convé de cridar l'atenció sobre tres coses més. L'existència de la tenalla per a l'aigua (que ja hem trobat documentada en altres cases) i, en aquest cas, d'un eixugamans. En segon lloc, l'existència d'un drap de paret on hi havia representat els Set Goigs de la Verge Maria, d'un altre drap amb una escena de caça i també d'una cortina de drap negre, amb una donzella i un galant, amb fullatges.[177] I, en tercer lloc, l'existència d'una gàbia. Ens adonem a l'acte que tots aquests draps i aquestes armes eren una demostració de riquesa per part d'aquest canonge i també que, malgrat ésser un eclesiàstic, tenia a casa seva representacions de temes profans, com el d'una parella d'enamorats.

176. La visarma era una "arma ofensiva de la infanteria, formada per un ferro en forma de gatzoll, amb una punta més amunt de la corba del tall, emprada contra els genets i contra els cavalls, antecedent de l'alabarda". A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 359.

177. A Mallorca, hom ha documentat també "hun drap de pinzell obra de venecians, pintat dels Set Goigs de la Verge Maria". M. BARCELÓ, *Elements materials*...., p. 47. D'on devia venia aquest drap de paret de Lleida?

Cada casa era, però, un món. És molt interessant l'entrada de l'habitatge de Joan Espills (doc. 99, any 1478). En aquest cas, no era pas un eclesiàstic; era casat amb una dona anomenada Llorença. A l'entrada de casa seva trobem un armari amb una ampolla, un recipient anomenat "castanya", unes tasses i un got. Quan es venia del carrer, moltes vegades es podia tenir set. A més, hi havia dues cadires plegadisses, un cànter per tenir oli, una setra, uns embuts, etc. A part d'això, hi van inventariar eines per treballar al camp (unes falçs de segar), eines potser relacionades amb la construcció o la fusteria (com tretze regles i dos nivells, un banc de "fustejar" i potser una dotzena de mànecs), objectes religiosos[178] (una pica petita d'aigua beneita o unes Hores de Nostra Dona), armes (un pavès, dues llances llargues, una espasa). I encara hi havia un objecte excepcional, unes carrutxes, potser uns caminadors per tal que un infant aprengués de caminar. A l'entrada d'algunes cases, com s'esdevé en aquesta, sembla com si hi restés reflectida tota la vida del difunt.

Un prevere beneficiat, Jaume Forner (doc. 105, any 1482), tenia a l'entrada una tenalla d'aigua, amb una tapa (o cobertor) de fusta i amb tres peuets de ferro. Al seu costat hi havia una petita setra d'aram que servia per a treure aigua de la tenalla. Fins ací tot és força usual. També hi guardava un foguer de fusta, ja abandonat (era ple de terra), unes graneres i un barret o capell de sol, de palma. A més, hi havia moltes eines per treballar, com una falç, una corbella (potser una mena de falç), una erera, uns porgadors, raedores, tres mossos (dos de cavall); el mos és part del fre que entra dins la boca de l'animal. I encara hi havia uns alambins d'aram, sal (dins d'una tenalla trencada) i forment. A més, com gairebé sempre, també hi trobaren uns bancs, per a poder seure i observar la gent que passava pel carrer. I, al costat dels bancs, un estoig de breviari de cuir negre. Fàcilment podem reconstruir l'escena del prevere fent la lectura quotidiana del breviari en un banc a l'entrada de casa seva, poc temps abans de morir. Jaume Forner morí els primers dies d'un mes de novembre de la fi del segle XV.

Per acabar i per subratllar la importància del bestiar, assenyalem que a l'entrada de la casa de Gaspar Sanç, sagristà (doc. 109, any 1483), hi havia una mula i una somera. A part, hi havia una caldera i una bacina d'aram, un sac de farina i, com gairebé sempre, un banc, dues cadires plegadisses i una setra de tenir aigua. Després

178. A l'illa de Mallorca, a l'entrada, s'hi podia trobar oratoris, retaules, imatges de guix, draps de pinzell, imatges de paper, etc. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 19.

de llegir tot això és fàcil saber com era l'entrada d'una casa de la Lleida medieval.

Privades, passos i andadors

A part de totes les estances esmentades fins ara, potser les més importants de la casa, encara n'hi havia d'altres, com les privades, les golfes, els porxos, els rebosts, els estables o els corrals. En aquests espais, moltes vegades no hi havia cap objecte (fins i tot, algun cop a l'inventari, tot i esmentar-se l'estança, es posava un *nihil* al costat per assenyalar aquest fet), però d'altres vegades hi hauríem trobat alguns béns mobles, que ara comentarem.

La privada

Hem de pensar que ben segur que hi havia una privada en totes les cases, però, segurament, a causa de no haver-hi cap objecte al seu interior, es degué creure que no calia mencionar-la, per dir que era buida.

Fem, a continuació, una llista de les privades, comunes o latrines esmentades en els documents que publiquem en aquest llibre (amb l'esment del número de l'inventari i de l'any en què fou redactat). Més endavant centrarem l'atenció en els passos i andadors.

2 (1345) [banca], 40 (1396) [privada de terra], 48 (1399) [en una recambra], 55 (1401) [passatge de la privada], 58 (1403) [en la casa de la privada], 117 (1488) [cambra de la privada], 137 (1521) [latrina], 150 (1545) [retretet].

Alguna vegada trobem, en qualsevol cambra, especialment a la cambra major, l'esment de l'existència d'una "banca de privada"; així, per exemple, en l'inventari d'Arnau Ponç, prevere beneficiat (doc. 2, any 1345). En l'inventari dels béns d'Arnau d'Orcau, capellà del comte a la seu de Lleida (doc. 40, any 1396), també hi havia, en una de les cambres, "una privada de terra gran".

Tanmateix, en la majoria de les cases d'aquests segles XIV-XVI, devia haver-hi un espai dedicat a la privada (o comuna), encara que no se'n faci esment a l'inventari (com hem dit, potser precisament perquè no hi havia res). Així, sabem gairebé d'una manera casual que a la casa de Pere Bada, canonge (doc. 48, any 1399), segurament al costat d'una recambra hi havia la privada, on sembla que els que feren l'inventari no hi degueren entrar pel fet evident de no haver-hi cap objecte per inventariar que després es pogués vendre en un encant.

Per contra, a l'inventari de Guillem s'Escala, rector de l'església de Santa Magdalena de Lleida (doc. 58, any 1403), es fa esment de la "casa" de la privada. Curiosament, aquesta "casa" o estança on hi havia la privada era una mena de cambra de mals endreços, amb olles, escudelles, una caldera, un llegó, un tornell, un barral de vidre, una destral, un poal, una ratera, un odre vinader i, fins i tot, un mirall trencat. És molt possible que la latrina fos al seu costat, potser en un espai immediatament annex.

El mateix sembla esdevenir-se a la casa del prevere Joan Monjo, porcioner de la seu (doc. 117, any 1488). En l'anomenada cambra de la privada hi havia coses molt diverses, com uns alambins, una destraleta dolenta, una estora de peus,[179] un arquibanc, una premsa trencada, unes cortines fetes malbé, una flassada foradada i, encara, una gerra i una pastereta dolenta. Era, certament, una cambra de mals endreços, d'objectes vells i trencats. Creiem que la latrina devia ésser al costat.

L'any 1545 (doc. 150), ja trobem a la documentació lleidatana la paraula "retret" en diminutiu ("un retretet al costat del tinell"), que és definida al *Diccionari català-valencià-balear* com a "cambra on hi ha la latrina"; tingué aquest significat sobretot d'ençà del segle XVI. S'esmenta aquest mot "retret", com a cambra privada, en obres com *Tirant lo Blanc* i *Curial*.[180] En aquesta cambra, de la casa de Jaume Riquer, porcioner i porter de la seu de Lleida, hi havia unes tovalles i unes gerres.

Passos i andadors

A les cases, hi havia corredors o passadissos, llocs de pas per anar d'una estança a una altra, i també zones de pas i de separació entre les diverses cases. Aquests espais que permetien la comunicació rebien el nom de passos o bé d'andadors. Els que feien l'inventari de vegades també hi trobaven alguns objectes i en feien constar l'existència.

A continuació podem veure una llista dels llocs de pas que s'esmenten en el conjunt d'habitatges descrits als inventaris que formen aquesta col·lecció documental (amb l'esment de la data del document).

179. Calia diferenciar si era una estora de paret o de peus. Al castell de Castellserà, l'any 1443, hi havia "dues stores en terra, una gran, altra petita, d'espart", al costat d'"una stora de jonch, en la paret, ab listes e scaquagaments de negre". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 281.

180. El mot *retret* també s'esmenta amb aquest significat a la documentació medieval de Mallorca. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 63.

14 (1381) [andador], 16 (1383) [andador], 35 (1393) [entrada o passador del terrat], 55 (1401) [pas de la privada], 81 (1463) [pas que duu a la cambra], 105 (1482) [entrada d'una cambra], 123 (1500) [entrada d'una cambra], 134 (1518) [pas a la cuina], 135 (1518) [passatge], 161 (1559) [carreró de l'estable], 162 (1562) [pas que duu a la cisterna], 168 (1563) [pas que porta al celler].

L'andador és, d'acord amb la definició del *Diccionari català-valencià-balear*, el "lloc per on es pot caminar tot al voltant d'un edifici o mur". També era de fet un sinònim d'allò que ara anomenaríem corredor o passadís. En aquest lloc de pas, en general, hi havia pocs objectes. En el document 14 (any 1381), a la casa de la sagristia de la seu, a l'andador només hi havia dos bancs de fusta, encaixats. A l'andador de la casa d'Arnau Odalguer (doc. 16, any 1383), hi havia una escala de fusta de vuit graons i un banc (o *escan*, escon). De fet, aquesta mena d'objectes grans és normal que es guardessin en llocs de pas. Si ens fixem en un document del segle XVI (doc. 135), trobem que al castell d'Anglesola, en un espai anomenat "lo passatge", també hi havia dos bancs "grossassos", una caixassa (buida i dolenta), dues cadires (també dolentes) i uns argadells, segurament un ormeig per al bestiar (també dolents). Podríem allargar molt la llista. L'any 1518, a la casa del cinter Bernat Armendaris (doc. 134), "en lo pas qui va a la cunya" hi havia una taula amb un bancal dolent al damunt, una escala, tres panistres i unes eines (uns porgadors o garbells, una erera o garbell gros i un cabàs). Un altre exemple. A l'inventari 35 (any 1393), a l'entrada o "passador"[181] del terrat, hi havia la pastera, dos sedassos i una escala de fusta que servia precisament per poder tenir accés al terrat de la casa.

En altres corredors o llocs de pas hauríem trobat un tipus o altre d'objectes, en funció del lloc on duien. En un "carreró" que menava a un estable (doc. 161), hi havia fusta i taulons (costers). En el "passet" d'una cisterna hi havia una tenalla, amb una tapa (doc. 162). Al "passet" d'un celler hi havia també unes tenalles (per a aigua i per a olives) i un cànter negre (de terrissa grisa o negra, com la dels càntirs actuals de Verdú) (doc. 168). I, en un "passatge" que duia a una privada,

181. Un *passador* era el mateix que un *pas* o un *passatge*. C. Ferragud assenyala que els principals espais domèstics "es trobaven articulats i connectats mitjançant «passadors». Així, hi havia el «passador de la cuyna», el «passador del porxo» i el «passador de la naya»". C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, p. 549. La naia era un passadís porticat.

hi havia una tenalla amb oli i una carabassa (un recipient rabassut), també destinada a contenir oli (doc. 55).[182]

Esmentem per acabar que, en tres documents, es fa esment del "passet de la cambra" o entrada de la cambra, on hi trobem un conjunt força heterogeni d'objectes. En el document 81 (any 1463), hi inventariaren sobretot eines relacionades amb el treball del camp (beaces, serres, garbells, dall, odre, aixa, perpal, mos, falçs, pic, escoda, etc.), a part d'una cortina negra on hi ha havia la imatge d'una donzella i, fins i tot, el bordó d'un romeu. Aquesta casa era de Joan Bordell, prevere beneficiat de la seu de Lleida.

A l'entrada de la cambra de Jaume Forner, un altre prevere beneficiat (doc. 105, any 1482), hi havia objectes també molt variats, relacionats amb la roba (tovalles, tovalloles, mocadors, eixugamans, ruquet), amb la cuina (ganivets), amb la neteja personal (tisores de barber), amb la il·luminació i amb la necessitat d'escalfar l'estança (canelobres, llumener, foguer de ferro), amb la comptabilitat (cartes i llibres de comptes), amb la religió (un missal i un responser), amb la música (una arpa sense cordes) i amb la defensa personal (un golandard). Fins i tot hi trobaren un objecte excepcional: "huna peça de retaule que y és sent Jaume; és hun post alt". A més, hi havia unes capses amb "confits de indiana", amb "una poca de cera del Corpus", un "fust del arbre de la Veracreu", quatre grans de corall i "hun Agnus daurat, ab hun cordó vert de seda de senta Rosa". La varietat d'objectes que trobem en aquests inventaris de vegades sorprèn molt i permet d'endinsar-nos en la vida quotidiana i en la mentalitat de la gent que va viure a la ciutat de Lleida als segles XIV-XVI. Malgrat tot, aquests documents només ens ofereixen unes escadusseres pinzellades del quadre ampli i irremeiablement perdut de la vida de cada dia d'uns homes i unes dones que van viure fa uns cinc-cents anys en aquesta ciutat catalana.

FUNDACIÓ NOGUERA

Les golfes, els porxos i els terrats

Golfes

En moltes cases hi havia unes golfes, situades al nivell superior de l'edifici. Si ens fixem en l'acurat dibuix de Wyngaerde de la ciutat

182. A Mallorca, en inventaris de la fi de l'edat mitjana, es fa esment d'unes carabasses ampolleres, una plena d'oli i l'altra de sal; en una altra casa, n'hi havia una altra amb vi. En un document de l'any 1503, se n'esmenta una de vinagrera. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 81.

de Lleida del segle XVI, ens adonem que molts dels habitatges tenien unes golfes o una galeria porxada al capdamunt de la construcció.

En els inventaris publicats en aquest llibre trobem els exemples següents:

> **73 (1461) [la algorfa], 116 (1487), 125 (1504), 133 (1518), 134 (1518), 143 (1527), 149 (1539), 150 (1545), 152 (1550), 158 (1556), 161 (1559), 170 (1563), 171 (1563).**

Un primer aspecte que cal assenyalar és la inexistència d'esments de golfes als primers anys de la nostra documentació, al segle XIV i durant la primera meitat del segle XV, i, per contra, la gran quantitat que són esmentades a partir de la segona meitat. No podem descartar que sigui una casualitat, però és força sorprenent.

A les golfes de les cases generalment se solia guardar mals endreços. A l'inventari de Pere Morell (doc. 73, any 1461), es diu que els que feien l'inventari van pujar fins a l'*algorfa*, on trobaren una tenalla i un cànter per a guardar-hi oli, un marsapà (una capseta) i una butxaca (o bosseta) de cuir. De vegades, la quantitat d'objectes que hi havia en aquests espais era més gran. A la casa del canonge Gaspar Ferrer (doc. 125, any 1504), hi descobriren i hi inventariaren diverses olles, un foguer, una copa d'aram, un morter de pedra, un pinte de lli (que era una post armada d'unes fileres de punxes de ferro que servien per a aclarir i netejar el lli), un arquibanc vell, una pastera vella, una pollera dolenta, unes formes de sabater i una mesura dolenta. Adonem-nos que molts dels objectes s'assenyalava que eren dolents i que, per tant, no eren utilitzats en aquell moment; per aquest motiu, doncs, havien estat guardats a les golfes.

El mestre cinter Bernat d'Armendaris (doc. 134, any 1518), guardava a les golfes un llum que feia servir per a treballar, uns rems on estenia draps (ara potser en diríem un estenedor) i un captimó (potser el timó del carro de bous). Aquesta casa era alhora l'habitatge de la família Armendaris i l'obrador d'un treballador del cuir (tal com ens permet de descobrir el mateix inventari), que feia cints, cinyells i bosses.

Com hem comentat més amunt, de vegades, al capdamunt de la casa, a les golfes, hi havia una cambra on es podia dormir, per exemple a l'estiu quan feia molta calor. Recordem les cambres sobiranes que hem esmentat abans, en intentar reconstruir l'espai interior de les cases. Al castell del Poal, del donzell Lluís des Valls (doc. 133, any 1518), hi havia la "cambra de l'algorfa". Feia la funció de dormitori, perquè hi havia un llit, una màrfega plena de palla, un matalàs també de palla, uns llençols d'estopa, un travesser o coixí allargat i un coixí dolent.

A més, curiosament, també s'hi guardava una sarbatana[183] o arma de foc (que des d'uns decennis abans ja començava a difondre's).

A la casa del canonge Lluís de Montsuar (doc. 149, any 1539), també hi havia unes golfes (amb un llit de camp desfet, un llit de posts desfet, dotze coves, unes estores usades, una escala de fusta i unes taules) i, al seu costat, una cambra (com en l'exemple precedent), on, en aquest cas, es guardaven, com diu el mateix document, un conjunt d'objectes en bona part vells, usats, ja servits o àdhuc esquinçats (matalassos, cortines, flassades, draps de ras, catifes, bancals, robes, borseguins, calces, etc.); també hi havia una caixa de ferro amb armes i amb altres objectes. A les cases medievals, com que no es llençava res, perquè tot es podia aprofitar, hi havia molts objectes, poc valuosos i que ja no tenien cap utilitat, que acabaven guardats en aquesta part més alta de la casa. En l'inventari de la casa del porter i porcioner Jaume Riquer (doc. 150, any 1545), trobem a les golfes una caixota, amb un pany sense clau i sense frontisses, i encara una altra caixa dolenta, una pollera i unes estoles. Allò que descobrim en aquest espai de mals endreços ens parla del passat del difunt, d'allò que s'havia utilitzat abans i que aleshores ja no tenia cap utilitat.

En algunes cases, a les golfes, que eren al capdamunt de l'habitatge, hauríem trobat diverses gàbies amb ocells. El prevere beneficiat Bernat Berenguer, que també era rector d'Alfés (doc. 158, any 1556), tenia tres gàbies, una amb un estornell, una altra amb una garsa i la tercera amb una calàndria. És notable aquest interès per tenir ocells en gàbies que, per cert, també trobem sovint pintades en les representacions iconogràfiques d'aquesta època (on probablement hi eren representades no sols per una motivació decorativa). A més, Bernat Berenguer hi tenia també unes cadires i un calder petit.

A l'últim, podem "entrar", gràcies a la ploma del notari que va escriure l'inventari, a les golfes de la casa de Bernardí Lluçars, prevere beneficiat (doc. 161, any 1559). Tenia, en una de les golfes, trentacinc braços d'alls i, en unes altres golfes anomenades "del passet", seixanta-quatre braços o forcs de cebes. A part d'això, hi havia força coses més: lli sense aparellar i també objectes diversos, com calderes, posts, cairats, cabassos, porgadors, ereres, sacs, peus de debanadors, un tros d'espasa, farineres, pasteres i almorratxes, i, fins i tot, el banc d'un taulell per a estudiar. De fet, algunes de les coses que hi havia ni

183. La sarbatana (o sarapatana) era una "peça primitiva d'artilleria, prima i molt llarga, que llançava projectils de pedra o de ferro". A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 345.

tan sols eren del prevere difunt. Podem assenyalar que, fins i tot en aquest espai marginal de la casa, veiem reflectida la importància del conreu dels horts (alls i cebes) i la importància del treball tèxtil (lli i debanadors de llana).

De vegades, els espais superiors de les cases també rebien altres noms. Així, per exemple, en un inventari de l'any 1527 (doc. 143) es feia esment de les estances altes ("instàncies altes"), on hi havia dos llits, guaengues, matalassos, màrfegues, flassades, dotze llençols, etc.

Porxos

A continuació fem una llista dels porxos que es descriuen en el conjunt de documents que publiquem en aquest llibre. Com fins ara, apuntarem, entre parèntesis, la data en què es redactà el document.

8 (1354), 13 (1377) ["lo perxe"], 16 (1383), 29 (1392), 42 (1396), 125 (1504), 145 (1529), 148 (1536), 171 (1563).

En alguns inventaris s'esmenta que a les cases hi havia porxos o perxes, que sovint també eren al cim de l'edifici. Potser eren una mena de golfes obertes. El porxo de la casa de Guillem Soler, ardiaca de Ribagorça (doc. 8, any 1354), era al capdamunt de les escales. Hi havia dues taules, una de noguer i l'altra de pi. Al porxo de la casa d'Arnau Odalguer hi havia tres taules i un cartró de la bugada (doc. 16, any 1383), que era un cove, una mena de paner de vímets, relativament poc fondo, que servia per a veremar, traginar terra, fems o per a dur la roba a rentar, tal com s'esdevenia en aquest darrer cas.

A cops es menciona un porxo o terrat. A la casa de Pere de Rocamora, rector de Sant Joan de Lleida (doc. 29, any 1392), en aquest "perxe ho terrat de fora" hi havia taules, taulells, posts, escales, setis, una panistra, un cercle de tenir raïms, un tros de pell blanca i vella, etc. A la casa de Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat (doc. 42, any 1396), es parla del porxo del terrat, on hi havia tres bancs, una banqueta i coses velles, de poc valor (guaengues, draps encerats per a les finestres, matalassos, cartrons, polleres, travessers, etc.). Entre les coses que hauríem trobat en aquest porxo hi havia una escaleta que servia precisament per pujar al terrat.

Algunes vegades, el porxo podia ésser situat al costat de la cuina. A la casa de Gaspar Ferrer, canonge (doc. 125, any 1504), al "perxe de la cuina" hi havia diversos bancs, un banquet, una banca rodona, una cadira amb vint-i-dues costelles i una altra de dotze costelles, dos arquibancs, dins un dels quals hi havia contractes i llibres vells.

Certament, era un espai cobert on hom es podia estar (potser a l'estiu prenent-hi la fresca) o bé on es podien guardar objectes que ja no calia utilitzar.

A la casa del canonge i prebost Pere Agustí (doc. 145, any 1529), el porxo també sembla que era dalt de la casa. Tanmateix només hi havia tres objectes, un dels quals molt "roín", molt dolent (terme encara emprat usualment al País Valencià). Certament, molt sovint el porxo era un lloc amb pocs objectes. En un inventari de l'any 1536 (doc. 148), només hi trobem unes posts amb petges, tres matalassos, tres coixins, tres sacs, una flassada i una cadira.

De vegades també es parla d'un porxo o golfes ("lo perxe o algorfa"); és així, l'any 1563 (doc. 171), a la casa de Joan Ferrer. En aquesta estança sobirana hi havia ben poca cosa: un cove bugader, una tauleta de pi, quatre posts, un petge i una llata (ben segur de fusta).

Terrat

A continuació fem una llista de tots els documents (amb menció de l'any en què foren redactats) en què es va relacionar allò que hi havia al terrat de l'habitatge.

11 (1376) [cambra del terrat], 29 (1392) [porxo o terrat de fora], 33 (1393) [escala], 35 (1393) [passador del terrat], 37 (1394) [escala], 42 (1396) [porxo del terrat], 47 (1398) [escala], 48 (1399) [cambra del terrat], 51 (1399) [escala], 55 (1401) [escala], 58 (1403), 87 (1463) [escala], 168 (1563), 177 (1568).

Al capdamunt de moltes cases hi havia un terrat. En diversos inventaris es menciona l'escala que permetia de pujar-hi, segurament des d'alguna de les habitacions del pis superior i, certament, acostumava a contenir poques coses. Al de la casa de Guillem s'Escala, rector de Santa Magdalena de Lleida (doc. 58, any 1403), s'hi guardava una "barutelladora" (una mena de barutell o sedàs per a cendre farina), un cercapous[184] i un setrillet. Al de la casa de Bartomeu Grassa (doc. 177, 1568) sembla que hi havia una escala de fusta i una "flassadota blanca, molt dolenta" (que havien deixat al terrat per no llençar-la).

Tanmateix, algunes vegades, quan s'esmentava el terrat, sembla que hom feia referència a una cambra situada al costat, al mateix nivell, com es desprèn de les característiques dels objectes que hi foren trobats. És així en la casa del prevere beneficiat Miquel Casset

184. Cercapous: instrument consistent en alguns ganxos de ferro reunits, que lligats amb una corda serveixen per a treure objectes de dins un pou. *DCVB*.

(doc. 168, any 1563), on s'hi amuntegava roba (llençols, tovalles petites i torcaboques), un banc, un banquet, bacins, canterets, nombrosos objectes de cuina (morter, talladors, salers, boixos i anaps de fusta, un ganivet, paelles, etc.), madeixes i cabdells d'estopa i una destraleta. Potser allò més destacable i alhora més característic d'un terrat situat a l'aire lliure són els quatre tests per tenir-hi alfàbrega, les dues gàbies de sarga per a moixons (ocellets) i per a una calàndria, potser un cove per a fer la bugada i un paner vell.

A l'inventari de la casa de Guillem Ramon de Montcada, degà de la seu de Lleida (doc. 11, any 1376), es féu esment, d'una manera explícita, de la cambra del terrat (on només hi havia un llit, una màrfega i un puat per adobar el lli). Com veiem, en gairebé totes les cases es conservava algun testimoni de la importància del treball del lli (i del cànem). En la casa de Pere Bada, canonge (doc. 48, any 1399), hi consta una cambra alta del terrat, on es guardaven també unes tenalles olieres, una caixa, una taula, dos cànters, un cartró fet amb canyes i un travesser esquinçat. A l'hora de descriure els objectes que contenia aquesta cambra de mals endreços, hom no parla d'una taula, d'una caixa o d'un travesser, ans s'hi diu, d'una manera despectiva, que hi havia una taulassa, una caixassa, un travesseràs, per tal d'assenyalar-ne, evidentment, el mal estat de conservació.

El rebost i el graner

Rebost

De la mateixa manera que hem fet esment de tot allò que hauríem trobat al celler de les cases inventariades, també podem fer esment d'allò que hi havia al rebost. Diguem d'entrada que descobrim, en algun document, que es menciona una "caxa antiga, per tenir les coses de rebost". A part d'això, però, en molts habitatges hi havia tota una estança dedicada a fer de rebost de la casa. De fet, el rebost era una cambra on s'havien de guardar, en principi, els aliments. Potser no hi havia un rebost en totes les cases, però aquesta cambra per a tenir-hi queviures és un espai que trobem esmentat en força inventaris.[185]

A continuació en farem una llista (en què constarà també la data en què es va escriure l'inventari) i, si cal, s'especificaran algunes característiques del rebost.

185. Per contra, M. Barceló sols troba mencionada l'existència d'un rebost a les cases grans i més importants de Mallorca. Així, a la casa d'un notari hi havia un rebostet sota l'escala de la casa. M. BARCELÓ, *Elements materials*...., p. 37.

8 (1354), 11 (1376), 14 (1381), 16 (1383), 22 (1387), 26 (1388), 35 (1393) [rebost de la civada], 48 (1399), 58 (1403) [casa del rebost], 62 (1408), 116 (1487), 133 (1518) [al castell del Poal: rebostet de la cuina i rebost de mitja escala], 135 (1518) [al castell d'Anglesola], 137 (1521), 145 (1529) [dos rebosts], 146 (1529) [rebost de l'entrada], 149 (1539), 151 (a1550), 158 (1556) [rebost sobre l'entrada baixa], 160 (1559), 162 (1562) [recambra o rebost], 170 (1563) [rebostet que està al corredor].

Si ens fixem en allò que acostumava a haver en aquest espai, ens adonem que eren béns molt diversos. Tanmateix, d'acord amb el que acabem de dir suara, eren objectes principalment relacionats amb l'alimentació. Al castell de Diomedes Lladró (doc. 135, any 1518), a Anglesola, al rebost hi havia tres porcs salats i, fins i tot, una pica de pedra per a salar la carn; a més, hi havia vuit gerres, quatre de les quals plenes d'oli. En aquest cas se'ns diu que aquesta peça de la casa era a prop de la sala, en un extrem d'aquesta estança; tanmateix, altres vegades es desprèn del contingut de l'inventari que era a prop del celler (doc. 14, any 1381) o a prop de l'escala que pujava cap a la cuina (doc. 116, any 1487). En aquest darrer rebost s'inventariaren "dos cantes oliés, tres de tenir aygua e huna cantarella de tenir mel e hun cartró de vímens".

Al rebost de Guillem de Soler, ardiaca de Ribagorça (doc. 8, any 1354), també hi hauríem descobert objectes molt diversos; i igualment gairebé tots estaven relacionats amb cuinar i menjar: calderes, peroles de coure peix, setres, tasses, pitxells d'estany, bacins, ferros de foc, llosses, esbromadores, una llossa per a coure formatge rostidor, unes lleves, una graella, un aster, un morter, una conca, un escalfador, una paella, un rall,[186] uns barrals de cuir i d'acer, uns asts (un dels quals per a coure llonganisses) i un sedàs per passar salsa. A més, hi havia la pastera, una taula plegadissa, tovalles i tovallons i uns canelobres per il·luminar la cambra. En aquest cas, ens fa l'efecte que s'hi guardava tot allò que no cabia a la cuina.

A aquest conjunt d'estris relacionats amb els aliments, podem afegir altres béns mobles, com arques, cofres, tenalles, armaris (que trobem al doc. 11, any 1376). De vegades hi hauríem localitzat objectes característics d'un celler o d'un graner. A la casa de Berenguer Vicent, degà de València i ardiaca de Benasc (doc. 35, any 1393), se'ns parla d'un rebost de la civada, on, certament, hi havia un sac de civada, un cafís

186. Que servia per a ratllar pa, formatge o altres coses. A Mallorca rebia el nom de *ralla*. M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 29.

de forment i també uns odres (uns bots) de vi, una tenalla per contenir aigua, etc. A més, a part de cereals, oli, vi i porcs salats, també hi podíem trobar sal (doc. 22, any 1387): "Ítem, dos cabacets, la I ab sal".

En alguns rebosts era força normal trobar-hi un arquibanc on es desava el pa (doc. 48, any 1399). També s'hi guardaven altres productes diversos relacionats amb el gra i la farina, com, per exemple, els solatges de farina que es donaven al gos de la casa (doc. 48).

Tanmateix, moltes vegades al rebost hi havia poques coses. En el document 26 (any 1388), a l'alberg d'un canonge, només hi havia una arca, un sedàs i una gerreta d'oli. En un altre inventari (doc. 62, any 1408), els que entraren en aquesta estança sols hi documentaren una ampolla, una aixada i uns passadors (per a una ballesta).[187] Altres vegades també hi descobrim coses extraordinàries, com unes banyes de cérvol (doc. 48, 1399), segurament tretes de la sala o d'una cambra i guardades al rebost. De fet, no ens sorprèn pas gaire que a la casa de Lluís Juneda, canonge i prebost de la seu de Lleida (doc. 160, any 1559), hi hagués al rebost objectes tan diversos com "una ratera guarnida de ferro" (per evitar les rates) i dos estoigs d'orinal, de sarga.

Podem assenyalar que al rebost també hi havia, de vegades, a part d'objectes relacionats directament amb el menjar, objectes relacionats amb el treball agrícola o amb el camp, com destrals, aixades (s'esmenta una aixada pedrera al document 58, any 1403), un llegó (doc. 137, any 1521), etc.

I la llista d'objectes de tota mena que els que feren els inventaris trobaren als rebosts de les diverses cases inventariades és molt llarga. En podem esmentar alguns. Hi descobriren cassoletes, cobertores, talladors, plats de carrasca, tudoneres (doc. 137, any 1521), mans de morter, calders, olles de diverses classes, paelles, greixoneres, graelles, lleves, llunes de ferro[188] (doc. 169, any 1563), neulers (per exemple per fer neules de pasta, doc. 133, any 1518), casses, cassoles, fogons, copes d'aram (per exemple per tenir brases a la cambra), asts, coladors, plats, pales del foc, plats de Mèlica, escudelles, llibrelles, morters i panistres de vímets i de cànem, enciameres, ampolles, albúrnies, pots de terra

187. Passador: projectil de ballesta, d'uns 30 cm de llarg, més gruixut que la fletxa i amb la punta metàl·lica aguda i amb empenes (aletes de ploma, làmina de fusta, metall o paper que es posaven a l'asta del passador per tal d'estabilitzar-ne el vol). A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa* ..., pp. 293 i 333.

188. No sabem si aquestes llunes de ferro eren, per exemple, la fulla semicircular de l'alabarda o visarma. De fet, en un document de l'any 1424 trobem "Una bisarma o luna" i en un del 1486 "Una visarma ab luna". DCVB. Tampoc no es pot descartar que fossin un objecte tallant en forma de mitja lluna emprat a la cuina.

pintats de blau o pots de vidre, gerres, tupins, almorratxes i, fins i tot, un orinal (doc. 133, any 1518). És una petita mostra de la riquesa de béns mobles que hi havia a les cases i de la riquesa lèxica del català que es parlava en aquells segles de la fi de l'edat mitjana.

A més, malgrat que, com hem dit i hem vist fins ara, al rebost hi predominaven productes que hom pot relacionar amb el menjar, també hi podia haver caixes plenes de roba i de coses molt diverses, com poden ésser llibres, armes o objectes que es poden relacionar amb la religiositat, com "una verònica en una tella pintada", o amb les festes populars, com "tres màsqueres y dues barbes ab sos nasos" (al doc. 145, any 1529). També hi podem trobar, fins i tot, un joc d'escacs amb el taulell, una gàbia amb una garsa o bé uns matalassos (doc. 151, vers l'any 1550).

Així doncs, de vegades el rebost va esdevenir un magatzem. D'altres vegades, aquesta estança fins i tot feia la funció de dormitori. Al document 152, de l'any 1550, inventari d'un prevere beneficiat, trobem que l'espai anomenat "pastador o rebost" de fet era una cambra o dormitori, amb un llit, tres matalassos, uns llençols, unes flassades, una vanoveta, tovalles, tovallons, camises, torcaboques, calces, borseguins, llibres, alforges, culleres i cofres.

Graner i sitges

En alguns inventaris també trobem l'esment d'un graner. Així, per exemple, als documents número 26 (any 1388, "lo graner d'en Pere Romeu"), 28 (any 1392), 123 (any 1500, "en hun graner de la entrada foren trobades nou faneques <de> forment"), 134 (any 1518), 143 (any 1527) i 144 (any 1529). En l'habitatge i obrador del cinter Bernat Armendaris (doc. 134, any 1518), hi havia un "graner, en què y ha, en dit graner, sis faneques de forment" i quatre sacs de borres. Al document 143 (any 1527, era la casa d'un eclesiàstic), al graner, que era situat segons el text sobre el celler, hi havia "XX faneques <de> forment, sexa y gramil". Al graner que hi havia a la casa d'Esteve Castilló hi van inventariar divuit faneques de forment, cinc cafissos d'ordi i deu faneques de civada; tenint present que el cafís corresponia a dotze faneques,[189] hi havia molt més ordi que no pas forment o civada. Cal dir també que moltes vegades aquests graners eren fora de la casa. D'altra banda, sovint el gra es podia conservar en unes sitges, com les

189. C. ALSINA – G. FELIU – L. MARQUET, *Pesos, mides i mesures dels Països Catalans*, Curial, Barcelona, 1990, p. 58.

que hi havia al costat de l'església de Sant Llorenç ("en I graner prop Sent Llorenç").

Als inventaris que publiquem, més d'un cop es fa esment de les sitges on es guardaven els cereals. Pel que fa a aquest aspecte, el document més notable és el número 136 (any 1518), on hi ha la relació de totes les sitges que el senyor d'Anglesola, Diomedes Lladró, tenia al seu poble, i en què es menciona la quantitat de gra que hi havia en aquell moment en cadascuna d'elles.

Pel que fa a les estances de les cases on es guardaven els cereals, més endavant parlarem de les anomenades "botigues" que hi havia en algunes de les cases lleidatanes de la tardor de l'edat mitjana. Eren situades en general a peu pla, molt a prop de l'entrada. Allò que diuen els inventaris ens permetrà de saber exactament quina era la funció d'aquests espais.

Estables, corrals i colomars

Estables

Als estables hi havia els animals destinats al transport de les persones i de les coses feixugues. Hi trobem mules, ases, rossins o cavalls, i els objectes relacionats amb aquests animals. I, certament, com s'esdevenia en gairebé totes les estances de les cases, també hauríem trobat en molts d'aquests estables un gran nombre d'estris diversos que no tenien cap relació amb els animals que estatjaven.

Podem fer, així mateix, una llista dels estables descrits a la documentació publicada (amb esment de la data de l'inventari) i, si cal, d'alguna característica d'aquesta estança.

> **13 (1377), 22 (1387), 26 (1388), 35 (1393) [sense res], 42 (1396) [corral o estable], 48 (1399) [a Gatén, Bellvís], 51 (1399), 55 (1401), 70 (1460) [prop del celler], 87 (1463), 116 (1487), 117 (1488) [estable o entrada], 125 (1504), 128 (1507) [un estable al costat del celler i un altre situat fora de casa], 130 (1509), 131 (1510), 133 (1518) [a la casa de Lleida: establet xiquet, estable gran, estable de volta], 134 (1518) [estable i celler], 143 (1527), 145 (1529), 149 (1539), 150 (1545), 154 (1552), 158 (1556), 160 (1559) [sense res], 161 (1559), 171 (1563) [sense res].**

A la casa de Ramon Solsona, canonge de Lleida (doc. 128, any 1507), hi havia un estable amb una mula, amb el fre, la sella i les guarnicions, a més d'un rossinet de color roig, amb la sella i la seva guarnició. Les guarnicions, segons el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), eren el conjunt de corretges, bast o sella i altres arreus que es

posaven a un cavall, mul, etc., per a esser cavalcat o per al transport. A part, però, també hi havia un calder d'aram i un sabater, potser per guardar-hi sabates. Com hem vist al llarg de les darreres pàgines, a l'edat mitjana eren pocs els espais de la casa que només tenien una funció.

Podem entrar dins d'alguns altres estables de la Lleida del Renaixement. A la casa de Miquel Montgai, ciutadà de Lleida (doc, 131, any 1510), a l'estable, hi havia una mula de sella, de pèl negre, i dues mules per treballar els camps, també de pèl negre. A més, un jou, dues capçanes[190] de cadenes, tres albardes,[191] uns argadells,[192] uns "sellabasts",[193] etc., i també molts altres objectes diversos, com carretells, gerres per a tenir vi (una plena de vi cuit), vaixells, bótes, portadores, etc. I encara altres estris com un tronc, uns dalls, una soga, un reixat de ferro, una escala, cèrcols, llenya, un pinte i un espadador o bé unes arades amb una rella. Com ja hem dit alguna altra vegada, les activitats agrícoles i artesanals tenien molta importància en les llars lleidatanes i un bon lloc on guardar molts dels objectes relacionats amb el treball dels camps o el treball de les plantes tèxtils era precisament l'estable de la casa.

Gràcies al fet que disposem de l'inventari, podem entrar dins l'estable petit de Lluís des Valls (doc. 133, any 1518). Hi havia un cavall de pèl castany i un altre de pèl roig. L'estable gran d'aquest donzell lleidatà servia d'aixopluc a un cavall blanc i s'hi guardaven dues selles (una de brida i l'altra de geneta).[194] I encara, a l'estable anomenat de la volta de pedra, s'hi allotjaven dues mules. D'altra banda, a l'estable "xiquet", un banc de fusta de pi feia de suport de les selles, amb una sella de geneta, un "caparassó" (una coberta que es posava al cavall per tapar la sella)[195] de dol, un fre i una cabeçada,[196] també de dol. I hi havia, així mateix, dues selles, una de les quals hom diu que era

190. Capçana: conjunt de corretges que subjectaven el cap de la bèstia de sella o de bast. *DCVB*.

191. Albarda o albardà: nom que designa diverses formes d'un aparell que serveix per cavalcar i per dur càrrega sobre animals de peu rodó. *DCVB*.

192. Argadells: ormeig compost de quatre o sis cistells de vímens, que es posen meitat a cada banda d'una bèstia i serveixen per traginar gerres d'aigua, aviram i altres coses. *DCVB*.

193. Potser era una "sella del bast", que és com s'anomenen actualment, al Berguedà, les fustes muntades que formen part del bast. *DCVB*.

194. Brida: fre i regnes que serveixen per retenir i guiar un cavall o mul. Geneta: sistema de cavalcar i d'anar armat el cavaller amb armes lleugeres i amb corretges curtes per als esperons. *DCVB*.

195. Era un castellanisme introduït al segle XVI. *DCVB*.

196. Cabeçada: conjunt de corretges entrelligades que subjecten el cap de la bèstia cavallina quan ha d'estirar un vehicle. *DCVB*.

molt bona. A més, els que feren l'inventari, en un clau de la paret de l'estable, van trobar una guarnició de mula, de cuir, un pitral[197] i una cabeçada; en un altre clau penjaven diverses cabeçades de cavall, i, en un tercer clau, altres objectes per a cavalls i mules. Encara, en l'estable xiquet hi havia un calder d'aram menut i una bacina d'aram. I en aquests estables també hauríem trobat una pallera amb palla i altres objectes. La riquesa d'aquests inventaris ens mostra uns espais que reflecteixen la vida quotidiana de la gent que hi vivia. En aquest cas també són un reflex de la importància quotidiana que tenien els cavalls i les mules per al transport de les persones i dels objectes, d'una manera semblant a la importància que tenen els automòbils en el món actual.

Bernat Armendaris era un mestre cinter i ciutadà de Lleida (doc. 134, any 1518). Al seu estable (que era al costat del celler) hi havia quatre mules de sella, amb les selles i els frens; se'ns diu a l'inventari que aquestes bèsties eren de lloguer. A part de treballar el cuir (feia cints, una mena de cinyells), aquest home havia adquirit quatre mules que podia llogar i que li permetien guanyar uns diners de més a més. Així mateix, hi havia una albarda (guarniment que serveix per cavalcar i per dur càrrega sobre l'animal).

Per acabar, sense entretenir-nos en tots els exemples que descriuen els inventaris, diguem que Pere Agustí, canonge i prebost (doc. 145, any 1529), tenia a l'estable dos cavalls, dues mules i un ase. Tots tenien o bé el fre i la sella o una guarnició o bé una albarda (amb un rastre de cascavells). També hi hauríem trobat uns sarrions, unes sàrries, bancs, posts, bigues, cabassos, una arca d'aram, una gerra trencada, uns argadells per dur aigua, una cortina vella, etc.

Corral i colomar

El corral era, en principi, l'indret on hi havia l'aviram. En dos dels inventaris inclosos en l'apèndix documental també es fa esment d'un colomar.

A continuació escrivim una relació dels documents d'aquest llibre en què es mencionen corrals o colomars (amb la data en què es va redactar el text) i, si ho hem cregut convenient, amb l'esment d'alguna de les característiques d'aquest espai, molt sovint situat a fora de la casa, encara que molt a prop, al seu costat.

197. Pitral: corretja que va subjecta als dos costats davanters de la sella (o del bast) i que passa pels pits de la bèstia per evitar que la sella (o el bast) es faci enrere. *DCVB*.

2 (1345), 29 (1392), 35 (1393), 42 (1396) [corral o estable], 48 (1399), 79 (1463), 105 (1482), 116 (1487), 134 (1518) [al Cappont], 151 (a1550), 152 (1550) [colomar], 154 (1552) [corralet de les gallines; no hi ha res], 156 (1552) [corral clos, contigu a la casa], 160 (1559), 161 (1559) [també hi ha un colomar], 162 (1562), 168 (1563), 171 (1563) [cambra situada al damunt del corral], 176 (1564).

El document 161 (any 1559), inventari de la casa del prevere beneficiat Bernardí Lluçars, ens permet de veure allò que normalment hi havia en un corral: cinquanta-quatre animals, entre galls, gallines i capons. A més, a la casa d'aquest prevere beneficiat també hi havia un gall i una gallina "de les Índies"; ja som al segle XVI i feia més de cinquanta anys que Colom havia arribat a Amèrica. A part d'haver-hi aviram, els corrals també podien ésser un lloc on s'acumulaven els mals endreços. En aquesta casa s'hi guardaven unes bigues petites o cairats i uns feixos de canyes (potser per a l'hort). Dins del mateix corral també hi havia una caseta, amb un perol d'aram (per bullir el vi), un cassol,[198] una pitxella, una copeta, una albúrnia[199] i un centenar de rajoles.

En gairebé totes les altres descripcions de corrals que s'han conservat en els inventaris que publiquem en aquests volums trobem una realitat semblant. L'any 1562 (doc. 162), en un corral només tenien quatre gallines, un gall i vint pollets. A més, hi havia una bàssia per a donar el menjar a l'aviram; una bàssia, segons el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) és precisament un recipient de fusta, de forma quadrangular i de poca fondària, que serveix per posar-hi el menjar dels porcs o d'altres animals domèstics. En algun altre corral encara s'hi criava menys aviram. El 1392 (doc. 29), al corral de la casa del rector de la parròquia de Sant Joan, hi havia "III gallines e I gall e III polles, pochs".

Encara podem esmentar altres corrals amb aviram descrits en la documentació que s'edita en aquest llibre. Al del canonge i prebost Lluís de Juneda (doc. 160, any 1559), hi havia només cinc gallines. A la casa de Damià de Liori, cabiscol de la seu de Lleida (doc. 151, fet abans de l'any 1550), hi tenien moltes més gallines: vint-i-dues. També hi havia moltes bigotes, una mena de corrioles.[200] Cal pensar que si en el moment de fer l'inventari hi havia bestiar en una casa això vol

198. Cassol: actualment, a la Franja de Ponent i a la regió de Tortosa és una espècie de tupí de metall amb un mànec llarg. *DCVB*.

199. Albúrnia: vas de terrissa, de forma ordinàriament cilíndrica i de diverses grossàries, per tenir-hi líquids. *DCVB*.

200. Bigota: actualment a Mallorca és una espècie de corriola sense roda, que té forats per on passen cordes per estirar els obencs, les burdes, etc. *DCVB*.

dir que havia continuat habitada després de la defunció del propietari, almenys fins al moment en què es féu aquest document notarial.

En algunes cases, el corral i l'estable gairebé ocupaven el mateix espai. Al document 35 (any 1393), al corral hi havia tres polles (o gallines joves), un capó i un gall; però també dues mules i un porc de pell negra. A més, com hem vist abans, també s'hi amuntegaven unes fulles de fusta de pi i una escala que (com s'assenyala molt sovint) servia per a pujar al terrat de l'habitatge.

També ens adonem que en alguns dels corrals ja no hi havia animals i en d'altres no hi trobaven res inventariable. Possiblement algunes cases havien quedat uns dies o unes setmanes abandonades abans de fer-se l'inventari. De vegades els que redactaven l'inventari sols trobaren al corral, per exemple, llenya (un munt de troncs d'olivera, al doc. 2, any 1345). Segons el document 105 (any 1482), a la casa d'un prevere beneficiat hi havia moltes coses i molt variades, però cap gallina o cap gall. Hi descobriren un grapat d'eines, com serres, una aixa, regles i patrons, un capmartell,[201] un aixolet, una escarpra i dues tribanelles (que ni eren del difunt). A més, també hi havia altres objectes, com cartrons, polleres, una pastereta, bancs, posts, portasses velles, cavallets de fusta, petges o peus d'una taula i, àdhuc, un coixí i una màrfega vella, i una mica de llenya. La funció del corral, pel motiu que sigui, havia canviat totalment i havia esdevingut en aquest cas (com s'esdevenia en moltes cambres) un espai dedicat a emmagatzemar els mals endreços.

Altres espais

En molts dels habitatges inventariats trobem altres estances que no coincideixen amb cap dels espais suara esmentats. De vegades aquests espais eren dedicats a activitats relacionades amb l'alimentació.

A continuació no en farem pas una llista exhaustiva, però sí que en volem esmentar alguns dels més interessants (amb relació als quals també mencionarem la data en què es redactà el text).

13 (1377) [casa de la cera], 16 (1383) [botiga], 22 (1387) [casa de la palla], 42 (1396) [botiga], 51 (1399) [botiga], 58 (1403) [casa de l'oli, pati del pou], 90 (1464) [casa de la palla], 125 (1504) [botiga], 128 (1507) [botiga], 131 (1510) [botiga], 133 II (1518) [carnisseria], 135

201. Capmartell: a Solsona ara té el significat de martell gros que empren els mestres de cases, i que per un cap té punta i per l'altre té cabota plana (Solsona). En un document de l'any 1388, ja trobem esmentats "Quinque pichs et capmartells". *DCVB*.

(1518), 149 (1539) [dues botigues], 152 (1550) [pallera i llenyer], 161 (1559) [rebotiga, cambra del carbó, cambra del blat], 170 (1563) [dues botigues, cambra del vi blanc].

En moltes cases hi havia també diversos espais que en principi tenien una funció específica, com podia ésser la botiga, la carnisseria, la casa de la cera, la casa de la palla, la casa de l'oli o la casa de la civada, per exemple. En l'inventari de Joan de Perpinyà, canonge i sagristà (doc. 13, any 1377), s'esmenta una "casa de la cera", on s'hi guardaven quatre brandons de cera, moltes candeles per a les llanternes, quatre llosses per treballar la cera, dos perols de preparar cera, a part d'una taula, un banc, una post, una caixassa, uns ferros i, fins i tot, una caixa de morts. En tornarem a parlar en fer esment de les feines artesanals que es duien a terme a les cases inventariades en els documents que publiquem en aquest llibre.

Molt sovint, com en el cas precedent, aquests espais destinats a altres activitats rebien el nom de *casa*, sense que necessàriament fossin un habitatge independent.[202] Dins l'alberg d'en Guillem Ramon de Montcada, degà de la seu (doc. 11, any 1376), hi havia, per exemple, una casa de la civada, on, quan es féu l'inventari, només trobaren una arca gran per a tenir farina, una arca de barutellar (cendre amb el barutell, una mena de sedàs) i uns objectes abandonats, com una destral trencada o una porta sencera i la meitat d'una altra porta. Ben segur que en el passat aquesta cambra havia servit per a guardar-hi cereals.

Un altre exemple. El rector de l'església parroquial de Santa Magdalena de Lleida, Guillem s'Escala (doc. 58, any 1403), tenia a casa seva una cambra que rebia el nom de "casa de l'oli". En el moment en què es va fer l'inventari hi havia en aquesta casa dues gerres petites, olieres, i també quatre tenalles destinades al vi i molts altres contenidors segurament així mateix plens de vi (uns carretells, un vaixell petit, dues portadores, una bóta). A més, hi descobriren unes dogues (peces de fusta que juxtaposades formen el cos de la bóta) i uns cartrons de vímets i de canyes. Segurament, d'acord amb el nom que encara rebia aquesta peça de l'habitatge, en altres èpoques hi havia hagut més oli i potser menys vi.

202. Com trobem al *Diccionari català-valencià-balear* (*DCVB*), *casa* tenia també el significat de 'cambra' o 'departament' d'un edifici. Podem esmentar molts exemples medievals: "En la pus alta casa del alberch" (segle XIV, Santa Coloma de Queralt), "En les finestres de la casa o sala que novament és stada feta en lo Reyal vell" (any 1446, València) o bé "Entram en la casa del blat, en la qual trobam les coses següents" (any 1461, Santa Coloma de Queralt).

En algunes cases trobem documentada l'existència d'una o fins i tot de dues botigues. Les botigues esmentades als nostres inventaris gairebé sempre eren situades a peu pla, generalment al costat de l'entrada. Nosaltres, amb relació als albergs de Lleida, ens decantem pel significat de lloc on es guardava gra o altres productes.[203] A Barcelona, per exemple, al segle XIV, en la casa d'un mercader sabem que hi havia tres botigues, situades a la planta baixa i plenes de sacs amb mercaderies (en aquest cas amb espècies); és evident que feien la funció de lloc d'emmagatzemament.[204] Si llegim els inventaris conservats podrem entrar en alguna de les botigues lleidatanes i així podrem concretar quin era l'ús que se'n feia en cada cas.

A la botiga que hi havia a l'alberg d'Arnau Odalguer (doc. 16, any 1383) hi inventariaren només dues tenalles i una alcolla, per a guardar l'oli, una esbromadora i una bacina de llautó. A la del castell d'Anglesola (doc. 135, any 1518) veiem que també s'hi guardava sobretot oli, encara que hi trobaren així mateix forment i llana.

Si només tinguéssim aquests inventaris 16 i 135 podríem pensar que aquest lloc servia sols per a guardar-hi oli. No era, però, així. En l'inventari 128 (any 1507), de la casa del canonge Ramon Solsona, trobem que la botiga que hi havia al costat de l'entrada més aviat era una cambra que servia com a graner (amb dues faneques segurament de forment, un cafís d'ordi per a la mula, un almud, un porgador, unes estores, etc.). I, en l'inventari 131 (any 1510) dels béns del ciutadà Miquel Montgai, aquesta peça de la casa era destinada a guardar-hi mals endreços, amb moltes armes rovellades, un tauler d'escacs, una cadira de barber dolenta, una caixa petita per a albarans, un llit, cinc llances i una coberta (de papalló?) de color vermell i amb senyal de papagais.

El document 149 (any 1539), l'inventari del canonge Lluís de Montsuar, ens pot permetre d'aclarir alguns aspectes sobre la funció d'aquests espais que trobem documentats en diverses cases. En l'alberg descrit en aquest document hi havia dues botigues. A la que hi havia entrant a mà esquerra (de fet un graner) hauríem trobat sobretot cere-

203. A Mallorca, si el propietari era un pagès, a la botiga es guardaven eines relacionades amb el treball dels camps (senalles, cistelles, coves, esquelles o bé bótes, portadores i alfàbies), però si el propietari de la casa era un sastre, la botiga era un magatzem relacionat amb la feina del seu possessor (peces de tela de diferents mides i tipus). M. BARCELÓ, *Elements materials de la vida quotidiana a la Mallorca baixmedieval (part forana)*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1994, p. 63.

204. F. SABATÉ, "Els objectes de la vida quotidiana a les llars barcelonines al començament del segle XIV", *Anuario de Estudios Medievales*, 20, 1990, p. 56.

als (ordi, porgueres) i també eines relacionades amb els cereals (sacs, una mesura, una pala, una granera, un cabàs). L'altra botiga, situada entrant a mà dreta, era de fet una cambra, amb el llit i tot allò que l'acompanyava (màrfega, matalàs, llençols, sobrellit, flassada, travesser o coixí), i amb dues caixes, en les quals hi havia la roba del criat de la casa i la roba dels mossos; cal pensar que aquest lloc era on potser vivia aquest criat, anomenat Bartomeu Perelló. A part, podem assenyalar que en aquesta cambra o botiga també hi havia un oratori de fusta, on apareixien pintades les imatges de santa Caterina de Siena i de santa Helena ("hun oratori de fust pintat ab ymage de Sancta Catherina de Senis y Sancta Elena"). Ja en parlarem més endavant dels oratoris que trobem a les cases, en estudiar els objectes que reflectien la religiositat de la gent.

En l'inventari de la casa del degà Francesc Soler (doc. 170, any 1563) trobem també un aprofitament divers d'aquests espais situats al costat de l'entrada i que rebien el nom de botigues. En una de les de la casa hi havia només una faneca (segurament una mesura) i una granera de palma; en una altra, que curiosament l'inventari diu que era sota de la primera botiga, en canvi, hi havia objectes característics d'un celler (vaixellet, bótes, carretells, tenalla).

Podem concloure, doncs, que la finalitat fonamental de les botigues era emmagatzemar coses, queviures, mercaderies, etc.; era un indret on guardar objectes o béns de la casa. A Lleida, molt sovint servien com a graner, de vegades també eren com una "casa de l'oli", altres cops s'havien pogut acabar convertint en una cambra o dormitori o en un espai dedicat als mals endreços. En l'anomenada "rebotiga" descrita al document 161 (any 1559), inventari de la casa de Bernardí Lluçars, prevere beneficiat de Lleida, hi havia tres caixes (una de buida), una caixeta (buida), dos cofres (un de buit) i un migcofre ple de roba; en un dels cofres hi havia tres catifes, dos bancals, una daga, tres capses i un cabàs. Era una botiga o potser un guarda-roba. La porta d'aquesta rebotiga s'obria a l'entrada de la casa.

Abans de cloure aquest apartat dedicat a "altres espais" de les cases, hem de fer esment del pati que trobem mencionat en l'inventari d'alguns habitatges de la fi de l'edat mitjana. En l'inventari del rector de Santa Magdalena (doc. 58, any 1403) s'esmenta que, davant la cuina, hi havia un pati on hauríem trobat un pou. En aquest pati hi havia, lògicament, tota mena de mals endreços: l'escala del terrat (en aquest cas trencada), una pollera, una escala no gaire gran per pujar a la figuera, unes canyes, uns cèrcols bons i uns altres de trencats, etc. A més, també s'hi amuntegaven objectes per a treballar el camp: un

llegó i una aixada de cavar. Hi havia, encara, tres objectes que podem comentar d'una manera diferenciada. En primer lloc, una portassa, situada prop de les privades (que ja hem descrit més amunt). En segon lloc, una pastera de fusta no per a pastar la farina, ans destinada al guix. I, en tercer lloc, un llenyer de llenya de pollancre, que sembla que era situat a l'hort que s'estenia al costat d'aquest pati.

Recordem, per acabar, que, mentre la gran majoria de les cases inventariades són urbanes, també trobem tres inventaris de castells. En l'inventari número 20 (any 1385), trobem esmentat el castell de Bellvís. La segona part de l'inventari 133 (any 1518) fa referència al castell del Poal. I, al document 135 (any 1518), hi ha l'inventari detallat del castell d'Anglesola. Certament, allò que trobem en aquests edificis senyorials és una mica diferent del que descobrim als albergs de la ciutat de Lleida. Al castell del Poal, per exemple, hom trobà nombroses cambres que tenien un nom que les diferenciava: "la cambra de la Devesa", "la cambra de la capela", "la cambra d'en Jhoan Bordons", "la cambra de la sisterna", "la cambra damunt la cambra de la Devesa", "la cambra de la senyora" o "la cambra de les dones". Al castell d'Anglesola, també hi havia diverses cambres amb un nom propi i distintiu: "la cambra del caragol", "la cambra nova", "la cambra dels mossos", "la cambra de parament", etc.

Obrim una caixa o un arquibanc

Al costat dels grans espais de la casa que s'inventarien en els documents publicats, com són les cambres, els estudis, les sales o les cuines, hi havia també petits espais ben descrits als inventaris, que, així mateix, permeten de conèixer més de prop la vida quotidiana de la gent que vivia als habitatges estudiats. Aquests petits espais, que podien contenir molts objectes, són les caixes, els cofres, els arquibancs, les arques i, fins i tot, les capses o les candeleres. Molt sovint, sobretot d'ençà de la fi del segle XIV, s'indicava que eren uns contenidors tancats, que tenien el seu pany i una clau per obrir-los. El 1392 (doc. 31), s'esmenta "Iª caxeta de pi ab sa clavadura"; l'any 1393 (doc. 33): "I arquibanch gran ab sa clavadura"; l'any 1441 (doc. 65), trobem "quaxa d'àlber o cofre, ab sa clavadura e clau"o bé "caxa d'àlber, ab son pany e clau", etc. I, quan la caixa, l'arquibanc o el cofre no tenien pany, també es feia saber ("un cofraç veyl, sens clavadura", doc. 41, any 1996).

S'ha considerat que l'arquibanc era una mena de banc que podia tenir respatller o no, amb un o diversos compartiments o caixes que eren tapats pel mateix seient. N'hi solia haver en moltes cambres. La caixa també era un moble que s'obria per la cara superior on hi havia

una tapa; de vegades podien tenir petges o peus. Un tercer objecte important eren els cofres, que molt sovint eren ferrats i que devien ésser més petits. A partir del segle XVI (doc. 125, any 1504), també s'esmenta l'existència del migcofre, que potser era un cofre més baix. Sembla que l'armari era un moble de fusta que s'obria, però, per davant; de vegades hi havia armaris encastats a la paret, mentre d'altres s'aguantaven sobre el terra.

A continuació ens aturarem un moment per tal de veure quin era el contingut d'algun d'aquests contenidors d'objectes. Normalment, quan eren tancats amb pany i clau, els que feien l'inventari els obrien i inventariaven tot allò que hi havia a l'interior. En algunes cases o albergs el nombre d'objectes que es guardaven en aquestes caixes, arquibancs o cofres era molt considerable. Tot seguit, "obrirem" algunes d'aquestes caixes i ens fixarem en llur contingut. Certament només serà una petita mostra treta de diversos inventaris gairebé triats a l'atzar, la qual, tanmateix, farà palesa la riquesa d'informació que hom podria obtenir si fes una anàlisi sistemàtica del contingut d'aquests contenidors de béns mobles.

Rollí Galter (doc. 65, 1441) fou mestre d'obra de la seu de Lleida. Després d'haver mort, quan es féu l'inventari dels béns de casa seva, a la sala es va trobar un arquibanc tancat amb clau. Fou oberta segurament la coberta superior i es va inventariar tot allò que hi havia a dins. Mentre en algunes caixes o arquibancs només apareixen una sola classe d'objectes, en aquest s'inventarien molts béns mobles i molt diversos. Hi havia peces relacionades amb la religiositat: "una ymaga de fust de madona Santa Maria, ab son fillet al braç", "dues ymages petites de sent Johan e santa Maria, de un palm de gran, de alabastre", "un taulelet petit, hon és pintat sent Jordi"; d'altres estris que es poden relacionar amb la feina: "una mà de paper blanch, de forma major", "algunes mostres en paper e en pergamí" o "IIII barrinetes petites"; així mateix, llibres: "un doctrinalaç, dolent, de paper, ab cubertes vermelles", un llibre en llatí i tres llibres més, potser escrits en francès; també massapans[205] i caixetes amb altres coses, sobretot també relacionats amb l'ofici d'aquest "arquitecte" i artista medieval: "un maçapà en lo qual ha certes mostres de pergamí", "una quaxeta petita en la qual ha algunes mostres de ges", "un maçapanet xiquet ab empremptes de cera vermella", etc. Finalment, diguem que aquest

205. Massapà: capsa de fusta usada com a estoig (en català i en les altres llengües romàniques d'Occident). Vegeu: J. COROMINES, *Diccionari etimològic i complentari de la llengua catalana* (*DECLC*), V, pp. 522-523.

mateix arquibanc, a més, tenia un calaixó amb un tros de drap de terçanell.

De vegades, quan llegeixes els inventaris, saps perfectament quin és el primer objecte esmentat al document que era dins la caixa, però no sol ésser tan evident descobrir quin és el darrer. És així perquè el text no ho diu. A més, en molts casos, allò que hi havia a l'interior era molt divers, fet que dificulta poder saber quants objectes contenia. Algun cop, com veurem, fins i tot s'hi guardava aliments. Entrem a la cambra de Ramon Solsona, canonge i doctor en decrets (doc. 128, any 1507); dins un migcofre es conservaven "dos cofins[206] de panses", "hun paner de sargua, ab artalets",[207] "set o vuyt panerets de sargua, per a fruyta", "hun paner de sargua, gran" i un fre. Encara hi havia un altre fre dins d'un caixonet, juntament amb d'altres ferros. A continuació, a l'inventari hi ha esmentat un conjunt molt notable de catorze llibres (amb obres de Boeci, Ovidi, Virgili, Juvenal, Ciceró, potser d'Aristòtil, etc.), que, tot i que no sigui ben segur, pensem que no eren pas dins d'aquest migcofre. Tanmateix, en molts altres inventaris trobem els llibres guardats en caixes o cofres. Per exemple, en una caixa gran que hi havia a la botiga que tenia el ciutadà lleidatà Miquel Montgai (doc. 131, any 1510), s'hi van trobar "cinquanta volumps de la «Sposició de la Avemaria y del Paternoster», de stampa". D'aquest tema en tornarem a parlar més endavant.

Com ja hem esmentat altres vegades, el contingut de moltes caixes solia ésser força divers. Un exemple de contingut heterogeni apareix en el document 24 (any 1387): la caixa de noguer que hi havia a la casa del prevere beneficiat Bernat Ferrer, recoberta de platons (potser una mena de bolles o ornaments metàl·lics), contenia uns llibres (dos breviaris, un d'ells empenyorat, i un diürnal), un coltell i un ganivet, tres massapans i una capsa d'estany i també roba (tres tovalloles i una cortina estripada).

De vegades, caixes o arquibancs eren plens de documents. A la casa del prevere beneficiat Domingo de Puiaçol (doc. 42, any 1396), en un arquibanc que era a la cambra del malalt, hi trobaren onze plecs de cartes, un plec d'àpoques, un conjunt d'escriptures i diversos plecs d'albarans. A més, sembla que també hi havia diversos saquets amb diners, unes tasses i unes culleres d'argent, uns llibres de comptes

206. El cofí era una mena de senalla planera d'espart que servia per a contenir figues, panses, peix o altres coses. *DCVB*.

207. L'artalet és, actualment, a les muntanyes d'Alacant, una coca d'ametlles farcida de confitura dolça, que es fa en les festes, principalment per Nadal. *DCVB*.

i encara "I sach de li, plen de cartes que dien que són de la cappella de Sent Gili". Aquest prevere beneficiat tenia en aquest arquibanc els objectes valuosos que volia tenir ben a prop.

Un altre exemple de conjunt d'objectes heterogenis és el que trobaren dins una caixa plana del senyor d'Anglesola (doc. 135, any 1518): una olla amb safrà, un llibre de cobles, unes tovalles, una toca, un papafigo,[208] una camisa només tallada (encara no cosida), unes sabates de dona, unes calces, uns llençols d'estopa, un tros de canemís (o tela de cànem), una peça de filempua, uns saiets d'home i de dona, una barrina, un tros de saia, tres saietes i diversos trossos més de roba.

Les caixes eren grans i, per tant, hom hi podia guardar moltes coses. Sigui com sigui, tots aquests objectes ens apropen a moments de la vida de cada dia de llurs propietaris.

En la majoria de les caixes que s'esmenten als inventaris que publiquem hi solia haver objectes de roba. Si tornem a la casa del ciutadà Montgai (doc. 131, any 1510), descobrim dins una caixa de noguer antiga: un davantllit d'estopa, tovalloles i torcaboques (o tovallons), calces d'home, una peça de canemís, uns borseguins,[209] unes pells de guineu ("dues pells de raboses adobades"), un davant d'altar, un tros de sargil i un altra de gasa (que ja havien pagat l'impost de la bolla), un tros de tela d'estopa, un "paratoc"[210] sense mànigues i de color rosat. I, finalment, com a testimoni de la seva religiositat, "hun oratori de paper, ab son crucifixi".

Certament, de vegades només hi havia roba. Així, per exemple, en un arquibanc que pertanyia a Brunissèn, la dona del metge Ramon Eimeric (doc. 50, any 1399), els que feien l'inventari hi trobaren: llençols de llenç i d'estopa, tovalles blanques i llistades, tovallons, tovalloles i dues vànoves. A la sala d'aquesta mateixa casa, a l'arquibanc que hi havia a la sala, només hi havia llençols, tovalles, tovallons, tovalloles i uns "barbers" (potser una mena de pitets grans, "VII barbés ab listes blaves"). De fet, era bastant normal trobar només roba dins les caixes que es guardaven a les cambres. Un altre exemple. En un arquibanc

208. Papafigo: cobricap que s'estenia fins a cobrir el coll i que cobria també part de la cara. *DCVB*.

209. Borseguí: sabata alta fins al turmell o fins prop del genoll, cordada per davant amb cordons que passen per dins una sèrie d'ullets. *DCVB*.

210. Paratoc: paltó, mena d'abric. Segurament de l'anglès *paltock*, passat segurament pel francès. *Diccionari etimològic i complentari de la llengua catalana* (*DECLC*), VI, 212.

de Joan del Camp (doc. 70, any 1460), hi havia tela de llençol, llençols, cinc tovalloles, camises d'home, "panyos" (potser una mena de calçotets), "barberets", peces d'estopa i de llenç, etc.

També hi havia guardats vestits i capells, com "I sobrepelliç oldan, de lenç" o "II camises e dues bragues e I cappell"; però, en aquest cas també hi havia altres objectes, com "I exugamans de stopa" o bé "I calze d'argent", "I troç de brandó", "II rateres" i "I pareyll d'estivals".[211] De vegades sembla com si també hi hagués altres capses dins l'arca o la caixa més gran ("Iª candelera pocha, launada de ferre" o "Iª caxeta de taverna", doc. 42, any 1396).

Tornem a la casa de mestre Rollí Galter (doc. 65, any 1441), on, en una caixa d'àlber, hi havia un gipó negre, dues clotxes, tres caperons, tres cotes i un gonell. A part d'això, també hi havia tres rosaris ("*paternostres*"), un llibre d'hores de Santa Maria, un carner (bossa per a dur queviures) d'aluda blanca i un llibre en català, que tenia com a penyora pels diners que aquest mestre d'obra havia deixat a un notari anomenat Bernat Company.

Un darrer exemple. En l'inventari del prevere beneficiat Bernat Ferrer (doc. 24, any 1387), s'assenyala que en un arquibanc hi havia dues capes de cor, set gramalles, dues cotes, un mantó, un tabard, una gonella, tres fassets, unes espatlleres, un gipó, unes calces, un travesser, quatre almusses,[212] dues camises, dues bragues i una almeixia.[213] A més, també hi havia un serboix,[214] dos capells de lli i un quadrat de pells. Més endavant centrarem l'atenció novament en els vestits que, com hem pogut veure, eren els objectes que més sovint trobem guardats dins les caixes o els cofres.

FUNDACIÓ NOGUERA

211. L'estival era un calçat, una bota alta, que podia portar els cavallers; podia ésser molt ornat. També la gent treballadora podia portar estivals. Isidra MARANGES I PRAT, *La indumentària civil catalana. Segles XIII-XV*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1991, p. 54.

212. Almussa: peça de la indumentària eclesiàstica, que consistia en una caputxa que no sols cobria el cap sinó que s'estenia fins a cobrir els braços. *DCVB*.

213. Almeixia: era una mena de túnica amb mànigues que hom duia damunt l'altra roba. Inicialment era portada pels musulmans. *DCVB*.

214. Serboix: barret de forma triangular, usat pels moros i també entre els cristians. *DCVB*.

ELS OBJECTES: DE QUÈ EREN FETS I PER A QUÈ SERVIEN

Una gran varietat d'atuells: el material

En els documents, d'una manera especial als inventaris, s'esmenta una gran quantitat d'objectes diferents. Per tal de fer una primera aproximació a aquesta realitat, podem agafar tres inventaris gairebé triats a l'atzar i veure quin era el nombre d'objectes distints que hi havia (que evidentment no coincideix pas amb el nombre d'entrades que hem calculat més amunt amb relació a cadascun dels inventaris). Com podeu veure, el primer inventari és del segle XIV, el segon del segle XV i el tercer del segle XVI. Els tres exemples són inventaris de béns de canonges de la seu de Lleida.

Doc. 33 (any 1393). Joan de Peralta, canonge i prebost – 237 objectes diferents (amb relació a una llista amb unes 345 entrades).

Doc. 103 (any 1482). Vicent Sopeira, canonge – 175 objectes diferents (amb relació a una llista amb unes 276 entrades).

Doc. 149 (any 1539). Lluís de Montsuar, canonge – 257 objectes diferents (amb relació a una llista amb unes 351 entrades).

Així doncs, entre el 65% i el 70% dels objectes esmentats en els ítems dels inventaris eren diferents. Això fa que ens adonem que, en una casa, hi havia una riquesa molt considerable d'objectes distints, que podia ultrapassar en alguns casos els dos-cents cinquanta. A més, cal tenir present que, per exemple els llibres, tot i que cadascun és diferent dels altres, han estat considerats, a l'hora de fer aquest recompte, com un tipus únic d'objecte. De fet, des de la nostra visió actual, molt allunyada de la medieval, moltes vegades ens sorprèn la capacitat que aleshores tenien per poder diferenciar alguns estris i, en concret, per poder establir unes característiques distintives que permetien diferenciar un objecte d'altres de molt semblants (com, per exemple, a l'hora d'assenyalar de quina mena de roba eren confeccionats alguns vestits o, també, la capacitat d'esmentar la procedència d'aquesta roba).

Podríem fer, a continuació, una divisió dels objectes inclosos als inventaris publicats en aquests volums segons el lloc de la casa on els trobaren els que feren els documents, segons el material amb què eren fabricats o segons la funció que tenien. Del primer aspecte ja n'hem parlat una mica en tractar sobre els diferents espais i estances que hi havia a la casa. Així, doncs, ara centrarem l'atenció en el segon aspecte. Hi havia una gran varietat de materials.

A continuació, esmentarem alguns dels materials més importants i, en especial, els principals objectes fets amb cadascun d'ells;

certament, és un tema al qual en el futur es podran afegir moltes més aportacions.

Objectes de fusta

Un percentatge molt gran dels estris més importants d'una casa eren fets de fusta: les taules, les tauletes i els taulells, els llits (construïts de posts), les colgues, les caixes ("I caxa de fust per a tenir civada"), arques, arquibancs, moltes de les cadires ("sis cadires de fust plegadices, per a seure"), els bancs, setis, escambells, els faristols, alguns tinters ("hun tinter de fust, pintat"), les capses ("una capça de fusta") i capsetes, els "estudis" ("studi de fusta ab sa porta"), els escriptoris i les rodes d'estudi, les escales ("una escala larga de fust"), els cavallets ("un caval fust, de tenir odres"), les pales, les rateres ("una ratera de fust"), els embuts ("hun ambut de fust"), les trascoladores[215] i àdhuc un canastó o una balança ("lo canastó de fust"). Amb relació a alguns d'aquests objectes, cal tenir present que de vegades podien haver estat fabricats també amb altres materials; així, les cadires podien ésser de cuir o metàl·liques ("una cadira de ferro") o hi havia caixes que eren recobertes de planxes de ferro ("una caxa ferrada") o bé tenien motius decoratius metàl·lics ("caxa ab lo cobertor platonat"). D'altra banda, aquests accessoris (per exemple les caixes) podien posseir altres qualitats que de vegades eren esmentades als inventaris, com, per exemple, que fossin pintats o envernissats ("caxa enverniçada de àlber, obrada ab diverses colós", "caxa de pi, pintada"), tenir peus ("caxa ab peus"), disposar d'una tapa ("caxa ab lo cobertor desclavat"), tenir un pany ("caxa ab peus e ab tanquadura, de Barcelona"), etc.

També hi havia algunes eines per treballar al camp que eren fetes de fusta, com les forques. A més, eren així mateix d'aquest material molt del parament relacionat amb el menjar, com morters ("I morter de fust"), plats, talladors ("I gran tallador de fust") i talladorets ("talladoret de fust"), escudelles ("XVIII escudeles de fust"), culleres ("I cuyller de fust"), bacines ("una bacina de fust"), servidores ("Iª servidora de fust"), gresales ("VII grealets de fust"), etc. També eren de fusta tots els vaixells per guardar el vi al celler ("tres vexells grans, de fusta"), els cups ("un cup de fusta"), les tines, tones, carretells (unes bótes petites), bótes i

215. Trascoladora: cubell que es posa sota el duell o broc del cup i serveix per a trascolar el vi. *DCVB*. En el doc. 26 (any 1388): "Iª trascoladora de fust, de trascolar vi del cup".

algunes botelles ("IIII botelles de fust per portar vi"). Encara podien ésser de fusta altres atuells, com els llumeners ("I lomener de fust"), canelobres ("I candalobre de fust"), pagesos ("hun pagès de fusta") o, el més sorprenent, els foguers. I també certs objectes relacionats amb la religiositat ("hun oratori de fust ab la Nativitat y la Passió", "hun crocifixi, tot de fusta"). I, per cloure aquest breu comentari, podem mencionar "hun anaper de ffust" (un moble on col·locar-hi els anaps,[216] de la mateixa manera que hi havia escudellers), un tinell també de fusta o una pastera feta amb aquest material ("una pastera de fusta"). La llista podria ésser encara més llarga.

Cal assenyalar que molt sovint es menciona quin era l'arbre del qual s'obtenia la fusta: el noguer ("un arquibanch gran de noguer"), el pi ("dos banchs de seure, de pi"), l'àlber ("huna taula castelana, de noger y àlber, ab sa tisora"), el cirerer, el boix, el server i la carrasca.[217]

Objectes de terrissa

Hi havia molts atuells de terrissa. En un document del segle XVI (doc. 156, any 1552) llegim que a la casa del prevere beneficiat Cosme Montfar hi havia "dotze plats, quatre librelles, quinze escudelles y dues olles, ab ses cubertores, y dos topinets, un sellonet, una petxella y un pitxell, tot de terra" i, a continuació, "una grexonera y dos cassoles, una gran y altra xica, de terra." Només és una mostra, gairebé triada a l'atzar.

Moltes de les escudelles ("tres scudelles de terra") i molts dels talladors o de les servidores eren de terrissa (encara que, com acabem de veure, també n'hi podia haver de fusta). Eren així mateix d'aquest material els plats ("una dozena de plats de terra", "un plat gran de terra, pintat"), les olles ("VI olles de terra"), les cassoles ("II caçoles, Iª d'aram, altra de terra"), les tenalles ("set tenalles de terra"), els pitxells ("II pexeletes de terra"), les alcolles ("una alcolla o tenalla gran"), les almorratxes ("III marranxes", "Iª almorraxeta"), les setres i els setrills ("I cetrillet de terra"), els llibrells ("un librell poch, de terra"), les gre-

216. A Berga, en aquesta mateixa època, hom esmenta, per exemple, l'existència de tassers o mobles on es guardaven les tasses ("uns tacers ab unas taces de vidra" o "dos tacers de fust en la paret"). M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", pp. 372 i 373.

217. En d'altres comarques catalanes trobem esmentades altres classes de fusta, com la de pollancre ("una caxa de polanch sotil". M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 367). A Lleida, només es fa esment de la fusta de pollancre, en un sol cas, i com a llenya per a cremar.

sales ("III greals de terra"), les albúrnies ("una albúrnia de terra"), els bacins, els oliers, els cossis ("un cossi de terra"), els cànters i canterells, els pots de farmàcia ("sinc pots de terra, pintats, buyts, de specier"), els testos ("un test de terra"), etc. Hi havia morters de diversos materials: de pedra, de fusta, de metall i també de ceràmica ("un murter de terra"). Com hem vist, hauríem trobat objectes de terrissa a l'entrada de moltes cases, on hi solia haver una tenalla amb aigua ("tenalla de terra, de quatre anses, de tenir aygua"), també a la cuina i a la sala i, així mateix, a la cambra que servia com a dormitori i, fins i tot, a l'estudi o al celler. Mentre en parlar de la fusta hem fet esment d'un "anaper" de fusta, ara podem posar atenció en un escudeller de terra, on es devien posar les escudelles de fusta que apareixen al mateix document (doc. 57, any 1402).[218]

Alguns objectes eren decorats (com les obres de Màlica, de Manises), envernissats de color ("I grealet vert, de terra") o bé eren de terra negra ("hun parell de cantes negres, de terra", "un canteret negre y altre blanch, de terra"), de terra roja ("deset plats rogs", "dotse escudeles roges", "sinch libreletes roges") o de terra blanca ("una setra de terra blanca"). Els atuells de terrissa decorada valenciana, anomenats de "Màlica" o de "Mèlica"; eren més luxosos que aquells que només eren envernissats (per exemple de color verd) i que aquells que només eren de terrissa.

Objectes de vidre

El vidre era un producte delicat i, en general, a les cases, era molt menys abundós que la ceràmica. Malgrat això, en trobem en diversos albergs, on hi havia, fets amb aquest material, gots ("II^os^ gots de vidre"), copes, tasses i tassetes, xapes (copes poc profundes), plats ("hun plat de vidre"), fonts (plats grans), pitxers o pitxells ("una pixela de vidre, daurada"). Igualment eren obrats amb vidre alguns barrals i barralets ("hun baralet encerpelat, de vidre, petit"), ampolles, castanyetes ("huna castanyeta de vidre"), almorratxes ("una maraxa de vidre"), brocals (una mena de garrafa, "set ampoles y tres brocals de vidre, plenes de aygües"), gerres ("huna gereta de vidre"), setres ("cetra de

218. A Mallorca també trobem esmentat "hun scudeller de canyes", amb escudelles, talladors i plats de terra d'obra de Mèlica ("de Màlicha") o "una post de pi ben fumada e veya de que·n feyan scudeller". M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 22. Pel que fa als escudellers (en aquest cas segurament de fusta), en el document 102 (any 1481) trobem esmentat "un scudeller petit, axí com armarieret dolent".

vidre, daurada, morada") i pots. Un pot de vidre ("hun pot de vidre vert") podia contenir melrosat, una mel batuda amb aigua de roses i bullida fins a adquirir consistència de xarop. Trobem, així mateix, fruiteres de vidre ("una fruytera de vidre"), olles (o bé pots) fetes amb aquest material, on es guardaven conserves (doc. 125, any 1504), salers de vidre ("hun saler de vidre blanch, daurat") i canadelles, i orinals de vidre. Cal fer esment d'una "capseta de vidre, en què y avie hunes misèries de gravadures de vidre per al col" (doc. 133, any 1518) o bé "una cabza de vidre plena de carn de codony" (doc. 137, any 1521). Curiosament, també hi havia un paner de vidre ("hun paner de vidre, en què y ha moltes ffrasqueries, cosetes de vidre", doc. 133, any 1518); veiem, precisament, aquest esment en l'inventari de la casa d'un donzell, el noble Lluís des Valls. Certament, de vegades el vidre podia ésser un objecte preciós: "Iª altra capseta ab pedres de vidre. Ítem, I christayll" (doc. 53, any 1399).

Objectes de pedra

Alguns dels estris esmentats als inventaris eren de pedra, encara que a les cases de Lleida de la fi de l'edat mitjana no eren pas gaire nombrosos. Un dels atuells més usuals fets amb aquest material era el morter ("II mortés de pedra"); de vegades, fins i tot se n'especificava de quin tipus: de pedra blanca, de pedra de Saidí ("I morter de pedra de Çaydí"), de pedra de Girona ("dos mortés grans, de pedra de Girona"), de pedra de Sant Magí ("un saleret de pedra de Sent Magí") o de guix ("II mortés de pedra ges"). Alguns altres objectes de diversa mena també eren afaiçonats amb aquest material, com tinters ("I tinter de pedra", "hun tinter de pedra marbre"), gerrets ("dos gerets, un de tera, altre de pedra"), piques ("dues piques de pedra"), coladores ("una coladora de pedra"), salers, salerets, un molinet per a moldre mostassa ("hun molinet de pedra, per molre mostaya"), moles, columnes ("una colona de pedra de Gerona"), trulls, pilotes de sarbatana ("setse pilotes de sarabatana, de pedra"), etc. Les imatges religioses eren uns objectes fets també normalment de pedra: "Iª imaga de pedra marbre ho d'alabaustre" o bé "una ymaga de la Maria, de pedra". En el document 149 (any 1539), trobem un notable objecte d'alabastre: "I ymatge de alabastre, petita, en què està pintat lo devallament de la creu, guarnida de fusta". Diguem, a l'últim, que hi havia pedres d'esmolar ("Iª pedra de afilar", "una pedra de esmolar"), a part de les pedres precioses ("I anell ab pedra vermeylla, que par que sia cornalina").

Objectes de metall

Molts dels objectes metàl·lics eren de ferro. Tanmateix, n'hi havia d'altres metalls, com poden ésser el llautó, l'aram, el coure, l'estany, etc. Així mateix, en moltes cases hauríem trobat alguna peça d'argent; però per raó del seu valor com a metall preciós, hem pensat que calia dedicar-li un apartat propi, que és a continuació d'aquest.

Lògicament, un percentatge molt important dels estris que eren de metall ho eren perquè havien d'anar al foc. Molt sovint veiem inventariats els "fferres de lar", al costat dels asts, dels cremalls ("uns cremals ab guanchos de ferro ho lévens"), de les lleves, dels cavalls de ferro ("cavall ferre", "un ster de fferre alias cavall"), de les paelles ("I paela de ferre, ab giradora"), de les llosses ("I loça e bromadora de ferre"), dels molls ("molls de ferre"), les cobertores, les graelles ("Iª graylla de ferra"), les greixoneres, etc. També podem fer esment d'un cànter fet amb aquest metall tot i que no sigui gaire usual ("hun cànter de ferre, gros, antich, per al foch").

Els cresols per a il·luminar solien ésser també de ferro i els llumeners, els canelobres ("I candelobre de ferre") o també els foguers ("foguer de ferre"). Alguns altres utensilis eren de ferro a causa de la funció que feien: un rall per a ratllar ("un ral de fferre"), unes mordasses o estenalles, un martell ("hun martelet de ferro"), pales, llegons, aixades, aixadells, anelles, paletes, etc. Cal tenir present que de vegades hem trobat objectes molt més grans fets amb aquest metall, com una cadira ("una cadira de ferre", doc. 11). Esmentem així mateix els cofres, les caixes, les arques, les albúrnies, etc., que podien ésser ferrats. Per exemple, són inventariades "quatre arches forrades de ferre" (doc. 141, any 1523). Cal recordar, així mateix, alguna menció de ferrades (recipient troncocònic amb els cèrcols de ferro i amb les dogues de fusta, "huna ferrada trencada"). Les claus lògicament eren de ferro ("sis claus rovelades, en huna corda", "clau de loba"). Hem de pensar, encara que als documents no els calgui precisar-ho, que els ganivets, les forquilles ("dues ganivetes y huna fforqueta") i els coltells també eren fets de metall. Podem afirmar el mateix de moltes de les armes i de les cuirasses, que estudiarem més detalladament en un altre apartat.

Quant als altres metalls, només farem esment d'alguns exemples. Era usual que les calderes, les copes, les tasses, les cassoles ("una caçola de aram"), les conques, els setrills, els alambins i alguna de les greixoneres fossin d'aram ("una copa d'aram, ab una ansa", "cedrill d'aram", que fou comprat, l'any 1345, per quatre sous i dos diners;

doc. 3). També hi havia plats i bacins de llautó ("dos plats de lautó, de lavar les mans", "I bací de leutó" comprat, el 1345, per sis sous i dos diners) i setres fabricades amb aquest metall ("dues cetres de leutó").

Les olles podien ésser de coure ("Iª ola de coure", que valia set sous i sis diners; doc. 3, any 1345). Tot i que de vegades queda la recança de pensar que "coure" es podia referir al fet de poder anar al foc, creiem, més aviat, que es referia al metall.[219] També hi havia alguns objectes que eren d'estany: "I flaschó de estany, ab correga", "I petxell d'estany", "I barral d'estany", "tres plats de estany e una escudella de stany", "hun plat gran, de tallar, de estany", "dues cetres de stany", etc.

Així mateix, els atuells podien ésser afaiçonats amb més d'un metall; al document 8 (any 1354) trobem "un cetryl de traure aygüe, ab coha de ferre", amb el mànec de ferro, o bé, al document 125 (any 1504), "hun calderet d'aram, foradat, ab l'ansa de ferro".

Objectes d'argent

A causa de la importància de l'argent, hem cregut que valia la pena dedicar a aquest metall un apartat propi.

A continuació hem confegit una llista dels objectes que trobem en els diferents inventaris inclosos en aquest llibre els quals, segons el document, eren obrats d'argent (o que una part considerable era feta d'aquest metall).

Indiquem el nom de la peça i el número del document, que tant pot ésser un inventari com un encant.

FUNDACIÓ NOGUERA

Agnus Dei: 8, 18, 42, 58, 60, 100, 125, 134, 164
agulla: 50, 53
anap: 8, 55, 58, 59, 76, 78, 90
anell: 53, 63, 85, 94, 110, 164 [o segell]
anella morisca: 58
bací: 11
bagadura: 8
barra: 65
barralet: 11
bastó guarnit d'argent: 135
brocal (d'espasa): 35
brocal (i guaspa de ganivet): 33, 73, 74, 79, 81, 110
cadena: 11, 35, 50, 71
calderet: 135
calze: 6, 8, 11, 29, 42, 110, 120
canada: 11

219. Al castell de Castellserà s'esmenta una "olla de coure, de scudellar de X en XII scudelles". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 284. Era una olla de metall prou gran com per permetre omplir unes deu o dotze escudelles.

canelobre: 33, 141, 161
capsa: 11
cassó: 135
cinta guarnida d'argent: 134, 142, 141 (cap de cinta)
coltell (esmaltat d'argent): 26
copa: 8, 20, 26, 33, 35, 40, 48, 50, 53, 55, 58, 60, 63, 64, 71, 81, 86, 96, 103, 110, 123, 126, 130, 137, 138, 141, 161, 164
corall encastat en argent: 65, 125
corretja guarnida d'argent: 8, 99, 134, 137, 150, 161
creueta: 50, 125 [encastada en argent], 152
culler: 8, 13
cullera (i cullereta): 11, 18, 27, 29, 33, 35, 40, 42, 46, 47, 48, 50, 53, 58, 60, 63, 64, 65, 67, 71, 76, 78, 79, 81, 85, 86, 90, 96, 97, 101, 103, 105, 109, 110, 117, 118, 123, 125, 126, 127, 130, 131, 133, 134, 137, 138, 141, 144, 146, 149, 151, 152, 153, 154, 161, 164, 165, 166, 168
escudella: 8, 11, 13, 33, 35, 40, 48, 50, 53, 55, 71, 96, 141, 142, 145
escuradents: 35, 50
espasa guarnida d'argent: 13
estoig d'ulleres: 141
fermall: 29
gafet (de cint): 125
gafet (de llibre): 130, 141, 142
ganivet guarnit d'argent: 80
gerro: 141
girador de llibre: 58
gobell: 48
got: 11, 123, 141
grans (d'un rosari o paternòster): 67, 99, 135, 137, 141, 161
greal: 8, 11, 13
guaspa: 98
mantí d'espasa: 145
Mare de Déu de Montserrat: 125
nuset: 160
paternòsters: 50 (i ambre), 53, 59, 65, 68
peça (d'argent): 160
pedres encastades en argent (en una capseta): 50
pitxell: 8, 13, 26, 33, 35, 48, 71, 145, 152
plat: 33, 35, 71, 141, 142, 145
plata: 8, 33, 35, 48, 53
plater (plat): 29, 50
platerada: 141
platet: 11, 13
plató (i caps): 11, 29, 33, 35, 50, 59, 65, 71, 81, 99, 125, 126, 135
rajoleta: 127
rastre (de collar): 125
rosa (motiu decoratiu): 134
saler: 11, 137, 138, 145, 149, 150, 161, 164, 166
segell: 8, 11, 29, 35, 47, 58, 67, 110, 127
setra: 127, 149
setrot: 130, 164, 166
sivella: 33, 35, 59, 63, 64, 99, 110
sortilla: 103
tancador (de llibre) o gafets: 21, 24, 35, 58, 63
tassa (i tasseta): 1, 8, 9, 10, 11, 13, 24, 26, 29, 31, 33, 35, 40, 42, 48, 50, 53, 55, 58, 63, 64, 65, 71, 76, 81, 82, 90, 93, 95, 96, 99, 102, 103, 110 [tassa plana com un anap], 117, 118, 125, 126, 130, 133, 134, 149, 150, 152
tassó: 164, 166; vg. cassó
ulls: 135
ungla guarnida d'argent: 58
xapa: 145, 161, 164, 166, 169, 172

FUNDACIÓ NOGUERA

En fixar-nos en aquesta llista ens adonem que en moltes de les cases inventariades hi havia algun objecte d'argent. En un percentatge

important dels habitatges era normal tenir una cullera, una tassa, una escudella, una copa, etc., afaiçonats amb aquest metall preciós. De vegades, en alguns inventaris, fins i tot hi ha un apartat especial dedicat a fer una relació només dels objectes d'argent; així és, per exemple, als documents 33 (any 1393), 40 (1396), 48 (1399), 63 (1419), 71 (1460), 103 (1482) o 110 (1483).

És interessant de comparar aquest quadre amb les peces d'argent que hi havia per exemple a la cambra de la reina Elionor de Sicília. Trobem, en l'inventari de la reina Elionor (que, per cert, tingué forts lligams amb la ciutat de Lleida), molts dels objectes d'argent esmentats més amunt (escudelles, plates, tasses, copes, gots, pitxells, corretges, etc.) i també alguna peça que no hi és, com un confiter, un escalfador de llit, botons, un perfumador o un peu per a tenir la Vera Creu, tots ells fets amb aquest metall preciós. Potser només una reina podia tenir un escalfador de llit o un perfumador d'argent![220]

Hem d'assenyalar que en aquesta enumeració dels objectes d'argent que trobem als inventaris de Lleida no hem inclòs les monedes d'argent, que sovint també són esmentades als inventaris (per exemple, els croats que eren fets amb aquest metall), ni tampoc hem mencionat les peces incloses als documents 92 (any 1464) i 115 (1486), inventaris de les nombroses joies i objectes valuosos conservats a la sagristia de la seu. Estudiarem aquests joiells de la sagristia més endavant, en un altre apartat.

Objectes tèxtils

Potser els objectes tèxtils formen un dels conjunts de béns mobles més nombrosos i més ben representats als diferents inventaris. Cal dir que la majoria de les vegades no s'especifica que es tracti d'un teixit (tal com es detallava amb relació als objectes de fusta o dels diferents metalls), precisament perquè això era evident. Molts cops no es fa esment de la mena de teixit amb què eren confeccionats els llençols, tovalles, tovalloles i tovallons, eixugamans, torcaboques, orellers, travessers, coixineres, flassades, cóceres, vànoves, cobrellits, cobertes dels matalassos, pavellons (o papallons) de llit, etc. Hi ha, però, algunes excepcions, com quan es parla d'"hun papaló de estopa, tenyit de vermel y leonat" o de "tres matalasos de lana, cuberts de teles de estopa". De

220. M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, pp. 75-79.

vegades, apareix el teixit de llenç ("stovayles de lenç", "una camissa de lenç"), o algun cop s'especifica que la roba era de lli ("I parell de lançols de li"), de seda ("un travesser de seda"), de llana ("Iª flaçada de lana blanqua"), de cotó ("una baneta de cotó", "stovaylons de cotó"), d'estopa ("I parell de lançols de estopa"), de cànem ("I sobrepaliç prim, de cànem"), d'espart ("I stora d'espart"), etc.

A aquesta llista de roba de llit o de taula, cal afegir-hi tots els vestits que duia la gent. La llista pot ésser molt llarga: camises, gipons, fassets, cotes, gonelles, gramalles, almusses, almeixies, capes, mantells, mantons, saios,[221] saiets, clotxes, calces, bragues, "panyos" (calçotets),[222] papafigos, llobes, "ropons",[223] faldilles, cossets, mànigues, capells ("hun capel de seda morada, ab trenes de or, cosa molt antiga"), etc. En parlarem novament més endavant, d'una manera més detinguda, quan ens aturem a descriure la roba que duien els eclesiàstics.

Una altra qüestió és la procedència de les teles o potser la classe de què es tractava. Moltes vegades sembla que només és això segon; d'altres vegades, potser pot fer referència a la ciutat d'on procedia el teixit. S'esmenten robes de Kortrijk [en francès *Courtrai*] ("una cloxa escura de Contray, del deffunt, ab son caperó, del mateix drap", doc. 109, any 1483), Reims ("un troç de tela de Rems, bela" doc. 8, any 1354), Ieper [en francès *Ypres*] ("drap mesclat de Ypré", doc. 26, any 1388), Mechelen [en francès *Malines*] ("I mantó blau de Mellines", 25, any 1388), Aragó ("Iª flaçada blanca d'Aragó", doc. 29, any 1392), Vilafranca [del Penedès o de Conflent?] ("Iª altra vànova de tela prima, de Vilaffranca", doc. 29, any 1392), Londres ("garmaylla de mescla, quaix vermeylla, de Londres", doc. 29), Puigcerdà ("Iª çamarra, mescla de Puiygcerdà", doc. 29), Roma ("cloxa de Roma", doc. 143, any 1527), Lió ("un lançol de Alió, vell", doc. 143), Flandes ("dues cortines de pinzel, obrades a la flandesqua", doc. 144, any 1529), Oostende ("un gipó de Oste<n>da, molt dolent", doc. 168, any 1563), Bristol ("una clocha de Bristó", doc. 142, any 1523), Holanda ("VII camises, ço és, les VI de Orlanda, y l'altra de lenç", doc. 149, any 1539), Alemanya ("XII tovalles, ço és, X scacades y les altres dos, grans, alamandesques", doc. 149), Gascunya ("hun traveser gasconil, ab listes blaves", doc. 81, any 1463), Florència ("broquat d'or de Florença", doc. 92, any 1464), etc. De vegades, també es diu que una roba era morisca ("una camissa morisca", doc. 102,

221. És un castellanisme, esmentat per primera vegada l'any 1463 (doc. 81).

222. El mot usat als documents és *panyos*, un castellanisme. El trobem per primer cop en un inventari de l'any 1460 (doc. 70).

223. Robó: vesta llarga que cobria els altres vestits; també és un castellanisme. *DCVB*. Esmentat per primera vegada l'any 1492 (doc. 121).

any 1481; "dos trossos de drap llistat, a modo de drap morisch", doc. 168, any 1563). En tornarem a parlar més endavant, d'una manera més detinguda, en l'apartat dedicat a analitzar la procedència dels objectes esmentats als inventaris.

Objectes de cuir o de pell

Hi havia molts accessoris fets de cuir o de pell. La ciutat de Lleida precisament tenia un cert prestigi com a centre productor de pells tractades i en la confecció de sabates i d'altres objectes de cuir.[224] En la documentació trobem força esments de sabates ("unes çabates romes e tapins", doc. 16, any 1383; "II çabates sobre-solades e II scarpins", doc. 64, any 1419) i també de peces fetes de cuir. Amb tot, cal pensar que algunes sabates també eren confeccionades en part amb suro ("unes çabates ab suro", doc. 77, any 1462) o que certes sabates o sandàlies podien ésser de drap ("les çabates són de drap de seda vermella", doc. 92, any 1464). La "çabata tapí" que apareix, per exemple, a l'inventari 96 (any 1472), encara que no ho digui el document en aquest cas, també devia ésser feta en part amb cuir i en part amb suro i amb tela. Els estivals que surten esmentats en alguns dels inventaris ("stivals de cuyro", doc. 22, any 1387) eren unes botes afaiçonades amb pell. Cal dir també que no totes les sabates eren fabricades al país; així trobem, per exemple, "un parell de sabates de cuyro, francesses" (doc. 145, any 1529).

Hi havia molts altres objectes fets amb cuir o amb pell. A tall d'exemple, podem esmentar "I cobertor de peylls" (doc. 20, any 1385) o una "cadira de cuyre, bona" (doc. 133, any 1518) o "un cint de cuyro" (doc. 143, any 1527), "una bóta dolenta de cuyro" (doc. 153, any 1550), "sinch botetes per a portar vi, de cuyro" (doc. 161, any 1559) i "un flascó de cuyro" (doc. 161). Podem parlar també d'unes bonetes o alforges (doc. 2, any 1345) que havien estat confeccionades amb aquest mateix material, que costaren 9 sous i 6 diners, "dos coffres encuyrats de cuir ab pel", una "correga o cuyr ample", "una correga de cuyr blanqua, ab sa bossa" (doc. 8, any 1354), unes "gornacions de cuyro" (doc. 145, any 1529), "I feristol de cuyr, plegadiz." (doc. 11, any 1376), "I pareyll de guants de cuyre" (doc. 24, any 1387), "Iª bosa de cuyre", comprada per 6 sous (doc. 25, any 1388), "hun bosset de cuyro negre" (doc. 135, any 1518), "una botgeta de cuyro" (doc. 140, any 1522), "unes beaces de cuyro", "Iª mala de cuyro negre, bona" (doc. 29, any

224. J. BOLÒS, *Dins les muralles de la ciutat*..., pp. 97-105.

1392), "I carner[225] ho aljavera de cuyre groch ab son cadenat e sa clau" (doc. 33, any 1393), "una aljava[226] de cuyro, de dardells" (doc. 161), "unes huylleres de vori ab estoyg de coyre" (doc. 33), "hun stoig de ganivetes de cuyro" (doc. 142, any 1523), "quatre pilotes de seure, les dues de cuyro y les dos de lana" (doc. 134, any 1518), "una botxaca de cuyro" (doc. 161, any 1559), "hun coffre farrat de cuyro vermell" (doc. 135, any 1518), "un davantaltar y una cuberta de altar, tot de cuyro, guarnit de oripell" (doc. 141, any 1523), "tres librets cuberts de cuyro vermel" (doc. 148, any 1536) o, a l'últim, "hun libre de forma maior, ab posts y cuyro vermell, guarnit" (doc. 149, any 1539).

Els estoigs on es guardaven i protegien molts objectes solien ésser de cuir ("ab son stoyg de cuyro"), però també de vegades eren fets d'altres materials, com el vellut ("stoyg negre, de vellut, ab una veta entorn de seda blava, ab quatre botons de seda negra, forrada de sendat blau"), la fusta ("lo crucifixi ab son stoyg de fust") i àdhuc la palla ("I orinal ab I stoyg de paylla") o, d'una manera molt excepcional, l'argent ("hun estoyg d'argent daurat").

Certament, molts dels objectes relacionats amb el bestiar també eren de cuir. En el document 133 (any 1518), a la casa del donzell Lluís des Valls, en un estable petit, hi havia: "Huna altra sela, guarnida de cuyre. Huna altra sela de la gineta, ab lo cuyre tot piquat, molt bona. En hun clau avie huna guarnisió de mula de cuyre, no molt bona, pitral y cabesana." Només és un exemple.

I la matèria primera per fer els cints del cinter lleidatà Bernat Armendaris era, així mateix, el cuir. Com ja hem comentat diverses vegades en les pàgines precedents, disposem de l'inventari de la casa d'aquest cinter o fabricant de cinyells (doc. 134, any 1518). A l'entrada de la casa d'aquest menestral (i ciutadà) s'obrien una mena de porxos on s'estenien els cints: seixanta cints (amb les seves bosses), trenta-vuit faixes[227] de cints de pagesos, tretze cints més, un cintet castellà, dues faixes per parar la ballesta, quatre corretges de dona, vuit cintets de minyons, sis escarcelles (o bosses que es duien penjades a la cintura per dur-hi diners), cinc corretges de dona i un cint pla, vuit escarcelles balladisses (folrades de vermell), cinc bosses napolitanes, quatre corretges de dona i dos cintets de minyons i, finalment, una corretja d'espasa. Tot això evidentment era de cuir. Més endavant, encara es trobaren,

225. Carner: bossa per a dur queviures. Trobem en un document de València, de l'any 1329: "Un carner de cuyr blanc." *DCVB*.

226. Aljava: buirac, estoig de sagetes. *DCVB*.

227. Aquestes "faixes" corresponen a una armella o corretja que envolta un objecte per subjectar-lo o reforçar-lo. *DCVB*.

en aquesta casa i obrador, alguns altres objectes obrats ben segur per aquest treballador de la pell, com bosses, guants, faixes, cingles, etc. I, en una caixa que també hi havia a l'entrada, foren inventariats vuitanta objectes, entre bosses napolitanes, bosses quadrades i escarcelles, i nou "esqueros" de bossics. I, encara, una altra caixeta contenia sis faixes obrades i dues dotzenes d'"esqueros", obrats o plans. A més a més, en una cambreta situada a mitja escala, els que redactaren l'inventari descobriren, a part de mitja dotzena de cresols d'argenter, set aludes vermelles, una pell assaonada amb sumac,[228] cinc cordovans negres, sis "moltons" (pells de moltó?) vermells, mitja dotzena de "moltons" negres i vint-i-tres pells de trosses[229] per a folrar els cints.

Objectes de paper o pergamí

Tots els eclesiàstics (i també alguns laics) tenien algun llibre a casa seva. En aquest moment de la tardor de l'edat mitjana, algunes persones ja en tenien molts de llibres, posseïen una bona biblioteca. Més endavant centrarem l'atenció en els llibres que, segons allò que descriuen els inventaris publicats, hom tenia guardats en unes lleixes o prestatges, en uns armaris o en una caixa. També parlarem del petit arxiu que molt sovint posseïa la gent, amb cartes de compra i venda, censals, àpoques, algun capbreu o algun llibre de comptabilitat. Els marmessors testamentaris de Gabriel de Vilanova (any 1460, doc. 71) el primer que feren, en morir aquest eclesiàstic, fou emportar-se "lo libre de deu hi deig de micer Guabriel", el llibre d'allò que devia aquest canonge i prebost i d'allò que li devien.

Tot i que, a l'entorn de l'any 1500, el paper (i la impremta) cada vegada tenia més importància, encara quedaven molts llibres fets amb pergamí. Sovint, en l'inventari dels béns del difunt s'especifica si el llibre era afaiçonat amb pergamí o amb paper. Així, per exemple: "un «Mandagot» scrit en pergamí, ab cubertes de posts" (doc. 13, any 1377), "I libre, en pergamí, «De judicii de la veylla lig»" (doc. 17, any 1383), "I libre, en pergamí, de «Comte de luna e de [planetes»]", "[I libre] de mestre Ramon de Penafort, en pergamí, I libre de Evangelis, en pergamí", "I «Libre de faules», en pergamí". O bé, en el mateix inventari 17: "I libre en paper sobre lo «Doctrinal»", "I «Gracisme», en paper", "I libre, en paper, «De nodriments de cavals»" o "I libre en paper, de

228. Sumac: planta del gènere *Rhus*, i principalment l'espècie *Rhus coriaria*, que arriba a tenir de dos a tres metres d'alçada, i que s'usa per a assaonar cuiros. *DCVB*.

229. Potser *dorsos*: trossos de pell de l'esquena de conills, erminis, vais, etc., que s'usaven principalment per a folradures de vestits. *DCVB*.

Medicina". Molts d'aquests llibres elaborats amb paper segurament eren llibres d'impremta. Així, per exemple, al document 105 (any 1482), "huns querns de paper de emprempta, los quals se dien «Manipulus Curatorum» e l'«Antonina»" o bé al document 123 (any 1500): "hun breviari en paper, romà, de emprempta" o bé "hun diornal de emprempta, ab dos gaffets".

Objectes de cera

N'hi havia força a les cases. La cera normalment es relacionava amb la il·luminació. En moltes de les cambres i estances de la casa hauríem trobat candeles, brandons, torxes, ciris, estadals, etc. En podem veure alguns exemples. En un encant de l'any 1348 (doc. 7) s'esmenta un "troç de brandó de cera", comprat per quatre diners. A l'inventari 8 (any 1354) es fa una relació on hi ha "II brandons de cera redons, mig cremats" i "una liura e miga de candeles de cera"; i al document 29 (any 1392), "I panistre esquinçat, ab cera" i trenta trossos "de brandonets de cera blancha", els quals es van vendre per 15 sous i 1 diner. Al document 55 (any 1401) es fa esment d'"un pan de cera". L'any 1419 (doc. 64), s'esmenten "II cirets blanchs e II de cera comuna", venuts per tretze diners. Al document 65 (any 1441) hi ha la menció de "dos candalobres de lautó, haguts per tenir candelles de cera". Un altre exemple: al document 58 (any 1403) es diu que en una arca de la cambra major de la casa del rector de l'església de Santa Magdalena de Lleida hi "avia brandons de cera, molts de grans e de xichs e grochs e blanchs". La cera era important a totes les cases i també, evidentment, a les esglésies.

Podem continuar amb algunes referències sobre objectes de cera tretes dels inventaris que publiquem. Al document 70 (any 1460), s'esmenta "huna archa antigua, hon ha hun pa de cera, de pes de quinze lliures" i al document 71 (any 1460) hi ha la menció "de huyt en nou lliures de candeles de cera, que stan en hun paner de sarga", que foren venudes per set sous. Al document 79 (any 1463) s'inventaria "una entorxa de cera, començada de cremar"; al document 81, "nou cires petits de cera, entre vert e blanca" i, al document 103 (any 1482), "hun coffret xich, en què ha dues sortilles redortellades, d'argent, e hun Agnus, de cera". També és interessant la menció que trobem al document 125 (any 1504), de "dos plechs de candeles de cera, canonicals", d'"hun plech de ciris de cera, de pes de dues liures, poch més o menys" i d'"hun troç de ciri, lo qual avie servit al moniment" (el monument). Al document 133 (any 1518), es fa esment d'"huna capsa de estany, per a tenir cera" i també d'"hun siri pintat". En darrer lloc,

al document 149 (any 1539), es diu que en una recambra hi havia "III candeles de cera blanqua, ab pintura de la Verge Maria de Monserrat." Més endavant parlarem de la religiositat i també d'haver-hi una devoció preferent cap a alguns sants o santes.

Amb relació a la cera, podem recordar que Joan Perpinyà, doctor en decrets, canonge i sagristà (doc. 13, any 1377), tenia al seu alberg una "casa de la cera". En aquesta estança, a part d'una caixassa de morts, hi havia "dos perols de fer cera", "IIII loces de fer cera", "IIII brandons de cera" (que es va donar per al servei de la sagristia) i "moltes candeles de cera per a les lanternes".

Amb tot, no totes les candeles eren fetes amb cera d'abella. Tal com testimonia l'inventari del document 149 (any 1539), també n'hi havia d'afaiçonades amb sèu ("trobam XVIIIIº liures de candeles de sèu, pengaven en un cèrcol").

Objectes fets amb altres productes

Tot i que no pretenem pas ésser exhaustius, cal recordar que també hi havia objectes elaborats amb altres productes, a part dels esmentats d'una manera succinta més amunt, com els que eren obrats de palma. En el document 2 (any 1345), trobem, per exemple, "II stores de palma" o "I stora redona, de palma" ("I stora d'espart que n'ere coberta la cuba"), a més a més d'"una grenera de palma y una altra de baladres" o bé "hun cabàs gran, de palma".

També hi havia diversos objectes fets de vímets (o vímens). Trobem, per exemple, "VII quartrons, VI de vímens et I de canes" (els cartrons en aquella època, d'acord amb la definició que trobem al *Diccionari català-valencià-balear*, eren una mena de coves o paners, poc profunds, que servien per a traginar terra, fems i altres objectes, com el raïm, o bé per dur la roba a rentar). D'acord amb el que diuen els inventaris, els cartrons sovint servien per a la verema ("una dotzena de cartrons, de vímens e de canyes, per a veremar"). També era normal trobar bugaders de vímets i canyes o bé panistres d'aquests mateixos materials ("una panistraça de vímens e de canes"). Fins i tot, els bressols podien ésser fets amb vímets ("hun breç de vímens, volador"). I també s'empraven els vímets per a alguns estoigs ("hun estoig de vímens"), cistells i cistelles, coves, paners ("hun paner de canya y vímens, redó, ab ansa"), etc. Fins i tot trobem una gàbia de garsa feta amb aquest producte vegetal ("altra gàbia de agarça de víments").

Esmentem per cloure aquest apartat l'ús de les canyes (que ja hem mencionat en alguns dels exemples precedents) i dels joncs,

materials que serviren, per exemple, per a fer una pollera ("huna polera de canyes y junchs, ab plomes de coloms dedins"). La pollera, segons la definició del *Diccionari català-valencià-balear,* era una "gàbia gran, de canyes, de joncs o de vímens, de forma semiesfèrica, a manera d'un cove desfonat i invertit, que serveix per a guardar-hi els pollets".

Una gran varietat d'atuells: la funció dels objectes

Fins ara ens hem preocupat dels materials amb què eren fets els objectes; al llarg de les properes pàgines centrarem l'atenció en la funció que tenia cadascun d'aquests estris de fusta, de terrissa, de teixit, de cuir o de ferro. A l'hora de definir la funció dels objectes, podríem fer una llista molt llarga de possibilitats. Un percentatge important dels béns inventariats estaven relacionats amb vestir i anar calçat, amb el llit, amb l'alimentació, amb la neteja i l'embelliment, amb guardar i conservar els productes, amb l'ornamentació de la casa, amb les diferents feines, amb la il·luminació de les diverses estances, amb escalfar la cambra o els aliments, amb la religiositat, amb defensar-se i atacar, amb la cultura o bé amb la comptabilitat. A continuació tractarem molt breument cadascun d'aquests apartats, molts dels quals seran estudiats molt més profundament a la tesi "Espais i objectes a les cases urbanes de Lleida des del final del segle XIV fins al segle XVI: del món real a la representació de les imatges". Al final, dedicarem encara tres apartats a parlar, d'una manera una mica més àmplia, dels vestits, de les armes i dels llibres, d'acord amb allò que ens diuen els inventaris conservats o els encats que publiquem en aquests volums.

La roba i el calçat

A causa de la vocació i la professió que tenia la majoria de les persones de les quals s'ha conservat un inventari de la casa on vivien, tenim, en aquests volums, una bona representació de les robes i dels vestits dels eclesiàstics. Ja en parlarem més endavant. A més, en aquests inventaris també trobem una mostra, molt més reduïda, però representativa, de la indumentària i del calçat usats per la resta de la població, per exemple peces de vestir de dona, que podia ésser la muller del difunt (quan aquest era laic) o bé la majordoma o criada del prevere, degà, ardiaca, prebost o sagristà.

D'acord amb la classificació usada actualment i amb relació a la funció que en principi tenia cadascuna de les peces de roba, en els

inventaris que publiquem hi ha exemples de roba interior i semiinterior, de vestits de sota i de roba destinada a vestir el cos, de vestits de sobre i d'abrigalls.[230] Pel que fa a la roba interior podem esmentar la camisa, l'alcandora, el fasset o les bragues i els "panyos". Entre la "roba semiinterior" que esmenta M. Barceló, hi havia les calces, el cos o cosset i les faldetes femenines. També s'hi pot incloure el gipó i l'antipara dels homes (una mena de calces). Seguint la mateixa autora, amb referència a la "roba per vestir el cos" hi ha la gonella, el brial de dona o el saio, el gonell i, potser en algun cas, la samarra. D'entre els vestits de sobre, cal esmentar el mongil de dona, la cota de dona i d'home, el jac d'home i la jaqueta, l'esclavina, la cotardia i la fopa. Amb relació als abrigalls o vestits que es portaven a sobre de tot hi ha el capús femení, el mantell i el mantó, el tabard, la gavardina, la túnica, la capa, la clotxa, la lloba, l'hopalanda, el paratoc i la gramalla.[231]

Quant a la indumentària d'eclesiàstics, podem esmentar un conjunt de peces de vestir molt variat, format per gramalles, cots i cotes, almusses, sobrepellissos, capes de cor, gonelles, camises, calces, mantells o manteus, clotxes, jaques ("una jacha nova"), etc., com estudiarem més endavant més detalladament. També cal fer referència als "ropons", "xies" (saies), paratocs, saios i saiets, gipons, fassets, gavardines, llobes ("huna loba de dol"),[232] fopes ("Iª fopa morada, de drap de Londres"), mantons, samarres ("Iª çamarra de pells, negra"), bragues, "panyos" (que segurament corresponen als calçotets), etc.

En els documents publicats en aquests volums trobem, així mateix, alguna menció de roba de dona, com saiets, faldes i faldetes ("ffaldes de camisa de tela, de dona", doc. 133), gonelles, camises ("huna camissa de dona"), brials ("hun brial, de velut negre, ab tires de setí negre"), cossos i cossets, mantellets, abrigalls, samarres ("dues samares de dona"), etc.

FUNDACIÓ NOGUERA

230. T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet de Barcelona a finals del segle XIV", *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, XV, 1976, p. 32; C. BERNIS, *Trajes y modas en la España de los Reyes Católicos, II. Los hombres*, CSIC, Madrid, 1979, pp. 9-24.

231. Vegeu Maria BARCELÓ, *Elements materials....*, pp. 48-54; Isidra MARANGES I PRAT, *La indumentària civil catalana. Segles XIII-XV*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1991. Maranges s'estima més parlar dels mantells, dels vestits en general, de la roba interior i de les calces.

232. De fet, la lloba no devia ésser gaire diferent de la clotxa. Els estudiants a València "sien tenguts anar ab cloches o lobes largues de drap negre, perquè entre tots los altres sien coneguts per estudiants del Estudi general". J. SANCHIS SIVERA, *Vida íntima de los valencianos en la época foral*, Alacant, 1993, pp. 107-108.

Pel que fa a la indumentària per cobrir el cap, en l'estudi d'Isidra Meranges sobre *La indumentària civil catalana*, es fa una relació de capells, barrets i birrets, tovalloles de cap, almusses, caperons, cogulles, capides, caputxons, papafigos, xapellets, vels, beatilles, toques, crespines, gandalles, etc.[233] En concret, als inventaris de Lleida dels segles XIV-XVI, apareixen, per exemple, capells ("capell de dona, de vellut negre, a la francesa, tot guarnit de fulletes d'or e ab fill d'or", doc. 135), barrets i birrets, "sombreros" (un castellanisme introduït tardanament), de toques ("huna toca de ffilempua de camí", doc. 133), de serboixos ("II çarboix vermeylls", doc. 58), de gambuixos, de gandalles, sàvenes, caperons, etc. Certament, alguns d'aquests barrets eren fets amb materials diversos; s'esmenta, per exemple, "II capells de sol de paylla" (doc. 58). D'altra banda, els caperons no només eren una caputxa que cobria el cap, ans també podien protegir les espatlles i l'esquena. Els veiem molt sovint mencionats als inventaris i ben representats en les pintures de l'època gòtica i renaixentista.

També cal recordar els guants, que protegien les mans, en primer lloc del fred. Són esmentats força sovint: "dos parels de guants de cabrit" (doc. 8). L'any 1387 (doc. 19), uns guants valgueren als encants dotze diners. En l'inventari de Joan de Peralta (doc. 33, any 1393) s'anota "I pareyll de guants de aguylla, de lana de peyg" i en el de Joan Calb (doc. 76, any 1462), "dos parells de guants d'agulla, blanchs, d'estam, tots ti<n>yats" i "deu parells de guants de aluda". Als inventaris també es parla de guants de ferro (els de la cuirassa) o de malla. És encara més notable l'esment d'"hun guant per a tenir falcons", d'entre els béns del ciutadà Miquel Montgai (doc. 131, any 1510). O bé, a casa del donzell Lluís des Valls (doc. 133, any 1518), hi havia "huns guants de pel, ab lana" i també "hun loure y hun guant".[234] En aquest cas, com amb relació al guant del ciutadà Montgai, cal relacionar aquest guant amb l'esport de la falconeria practicat pels nobles i per alguns burgesos.

Respecte a la roba i els vestits, als inventaris molt sovint es fa esment de trossos, parts o afegits de la indumentària, com podien ésser mànigues, rivets, flocadures, pells (de vegades es diu la classe de pell, per exemple els vairs: "los vays de la capa", doc. 62), etc. Molt sovint els complements eren fets amb pells de diversa mena.

233. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 57-68.

234. El lloure era un xiulet que servia per a cridar els ocells. Era usat en la falconeria. *DCVB*.

A la baixa edat mitjana, les classes de calçat que tenim documentats a Catalunya eren sobretot les sabates, els estivals, els tapins, els borseguins, els escarpins, les sandàlies, les plantofes, els peücs, etc.[235] En parlar dels objectes de cuir ja hem dit alguna cosa del calçat que és esmentat a la documentació que ara publiquem. Al document 96 (any 1472), hom menciona, per exemple, "un parell de çabata tapí del deffunt" i, al document 133 (any 1518), "huna sabata de ome, nova." A més, també trobem mencionats, d'una manera més o menys excepcional, galotxes, borseguins, estivals, botes ("hunes botes per anar per camí", doc. 133), escarpins, etc.

En el primer document de la col·lecció ja s'inventarien uns "stivals", que foren venuts a l'encant per dinou diners. Els estivals eren unes botes altes, que devien ésser fetes amb cuir. A l'inventari número 9 (any 1354) es mencionen "uns estivals negres"; al 22 (any 1387), "uns stivals de cuyro"; al document 23 (any 1387) es diu que "I pareyl de stivals" foren venuts per quatre sous (això és quaranta-vuit diners) i, al 43 (any 1396), hom afirma que es vengueren per sis sous i un diner. Esmentem, en darrer lloc, el document 41 (any 1396), on apareixen anotats "dos stivals e dos borzogins, un pareyl de çabates".

Els borseguins eren unes sabates altes, que arribaven fins al turmell o fins a prop del genoll, cordades per davant amb cordons que passaven per dins una sèrie d'ullets. A l'inventari 120 (any 1492) es parla d'"huns borseguins negres, sense pealls, e sabates blanques ab peüchs". Recordem que el peal era "la part de calça que cobreix el peu" (*DCVB*). Diguem també que, al document 144 (any 1529), es fa esment, a part d'un parell de borseguins nous, d'"un parell de plantofes negres, oldanes." Les plantofes eren unes sabates sense taló, que s'usaven per estar per casa. Continuant amb els borseguins, d'acord amb allò que ens diuen els inventaris, podien ésser "folrats de pell de guineu" (doc. 149, any 1539) o de vegades podien ésser "de cordovà" (doc. 154, any 1552) o bé "de Còrdova" (doc. 177, any 1568).

Els tapins —més amunt ja hem mencionat una "çabata tapí"— eren unes sandàlies (que, pel que es veu, duien principalment les dones), que eren de tela fina, amb una grossa sola de suro i altres de cuir. Al document 11 (any 1376), es parla de "II^os^ pareylls de tapins de home" i al document 16 (any 1383) d'unes "çabates romes e tapins". D'acord amb l'encant del document 34 (any 1393), uns tapins negres d'home foren venuts a la subhasta per la molt notable quantitat de mig florí, mentre que el 1403 (doc. 60) "I parell de tapins de hom" es vengueren

235. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 51-56.

per 4 sous i 6 diners. Hi havia tapins d'home i també, com hem dit més amunt, de dona: "dos parells de tapins de dona" (doc. 122, any 1498). Esmentem un parell de notícies més: a l'inventari 133 (any 1518), els que el redactaren anotaren que "deïns lo lit avie hun parel de tapins leonats, dolents" i també van descriure "hun parel de tapins, de velut negre, grans".

Un altre tipus de calçat que apareix als documents són les galotxes, sabata amb sola de fusta (*DCVB*). A l'inventari 8 (any 1354), es fa ement d'"unes galotxes" i al document 60 (any 1403) se cita "I pareil de galoges", que sabem que van ésser venudes per 6 diners.

I també hi ha els escarpins, que eren unes sabates lleugeres, fetes generalment d'una sola, que es muntava i cosia al revés, i després de cosida es girava (segons la definició del *Diccionari català-valencià-balear*). L'any 1504, sabem que el canonge Gaspar Ferrer tenia "huns scarpins nous" (doc. 125).

El llit i la seva cambra

El moble on dormia la gent usualment era anomenat *llit de posts* o bé rebia el nom de *colga*.[236] Alguna vegada també es fa esment d'un llit de repòs (doc. 79, any 1463; "hun lit de repòs ab sos banchs, e son tres posts", doc. 103, any 1482; "hun matalafaç petit, per a lit de repòs", doc. 109, any 1483; "hun lit de repòs, enquaxat", doc. 17, any 1383), un llit de barres (doc. 103), un llit de postetes, un llit "de stado", un llit de mossos,[237] un llit de camp ("un llit de camp, de fusta de noguer, ab ses barres de ferre y posts", "hun llit de camp, de fusta de noguer, obrat de fullatge, desfet", doc. 149, any 1539; "un lit de camp, ab dos matalassos y una alcóssera", doc. 150, any 1545; "un llit de camp, ab quatre matalaffs de llana bona", doc. 158, any 1556; "tres poms daurats, de llit de camp", "un cortinatje de tela, per a llit de camp", doc. 161, any 1559; "un llitet baxet, a modo de lit de camp",

236. Els llits, d'acord amb allò que diu un document mallorquí, podien fer uns 1,8 m de llarg per uns 1,4 m d'ample (nou pams de llarg per set pams d'ample). Les mides, sobretot l'amplada, tanmateix devien poder variar molt. M. BARCELÓ, *Elements materials*...., p. 41. J. V. García Marsilla parla d'uns llits grans, que podien arribar a fer 3 m per 2,5 o 3 m. J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", pp. 9 i 17.

237. A Mallorca s'esmenta que per als treballadors bastaven unes simples posts. En una cambra anomenada la "casa de les dones" hi havia només "sis o set posts grans per fer lo lit de les dones". També a les Illes Balears, un pastor dormia en "hun lit plentat en terra, ab palla, hon jau lo pastor". Per als esclaus només calia "hun lit de trossos de po<s>ts per hun sclau, ab une màrfega vella e dos lansols migensés de tres teles". M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 41.

doc. 170, any 1563), d'un llit de corda ("dues barres de lit de corda". doc. 150) i d'un llit de roba. L'any 1562 (doc. 165) s'inventaria un llit de roba, que després s'especifica que "ço és, posts y banchs, dos matalaffs, dos coxins, dos parells de llançols [...], dos flassades, un parell de coxineres y un devantllit llistat de diverses colors". Per als infants es parla del bres o bressol.[238]

Tot i que sigui difícil de concretar a partir de les indicacions que trobem als inventaris, sembla que la colga era més pobra que no pas el llit. Sovint aquella era formada per un jaç de fustes, que podia ésser tancada amb taulons i tenir peus; era coberta de palla (o d'altres matèries), damunt la qual hi havia la màrfega, un matalàs, etc. Contràriament, el llit era format per diverses posts transversals que molt sovint recolzaven sobre sengles bancs situats a banda i banda. Tanmateix, caldrà que futurs estudis en concretin les característiques i es puguin trobar representacions iconogràfiques coetànies a les mencions dels documents escrits.

D'acord amb els documents publicats en aquests volums, quan es parla del llit gairebé sempre es fa esment també d'altres objectes, com són els llençols, les màrfegues,[239] les flassades, els cobrellits, els coixins, els coixins travessers, els matalassos, etc. Les flassades solien ésser de llana i de vegades se'ns diu que aquesta llana era d'Aragó ("Iª flaçada blanca d'Aragó", doc. 29, any 1392; "dues mitges flaçades de lana d'Aragó", doc. 30, any 1392).[240] Moltes vegades les flassades també eren de borra ("Iª flaçada de borra", doc. 35, any 1393). D'altres vegades encara s'esmenten les guaengues[241] o els vairats (cobrellits de diversos

238. Al català oriental predomina la forma *bressol*, mentre que al català occidental és dominant la forma *bres*. Vegeu el mapa que publica Joan Coromines al *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* (*DECLC*), vol. II, p. 221

239. La màrfega era una tela farcida usualment de palla que podia fer la funció d'un matalàs. Això no impedia que també s'apilessin a sobre un o diversos matalassos, que es podien omplir de llana, de plomes o de també de palla. Podem comparar allò que trobem a Lleida amb allò que hom ha pogut documentar en aquesta mateixa època a Mallorca: "Pere Reus, al llit en què jeia i morí, tenia dos matalassos, un de llana de Sardenya i l'altra de palla; a la cambra de l'hereu de Pau Claret hi havia un llit amb quatre matalassos, dos de palla i dos de llana; en una de les cambres de Jaume Carreres, sobre el llit, es trobava una màrfega de cànem i un matalàs llistat." M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 41.

240. És interessant de saber que a Berga, en aquesta mateixa època també es feien servir flassades de llana d'Aragó ("una flaçada de lana d'Aragó, sotil", any 1439) i, així mateix, de llana de Lleida ("duas lodices novas Ilerde", any 1383). M. D. SANTANDREU, *La vila de Berga*..., p. 379.

241. Al document 51 (any 1399), es fa esment d'una guaenga), una mena de flassada, que, en aquest cas, era decorada amb les quatre barres sobre fons groc; penjava a la paret de la cambra.

colors), les cóceres (cobrellits o edredons que podien ésser farcits de llana), els estralls (o vànoves) i les estrallenques ("Iª straylenca oldana, a ssenyal real", doc. 37, any 1394). Segurament cal relacionar la paraula *estrallenca* amb el mot *estrall*.

Els llits solien ésser el centre de les cambres, sobretot si eren habitades o ho havien estat fins poc temps abans. Als inventaris, quan es fa esment de la cambra major o de la cambra on dormia el propietari de la casa, normalment ja difunt, gairebé sempre es comença parlant del llit i de tots els objectes que hi havia al seu entorn.

En algunes cambres, damunt del llit hi havia pavellons (o papallons); una mena de tenda quadrada, acabada a l'extrem superior amb un pom, que permetia isolar el llit de tothom que hi hagués al dormitori,[242] com així es diu al document 80 (any 1463): "hun papalló de filldepua [...] per cinquanta sous" i en molts altres: "un papallonet petit, de seda groga, ab son pomet daurat e ab flocadura d'or e de seda, trepat lo copoll" (doc. 96, any 1472), "hun papalló blanch, ab son pom" (doc. 109, any 1483), "hun papalló ab la camisa e pom [...] per XXXX sous" (doc. 126, any 1504) o bé "un papalló ab sa camiseta de lens" (doc. 150, any 1545).

Al damunt del llit també hi podia haver un sobrecel,[243] que era una tela que cobria horitzontalment el llit, suportada en principi per quatre columnetes. A part del sobrecel,[244] als quatre costats del llit, per sota d'aquesta tela horitzontal, hi solia haver sengles cortines que, com s'esdevenia amb els pavellons, isolaven el llit de l'entorn. Al document 3 (any 1345), hi ha esmentat "I sobrecel vermell ab senyals de Castella", que fou venut per set sous i un diner. Al document 35 (any 1393), es mencionen "unes cortines belles, blaves que són V peces, ab lo sobrecell". Al document 75 (any 1462), apareixen "dues cortines

242. És molt interessant la descripció d'un pavelló de la reina Elionor de Sicília: "I pavalló de lenç blanch, prim, en lo cap del qual ha I pomell d'argent daurat e esmaltat, del qual fall Iª peça ab Iª tallola o corriola d'argent daurada, ab I cordó de seda blancha e vermella, gros, té ab la tallola, e ab lo dit pomell se ten lo cap del pavalló de sendat vermell". M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, pp. 82-83.

243. Teresa Vinyoles i el seu equip assenyalaven, amb relació al llit del senyor del castell, que "sempre és un llit encortinat, és a dir, envoltat per un dosser i quatre cortines; sovint es diu que era encaixat, és a dir, posat en una mena de caixa, en la qual hi havia una màrfega de palla i dos matalassos de llana; als peus del llit hi havia un banc de llit". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 250.

244. El sobrecel també podia rebre el nom de *cobricel*. A Mallorca trobem "hun sobrecel damunt lo llit, vermell, de stopa, oldà" i també "hun cubricel de cortina, ab son bastiment". M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 43.

blanques e hun sobrecel". Trobem el sobrecel citat i descrit en altres documents: "hun sobrecel, damunt lo lit, groch e vert" (doc. 81, any 1463), "hun sobrecell de tela negra ab una donzella al mig, vermella" (doc. 105, any 1482), "hun sobrecell ab huna donzella" (doc. 106, any 1482), "quatre cortines ab ses tovaloles, vert e groch, e son cobertor de dita color ho sobrecell" (doc. 120, any 1492) o bé, a la cambra de la sala hon dormia lo dit defunt, "dues cortines de lit, blanques ab son sobrecel" (doc. 137, any 1521).

Podem comentar algun altre exemple de llit. En entrar a la cambra on jeia Diomedes Lladró, senyor d'Anglesola, segons l'inventari, hi hauríem vist "lo llit encaixat [...], ab sa màrfega plena de palla y dos matalafs de bona lana, fina, de tela, ab son parell de lansols de tres teles y una flassada cardada y barrada, de barres negres" (doc. 135, any 1518). A més, encara diuen a l'inventari que hi havia un drap de dol negre sobre el llit (que es degué posar precisament arran de la mort del senyor del castell). Hi havia també dos coixins de llana, amb llurs coixineres de tela blanca. Mentre molt sovint es fa esment d'un llit de posts amb bancs, en aquest cas podem cridar l'atenció que es parli d'un llit encaixat. Era així potser perquè era format per una caixa gran o potser perquè no tenia bancs ans tenia unes caixes a banda i banda, tal com trobem representat en molts retaules gòtics.[245]

Al costat del llit, hi havia un cofre ferrat esquenut (potser amb la tapa que sobresortia molt) i una caixa plana. Aquesta caixa, que es podia tancar amb pany i clau, era situada davant del llit. Encara hi havia, en la mateixa cambra, un altre cofre ferrat, també esquenut, i un migcofre, tot ell pintat. Aquest darrer, que com diu el nom devia ésser més baix, es tancava amb una clau de lloba i a la seva tapa hi havia pintada "la ysmage de Nostre Senyor, de la Verge Maria y de sant Johan, santa Maria Magdalena, sant Nicholau, santa Catherina y san Climent". Dins de totes aquestes caixes i cofres hi havia sobretot roba (tovalles, llençols, peces de roba, un pavelló), però també objectes de cuina (plats d'estany, morters, un calderet) i altres atuells diversos (com el bastó guarnit d'argent que feia servir el senyor, una espingar-

245. A Mallorca, en una cambra hi havia, per exemple, "un lit encaxat ab son bancal davant lo lit, de dues caxes, buyt". Aquestes dues caixes (que "encaixaven" el llit) segurament eren situades a banda i banda del moble que servia per a dormir. En un altre document mallorquí, trobem: "hun lit encaxat migenser, pintat, molt antich". M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 40. De fet, en molts dels nostres documents, com hem vist, es parla dels bancs situats a banda i banda del llit, i no pas de caixes ("un llit de posts y banchs" o "un llit de banchs y posts velles").

da[246] o uns plats de Manises de donar aiguamans). És una magnífica descripció de l'interior d'una cambra.

Els elements fonamentals d'aquest espai habitat, la cambra, eren, així doncs, el llit, i, de vegades, alguna caixa, un cofre, un banc o una cadira, i, certament, les quatre parets, que podien ésser decorades per exemple amb tapissos o cortines. En la cambra de Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat (doc. 42, any 1396), hi havia la colga de fusta (un llit o jaç segurament més pobre), amb la màrfega, un aixaló (o teixit decorat potser penjat a la paret o posat sobre el lli), un matalàs blanc amb llistes blaves, un travesser també amb franges blaves, una vànova prima, dues flassades, una amb llistes vermelles i l'altra amb ratlles blaves i vermelles. A part d'això, allò que volem destacar és que, davant de la colga o lloc on dormir, hi havia un banc i, als peus del llit, hi trobaren una pell d'ovella; a més, al costat de la colga, hi havia un foguer de fusta, segurament per escalfar aquesta cambra (aquest prevere, amb tot, va morir el mes de juny) o per coure-hi algun aliment. Adonem-nos que, si ens podem imaginar aquesta escena, ens trobarem una imatge molt semblant a la que és representada en algunes miniatures o retaules d'aquests segles de la tardor de l'edat mitjana o del Renaixement. Remarquem que és notable l'esment de la pell d'ovella i de l'aixaló.

En altres inventaris de cambres es fa esment de la "carpita", paraula que, segons Joan Coromines, tal com trobem al *DECLC*, ha de correspondre a una manta peluda;[247] amb tot, al document 58 (any 1403), es diu "Iª carpita ho exaló, ab listes blaves, vermeylles e verts e de diverses colós". Un aixaló, com ja hem assenyalat, era un teixit decorat, en principi fet a la ciutat francesa de Châlons. Diguem també que, en aquest espai on es dormia, de vegades també les parets estaven guarnides amb cortines, en concret, la de darrere del llit ("Iª cortina de diverses colós, que està a la paret del lit", doc. 58, any 1403).

Un altre exemple. A la cambra on morí el canonge Antoni Rollan (doc. 79, any 1463), hi havia un llit de posts, nou, amb una màrfega també nova i plena de palla nova; a més, un matalàs nou, de llana fina, una cócera bona, un travesser bo, un parell de llençols

246. Cal tenir present que l'espingarda era una peça lleugera d'artilleria, del gènere de les bombardes, que era de ferro o de coure i tirava projectils de ferro o de plom. Documentada des de mitjan segle XV. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 298.

247. J. COROMINES, *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, vol. II, Curial Edicions – Caixa de Pensions, Barcelona, 1981, p. 583.

FUNDACIÓ NOGUERA

nous, una flassada blanca, una vànova bona i un bancal amb llistes o ratlles grogues i vermelles (com la senyera dels reis catalanoaragonesos). També s'hi inventarien una alquella (o pavelló) de color blanc, amb les seves tovalloles, un davant de llit de tela, amb flocadures de color blanc, i, "davant lo lit", una estrada nova, amb un banc (en què s'hi obrien tres calaixos). Per entendre més bé aquest moble cal saber que el *Diccionari català-valencià-balear* defineix *estrada* com un "banc amb prestatges o calaixos" i inclou dues referències documentals, una de Vic, de l'any 1490, que diu "dues strades d'àlber, grogues, la una de tres calays" i una altra de Sóller (Mallorca), de l'any 1476, en què es parla de "dues estrades o artibanchs, grogues, de llit".

Podríem esmentar molts altres exemples trets dels inventaris publicats en aquests volums. Un darrer cas: segons la descripció que trobem al document 96 (any 1472), a la cambra de Pere de Valldeperes, a part del llit, també hi havia cinc peces de cortines reixades, d'estopa (amb "sos tovallons"), "un banch o strado davant lo lit, de pi, envasat", al costat, una cadira de barber, que és molt probable que tingués braços, i finalment una grua a la paret, segurament destinada a la il·luminació de la cambra. Petits detalls que permeten de fer-nos una idea més ajustada de com eren aquestes cambres dels segles XIV-XVI.

L'alimentació

En la majoria de les cases hi havia força peces de vestir i calçar, un nombre elevat de béns mobles que podem relacionar amb el llit i el dormitori i, també, molts objectes relacionats amb l'alimentació. Podem distingir, pel que fa a aquest darrer aspecte, aquells estris que s'utilitzaven per a coure els aliments al foc (per bullir, fregir o rostir), els destinats a preparar el menjar (moldre, triturar, tallar, ratllar), els usats per servir i menjar els aliments a taula (com, per exemple, culleres, alguns ganivets i les primeres "forquetes") i els que servien per a la conservació dels productes alimentaris. Finalment, també podem fer esment d'alguns queviures.

Tanmateix, als inventaris s'esmenten pocs aliments. Trobem, això sí, algunes bótes o tines plenes de vi negre o de vi grec; algunes tenalles plenes d'oli; algunes sitges i alguns graners amb blat, ordi o civada. Amb tot, d'una manera lògica, en la majoria de les cases no hi havia gaires aliments que es poguessin fer malbé. Els queviures esmentats més sovint són les ametlles, les faves ("hun paneret de sarga, ab ffaves

trencades"), els alls, les cebes o els formatges ("hun cove de vímens ab quatre fformatjes de Menorca").[248]

Passem a destacar alguns dels objectes inventariats que tenien una funció que es pot relacionar amb el menjar. Així, per exemple: "huna salera de ffust per a tenir sal",[249] "hun ral per a ralar fformatge" o "huna pala de ffere per a traure mel" (doc. 133, any 1518). Podem allargar la mostra. En el document 149 (any 1539), s'esmenten unes "ampolletes de vidre, en què ha en la una huns pochs de alcúrnies", potser coses confitades o conservades en vinagre. També hi havia un recipient de vidre amb una mica de "conserva rosada", un "brocal de vidre" amb xarop "de scorça de pomsem [poncem]", "mig pa de sucre" (que pesava mitja lliura), unes canterelles plenes d'albergínies confitades, plenes de codony confitat, amb melrosat (mel batuda amb aigua de roses i bullida fins a adquirir consistència de xarop), amb pomes ("maçanetes") confitades o amb confitura "de fustet o palo sancto [caqui]". Igualment podem parlar d'una capsa de vidre amb codonyat ("carn de codony"), un pot amb "confitura de València, ço és lengua bovina" o mitja lliura de "soliandre" o coriandre, que devia ésser utilitzat com a condiment.

Les notícies sobre aliments són força escasses, però no inexistents. Per cloure aquest apartat, diguem que al rebost de la casa del canonge Lluís de Montsuar (doc. 149, any 1539), els que inventariaren la casa trobaren un migcofre on es guardava una mica de mantega i una mica de cansalada, una gerreta envernissada amb olives, un cabàs de palma amb naps per a menjar i una olla de terrissa (trencada) amb sal; en aquesta mateixa casa hi havia unes canterelles per a guardar-hi mel. I, en la cambra que tocava a les golfes, hauríem descobert tres braços de cebes segurament penjats, un cànter mig ple de mel i tot de peres (ja podrides) col·locades en aquell moment damunt de tres posts.

Quan les cases inventariades no s'havien abandonat i encara eren habitades (en el moment de fer-se l'inventari), la quantitat d'aliments era molt més gran que quan a la casa ja no hi vivia ningú, des del moment de la mort del seu propietari.

248. A Mallorca, "a les possessions, una tasca important era formatjar". Segons els inventaris de cases mallorquines de la fi de l'edat mitjana, als habitatges hauríem trobat el cavall o posteta de fusta, l'olla de formatjar, la formatgera, les premses i les saleres "de salar formatges". M. BARCELÓ, *Elements materials*..., pp. 82-83.

249. A Mallorca la "salera" era una caixa de fusta o pica de pedra, dins la qual es posava la carn o la xulla del porc —però també el formatge— entremig de capes de sal, perquè es conservés sense corrompre's. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 83.

Emmagatzemar: caixes, arquibancs, cofres, arques i armaris

Més amunt ja hem parlat dels petits espais —caixes, arquibancs, cofres, etc.— que servien per a guardar moltes coses, les quals normalment foren inventariades pels que feren la llista de tot allò que hi havia a la casa. Sortosament per a nosaltres, els que redactaven l'inventari dels béns del difunt gairebé sempre s'entretenien a descriure d'una manera meticulosa tots els efectes domèstics que trobaven en cadascuna de les caixes o dels cofres que moblaven l'habitatge, fet que ara ens permet de conèixer-ne el contingut i de saber la riquesa o la pobresa de la persona que hi vivia, els seus gustos i les seves preferències i, fins i tot, si era més o menys endreçada.

En gairebé totes les cases i en la majoria de les cambres hauríem trobat caixes, arquibancs o cofres. Com hem vist, en aquests receptacles es guardava un percentatge important dels objectes que hom tenia de mida petita i mitjana, bàsicament de vestir, però també els documents o bé estris relacionats amb la cuina, amb la il·luminació, alguns llibres, etc.

Tot i que no era costum tenir gaires armaris, perquè era més normal trobar els objectes petits (o no gaire grans) guardats dins de caixes, també n'apareix documentat algun en les cambres de les cases inventariades. Al document 2 (any 1345), se'ns diu que "avie en II armaris de la cambra moltes e diverses scriptures e cartes". Al document 35 (any 1393), inventari dels béns de Berenguer Vicent, s'assenyala que "ha, en lo dit armari, Iª fanequa de faves, poch més ho menys"; o, en el número 48 (any 1399), del canonge Pere Bada, es diu que foren trobats a la cambra: "uns armaris pintats, movediçs", a la part inferior dels quals hi havia quatre bacins d'estany, quatre plates, quatre escudelles, tres gresalets (de peltre[250] o estany); als dalts de l'armari, però, no hi havia res. En aquest mateix document es fa esment d'un "armari portàtil de cambra, de dos calàs". Alguns d'aquests armaris són ben representats en miniatures d'aquesta època.

De vegades, però, aquests mobles no eren movedissos o portàtils, ans eren fixos o encastats a la paret: "hun armari sobre la scala" (doc. 90, any 1464). A l'inventari de Miquel d'Albesa (doc. 110, any 1483) es menciona que "los armaris de la paret" contenien "dos barrals cuberts e hun petit, ensarpellats". Al document 123 (any 1500), hom diu que, a la capella de Santa Maria la Vella, hi havia un "armario fixo in pariete".

250. El peltre era molt usual a Anglaterra. A Lleida, per contra, no sovintejava gaire. El mateix s'esdevenia a València. J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 25. Pel que fa als armaris, podem recordar que a Barcelona, a la casa d'un esmolet, hi havia "un armari pintat, vell". T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet...", p. 35.

La neteja de la casa i l'embelliment de la persona

Hi ha pocs objectes dedicats a la neteja, sobretot si ho comparem amb altres conjunts de béns, com els relacionats amb l'alimentació o la indumentària. Trobem, com ja hem assenyalat més amunt, algun atuell destinat a la bugada. A l'inventari 71 (any 1460) se'ns presenta "hun coci per fer bugada, ab sa bancha de pedra, enserpellat, sta en la cuyna, engastat". O bé, en el document 135 (any 1518), s'esmenta "huna picha de pedra, per fer bugada". En el 145 (any 1529), se'ns descriu "una caldera de fer bugada, de tenguda de cinch ho sis cantes" (potser hi cabien uns 60 litres). Podríem trobar força altres exemples semblants a aquests.[251] Al costat dels estris utilitzats per a la neteja de la roba, en algun cas també n'hi consten que reflecteixen la neteja dels plats, les escudelles o els gots: en una cuina hi havia "una pasteraça de lavar scudeles" (doc. 40) o "hun librell de lavar scudelles" (doc. 90).[252]

Les escombres i les graneres també tenien un paper important en la neteja de la casa. Trobem a la casa del prevere beneficiat Rafael Rafart "una scombra" (doc. 137, any 1521) o al rebost del canonge i prebost Mateu Pellisser (doc. 22, any 1387) hi havia "una granera de palma". Així mateix, trobem esmentat l'espalmador (doc. 81, any 1463), paraula que, encara actualment, en molts territoris de parla catalana té el significat de raspall.[253]

Les notícies que parlen de la neteja personal són força escasses. Recordem que al document 125 (any 1504), sobre la casa del canonge Gaspar Ferrer, es mencionen "dos plats de lautó de lavar les mans". Podem recuperar l'esment que trobem a l'inventari 135 (any 1518): "dos plats de Mèlica, mijansés, de donar ayguamans". Reflecteixen el costum de rentar-se les mans, per exemple abans de menjar; tots dos eren a la cambra on dormia el propietari. A la sala del castell de Dio-

FUNDACIÓ NOGUERA

251. A Berga, en uns inventaris semblants als que publiquem, també es fa esment d'un "càntir gran trenchat de tenir cendre" (any 1441), producte que podia servir per a fer el lleixiu. D'altra banda, el lleixiu sembla que es guardava en unes gerres anomenades "lleixiver" (un "lexiver terre", any 1383), nom també emprat com a sinònim de bugader. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 411.

252. De fet, és molt semblant al que hom troba a Mallorca: "dos llibrells petits per llavar escudelles", "una olla de coura de rentar ascudelles" o també "una concha gran vella de leutó de ansebonar" o "un librel de ansebonar, trencat." Aquests darrers exemples s'han de relacionar més aviat amb la bugada. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 37. A Berga, s'assenyala l'existència dels gavadal com a objecte de fusta emprat precisament per a rentar els plats ("unum gavadal fusti", any 1383). M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", pp. 411-412.

253. Vegeu també: M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 37.

medes Lladró (doc. 135), també hi havia "huna basina de ayguamans, de lautó", destinada a la mateixa finalitat. És interessant, així mateix, l'esment d'"I lavacap", al document 27 (any 1391). Segons el *Diccionari català-valencià-balear,* un llavacap era en principi un "recipient de metall per a rentar-s'hi el cap"; [254] amb tot, tampoc no es pot descartar totalment la possibilitat que fos una peça de tela que cobria el cap, potser per a eixugar-lo en haver-lo rentat. Al document 8 (any 1354) es documenta "una ba<n>yadora de aram, gran". Tampoc no podem oblidar els diversos esments d'eixugamans, que són sovint a la sala de la casa ("I drap de li que és per axugamans, listat de blau", doc. 29, any 1392). Així mateix, podem apuntar en aquest apartat l'existència d'un capell que s'havia de portar a la nit ("I capell de lenç, de ligar de nits", doc. 29).

També amb relació a la bellesa personal, cal recordar l'existència d'"I spyll de vori"; aquest mirall és esmentat en l'inventari número 33 (any 1393), a la casa del canonge i prebost Joan de Peralta. En el document 50 (any 1399), entre els objectes de Brunissèn, viuda del metge Eimeric, també hi havia "I mirayllet poch", un mirall petit.[255]

Pel que fa a aquest aspecte de la neteja personal podem recordar l'existència d'orinals en moltes cambres, gairebé sempre amb un estoig.[256] També és interessant veure com en alguns inventaris es fa una relació de potets amb olis. Al document 81 (any 1463), s'inventariaren, per exemple, "dues ampolyes, la una ab vinagre rosat, l'altra ab oli rosat".[257] Al número 96 (any 1472), es mencionen "tres ampolles bones,

254. Llavacap: recipient de metall per a rentar-s'hi el cap. *DCVB*. M. Barceló troba a Mallorca, als inventaris que estudia, mencions de llavacaps de ferro (amb una llibrella de terra), de llavamans, d'un rentador de cap, d'un rentador de mans de llautó o d'"hun lavador de terra, vert, penjat ab una corda, per rentar les mans" o d'una "cadufa de rentar les mans". M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 86.

255. No hem trobat a Lleida cap estoig amb objectes destinats a la cura personal, com el "necesser" esmentat en un inventari fet a Berga, l'any 1441, a la casa d'un mercader benestant: "un astoig patit de cuyr, en lo qual astoyg ha unes tasoretes patites, daurades, un rasor patit, daurat, un ganivet patit, daurat, una lima patita, daurada, un punxó patit, daurat, unas pinças dauradas, un scuradents daurat". M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 360.

256. Amb relació al segle XIV, C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...,* p. 577, diu "les necessitats fisiològiques eren realitzades, doncs, en els orinals que trobarem amb assiduïtat en totes les cases estudiades. Així, en casa de Bernat de Figuerola trobem «IIII calgueres ab II orinals en lo porxo»." D'altra banda, a Mallorca, a part dels orinals, hi havia, esmentats als inventaris, objectes diversos que podien tenir el mateix ús: "sis bassinets d'orinar" (any 1493) o "dues servidores de terra ab los bassins de terra per pixar." M. BARCELÓ, *Elements materials*...., p. 48.

257. Al castell de Castellserà, l'any 1443, hi havia "tres ampolles d'oli rosat", al costat de "tres ampolles d'aygua-ros". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 280.

sanceres, en la una aygua-ros, altra oli rosat, en l'altra oli de camamirla". L'aigua-ros era aigua de roses destil·lades i era molt valorada en l'època que estudiem. Tal com es diu en un llibre de l'any 1617 (*DCVB*): "Voleu haver aygua-ros almescada, preneu botons de roses, que són las ponsellas closes, y traureu-ne lo blanch y los capolls, y posau-los dins lo alembich, al mig de les quals, desobre les roses, posareu un gra de almesch, e destilau-ho tot axí." L'oli rosat, segons la definició del *Diccionari català-valencià-balear*, era un producte fruit de la decocció de roses amb oli comú. Certament el seu ús tenia una finalitat medicinal. Hom creia que servia, per exemple, per a guarir el mal d'orella. Per acabar, podem citar el notable inventari 149 (any 1539), de la casa de Lluís de Montsuar, atès que, en un armariet: "hi havie V ampolles de vidre grans, dins les quals havie aygües sullades, ço és aygua-ros, aygua de bufalosa, andiana, scaviosa". La *bufalosa* potser era la bufalaga. L'indiana (o "andiana") segurament es pot relacionar amb unes capses d'"andiana" fina d'Alexandria, que trobem documentades ja en un text de l'any 1373 (*DCVB*). Finalment, l'escabiosa es una planta, i l'aigua d'escabiosa tenia ben segur també una finalitat medicinal.

Un altre document d'aquest llibre ens permet saber alguna cosa més sobre el món dels perfums a Lleida, a la fi de l'edat mitjana. A l'inventari 141 (any 1523), de la casa del degà i doctor en decrets Francesc Soler, es parla d'una almesquera de vori, plena d'algàlia i també d'un tros de benjuí ("benjuy"). L'almesquera era un vas destinat a contenir almesc o altres perfums, en aquest cas l'algàlia, que, d'acord amb la definició del *Diccionari català-valencià-balear*, era una matèria odorífera, emprada en perfumeria, segregada per les glàndules anals de la civeta. El benjuí també es feia servir per a perfumar; fa una olor agradable i un gust dolcenc. Al *Tirant lo Blanc* es fa esment d'un "lit ben perfumat de benjohí, algàlia, almesch fi".

FUNDACIÓ NOGUERA

Les joies i els objectes valuosos

Les joies mereixen un apartat nou. En algunes cases més riques hi podia haver robins, diamants, turqueses, safirs, granats, perles, corall, etc.[258] A més, als inventaris, de vegades es diferenciaven tots els objectes d'argent, que hom era prou conscient que tenien un valor molt alt, i de tant en tant se n'hi esmenten d'or.

258. En un inventari de la reina Maria, de l'any 1356, s'esmenten, per exemple, maragdes, perles, robins, "balays", safirs, diamants, etc. A. RUBIÓ I LLUCH, *Documents per a la història de la cultura catalana medieval*, vol. 1, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2000 (edició original: 1908), pp. 172-177.

A continuació veurem alguns exemples trets dels diversos inventaris publicats en aquests volums.

A l'inventari de Brunissèn, viuda del metge Eimeric (doc. 50, any 1399), hi constava una capseta de fusta, dins la qual van trobar quatre anells, un amb un granat, un altre amb una turquesa, el tercer amb un diamant i el quart amb una pedra blava que, com reconeixia el document, era "de mòdica valor". En una altra capsa hi havia quatre anells més i potser un cristall. A més, una tercera capseta contenia també quatre pedres precioses encastades en argent. Encara s'hi afegien unes bosses fetes amb fil d'or. La llista és més llarga: platons d'argent,[259] cadena d'argent, paternòsters (una mena de rosaris) d'argent i ambre,[260] escuradents i creueta d'argent, agulles de cap d'argent (una de les quals amb tres perles en un dels extrems), etc. És la riquesa de la viuda d'un home d'una família benestant que es dedicava a un "ofici liberal", a la fi del segle XIV.

El document 99 (any 1478) és l'inventari de Joan Espills, un home casat. En una recambra de casa seva, hi havia, dins un cofre valencià, gran i pintat, un collar d'argent amb perles menudes i grans, un agnus-dei tot daurat, dos anells (un dels quals amb un robí) i una creueta d'argent (amb cinc grans de corall passats per un cordó). En aquesta mateixa recambra, en una capsa gran, també hi van inventariar una corretgeta, amb el parge (la part de tela o de pell) morat, amb els caps d'argent i amb set platons (o boletes), cinc vels de seda, unes cadenetes d'or, set culleres d'argent, una corretgeta negra teixida d'or, amb el cap i els platons d'argent (la qual sembla que hi era a causa d'una penyora), i una tassa d'argent, daurada, amb peu (també empenyorada). I, a la casa d'aquest home laic, encara trobaren alguns altres objectes ostentosos.

A l'inventari del mestre cinter Bernat d'Armendaris (doc. 134, any 1518), dins d'una caixa, també hi havia un jaseran[261] d'or, un rastre de coralls amb un agnus-dei d'argent (que tot plegat pesava més de quatre unces), quatre anells d'or, dos segells (un amb una turquesa) i unes cintes guarnides amb argent. Només és una mostra d'allò que

259. Plató: bola (o bolla) que es posava a una corretja, sia per ornament, sia per servir de fermall. *DCVB*.

260. A Mallorca, l'any 1420, per tal d'evitar l'ostentació, es prohibia, per exemple, que les dones portessin paternòsters de corall que valguessin més de vuit florins d'or d'Aragó. M. BARCELÓ, *Elements materials*...., p. 55. Aquestes mesures destinades a limitar l'ostentació foren usuals en moltes ciutats a la fi de l'edat mitjana.

261. Jaseran: peça de vestit o d'orfebreria feta de malles. *DCVB*.

tenien aquests membres d'una classe social mitjana (que no eren ni pobres ni pagesos, però que tampoc no pertanyien a la noblesa).

Els esments de pedres precioses eren usuals. Bernat de Vilagrassa (doc. 85, any 1463), un home de Palau de l'Horta (parent d'un prevere de Lleida), tenia una capsa de cuir amb llaunes de ferro a sobre i a sota, dins la qual hi guardava dos segells d'or amb uns senyals, una turquesa encastada en un anell d'or i també un robí encastat en un anell fet del mateix metall. Hi havia, així mateix, una verga o vara d'or amb una decoració feta amb turqueses. Posseïa, també, cinc anells, que foren venuts a pes i pels quals es pagaren a l'encant 98 sous i 6 diners (doc. 94, any 1465). Segurament cal relacionar aquest Bernat de Vilagrassa amb una família de gent rica.

En el document 29 (any 1392) s'inventaria un anell d'or, que tenia una pedra petita, de color verd; aquest anyell, que era d'un especier anomenat Artal, fou empenyorat per 7 sous i 6 diners. Qui deixà els diners fou Pere de Rocamora, rector de la parròquia de Sant Joan de Lleida. En molts altres casos també veiem la capacitat que tenien alguns eclesiàstics benestants de deixar diners i fer préstecs (a canvi d'obtenir alguna penyora).

A continuació podem entrar a la casa d'un eclesiàstic, el degà de la seu, Francesc Soler, per tal de veure les semblances i les diferències que hi havia entre allò que tenia aquesta "dignitat" de l'Església lleidatana i allò que hem vist fins ara (doc. 141, any 1523). Els béns mobles esmentats precisament a l'inici de l'inventari són objectes de seda, d'or, pedres precioses, corall, argent, etc. Es menciona un pentinador de seda reixada, amb franges d'or; un paper amb tiretes de filadís de seda; un llibre d'hores fet a França; dins un paper, tres anells d'or i un diamant; un camafeu ("capmeu"); un robí (abans deia, per error, una turquesa); cinc grans grossos de corall per a un psaltiri (una mena de rosari); dues pedres de cap; una almesquera de vori, plena d'algàlia; tres branques de corall; dues cintes de seda, una amb caps d'or, l'altra amb caps d'argent blanc, de forma ametllada; sis culleres d'argent amb son estoig; un got d'argent, daurat per dins i per fora; una tassa plana, daurada; dos canelobres moderns, d'argent; vuit plats d'argent, de taula; un gerro d'argent; dues culleres d'argent; una copa amb peu, també d'argent, etc.[262] Correspon a un conjunt d'objectes característics d'una

262. A Barcelona, per exemple, s'assenyalava quina era l'obra grossa d'argent que calia marcar: "anaps, taces, escudelles, platers, pitxers, culleres e tota altre obra que sia acostumada de marcar". Les marques també reben el nom de contrastos o de punxons. Són conegudes les marques de Barcelona, Tarragona, Girona, Lleida, Perpinyà, Tortosa, Vic, Manresa, Cardona, Montblanc, Cervera, Castelló d'Empúries, València, Sant Mateu,

casa rica. Cal pensar que tot això ho havia comprat o, possiblement, ho havia heretat de la seva família.

En el document següent (doc. 142, any 1523), l'estimació dels béns del mateix degà Francesc Soler, sabem fins i tot el preu aproximat d'algun d'aquests productes. Així, per exemple, dos cinyells d'or, un dels quals amb una turquesa i un robí, foren valorats en 4 lliures i 16 sous; un plat gran (per a rentar les mans), que devia ésser d'argent i que devia pesar uns dos quilos i mig, fou valorat en 70 lliures; deu plats i una escudella també d'argent (que pesaven més de quatre quilos) foren valorats en 112 lliures; dues cintes, una amb caps d'argent i l'altra amb els caps d'or, valien, a parer dels estimadors, 7 lliures i 4 sous, etc. El valor monetari de tot plegat era força considerable.

Com ja hem vist, alguns productes que en principi s'han de relacionar amb la religiositat també eren alhora objectes luxosos. Així, trobem agnus-deis d'argent o bé paternòsters (o rosaris) d'argent i d'ambre (doc. 53, any 1399). En aquest mateix document se'ns diu que, a la sagristia, es custodiaven anells d'argent i d'or, uns capells de seda i una gandalla (lligadura) d'or, un "xapellet" (segurament una mena de capell) d'or i de seda, una capseta amb pedres de vidre, un cristall, agulles d'argent, etc. Certament, com podem veure al document 93 (any 1464), a la sagristia de la seu es guardaven gairebé totes les joies de la catedral, un tresor molt notable. Ja en parlarem més endavant.

Pels inventaris coneixem que algun eclesiàstic també podia guardar a la sagristia objectes preciosos. El prevere beneficiat Rafael Rafart (doc. 137, any 1521) tenia a la de la Seu una copa d'argent daurat, un saler d'aquest metall, onze culleres d'argent, sis manilles d'or, una corretja d'argent i quatre anells d'or. Amb tot, cal tenir present que molts d'aquests productes eren tinguts en penyora. Podem destacar el fet que posseís unes manilles o braçalets d'or, a canvi d'haver deixat 165 sous i 7 diners a Lluc Mascarell. És curiós que Bernat Metge en *Lo Somni* escriu que les dones "demanen als bèsties dels marits [...] collars, paternostres, manilles, corretges e moltes vestidures" o que en un document de la població mallorquina de Sóller, de l'any 1486, s'assenyalés que "las mullers de notaris puguen portar manilles de or de pes de dos onsas" (*DCVB*). Certament, portar aquests braçalets era fer un acte d'ostentació de la pròpia riquesa i alguns se n'escandalitzaven

Morella, Mallorca, Saragossa, Daroca i Terol. Aquestes marques consistien en el nom del lloc, abreujat o complet, en llatí o en català (o castellà a Aragó), amb corona o sense, precedit o no d'una creu o d'algun altre símbol. N. DE DALMASES – D. GIRALT-MIRACLE, *Argenters i joiers de Catalunya*, Edicions Destino, Barcelona, 1985, pp. 25-28.

i volien establir uns límits a aquesta manifestació de poder econòmic, en èpoques de crisi encara més evident i provocadora.

A continuació, podem entrar un moment dins l'alberg de Guillem s'Escala, rector de Santa Magdalena, i fixar-nos en la quantitat d'objectes luxosos que tenia a casa seva (doc. 58, any 1403). Hi guardava una copa amb peus de lleó, daurada per dins; unes tasses planes, també daurades per dins; nou culleres, guardades en un estoig, un girador de llibre, una anella morisca, tot d'argent, un segell també de plata amb el senyal familiar i amb una cadeneta, un anell amb una cornalina[263] vermella, etc. Com veurem més endavant, l'argent era present en qualsevol casa una mica rica; de fet, en alguns casos, aquest metall preciós servia per demostrar el nivell de riquesa d'una persona (i, fins i tot, ajudava a calcular allò que havia de pagar al municipi). Com dèiem fa uns anys, és evident "la importància que es donà als objectes d'argent" en confeccionar el "Manifest dels Comuns de l'any 1497, a l'hora de valorar la riquesa dels habitants de la parròquia de Sant Joan".[264]

Un altre exemple. A la casa de mestre Rollí Galter (doc. 65, any 1441), en una capsa gran, hi havia quatre barres d'argent sobredaurades i dotze platons[265] d'aquest mateix metall. Aquest mestre d'obra també tenia una corretja amb els caps d'argent. A més, dins d'una capseta, hi havia un tros de corall encastat en plata (que, curiosament, hom diu que servia com a joguina per als infants), una agulleta d'argent, uns paternostres de corall, una creueta d'or amb tres perles, un anell d'or amb una perla i un anell petit, també d'aquest metall preciós. Amb aquest inventari veiem que un mestre d'obra de la Seu (que segurament no pertanyia pas als estaments rics de la ciutat) podia arribar a tenir diversos objectes d'argent i d'or a casa seva.

Alguns altres documents que parlen de béns preciosos tinguts per eclesiàstics són l'encant dels béns de Mateu Sanç (doc. 153, any 1550), un prevere beneficiat, que es va vendre per un ducat (vint-i-quatre sous) un anell d'or amb una turquesa (no gaire fina) que havia estat d'aquest eclesiàstic; el del prevere beneficiat Bernardí Lluçars (doc. 161, any 1559), que guardava unes arracades d'or amb perles, una perla guarnida d'or, un anell d'or amb una àguila esculpida, a part de diversos

263. Cornalina: àgata de color vermell. *DCVB*.

264. J. BOLÒS, *Dins les muralles de la ciutat*..., p. 291, i també pp. 202 i 293. Els comuns era un impost municipal.

265. Plató: bolla (o bola) que es posava a una corretja, sia per ornament, sia per servir de fermall. *DCVB*.

objectes d'argent (copa, xapes,[266] un canelobre, culleres, un saler, etc.) i diverses monedes (doblons i escuts d'or); i el document 11 (any 1376), inventari de la casa del degà Guillem Ramon de Montcada, on trobem força objectes d'argent: platets, escudelles, tasses, greals, canades, gots, una capsa, un saler, un calze (amb un estoig esmaltat), un segell (que era, però, de la Cancelleria de l'Estudi), un barralet (amb senyals reials als caps) i uns bacins. A més, s'hi fa esment d'uns "moltons" d'or[267] i també d'altres monedes d'aquest mateix material (uns francs[268] i uns florins). Una de les peces més boniques mencionada en l'inventari d'aquest degà de la seu de Lleida era "I beyll aneyll ab la Verga [Verge], doble, d'or e ab pedra de ceffir [safir]". Possiblement, alguns d'aquests objectes devien provenir del patrimoni familiar.

Com hem dit, mereix un capítol a part el conjunt de joiells o *iocalia* que es conservaven a la sagristia de la seu (doc. 92, any 1464) i que estudiarem més endavant. Un dels apartats en què es divideix el text d'aquest document és precisament dedicat a "Argent e mitres".

També es mereixeria un capítol propi —que no hem redactat— l'estudi de totes les monedes que s'esmenten en aquests inventaris. A part dels diners, els sous i les lliures, que serveixen per assenyalar el valor dels productes, en els inventaris també trobem mencionades nombroses monedes de l'estat catalanoaragonès i, així mateix, algunes monedes dels regnes veïns. Podem fer una primera aproximació. Més amunt ja hem fet una referència als doblons o els escuts d'or. A l'inventari del prevere Joan Monge (doc. 117, any 1488), dins una capsa de fusta, de forma rodona, hi havia les monedes d'or següents: florins, castellans, alfonsins, turcs, timbres i pacífics.[269] En l'inventari de monedes de Manuel d'Argentona (doc. 127, any 1506), es trobaren ducats, pacífics, rals, àguiles,[270] ardits, etc. En el document 130 (any 1509), hom diu que a la casa del canonge Pere Mateu hi havia una capsa petita, dins la qual trobaren 20 rals aragonesos, 60 ducats i mig d'or, 144 rals de Barcelona, moneda blanca, etc. A la casa de Bernat Armendaris (doc. 134, any 1518), descobriren,

266. Xapa: copa, vas poc profund. *DCVB*.

267. El moltó era una moneda d'or francesa en què hi havia representat un anyell o moltó. Foren encunyades en època de Lluís IX de França (1226-1270) i s'utilitzaren fins al regnat de Carles VII (1422-1461).

268. A França s'encunyaren francs d'or d'ençà de l'any 1360 i van desaparèixer després del regnat de Carles VII (1422-1461).

269. El pacífic era una moneda d'or, creada pel rei català Pere IV, l'any 1465, durant la guerra civil del segle XV.

270. L'àguila era una moneda d'or siciliana. M. CRUSAFONT, *Numismàtica de la Corona Catalano-aragonesa medieval (785-1516)*, Editorial Vico, Madrid, 1982, pp. 128, 368 i 370.

dins d'una caixa, 18 lliures i 6 sous de moneda blanca i també tarins sicilians,[271] florins, ducats, pacífics, ardits de Bordeus, rals, etc. Finalment —la llista podria ésser mot més llarga—, en una bossa del difunt prevere beneficiat Rafael Rafart (doc. 137), els que feien l'inventari trobaren 18 ducats, 1 florí d'or i 49 rals d'argent.

L'ornamentació de la casa

Estudiar l'ornamentació de la casa permet d'entendre molt millor com era l'interior dels habitatges dels darrers segles medievals i de l'inici de l'època moderna. Pot permetre de comprendre els canvis esdevinguts al llarg dels segles estudiats i descobrir també les diferències de riquesa que hi havia entre les diverses persones de les quals tenim la sort de disposar de l'inventari de les cases on havien viscut. Cal dir, però, que ara no pretenem pas dur a terme un estudi detallat de tots aquests aspectes; només volem fer una repassada breu sobre alguns dels béns mobles que tenien una gran importància en la decoració dels habitatges. Hi havia objectes no gaire grans, com els bancals, i també d'altres molt més visibles, com podien ésser les cortines, les catifes, els draps de ras[272] o de pinzell o bé els tancaportes. En aquests béns ornamentals solien tenir molta importància els motius decoratius que hi havia representats.[273] A continuació n'esmentarem alguns exemples prou significatius.

A l'inventari i a l'encant dels béns del canonge Gabriel de Vilanova (doc. 71, any 1460), trobem, per exemple, la menció d'"hun drap de ras,

271. Moneda de Sicília encunyada entre els anys 1140-1154.

272. A la lleuda de Cotlliure de l'any 1317, per exemple, es fa esment del "drap d'Arràs", al costat dels draps d'Avinyó, de Lleida, de Gènova o de França. Jaume SOBREQUÉS, *Estudis d'història de Catalunya. Edat mitjana. Edat moderna. El pactisme*, Editorial Base, Barcelona, 2008, p. 101. És molt interessant la descripció d'alguns draps de ras o de bancals historiats ("draps ffranceses e bancals istoriats") que tenia la reina Elionor de Sicília. Hi havia representats el rei Ricard d'Anglaterra, el rei Saladí, turcs, cavallers, una ermita, caçadors, dones, animals, savis, Jesús, Samsó, Abraham, Salomó, Paris de Troia, etc. M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, pp. 85-86. Vegeu també el document CLXXI (pp. 170-171), de l'any 1356, publicat per A. RUBIÓ I LLUCH, *Documents per a la història de la cultura catalana medieval*, vol. 1, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2000 (edició original: 1908).

273. Pel que fa a aquest aspecte, és molt interessant el comentari que fa Carmel Ferragud amb relació al drap que s'estava pintant a casa de l'apotecari Bernat de Figuerola ("I drap lo qual lo dit defunt feya pintar, qui solament era comensat del mestre que exicave"). De fet, aquest mateix apotecari tenia, al menjador, un pergamí historiat i, en una cambra, un drap pintat amb figures, que feia dues canes de llarg per tres pams i mig d'ample. C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, p. 569.

gran, ample, de larch de XXX pams e XII d'ample, sembrat de flors e de brots, ab ismatges al sòl baix e hun leopart e senyal de libre e hun home qui porte conills al coll en hun bastó". Tal com diu l'inventari, a la part inferior d'aquest drap de ras (d'Arràs) hi havia dibuixos vegetals i a la part superior un lleopart, un llibre i un home que duia uns conills caçats i lligats a un bastó que portava damunt l'espatlla. Aquest drap historiat va ésser venut a l'encant per la quantitat notable de 200 sous.

Sobretot al final del període estudiat en aquest llibre era força usual trobar aquests draps de ras penjats en moltes parets de les cases, certament de persones amb diners. En podem apuntar alguns altres exemples. A la casa del prevere beneficiat Pere Valldeperes (doc. 96, any 1472), hi havia "un drap de ras, ab tres senyals de roses, ab un elm e ànades e praderia vert, ja spletat e pèl-ras". Era un drap desgastat, que feia anys que era a la casa. A l'encant dels béns del canonge Gaspar Ferrer (doc. 126, any 1504) es va subhastar "hun troç de drap de ras, ab hun capel de cardenal", venut per només 1 sou i 3 diners (només era un trosset). En canvi, també fou venut, per 80 sous, "hun drap de ras ab personatges grans, ga [ja] servit".

Alguns altres exemples. A la casa del donzell Lluís des Valls (doc. 133, any 1518) hi havia "hun drap de ras, dolent, de Tornal" i "tres tanquaportes bons e guarnits tots de praderia". En aquesta etapa tardana és quan comencem a trobar mencionats els tancaportes, productes luxosos, decorats, que sembla que servien per tancar el pas de la porta fins i tot quan aquesta porta era oberta.[274] En el document 141 (any 1523), a la casa del degà Francesc Soler, hi havia, per exemple, "un tancaporta de ras fi, de personatges, guarnit de tela blava". A més, en aquest habitatge també n'hi havia un altre amb personatges, i encara un altre "de personatges" i "un drap de ras, ya usat, de animals, pilars, arbres y arboreda y praderia". Amb relació al tercer tancaporta, hi havia dues alabardes. La riquesa anava lligada a l'ostentació, que quedava reflectida en el fet de mostrar tapissos decorats o en l'exposició pública d'armes.

Sembla que les portaleres tenien una funció semblant a la dels tancaportes. A la casa del canonge i prebost Pere Agustí (doc. 145, any 1529) hi havia una "portalera de Tornal, ab tres presonatges, molt vell<a>".

274. A Mallorca, l'any 1478, s'esmenta "hun tapaporta ab tres figures, dos galans e una donzella, de drap de ras sotil", que certament era el mateix objecte. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., pp. 21-22.

La majoria dels draps de ras o dels draps de pinzell eren guarnits amb praderies, brots, roses, personatges o animals. De vegades hi apareixen representats personatges mitològics, de vegades podia haver-hi donzelles i d'altres vegades escenes religioses. A l'inventari 133 (any 1518), a la casa del donzell Lluís des Valls hi trobaren "hun davantaltar de ras, pintat de la Salutasió". Altres cops, els temes eren més profans. A la casa de Lluís de Montsuar (doc. 149, any 1539), hauríem descobert a les parets "II draps grans de ras, ja usats, en qu·a pintat la ystòria de Orfa y Noè" i "I altre drap de ras, gran, en què ha ystòria del cavallerís del rey de França".[275] Assenyalem que en aquesta casa de Lluís de Montsuar també hi havia dos rebosters de ras "ab les armes de Monsuar y Arinyó al mig" i encara un altre "en lo qual y a un scut ab una font y un cervo, oldà". D'acord amb la definició del *Diccionari català-valencià-balear*, el reboster era un "drap quadrat amb les armes del senyor, que es posava damunt les atzembles quan anaven de camí o servia de parament de balcons i finestres en dies de festa".

També cal relacionar algunes de les mencions de "pilotes" amb l'ornamentació. A la casa del canonge Ramon Solsona (doc. 1507, any 128), es documenten "dues pilotes de ras, ab diverses colós, vermel, blau y vert y groch, y les sotanes de cuyro negre" i "quatre pilotes ab brots vermels y verts, ab les sotanes de cuyro". Sembla, en aquest cas, com si aquests accessoris fossin similars a les pells, amb una cara posterior o sotana.

Si tornem a l'origen d'aquest apartat, podem dir que hi havia altres objectes que contribuïen a l'ornamentació de les cases. Recordem les banyes de cérvol ("unes banes de cervo") que decoraven la casa del canonge i prebost Joan de Peralta (doc. 33, any 1393).[276] Tinguem present, com acabem de dir, que algunes de les armes que hi ha penjades a les parets de certes cases podien tenir una funció merament decorativa, especialment quan s'afirmava que eren antigues o de l'antigor. A més, com hem vist, les catifes, els rebosters, les cortines o els bancals també eren objectes per a adornar. Podem entrar, per acabar, a la casa de Lluís de Montsuar (doc. 149, any 1539), on, a part dels "II rabostets nous de ras, ab les armes de Monsuar y Arinyó al mig, ja servits", hi havia

275. No és pas excepcional allò que trobem a Lleida. A Mallorca hi havia, per exemple, "hun drap de pinzell ab les tres deesses Venus, Juno y Pallas, usat" o, amb una temàtica ben diferent, "hun drap ab la figura de Jesús, ab la creu al coll, ab una tela streta, verda, ab títol de letres daurades". M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 47.

276. Recordem també el "canelobre de cervo ab una ymatge de sent Miquel" que esmenta C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, p. 574, on se suma la utilitat d'il·luminar amb l'aspecte decoratiu i religiós.

"I catifa gran per a perterra, ja usada", "III catifes de tres rodes [...], ja servides", "I bancal de listes groges y vermelles, usat", "I bancal de brots, ab huns scuts de armes, de podadora" i "IIII peses de godamacils, ab ses listes de oripell, ja servides". Un guadamassil, tal com resta definit al *Diccionari català-valencià-balear* (*DCVB*), era un cuir ornat amb dibuixos estampats en pintura o en relleu. La llista d'objectes que es poden relacionar amb l'ornamentació d'aquest habitatge és força àmplia.

A l'hora de parlar de la decoració de les cases també hem de fer esment de les cortines que hi havia al voltant dels llits, a les parets[277] o bé que servien per tapar o protegir una imatge religiosa, totes les quals certament tenien un paper important en l'embelliment de moltes de les estances, especialment en les cases amb més riquesa. En podem veure alguns exemples, amb relació a les diverses èpoques estudiades: "Iª cortina, a manera de xaló ab urpell" (doc. 60, any 1403), "una cortina blava, que estava davant lo lit mayor, ab se<n>yal del dit artiaque" (doc. 8, any 1354), "una cortina vella, ab la Salutació", "cinch cortines verts, de tela, pintades ab dames e gallants" (doc. 102, any 1481), "unes cortines que son cinch peces, ab sa bastida pintades de plomes" (doc. 103, any 1482), "huna cortineta ab la pintura de Pilat [...], per I sou, VIII <diners>" (doc. 121, any 1492), "dos cortines ab lo nom de Jhesús e hun drap de pinzel ab històries de Job, molt vell [...], per V sous, VI <diners>" (doc. 126, any 1504), "una cortina ab la Resurreció, en la paret", "hun cortinatge de pinzel, ab figures de hun home y dona" (doc. 131, any 1510), "dues peses de cortina de pinsel, de praderia", "quatre cortines verdes, de pinsel, ab figures", "dues cortines de lens, obrades de pinsel, obra de praderia" (doc. 133, any 1518), "una cortina de pinzell, que y sta pintada la Salvació, ja oldana", "una altra cortina, també de pinzell, pintada de pagos", "dos cortines també de pinzell, fetes a la francesa" (doc. 134, any 1518), "hun altar parat, ab huna cortina de pinzell, en la qual és la ymage de Nostra Doma y lo crucifici o Trinitat" (doc. 135, any 1518), "una cortina de pinzell ab un<s> mijons[278] que cullen flos, ussada", "una altra cortina de pinzell, ab un ameller, ussada" (doc. 146, any 1526), "dues cortines de pinzell, ficades en la paret", "una cortina de image de Nostre Senyor, ficada en la paret" (doc. 150, any 1545). Com podem veure, en moltes

277. És una realitat semblant a allò que hom troba a Mallorca, on, per exemple, es podia trobar, a la paret d'una cambra, "huna cortina obra de pinzell, de venecians, en què sta pintat la gloriosa sancta Anna e molts altres sants". M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 47.

278. Moixons o mixons.

d'aquestes cortines hi havia representades imatges religioses, dibuixos de donzelles, de parelles d'amants o bé de temes bucòlics.

Objectes relacionats amb la feina

A les cases hi havia força objectes relacionats amb la feina, tant si pensem en la feina professional del propietari de l'alberg com, sobretot, si ens referim al treball que es feia a la casa dia rere dia per preparar el menjar o per netejar. En moltes cases, com hem vist, es posseïa pastera per a pastar el pa, sovint a la cambra anomenada pastador o de vegades a la cuina. També, cal subratllar el fet que sovint, en molts habitatges, s'inventarien força eines i objectes que ens porten a pensar en tasques artesanals relacionades amb el món tèxtil, que feien sobretot les dones de la casa.

Als inventaris, en mencionar-se la pastera, sovint hom diu: "una pastera ab son cubertor, petges e scaleta" (doc. 79, any 1463); de vegades també es mencionen sedassos, bancs, graneres o escombretes, taulells, cabassos, draps, arpetes o raores, etc. En molts habitatges també hi havia objectes relacionats amb la bugada (un "coci per fer bugada", doc. 71, any 1460; "hun bugader gran, de fer bugada", doc. 95, any 1468; "una caldera de fer bugada", doc. 168, any 1563; "una banca per fer bugada", doc. 177, any 1568).

Al costat de netejar, de cuinar i de pastar el pa, una de les feines que es feia en moltes cases era filar i teixir.[279] Gairebé arreu es treballava la llana i també el lli i el cànem. D'acord amb allò que es desprèn del que diuen els inventaris, era una feina més usual i difosa del que hom podria pensar. Era així fins i tot a les cases d'eclesiàstics. Hem de suposar que eren uns treballs fets per les dones de la casa. Un treball artesanal que ha deixat pocs testimonis però que tenia una importància econòmica segurament molt notable.

Als inventaris, molt sovint trobem esmentades les debanadores, que eren uns aparells que servien per a debanar el fil ("IIes debanadores de cana", doc. 53, any 1399; "dues debanadores de fust", doc. 70, any 1460; "dues debanadoretes, de dabanar fil", doc. 90, any 1464), i els peus de debanadores ("hun peu de debanador", doc. 80, any 1463; "tres peus de debanadores, de ferro les agulles", doc. 105, any 1482; "dos peus de debanador de fust, ab les pues de ferro", doc.

279. A Mallorca, a les cases inventariades i estudiades per M. Barceló, trobem una realitat semblant a la que trobem a les cases lleidatanes. M. BARCELÓ, *Elements materials...*, pp. 83-84

161, any 1559). També s'hi esmenten els torns de filar la llana ("I torn de filar lana ab sa aguylla", doc. 42, any 1396; "una pua de torn de filar cotó", doc. 161; "hun torn de espiar [aspiar] lana", doc. 133, any 1518). Hi ha mencions, així mateix, de fusos ("hun ffus de ffilar bor<r>es", doc. 133), de filoses i d'aspis ("tres filoses valencianes e hun aspi", doc. 81, any 1463). També es documenten plegadors ("una plegadora de borres, de tres teles", doc. 70, any 1460; "hun plegador de seda, de fust", doc. 99, any 1478) o bé cordes ("unes cordes de cardar lana", doc. 70).

Així mateix, hom troba molts esments de puats, que devien ésser formats d'una post a la qual s'havien clavat perpendicularment moltes pues de metall, en sèries paral·leles, per les quals es feia passar el cànem o el lli per pentinar-lo ("I puat de adobar li", doc. 11, any 1376; "hun puat de pentinar llii", doc. 79, any 1463). També hi ha mencions d'espadadors de lli ("hun espadador", doc. 113, any 1483; "un spadador ab un tros de post vella", doc. 169, any 1563), d'espadelles ("huna espadella", doc. 91, any 1464; "hun spadador de li, ab sa spadella", doc. 134, any 1518), de pintes ("dos pintes de pentinar li, la hu gros e l'altre prim, nou e bo", doc. 102, any 1481) i de rastells ("un pinte de dos rastells, per pentinar li, ab son stoig", doc. 82, any 1463).

A més, amb relació a algunes cases, hom menciona força quantitat de lli ("XVIII cabdells de fil de li e XIIIIe d'estopa e IIIes madexes de li cru", doc. 33, any 1393; "un saquet de li, ab quaranta V madexes de fill de li, ab sis fusades del dit lench", doc. 102, any 1481), de cànem ("tres madexes de borres de quànem", doc. 88, any 1464), d'estopa ("XXXXI madexes, de fil de stopa cuyt", doc. 81, any 1463; "un rastre de madexes de fil d'estopa", doc. 168, any 1563; "un cartró de stopa", doc. 102, any 1481), de llana ("un cabaç gran, ab llana", doc. 161, any 1559) i de seda ("quatre madexes de seda negra", doc. 135, any 1518). De vegades, amb relació a algun d'aquests productes, s'assenyalava que era cru o cuit ("fonch venut tot lo fill, axí cuyt com cruu", doc. 80, any 1463). La matèria tèxtil crua era aquella que no s'havia sotmès a cap preparació, com ara que hagués estat rentada, tenyida, etc.; la cuita era la que ja s'havia tractat.

Per acabar, esmentem l'inventari i encant de Gabriel de Vilanova (doc. 71, any 1460), on s'anoten "cinch peces de stopa e V peces de lenç, lo qual s'és texit des que micer Guabriel partí, de qualsque dues aroves de li e stopa, que lo dit micer Guabriel avie lexat en hun cofre, filat, segons son inventari." Després de la mort d'aquest canonge i prebost, continuaren les activitats a la casa on vivia i es

va seguir treballant en les tasques habituals, com era teixir el lli o bé l'estopa.

De tot plegat es desprèn, com hem dit més amunt, que el treball del lli, del cànem i de la llana era una activitat usual en moltes de les cases dels lleidatans dels segles que estudiem. Fins i tot, també era així en la majoria dels habitatges dels eclesiàstics. A continuació, podem fer un quadre en què s'esmenten alguns objectes que es poden relacionar amb aquestes feines artesanes, com els pintes (de pentinar llana, seda, cànem, lli), les filoses, les debanadores, els espadadors i els aspis. També farem una relació de les fusades i de les madeixes de lli, de cànem, de seda o de cotó. Només serà una aproximació a una realitat que caldria estudiar d'una manera molt més aprofundida, a causa de la importància econòmica que tenia en la societat de Lleida dels segles XIV-XVI.

Objectes	*Números dels documents*
pintes	55, 60, 71, 81, 82, 88, 89, 99, 100, 102, 105, 110, 116, 125, 126, 128, 131, 133, 134, 137, <138, 145, 146, 154, 158, 161, 162, 167, 174, 176
filoses	3, 53, 81, 99, 133
debanadors o debanadores	53, 60, 70, 80, 81, 90, 96, 105, 106, 107, 109, 116, 125, 131, 133, 134, 137, 138, 148, 149, 150, 161, 163, 168, 169
espadadors i espadelles	65, 80, 96, 113, 131, 137, 146, 162, 169
aspis	81, 168, 169
fusades	102, 131, 137, 141
madeixes (de lli, d'estopa, de borres, de cànem, de seda, de cotó, d'estam)	24, 33, 42, 70, 71, 79, 81, 85, 88, 89, 90, 96, 99, 101, 102, 105, 107, 109, 110, 123, 125, 128, 131, 133, 134, 135, 137, 141, 142, 145, 148, 149, 161, 168, 169

Hauríem pogut ampliar aquest quadre amb altres objectes que també poden il·lustrar sobre aquestes activitats artesanals, molts dels quals ja els hem esmentat més amunt, com els cabdells de lli o d'estopa, els torns de filar, els cardadors, els puats, els trossells, les maçades, etc. Bàsicament, però, allò que volem destacar és que en moltes cases, i també en albergs d'eclesiàstics, hi havia una notable activitat relacionada amb el treball de la llana, del lli, del cànem, etc.

Molts dels propietaris de les cases inventariades eren eclesiàstics. Tanmateix, hi havia també alguns menestrals, com el cinter Bernat Armendaris. A casa seva hi ha una gran quantitat d'eines o d'objectes que es poden relacionar amb el seu ofici (doc. 134, any 1518). Sense pretendre ésser exhaustius, podem fer esment de: "tres parells de tisores del offici", "tres coltells del offici", "tres macetes", "hun plom çacharabec hi foradador y dos loses, tot del offici", "hun banch ab dos taules", "una enclusa ab dos martells y hun punyal, per tallar lo fil de ferre", etc.

També s'inventarien nombrosos objectes relacionats amb la feina, a l'habitatge de Rollí Galter, mestre d'obra de la seu de Lleida (doc. 65, any 1441). La llista d'eines és molt interessant: un compàs de ferro gran (d'uns 80 cm), dos escaires de ferro, nou tallants, sis escodes, unes manxes, cinc maces de ferro (una de les quals petita), seixanta enformadors,[280] trenta-cinc escarpells,[281] dues raspes,[282] una paleta, una aixa i una sàrria petita per tenir-hi ferros. Tota la ferramenta es conservava a la casa de l'obra de la seu de Lleida. Més avall, en el mateix inventari, s'afegiren les coses següents: un compàs gran (d'uns 30 cm), de ferro, un compàs petit (d'uns 10 cm), un altre compàs de coure, una raspa rodona, tres enformadors, tres regladors[283] de plom i tres regladorets de fusta.

Fins ara hem parlat sobretot de feines manuals. També caldria esmentar tots aquells espais i objectes dedicats a les tasques intel·lectuals, com eren els estudis, amb tot allò que contenien (que ja hem descrit d'una manera força detallada més amunt). Recordem, per acabar, que a la casa de Mateu Pellisser (doc. 22, any 1387) hi havia un "tauler de feinegar ho de comtar", que segurament es pot relacionar amb la taula on es duia la comptabilitat dels negocis personals o bé familiars. En el document 24 (any 1388), a l'inventari del prevere beneficiat Bernat Ferrer també trobem: "Iª taula de comptar", que en l'encant dels béns d'aquest beneficiat fet posteriorment (doc. 25) hom diu que era "Iª taula de compte, ab XLIX diners de compte, e ab sa bosa"; fou venuda per 2 sous.

NOGUERA

280. Enformador: eina de fuster, consistent en una fulla plana d'acer aplicada al cap d'un mànec i que té l'extrem esmolat amb tall fi per a treballar la fusta. *DCVB*. D'altra banda, a Barcelona, a la casa d'un esmolet, es fa esment de "duas manxas del offici". T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet...", p. 38.

281. Escarpell: eina dentada, a manera de raspa, que usen els fusters, escultors i picapedrers per a raspar i netejar les peces. *DCVB*.

282. Raspa: espècie de llima que té la superfície guarnida de dents triangulars o còniques, més sortints que les estries de la llima pròpiament dita, i que serveix per a rebaixar o allisar fusta, os, banya, etc. *DCVB*.

283. Reglador: instrument per a reglar (traçar ratlles rectes amb el regle o amb un altre instrument similar). *DCVB*.

La il·luminació

En gairebé totes les cambres i peces de la casa hi havia algun objecte destinat a la il·luminació. Més amunt ja hem parlat de les candeles, els ciris, les torxes o els brandons ("brandons de cera blanqua", doc. 105, any 1482). Ara, no farem un estudi detallat dels llums que hi havia a les diferents estances, només volem esmentar quins eren. Hi havia els "creols" o gresols (de llautó o de ferro; de vegades es parla d'un cresol amb "ses creoles d'aram" o de llautó o de terrissa), els llumeners (que fins i tot podien ésser de fusta), els canelobres, les llanternes ("una lanterna de ferro"), etc.[284] S'ha afirmat que els cresols o gresols (o potser les cresoles) eren un recipient amb oli, on surava un ble d'estopa. També cal recordar els objectes que servien per aguantar aquests llumets, com podien ésser els anomenats "pagesos" ("un pagès per tenir lo lumener", doc. 137) o bé les anomenades "grues".

De vegades, el mateix document ens diu on eren situats els llums. Així, podem trobar, per exemple, un "candelobre ficat en la paret" (doc. 42). També és interessant l'esment d'"I canelobre de fferre que·s pot alçar e baxar" (doc. 35), que no sabem on era: sobre un moble, a la paret o potser al sostre; era, però, a la cambra de les serventes. De fet, els canelobres de metall que trobem en moltes de les cases inventariades reflectien una realitat més benestant que no pas els cresols (en primer lloc perquè les candeles de cera eren més cares i efímeres que l'oli).[285] Cal dir també que hi havia objectes molt curiosos, com una "una lanterna de corn de bou" (doc. 26).

Per a escalfar

Les cases devien ésser molt fredes a l'hivern, quan les glaçades i la boira tossuda s'apoderaven de la ciutat de Lleida durant dies o setmanes. Les possibilitats de lluitar-hi eren molt limitades. Hi havia la roba

FUNDACIÓ NOGUERA

284. Ho podem comparar amb allò que hom ha trobat a Mallorca: "El llumener de ferro, i algun d'estany, que era un llum de ganxo suportat per un pagès de fusta, o la llumenera de llautó, que podia portar una bacina, eren els més corrents, seguits de la llanterna de ferro o de banya, els canelobres i la llàntia que cremava oli i podia ser de ferro, de llautó o de vidre, amb la corresponent corda o llandera i cadenat, o simplement sense." M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 23. En una nota, amb relació a aquest mateix apartat, també s'assenyala que a l'entrada d'una casa hi havia "una làntia penjada al mitg lo traginat [teginat], ab sa cadeneta de leutó" (any 1503) o bé que, en el sostre d'un menjador, s'aguantava "una làntia ab se cadena e corda qui penge enmig de la casa". Certament, aquests textos fan esment, d'una manera ben clara, d'un llum penjat al mig del sostre.

285. Vegeu també: J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 27.

i també es podia intentar d'escalfar les cambres, sales o estances dels habitatges. En primer lloc, cal assenyalar que en alguns espais de la casa hi havia una llar de foc, que servia per a coure els aliments i que alhora permetia d'escalfar la cuina, el menjador o la cambra.

Així mateix, els foguers també devien servir per tenir-hi brases i escalfar l'entorn immediat (doc. 80: "hun foguer per tenir brases") i sobretot per a coure i cuinar ("hun foguer de ferre, de dues olles"; doc. 114: "hun foguer de ferre per a cuynar ab carbó"; doc. 109: "hun fogueril de ferre, per a cuynar"). La majoria dels foguers, una mena de fogons o de brasers, eren de ferro, encara que també n'hi havia de fusta, de fulla d'estany, de terra cuita, d'aram, de llauna, etc. Al document 40 (any 1396), inventari de la casa del capellà del comte, es diu que hi trobaren "un foguer gran de fer foch en cambra". De vegades, fins i tot, aquests foguers tenien rodes: "hun foguer de ferre, ab quatre carruches" (doc. 110, any 1483). La descripció d'aquesta mena de brasers o fogonets ens recorda alguns dels objectes representats als retaules o a les miniatures d'aquesta època, sobretot en escenes de naixements.

Hi havia també alguns altres estris que els documents precisen d'una manera clara que tenien com a funció escalfar. En l'inventari dels objectes trobats a la sagristia, de l'any 1464 (doc. 92), es fa esment d'un "foguer d'acer, cubert de fusta, per scalfar les mans del prevere qui dehïa missa al altar major". Tot i que aleshores ja estava fet malbé, se n'especifica una finalitat ben definida.

A part dels foguers, en algunes cases tenien escalfadors: al document 99 (any 1478) trobem "hun scalfador de aram"; al número 117 (any 1488), "hun escalfador d'aram, ab cubertor", amb una tapa. Fins i tot, de vegades, se'ns recorda que hi havia uns escalfadors que servien per a escalfar els llits (doc. 123, any 1500: "dos escalfadós, lo hu bo, l'altre trenquat, per a lits"). Al document 130 (any 1509), es fa referència a "hun escalfador de peus". Segons l'inventari 131 (any 1510), hi havia, a la cuina, "hun scalfador d'aygua". I, d'una manera més concreta, al document 133 (any 1518), s'aclareix: "hun escalffador de aram, mijanser, per a escalfar aygua per a ffer netes les escudeles". Rentar els plats sempre era difícil (perquè mancava l'aigua corrent a les cases), a l'hivern, però, encara era més dur. Cal dir que, d'acord amb els inventaris publicats, sembla que els escalfapeus o els escalfadors de mans i d'aigua eren més abundosos a mesura que ens acostem a l'any 1568, data del darrer document. En el document 168 (any 1563), es fa esment d'un "scalfapeus de fusta, quadrat, ab un ferro dedins".

Al costat dels objectes que servien per escalfar també podem apuntar algun atuell destinat a refredar. Així, al document 81, en què s'inventarià, l'any 1463, la casa de Joan Bordell, es feia esment d'"hun refredador de Mèlica, obra de València".[286] Era un objecte segurament fet a Manises que potser tenia com a finalitat refrescar els aliments.[287]

També, per a refrescar les persones els dies calorosos d'estiu, hi havia els ventalls. El canonge Gabriel de Vilanova (doc. 71, any 1460) tenia "dos ventalls de palma, guarnits"; el degà Francesc Soler (doc. 141, any 1523) tenia "un vental de palma, guarnit de oripell, ab flochs blanchs", o bé Joan Ferrer, oficial del bisbe (doc. 172, any 1563), tenia "un ventall de paper".[288] Al castell del poble de Castellserà, segons un inventari que no publiquem, hi havia "un ventayll ab botons grochs, guarnit d'aluda vermella".[289]

Per a les dones i els infants

En alguns inventaris, pocs si ens fixem en tot el conjunt de documents, trobem roba de dona i d'infant. A causa del fet que la major part dels inventaris publicats en aquests volums eren cases d'eclesiàstics, la quantitat d'accessoris d'infants és molt reduïda i els de dona tampoc no són gaire abundosos. Amb tot, si tenim present que en moltes d'aquestes cases de preveres o canonges hi havia una tia o casera, que feia de majordona, comprendrem que els objectes femenins no hi eren totalment absents. A més, també cal tenir present que alguns dels inventaris eren de laics, normalment casats i amb fills.

Pel que fa als infants, podem destacar alguns bressos o bressols. L'any 1478 (doc. 99), a la cuina de la casa de Joan Espills, hi havia "hun bres". En un document d'un segle més tard, del donzell Lluís des Valls (doc. 133, any 1518), també trobem "hun bres de vent daurat, tot desffet"; era a la cambra de la ferramenta, on hi havia tot

286. Els estudis fets al País Valencià també han permès de confirmar l'existència en aquest país de refredadors i d'escalfadors. J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 26.

287. En un inventari de Florència es fa esment, per exemple, de *rinfrescatoi*, que s'ha cregut que podien ésser una mena de bols destinats a refrescar el menjar, els fruits. I. ORIGO, *The Merchant of Prato. Francesco di Marco Datini, 1335-1410*, Nonpareil Books, Boston, 2002 (primera edició: 1957), p. 254.

288. A Mallorca, a Sant Martí d'Alanzell, en una paret penjaven dos ventalls, esquinçats, un de palma i l'altre de ploma de "pago", de paó. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 20.

289. EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 283.

de mals endreços. En aquest mateix document, al castell que tenia aquest donzell al poble del Poal, en una cambreta, hi tenien "hun bres dolent" i, en una recambra, "hun bres de pi, dolent"; tots ja eren en mal estat, potser com a record d'una època de joventut que ja s'havia esvaït feia anys. Tanmateix, encara, dins d'un cofre de noguer d'aquest castell, es guardava "huna vanoveta de domàs vert, per al bres". A la casa d'un fabricant de cints, Bernat Armendaris, hi trobaren també "hun bres de vent" (doc. 134, any 1518). Podem pensar, com a hipòtesi, que si es deia que alguns bressols eren "de vent" era perquè es gronxaven. Diguem, a l'últim, que en la casa de Joan Espills (doc. 99), on acabem de veure que posseïen un bressol, els que feren l'inventari també hi van descobrir unes carrutxes ("unes carruxes"), segurament uns caminadors pensats per ajudar a fer les primeres passes a un infant, tal com veiem representat en algunes miniatures o retaules de l'època gòtica.

A més a més, pel que fa a objectes de dona i de nen, podem recordar que, a la casa del mestre cinter Armendaris (doc. 134, any 1518), hi havia, entre el gènere que havia deixat a mig fer aquest cinter o que encara no havia venut quan el van atrapar la malaltia i la mort, "quatre corretges de dona y dos cintets de minyons".

Pel que fa a la roba de dona, podem fixar-nos en l'inventari dels béns d'Elionor Lledó (doc. 122, any 1498): unes mànigues de dona, "hun parell de calces morades, noves, de dona", "dos sayets de burell, de dona, bons", "una gonella de dona, de gaç, nova", mongils, samarretes, barnussos, faldetes, "nou camises de dones", brials i tapins. A més, hi havia capells i "cabets" per dur al cap. I, també, rosaris per a resar ("paresnostres negres, ab cint de coral e hu de ambre") i un psaltiri. Fins i tot, s'esmenta que l'Elionor Lledó tenia unes tovalloles que s'afirma que eren de dona. Encara podem dir, amb relació a aquest mateix inventari, que tenia "huns ganivets petits e unes tesoretes petites e una pua de torn de filar cotó". Feia, per tant, algunes feines artesanals. Per acabar, s'esmenten unes sabates i uns estadals (o candeles molt fines) que també eren seus. A més, posseïa unes quantes monedes. Això era tot allò que aquesta dona, viuda d'un menestral barceloní, guardava en una caixa en la cambra on va morir. S'intueix que eren uns béns endreçats i força nous, contràriament a allò que trobem en moltes altres cambres i caixes descrites en d'altres inventaris.

En una recambra que tenia el donzell Lluís des Valls, a la seva casa de Lleida (doc. 133, any 1518), hi havia diverses faldilles o faldetes ("hunes ffaldetes de mescla, mig espletades", "hunes ffaldetes de grana, molt dolentes", "hunes altres ffaldetes de drap negre, ab dues tires de

velut morat", "hunes ffaldetes de vermel, dolentes"), samarres de dona, un "cos" per vestir,[290] possiblement de dona ("hun cos de grana, fforat de pel blanca"), i unes calces de nen ("hunes calses de ffadrí, grises, guarnides de setí vert").

En aquest mateix inventari de l'habitatge de Lluís des Valls es fa esment de "la cambra ha hon dormien les dones", les serventes, i que contenia un cofre gran, de noguer, amb la roba de lli. A més, en dues caixetes, trobaren la roba de les noies o les nenes ("hon tenen la roba de les chiques"), que s'especifica que eren gonelletes, camisetes i faldetes, això és, vestits petits, bruses menudes i faldilles de mida no gaire gran. Encara hi descobriren un cofre ferrat, dolent, on guardaven la roba dues de les serventes de la casa ("hon tenen la roba dues mosses"). Per desgràcia, no l'obriren i no van inventariar allò que hi havia dins.

A continuació, podem entrar dins la casa d'alguns eclesiàstics i fixar-nos en allò que contenia la cambra de la majordona. Tanmateix, el primer que cal dir és que en aquesta estança solien acumular-s'hi molt poques coses. A la casa del canonge Ramon Solsona (doc. 128, any 1507), hi havia una cambra per a la majordona, situada —no pas per casualitat— al costat de la cuina. Era moblada amb un llit de posts amb els seus bancs, una màrfega, un matalàs, uns llençols, una flassada i un coixí travesser, a més, ja amb relació a la seva feina, d'un cossi, una panistra, una portadora, uns sacs, una caixa plena de farina, unes alforges i un tros de vànova molt dolenta. També hi van trobar una caixa ferrada, on es guardava la roba d'aquesta dona anònima. Per desgràcia, aquesta caixa ni es va obrir ni inventariar; ben segur que era molt més pobra i escassa que la que hem esmentat que tenia Elionor Lledó.

La cambra de la tia o majordona de mossèn Rafael Rafart, prevere beneficiat, era molt semblant (doc. 137, any 1521). Potser les parets eren més ben decorades, amb dues cortines de pinzell i un drap de pinzell. El seu llit també era més ben parat: tenia al voltant unes cortines blanques i un sobrecel.[291] A l'inventari es fa esment del llit, d'una cadira de costelles, d'un cartró amb lli, d'una taula coberta amb un bancal i d'un coixí. Hi havia també

290. El cos era la part de vestit que cobria el tronc de la persona. També podia ésser un gipó per vestir el tronc de les dones. En un document de l'any 1523: "Un cos de satí ja ben usat, és de dita senyora". *DCVB*.

291. Sobrecel: cobricel del llit. En un inventari del rei Alfons IV: "Un parament de lit qui són IIII peces, ço és, dosser, sobrecel, cortina de paret". *DCVB*.

un "escan"[292] amb uns coixins, un llençol d'estopa i unes camises. En aquest cas, la majordona surt de l'anonimat: la propietària d'aquests béns sabem que es deia Clara. Podem completar la visió d'aquesta habitació d'una dona de l'inici del segle XVI: un cofret (on potser tenia la roba), una caixeta buida i una "búrnia mel rosa" (una albúrnia o gerreta amb mel rosada).[293] A més, encara dues coses més. Un saquet d'avellanes i d'ametlles i una flassada, que tanmateix no era seva i que sabem que "la tenie per fer-la neta". Tot plegat ens ha permès de conèixer sobretot la feina i l'espai on va viure aquesta dona, majordona del prevere beneficiat Rafael Rafart.

Entrem a la cambra de Caterina, majordona d'Esteve Castilló (doc. 144, any 1529), un prevere beneficiat que morí l'any 1529. Com sempre, a la cambra hi havia el llit i la màrfega, el matalàs, el travesser, un llençol, una flassada, un bancal "de taladures de sastre, dolent". I, a més, una cadira vella, una destral, una tenalla amb una mica d'oli i una pastera de fusta, que s'afirma que era propietat d'aquesta dona anomenada Caterina. Segurament s'havia passat moltes hores pastant la farina per amassar els pans de la casa.

A la casa del prevere beneficiat Montserrat Montfar (doc. 148, any 1536), hi havia una cambra de la "tia", potser encara més pobra. En aquest dormitori només hi inventarien un llit de posts, una màrfega, un matalàs, una flassada i un llençol dolent. Gairebé res més; només dues portadores, una post i una caixa. Quasi és el mateix que trobem a la casa de Lluís de Montsuar, canonge (doc. 149, any 1529), on els que feren l'inventari també documentaren, a la "cambra de la tia", un llit, un matalàs, la màrfega, el travesser, una flassada, la vànova i un llençol d'estopa. A més, hi havia una caixa ferrada, on es guardava la roba de la majordona, i una capsa prima, en la qual es desava la de les mosses. I, encara, com a reflex segurament de la religiositat d'aquesta dona, "una creu de fust, ab hun crusifixe" i "huns papers de <i>màtgers".

Finalment, la cambra de la tia del prevere beneficiat Miquel Casset (doc. 168, any 1563) hom diu que contenia una colga (un jaç amb taulons i potser palla on gitar-se), un matalàs, dos llençols d'estopa, un cobrellit blanc i un coixí. Ben poca cosa. Sabem que aquesta cambreta era prop de la cuina. I a l'inventari es diu que al dormitori de la dona

292. L'escan era un banc per a seure o per a sostenir un llit o una altra cosa. En un document de Montblanc, de l'any 1352: "Dos scans de lits ab ses màrfegues". *DCVB*.

293. La mel rosada era mel batuda amb aigua de roses i bullida fins a adquirir consistència de xarop. En un inventari de Vic, de l'any 1485: "Dos pots de terra ab melrosat". *DCVB*.

FUNDACIÓ NOGUERA

hi havia "una caldera de fer bugada, de tinguda de dos cànters o poch més". És prou evident: cuinar i fer la bugada era una part important de la feina de l'anònima majordona del beneficiat Miquel Casset.[294]

La religiositat

En moltes cases de l'edat mitjana hauríem trobat nombrosos objectes que reflectien la religiositat de les persones que hi vivien.[295] Lògicament, això era encara més evident en les cases dels eclesiàstics.[296] Sense voler-ne fer un estudi exhaustiu, podem assenyalar que era normal que, en aquests habitatges dels segles XIV, XV i XVI, els que feien els inventaris trobessin crucifixs, imatges, oratoris,[297] paternòsters o saltiris (una mena de rosaris). En el document 99 (any 1478), a la casa de Joan Espills (que no era pas un eclesiàstic), apareix "hun oratori, al entrant de la cambra" i, dins d'una caixa de pi, "hun oratori en què és la passió, Nostra Dona, sancta Bàrbera e sancta Catharina, tot d'esmageneria".[298] En aquesta mateixa casa situada a la Suda, prop de la Seu Vella, hi havia, a més, "hun oratori, ab una tovallola, obrada als caps de seda". En l'encant d'aquest mateix inventari (doc. 100, any 1478) s'esmenta que aquest segon oratori era "ab moltes ymatges de paper, e una tovallola sotil".

294. No trobem per contra cap aguller, tal com s'ha descobert sovint a les cambres de les cases de Mallorca. Com diu Maria Barceló, "un element d'ús femení guardat preferentment dins la cambra era l'aguller, que solia estar guarnit d'elements decoratius de luxe i que consistia en una mena d'estoig o bossa per guardar les agulles". També rebia el nom de *paner de costura* (que podia ésser fet de palma). M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 47.

295. Imma SÀNCHEZ BOIRA, "L'interior de les cases dels eclesiàstics de Lleida. Vida quotidiana, cultura i religiositat", *Arrels Cristianes*, vol. III: *Temps d'expansió. Temps de crisi, temps de redefinició. L'època moderna. Segles XVI-XVIII*, Bisbat de Lleida – Pagès editors, Lleida, 2007, pp. 191-204.

296. Això no obstant, com assenyala J. V. García Marsilla, a part dels eclesiàstics, també els nobles, els mercaders o els artesans solien tenir un gran nombre d'imatges. J. V. GARCÍA MARSILLA, *Art i societat a la València medieval*, Editorial Afers, Cata-roja, 2011, p. 148.

297. Els oratoris solien ésser de fusta o de paper. No hem trobat cap oratori de vidre, com l'esmentat en un inventari fet l'any 1443 al castell de Castellserà. EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 281.

298. No es documenten aquestes mostres de devoció només a Lleida. A Mallorca, en aquesta mateixa època, podem trobar en una cambra: "hun ymatge de Nostra Dona enbotit en son bastiment pintat" o "hun ymatge de la Veònica e hun retaulet de fust, daurat". M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 47. No sabem exactament com eren aquests oratoris. A Berga, per exemple, s'ha documentat una gran diversitat de materials amb què eren obrats aquests oratoris: "quoddam oratorium depictum in pergameneo" o bé "quasdam tabulas oratorii depictas"; en el primer la imatge era pintada sobre pergamí i en el segon sobre unes fustes. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 375.

Podem esmentar alguns altres exemples. En el document 101 (any 1481), consta "hun oratori de paret, ab tres brandonets" i "altre oratori de paper, ab una tovallola blanqua". A la casa del prevere beneficiat Jaume Forner, hi trobem "hun oratori ab himage de la Verge Maria, de terra cuyta, ab una tovallolla pintada, vermella e de moltes collós" (doc. 105, any 1482). A l'alberg del prevere beneficiat Miquel d'Albesa (doc. 110, any 1483), hi havia un "horatori, <en> què sta pintat lo crucifixi", que tenia, "al davant, una tovalleta". Com diuen els inventaris, molts dels oratoris restaven protegits per un drap o tovallola que, si calia, podia tapar-los.

La sagristia de la seu (doc. 115, any 1486), conté "hun oratori de lautó engastat en fust". I, a la casa potser d'un laic (doc. 116, any 1487), hi hauríem pogut veure, "sobre la scala que puge a la dita sala, hun oratori". És molt semblant a allò que trobem a l'inventari 170 (any 1563), a la casa del canonge Francesc Soler, on es descriu l'existència d'un "oratori de la història de la Nativitat de Nostre Senyor, sobre lo portal de la sala" i d'un "oratori de la hystòria del Devallament de la Creu, sobre lo portal del studi".

Les representacions de la Verònica eren molt usuals a la fi de l'edat mitjana. Trobem, en un inventari de l'any 1487, esmentada, per exemple, l'existència d'"hun oratori ab una Verge Maria e una Verònica" (doc. 116). Certament, també hi ha dibuixada la Verònica en molts retaules o miniatures dels segles estudiats en aquest llibre.

Cal dir també que, segons el que diuen els inventaris que publiquem, la pietat de les diverses persones podia sentir una predilecció especial per alguna de les diverses marededéus que es veneraven aleshores: la de les Sogues (doc. 135, any 1518), la de Montserrat (doc. 149, any 1539: "I paper, en què està pintat Monserrat"), la del Pilar ("altar ab un retaule de Nostra Dona del Pilar de Çaragoça", doc. 146, any 1529), etc.

Per a cloure aquest apartat, i prenent com a base el quadre inclòs en un llibre de J. V. García Marsilla[299] —on es fa una llista dels temes de devoció que aquest historiador va trobar a la documentació de València—, podem establir una comparació entre els temes valencians i allò que nosaltres trobem a Lleida dins els documents publicats en aquests volums.[300]

299. J. V. GARCÍA MARSILLA, *Art i societat a la València medieval*, Editorial Afers, Catarroja, 2011, pp. 154-155.

300. La versió original d'aquest treball: J. V. GARCÍA MARSILLA, "Imatges a la llar. Cultura material i cultura visual a la València dels segles XIV i XV", *Recerques. Història, Economia, Cultura*, XII, 2001, pp. 163-194.

Temes	*Nombre de peces a Lleida*	*Nombre de peces a València*
Adam i Eva	[1]	–
l'adoració dels Reis Mags	5	2
Agnus Dei	28 [3]	2
els àngels	[2]	–
l'anunciació dels pastors	[1]	–
aparició de Jesús a sant Tomàs	–	1
ascensió de Jesucrist	[1]	–
assumpció de la Verge	[6]	–
coronació de la Verge	[5]	1
Crist amb la creu al coll o damunt l'espatlla	1 [1]	2
Crist assotat a la columna	–	2
el crucifix	9 [1]	11
la crucifixió	2 [4]	2
crucifixió amb les Maries	2	–
davallament de la Creu	4	4
Déu Pare	–	1
els dotze apòstols i Jesús enmig	1	–
eccehomo	3	–
escriptura de Daniel	[1]	–
exposició de la Verge Maria	1	–
història de Daniel i Ezequiel	[1]	–
història de Job	1	–
història de la Verge Maria	1	–
Jesucrist	[2]	–
Jesucrist seient entre els doctors	[1]	–
Jesuset	3	–
judici de Salomó	–	1
la Majestat	1 [10]	–
Mare de Déu (Nostra Dona)	–	23
Mare de Déu amb el Nen (sovint als braços)	4 [5]	4
Mare de Déu de les Sogues	1	–
Mare de Déu de Montserrat i Montserrat	3	–
Mare de Déu dels Àngels	1	–
nativitat de Nostre Senyor	2 [2]	1

FUNDACIÓ NOGUERA

Temes	*Nombre de peces a Lleida*	*Nombre de peces a València*
el nom de Jesús	1 [4]	6
Nostra Dona del Pilar de Saragossa	1	–
Nostra Dona o Nostra Senyora	6 [4]	–
Nostra Senyora de Loreto	1	
Nostre Senyor	7	5
Nostre Senyor i la Magdalena	1	–
oprobis que feren a Jesús amb les astes de fusta	[1]	–
Passió de Jesucrist	4 [5]	4
pessebre del Senyor	[1]	–
la pietat	3 [1]	14
els profetes	[1]	–
els quatre evangelistes	[3]	–
el rei Assuer i la reina Ester	–	1
el rei David	[1]	–
resurrecció de Jesucrist	2 [4]	4
resurrecció de Llàtzer	[3]	
salutació d'Elisabet	4 [8]	4
la salvació	1	–
sant Abdó i sant Senén	–	1
sant Ambròs	[1]	–
sant Andreu	[2]	–
sant Antoni	1	2
sant Bartomeu	[1]	–
sant Bernadí	1	–
sant Climent	1	–
sant Cristòfor	1	4
sant Dimes	–	1
sant Francesc	1	–
sant Gregori	1 [1]	–
sant Jaume	3 [1]	–
sant Jeroni	1 [2]	1
sant Joan	2 [4]	1
sant Joan Baptista	1	–
sant Jordi	2 [1]	1

FUNDACIÓ NOGUERA

Temes	*Nombre de peces a Lleida*	*Nombre de peces a València*
sant Magí	2	–
sant Martí	–	1
sant Miquel	4 [4]	4
sant Nicolau	1	1
sant Onofre	[1]	–
sant Pau	[2]	1
sant Pere	[4]	2
sant Pere Màrtir	–	1
sant Sebastià	2	–
santa Anna	–	1
santa Anna i la Verge	–	1
santa Bàrbara	2	–
santa Caterina	3 [1]	1
santa Magdalena	2	–
santa Maria	[6]	–
santa Rosa	1	–
senyal o títols de Jesús	[6]	–
els set goigs de la Verge	2 [1]	5
sopar del Senyor	[3]	–
Susanna i els vells	–	1
títol d'Ave Maria	[2]	–
tres Reis d'Orient	[2]	–
la trinitat	1	2
la veracreu	1	–
la Verge Maria	15	–
la Verge Maria i els quatre evangelistes	–	1
Veònica	13	–
Veònica de la Verge	–	2
Veònica de Nostre Senyor	–	3

A la columna central del quadre nosaltres hem afegit tots els esments que trobem d'aquestes imatges o temes de devoció i també d'altres temes que només s'esmenten a Lleida. La font ha estat, lògicament, la documentació que publiquem (només els inventaris). A més, també hem cregut que podia ésser interessant incloure, entre claudàtors,

totes aquelles mencions trobades al document on s'inventarien totes les joies de la sagristia (doc. 92, any 1464), que comentarem d'una manera més àmplia més endavant. En el nostre cas, hem ordenat segons un ordre alfabètic aquesta llarga llista de temes que eren motiu de devoció.

Si comparem la realitat lleidatana i la valenciana, trobem molts paral·lelismes, tot i que també es puguin assenyalar algunes petites divergències que poden ésser en part fruit de la casualitat. Bàsicament, tant a Lleida com a València tenien molta importància les imatges relacionades amb la Mare de Déu i amb Jesús.[301] El fet que a Lleida trobem més agnus-dei que a València o que s'esmenti una representació de sant Francesc o del pessebre del Senyor és molt notable, però no exclou la possibilitat que també hi hagués imatges semblants a la capital del País Valencià (i que, pel motiu que sigui, no s'esmentessin als documents consultats).

Esmentem, per acabar, un inventari d'un castell de la plana de Lleida, no inclòs en aquest recull de documents, però que ens mostra la importància de les representacions religioses relacionades amb la Mare de Déu i el Nen Jesús. A la sala del castell de Castellserà (Urgell), hi havia "en lo cap de la dita sala, en la paret, un drap de pinzell ab la Salutació de la Verge Maria e Adoració dels Tres Reis d'Orient". Cal dir que, en aquest moment, aquest castell era de l'abat de Poblet.[302]

Defensar-se o atacar

En moltes cases hi havia un escut, com per exemple un broquer o un pavès, o bé una ballesta, una espasa, una llança, un godandart (una llança curta), una visarma i, més rarament, una ronca (també una mena d'alabarda). Podem pensar, com acabem de veure, que algunes de les armes tenien una funció decorativa. És molt possible que algunes espases, escuts, alabardes o llances estiguessin penjades a la paret; de vegades, com hem dit, s'afirma a l'inventari que eren molt velles.

301. Tant a Catalunya com al País Valencià com en altres països europeus els religiosos valoraven per exemple d'una manera especial la representació de la Mare de Déu amb el Nen als braços. A Itàlia, el predicador Giovanni Dominici cridava l'atenció sobre la importància de la representació de la Verge Maria amb Jesús als braços i amb un ocellet o una magrana a la mà. Una altra representació que es valorava era la del Nen Jesús mamant. I. ORIGO, *The Merchant of Prato. Francesco di Marco Datini, 1335-1410*, Nonpareil Books, Boston, 2002 (primera edició: 1957), p. 257.

302. EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 283.

Algun cop també trobem que hi havia en una sala tota una cuirassa, possiblement també com a objecte decoratiu. Amb tot, també és cert que, de vegades, algunes d'aquestes armes tenien una finalitat defensiva evident i que la gent volia tenir fàcilment a l'abast, per exemple una ballesta i un broquer. La violència quotidiana i l'ambient de l'època feien que fos normal disposar d'alguna arma personal per a defensar-se (i si convenia per atacar). En parlarem més endavant, en un proper apartat dedicat d'una manera específica a les armes, que clourem fent un comentari precisament sobre l'existència a les cases d'eclesiàstics de ballestes i de broquers (una mena d'escut rodó).

El joc

A les cases inventariades en els documents que publiquem trobem el testimoni de diferents jocs. Potser el més difós és el joc d'escacs i el de taules. Descobrim en moltes cases l'existència del taulell i de les peces d'escacs. Al document 7 (any 1348), entre els béns d'un prevere beneficiat, es fa menció d'"I joch d'escachs". Al document 17, a la casa d'Arnau Odalguer (any 1383), s'esmenten "scachs e taules", amb un massapà (o capsa), potser per guardar-hi les peces. A l'inventari 33 (any 1393), trobem, a la casa del canonge Joan de Peralta, "I taulell de scachs ab sos escachs". Aquest mateix "tauller ab taulles e ab los scachs" va valdre 7,5 sous, en ésser venut poc després a l'encant públic (doc. 34). I en aquest mateix encant es va vendre "I taulell poch de escachs, ab sos escachs", per 9 sous i 1 diner. Al document 43 (any 1396), els encants dels béns de Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat, es va subhastar "I taulel de escacs e de taules, ab ses taules e ab sos escacs" i es va cobrar 6 sous i 9 diners. De vegades, la descripció de l'objecte inventariat és interessant i molt aclaridora. A l'inventari del rector Guillem s'Escala (doc. 58, any 1403), el notari que féu el document va escriure: "I taulel gran de jugar ascacs ab seynal d'Escala, ab sos escachs, e de la altra part de jugar a taules, ab ses taules". Sembla que, com s'esdevé encara actualment (amb el joc de dames), era un taulell amb dues cares, una per a jugar a escacs i l'altre per a jugar a taules. Tanmateix, com veiem en altres documents, no sempre era així; a l'inventari d'un prevere beneficiat (doc. 161, any 1559), es parla de "dos taulells, lo hu de escachs y l'altre de taules, ab escachs y taules".

Coneixem prou bé el joc d'escacs, que ha arribat sense gaire canvis fins a l'actualitat. Les taules, en canvi, tot i que s'assemblaven una mica al joc de dames, eren en molts aspectes diferents del joc actual. Sembla que per jugar a taules calia fer servir els daus; per aquest

motiu, de vegades el joc de taules era mal vist (com el de daus o bé el de naips) i àdhuc va poder ésser prohibit. Tanmateix, com veiem amb aquests exemples, molt sovint les taules foren una excepció amb relació a altres jocs de daus que eren bandejats (en un document de l'any 1284 s'establia, per exemple, "que negú hom no gaus jogar [...] en negun joch de daus, exceptat joch de taules"; text citat al *Diccionari català-valencià-balear*).

En documents de la fi del període estudiat també trobem altres esments dels escacs. A la sagristia de la catedral de Lleida hi havia "hun scach sive roch del joch dels scachs del gloriós mossèn sent Ramon" (doc. 115, any 1486). El roc corresponia a la peça que ara anomenem torre (encara ara parlem, però, d'enrocar). I, als documents que publiquem en aquests volums, podem trobar altres mencions dels escacs. A l'inventari del canonge Gaspar Ferrer (doc. 125, any 1504) hi ha l'esment d'una "capceta de fust, ab hun goch de scachs petits", i al del canonge Ramon de Solsona (doc. 128, any 1507), d'un "caxó de tercia, en lo qual ha hun goch de scachs en lo cubertor, ab moltes scriptures sues pròpies". El *Diccionari català-valencià-balear* interpreta el mot tarsia com a "embotit, peces encastades dins un moble" i recorda que ho traduïen al llatí com a *tessellato*, com si fos fet de tessel·les.

Pel que fa als escacs, recordem també el document 140 (any 1522), inventari del canonge Joan Creixença, en què es parla d'"una taula redona, ab joch de scachs". Sembla que hi havia algunes taules en què podíem trobar el taulell del joc dibuixat o encastat al damunt. Per cloure aquest apartat, recordem que el prevere beneficiat Miquel Casset tenia a casa "una cistelleta de sarga, plena de scachs" (doc. 168, any 1563), que sabem que fou venuda al bisbe Maiques pel preu de 2 sous i 6 diners (doc. 169). Podem concloure dient que el joc d'escacs era molt difós a les cases dels eclesiàstics.

FUNDACIÓ NOGUERA

La cultura, l'arxiu privat i la comptabilitat

En moltes de les cases inventariades existia un espai i un conjunt d'objectes destinats a la cultura i també a la comptabilitat i l'administració del patrimoni. Ja hem fet esment de l'existència en molts dels habitatges d'un estudi. Tanmateix, a la casa del prevere i mestre Bartomeu Grassa (doc. 177, any 1568) trobem que els llibres es conservaven en la mateixa cambra on dormia aquest eclesiàstic i professor universitari. A més, com veiem en aquest cas, el valor (no només econòmic) de la cultura era molt gran a casa seva i, ben cert, en la

seva vida. La biblioteca del mestre Grassa, cal repetir-ho, era molt rica, era molt valorada per aquest professor de l'Estudi General de Lleida i havia estat acuradament ordenada; per contra, la resta d'objectes de l'habitatge eren escassos i més aviat pobres.[303]

A part dels llibres, que estudiarem més endavant, ara podem fixar un moment l'atenció en els objectes de comptabilitat que apareixen en alguns dels inventaris que transcrivim en aquests volums. En el document 29 (any 1392), inventari dels béns del rector de la parròquia de Sant Joan de Lleida, trobem un esment de les cartes i dels documents que eren guardats "en la caxa de la sagristia de Sent Johan". Hi havia cartes de venda, censals, àpoques, etc. Són la mateixa mena de documents que contenen algunes caixes o armaris d'altres eclesiàstics i laics que tenien alguna propietat i alguns drets. Aquest conjunt de documents formaven un petit arxiu que, si hi havia algun plet o judici, havia de permetre defensar el patrimoni familiar o, en el cas dels homes d'Església, els drets de la institució eclesiàstica que regentaven.

Podem esmentar alguns exemples de laics i, després, alguns d'eclesiàstics. En l'inventari de Caterina, muller del difunt Joan Botella, jurisperit de Lleida (doc. 102, any 1481), els que feien l'inventari trobaren, curiosament a la cuina, en "una caxa, molts plechs de cartes", tres cartes de censals, un contracte i "dos plechs o tres de contractes, en què ha diversitats de contractes".

Segons l'inventari dels béns de Miquel Montgai, ciutadà de Lleida (doc. 131, any 1510), en un calaix, a la cambra del difunt, foren trobats setze plecs de cartes, vint-i-nou cartes i, també, dos trasllats o còpies de documents. Hi havia algunes cartes interessants —que per desgràcia no foren transcrites—, com la que deia: "De la qual la ciutat vené los enfronts de les cases del Areny". A més, també hi havia "hun plech de papés", albarans i altres scriptures i "altre plech de scriptures y albarans" i molts albarans més. Pel aquest mateix inventari 131 sabem que a l'estudi de Miquel Montgai es guardava un "libre nomenat «Censals»", uns "libres dels comuns de la Claveria", "hun libre de la marmesoria d'en Gallart", "hun libre de dates y rebudes", "hun libre de compres intitulat «Bellpuig»", "altre libre de compres de la Botigua", dos "libres de deutes", "hun jornaler" (on potser s'apuntaven els jornals), i, en un calaix del taulell, "hun libret de albarans" i, encara,

303. I. SÀNCHEZ-BOIRA, "La casa i els llibres de Bartomeu Grassa, mestre d'arts, rector de Sant Martí i prevere beneficiat (any 1568)", a J. BOLÒS (ed.), *Estudiar i gestionar el paisatge històric medieval, Territori i societat a l'edat mitjana*, IV, 2007, pp. 386-399.

"molts plechs de cartes de Roma". Era un conjunt de documents, un petit arxiu, ben notable.

Un altre exemple interessant, tot i que potser menys espectacular que el precedent, és l'inventari de Joan del Camp (doc. 70, any 1460), en què hi ha un apartat breu dedicat a les cartes, on es fa esment d'un censal de quinze lliures que havien de pagar uns homes de les Cases de Corbins (Segrià), un censal de 8 sous i 4 diners i un violari de 16 sous i 8 diners d'uns homes d'Albesa i de la Portella (la Noguera). Com s'ha estudiat amb relació a moltes ciutats, l'àrea on els habitants de la ciutat de Lleida compraven censals era un bon reflex del territori on hi havia una influència econòmica del centre urbà.[304]

Un parell d'exemples relacionats amb eclesiàstics. A la casa del prevere Joan Monge (doc. 117, any 1488), a l'estudi, després de fer la relació dels llibres, hom diu que hi "fonch trobat hun capbreu escrit de mà del dit deffunt" i "hun altre capbreu, escrit de mà del dit deffunt, que és dels censals <que> se fan al benefiu de Sent Cosma et Damià, en Sent Andreu".

I, en darrer lloc, cridem l'atenció sobre el document 149 (any 1539), del canonge Lluís de Montsuar, on es descriu que tenia "I caxa de secretari, ab sa tisora y caixonets dedins, de tersia"; dins d'aquests caixonets hi "havie letres y bulles, tot cosa de Roma". La Lleida d'aquests segles XV i XVI era una ciutat oberta al món, on la seva gent es relacionava no sols amb persones de la resta de l'estat —allò que ara anomenem la Corona catalanoaragonesa—, ans també amb terres i ciutats molt més allunyades; això certament és el que permet d'entendre, per exemple, la difusió dels ideals del Renaixement cultural europeu i de l'humanisme en els ambients eclesiàstics i universitaris d'aquesta ciutat.

Per cavalcar

Com ja hem dit, en moltes cases hi havia un estable amb animals. Amb relació a aquests animals trobem un gran nombre d'accessoris. Pel que fa a les bèsties que es podien cavalcar, com els cavalls, els muls o els rossins, podem esmentar el cabestre o xàquima ("una xàquima de cuyro, ab son arreu", doc. 81, any 1463; "huna xàquima de cuyro" venuda per 6 diners, doc. 113, any 1483), el fre ("II ffrens",

304. J. BOLÒS, *Dins les muralles*.... p. 327; J. BOLÒS, *Els origens medievals del paisatge català. L'arqueologia del paisatge com a font per a conèixer la història e Catalunya*, Institut d'Estudis Catalans - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2004, pp. 140-146.

doc. 8, any 1354; "dos frens, hu de mula, altre de rocí", doc. 70, any 1460), el tarí (una classe de fre), el mos (part del fre que entra dins la boca de l'animal), la brida ("hun moç, tarí e una brida", doc. 81), el morral ("albarda, e Iª cingla e I morral, [...] cadenes", doc. 42, any 1396), les regnes ("una brida ab capçanes e regnes", doc. 30, any 1392), les falses regnes ("hunes beaces e huna falsa regna", doc. 110, any 1483), les capçanes ("unes capçanes negres ab tapes negres", doc. 58, any 1403), el pitral ("hun pitral de mula", doc. 103, any 1482), les cingles, el gambal ("un parell de streps ab sos gambals", doc. 150, any 1545), els estreps ("hun cabaset chic, ab ffrens y estreps", doc. 133, any 1518), el dogal[305] ("unes cadenes y dogal de la mula", doc. 149, any 1539), la sella ("una sela de caval, ab esmalts", doc. 8, any 1354), el bast ("un bast de pocha valor", doc. 11, any 1376), l'albarda ("albarda, e Iª cingla e I morral [...] cadenes", doc. 42, any 1396) o l'arçó ("una bossa de cuyro, per portar al arçó", doc. 160, any 1559).[306]

A més, trobem mencionats altres objectes que també s'han de relacionar amb els animals, com l'estríjol[307] ("I strígol" que valia 7 diners, doc. 3, any 1345; "strígol de fust", doc. 98, any 1474; "I strígol sens mànech, dolent", doc. 149, any 1539), les cadenes de ferro ("unes morralyes o cadenes de ferre, per a mula", doc. 133, any 1518) i els esperons ("II sperons larchs, per cavalcar per a ciutat", doc. 149, any 1539). Així mateix, amb relació al bestiar, trobem les bonetes[308] ("unes bonetes de cuyre", doc. 2, any 1345; "I boneta de cuyre oldana", doc. 33, any 1393; "unes bonetes de tela negra, pintades", doc. 141, any 1523), les alforges ("huna alforga de cuyro", doc. 118, any 1488; "una alforgeta de cuyro, francesa" i "unes bonetes", doc. 131, any 1510; "dos parells de alforgetes", doc. 161, any 1559) i les beaces[309] ("unes beaces de cuyro", doc. 29, any 1392; "unes beaces, ab I p<ar>eyll de sperons", doc. 57, any 1402).

FUNDACIÓ NOGUERA

305. El dogal era la corda que anava unida al cabrestell o a la cadena i servia per a subjectar i menar les bèsties. *DCVB*.

306. L'arçó era l'arc de fusta que hi havia davant i darrere de la sella i del bast, i que servia d'ànima a aquests ormeigs. *DCVB*.

307. L'estríjol és un raspall de ferro, fixat a un mànec de fusta, que serveix per a netejar el pèl de les bèsties cavallines o bovines. *DCVB*.

308. Les bonetes eren una mena d'alforges que es duien damunt la cavalcadura per fer un viatge. *DCVB*.

309. Les beaces també eren una mena d'alforges: eren un conjunt de dues bosses unides per damunt amb una corretja que es posava sobre l'esquena de l'animal, de manera que pengés una bossa a cada costat de la bèstia. *DCVB*.

Si comparem tots els objectes que trobem nosaltres a Lleida amb els que, en aquesta mateixa època, hom ha pogut documentar a Mallorca pel que fa a les guarnicions de les bèsties veiem que les diferències no són gaire importants.[310]

Els vestits i els eclesiàstics

Ja hem parlat dels teixits, de la roba i dels vestits en un apartat precedent. Pel que fa als vestits, cal dir que, en el conjunt de documents publicats en aquest llibre, trobem especialment ben representades les robes d'eclesiàstics. Podem fer un cop d'ull, per exemple, als principals vestits que hi havia a les cases de vint-i-sis eclesiàtics del segle XIV (preveres beneficiats, ardiaques, un canonge, degans, sagristans, prebosts i un capellà del comte). Tal com podem veure en el quadre adjunt (fig. 16), tots aquests eclesiàstics tenien uns quants vestits, alguns dels quals gairebé sempre eren presents en llurs cambres o bé sovint dins de les caixes que hi tenien.

FIGURA 16

Vestits esmentats als inventaris d'eclesiàstics del segle XIV

documents	2	4	6	8	9	11	13	16	18	20	21	22	24	26	27	29	31	33	35	37	40	42	46	47	48	51
almeixia												■	■		■			■	■		■		■			
almussa				■	■	■		■	■		■	■	■	■	■	■		■	■	■	■	■	■	■	■	
birret			■	■		■		■													■				■	
capa de cor	■	■			■			■				■	■	■			■	■	■	■		■	■	■	■	■
capell			■	■		■							■					■								
cota	■			■		■				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
garnatxa						■	■							■				■								
gonella	■		■	■	■										■	■		■	■				■			■
gramalla	■	■	■	■	■	■	■			■				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
jaqueta																■		■			■	■				
jubet o gipó				■															■							
manto				■			■							■		■	■	■	■		■		■	■		
sobrepellís	■	■	■	■	■	■			■		■	■		■	■	■		■		■	■	■	■	■		■
tabard				■						■			■	■												

A la columna de l'esquerra es mencionen els diferents vestits i a la filera superior els números dels documents.

Veiem que gairebé tots tenien una gramalla, una cota, una almussa (una mena de caputxa), un sobrepellís, una capa de cor, una

310. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., pp. 101-102.

gonella, etc. Altres robes, com podia ésser una jaca, un tabard o un gipó eren molt més excepcionals. Certament, encara que no consti en el quadre, la majoria d'aquests eclesiàstics també tenia un caperó (una caputxa que també cobria les espatlles i l'esquena) i molts d'ells tenien camises o calces.

Fem un esment d'allò que trobem als segles següents. A partir d'aquestes dades, tot i que caldria fer-ne un estudi més detallat, podem assenyalar que, als segles XV i XVI, hi hagué alguns canvis en les modes o potser, de vegades, només en la manera d'anomenar les coses. L'any 1482 (doc. 103), el canonge Vicent Sopeira tenia almusses, sobrepellissos, gipons, un gonell, una capa, una clotxa, etc. En el seu inventari ja no es fa esment ni de gramalles ni de mantons, almeixies, etc. Si ens n'anem al segle XVI, Bernat Berenguer, un prevere beneficiat (doc. 158, any 1556), només tenia a casa seva, quan va morir: una cota, uns *saios*, almusses, sobrepellissos, etc. De la mateixa època, Miquel Gasset, un altre prevere beneficiat (doc. 168, any 1563), tenia un guarda-roba molt més ben proveït, amb cotes i cotetes, manteus i *saios* (per exemple un de Courtrai —en francès; Kortrÿk en flamenc—), almusses, un gipó d'Ostende, sobrepellissos, un capot de Courtrai, barrets i barretets, camises, etc. Noves modes en la forma de vestir, noves modes lingüístiques i possibles noves relacions comercials feren que hi hagués canvis, i això fins i tot era així amb relació a un conjunt humà tan poc sensible als canvis i les noves modes com podia ésser el dels eclesiàstics.

Les armes

Les armes formaven part de la vida quotidiana dels lleidatans de la baixa edat mitjana (de la mateixa manera que s'esdevenia en la majoria de les ciutats europees). Només cal fer un cop d'ull a alguns inventaris d'eclesiàstics per a adonar-nos-en. De fet, si tenim present la violència que hauríem trobat molts dies als carrers de la ciutat, als segles XIV, XV o XVI, entendrem el motiu de la importància que tenien les armes defensives (o ofensives). En gairebé totes les cases hi havia una arma. Ara no pretenem pas fer un estudi aprofundit de les armes que són esmentades als documents. Només volem fer una primera aproximació a aquest tema a base d'establir una comparació amb treballs fets amb relació a altres països de parla catalana. A continuació, a l'apartat següent, farem el mateix en estudiar els llibres conservats a les biblioteques lleidatanes de la tardor de l'edat mitjana.

Antoni Ignasi Alomar, l'any 1995, va publicar un acurat treball de recerca sobre l'armament a Mallorca a l'edat mitjana, en el qual l'estudi dels aspectes terminològics hi tenia una importància fonamental.[311] L'existència d'aquest treball pot permetre d'establir unes comparacions entre allò que trobà Alomar a Mallorca i allò que diu la documentació que hem transcrit en aquests volums. Una altra obra bàsica amb relació a l'arnès medieval és el llibre que Martí de Riquer va publicar l'any 1968 i que recentment ha estat reeditat.[312]

Espases

Seguint l'esquema que proposa Antoni I. Alomar, podem dedicar un primer apartat a les armes ofensives, en primer lloc a les espases. Com assenyala Alomar, la innovació més important que s'esdevingué en aquesta època fou l'aparició de l'anomenada espasa de dues mans, que era més llarga i s'havia d'agafar precisament amb les dues mans alhora. Estava pensada per a tallar i per a enfrontar-se a les armadures de ferro, cada cop més preparades per a la protecció. Alhora, però, hauríem trobat l'espasa d'una mà que, a Mallorca, d'ençà de l'any 1301 (i així mateix a Lleida més tard), també rebia el nom de manerès i que, des del 1452, era anomenada espasa manesca o bé, des de l'any 1453, espasa d'una mà.[313] Al costat d'aquestes espases d'una o de dues mans, també hi ha documentat a Mallorca, d'ençà del 1283, el bordó i, més tard, l'estoc. L'estoc era l'espasa que punxava, que feria de punta (com abans el bordó).[314] Tanmateix, a l'hora de consultar els documents lleidatans, cal pensar que moltes vegades s'utilitza la paraula bordó per esmentar el bastó que hom duia durant els pelegrinatges o les processons i que, per tant, no era pas una arma.

Les diferents parts de l'espasa rebien diversos noms, que de vegades trobem esmentats als inventaris que publiquem. L'espasa era formada per la fulla o ferrussa i també pel mantí o mànec de l'arma. Entre el mantí i la ferrussa hi havia la croera, que evitava que la mà rellisqués cap a la fulla tallant.[315] A més, amb relació a l'espasa i també

311. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa a la Mallorca medieval. Terminologia*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1995.

312. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals*, Edicions Ariel, Esplugues de Llobregat, 1968 (hi ha una nova edició publicada per La Magrana, Barcelona, 2011).

313. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 148.

314. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller*..., p. 147.

315. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller*..., pp. 145-146. S'hi estudien acuradament les mides de totes aquestes peces.

amb els coltells, ganivets i punyals, es parla sovint de la guaspa i del brocal ("gavinets petits, la bayna verda, broqual d'argent e guaspa ab hun cordó vert", doc. 79, any 1463), dos termes que s'apliquen a una part de la beina.[316]

Pel que fa a les espases i a altres armes molt semblants, com l'estoc o el manerès, primerament farem una llista de les vegades que apareixen a la documentació que publiquem i, a continuació, inclourem una taula que ens permetrà de comparar les mencions de les armes d'aquest grup que trobem a Lleida i les que, si fa no fa durant aquests mateixos anys, Antoni I. Alomar va documentar a Mallorca.[317] En cada cas, esmentarem les dates extremes en què, segons les fonts conservades i publicades, són documentats els diferents objectes.

Bordó: 57; 149.
Espasa: 8 – 176; "una spasa de una mà", 65; "Iª espasa antiga, ab pom de leutó", 33; "dues spases ab sos broqués, lo pom de la una daurat", 71; "una spasa, ab lo mantí de fil de argent", 145; "una spasa curta, ab la bayna dolenta", 154.
Espasa de dues mans: 65; 118.
Estoc: "un stoch de home d'armes", 145; 149.
Manerès: "un manerès ben guarnit", 65 (any 1441).
Maneresat: "manaresat", 54 (any 1400).

Espases	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
bordó	1402-1539	1345-1492
espasa	1354-1460	1304-1499
espasa d'esgrima	–	1345-1492
espasa de dues mans	1441	1437-1498
estoc	1529-1539	1388-1493
manerès	1441	1443
maneresat	1400	–

316. D'acord amb la definició d'Alomar, el bocal era un reforç semblant a una faixa que protegia la part superior de la beina de l'espasa i d'altres armes, i que corresponia al reforç inferior (dit guaspa). La guaspa era la virolla metàl·lica que hom posava a l'extrem inferior d'una beina per a reforçar-la. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*…, pp. 266 i 315.

317. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*…, p. 234.

Dagues

D'acord amb l'esquema proposat per Antoni I. Alomar, a continuació parlarem de les dagues i, tot seguit, dels coltells i, després, de la resta d'armes ofensives i defensives. Pel que fa a les dagues, Alomar trobà a Mallorca uns noms que determinen els diversos tipus d'armes, els quals són bàsicament els mateixos que els que apareixen a la documentació que hem transcrit. Amb tot, en el seu cas la dificultat de classificar i sobretot de diferenciar aquesta mena d'armes el portà a dir, l'any 1995, que "sobre les denominacions de les armes blanques tenim el problema que n'hi ha moltes contra els tipus formalment classificats, que són pocs. *Daga*, *punyal*, *copagorja* i, tal volta *broca* o *brotxa* són sinònims; el tipus és antic, canvien els noms".[318] Certament, pel que fa a Lleida i a les armes esmentades als documents, es planteja el mateix problema. A més, cal assenyalar que en la documentació d'aquesta ciutat no hi trobem cap menció de l'anomenada "misericòrdia", que devia tenir una certa importància durant les lluites que s'esdevenien a les llices. Certament, el fet que no la trobem esmentada no vol dir pas que no hi hagués a la ciutat aquesta arma i que no se'n conegués el nom.

El basalard era un tipus especial de daga. Podem recordar la magnífica descripció que hom fa d'aquesta arma a l'inventari d'Alfons IV el Magnànim, de l'any 1417: "un basalart ab la fulla scanuda, ab lo mantí, pom e croera de banya negra, ab flors de os blanch, gornit lo pom e croera d'argent daurat de obratges menuts, e en lo dit pom ha dos senyals de calderes, d'argent daurat, ab camp vermell, ab son guanivet, ab dolces negres, ab una beyna de cuyr negre picat, ab dos bocals e guaspa d'argent daurat de la dita obra, ab una tireta o cordó de seda morada ab los caps d'argent daurat".[319] Les dolses eren unes peces que servien per defensar la mà i eren situades entre el pom i el mànec o el mànec i la fulla.

A continuació, com en parlar de les espases, farem una llista de les dagues o d'aquelles armes blanques semblants a les dagues que trobem mencionades a la documentació de Lleida i, tot seguit,

318. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 148. El mateix afirmava M. de Riquer quan asegurava que: "atenint-me només a les lletres de batalla que tinc recollides, que els tres termes designen la mateixa arma, anomenada *daga* fins aproximadament al 1440, *copagorja* en un lapse que va, poc més o menys, del 1447 al 1467, i *puntal*, finalment, a partir del 1467, amb antecedents vers 1457. El nom *daga*, no oblidat, reapareix el 1475 i el 1477". M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller*..., p. 154.

319. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller*..., p. 155.

en un quadre, compararem el marc cronològic dels esments que trobem a Lleida amb relació als que Alomar ha documentat a l'illa de Mallorca.[320]

Alfange: 161 (any 1559, "alfanja").
Basalard [daga grossa de fulla ampla prop del mantí]: 21 (any 1386); 63; "basalart ab bayna blancha", 65; 70; 76 (any 1462).
Coltellina [daga llarga i punxeguda, potser només amb un tall]: 108; 123.
Coltellina genovesa [amb dos talls i que podia ésser curta]: 110.
Copagorja [una mena de daga]: 97; "papagorja", 99.
Daga: 58; 65; "una daga francesa, sense bayna", 120; llarga, 161; 168.
Dagueta: 130.
Faquí: 103 (any 1482, "hun faquí").
Punyal: 47; 58; 99; niellat, 102; 120; 130; daurat, 134; buidat i daurat, 143; terciat, 164; 176.
Punyalet: 100 (any 1478).

Dagues	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
alfange	1559	-
basalard	1386-1462	1396-1473
broca	–[321]	1349-1426
coltellina	1483-1500	1453-1495
coltellina genovesca	1483	1453-1480
copagorja	1474-1478	1451-1496
daga	1403-1563	1388-1496
dagueta	1509	1406-1486
faquí	1482	1443-1493
misericòrdia	–	1358
punyal	1398-1564	1430-1499
punyalet	1478	1437-1497

320. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*…, p. 218.
321. L'any 1392 (doc. 29), es fan esment, tanmateix, d'"I pareyll d'esperons de brocha".

Coltells i ganivets

Si seguim l'esquema que proposa Alomar en el seu llibre, després de parlar de les dagues, simètriques, hem de parlar dels coltells, amb un sol tall i un mànec asimètric. En la documentació que publiquem en aquests volums trobem sovint esments de coltells: de tall, de cinta, gascons, i també de coltellets i de coltellassos. Dins d'aquest mateix apartat també cal incloure els ganivets. Cal dir, d'altra banda, que, en alguns casos, com esmenta la mateixa documentació, alguns coltells i alguns ganivets no eren utilitzats com a armes sinó com a eines de cuina o com a eines per fer una feina manual; aquells casos en què els inventaris diuen clarament que l'objecte no tenia una finalitat bèl·lica han estat escrits entre claudàtors. Certament, d'aquesta manera, ens adonem, per exemple, que la funció principal de tots els coltellassos que trobem mencionats als documents que publiquem era treballar a la cuina.

A continuació farem una llista dels coltells i dels ganivets esmentats a la documentació publicada en aquests volums; com hem fet en els casos precedents, anotem els números de tots els documents on són mencionats; després, en un quadre, comparem l'abast cronològic en què són mencionats aquests objectes a Lleida i a Mallorca, a partir de la documentació conservada i publicada.

Coltell: 8; "I coltell ad dolses negres", ["I coltell de cohïna"], 24; ["I coltell maner, de tallar cansalada", 25]; "I coltell de cinta ab la guaspa e el brocal d'argent e ab lo mànec de vori", 33; "II coltells ab son ganivet, esmaltats d'argent sobredaurat, a forma de cort de Roma, ab sa bayna"; "III coltells, tots de fferre ab son ganyvet, daurats en lo mantí, ab sa bayna negra", 26; 29; 33; "un coltel gran ab les tarnas blancques", 34; ["I coltel de cuyna", 41]; "I coltell ho punyal, ab foure negre", 47; "tres coltels ab mànechs de os, ab son stoy de fust", 48; 55; 57; ["I coltel de cortir, de poqua valor"]; "I coltel, ab les tarnes negres"; "I coltel, ab les tarnes blanques", 60; "I coltell petit, ab dolses blanques", 63; "una coltelera vella, ab tres coltells rovelats e dolents", 76; ["tres coltells del offici", 134].

Coltell de tall: "I coltell de tayll, 8; tres coltells de tayll", 11; "I coltell çaragoçà de tayll", 25; "I coltell de tayll, ab punta roma", 26; 33; "III coltells de tall, ab sa caxeta", 49.

Coltell de cinta: 8; "I coltel de cinta, ab dolses d'os", 24; "I coltell de cinta ab la guaspa e el brocal d'argent e ab lo mànec de vori", 33; "I coltell de cinta", 43.

Coltell gascó o gasconil: "hun coltel guasconil", 131.

Coltellet: 3; ["I coltellet de tayllar carn", 58]; "I coltellet, ab sa bayna negra", 149.

Coltellàs: ["I coltelaç sens bahïna, de cohïna", 24]; [25]; ["I coltellaç de coyna", 33].

Ganivet: "estoyg ab dos coltels e II ganivets ab mànech de vori", 8 – 176; "un ganivet ab mànech de vori sens beyna", 9; "I ganivet ab una siveylla d'argent", 63; "dos parells de gavinets, ab mànechs de fust, grochs, sotils; hun parell de gavinets en hun foure, ab los mànechs negres, nous; tres gavinets en hun foure, molt vells e antichs; hun gavinet sense foure, ab dolses negres", 76.

Ganiveta: "una coltelera, ab una ganiveta y una forqueta", 125.

Coltells i ganivets	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
coltell	1354-1462 [1518]	1309-1493
coltell de tall	1354-1399	1334-1397
coltell llarg	–	1430-1466
coltell gasconil	1510	–
coltella	–	1457-1496
coltella genovesca	–	1459-1487
coltellàs	[1387]-[1393]	1370-1415
ganivet	1354-1564	1349-1496
ganiveta	[1504]	1376-1499
ganiveta de dona	–	1452-1465

FUNDACIÓ NOGUERA

Armes llancívoles

L'arma llancívola més difosa era el dard, documentat a Mallorca des de l'any 1325. A les cases de Lleida també trobem esments d'aquesta arma que es podia projectar amb l'ajuda d'un llaç. A part dels dards, a Lleida no trobem altres armes semblants a aquesta, que eren, però, usuals a Mallorca, com podien ésser l'ascona, el ficall, el mandró o la javelina.

A continuació fem una llista dels esments de dards, dardells i llances curtes que trobem a la documentació de Lleida que publiquem i, a continuació, un quadre comparatiu de la cronologia en què trobem aquestes armes a Lleida i a Mallorca. La cronologia de les armes de

Mallorca prové del llibre d'Alomar sobre la terminologia de l'armament i la defensa a l'edat mitjana.[322]

Dard: "una lança e tres darts", 24; 25; 42; 43; 54; 81; 90; 91; 99; "hun dart ab l'asta verda", 120; "dos lances curtes e hun dart vert", 121; "dos darts", 131.
Dardell: 156; 164; 171; 176.
Llança curta: 110; 121.

Armes llancívoles	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
ascona	–	1358-1441
atzagaia	–	1400
dard	1387-1510	1331-1493
dardet / dardell	1552-1564	1439-1456
ficall	–	1451-1485
glavi de botar	–	1410-1450
llança curta	1483-1492	1434-1490
llança de botar	–	1446-1499
llança manesca	–	1449-1499
mandró	–	1343-1454
verga	–	1358-1451
verga corsesca	–	1435-1451
verga sardesca	–	1370-1413
verrut	–	1390-1416
xavarina (llança)	–	1348-1490

FUNDACIÓ NOGUERA

322. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 235. A la casa d'un esmolet de Barcelona, hi havia també una verga sardesca, a part d'una espasa, dues llances i un pavès. Els consellers d'aquesta ciutat havien manat que els menestrals que treballaven a l'obrador, quan era situat a l'entrada de la casa, tinguessin unes armes a prop. T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet...", p. 24.

Armes copejadores

Un altre conjunt d'armes són les anomenades per Antoni I. Alomar armes contundents o copejadores (en francés *de choc*). Les més importants eren les destrals i les maces. A Lleida, de vegades, les maces també reben el nom de caps de ferro. El soldat que dorm al Retaule de la Resurrecció de Lluís Borrassà, conservat al MNAC, aguanta amb les dues mans una maça. La maça era, a parer de Ramon Muntaner, una de les armes preferides del rei Pere II el Gran. En un inventari de l'any 1436 es fa esment, d'una manera molt semblant a un dels que publiquem, de "dos maces ab cadenes clavades ab sos mànne<c>s de fust e correig per a entrar en batalla".[323] Al Segrià, no trobem cap exemple d'altres armes d'aquest grup, que sí que hi ha a la documentació mallorquina, com pot ésser el manaire, una mena de destral de combat, o el marràs o marrassà, una mena de matxet.[324]

Un aspecte que de vegades és molt difícil d'aclarir és l'ús real de l'objecte. Mentre algunes vegades és evident i indubtable ("una masa de home de armes"), d'altres vegades no és pas gaire segur que la utilitat principal de la possible arma no fos una tasca domèstica gens violenta (és així, per exemple, amb relació a algunes de les atxes). Pel que fa a aquestes atxes, quan havien de servir com a armes, segons un document de l'any 1424: "una atxa, cascuna ab destral, martell e daga, tots d'un lonch, acostumades de portar en batalla". D'acord amb la descripció que en fa Martí de Riquer, el destral era la fulla tallant perpendicular al mànec; a l'extrem oposat del destral hi havia el martell, que podia tenir una forma semblant a l'eina casolana; la daga era el dard punxegut superior, situat a continuació del mànec.[325]

Com fem sempre, a continuació incloem una llista dels esments de les destrals, maces, caps de ferro i atxes que trobem als documents lleidatans. Tot seguit compararem la cronologia de les armes a Lleida i a Mallorca, tal com hem fet fins ara amb relació a les diverses armes estudiades.

FUNDACIÓ NOGUERA

Atxa: "Iª atxa", 3; "una acha petita, d'armes", 81 (any 1463); "una acha de ferro rovellada, ab màneg de fust", 102 (1481); "huna atxa gran", 110; "un troç de atxa", 160.

Cap de ferro: "II matraçs e I capfferre", 8; "una maça ho cap de ferre", 121.

Destral: 2-176; "Iª destraleta manera", 43; "una destral migancera e altra petita, manera", 87.

323. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller...*, p. 159.
324. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, pp. 148-149.
325. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller...*, p. 156.

Maça: 2-155; "Iª maça de ferre ab cadeneta", 33; "una maça de fferre molt antiga", 105; "una masa de home de armes", 145; "I masa de torneix, ja usada", 149.

Picassa:[326] **"una picaça grant", 55.**

Armes copejadores	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
atxa	1345-1559	1382-1499
cap de ferro	1354-1492	–
destral	1345-1564	1345-1451
maça	1345-1552	1339-1451
maça cavalleresca	–	1345-1376
maçota	–	1433-1485
manaire	–	1339-1451
manairí	–	1321
marrassà (i marràs)	–	1430-1457
picassa	1401	–

Armes d'asta

Com assenyala M. de Riquer, la llança era l'arma més usada després de l'espasa en les lluites que es feien a cavall. Moltes vegades s'esmentaven les mides d'aquest instrument. Per exemple, en un document del 1403, relacionat amb una lletra de batalla, es parla d'una llança que "haurà dotze palms de lonch l'asta e lo ferra hun palm, de la fayçó dels ferres comuns". I, en un document del 1518, es fa esment de "lansas manescas de quatorze palms de larch l'asta, ab fere de palm e mig, aserat, aristoll de huna mà de larch". Aquest aristol protegia l'extrem inferior de l'asta.[327]

Tal com indica Antoni Ignasi Alomar, la novetat d'aquest tipus d'armes, com el glavi o la visarma, va lligat a la introducció de canvis per tal que la infanteria pogués lluitar contra els cavallers amb armadura. Com esmenta Alomar, "amb un ferro per a ferir no únicament de punta sinó amb un tall o dos, lateral gran, combinat, de vegades,

326. Picassa: destral de llenyater. *DCVB*.
327. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller...*, pp. 159-160.

amb una punta lateral esmolada de distintes formes, per a tallar les corretges de l'armadura del cavaller i per a tombar-lo del cavall, que es combinen amb una punta".[328] Aquesta mena d'armes, que sovint tenen l'origen en eines de pagès, són el glavi (d'origen francès) i la visarma, ambdós documentats a la segona meitat del segle XIII; aquest darrer, precedent de l'alabarda. La visarma (en un text del 1434 també anomenada lluna) era formada per un mànec llarg, a l'extrem del qual hi havia, paral·lel al mànec, un coltell amb el costat exterior lleugerament corbat.[329] Per exemple, en tenia una, ben agafada amb les mans, el soldat que dorm al mig del Retaule de la Resurrecció de Jaume Cabrera, de Sant Martí Sarroca.

Al segle XIV es va difondre el dall, segons Alomar adaptació de l'eina pagesa que servia per a dallar. Algunes armes que trobem al segle XIV a Mallorca, com el rampagoll i la romanyola, sembla que cal relacionar-les amb la guerra a la mar i, per aquest motiu, lògicament, no són pas esmentades a la documentació de Lleida. En canvi, tant a Mallorca com a Lleida eren molt usuals els godandarts, una mena d'alabarda que tenia l'origen a Flandes.

Alabarda: "altre tancaporta de ras fi, de personatges, ha-y dos alabardes", 141; "dos alabardes e una lança manesca", 145; "I alabarda y una roncha", 149; "una alabarda", 160.

Dall: "I dayll, 33; hun dayll", 81; 90; 99; 102; 104; 107; de ferro, 113; 152; 176.

Dall-falç: 105, 107.

Dallàs: 51.

Glavi: "II glavis in lança", 13; "I glavi", 29; 62.

Godandart: "hun lancer ab dos guodandarts", 71; "hun golandart", 81; 90; 99; 100; 103; 104; 105; 121; 125; 126.

Llança: 13-161; "una lança manera", 71; "tres lances manereses", 81; "huna lança manera", 91; "una lança manera, ab un ferre gran", 96.

Llança manesca: 145.

Llança porquera, 30.

Llanceta: "una llanseta ab un floch", 160.

Ronca:[330] 126; "I alabarda y una roncha", 149.

FUNDACIÓ NOGUERA

328. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 149.

329. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller...*, p. 159.

330. Ronca: arma de tall, semblant a la partesana. *DCVB*. La partesana era una mena d'alabarda de ferro, més gran i més ampla i tallant dels dos costats. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 333.

Visarma: 79; 80; 99; 100; 103; 105; "martell àlies visarma", 133; 154; 155.

Armes d'asta	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
alabarda	1523-1559	
dall	1393-1564	1370-1495
dall-falç	1482	–
dallàs	1399	–
glavi	1377-1408	1375-1493
glavi llarg	–	1411-1430
godandart	1460-1504	1430-1499
llança	1377-1559	1304-1494
llança de junyir	–	–
llança llarga	–	1434-1497
llança manesca	1529	–
llança porquera	1392	1480
llanceta	1559	–
partesana	–	1457-1478
rampagoll	–	1388-1443
romanyola	–	1419-1496
ronca	1504-1539	–
visarma	1463-1552	1454-1478

FUNDACIÓ NOGUERA

Arcs i ballestes

Entre les armes amb propulsors de ressort hi ha l'arc i la ballesta. Com assenyala Alomar, l'arc era barat i potent, però difícil de manejar sense una bona preparació.[331] Per aquest motiu, per exemple a la ciutat de Lleida trobem molt més sovint esments de ballestes, com ja hem pogut comprovar en estudiar les que hi havia en moltes de les cases de la ciutat. La ballesta era molt potent i fàcil de manejar, encara que era més cara que no pas l'arc.

331. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 150.

Arc: 1-170.

Arc fletxer: 65.

Arc rotlloner: "hun arch rotloner", 99; "hun arch rotloner, que va costar un sou", 100.

Ballesta: 25-172; "Iª ballesta pocha, ab ses vires e matraços", 33; "una ballesta d'acer, ab lo cint e aljava; ballesta de fust", 71; "balesta d'acer, rollonera, ab sa tellola", 65; "dues balestes d'acer e una altra rollonera de acer, e altra de fust", 99; "dues balestes, la huna de passa e l'altra rollanera, de acer, ab passadors [...] e són-hi dos mollos de la rollonera", 100; "tres balestes de pasa, ab ses poliges, y dues balestes altres, ab sos armatosts", 133; "una balesta de pasa, vella, sens corda", 145.

En el quadre adjunt comparem les dates en què són esmentats els arcs i les ballestes a Lleida, segons la documentació que publiquem conservada a l'Arxiu Capitular d'aquesta ciutat, i a l'illa de Mallorca (des del 1250, però només fins a l'any 1500).

Arcs i ballestes	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
arc	1343-1563	1348-1460
arc de rotlló	1478	1363-1499
arc turquesc	–	1358-1479
ballesta	1388-1563	1309-1496
ballesta amb tellola	1441	1361-1493
ballesta d'acer	1393-1478	1434-1496
ballesta de fusta	1460-1478	1342-1496
ballesta de passa	1478-1529	
ballesta de lleva	–	1354-1430
ballesta d'estrep	1387-1518	1320-1496

FUNDACIÓ

Paradors i elements de la ballesta

Per a parar la ballesta primerament servien els braços. Quan l'arc de la ballesta es féu més gruixut va caldre recórrer a l'ús d'un croc. Podem copiar la descripció que en fa Alomar: "el croc estava penjat a un cint que duia el ballester a la cintura, amb el qual se subjectava la corda i, aguantant l'arbrer o mànec amb un peu dins l'estrep que tenia darrere l'arc, el ballester l'aixecava i pujava la corda

fins a la nou, peça mòbil on es travava i després es podia disparar".[332] Aquesta era l'anomenada ballesta de peu o d'estrep que trobem, per exemple, documentada l'any 1387. La corretja i el ganxo van rebre els noms de cint i de croc; el ganxo també va ésser anomenat mà de croc o maneta. En una nova etapa, per tal de facilitar vèncer la resistència de l'arc, es va afegir a la ballesta una corriola o tellola; a Lleida trobem, per exemple, l'any 1441, l'existència d'una "balesta gran, d'acer, ab sa tellola". Com assenyala Alomar, aquesta peça va ésser característica de les terres catalanes i italianes (i no dels països castellans, francesos o anglesos).[333] En aquest segle XIV també es va trobar la manera de llançar amb la ballesta bales fetes amb fang o de pedra, anomenades rotllons; d'ací el nom de ballesta de rotlló, forma documentada des de l'any 1341.[334] Una altra novetat fou el fet que s'apliqués un torn a l'arbrer, a l'extrem oposat al de l'arc, que servia per tibar la corda de la ballesta. Aquest torn, més unes politges situades entre el torn i els ganxos, formaven l'anomenada samfonia o martinet.

A continuació fem una llista de peces que formaven part de les ballestes, que s'esmenten juntament amb l'arma, i els documents on es menciona; més avall afegim un quadre on només s'inclouen els paradors de ballesta.

Arbrer: "un arbrer e un arch", 11; 30; "un arbrer de balesta, ab son strep", 55; "una balesta d'acer ab son arbrer", 65; "hun arbrer genovès, de balesta", 90; 120; 133.

Armatost: "dues balestes, la una ab son armatost, l'altra no", 131; "hun armatost de balesta", 133.

Cint: "un cint de ballesta", 55; 71; "una balesta de acer ab son cint e aljava e passadors", 100; "hun cint per a balesta, abollonat, de cuyro", 103.

Cordes: "cordes de balesta; huna balesta, sense corda ni armatost", 133; 145.[335]

Corriola: "quatre martinets de balestes de pasa, ab corioles", 133.

Croc: "I balesta ab son croch", 13; "I croch de balesta", 27; 33; 42; 43; 49; 58; "I croquer de balesta", 60; 62.

Estrep: "dues balestes de strep, sens nous", 24; 55; "estreps de balesta", 133.

Faixa: "una faxa de balesta, sens maneta", 65.

Gafes: "ballesta d'acer, ab sa gaffa", 81; "huna balesta petita ab gaffes y l'arbrer, ere pintada", 133; "dues ballestes, la una gran y l'altra mijancera, ab ses gaffes", 150

---

332. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 151.

333. En un document fet a Castellserà, l'any 1443, es parla de "II arteylleries de parar ballestes d'acer". També es fa esment de cinc ballestes "tres ab manetes e la hu sens maneta". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 279.

334. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 151.

335. Al castell de Castellserà hi havia "V gansaylles de corda de balesta". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 281.

Maneta: 65; "una balesta de fust, ab son arbrer e maneta", 120.
Martinet: "una balesta de martinet, de acer", 99; "martinet, de huna balesta de pasa", 133.
Nou: "dues balestes de strep, sens nous", 24; "I arbrer de belesta sens nou", 30.
Politja: "tres balestes de pasa, ab ses poliges, y dues balestes altres, ab sos armatosts", 133.
Samfonia: "una samphonia", 65; ["una sanfonia de vori", 62].
Tellola: "balesta gran, d'acer, ab sa tellola", 65; 97; "una balesta de acer, ab cuir e tellola", 121.
Vergues: "verges de balesta de pasa, de aser", 133.

Amb relació a aquest aspecte, també hem fet un quadre on es compara allò que s'ha trobat a Mallorca amb tot allò de què es fa relació als documents conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida. En aquest quadre esmentem conjuntament les mencions de l'objecte sol i les mencions de la ballesta amb aquest (fet que motiva que hi hagi algunes repeticions amb relació al quadre de l'apartat precedent). També hi incloem alguns instruments que només es documenten a Mallorca, com el carnequí, el torn o els dos peus. A Lleida, tots els torns citats a la documentació eren per a filar. D'altra banda, en aquesta ciutat, l'any 1441 (doc. 65), es fa esment d'una samfonia, potser, segons Alomar, un sinònim del mot *martinet*; però, una mica abans, l'any 1408, al document 62, aquesta mateixa peça era un objecte de vori, fet que fa dubtar sobre si era una part de la ballesta (que és mencionada poc més amunt) o bé si era una flauta de Pan.

Paradors de ballesta	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
ballesta amb tallola	1441-1474	1361-1493
ballesta d'estrep	1387-1518	1320-1496
ballesta de dos peus	–	1309-1343
ballesta de gafa, gafa	1463-1545	1434, 1456-1496
ballesta de torn, torn	–	1319-1496
carnequí[336]	–	1480-1492
martinet	1478-1518	1427-1496
samfonia	1441	–

336. Carnequí: aparell de cremallera amb torn i manovella que servia per a armar les ballestes d'acer més potents. Documentat d'ençà de l'any 1472. A. I. ALOMAR,

Projectils d'arc i de ballesta

Les fletxes o les sagetes eren els projectils dels arcs. Els projectils de les ballestes eren més curts i gruixuts que les fletxes. Sembla que originàriament eren de secció quadrangular i rebien el nom de cairells. En un segon moment es difongueren els passadors, que no eren quadrats, i les vires que eren més primes.[337] Encara hi hem d'afegir els matrassos, que eren una barreta llarga acabada amb una cabota cilíndrica o quadrangular, i també els rotllons o boletes de pedra, fang endurit o metall. En el nostre document 8 ja es fa esment d'"I motle de ffer rotlons".

Estralla: "quatre passadós, un matraç e una estralla", 97.
Fletxa: 16; "una garba de fletxes", 30; "VII fletxes o passadós, dues dotzenes de fletxes d'arch", 65.
Matràs: 8-168.
Passador: 8-117; "passadós de passa", 103
Rotlló: "I motle de ffer rotlons", 8; "una trompa retlonera, ab sos motles de fer rotlons", 71; "hun motlo de rotlons per la balesta", 99; "quatre capses de una lliura, plenes les dues de pólvora de bonbarda e una altra ab molts rotlons de spingarda", 99; "dues capses, en la una ha rotlons de spingarda e en l'altra pólvora", 100.
Vira: 8-172.

A continuació fem un quadre on comparem les dates en què són esmentades les diferents menes de projectils a Lleida, d'acord amb els documents que publiquem en aquests volums, i a Mallorca, segons la recerca que va fer Antoni I. Alomar. També hem cregut interessant de fer-hi constar el cairell i la pua, encara que no s'esmentin en la documentació lleidatana que hem transcrit. Un aspecte que no resta reflectit en aquest quadre (ni tampoc en els altres) és la importància i l'ús quotidià que tenia cadascun d'aquests objectes. A Mallorca, per exemple, el projectil més esmentat, amb molta diferència, és el passador, i també el passador de lleva o de martinet. De fet, per exemple, al document 8 (any 1354) s'inventarien més de cent passadors ("passadós, cent o pus") o al document 90 (any 1464) hi havia "hun quarquax redó, ab hun ramat de passadós dolents". Al segle XVI, tanmateix, ja no trobem cap menció, ni als inventaris ni als encants, d'aquests passadors.

L'armament i la defensa…, p. 277

337. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 152.

Projectils d'arc i de ballesta	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
cairell	–	1331-1480
estralla	1474	1430-1489
fletxa	1383-1441	1345-1485
matràs	1354-1562	1345-1380
passador	1354-1488	1309-1496
passador de passa	1482	
passador de lleva	–	1345-1487
passador de martinet	–	1457
pua	–	1389-1480
vira	1354-1563	1345-1487
rotlló	1354-1478	1363-

Buiracs

Les bosses que servien per a portar les fletxes i sagetes o bé les vires, els matrassos o els passadors rebien el nom de buirac i, molt més sovint, de carcaix i d'aljava. Trobem aljaves amb fletxes, amb passadors, amb dardells o amb matrassos. Alomar accepta l'existència de la variant *aljana*, encara que cal pensar que es tracti d'una mala lectura de la paraula *aljava*, atès que en transcriure els documents és molt fàcil de confondre la *n* i la *v*.

Buirac: "buyrach de texó", 70.

Carcaix: "I carcaxs, 1; carcax ple de vires", 8; "I carquayx, ab vires e matraços", 42; "Iª ballesta ab I croch e I carcaix, ab passadós", 43; 91; "quarquax, ab quatre passadós", 97; "hun carcaix", 120; 121.

Aljava: "Iª alyava ab XIII flexes", 16; 43; 54; 55; 71; 99; 100; 103; "una aljava ab sis passadós", 117; 133; "una aljava de cuyro, [de] dardells", 161; "aljava ab sos matrassos", 167.

També podem fer un quadre en què es comparin les dates en què són esmentats els buiracs, els carcaixos i les aljaves a la documentació que publiquem de Lleida, als segles XIV-XVI, i a l'illa de Mallorca, als segles XIII-XV.

Buiracs	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
buirac	1460	–
carcaix	1343-1492	1339-
aljava	1383-1562	1345- , 1455 [*aljana*]

Armes de foc portàtils

Al segle XIV, quan es difon l'ús de la pólvora, hom troba documentades, en altres contrades, les anomenades ballestes de tro, les bombardes i els bussons. Al segle XV, es va difondre la bombarda manesca i, ja a mitjan segle, l'espingarda i la sarbatana, que sembla que era més gran.[338]

A continuació, com hem fet fins ara, elaborem una llista de les armes de foc que apareixen esmentades als documents que publiquem en aquests volums, amb la referència del número de document on són inventariades.

Arcabús: "un arcabús molt gentil", 145.
Escopeta: 149; 161; "escopeta de pedrenyal", 174.
Espingarda: 99; 100; 133; 135, "tres spinguardes grans y una chica", 145.
Espingardeta: 133; 145.
Pedrenyalet: 161.
Pólvora: "hun sedàs, per a pasar la pólvora", 133.
Sarbatana: "hun mascle de sarabatana", 133.
Trompa: "una trompa retlonera, ab sos motles de fer rotlons", 71.

En el quadre següent, comparem les dates en què aquestes armes de foc són mencionades als documents lleidatans que editem i les dates en què són mencionades a Mallorca, d'acord amb l'estudi d'Alomar. Cal tenir present que l'estudi d'Antoni I. Alomar es clou l'any 1500, moment en què precisament començava a tenir més importància aquesta mena d'armament "modern".

338. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 153.

Armes de foc portàtils	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
arcabús	1529	–
bombarda manesa	–	1423
buçó	–	1441-1458
espingarda	1478-1518	1457-1496
espingardeta	1518-1529	–
sarbatana	1518	1474-1495
trompa	1460	1432
escopeta	1539-1563	–
pedrenyalet	1559	–

Escuts

La quantitat d'escuts diferents que hi havia en aquests segles de la fi de l'edat mitjana és molt gran. Si fem un cop d'ull a les pàgines 233 i 234 del llibre d'Alomar, ens adonem d'aquesta diversitat, del gran nombre de diferències que hom podia distingir a l'hora d'esmentar aquest objecte defensiu. Malgrat tot això i amb relació a allò que trobem a Lleida, podem reduir les diferents menes d'escuts bàsicament als broquers, escuts, pavesos, a les rodelles, a les dargues i als taulatxos i les tauletxines.

Al segle XIV es va difondre el broquer, que era un escut rodó i no gaire gran i que tenia al mig una mitja esfera convexa; al darrere de l'escut hi havia l'agafall. Una altra novetat del segle XIV fou la difusió del pavès, un gran escut rectangular. Sembla que n'hi havia de més petits, com els mitjos pavesos o els pavesets.

Antoni I. Alomar també assenyala que els escuts grossos i rodons rebien el nom de *rodelles*, les quals són documentades a Mallorca d'ençà de l'any 1334. Alomar fa esment, així mateix, que, pel que fa a Mallorca "l'any 1345 arribà d'Itàlia el taravatxo o taulatxo (1345), escut fet de posts de fusta, i el 1457, la taravatxina o taulatxina".[339] D'altra banda, a Lleida també trobem esments de les dargues, que eren uns escuts d'origen africà, en forma de dos ovals superposats, que eren fabricats

339. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 155. A Mallorca, per exemple, a l'entrada d'una casa hi havia una taulatxina. M. BARCELÓ, *Elements materials*..., p. 19.

amb cuirs adherits o cosits, els quals eren subjectats directament amb la mà.[340]

A continuació fem una llista de les diferents classes d'escuts que trobem als documents publicats, conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida, amb l'esment del número del document en què són mencionats.

Broquer: 4-164; II "broqués, la I de fferre, e altre pintat", 33.

Darga: 3; de cuir, 90; de fusta, 99; 120; 133.

Escudet: "II escudets", 8; "I escudet a ssenyal del dit mossèn en Johan", 33; 34; "I mig scudet", 43; 55.

Escut: 20-144.

Pavès: "amb senyal de Pallars", 8; "VIII paveses ab senyal de castel e II glavis in lança", 13; 24; "I pavesch encuyrat", 25; "I pavesch vert", 29; "un pavesch a senyal de Comes, creu e arbre", 40; "amb senyal de lleons", 43; 55; "dos pavesos, la I senyal de Scale, l'altre senyal de moledor d'olives", 58; "I pavesch encuyrat", 60; 71; "hun pavesch antich de la història de mossèn sant Miquel", 81; "amb senyal de llebrer i armes reials", 85; 99; 101; "vermell amb creu groga", 103; "de peu, amb creu vermella", 110; "dos pavesos ab senyalls de àguila", 120; 121; 128; 131; "quatre pavesos, ab senyals de Requesens", 133; "quatre pavesos, ab les armes del senyor don Diomedes", 135.

Mig pavès: "II mig paveschs", 42.

Rodella: pintada, 144; pintades, 145; 154; quatre, 158; dues, 159 ("rodella ab senyal de la mort"), 160; negra, 161; molt vella, 162; pintada, 164; dues, 171.

Taulatxo: "I taulaxo", 37; "hun taulatxo", 71.

Taulatxina: "taulegina", 102; 133.

En el quadre adjunt comparem les dates en què són esmentades les diferents menes d'escuts a Lleida, d'acord amb la documentació publicada, i en l'estudi que féu A. I. Alomar sobre Mallorca. A l'hora d'establir comparacions, cal tenir present que a la capital del Segrià hem utilitzat documents del segle XVI, mentre a Mallorca l'estudi es clou a la fi del segle XV. En aquest quadre no hem inclòs tota la varietat de formes que es documenten a les Illes Balears, amb relació al broquer (de ferro, de cuiro, petit, gran, llandat, d'esgrima, divuitè), al pavès (de fusta, reial, morisc, de posta, mitjancer, de barrera), a l'escut (de bornar, de junyir, gran, llong, poc, rodó), a l'escudet (cavalleresc, francès), a la pavesina (turquesa, morisca), etc.

340. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 290.

Escuts	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
broquer	1347-1562	1345-1493
darga	1345-1518	1354-1496
escudet	1354-1401	1345-1392
escut	1385-1529	1311-1496
pavès	1354-1518	1331-1499
pavesina	–	1427-1497
mig pavès	1396	1350-1480
rodella	1529-1563	1334-1496
taulatxo	1394-1460	1358-1387
taulatxina	1481-1518	1457-1499
tarja	–	1430-1496

Cascs

Després d'haver parlat de les armes ofensives i també dels escuts, a continuació centrarem l'atenció en les armes defensives i d'una manera especial en aquelles que servien per a defensar el cos i els seus membres. Començarem pel cap, després parlarem de la defensa del cos i dels braços i, finalment, parlarem del ventre i de les cames.

Al segle XIII, a Mallorca ja es van difondre la capellina (any 1270), el capell de ferro (1261) i el cabasset (1249). També trobem tots tres cascs a Lleida, d'acord amb els nostres documents (que comencen l'any 1343), més tard. És interessant que l'any 1401 es documenti a Lleida l'existència d'un capell de ferro amb una careta. Totes tres classes de casc protegien el crani i tenien una mena d'ales als costats i al darrere. Un altre casc que també es difongué en aquesta segona meitat del segle XIII fou el bacinet, que encara protegia més tot el coll (només quedava la cara sense protecció).[341]

Al segle XIV, es documenta el cap de ferro, segurament un objecte que només tenia la funció de protegir el crani, i també la cervellera, que segurament era un sinònim d'aquest cap de ferro. A més, al llarg del segle XIV s'esdevingueren diversos canvis, que A. I. Alomar troba ben documentats a l'illa de Mallorca, com fou l'aparició de l'elm de

341. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., pp. 154, 222 i 229-230.

junyir, del cap de cuir o capellina de cuir, de la capellina de fusta i del barruer.

Al segle XV cal destacar la difusió de la celada, al costat d'altres novetats, com l'aparició del barret fort, del cabàs de ferro o de l'elmet. La celada tenia una forma acampanada i tapava el clatell i les orelles. L'elmet era un casc compost de diverses peces que es podien ajustar i tancaven totalment el cap (tot i que una peça mòbil permetia de destapar la cara).[342]

Sota el casc es podia portar l'anomenat capell jubat, que era fet de cuir folrat de roba, o la cofa. Servien per a protegir-se del metall que, per exemple, a ple sol es devia poder escalfar molt. Existia, així mateix, el capmall o cap de malla, que, com diu Alomar, era una mena de caputxa que fins i tot tapava les espatlles.

Com hem assenyalat amb relació a altres objectes que hem esmentat més amunt, alguns dels possibles cascs que trobem no és pas segur que fossin armes o que formessin part de l'arnès; de vegades és molt possible que fossin simplement indumentària per a vestir (és així, per exemple, en el cas de la capellina).

A continuació fem una llista de les diferents classes de casc, segons la documentació que publiquem en aquests volums, amb esment del document on és mencionat.

Bacinet: 4; "bacinet sive cervellera", 33; 42; "I bacinet ho cervellera", 51; "un mandret ab un bacinet", 54.

Barruer: "I barruer de fferre", 33

Cabasset: "hun quabacet de ferre ab sa gorgera", 80; "capasset redó", 99; "hun cabaset y huna bavera", 133; "I cabaset", 149.

Capell de ferro: "capellaç de ferre", 41; "un capell de ferre, ab sa careta", 55; "hun capell de feltre", 97; "capell e una capellina, oldans", 110.

Capellina: "capell e una capellina, oldans", 110.

Capmall: "I capmayl de maylla", 16; 17.

Celada: "selada", 135.

Cervellera: 33; 43; 51; 52; "una cervellera de fferre", 55; 58; 65; "una cervellera antiga, que mesurava la farina", 70; "cervellera redona", 99; 100; "una cervellera redona", 101; "cervellera dolenta", 102; "cervellera redona, nova", 103; 104; 105; "cervelleraça", 107; 120; "una cervellera rovellada, redona, una cervellera ab galteres", 121; 149; 150; 158; 166.

Cervellera calada: "huna cervellera calada", 75; "huna cervellera calada", 90; "huna cervellera calada", 113.

Elm: "un drap de ras, ab tres senyals de roses, ab un elm", 96.

342. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 154.

FUNDACIÓ NOGUERA

Cascs	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
bacinet	1347-1400	1304-1477
bacineta	–	1311-1447
barret fort	–	1454-1493
barreta	–	1404-1434
barruer	1393	1434-1440
cabàs de ferro	–	1446
cabasset	1463-1539	1474-1499
cap	–	1406-1480
cap de cuir	–	1389-1475
cap de ferro	–	1320-1466
cap de malla	–	1383
capell de ferro	1396-1483	1309-1407
capellina, capellina de ferro	1483	1339-1393
capmall	1383	1345-1434
celada	1518	1434-1499
cervellera	1393-1562	1339-1499
cervellera calada	1462-1483	1453-1493
elm	1472 [en un drap]	1311-1376
elmet	–	1444

En aquest cas, amb relació als cascs, tampoc no reflectim en el quadre adjunt tota la riquesa de noms que esmenta Antoni I. Alomar amb relació als capells (cavalleresc, d'armar, de ferro rodó, de Pamplona, de fusta), a les capellines (de cuir, de fusta), als caps (de companyó), a les cervelleres (rasa), a les bacinetes (*genovesca*), a les celades (calada, rasa, francesa) i als elms (de junyir, de torneig, genovès).

Com hem dit més amunt, era important posar una protecció que separés el crani del metall del casc. Els objectes que feien aquesta funció rebien diversos noms. A continuació els esmentem, acompanyats de la menció del número del document; tot seguit, incloem el quadre comparatiu de les dates dels documents lleidatans amb les dates en què han estat documentats aquests objectes a Mallorca.

Capell jubat: "un capel jubat", 8.
Cofa: "Iª cofa de capel iubat", 16; ["I lavacap sive coffa, obrat de seda negra e d'or surgeu", 50].

Sota el casc	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
capell jubat	1354	1311-1392
cofa / cofa d'armar	1383	1344-1345

Defenses del coll i les barres

Les barres o les galtes i especialment el coll tenien també alguns objectes defensius pensats per a protegir-los. A Mallorca, ja al segle XIII s'esmenta l'existència de la gorgera o la barbuda i, al segle XIV, es documenta la bavera, el collar, el gorjal, la gorja i el gorgerí.[343] En documents de Lleida dels segles XIV, XV i XVI també es mencionen alguns d'aquests objectes defensius.

A continuació fem la llista dels objectes i del número del document en què són anotats.

Bavera: "capasset redó e bavera", 99; "hun cabaset y huna bavera", 133; "cinch baveres", 145; "I cabaset y bavera, també de arnès", 149.
Barber (potser *bavera*): "hun barver", 56.
Galtera: "cervellera ab galteres", 121.
Gorgera: "una guargera de launa", 8; "Iª gorgera", 29; 56; 80.
Gorjal: 30; "unes cuyraces ab son gorjal", 33; "gorjalaç de maylla", 51; "un gorgal de malla", 145.

El quadre que adjuntem a continuació permet de comparar les dates en què són esmentats aquests objectes destinats a protegir les barres o mandíbules i les galtes i, així mateix, el coll, a Lleida i a Mallorca.

Defenses del coll i de les barres	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
barber (potser *bavera*)	1402	–
barbuda	–	1320-1390
bavera	1478-1539	1311-1492

343. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 154.

Defenses del coll i de les barres	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
collar	–	1375-1480
galtera	1492	1382
gorgera	1354-1463	1311-1407
gorgerí	–	1363-1480
gorjal	1392-1529	1387-1477
lluneta / llunetes	–	1437-1473
ventalla	–	1376-1492

Defenses de l'espatlla

Unes peces de metall que rebien el nom d'espatllassos i de muscleres o bé algun nom semblant eren destinades a la protecció de les espatlles d'aquells que volien protegir-se de les agressions rebudes.

A continuació incloem una llista d'objectes amb el nombre del document i, després, un quadre on es comparen les dades en què s'han documentat aquestes defenses de l'espatlla o del muscle a Lleida i a Mallorca.

Espatllàs o espatllaràs: "uns spatlaços", 67; "hun spatlàs", 99; "hun spallaraç", 120; "hun spallaraç dret", 121.
Musclera: "dues muscleres", 117; 118.

Defenses de l'espatlla	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
espatllar / espatlar	–	1438-1496
espatllàs / espatlàs	1459-1492	1446-1482
muscler	–	1376
musclera	1488	1345-1440

Defenses del cos

En general, hom assenyala una tendència a una expansió de les armadures fetes amb peces de llauna i una pèrdua d'importància de les proteccions fetes amb malles. Com es desprèn d'allò que diuen

els mateixos documents, les llaunes restaren embotides o recobertes de cuir. Així, per exemple, es pot parlar d'unes "cuyraças cubertas de aluda vermellya" (any 1401) o de "dos cuirases guarnides de cuyro" (any 1539). Antoni I. Alomar parla de les espatlleres o cuirasses amb aquestes característiques, documentades ja a la fi del segle XIII.[344] De vegades aquestes proteccions eren fetes a partir de peces de vestir, com el gipó, el jubet o el jac (que esdevingué el jaquet) o bé el fasset, el perpunt, el lleuder, etc. Tal com assenyala Alomar, "les cuirasses evolucionaren cap a la peça metàl·lica completa que protegia el pit i l'esquena (any 1315), coberta de tela per fora i dins per a evitar l'escalfor del sol i el rovell".[345]

A continuació incloem una llista dels objectes que servien per a defensar el cos, que trobem que són esmentats als documents que publiquem de l'Arxiu Capitular de Lleida, amb la menció dels documents en què són citats.

Cosselet:[346] "sis gossalets", 145.

Cuirassa: 24-170; "cuyraças cubertas de aluda vermellya", 55; "unas cuyraças ab sas mànegas", 56; "dos cuirases guarnides de cuyro, ab taxes", 149; "dues cuyrasses", 150.

Espatllera: "unes espatleres e I jubet", 8; 11; 29; 30; 33; 42; "unes espatlleres de fustani", 58.

Fasset: "I faset", 1; 8; 21; "tres fasets de blanquet", 24; 25; "I fasset tenat, de Mellines, folrat de fustany", 26; "I faset de blanquet, ab miges mànegues", 27; "I fasset blau ab pena", 29; 30; "III fassets blanchs", 33; "I faset blanch, d'obelles (?)", 34;" I fasset de xamonys, forrat d'escarlata", 35; 40; 41; "I fasset de burrell ubert, botonat davant", 42; "fasset blau", 43; "I fasset blanch, ab pena", 47; 58; 59; 60; 70; 76; 77; "hun fasset vermeyll, del dit deffunt, jus gipó", 81; "hun gipó negre, ab hun fasset de drap vermell", 103; 110; 113; "hun fasset vermell", 134; "un gippó o fasset de drap gasconil, forrat de pells blanques", 162.

Gipó fort: "hun gipó ffort, ab màneges", 133.

Jubet: "unes espatleres e I jubet", 8.

Jaco o jac: "un jaco de malla", 150; 166.

Malla: "Iª mala de cuyre", 35; "una mala esquinçada", 55; "una cota de malla de cota boça", 67; 68; "dos troços de malla petits", 82; "miga mànegua de malla", 85.

344. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 153. Són esmentades l'any 1283.
345. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 153.
346. Cosselet: peça de l'armadura que cobria el pit i l'esquena. *DCVB*.

En el quadre que adjuntem hom pot comparar les dates que trobem amb relació a aquests elements de l'arnès que fan possible la defensa del cos, tant a la documentació lleidatana que publiquem, com a la de Mallorca. No hi fem constar alguns objectes que esmenta Alomar, que tenen, però, molt poques mencions als documents (com *buc*, *peça de pitral*, *cuirassina*, *llorigó*, *cuirassa genovesa*, etc.).[347]

Defenses del cos	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
cosselet	1529	–
cota de malla	1459	1400-1482
cuirassa	1387-1545	1304-1499
espatllera	1354-1403	1311-1384
fasset	1343-1562	1320-1407
gipó d'armar	–	1349-1478
gipó fort	1518	1478
jac / jaco	1545-1562	1430-1474
jaquet de malla	–	1475-1486
jubet	1354	1348-1361
lleuder	–	1383-1450
malla	1393-1463	–
pancera	–	1385-1478
perpunt	–	1320-1417
peto	–	1459-1489

FUNDACIÓ NOGUERA

Defenses del braç i de la mà

Per protegir els braços hi havia el guardabraç, segurament la braça, les braceroles i els gossets (per exemple per a l'aixella). El braç també podia protegir-se amb les anomenades mànigues, que podien ésser de malla (així, per exemple, al document 16, any 1383) o de llauna. També hi havia l'avantbraç (amb els sinònims davantbraç o d'amantbraç). Hi havia proteccions per als colzes. Així mateix, per a

347. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 232.

les mans hi havia els guants de ferro o de malla, els guantellets (que eren de llauna) i les manyoples. També hi havia mandrets (per quan l'altra mà es tenia ocupada aguantant el broquer) o mans esquerres. Les denominacions són molt semblants a les que trobem en altres territoris de parla catalana.[348] Amb tot, curiosament, no trobem cap esment d'algunes proteccions usuals per exemple a Mallorca, com les llagostes, que era una peça de llaunes articulades, les colzeres o els mossequins (colzeres amb la cara d'un animal), etc.

Amantbraç: "IIII parells de mantbraços", 67.

Avantbraç: "uns avantbraços", 68.

Braça: "II pareylls de braças de cuyre", 35; "unas braças", 55.

Bracerola: 30; "I mandret nou e altre veyll, a manera de bracerola", 33.

Davantbraç: "unes cuyraces ab davantbraces, ab un cap", 54; "huns davantbraços", 71; "huns devantbraços antichs", 81; "uns davantbraços vells e rovellats", 96; "huns davantbraços rovellats", 120.

Gosset [podien servir per a protegir l'aixella]: "un parell de gocets de cota", 82; "uns gocets de malla", 85; "uns gocets de malla", 145.

Guant de ferro: 29; "dos guants de ferre", 55.

Guant de malla: 3-163; "parel de guans", "man dret e mà esquerre", 8.

Guantellet: "guantellets ho guants de ferre", 29.

Guarda de colze: "dos guardes dels colses", 145.

Guardabraç o guarda de braç: "dos guardabraços", 121; "I parell de guardes de braços, de arnès", 149.

Mandret: "I mandret nou e altre veyll, a manera de bracerola", 33; "mandret de launa de ferre", 42; 54; 64; 71; 107.

Mànigues de malla: "II mànegues de maylla", 16.

Manyopla o manyopa: "I parell de manyopes blanques", 67; "hun parell de mayopes", 71; "dues manyoples", 99; "dues manyopes antigues, ja guastes", 117; "I manyopla, també de arnès", 149.

La informació que tenim sobre l'armament i els objectes de defensa a Mallorca als dos darrers segles medievals és molt exhaustiva i ha estat acuradament estudiada; per aquest motiu, com hem fet fins ara, adjuntem un quadre que ens permetrà de comparar allò que hom ha trobat als documents d'aquesta illa i el que s'esmenta als inventaris lleidatans dels segles XIV-XVI. Antoni I. Alomar diferencia aquells objectes que protegien tot el braç (com els braçals i les mànigues), d'aquells que defensaven la mà i de vegades també el canell o braó (com els guants, els guantellets, les manyoples, els mandrets i les mans esquerres), dels que només defensaven el canell o braó (punyet), dels que protegien

348. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 155.

l'avantbraç (avantbraç, davantbraç, guarda d'amantbraç), dels dedicats a protegir els colzes (mossequí, colzera) i dels que feien de defensa de tot el braç (braçal, braçola, bracerol, guardabraç, llagosta, canó de braç, etc.). A Lleida només s'esmenta una part d'aquests objectes destinats a la protecció de les extremitats superiors.

Defenses del braç i de la mà	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
amantbraç	1459	1455-1463
avantbraç	1459	1426-1479
braça (braçal)	1393-1401	–
braçal	–	1345-1492
braçal de cuir	–	1345-1388
braçalet	–	1459-1493
bracerola	1392-1393	1345-1403
braonera	–	1434
canó de braç	–	1459-1493
colzera	–	1420-1492
davantbraç	1400-1492	1403-1479
gosset [per a l'aixella]	1463-1529	1421-1498
guant	–	1339-1457
guant de ferro	1392	1345-1376
guant de malla	1345-1562	1388-1498
guantellet	1392	1391-1437
guardabraç	1492-1539	1409-1485
llagosta	–	1434-1450
mà esquerra	–	1383-1444
mandret	1393-1482	1348-1454
màniga / mànega	–	1354-1421
màniga de llauna	–	1345-1473
màniga de malla	1383	1345-1496
manyopla	1459-1539	1379-1496
mossequí	–	1345-1492
punyet	–	1375

FUNDACIÓ NOGUERA

Defenses del sotaventre

La falda o el faldó servien per a protegir el baix ventre. Aquestes peces podien ésser de malla o de llauna, encara que a Lleida sempre les trobem de malla. La jorneia, que era de roba, no és pas documentada als inventaris d'aquesta ciutat de la Catalunya de ponent que publiquem en aquests volums.

A continuació incloem una llista dels objectes relacionats amb aquest apartat i un quadre comparatiu amb allò que hom ha trobat a l'illa de Mallorca.

Falda: "huna ffalda de arnès", 133; "una falda de malla y unes calces de malla", 145.
Faldó: "hun faldó de malla", 110
Bragueta de malla: 164

Defenses del sotaventre	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
falda de malla	[1518]-1529	1346-1485
faldó de malla	1483	1452-1496
jorneia / jornella	–	1430-1482
bragueta de malla	1562	–

Defenses de les extremitats inferiors

Tot el conjunt de les extremitats inferiors o només una part (les cuixes, els genolls, les cames o els peus) també podien ésser protegits per un conjunt de peces metàl·liques, de roba o de cuir: les calces de malla, les calces flandeses, les gamberes (o greves), les cuixeres, els cuixots, etc. De vegades també la documentació parla de l'arnès de cama i cuixa. Alomar també considera els estivals com un objecte defensiu, que era part de l'arnès (per aquest motiu els incloem); també podien ésser un calçat normal. Així mateix, les calces flandeses o flandesques de fet només eren unes calces de fustany o de cotonina destinades a defensar les cuixes i les cames. També s'inclouen les antipares, tot i ésser de cuir o de roba.[349]

Antipares: "unes antipares burelles, ab botons bax", 85; 93.

349. Les antipares eren una espècie de calça de cuir o de roba, sense peu, que es lligava a la cama i la cobria del genoll fins al turmell. *DCVB*.

Arnès de cama i de cuixa: "I arnès de cama e cuxa", 67; 82.
Calces de malla: "unes calces de malla", 145.
Calces flandeses: "unes calzes flandesques", 71; "unes calces flandeses velyes", 81; "calses flandeses, sens sagnies", 99; 120; "hunes calces flandeses de osos", 121.
Cambes: "II cambes de ferre", 16.
Cuixera: "dues camberes e cuxeres, dues cuxeres de taffatà vermeyl", 8; "II camberes ab cuxeres de ferre", 16; "II cuxeres", 51.
Cuixot: "coxots", 131; "dos cuyxots de arnès", 133; "coxots de arnès, nous", 149.
Estival: 1-132.
Gambera: "dues camberes e cuxeres", 8; "II camberes ab cuxeres de ferre", 16; 17; "unes camberes negres, appellades greves", 57.
Greves: "unes camberes negres, appellades greves", 57; "greves", 131; "greves", 133.

Alomar diferencia les proteccions de les cames i cuixes (arnès de cama i cuixa, calces, calces flandeses, calces de malla i de banya, antipares), les dels genolls (cóp, cresola), les de només les cuixes (cuixeres de ferro o de cuir, cuixots, cuixes, francal, cuixal), les de les cames (gamberes de ferro, de cuir o de llauna, estivals, gamberoles, greves, arnès de cames, esquineres) i les dels peus (estivals, peus d'arnès blanc).

A continuació fem un quadre en què comparem les dates en què s'esmenten aquests objectes destinats a la protecció de les extremitats inferiors, a Lleida i a Mallorca.

Defenses de la cama	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
antipares	1463-1465	1417-1430
arnès de cama i de cuixa	1459-1463	1391-1479
arnès de cames	–	1454-1499
calces	–	1446
calces de malla	1529	1486-1497
calces flandeses	1460-1492	1415-1493
cuixa	–	1385-1407
cuixal	–	1446
cuixera	1354-1399	1339-1388
cuixot	1510-1539	1375-1499

INSTITUT D'ESTUDIS NOGUERA

Defenses de la cama	*A Lleida (1343-1568)*	*A Mallorca (1250-1500)*
esquinera	–	1457-1492
estival	1343-1518	1371-1430
gambera	1354-1402	1339-1459
gamberola	–	1377
greva	1402-1518	1430-1496
peu d'arnès blanc	–	1457-1492

Dos exemples: la ballesta i el broquer

Amb relació a qualsevol dels objectes o dels conjunts de béns esmentats en aquests inventaris i encants podríem fer un estudi molt més aprofundit sobre, per exemple, els canvis esdevinguts al llarg dels segles, sobre la ubicació de l'objecte a les cases, sobre el preu que es pagava als encants o bé sobre la pertinença a uns estaments o classes socials determinades. Ara, com a mostra del que es podria fer per a tots els objectes, d'una manera semblant a allò que hem fet per exemple amb els vestits d'eclesiàstics del segle XIV, intentarem relacionar unes armes molt concretes amb les persones que les posseïen.

A continuació, centrarem la nostra atenció en una arma ofensiva, la ballesta, molt usual i molt emprada, i en una arma més defensiva, el broquer o escut rodó, també molt difosa. Farem un buidatge de tots els documents dels segles XIV, XV i XVI que publiquem. Ens fixarem en quines cases en tenien i en quines no, amb la finalitat de saber si també els eclesiàstics posseïen usualment aquestes armes a casa, de la mateixa manera que les tenia la resta de la població lleidatana. Per això, farem una llista en què esmentarem el nom i el cognom de la persona, l'ofici o el càrrec que tenia, el número del document (entre parèntesis i amb menció dels encants), la data de l'inventari o de l'encant i, finalment, el nombre de ballestes i de broquers que van descobrir a la casa on vivia.

Pere Manter, prevere beneficiat de la seu de Lleida (4), 1347: 1 broquer.

Guillem de Soler, ardiaca de Ribagorça de la seu de Lleida (8), 1354: 1 ballesta i 1 broquer.

Joan Perpinyà, doctor en decrets, canonge i sagristà de Lleida (13), 1377: 1 ballesta.

Arnau Odalguer (16), 1383: 1 ballesta.

Bernat Ferrer, prevere beneficiat de la seu de Lleida (24), 1387: 2 ballestes i 2 broquers; (encant 25), 1388: 2 broquers i 3 ballestes.

Pere de Nou, doctor en decrets, canonge de la seu de Lleida (26), 1388: 1 ballesta.

Jaume Ferran, prevere beneficiat de la seu de Lleida (27), 1391: 1 ballesta.

Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida (33), 1393: 2 ballestes, 2 broquers; (encant 34): 1 broquer i 1 ballesta.

Berenguer Vicent, degà de València i ardiaca de Benasc de la seu de Lleida (35), 1393: 2 ballestes.

Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat de la seu de Lleida (42), 1396: 2 ballestes i 1 broquer; (encant 43): 2 ballestes i 1 broquer.

Ramon Comes, prevere beneficiat de la seu de Lleida i cartoixà (51), 1399: 1 ballesta i 1 broquer; (encant 52): 1 ballesta.

Jaume Salines, beneficiat de la seu de Lleida (55), 1401: 2 ballestes.

Joan Mercer, prevere beneficiat de la seu de Lleida (57), 1402: 1 broquer.

Guillem s'Escala, rector de l'església de Santa Magdalena de Lleida (58), 1403: 1 broquer, 2 ballestes; (encant 60), 1403: 1 ballesta.

Joan de Requesens, canonge de la seu de Lleida (62), 1408: 2 ballestes.

Bernat Martí, prevere beneficiat de la seu de Lleida (64), 1419: 1 broquer.

Rollí Galter, mestre d'obra de la seu de Lleida (65), 1441: 6 ballestes.

Joan del Camp (70), 1460: 3 ballesta, 3 broquers; (encant 89), 1464: 2 ballestes; (70), 1464: 2 ballestes.

Gabriel de Vilanova, doctor en decrets, canonge i paborde de la seu de Lleida (71), 1460: 3 ballestes, 1 broquer.

Joan Ortí, candeler (75), 1462: 3 ballestes.

Antoni Rollan, canonge de la seu de Lleida (79), 1463: 2 broquers; (encant 80): 1 broquer.

Joan Bordell, prevere beneficiat de Lleida (81), 1463: 2 ballestes, 2 broquers.

Antoni de Casagualda, ciutadà de la ciutat de Lleida (82), 1463: 1 ballesta.

Bernat de Vilagrassa, del lloc de Palau [de l'Horta], en possessió de Jaume de Vilagrassa, prevere de Lleida (85), 1463: 1 broquer.

Caterina, muller de Perot Teixidor, pagès de Lleida (87), 1463: 2 broquers.

Pere del Camp (90), 1464: 1 ballesta, 3 broquers; (encant 91): 1 ballesta.

Martí Joan, prevere (97), 1474: 1 ballesta, 1 broquer; (encant 98): 1 ballesta i 1 broquer.

Joan Espills (99), 1478: 3 ballestes; (encant 100): 5 ballestes.

Antoni Miquel, prevere (101), 1481: 1 ballesta.

Vicent Sopeira, canonge de la seu de Lleida (103), 1482: 2 ballestes, 2 broquers; (encant 104), 1482: 1 ballesta i 2 broquers.

Jaume Forner, prevere beneficiat de la seu de Lleida. 105. 1482: 1 broquer; (encant 107), 1482: 1 broquer.

Miquel d'Albesa, prevere beneficiat de la seu de Lleida. 110. 1483: 2 ballestes; (encant 113), 1483: 2 ballestes.

Joan Monjó, prevere i porcioner de la seu de Lleida. 117. 1488: 1 broquer; (encant: 118), 1488: 1 broquer.

Melcior Aguiló, beneficiat de la seu de Lleida (120), 1492: 3 ballestes; (encant 121), 1492: 1 ballesta.

Ramon Solsona, doctor en decrets i canonge de la seu de Lleida (128), 1507: 1 ballesta.

Miquel Montgai, ciutadà de Lleida (131), 1510: 1 ballesta i 1 broquer.

Lluís des Valls, donzell, que tenia el domicili a Lleida i era senyor dels llocs de Gimenells i del Poal (133), 1518: 9 ballestes + 9 ballestes.

Bernat Armendaris, mestre cinter i ciutadà de Lleida (134), 1518: potser una ballesta.

Pere Agustí, canonge i prebost de la seu de Lleida (145), 1529: 2 ballestes i 1 broquer.

Lluís de Montsuar, canonge de l'església de Lleida (149), 1539: 4 ballestes.

Jaume Riquer, porcioner i porter de la seu de Lleida (150), 1545: 2 ballestes.

Mateu Sanç, prevere beneficiat de la seu de Lleida (152), 1550: 1 ballesta.

Jaume Coll, prevere beneficiat de la parròquia de Sant Llorenç de la ciutat de Lleida (154), 1552: 1 ballesta.

Cosme Montfar, prevere beneficiat de la seu de Lleida (156), 1552: 1 ballesta; (encant 157): 1 ballesta.

Bernat Berenguer, prevere beneficiat de la seu de Lleida i rector de l'església parroquial del castell d'Alfés, del bisbat de Lleida (158), 1556: 2 ballestes; (encant 159), 1556: 1 ballesta.

Bernardí Lluçars, prevere beneficiat de la seu de Lleida (161), 1559: 3 ballestes.

Jaume Pont, prevere beneficiat de la seu de Lleida (162), 1562: 1 ballesta; (encant 163), 1562: 1 ballesta.

Joan Aventí, prevere beneficiat de la seu de Lleida (164), 1562: 2 ballestes, 1 broquer; (encant 166), 1562: 1 ballesta.

Pere Joan Mirat, prevere beneficiat de l'església de Lleida (167), 1562: potser una ballesta.

Miquel Casset, prevere beneficiat de la seu de Lleida (168), 1563: 1 ballesta; (encant 169): 1 ballesta.

Joan Ferrer, oficial del bisbe de Lleida (171), 1563: 1 ballesta; (encant 172): 1 ballesta.

Com podem comprovar, un percentatge molt alt dels eclesiàstics de Lleida, als segles XIV-XVI, tenia a casa seva una ballesta, en molts casos com a arma de defensa. Certament, a la casa d'un donzell n'hauríem trobat moltes més; Lluís des Vall tenia nou ballestes, a l'alberg que posseïa a la parròquia de Sant Joan de Lleida. També és cert que, de vegades, les ballestes o els broquers que tenien alguns eclesiàstics

FUNDACIÓ NOGUERA

lleidatans eren vells, com s'indica al mateix inventari. O bé, d'altres vegades, només se'n conservava una part; per exemple, alguns cops només es fa esment de l'arbrer de la ballesta o del seu armatost. En aquests casos (quan les ballestes eren molt velles, eren trossejades o en mancava alguna peça), certament, no podien ésser gaire útils com a arma d'atac o de defensa. Cal tenir present que, a l'hora de confeccionar la llista, només calia que en una casa es conservés algun element de la ballesta com perquè hi haguem fet constar que n'hi havia una. Amb una excepció: en el cas de Lluís des Valls, al castell del Poal, a part de les nou ballestes que hem esmentat a la llista annexa, també hi havia onze arbrers de ballesta i quatre martinets, que en aquest cas no hi són pas apuntats.

Per a cloure aquest apartat podem entrar a la casa de Melcior Aguiló (doc. 120, any 1492), un beneficiat de la seu de Lleida, i, gràcies a l'inventari que publiquem, introduir-nos a la sala de la casa, que havia esdevingut també la cambra on dormia (i on degué morir) aquest eclesiàstic. Sobre una estora de paret d'origen valencià, hi havia dues espases velles, unes cuirasses blanques, una cervellera, uns davantbraços (tanmateix rovellats), un espatllaràs i una daga francesa, sense la beina. Les armes formaven part de la vida de la gent de la tardor de l'edat mitjana, de l'ambient que hom respirava i, en el fons, d'una manera de demostrar el poder personal o familiar; fins i tot era així en la casa d'un eclesiàstic.

Els llibres i les peces

S'han fet força recerques sobre els llibres —i sobre llurs lectors (o possessors)—, que es conservaven a les biblioteques privades dels diferents països de parla catalana, als darrers segles medievals, molt sovint fetes a partir de l'estudi dels inventaris *post mortem*. Sense intentar ésser exhaustius, podem mencionar els volums de Josep Hernando sobre llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV, editat l'any 1995 per la Fundació Noguera.[350] També podem recordar el notable estudi sobre els hàbits de lectura dels mercaders catalans, escrit per Jaume Aurell.[351] Així mateix, darrerament s'han presentat algunes te-

350. Josep HERNANDO, *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*, 2 vols., Fundació Noguera, Barcelona, 1995.

351. Jaume AURELL, *Els mercaders catalans al quatre-cents*, Lleida, Pagès Editors, 1996; J. AURELL – A. PUIGARNAU, *La cultura del mercader en la Barcelona del siglo XV*, Barcelona, Omega, 1998.

sis de doctorat sobre els llibres en els inventaris de les cases d'homes cultes, com per exemple la de Josep Antoni Iglesias, "Llibres i lectors a la Barcelona del s. XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)", tesi llegida a la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 1996, o bé la de Miquel Torras, "L'escriptura i el llibre a la Catalunya central als segles XIII i XIV", defensada a la mateixa universitat l'any 2004. També cal mencionar alguns altres estudis d'inventaris fets en altres zones del domini lingüístic català. Al País Valencià, Josep Sanchis Sivera (†1937) va editar un conjunt notable d'inventaris, en uns treballs novament publicats l'any 1999.[352] Cal també assenyalar la notable recerca sobre els llibres de Mallorca, feta per Jocelyn N. Hillgarth, *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, publicada en dos volums editats l'any 1991.[353] I, pel que fa a Menorca, encara podem citar el llibre de M. A. Casasnovas sobre biblioteques, llibres i lectors a Menorca entre la Contrareforma i el Barroc.[354]

A continuació fem una llista, a partir d'allò que diuen els inventaris publicats en aquests volums, de les persones que tenien llibres i del nombre de llibres que posseïa cadascuna d'elles. També farem esment del càrrec o de l'ofici d'aquesta persona, del número del document amb què són inventariats els llibres i, així mateix, de la data en què es féu aquest inventari.[355]

Pere Manter, beneficiat de la seu de Lleida (4), 1347: 1 llibre.
Guillem sa Plana, beneficiat de la seu de Lleida (6), 1348: 2 llibres.
Guillem de Soler, ardiaca de Ribagorça de la seu de Lleida (8), 1354: 7 llibres.
Ramon Vidal, canonge de la seu de Lleida (9), 1354: 22 llibres.
Guillem Ramon de Montcada, degà de la seu de Lleida, (11). 1376: 18 llibres.

FUNDACIÓ

352. Josep SANCHIS SIVERA, *Estudis d'història cultural*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València – Barcelona, 1999.

353. Jocelyn N. HILLGARTH, *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, 2 vols., CNRS, París, 1991.

354. Miquel Àngel CASASNOVAS CAMPS, *Biblioteques, llibres i lectors. La cultura a Menorca entre la Contrareforma i el Barroc*, Curial Edicions – Publicacions de l'Abadia de Montserrat – Institut Menorquí d'Estudis, Barcelona, 2001.

355. Cal assenyalar que alguna vegada no s'especificava el nombre exacte de llibres; fins i tot, un cop es van vendre uns llibres a pes. Com assenyalava, l'any 1990, Josep Trenchs, "Il più delle volte però si elencavano soltanto i libri di lusso, quelli che avevano un certo valore patrimoniale, mentre degli altri si dava il numero complessivo". J. TRENCHS, "Libri, letture, insegnamento e biblioteche nella Corona d'Aragona (secoli XIII-XV)", *XIV Congresso di Storia della Corona d'Aragona (Sassari-Alghero) 1990*, 1993, pp. 193-258 (en concret pp. 223-224).

Joan Perpinyà, doctor en decrets, canonge i sagristà de Lleida (13), 1377: 59 llibres.

Arnau Odalguer (17), 1383: 41 llibres.

Esteve Folquet, canonge de la seu de Lleida (20), 1385: 2 llibres.

Romeu de Vila-seina, prevere beneficiat de la seu de Lleida. (21), 1386: 1 llibre.

Pere de Nou, doctor en decrets, canonge de la seu de Lleida (26), 1388: 16 llibres.

Pere de Rocamora, prevere, rector de la parròquia de Sant Joan de Lleida i beneficiat de la seu de Lleida (29), 1392: 11 llibres.

Pere Franc, prevere beneficiat de la seu de Lleida (31), 1392: 7 llibres.

Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida (33), 1393: 11 llibres.

Bernat de Vall-llonga, canonge de la seu de Lleida (38), 1394: 5 llibres.

Francesc Canet, prevere beneficiat de la seu de Lleida (45), 1397-1398: 34 llibres.

Francesc Salom, batxiller de dret civil i dret canònic, prevere beneficiat de la seu de Lleida (47), 1398: 9 llibres [en un inventari fet quan encara era viu (46), d. 1396-1398: 6 llibres].

Jaume Salines, beneficiat de la seu de Lleida (55), 1401: 35 llibres.

Vicent de Castre (56), 1402: 2 llibres.

Joan Mercer, prevere beneficiat de la seu de Lleida (57), 1402: 6 llibres.

Guillem s'Escala, rector de l'església de Santa Magdalena de Lleida (58), 1403: 75 llibres.

Bernat Mateu (59), 1403: 1 llibre.

Llibres guardats a la sagristia de la seu de Lleida 66. 1444: 34 llibres.

Joan de Setcastella, canonge i prebost de la seu de Lleida (67), 1459: 70 llibres.

Gabriel de Vilanova, doctor en decrets, canonge i prebost de la seu de Lleida. (71), 1460: 85 llibres.

Pere Morell, prevere beneficiat de la seu de Lleida (73), 1461: 34 llibres.

Antoni Rollan, canonge de la seu de Lleida (79), 1463: 67 llibres.

Joan Bordell, prevere beneficiat de Lleida (81), 1463: 6 llibres.

Bernat de Vilagrassa, del lloc de Palau de l'Horta, en possessió de Jaume de Vilagrassa, prevere de Lleida (85), 1463: 1 llibre.

Joan Espills (99), 1478: 16 llibres.

Antoni Miquel, prevere (101), 1481: 11 llibres.

Jaume Forner, prevere beneficiat de la seu de Lleida (105), 1482: 6 llibres.

Pere d'Orcuia, prevere (108), 1483: 1 llibre.

Joan Monjó, prevere i porcioner de la seu de Lleida (117), 1488: 33 llibres.

Melcior Aguiló, beneficiat de la seu de Lleida (120), 1492: 4 llibres.

Bartomeu Pomar, prevere beneficiat de la seu de Lleida (123), 1500: 7 llibres.

Berenguer Colom (124), segle XV: 121 llibres.

Gaspar Ferrer, canonge (125), 1504: 21 llibres.

Ramon Solsona, doctor en decrets i canonge de la seu de Lleida (128), 1507: 15 llibres.

Miquel Montgai, ciutadà de Lleida (131), 1510: 30 llibres (i 50).

Francesc Soler, prevere porcioner de la seu de Lleida (132), 1518: 9 llibres.

Lluís des Valls, donzell, que tenia el domicili a Lleida i era senyor dels llocs de Gimenells i del Poal (133), 1518: 28 llibres.

Bernat Armendaris, mestre cinter i ciutadà de Lleida (134), 1518: 1 llibre.

Rafael Rafart, prevere beneficiat de la seu de Lleida (137), 1521: 2 llibres.

Pere Agustí, canonge i prebost de la seu de Lleida (145), 1529: 4 llibres.

Lluís Balaguer, mestre (147), 1533: 78 llibres.

Lluís de Montsuar, canonge de l'església de Lleida (149), 1539: 9 llibres.

Mateu Sanç, prevere beneficiat de la seu de Lleida (152), 1550: 19 llibres.

Jaume Coll, prevere beneficiat de la parròquia de Sant Llorenç de Lleida (154), 1552: 58 llibres.

Jaume Coll, prevere beneficiat de la parròquia de Sant Llorenç de Lleida [encant] (155), 1552: 22 llibres.

Cosme Montfar, prevere beneficiat de la seu de Lleida (156), 1552: 13 llibres.

Lluís Juneda, canonge i prebost de la seu de Lleida (160), 1559: 41 llibres.

Bernardí Lluçars, prevere beneficiat de la seu de Lleida (161), 1559: 21 llibres.

Jaume Pont, prevere beneficiat de la seu de Lleida (162), 1562: 8 llibres.

Joan Aventí, prevere beneficiat de la seu de Lleida (164), 1562: 19 llibres.

Pere Joan Mirat, prevere beneficiat de l'església de Lleida [encant] (167), 1562: 6 llibres.

Miquel Casset, prevere beneficiat de la seu de Lleida (168), 1563: 7 llibres; [encant] (169), 1563: 9 llibres.

Francesc Soler, doctor en decrets, degà, canonge i prebost de la seu de Lleida (170), 1563: 128 llibres.

Joan Ferrer, oficial del bisbe de Lleida (171), 1563: 148 llibres.

Bartomeu Grassa, prevere, mestre d'arts, beneficiat de l'església de Lleida (177), 1568: 106 llibres.

Ara no podem pas emprendre un estudi aprofundit dels llibres esmentats als documents que publiquem. Volem, tanmateix, presentar alguns trets significatius d'aquestes biblioteques lleidatanes i, després, comentar i comparar-ne alguns aspectes, d'una manera semblant a allò que hem fet en els apartats precedents, amb les armes i els objectes destinats a l'atac i a la defensa.

Només cal fer un cop d'ull a l'índex de llibres que hem inclòs al final d'aquests volums d'inventaris i encants per tal d'adonar-nos del nombre molt notable d'obres diferents que hi havia a les cases de Lleida. A l'acte ens adonem també que molts d'aquests llibres es poden relacionar amb el dret civil o amb el dret canònic. També cal subratllar el fet que hi trobem una majoria d'obres escrites en llatí, però, així mateix, d'escrites en català, italià, castellà o francès. D'altra banda, cal assenyalar que, d'una manera lògica, hi havia algunes diferències entre les biblioteques del segle XIV, les del segle XV o bé les del segle XVI. I, previsiblement, existia una gran diferència entre allò que hauríem trobat a la casa d'un eclesiàstic i allò que hi havia al castell d'un senyor o a l'habitatge i obrador d'un mercader o menestral urbà. Cal tenir present, així mateix, que tot i la importància de la informació continguda en aquests inventaris, segurament només som davant d'una mostra petita, com la punta d'un iceberg, d'una realitat molt més àmplia. Per exemple, la medicina és una de les disciplines acadèmiques que queda més mal representada en aquestes biblioteques lleidatanes que publiquem. Amb tot, a l'Estudi General de Lleida hi havia una facultat on s'ensenyava medicina des de l'any 1300; tanmateix, a causa de les característiques d'aquells que vivien a les cases inventariades, a les biblioteques esmentades en aquests inventaris no trobem pas una representació semblant a la que trobà, per exemple, Carmel Ferragud en estudiar les biblioteques d'alguns metges del segle XIV o la que descobrí Jocelyn N. Hillgarth en aproximar-se a les biblioteques de l'illa de Mallorca dels segles XIII-XVI.[356]

Abans d'encetar l'apartat que dedicarem a comparar els llibres lleidatans i els trobats a Mallorca, ens agradaria cridar l'atenció sobre quatre aspectes. En primer lloc, sobre l'existència d'una profunda empremta de la cultura humanística, sobretot al segle XVI. Això és evident en la influència de certs autors i, fins i tot, en l'arribada de llibres d'autors clàssics, que abans d'aquest segle eren molt poc coneguts.

En segon lloc, sobre el fet que hi hagués biblioteques molt àmplies i, fins i tot, de vegades, molt ben organitzades, com podia ésser la de Bartomeu Grassa, que tenia tots els seus cent sis llibres ordenats d'acord amb l'abecedari. Hi havia, però, també molts altres eclesiàstics que tenien la biblioteca en una llibreria (un armari sense portes) o en prestatges, amb els volums ben col·locats i ben segur

356. C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, pp. 552-555; J. N. HILLGARTH, *Readers and Books…*, vol. 1, pp. 89-96.

molt valorats. El degà Francesc Soler, l'oficial del bisbe Joan Ferrer, i Berenguer Colom també posseïen a casa seva més de cent llibres. Bastants eclesiàstics en tenien més de cinquanta: Joan Perpinyà, Guillem s'Escala, Joan de Setcastella, Gabriel de Vilanova, Antoni Rollan, Lluís Balaguer i Jaume Coll. La col·lecció de llibres que cedí a la catedral Lluís Balaguer, que cal pensar que era un professor de l'Estudi General de Lleida, demostra que era un home amb una àmplia cultura. D'altra banda, el preu d'aquestes biblioteques particulars era molt notable, fins al punt que Carmel Ferragud assenyala que algunes de les col·leccions de llibres d'alguns metges podien valdre tant com un bon habitatge.[357]

I, en tercer lloc, volem cridar l'atenció sobre el fet que Miquel Montgai, l'any 1510 (doc. 131), tingués guardats en "una caxa gran, dins la botigua de la Draperia, [...], cinquanta volumps de la «Spossició de la Avemaria y del Paternoster», de stampa". Sabem que, entre l'any 1395 i el 1406, Antoni Canals va traduir el parenostre, l'avemaria i la "Salve Regina", a precs de Pere d'Artés, mestre racional del rei Martí l'Humà.[358] D'aquesta obra se'n degué fer una impressió i, pel motiu que sigui, una caixa amb cinquanta exemplars d'aquest llibret es guardava, l'any 1510, a Lleida. Evidentment, no sabem pas ben del cert on es degué fer la impressió. És, tanmateix, molt probable que fos a la ciutat de Lleida mateix. Sigui com sigui, és molt notable que hagi arribat fins a nosaltres aquesta notícia sobre una caixa gran que contenia aquests llibres impresos, relacionada amb l'habitatge d'un ciutadà lleidatà de l'inici del segle XVI.[359]

Recordem, per acabar, que les peces (o "pècies") eren els quaderns en què es dividia un llibre par tal de facilitar-ne la còpia. Aquest sistema de producció es va desenvolupar ja a la universitat de Bolonya a l'inici del segle XIII; també es va emprar a la universitat de París i a moltes altres universitats del continent europeu. A l'Estudi General

FUNDACIÓ NOGUERA

357. C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, p. 553. Fa referència als més de cinquanta volums de la biblioteca de Bernat de Figuerola o dels més de trenta volums de Francesc Moliner i de Miró de Corçà. O bé assenyala que dels vint-i-quatre exemplars que tenia el mallorquí Pere Fabregat se'n van obtenir més de 1.100 sous. Vegeu també Jocelyn N. HILLGARTH, *Readers and books*..., vol. 2, doc. 135, pp. 453-454.

358. Emili CASANOVA, "La traducció d'Antoni Canals del *Pater Noster*, *Ave Maria* i *Salve Regina*: edició crítica a partir d'un nou manuscrit", *Revista de Filología Románica*, vol. 27, 2010, pp. 377-412.

359. Amb relació a la valoració dels llibres, podem recordar, per exemple, que al castell de Castellserà, l'any 1443, hi havia "unes premses de cohernar libres". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 280.

de Lleida, segurament ja des del segle XIV hauríem trobat peces on es copiaven fragments de llibres de dret canònic o de dret civil (o d'altres matèries), que després es devien utilitzar a les classes. En alguns dels inventaris que publiquem s'esmenta l'existència d'aquestes peces universitàries. Així, al document 125 (any 1504), inventari dels béns del canonge Gaspar Ferrer, es mencionen "tres peces de libres de filosofia, ligats, ab po<s>ts". Segons el document 143 (any 1527), els que feien l'inventari de la casa d'un eclesiàstic relacionat amb l'Estudi General lleidatà hi trobaren "XXI peces de libres", guardades precisament a la recambra de l'estudi d'aquest alberg.

LLIBRES I LECTORS A LA LLEIDA DE L'ESTUDI GENERAL

Amb relació al tema dels llibres, de la cultura i de la importància de l'Estudi General a la ciutat de Lleida, creiem que pot ésser interessant fer una comparació entre els llibres esmentats als inventaris que publiquem de Lleida i les obres que, gràcies a l'estudi de Jocelyn N. Hillgarth, sabem que es conservaven a les biblioteques de Mallorca, si fa no fa en la mateixa època. Cal dir d'entrada que hi ha una gran diferència entre el nombre d'inventaris i de biblioteques estudiades a Mallorca i el nombre de biblioteques que coneixem a Lleida. A més d'aquesta diferència quantitativa, també ens adonem que hi ha una diferència qualitativa. Com hem dit suara, les característiques de les persones de les quals s'han conservat inventaris a la ciutat de Lleida fa que una certa mena d'obres hi sigui molt poc representada. Per exemple, tot i haver-hi una facultat de medicina a la capital del Segrià des de l'any 1300, no tenim l'inventari de cap biblioteca d'un metge i, per tant, la quantitat de llibres de medicina en els inventaris que publiquem és molt poc notable. Així mateix, el fet que la majoria de les biblioteques conservades pertanyin a eclesiàstics també té una forta repercussió en les característiques de les obres conservades i en la mancança d'alguns llibres més pràctics o més pensats per a la distracció del lector, que hom pot trobar, en canvi, en les biblioteques de mercaders o de membres de la noblesa. No ens sorprèn pas que el llibre *Doctrina de falcons*, que l'any 1383 (doc. 17) fou venut en un encant per 3 sous, hi fos per error i no pertangués a Arnau Odalguer, que segurament, encara que no s'esmenti al document, era un eclesiàstic.[360]

360. Aquest home tenia un breviari i dues capes de cor. Curiosament, però, sí que sembla que era seu un *De proprietats de bèsties*, venut per 7 sous, un *Comte de luna*

FIGURA 17
Retaule dedicat a sant Ramon de Penyafort. Segle XVII

A la biblioteca que hi ha darrere seu, veiem representades algunes obres bàsiques del dret canònic, com les *Decretals*, un llibre de Johannes Andreae, un altre d'Innocent IV, obres de Guillelmus Durantis o Speculator, d'Henricus de Segusio o Hostiensis, de Bartholomaeus Brixiensis, Johannes de Turrecremata, etc. I també, a l'esquerra del sant, la *Summa* del mateix Ramon de Penyafort. Museu Episcopal de Vic (MEV 773).

Llibres de dret canònic

Seguint l'esquema que proposa J. N. Hillgarth, en primer lloc ens aproximarem als canonistes que trobem esmentats a les biblioteques de Mallorca, de Sicília i, també, de Lleida. Com Hillgarth assenyala, si fem un cop a una biblioteca de dret canònic de la fi de l'edat mitjana, el primer que trobarem serà el *Sisè* o *Sextus*, les *Decretals*, el *Decret* i les *Clementines*. Després, hi descobrirem nombrosos autors que van escriure en època medieval sobre dret canònic. Al quadre que adjuntem s'esmenten ordenats diversos canonistes, segons la "popularitat" que

e de planetes, que van adquirir per 3 sous i 6 diners i un *Libre de faules*, venut per la mateixa quantitat. A més, al costat de diversos llibres de teologia, de dret i d'un de medicina, també posseïa una obra anomenada *De apareyllar de menyar* i un *De nodriments de cavals*. Podem dir que era un home amb uns interessos intel·lectuals més variats que la major part dels eclesiàstics que trobem esmentats als inventaris que publiquem en aquests volums.

tenien a Mallorca. Hillgarth comparà les dades de "popularitat" que tenien a les illes Balears amb allò que s'esdevenia a Sicília.[361] Nosaltres hi hem afegit una altra columna dedicada a comparar aquestes dades amb la informació que tenim sobre les biblioteques de la ciutat universitària de Lleida.

Canonistes	*Exemplars a Lleida (biblioteques)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques)*	*Exemplars a Sicília*
Nicholaus de Tedeschis (Abat, †1453)	3 (3)	95 (26)	46
Guillelmus Durantis (†1296)	15 (14)	65 (36)	30
Johannes Andreae (†1348)	8 (7)	43 (21)	36
Andreas Barbatia (†1479)	–	36 (15)	15
Antonius de Butrio (†1408)	3 (2)	35 (14)	20
Guido de Baysio (Artiacha, †1313)	8 (7)	29 (20)	3
Philinus Sandeus (†1503)	–	25 (9)	–
Dinus de Mugello (†1320)	7 (7)	22 (19)	15
Dominicus de San Geminiano (†1436)	1 (1)	22 (14)	3
Innocent IV (†1252)	7 (6)	22 (19)	16
Johannes Bertachinus (†1497)	1 (1)	22 (13)	3
Johannes de Imola (†1436)	–	22 (13)	4
Baldus de Ubaldis (†1400)	6 (2)	21 (10)	8
Philippus de Franchus (†1471)	1 (1)	20 (10)	–
Henrichus de Segusio (Hostiensis, †1272)	17 (7)	19 (14)	6
Bartholomeus Brixiensis (†1258)	7 (7)	17 (13)	–
Franciscus de Zabarella (†1417)	1 (1)	17 (11)	4
Goffredus de Trano (†1246)	12 (10)	17 (16)	7
Petrus de Ancarrano (†1416)	–	14 (9)	9
Bernardus Compostellanus (†1267)	8 (7)	12 (10)	1

361. Pel que fa a Sicília, la font d'informació és Henri BRESC, *Livre et société en Sicile (1299-1499)*, Centro di Studi Filologici e Linguistici Siciliani, Palerm, 1971.

La base d'aquest quadre, com hem assenyalat, és la taula que publicà J. N. Hillgarth, a la pàgina 81 del primer volum del llibre *Readers and Books in Majorca, 1229-1550*. Amb relació a Lleida, diferenciem el nombre d'exemplars de llibres d'un autor esmentats als inventaris, del nombre de biblioteques on hi havia obres d'aquest autor. Cal tenir present que, de vegades, el mateix llibre era esmentat dues vegades (per exemple a l'inventari i a l'encant o a la comptabilitat) o que, en alguna biblioteca, hi podia haver més d'un llibre del mateix autor, un canonista, en aquest cas.

Pel que fa al contingut del quadre annex, d'entrada, cal repetir que el nombre d'inventaris de què disposem a Lleida és molt més reduït que el del de biblioteques de què disposà l'autor d'aquest estudi sobre els llibres mallorquins. Malgrat això, a l'acte ens adonem que hi ha algunes diferències. Així, per exemple, un canonista molt llegit a Mallorca, com Andreas Barbatia, és en principi desconegut a Lleida (però no a Sicília). D'altres, com Philinus Sandeus, també molt conegut a Mallorca, era també desconegut a Lleida (i així mateix a Sicília). Per contra, Henrichus de Segusio o Goffredus de Trano (que a Mallorca ocupaven un lloc més secundari en el "rànquing" d'autors) eren molt coneguts i utilitzats a la capital del Segrià i, segurament, a la seva universitat. Així mateix, els llibres de juristes com Guillelmus de Montelauduno que eren molt ben acollits a Lleida (amb vuit obres, repartides en quatre biblioteques) no consten pas entre les obres dels canonistes més coneguts a Mallorca.

Llibres de dret civil

Podem fer una taula semblant de les obres de juristes especialistes en dret civil. En aquest cas, també relacionarem el que trobem a Lleida amb allò que Jocelyn Hillgarth va trobar a Mallorca i amb allò que Henri Bresc va descobrir a l'illa de Sicília. A les biblioteques d'aquests eclesiàstics de Lleida, contràriament al que trobà Hillgarth a l'illa de Mallorca, hi havia un nombre més gran d'obres de dret canònic que no pas de dret civil. Només cal comparar el nombre de *Decretals* (21 exemplars), del *Decret* (13), del *Sisè* (24) o de les *Clementines* (20) amb el nombre de volums del Codi (11 exemplars), de la *Digesta Vella* (9 o 10), de la *Digesta Nova* (5), de la *Inforçada* (2), de la *Instituta* (6) o del *Volum* (2). Els primers, amb més de deu exemplars, són les obres fonamentals de l'anomenat *Corpus Iuris Canonici* i els segons, amb deu o menys de deu exemplars, són els llibres bàsics del *Corpus Iuris Civilis*.

Juristes	*Exemplars a Lleida (biblioteques)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques)*	*Exemplars a Sicília*
Bartholus de Sassoferrato (†1357)	15 (3)	236 (38)	140
Baldus de Ubaldis (†1400)	6 (2)[362]	195 (31)	62
Alexander Tartagnus (†1477)	4 (4)?	103 (24)	21
Paulus de Castro (†1441)	2 (1)	78 (22)	32
Angelus de Aretio (†1451)	2 (2)	56 (27)	9
Ludovicus Pontanus (†1439)	–	50 (23)	35
Angelus de Ubaldis (†c. 1407)	–	48 (21)	24
Jason de Maino (†1519)	2 (2)	46 (14)	–
Bartholomeus de Saliceto (†1411)	1 (1)	44 (16)	9
Azo (†1230)	4 (3)	31 (25)	12
Johannes de Imola (†1436)	–	31 (18)	14
Franciscus de Aretio (†1489)	–	29 (16)	4
Cinus de Pistoia (†1336/1337)	–	20 (15)	17
Johannes Petrus de Ferrariis (†c. 1420)	–	14 (14)	1
Bartholomeus Cipolla (†1477)	–	12 (9)	2
Johannes Faber (c. †1340)	–	12 (10)	1
Marianus Succinus (†1467)	–	12 (5)	1
Philippus Cornei (†1492)	–	12 (8)	1
Albericus de Rosciate (†1354)	–	11 (10)	2
Bartholomeus Succinus (†1507)	–	11 (7)	1

La base d'aquesta taula és la taula número XI que publicà l'any 1991 J. Hillgarth, a la pàgina 85 del seu llibre sobre lectors i llibres a l'illa de Mallorca a la tardor de l'edat mitjana. En aquest cas, veiem una forta coincidència entre els autors més coneguts a Mallorca i aquells les obres dels quals eren més emprades a Lleida (i, amb alguns petits matisos, a Sicília). A Lleida, Bartholus de Sassoferrato, Baldus de Ubaldis, Alexander (Tartagnus?) i Azo eren els més utilitzats. Amb tot, d'altres autors, molt coneguts a Mallorca (com Ludovicus Pontanus o

362. Moltes d'aquestes obres eren dedicades a dret canònic. Tanmateix, n'hi havia alguna que estudiava el dret civil, com per exemple, "Sobre lo Còdich y feudos".

Angelus de Ubaldis), sembla que no eren llegits a la ciutat de l'Estudi General. Certament, si disposéssim de més inventaris de biblioteques, potser aquesta primera impressió es podria matisar notablement.

Llibres de teologia

No creiem que calgui fer un quadre de les obres de medicina (tal com fa Hillgarth a la taula XII del seu estudi, amb relació a Mallorca), atesa la poca quantitat de llibres que tenim d'aquesta disciplina als documents. Tanmateix, sí que pot ésser interessant establir una comparació entre les biblioteques de Lleida i de Mallorca amb relació als llibres de teologia.

Autor	*Exemplars a Lleida (biblioteques)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques)*
Agustí (†430) i Pseudo	14 (8)	93 (48)
Tomàs d'Aquino (†1274)	10 (7)	71 (21)
Antoninus de Florència (†1459)	3 (3)	55 (23)
Jeroni (†420)	3 (2)	50 (36)
Boeci (†524/525)	12 (10)	47 (42)
Bernat de Claravall (†1153) i Pseudo	11 (10)	31 (27)
Johannes Duns Scot (†1308)	–	29 (10)
Angelus de Clavasio (†1495)	3 (3)	27 (27)
Pere Llombard, Magister sentenciarum (†1160)	8 (8)	24 (18)
Guillelmus Durantis (†1296), *Rationale*	4	23 (22)
Guido de Monte Rocherio (segle XIV)	7 (7)	22 (21)
Nicholaus de Lyra (†1349)	4 (4)	22 (11)
Gregori el Gran (†604)	3 (3)	18 (16)
Innocent III o Lotharius (†1216), *De miseria humanae conditionis*	2 (2)	15 (15)
Lactanci (c. †325)	1 (1)	15 (15)
Johannes Nider (†1438)	1 (1)	13 (11)
Bonaventura (†1274)	11 (5)	11 (8)
Guillem d'Occam (†1347)	1 (1)	9 (5)

FUNDACIÓ COGUERA

Aquesta taula pren com a model la taula número XIII publicada per J. N. Hillgarth, a la pàgina 102 del llibre *Readers and books in Majorca, 1229-1550*. Malgrat algunes diferències, a grans trets, veiem una coïncidència bàsica entre allò que diuen els documents sobre les biblioteques de Mallorca i el que trobem a les cases de Lleida. Cal dir, a més, que el fet que una gran majoria de les biblioteques lleidatanes fossin d'eclesiàstics comporta que el grau de fiabilitat d'aquestes dades sigui molt més gran que amb relació a altres matèries (com per exemple la medicina). En ambdues ciutats dels Països Catalans, trobem que tenen un pes important les obres de sant Agustí i de sant Tomàs d'Aquino.

En el cas de Mallorca, Jocelyn N. Hillgarth diferencia les biblioteques d'eclesiàstics i les de laics; les diferències, tanmateix, entre les unes i les altres no eren pas gaire notables. Hillgarth conclou, per exemple, que les obres de Boeci sobretot eren posseïdes per laics, mentre llibres com el *Rationale* de Guillelmus Durantis o les obres de Guido de Monte Rocherio eren sobretot tingudes per clergues. A Lleida no veiem necessàriament la mateixa realitat, que pot ésser de vegades fruit de la casualitat; així, per exemple, contenien les biblioteques lleidatanes, que eren bàsicament d'homes d'Església, una quantitat força considerable de llibres de Boeci. De fet, sembla que la *Consolació* de Boeci, arreu de les terres de parla catalana, esdevingué una obra molt popular i, entre l'any 1360 i el 1390, almenys se'n feren quatre versions en català (la primera feta pel dominicà Pere sa Plana i la darrera pel també dominicà Antoni Ginebreda), que solien incloure comentaris i glosses.[363]

Llibres de gramàtica

D'acord amb els mateixos criteris proposats per J. N. Hillgarth, podem comparar els llibres d'estudi de la gramàtica trobats a Lleida amb allò que hom ha trobat, en aquesta mateixa època, a les biblioteques de l'illa de Mallorca. D'acord amb aquests criteris, la llista d'autors que trobem en la taula adjunta, correspon als noms de gramàtics i als noms d'autors de textos usats per a l'ensenyament de la gramàtica, tant si són antics, com si són medievals o com si són humanistes.

363. J. N. HILLGARTH, *Readers and Books*..., vol. 1, p. 108.

Gramàtica	*Exemplars a Lleida (biblioteques i data del primer esment)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques i data del primer esment)*
Johannes de Pastrana (segle XV)	-	68 (61, 1463)
Alexander de Villadei (†1240)	1 (1, *Massa Compoti*, 1463)	56 (*Doctrinale*, 48, 1326)
Aelius Donatus, Partes (c. 1500)	–	52 (40, 1326)
Nicholaus Perotus (†1480), *Grammatica*	1 (1, 1507)	44 (41, 1481)
Ató (†149 aC)	1 (1, 1460)	30 (*Disticha*, 29, 1383)
Isop (c. 560 aC)	2 (2, 1563)	25 (23, 1466)
Lorenzo Valla (†1457), *Elegantiae*	3 (3, 1559)	24 (17, 1490)
Agostino Dati, *Elegantiolae*	–	21 (18, 1491)
Guarino de Verona (†1460)	–	21 (19, 1490)
Mathaeus Vindocinensis († s. XIII)	3 (3, 1398)	19 (18, 1369)
Junianus Maius (segle XV)	–	16 (12, 1492)
Priscià (†530)	–	16 (14, 1401)
Elio Antonio de Nebrija (†1522)	7 (5, 1550)	15 (14, 1512)
Joan Lluís Vives (†1540)	5 (2, 1563)	14 (14, 1542)
Giovanni Tortelli (†1466)	–	10 (10, 1493)
Antonio Mancinelli (†c. 1505)	1 (1, 1562)	9 (9, 1493)
Francesco Negro (segle XV)	–	9 (9, 1493)
Miguel Verino (†c. 1487)	1 (1, 1568)	9 (9, 1531)
Pier Paolo Vergerio (†1444)	–	9 (8, 1494)
Francesco Filelfo (†1481)	–	8 (8, 1494)
Eberhardus Bethuniensis (†1212)	3 (3, 1383)	6 (6, 1370)

FUNDACIÓ INGUERA

Aquest quadre, com en els quadres precedents, pren com a model la taula número XIV publicada per J. N. Hillgarth, a la pàgina 123 del llibre *Readers and Books in Majorca, 1229-1550*. Sense entrar gaire a fons en el tema, podem dir que veiem que hi ha força coincidències lògiques entre les dues columnes de la dreta, per bé que, també en aquest cas, aquest quadre mostra que hi havia algunes mancances importants a Lleida (per exemple Johannes de Pastrana), que poden ésser motivades pel fet que la mostra d'inventaris d'aquesta ciutat és

molt més reduïda que la de la ciutat de Mallorca. Amb tot, a Lleida trobem esmentats alguns autors que no consten pas entre els gramàtics més coneguts a Mallorca. Així, per exemple, Aldo Manuzio (†1515), Galfredus Brito (segle XIII), Nicolaus Clenardus (†1542), Huguccio de Pisis (†1210), Johannes Dispauterii (†1520), etc.

Obres clàssiques

En aquesta aproximació al contingut de les biblioteques lleidatanes de la fi de l'edat mitjana i del Renaixement, és important conèixer i valorar el pes que hi tenia la cultura clàssica. Per aquest motiu, farem una taula on es compari la difusió de les obres dels clàssics llatins (i renaixentistes) a Lleida i a l'illa de Mallorca. En el quadre adjunt no sols fem esment dels exemplars mencionats i del nombre de biblioteques, ans també de la data del primer cop que s'esmenta el llibre a Lleida (d'una manera semblant al que fa J. N. Hillgarth a Mallorca). Certament, som conscients aquesta data és en bona part casual, atès que depèn del fet que s'hagi conservat un inventari o no.

Autors clàssics	*Exemplars a Lleida (biblioteques i data del primer esment)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques i data del primer esment)*
Ciceró (†43 aC)	9 (5, 1463)	212 (73, 1476)
Ovidi (†18 dC)	4 (4, 1507)	72 (39, 1476)
Terenci (†28 aC)	3 (3, 1562)	62 (56, 1473)
Virgili (†19 aC)	4 (3, 1507)	58 (50, 1479)
Juvenal (†c. 127 dC)	1 (1, 1507)	57 (35, 1476)
Sèneca (†65 dC)	1 (1, 1444)	56 (33, 1476)
Petrarca (†1374)	1 (1, 1518)	39 (32, 1493)
Sal·lusti (†34 aC)	–	35 (30, 1476)
Boccacio (†1375)	1 (1, 1488)	28 (19, 1463)
Horaci (†8 aC)	2 (2, 1563)	28 (20, 1476)
Lucà (†65 dC)	2 (2, 1507)	23 (20, 1492)
Valeri Màxim (†segle I dC)	1 (1, 1559)	21 (17, 1493)
Persi (†62 dC)	1? (1?, 1563)	20 (13, 1493)
Dant (†1321)	3 (1, 1518)	19 (17, 1457)

Autors clàssics	*Exemplars a Lleida (biblioteques i data del primer esment)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques i data del primer esment)*
Livi (†17 dC)	–	14 (8, 1476)
Plini el Vell (†79 dC)	1 (1, 1460)	13 (10, 1493)
Quintilià (†95 dC)	1 (1, 1563)	12 (7, 1492)
Marcial (†104 dC)	–	11 (8, 1476)
Phalaris (†c. 544 dC)	–	11 (9, 1481)
Aulus Gellius (†d. 180 dC)	1 (1, 1568)	9 (9, 1476)
Plini el Jove (†114 dC)	–	9 (8, 1493)
Estaci (†96 dC)	–	8 (4, 1493)
Plaute (†184 aC)	–	6 (5, 1493)

Aquest quadre pren com a model la taula número XV publicada per Jocelyn N. Hillgarth, a la pàgina 134 del llibre *Readers and Books in Majorca, 1229-1550*. Cal dir que, malgrat que a Lleida tenim documentats molts menys llibres que a l'illa de Mallorca, a grans trets podem veure una certa equivalència en allò que trobem a les dues columnes on s'esmenten els llibres lleidatans i els mallorquins. A Lleida no trobem pas cap exemplar de les obres de Sal·lusti, Livi, Marcial, etc., però això pot ésser resultat de la casualitat; de fet, el nombre de biblioteques estudiades a les illes Balears és molt més gran que les que nosaltres aportem amb aquest conjunt d'inventaris dels segles XIV-XVI.

Llibres religiosos

En darrer lloc i d'acord amb el mateix esquema que hem seguit amb relació a la resta dels quadres dedicats als llibres lleidatans dels segles XIV, XV i XVI, volem comparar els llibres religiosos que trobem a Lleida amb els que J. N. Hillgarth va trobar a Mallorca.

Llibres religiosos	*Exemplars a Lleida (biblioteques)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques)*
Llibre d'hores	29 (24)	422 (323)
Breviari	64 (52)	208 (150)
Psalteri	14 (14)	127 (108)

Llibres religiosos	*Exemplars a Lleida (biblioteques)*	*Exemplars a Mallorca (biblioteques)*
Vitae Christi	2 (2)	97 (74)
Bíblia	16 (16)	94 (82)
Missal	22 (21)	91 (82)
Francesc Eiximenis (†1409)	1 (1)	86 (70)
Flores sanctorum	19 (16)	84 (83)
Evangelis	10 (8)	59 (58)
Diürnal	18 (17)	58 (50)
Oracions	3 (3)	52 (41)
Psalms penitencials	–	38 (33)
Gènesi	–	29 (29)
Vicis e virtuts	2 (2)	26 (26)
Gamaliel	1 (1)	22 (22)
Art de ben morir	1 (1)	17 (16)

Aquest quadre pren com a model la taula número XVII, publicada per J. N. Hillgarth, a la pàgina 159 del llibre *Readers and Books in Majorca, 1229-1550*. A primer cop d'ull, cal assenyalar que hi ha força semblances, però també hi veiem algunes diferències possiblement derivades de l'ofici o professió de les persones de les quals es va inventariar la casa. Veiem, per exemple, que a Lleida hi havia molts breviaris i, en canvi, proporcionalment, hi havia menys llibres d'hores, amb relació a allò que hom va trobar a Mallorca; hi trobaren molts missals, en canvi molt pocs volums de l'obra *Vitae Christi*; bastants diürnals, però pocs llibres d'oracions o de psalms pnitencials, etc.

EL PREU DE LES COSES

A continuació no podem pas fer un estudi detallat del preu dels diferents objectes venuts en tots els encants publicats en aquest llibre i sobretot no podem pas analitzar tots els canvis que es produïren en els preus de les coses entre el segle XIV i el segle XVI. Tanmateix, per a apropar-nos a aquest tema i com a mostra de l'interès d'aquesta informació, centrarem l'atenció en tres objectes que creiem que són poc o molt representatius del conjunt.

Matalassos

En primer lloc estudiarem el preu dels matalassos. En la llista que adjuntem a continuació hem inclòs totes les mencions de matalassos venuts als encants, amb la menció del preu que se'n va pagar (en sous i diners), del número del document (entre parèntesis), de l'any en què s'esdevingué la venda (després del número del document) i, de vegades, amb l'afegitó d'alguna qualitat de l'objecte que hem cregut interessant d'assenyalar per tal d'aclarir o de concretar la informació (abans del número del document).

12 s. (1: 1343); 9 s., 1 d. (3: 1345); 18 s. (3: 1345); 16 s., 2 d. (3: 1345); 22 s., 2 d. (5: 1347); 24 s. (7: 1348); 9 s., 1 d. (7: 1348); 12 s. (esquinçat, 17: 1383); 30 s. (23: 1387); 30 s., 7 d. (23: 1387); 70 s. (bell, 25: 1388); 18 s., 6 d. (de poc valor, 25: 1388); 30 s., 6 d. (25: 1388); 38 s. (25: 1388); 9 s. (25: 1388); 47 s. (30: 1392); 45 s., 6 d. (30: 1392); 45 s. (gran, amb un coixinal, 34: 1393); 40 s. (34: 1393); 37 s., 6 d. (34: 1393); 72 s., 6 d. (34: 1393); 22 s., 6 d. (41: 1396); 7 s., 6 d. (41: 1396); 40 s. (i els coixinals, 43: 1396); 34 s., 6 d. (44: 1396); 26 s., 6 d. (44: 1396); 20 s. (49: 1399); 10 s. (esquinçat, 49: 1399); 30 s. (49: 1399); 10 s. (amb travesser, 49: 1399); 50 s. (dos, de poc valor, 49: 1399); 10 s., 4 d. (53: 1399); 30 s. (53: 1399); 8 s., 1 d. (53: 1399); 25 s., 6 d. (54: 1400); 33 s. (60: 1403); 9 s., 2 d. (60: 1403); 24 s., 1 d. (60: 1403); 23 s. (71: 1460); 48 s. (71: 1460); 50 s., 6 d. (71: 1460); 30 s. (71: 1460); 15 s. (71: 1460); 60 s. (74: 1461); 40 s. (74: 1461); 30 s. (74: 1461); 50 s. (venut al notari, 74: 1461); 10 s. (de pèl de boc, 79: 1463); 20 s. (venut al corredor, 80: 1463); 21 s., 1 d. (80: 1463); 34 s. (93: 1465); 48 s. (amb travesser, 98: 1474); 16 s. (amb coixinal, 100: 1478); 15 s. (oldà i amb coixinal, 100: 1478); 42 s. (104: 1482); 50 s. (104: 1482); 15 s. (estimació, 106: 1482); 48 s. (107: 1482); 49 s. (107: 1482); 100 s. (amb dos coixins, 112: 1483); 46 s. (amb un travesser, 114: 1484); 28 s. (114: 1484); 30 s. (118: 1488); 44 s. (118: 1488); 5 s. (dos, 118: 1488); 22 s., 1 d. (121: 1492); 50 s. (121: 1492); 50 s. (121: 1492); 31 s. (126: 1504); 26 s. (126: 1504); 37 s. (126: 1504); 35 s. (126: 1504); 24 s. (126: 1504); 12 s. (i coixí, 126: 1504); 114 s., 6 d. (tres, i un llit, 153: 1550); 86 s. (tres, i llit de posts, 153: 1550); 25 s. (153: 1550); 66 s. (dos, 155: 1552); 36 s. (157: 1552); 36 s. (157: 1552); 160 s. (quatre, amb llit de posts, 163: 1562); 97 s. (dos, servits, i un de xiquet, 163: 1562); 40 s., 6 d. (166: 1562); 60 s. (dos, molt servits, 167: 1562); 85 s. (dos, 169: 1563); 56 s. (servit, 169: 1563); 10 s. (matalasset o fillola, 169: 1563); 112 s. (dos, 172: 1563); 124 s. (dos, 172: 1563); 51 s. (usat, 173: 1563); 50 s. (173: 1563); 50 s. (notari, 173: 1563); 50 s. (173: 1563); 24 s. (fillola de matalàs, 173: 1563); 21 s. (molt dolent, 173: 1563); 17 s., 6 d. (fillola de matalàs, 173: 1563); 120 s. (tres, fillola, 174: 1563).

A l'hora de valorar el preu dels matalassos, cal que tinguem present diversos aspectes. En primer lloc, sempre hem de pensar que

tots els objectes venuts als encants eren de segona mà. Per això, és molt important saber l'estat de conservació del producte; en principi, per aquells matalassos que eren molt usats —servits, com diuen el documents— o bé que ja eren esquinçats, se n'havia de pagar menys, a l'hora d'ésser venuts als encants públics. Tanmateix, en el preu de venda també hi intervenien altres factors, com podia ésser la mida; una fillola de matalàs o un matalàs xic no podien tenir pas el mateix valor que un matalàs normal.

Sembla que, entre mitjan segle XIV i la segona meitat del segle XVI, hi hagué un increment en els preus; amb tot, aquesta inflació s'hauria de contrastar amb allò que s'esdevingué amb relació a altres productes.[364] Caldria posar la corba dels preus dels matalassos al costat, per exemple, de les diverses corbes de preus que va publicar Caterina Argilés, amb relació als cereals o amb alguns productes relacionats amb la construcció. Diguem, per acabar, que el fet que, en algun cas, es digui que es vengué més d'un matalàs o que s'incloguin, en el mateix preu, altres productes també té una gran importància a l'hora d'establir comparacions entre les diverses èpoques estudiades (per aquest motiu, quan és així, sempre ho hem indicat entre parèntesis en la llista precedent).

Morters

La segona llista que incloem fa referència als morters. Era un producte molt usual a tots els habitatges. Així com no hi havia gairebé cap casa que no tingués un matalàs (com a mínim), tampoc gairebé no hi havia cap cuina que no tingués un morter on preparar els aliments. Com en el cas anterior, esmentem el preu de la venda (en sous i en diners), les característiques de l'objecte, el número del document i, finalment, la data en què es va realitzar l'encant.

6 d. (de pedra, amb boix, 1: 1343); 12 d. (de pedra, amb boix, 3: 1345); 19 d. (amb boix i escudelles, 7: 1348); 5 d. i malla (de pedra, 7: 1348); 8 s., 2 d. (de coure, amb mà, 7: 1348); 7 s. (de pedra, gran, amb boix, 23: 1387); 2 s. (de pedra blanca, 25: 1388); 2 s., 8 d. (de pedra, 30:

364. Com estudià Caterina Argilés, el salari mitjà d'un piquer a Lleida, l'any 1361, era de 28,32 diners (per dia) i, l'any 1499, era de 48 diners; el salari d'un manobre, l'any 1361, era de 16,03 diners i, el 1500, de 23,43 diners (sempre per dia de treball a l'obra de la Seu). Una faneca de forment costava, el 1361, 47,47 diners i, el 1500, costava 42,09 (però, el 1472, arribà a costar 147 diners i, el 1454, havia costat només 22,67 diners). C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana de època de crisi...*, pp. 317-338. Amb relació als preus d'alguns objectes, vegeu: T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet...", pp. 25-30. Un matalàs llistat que hi havia, l'any 1388, en la casa d'aquest esmolet es va vendre per 28 sous i 2 diners, un altre per 13 sous i 7 diners i el tercer per 27 sous i 6 diners.

1392); 6 s., 1 d. (de pedra, amb boix, 34: 1393); 24 s. (de coure, mà, 34: 1393); 6 s. (petit, de coure, 34: 1393); 12 s. (morteret, de coure, amb mà, 41: 1396); 21 d. (de pedra, al notari, 43: 1396); 15 s. (de coure, amb mà, 49: 1399); 1 s. (de pedra, 52: 1399); 6 d. (morteret i boixet, 52: 1399); 8 d. (de pedra, 53: 1399); 2 s. (de pedra, dues cordes, 53: 1399); 21 s. (de coure, amb mà, barral d'estany, 53: 1399); 2 s. (de pedra, amb boix, 54: 1400); 15 s. (de coure, amb mà, 60: 1403); 3 s., 6 d. (de pedra, amb boix, 60: 1403); 2 s. (de pedra, 60: 1403); 2 s., 6 d. (60: 1403); 6 s. (morter xic, 71: 1460); 8 s. (morter gran, 71: 1460); 6 d. (71: 1460); 4 d. (71: 1460); 2 s., 3 d. (71: 1460); 4 s. (de pedra, mitjà, 80: 1463); 5 s. (de terra, dos boixos, amb tapa, 91: 1464); 12 s. (de coure, amb mà, 98: 1474); 20 s., 6 d. (i olla de coure, 100: 1478); 8 s. (de coure, amb mà, 107: 1482); 1 s. (de pedra, 107: 1482); 8 s, 6 d. (de coure, amb mà, 107: 1482); 13 s., 11 d. (112: 1483); 8 d. (de pedra, amb boix, 114: 1484); 1 s., 8 d. (de pedra, amb boix, 118: 1488); 13 s. (de coure, amb mà, 118: 1488); 1 s., 6 d. (de pedra, 121: 1492); 2 s. (de pedra, dos boixos, 126: 1504); 2 d. (de terra, 126: 1504); 13 s. (de coure, amb mà, 138: 1522); 4 s. (de pedra, 153: 1550); 7 s. (de pedra, 153: 1550); 5 s., 11 d. (de pedra, 155: 1552); 1 s. (morteret de pedra, 157: 1552); 3 s. (de pedra, 159: 1556); 1 s. (morteret de fusta, amb mà, 169: 1563); 3 s. (de pedra, 169: 1563); 2 s., 6 d. (172: 1563).

Cal dir d'entrada que, en aquest cas, normalment només hem fet constar les vendes en què el preu total correspon sols a un morter, amb la mà (o boix) o sense; quan el morter era inclòs en una llarga llista de productes (i, així doncs, el preu era global), en principi l'hem rebutjat, atès que no ens aportava unes dades que es poguessin comparar amb la resta d'informació de què disposem, certament força abundosa.

A l'hora de valorar els preus dels morters, cal tenir present el material de què eren fets. Fàcilment ens adonem que els morters era possible que fossin de quatre materials diferents. Veiem que alguns eren de pedra, d'altres de coure, alguns de terrissa i que encara n'hi havia algun de fusta. Certament, a l'hora de comparar els preus, també cal tenir present la mida del morter, que de vegades s'esmenta al document (morteret, morter xic, morter mitjancer o de mida mitjana, morter gran). I, com hem assenyalat amb relació als matalassos, en aquest cas també cal relacionar els canvis en els preus dels morters (quan eren del mateix material i de la mateixa mida) amb les oscil·lacions en la corba de preus dels productes que hauríem trobat a la ciutat de Lleida en aquests segles de crisi, i que estudià fa uns anys C. Argilés amb relació als preus dels cereals i d'altres objectes que servien per a la construcció.

Tenalles

En darrer lloc, hem volgut fer una llista d'un tercer producte que també trobem en la majoria de les cases: les tenalles o gerres grosses, que es destinaven sobretot a guardar aigua, oli o vi. En moltes cases en trobem una a l'entrada, plena d'aigua; també n'hauríem pogut descobrir una altra al rebost, al celler o en algun altre indret de l'habitatge. En la llista annexa, com en els altres casos, després del preu (en sous i en diners) i, entre parèntesis, hem inclòs sempre el número del document i la data de l'encant. Quan el document ens especifica alguna cosa més sobre les característiques de l'objecte, també hem inclòs aquests informació dins dels parèntesis, abans del número.

2 s., 5 d. (1: 1343); 6 d. (1: 1343); 14 d. (de terra, 3: 1345); 10 d. (3: 1345); 19 d. (oliera, 3: 1345); 12 d. (oliera, 5: 1347); 4 s., 1 d. (vinadera, 5: 1347); 19 d. (7: 1348); 19 d. (d'oli, 7: 1348); 3 d. i malla (tenalleta, 7: 1348); 9 s., 4 d. (oliera, 23: 1387); 6 s. (tenalleta oliera, 23: 1387); 5 s., 3 d. (vinadera, 25: 1388); 11 s. (aiguadera, 25: 1388); 9 s. (vinadera, 25: 1388); 4 s., 1 d. (petita, oliera, 25: 1388); 3 s., 6 d. (oliera, al macip, 25: 1388); 13 s., 8 d. (vinadera, 30: 1392); 9 s. (vinadera, 30: 1392); 9 s., 1 d. (oliera, 30: 1392); 12 s., 9 d. (aigua, 30: 1392); 11 s. (aiguadera, 34: 1393); 7 s., 8 d. (aiguadera, 41: 1396); 18 s. (un parell, 43: 1396); 9 d. (de poc valor, 43: 1396); 9 s. (vinadera, 43: 1396); 4 s., 6 d. (tenalleta de vi, 43: 1396); 18 d. (oliera, 43: 1396); 6 s., 9 d. (vinadera, 43: 1396); 18 d. (vinadera, rovellada, 43: 1396); 2 s. (vinadera, 43: 1396); 2 s., 1 d. (gran, oliera, 49: 1399); 3 s. (oliera, petita, 49: 1399); 3 s. (oliera, petita, 49: 1399); 1 s. (aigua, de poc valor, 49: 1399); 3 s. (tenalleta, aigua, 52: 1399); 3 s., 9 d. (oliera, 53: 1399); 17 s. (amb oli, 53: 1399); 8 s. (aigua, 53: 1399); 6 s. (una de vinadera i una d'oliera, 53: 1399); 6 s., 8 d. (vinadera, 53: 1399); 3 s., 9 d. (53: 1399); 17 s. (oliera, amb oli, 53: 1399); 13 s. (quatre, molt petites, 60: 1403); 1 s., 6 d. (gran, d'aigua, trencada, 71: 1460); 5 s., 9 d. (aigua, 71: 1460); 4 s. (aigua, 71: 1460); 4 s., 6 d. (oliera, 71: 1460); 3 s., 6 d. (80: 1463); 2 s., 6 d. (petita, 80: 1463); 5 s., 1 d. (aigua, 80: 1463); 5 s., 2 d. (80: 1463); 1 s., 2 d. (80: 1463); 1 s., 7 d. (trencada, amb un banquet, 80: 1463); 3 s., 6 d. (aigua, 80: 1463); 4 s. (aiguadera, 83: 1463); 5 s. (oliera, 83: 1463); 5 s. (aigua, 89: 1464); 3 s. (aigua, 100: 1478); 5 s. (106: 1482); 3 s. (amb sòl, 106: 1482); 4 s. (envernisada, 113: 1483); 2 s., 6 d. (tenalleta petita, 113: 1483); 3 s. (113: 1483); 3 s., 6 d. (aigua, 118: 1488); 4 s. (envernisada, 118: 1488); 5 s. (una negra i una d'aigua, 121: 1492); 4 s., 6 d. (negra, vinagre, 121: 1492); 20 s. (amb oli i amb lo traedor d'oli, 121: 1492); 16 s. (dues, de vinagre, 121: 1492); 3 s. (aigua, quatre anses, 121: 1492); 10 s. (amb oli, 126: 1404); 8 s. (dues, olieres, 138: 1522); 3 s. (oliera i set cànters i olla, 138: 1522); 120 s. (estimació, de oli bo, i altra tenalla, 142: 1523); 4 s., 6 d. (aigua, 153: 1550); 5 s. (aigua, 153: 1550); 12 s., 3 d. (dues,

vinaderes, 153: 1550); 50 s. (d'oli, 153: 1550); 9 s. (aigua, i tauleta, 153: 1550); 9 s. (gran, oliera, 157: 1552); 6 s. (de vi, 157: 1552); 6 s. (de vi, 157: 1552); 2 s., 6 d. (tenalleta xica, 157: 1552); 6 s. (163: 1562); 6 s. (163: 1562); 12 s. (dues, 163: 1562); 10 s., 6 d. (de vi, 163: 1562); 2 s., 6 s. (trencada, gran, 163: 1562); 3 s. (tenalleta, 163: 1562); 4 s. (163: 1562); 1 s. (xica, de tenir olives, 163: 1562); 10 s. (amb oli, 163: 1562); 5 s. (oliera, mitjana, 163: 1562); 2 s. (tenalleta per a olives, 163: 1562); 6 s., 6 d. (al corredor, i cossi, 167: 1562); 1 s., 6 d. (167: 1562); 3 s., 10 d. (per a tenir olives, 169: 1563); 9 s. (oli, 169: 1563); 5 s., 10 d. (aigua, 169: 1563); 4 s. (de vinagre, 169: 1563); 6 s., 2 d. (aigua, 169: 1563); 1 s., 2 d. (gran, trencada, 169: 1563); 6 d. (tenalleta, dolenta, 169: 1563); 30 s. (gran, negra, plena de vi vermell, 169: 1563); 5 s., 6 d. (de terra, per a aigua, 172: 1563).

Com en els altres casos, hi hagué fortes oscil·lacions dels preus al llarg dels tres segles estudiats, potser en funció de l'estat de conservació de l'objecte i també —sempre cal tenir-ho present— de l'interès que tenien els que assistien a l'encant per comprar un objecte determinat. A part d'això, també hi havia diferències en el preu segons la mida de la tenalla, segons la qualitat i potser segons allò que contenia (fet que no s'esdevenia en els exemples precedents). Per exemple, de vegades el preu era més alt del que hauria hagut de tenir el recipient perquè era ple d'oli o de vi, que també es pagava i el preu del qual estava inclòs en la quantitat total lliurada a la subhasta. Un altre aspecte que també cal tenir present, a l'hora d'estudiar les tenalles que servien per a contenir líquids,[365] és que no s'han de confondre aquestes gerres amb les tenalles (o estenalles) metàl·liques, eines destinades a agafar objectes (generalment, als inventaris, per tal d'evitar confusions, el nom d'aquest instrument era escrit en plural i, a més, de vegades es deia que aquestes tenalles eren de ferro).

Amb aquestes ratlles només hem volgut mostrar tres exemples. Podríem augmentar molt el nombre de casos. Ara no tindria sentit. A més, cal tenir en compte que, per aprofundir en el tema dels preus dels objectes venuts als encants, caldria estudiar les diferències que hi havia d'un segle a un altre, tal com féu Caterina Argilés en estudiar els preus dels cereals i d'altres productes als segles XIV i XV, a partir de les dades dels llibres d'obra de la seu. A més, també seria interessant poder comparar entre ells els preus dels diferents objectes. Què era més car i què era més barat, quina diferència hi havia entre les coses cares i les que no ho eren o, més encara, quin era el motiu pel qual

365. Al castell de Castellserà, l'any 1443, hi havia, fins i tot, "una tenaylla oliera en què ha arrengades". EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 285.

un producte era molt més car que un altre. És cert que, a primer cop d'ull, sense entrar-hi a fons, de vegades ens sobten les diferències en els preus dels diferents béns mobles, especialment si els veiem des de la nostra perspectiva actual.

Cal tenir present que, després dels treballs sobre els salaris a Lleida, als segles XIV i XV, fets també per C. Argilés, ara podríem calcular el preu en dies de feina de qualsevol objecte. Un piquer, l'any 1460, per comprar un matalàs que es va vendre per 30 sous (360 diners) hauria necessitat 10 dies (cobrant 36 diners diaris), per comprar un morter que costà 2 sous i 3 diners (27 diners) n'hauria tingut prou treballant menys d'un dia i per comprar una tenalla que va valdre 4 sous (48 diners) hauria calgut que treballés una mica més d'un dia. Un manobre que cobrava en aquell moment 21,45 diners diaris hauria necessitat gairebé disset dies per aconseguir el matalàs, més d'un dia per comprar el morter i més de dos dies per poder adquirir la tenalla d'aigua (certament estalviant tot allò que cobrava a la feina).[366]

La procedència dels objectes

L'any 1423, hi hagué un problema en un vaixell que anava cap a València amb productes flamencs carregats al port de Bruges. Quan ens fixem en la llista de productes que s'esmenta que transportava aquest vaixell ens adonem de la importància del comerç i sobretot de la mobilitat de certs productes que és sorprenent que anessin tan lluny. S'hi esmenta, per exemple, "una bala de coxins e travesés de fluxell", "arnesos de rocins", "tisores", "fulles de lautó", "graelles de ferre", "un barril petit de agulleria", "un barril poch de canalobres de lautó", "un barril de formatges", "una caxa en què ha ymatga", etc.[367] Amb això no volem dir que quan trobem a Lleida una graella de ferro al costat del foc, unes tisores o bé uns canelobres que permetien d'il·luminar una cambra haguem de creure que eren uns productes que provenien de Flandes. Sí que hem de valorar, amb tot, el fet que potser més productes dels que ens pensem (o dels que esmenten els mateixos documents) eren forans: de fora de la ciutat, de fora de Catalunya i de la confederació catalanoaragonesa. Fixem-nos breument, a continuació, en alguns productes que els mateixos documents

366. C. ARGILÉS, *Una ciutat catalana de època de crisi...*, p. 320.

367. A. RUBIO VELA, *Epistolari de la València medieval (II)*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València-Barcelona, 1998, pp. 221-222.

ens diuen que eren fets en terres allunyades de la ciutat de Lleida (fig. 18).

FIGURA 18

Mapa d'Europa on se situen les ciutats i els països dels quals, en principi, provenien alguns dels objectes esmentats als inventaris o encants dels segles XIV-XVI que publiquem en aquests volums. Tanmateix, en alguns casos, potser només es tractava d'un objecte (per exemple una classe de roba o de teixit) manufacturat a Catalunya d'una manera semblant a com es feia a la ciutat europea d'on en principi tenia l'origen.

Alguns dels objectes que trobem a les cases de Lleida venien de força lluny. Segurament hi havia llibres publicats i impresos a Lleida o a la resta de Catalunya i de la Corona catalanoaragonesa, però també n'hi havia que havien estat editats en altres ciutats importants d'Europa, per exemple al nord d'Itàlia o a l'Europa central. Alguns dels incunables trobats a Lleida podien haver estat impresos a Venècia, Basilea, Colònia, Zúric, Augsburg, París, Lió, Anvers, Frankfurt, Burgos, Alcalà, etc. Certament, algunes altres obres impreses devien

haver-se editat dins la mateixa confederació catalanoaragonesa, a València, Barcelona, Saragossa o bé a a la mateixa ciutat de Lleida, on hi havia una impremta de llibres, tal com demostra la troballa en una casa lleidatana, l'any 1510, d'una tirada de cinquanta volums de la "Spossició de la Avemaria y del Paternoster".

En estudiar la ceràmica, observem que gran part de la que era decorada provenia de Manises; segurament és l'anomenada terrissa de Mèlica: "I librell sive conqua de obra de Mèlica", "III greals de terra de Mèlica, emverniçats", "sis scudelles e sis platerets petits, de Mèlica", etc. De vegades la procedència és evident: al document 81 (any 1463), es diu "hun refredador de Mèlica, obra de València". Com és prou sabut, encara que Mèlica tingués, en principi, el significat de Màlaga (Andalusia), aquests objectes de terrissa provenien del País Valencià. En aquest mateix document suara citat, també trobem "dos plats grans, obra de València" o bé "hun bací de obra de València". Al document 137 (any 1521), ja es fa esment de "dos plats de terra de Menizes", al costat de "tres ansiameres de Mèlica" i d'una "altra ensiamera de terra de Leyda" (aquest darrer topònim, però, és difícil de llegir amb seguretat).

La llana, de vegades, es deia que provenia, per exemple, d'Aragó o de Sardenya. Al final del període estudiat també hi havia draps, mocadors o tovalles fets a la Gascunya ("un travesser de drap gasconí", "un troç de pessa de torcaboques gasconins", "unes stovalles gasconines, ab llistes blaves", doc. 161, any 1559). Fins i tot, curiosament, trobem esmentats "quatre fformatjes de Menorca" (doc. 133, any 1518) o atuells fabricats amb pedra de Girona ("un morteret de pedra de Girona", doc. 133) o bé fets a Llimotges, també en terres occitanes ("VI candelobres plegadiços d'obre de Limotgs", doc. 8, any 1354). Certament, l'existència de formatges de Maó a Lleida no ens ha de sorprendre quan sabem que hi havia, en aquesta mateix època, formatges flamencs que eren portats fins a València.

FUNDACIÓ NOGUERA

Un tema més difícil de resoldre és el dels teixits.[368] N'hi havia molts que rebien un nom que permet de relacionar-los amb diverses ciutats europees: Arràs ("un drap de ras, ab tres senyals de roses, ab un elm e ànades e praderia, vert, ja spletat e pèl-ras", doc. 96, any 1472), Bristol ("dos sayons oldans, la hu de Bristó, l'altre de mescla"), Courtrai o Kortrijk en flamenc ("una cloxa escura de Contray, del deffunt, ab son caperó, del mateix drap"), Melines o Mechelen en flamenc ("I caperó de

368. Amb relació a aquest aspecte, vegeu: I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 86-87.

Melines blaves, folrat de Melines tenades"), Ieper ("de drap mesclat de Ypre"), Oostenda ("dues capes noves d'oste<n>da negra, ab fresadura de seda vermella, ab fulatges de fill d'or e de seda, de diverses colors"), Brussel·les ("I mantó de cavalcar, appellat font-de-bóta, de Bruxelles"), Reims ("un sobrepeliç de tella de Rems, bo"), Lió ("un bancal de Alió", "un lançol de Alió, vell"), Londres ("Iª garmalla de Londres, morada, forrada de tafatà blanch"), Tournai ("hun drap de Tornay, de ffigures, gran, ben espletat"), Montivillers ("Iª cota de Mustivaller celestí"), Rouen ("un papafigo de Roan, gornit de domàs morat"), Còrdova ("cinc cordovans negres"), Lucca ("una capa de drap vermell de Lucha, ab sa fressadura, ab la Passió de Jhesucrist"), Florència ("broquat d'or de Florença, ab ses fresadures"), Irlanda ("Iª cota morada d'Irlanda"), etc. Tot i que, en alguns casos, pot ésser que es tractés de robes portades d'aquestes ciutats, també és possible, en molts altres casos, que només es fes referència a un tipus determinat de drap, que originàriament provenia d'aquesta ciutat, però que aleshores ja es produïa en alguna ciutat catalana o europea ("una cloxa y caperó de Roan, valencià").[369]

Hem iniciat aquest apartat parlant d'un document fet a València on s'esmentaven articles que venien de lluny. Per comparar i per veure que molts dels productes que trobem esmentats als inventaris eren molt sovint transportats i venuts d'una població a una altra, només cal fer un cop d'ull al *Llibre de Duana de Tamarit*, a la Llitera. Si ens fixem en allò que va passar per aquesta duana situada a la frontera entre Catalunya i Aragó els mesos de juliol, agost i setembre de l'any 1446, trobem béns domèstics molt diversos: "tovalles gasconils", "capells de palma", "huna cubertora de travesser" (ara en diríem una coixinera), "scudelles de Màlica", "scudelles de partera", "vels de li", "cabaços oliers", "grealets", "çabates de dona", "candeles de sèu", "çabates sobresolades", etc.[370] Si llegim, en aquest llibre, tots els objectes que passaren per aquest lloc de duana, a Tamarit, en aquests anys 1445 i 1446, la llista encara és molt més àmplia i interessant. Pel que fa al parament de cuina, trobem calders, cassoletes, culleres de fusta i de llautó, ganivets, morters, olles, paelles, pitxells, talladors, etc. Pel que fa als vestits i al calçat, també podem esmentar gipons, gonelles, gavanys, guants, estivals, avarques, tapins, etc. I encara hem de citar objectes diversos,

369. A la documentació valenciana, trobem sovint esments de "bruxellats de la terra" o de "vervins de la terra", que, evidentment, costaven la meitat del preu que valien els que provenien de Flandes, de Brussel·les o de Wervik. J. V. GARCÍA MARSILLA, "La vida de las cosas...", p. 21.

370. F. J. LACUEVA USED, *Libro de aduana de Tamarite de Litera en el ejercicio 1445-1446*, Institución Fernando el Católico, Saragossa, 2005, pp. 153-168.

com miralls o espills, cóceres, arquibancs, "carpites", llànties, naips, flautes, paternòsters i, fins i tot, formatges de Mallorca i d'Anglaterra.

ELS JOIELLS DE LA SAGRISTIA

El document 92, fet el 5 de març de l'any 1464, mereix un apartat propi. Ja n'hem parlat diverses vegades al llarg de les pàgines precedents. És un document excepcional. És excepcional per la seva amplitud i pel seu bon estat de conservació. Aquest instrument, com diem al regest que l'encapçala, és un inventari dels joiells i d'altres béns conservats a la sagristia de la seu de Lleida. S'hi esmenten, d'una manera detallada, totes les capes, les capes vermelles, les capetes (o capelles), els palis d'altar, els gremials, les tovalloles, els mantells, els coixins, els "camisos", els amits, les estoles, els frontals, els maniples, les casulles, les dalmàtiques, les tovalloles (anomenades línies), les cortines, les senyeres, els tapits, els draps de ras, els cofres, les caixes, els llibres, els estris de coure, d'estany, de ferro i d'aram, les menuderies, els objectes de cristall i els d'argent, les joies i les mitres que hi havia en aquell moment a la sagristia de la seu de Lleida.

Un dels aspectes més notables d'aquest inventari és que és molt detallat i precís. No sols és una llista d'efectes diversos, ans també s'hi descriuen moltes de les característiques d'allò que és inventariat. Així, a tall d'exemple, amb relació a una capa qualsevol, trobem que es diu que es tractava d'una capa "de drab d'or, ab hun leó e una àguila en lo pitral, ab foradura de orla vermella. [...] És oldana". A més, també és interessant el fet que moltes vegades s'hi digui de qui era l'objecte (qui en feia ús) o qui havia estat el que n'havia fet donació. Així, trobem les capes de Ramon de Montcada, Jaume de Soler, Pere Toló, Bernat Olives, Guillem des Camps, Domingo Pont, Jacme Cigó (o Sitjó), Bernat s'Escala, Ramon de Torrebadal, Joan de Peralta, Tristany de Navès, Pere de Santcliment, etc. Molts d'aquests noms d'eclesiàstics són esmentats en altres inventaris o als encants.

De vegades, la descripció dels motius decoratius representats en els objectes conservats en aquesta sagristia és molt interessant. En la capa de Joan Eximenis, trobem, per exemple, "en lo pitral, la ymaga de la Verge Maria ab son fill". En una altra capa, trobem que es descriu que hi havia "en lo capell la Magestat e dins lo capell, los tres Reys d'Orient e, al peu de la fressadura, a·lla una part sent Berthomeu e a l'altra sent Jaucme". Algunes d'aquestes capes devien ésser espectaculars, com la que havia donat Garcia de Vallterra, en què no sols hi hauríem vist els "títols de Jhesús, d'or e de seda vert e vermella e blava, ab menats

de flos e brots de violes, ab argenteria, ab bella fressadura de fil d'or", sinó també, al peu, d'una part "la fressadura, la Censió [Ascensió] de Jhesuchrist e, de la altra part, la Asumpsió de la Verge Maria, ab la coronació de la Verge Maria en capell". En una de les capes vermelles, feta fer pel canonge i prebost Lluís Martorell, hi havia la "stòria dels set Goyts [Goigs] de la Verge Maria; en lo capell la Resurecció de Jhesuchrist; en lo pitral senyal de mar e torre".

A continuació, podem fer una llista dels principals motius decoratius representats en aquest notable conjunt de capes:

Adam i Eva
Agnus Dei
àguiles i serps
àngels
anunciació dels pastors
armes d'Aragó i Castella
ascensió de Jesucrist
assumpció de la Verge Maria
bisbe (amb una crossa a la mà)
caderneres (carderoles)
caps de lleons coronats
cérvoles (cèrvies d'or)
cérvols (blancs i vermells; cérvols i cadenes [als colls] i rams [als pits] i ocells [que tenen amb el bec el cap de la cadena])
clavells
coronació de la Verge Maria
crucifix
dragons d'or
escriptura de Daniel
estels (o esteles)
flor de lliri blanca
floretes
flors (i una creu damunt)
fullatges (de fil d'or i de seda; no hi ha carxofes sinó brots)
gossos (cans) i ocells d'or
grius
història del pelegrí
imatges
imatges petites (els sant Pere, Pau, Joan evangelista, Jeroni)
imatges de persones que tenen llibres negres i verds a les mans
Jesucrist
Jesucrist seu al temple entre els doctors
lleó i àguila
Majestat
manat de flors i brots de violes
Maria i Joan
mitges imatges
Nativitat
ocells (que tenen títols als becs i que dels pits surten rams, amb plomes de paó als caps dels rams)
pàmpols
paons
papa
papagais
Passió de Jesucrist
Pessebre del Senyor
pilars
poms
profetes
raig de sol d'or
raïms verds
Rei David
Resurrecció de Jesucrist
Resurrecció de Llàtzer
Reis d'Orient
roses
salutació

FUNDACIÓ NOGUERA

salutació de la Verge Maria
sant Bartomeu
sant Jaume
sant Jeroni
sant Joan
sant Miquel
sant Onofre
sant Pere (vestit de blau)
santa Maria
senyal (barres, roc [torre?], escacs, fonts, bisbe, seny o campana, ala, castell, peres i estels, sol, set fogasses)
senyal d'animal (llop, fotja, coloms blancs, bou, cérvol, falcó, peix, bou esquellat, grius negres, gralla, vaques esquellades)
senyal nobiliari (Montcada, Soler, Olives, Comenge, Comes, Castells, Colom, Cruïlles, Santes Creus, Pallars, Escala, Vilamur, Oliver, Peralta, Pera, Onsó, Fonoll, Foix)
senyal reial
serps
els set Goigs de la Verge Maria
sopar del Senyor (*Cena Domini*)
tabernacles d'or i de seda
text escrit
torre (blava)
Verge Maria amb son fill

Després de llegir l'inventari de les joies o dels joiells conservats a la sagristia de la seu de Lleida (doc. 92), el primer que ens crida l'atenció és la gran riquesa dels objectes que s'hi guardaven. Tot i que ara no podem pas fer un estudi ampli sobre aquest tema, ni encara menys sobre cadascun dels diversos conjunts d'objectes conservats, sí que desitgem entretenir-nos un moment a comentar la importància dels draps imperials que s'hi protegien.

A continuació n'elaborem una llista, esmentant qui l'havia fet o qui l'havia lliurat a la seu lleidatana.

Drap imperial d'or blanc. Aportat per la filla d'en Ramon ses Comes.
Drap d'or imperial blanc. Fet pels marmessor de Nicolau de Poio, beneficiat de la seu.
Drap imperial d'or, blau. Fet per Nicolau Gralla, ciutadà de Lleida.
Drap imperial vermell, amb paraments de tela blava, amb senyal d'una barra vermella i camp d'or. Fet pels marmessors de Sancho Lucián, àlies Linyán, canonge i paborde.
Drap "emperial" d'or, blau, pampanat. Amb senyal de Montaragó i amb capell de cardenal. Fet pels marmessors de Ramon Escuder, canonge i paborde.
Drap imperial blau. El feren els marmessors d'en Guillem Saraís, prevere beneficiat en la seu.
Drap d'or imperial vermell, amb orles amples, amb diversos fullatges, amb senyal de set castells. El donà mossèn Joan de Setcastella.
Drap blanc d'or, imperial, amb senyal de Comes. Donat per l'hereu de mossèn Pere ses Comes.

Els anomenats draps imperials eren un producte car i luxós. A la sagristia de la catedral de Barcelona, l'any 1578, hi havia diver-

FUNDACIÓ NOGUERA

sos draps imperials, que havien estat donats per l'emperador Carles V, per la seva mare, la reina Joana, per l'infant d'Aragó, pel príncep Joan d'Àustria, pel rei de Portugal, etc. Molts d'aquests draps havien anat a parar a l'Església arran dels funerals que hi havia hagut.[371] A la catedral de Lleida tots aquests draps imperials havien estat donats per canonges (Ramon Escuder), per preveres beneficiats (Guillem Saraís) o per algun ciutadà (Nicolau Gralla); de vegades es diu que havien estat lliurats pels mateixos que els havien manat fer, d'altres vegades per una filla o bé pels marmessors.

Pel mateix inventari de l'any 1464 (doc. 92), sabem que a la sagristia també s'hi guardaven senyeres (una amb la imatge de la Mare de Déu), estendards (o gonfanons), tapits o catifes i draps de ras. Hi havia, per exemple, el drap de ras de color blau i groc que se situava davant l'altar major, el donat per Joan de Setcastella (de color vermell, amb un castell enmig), el de color blau que s'utilizava el dia de Dijous Sant, un amb imatges grans donat també pels marmessors de Sancho Linyán, un amb imatges de caçadors, lliurat per mossèn Garcia de Vallterra, etc.

També podem cridar l'atenció sobre els objectes de coure, estany, ferro i aram que s'esmenten en aquest inventari de les joies de la catedral de Lleida. S'hi conservaven atuells variats: canadelles (de Llemotges), una crossa del bisbe, canelobres, foguers ("foguer d'acer, cubert de fusta, per scalfar les mans del prevere qui dehïa missa al altar major"), dues ares consagrades i una bacina de llautó.

I fins i tot és interessant allò que s'esmenta a l'inventari i es considera que eren unes menuderies. Hi havia una cadira de ferro, quatre bordons de fusta (amb cristalls al cap), un faristol, dues cadires de fusta, tres oratoris i la gramalla del porter o verguer (que portava la verga a les processons). Tot plegat ens apropa a escenes de la vida quotidiana dels lleidatans d'aquest segle XV que vivien al voltant de la Seu, la catedral que s'alçava al cim del turó.

Segurament, però, els objectes més valuosos eren els de cristall, els d'argent i les joies. No els podem pas descriure tots, però sí que en podem esmentar alguns. És molt curiós el cristall gros i rodó "per a mal d'uylls". O bé la capsa o les taules de vori, que representaven un crucifix i la Mare de Déu. O bé dues creus grans de cristall (amb peus de llautó), una creu més petita, també de cristall, o un reliquiari de cristall (que contenia l'oli dels malalts), etc.

371. Agustí DURAN i SANPERE, *Per a la història de l'art a Barcelona: glosses a documents dispersos*, IEC, Barcelona, 1960, pp. 42-43.

Quant als objectes d'argent, podem fer la llista següent, que complementa la que hem elaborat en parlar dels objectes obrats amb aquest metall preciós que es conservaven a les cases dels eclesiàstics o senyors que es van inventariar:

agulles o punxons (tres)
anells (set)
àngels (que porten la custòdia i amb un seient amb pedres)
bacins (tres)
bordons (sis)
branca de corall guarnida al peu amb argent daurat
calzes (sis) amb les patenes
canadelles (quatre)
canelobres (tres)
capsa de cristall guarnida d'argent, per al crisma
capsa per a les hòsties (que, com s'assenyala, fou robada)
capseta
collar
cors (dos, un de donat per la muller de mossèn Gralla)
creu (dues)
creueta amb crucifix i Agnus Dei
crismeres (sis)
crossa (amb el bordó tot d'argent)
custòdies (dues)
diadema
diademes (tres)
encensers (quatre)
estoig
flors de lliri [o de lis] (floreta i ram de flors de lliri)
Lignum Domini
mitres (cinc)
navetes per a l'encens
patena
pom de vericle (recipient dins el qual es guarden les hòsties)
pomet
reliquiari
salpàs
test on es representa la Majestat, els quatre evangelistes i el crucifix
verga

Com hem vist, en moltes llars de gent acabalada o de persones amb una fortuna mitjana, hi havia alguns béns domèstics d'argent. Aquest metall preciós era un indicador de la riquesa de moltes de les cases de la ciutat. Per tot això, és normal que els objectes més valuosos de la catedral també estiguessin fets amb argent.

FUNDACIÓ NOGUERA

LES FILIGRANES

En molts dels papers en què es van escriure aquests documents, els inventaris, els encants o els textos de comptabilitat, hi havia una filigrana o marca a l'aigua.[372] A causa que els documents transcrits

372. Chiara FRUGONI, *Le Moyen Âge sur le bout du nez. Lunettes, boutons et autres inventions médiévales*, Les Belles Lettres, París, 2011, p. 81. La filigrana permetia identificar el fabricant del paper i el lloc on s'havia fabricat i, per tant, la seva qualitat. Fou una invenció de la segona meitat del segle XIII.

en aquest llibre foren redactats al llarg de diversos segles, hem trobat una notable diversitat de filigranes, que hem dibuixat en les làmines annexes. N'hem fet una llista, inclosa a sota, on han estat ordenades d'acord amb la primera data en què són documentades. En aquesta relació hem indicat no sols el número del document, sinó també la data en què s'escriví. Cal dir també que fer la descripció de la imatge representada a la filigrana de vegades és fàcil, mentre d'altres cops és força difícil.

1. **Alabarda o visarma: 10 (1360), 50 (1399).**
2. **Lleó assegut (també podria ésser un gos): 11 (1376).**
3. **Dos unicorns vists de perfil, amb els caps que miren cap a costats oposats, amb una creu enmig: 11 (1376).**
4. **Una mena de "R", amb una creu al damunt: 13 (1377).**
5. **Anella partida per una línia acabada amb una aspa: 18 (1383).**
6. **Arc tensat, amb una sageta a punt d'ésser disparada: 24 (1387), 27 (1391), 34 (1393), 41 (1396), 43 (1396), 45 (1397), 46 (d. 1396-1398), 47 (1398), 51 (1399), 72 (1460).**
7. **Una mena de recipient per a beure (com una cantimplora moderna), amb broc i peu, penjat per un cordill: 29 (1392).**
8. **Muntanya amb tres pics i una creu al damunt del més alt: 30 (1392), 31 (1392), 40 (1396), 49 (1399), 50 (1399), 56 (1402), 58 (1403), 60 (1403).**
9. **Campana amb un batall: 35 (1393), 36 (1393), 37 (1394), 39 (1394), 59 (1403), 90 (1464), 91 (1464).**
10. **Lleó o animal fantàstic dret damunt les potes del darrere, amb una mena d'ales i una cresta: 35 (1393).**
11. **Objecte potser semblant a un calze (interpretació molt difícil): 38 (1394).**
12. **Una flor amb sis pètals: 44 (1396).**
13. **Dos cercles separats i partits per una línia: 42 (1396).**
14. **Un corn o banya, amb un cordill per penjar-lo: 48 (1399), 54 (1400), 67 (1459).**
15. **El cap i mig cos d'un cérvol: 50 (1399), 53 (1399).**
16. **Una muntanya amb tres pics closa dins d'un cercle, amb una creu al damunt del pic més alt: 63 (1419), 64 (1419), 72 (1460).**
17. **Una corona: 65 (1441).**
18. **Cap d'una mena de bou o d'un animal amb banyes: 66 (1444).**
19. **Carro de dues rodes (sembla una quintana usada als torneigs): 69 (1459), 76 (1462), 77 (1462), 78 (1462), 83 (1463), 84 (1463), 86 (1463).**
20. **Una escala amb quatre graons: 70 (1460).**
21. **Campaneta amb un batall i un llaç a l'extrem superior: 71 (1460).**
22. **Unes tisores o cisalla: 75 (1462), 88 (1464), 89 (1464), 92 (1464), 124**

(segle xv).

23. Un cap de bou (o de cabra): 79 (1463).
24. Escut en forma de rombe, on hi ha representades les quatre barres, i, al damunt, una corona: 80 (1463).
25. Flor amb vuit pètals i tija amb fulles a banda i banda: 80 (1463).
26. Un drac o basilisc amb dues potes i ales: 85 (1463).
27. Guant o mà oberta amb un estel (o flor amb cinc pètals) a la punta del dit llarg: 93 (1465), 95 (1468), 97 (1474), 99 (1478), 100 (1478), 102 (1481), 106 (1482), 107 (1482), 108 (1483), 114 (1484), 116 (1487), 120 (1492), 121 (1492), 123 (1500), 125 (1504), 129 [coberta] (1509), 131 (1510), 134 (1518), 143 (1527), 144 (1529), 145 (1529), 147 [amb les lletres "R" i "I"] (1533), 150 (1545), 152 (1550), 153 [amb un estel de cinc raigs] (1550), 154 (1552), 155 (1552), 156 [amb dues lletres "A"] (1552), 171 [damunt la palma de la mà veiem les lletres "G" i "E"] (1563), 172 [damunt la palma de la mà veiem les lletres "G" i "E"] (1563).
28. Un anell: 96 (1472).
29. Cara vista de perfil amb dos o tres rínxols a la cabellera i una creu (o aspa) al damunt: 101 (1481), 126 (1504), 128 (1507), 129 (1509), 131 (1510), 133 (1518), 135 (1518).
30. Columna (sembla una palmatòria o un canelobre), amb una creu al damunt: 103 (1482), 105 (1482), 117 (1488), 118 (1488), 119 (1489), 122 (1498), 130 (1509), 137 (1521), 138 (1522), 139 (1522), 140 (1522), 148 (1536), 149 (1539), 175 (c1563).
31. Objecte (una mena de capell?) cònic amb uns penjolls que surten a dalt, a cada banda: 109 (1483), 110 (1483), 112 (1483), 113 (1483)
32. Flor en forma de campaneta i tija amb una fulla: 117 (1488).
33. Pitxer amb una ansa i un peu: document no transcrit (1506).
34. Guant o mà oberta amb una corona al damunt dels dits: 132 (1518), 146 (1529).
35. Ocell vist de costat: 133 (1518).
36. Una mena de lletra "D": 140 (1522), 151 (a1550).
37. Pelegrí; home que camina i duu una capa, un barret i un bastó o bordó: 158 (1556), 159 (1556), 160 (1559), 161 (1559), 162 (1562), 163 (1562), 164 (1562), 165 (1562), 166 (1562), 168 (1563), 177 (1568).
38. Escut ametllat amb una creu i, a sota, les lletres "CRF": 170 (1563), 173 (1563).

El fet que trobem trenta-vuit filigranes diferents és un reflex dels canvis que hi hagué en el lloc i en el taller d'on procedia el paper emprat per escriure els inventaris i encants estudiats en aquest llibre. Des del primer document (any 1343) fins al darrer (any 1568) havien passat més de dos-cents anys, repartits en tres segles. Certament, és molt difícil saber en quina població i fins i tot en quin país eren

situats els tallers on es produïa el paper. Encara hi ha pocs estudis a Catalunya sobre les filigranes d'aquella època. De moment, podem assenyalar, per exemple, que també podem trobar les filigranes números 16 (anys 1419-1460), 23 (1463), 30 (1482-c1563), i 34 (1518-1529) al *Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenis de Fox e de Cabrera e de Navalles*, els anys 1440-1443,[373] i que corresponen als seus números 14, 10, 11 i 13, respectivament. Cal assenyalar, però, que la filigrana número 16 (o 14), nosaltres l'hem interpretada com com una muntanya i una creu al damunt i no pas com una "T" i una creu. El número 23 (o 10) és una mena de cap de bou. El número 30 (o 11) sembla que és la representació d'un canelobre (que en el llibre esmentat és dibuixat cap per avall). A més, el guant o mà oberta, número 13 del *Primer llibre memorial*, amb petites diferències, és una imatge que també trobem molts cops en les filigranes de Lleida.

Només podrem entendre i començar a concretar alguns aspectes sobre la procedència del paper si ampliem la nostra visió i ens interessem per l'espai europeu. El paper sembla que arribà a Europa als segles XI i XII en terres sota domini islàmic, a Xàtiva i a Sicília. A la Itàlia central, a Fabriano, l'any 1268, es començà a fabricar paper, aplicant unes tècniques una mica diferents de les usades pels xinesos o els àrabs. Sigui com sigui, al segle XIV, ja trobem molins paperers no sols a Itàlia i al País Valencià (a Xàtiva), sinó també al regne de França i a Alemanya.

A continuació, creiem que serà molt interessant establir una comparació entre el que hi ha a Lleida i allò que hom ha trobat a la resta d'Europa. En aquest sentit, un dels treballs que ens pot ajudar més és el que edità l'any 1888 C. M. Briquet sobre les filigranes que hi ha als papers guardats als arxius genovesos, relacionades amb d'altres de documentades en altres ciutats europees.[374] La consulta d'aquesta notable recerca ens duu a pensar que és molt probable que molts dels papers que trobem a la ciutat de Lleida vinguessin de fora de Catalunya. A continuació farem una taula en què comparem les nostres filigranes amb les trobades a Gènova, fent ús de la informació que aporta l'obra de Briquet.

373. J. ANDREU – J. CANELA – M. A. SERRA, *El llibre de comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV. Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenis de Fox e de Cabrera e de Navalles, 1440-1443*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 53.

374. C. M. BRIQUET, *Papiers et filigranes des Archives de Gênes, 1154 à 1700*, H. Georg Libraire-Editeur, Ginebra, 1888.

Núm.	*Objecte representat*	*Dates a Lleida*	*Núm. (Briquet 1988)*	*Objecte (Briquet 1888)*	*Dates a Gènova*
1	alabarda o visarma	1360-1399	69	hache d'armes	1332-1383
2	lleó (o gos)	1376		[chat, léopard, lion, tigre]	
3	dos caps d'unicorn	1376	124	tête de licorne	1320-1410
4	lletra R amb una creu	1377	90	lettre R	1377-1448
6	arc amb sageta	1387-1460	7	arc	1335-1446
8	muntanya amb tres pics	1392-1403	99	monts (trois)	1356-1461
9	campana amb batall	1393-1464	28	cloche	1313-1462
10	lleó	1393	96	lion	1381-1392
13	dos cercles i línia	1396	15	deux cercles	1306-1398
14	corn	1399-1459	31	cornet	1323-1456
15	mig cos de cérvol	1399	17	cerf ou daim coupé à mi-corps	1381-1403
16	muntanya amb tres pics dins d'un cercle	1419-1460	99	monts (trois)	1356-1461
17	corona	1441	32 d	couronne	1424-1499
18	cap de bou	1444	119	tête de boeuf du XIVe siècle	1323-1344
19	carro de dues rodes	1459-1463	20	char à deux roues	1414-1458
20	escala	1460	42	echelle	1314-1324
21	campaneta amb batall	1460	28 f	cloche	1462
22	tisores o cisalla	1462-1464	25 b	ciseaux	1432-1513
23	cap de bou o cabra	1463	121	autre tête de boeuf du XVe siècle	1457-1500
25	flor de vuit pètals	1463	54?	fleur à cinq pétales	1409
26	drac o basilisc	1463	11	basilic ou dragon	1325-1476
27	guant o mà oberta	1465-1563	64	gantelet	1440-1598

FUNDACIÓ NOGUERA

Núm.	*Objecte representat*	*Dates a Lleida*	*Núm. (Briquet 1988)*	*Objecte (Briquet 1888)*	*Dates a Gènova*
28	anell	1472	8 a	bague ou anneau	1483-1509
30	columna (o canelobre)	1482-c. 1563	30	colonne	1326-1336
32	flor amb una fulla	1488	56	fleur accompagnée de deux feuilles	1439
33	pitxer	1506	129	vase ou amphore	1324-1616
35	ocell	1518	104	oiseau nimbé	1363
36	lletra D	1522-a. 1550	78	lettre D majuscule	1410-1412
37	pelegrí	1556-1568	106	pélerin	1572-1586
38	escut ametllat amb una creu	1563	130	vessie de saindoux, ficelée en croix?	1326-1345

L'obra de C. M. Briquet sobre les filigranes localitzades als arxius de Gènova també permet conèixer molta més informació sobre moltes de les que trobem a Lleida. En aquest volum, editat l'any 1888, se'ns diu, per exemple, on més podem observar filigranes amb uns dibuixos iguals o molt semblants als que apareixen en els papers en què s'escrigueren els documents que publiquem en aquests volums.

A continuació relacionem els motius que hi ha a Lleida amb els motius principals que proposa Briquet al seu llibre (entre parèntesis) i també esmentarem algunes de les ciutats on s'han descobert papers amb unes filigranes semblants, fent menció, també entre parèntesis, de les dates dels documents. En algun cas hem emprat alguna altra informació que prové del corpus de filigranes d'aquest estudiós suís.

1. **(Briquet 69). A part de a Gènova (com podem veure al quadre annex, de 1332 a 1383), també trobem aquesta filigrana a Provença (de 1328 a 1377), al Delfinat (de 1334 a 1386), a Fabriano (1337), a Suïssa (de 1322/1342 a 1386), al nord de França (de 1357 a 1364), a Bresse (1359), a Pàdua (v. 1361), a Frankfurt (1362) i a Bruges (1367).**
2. **Trobem aquesta filigrana, segons el corpus de C. M. Briquet en papers de Namur (1398), Estrasburg (1401), Troyes (1404, 1414), París (1414, 1450) i Dijon (1417). Potser el lleó de París, del 1414, és el que s'assembla més al de Lleida.**
3. **(Briquet 124). Només amb un sol cap (no amb dos de contraposats, com a Lleida). Trobem aquesta filigrana al Delfinat (de 1333 a 1359), a Savoia (1335), a Provença (de 1339 a 1388), a Fabriano (de 1341 a 1373), a Frankfurt (1350), a l'Haia (de 1352 a 1357), a Sibiu [Her-**

mannstadt] (1353), a Pàdua (1355) i al nord de França (1391). Més endavant comentarem altres exemples encara més semblants al que s'ha trobat a Lleida.

4. (Briquet 90). A part de a Gènova, també a la Silèsia (1342), al Delfinat (de 1351 a 1363), a Fabriano (de 1363 a 1448), a Suïssa (de 1366 a 1396), a Lucca (de 1374 a 1389), a la Savoia (1378) i a Lió (de 1394 a 1436).
6. (Briquet 7). Segurament prové de Fabriano (de 1333 a 1422). A part de a Gènova, també trobada al Palatinat renà (de 1330 fins v. 1450) i a Venècia.
8. (Briquet 99). Filigrana molt estesa. S'ha proposat que podia ésser fabricada a Gènova; trobada a Fabriano, a Lucca, a Pàdua i a Lió (de 1363 a 1513).
9. (Briquet 28). És una de les filigranes més antigues. A part de a Gènova, la trobem a Fabriano (fins al 1472), a Provença, al Delfinat, a Suïssa, a Pàdua, a Ravensburg, a Frankfurt, a Estrasburg i al Palatinat renà.
10. (Briquet 96). Aquesta filigrana, a part de a Gènova, ha estat documentada a Suïssa (de 1349 a 1373), al Delfinat (de 1351 a 1354), a la Silèsia (1361), a Savoia (de 1386 a 1391) i a Fabriano (1390).
13. (Briquet 15). Aquesta filigrana és de les més antigues, més abundants i més esteses. Normalment acaba amb una creu. Se l'ha trobat a Gènova i també a Suïssa, al Delfinat, a Provença, al Palatinat renà, a Fabriano, a Bresse, a la Silèsia, a Savoia, a Lió, a Frankfurt, a Estrasburg i a Pàdua.
14. (Briquet 31). Aquesta filigrana també és molt abundant i és de les més esteses. A més dels de Gènova, se n'ha trobat exemples a Suïssa (des del 1366), a Fabriano (de 1321 a 1446) i a Provença (de 1339 a 1635). Té l'origen a Fabriano. També va ésser copiada pels fabricants de paper de Ravensburg i d'Holanda.
15. (Briquet 17). Trobada a Gènova (vegeu quadre annex) i a Fabriano (de 1373 a 1407), a Provença (1374), al Delfinat (de 1374 a 1386), a Suïssa (abadia de Sankt Gallen, 1422).
16. (Briquet 99). Es pot considerar la mateixa que la núm. 8. Els exemples que inclou Briquet d'aquesta variant són dels anys 1394 i 1399.
17. (Briquet 32, tipus d). Considerada com a genovesa. També trobada a Zuric, Sion i Sankt Gallen.
18. (Briquet 119). S'ha considerat que era un cap de bou. Aquesta filigrana fou usada molt sovint i tingué nombroses variants. A part de a Gènova, documentada al Palatinat renà (des 1310), a Nuremberg (1312), a Fabriano (1310), a Provença (1325), al Delfinat (1326), a Basilea (1343), a Frankfurt (1370).
19. (Briquet 20). A part de a Gènova, trobem aquest motiu a diverses localitats del Piemont (de 1413 a 1481), a Fabriano (de 1424 a 1470), a Provença (de 1433 a 1486), a Suïssa (de 1434 a 1466) i a Lió (de 1469 a 1472). També fou utilitzada aquesta filigrana en obres impreses a Estrasburg

(1468), Venècia (1470-1471), Magúncia (1473), Ulm (1473) i Roma. Potser utilitzada a Fabriano i també a Coni o Cuneo (el 1474 hi ha un privilegi per marcar el paper amb una *carreta coronata*).[375]

20. (Briquet 42). Trobada a Gènova i també al Delfinat (1400), a Fabriano (de 1451 a 1568), Ginebra (1474/1495), a Nyon (1501) i en incunables de Foligno, Florència, Venècia i Roma. En els exemples que presenta no es veu el graó de l'escala en profunditat (ans només com una línia). En parlarem més endavant.
21. (Briquet 28, tipus *f*). La trobem a Gènova (1462) i també a Lausana (1461) i Sion (1464).
22. (Briquet 25, tipus *b*). A part de a Gènova, se'n troben exemples a Fabriano (de 1351 a 1523), a Luca (de 1434 a 1482), a Sibiu [Hermannstadt] (1438), a Estrasburg (al segle XIV), al Delfinat (1356), a Provença (del 1360 a 1470), al Piemont (1475), a Torí (1493), a Feldkirch (1484), a la Savoia (1491). El trobem en nombrosos incunables de Venècia, Roma, Ferrara, Foligno, Florència, Nàpols i també a Londres. Fou fabricat a Fabriano i a Gènova.
23. (Briquet 121). Segons Briquet es pot considerar que aquest cap de bou fou fet a Gènova.
25. (Briquet 54?). Tot i les diferències evidents (per exemple en el nombre de pètals) hi ha una certa semblança amb la filigrana de Lleida. La filigrana de Gènova també es pot trobar a Provença (1408), a Fabriano (1413) i a Ravensburg (1434).
26. (Briquet 11). A part de a Gènova, també es pot trobar a Provença (de 1366 a 1368), a Savoia (1366), a Lió (1371), al Delfinat (1374), al Piemont (1374), a Suïssa (de 1376 a 1393). També es pot trobar a Venècia i a Màntua.
27. (Briquet 64, tipus *c* i *d*). Aquest guant fou una de les filigranes més usuals. Trobada a Fabriano (1322 a 1456). El tipus *c* (amb els dits enganxats els uns amb els altres) és datada a Gènova entre els anys 1471 i 1495. També s'ha trobat a Sankt Gallen (1411), a Solothurn (Soleure) (1444), a Sion (1448, 1449), a Lió (1470) i a Torí (1481). El tipus *d* (amb els dits separats) normalment va acompanyat d'unes inicials per distingir els paperers que l'havien fet. Aquest guant és dibuixat en les cartes que provenien de la cancelleria de Carles V, datades a Toledo i a Barcelona, entre els anys 1534 i 1540.[376]
28. (Briquet 8, tipus *a*). A Gènova, només trobem aquest tipus *a* entre els anys 1505 i 1507. També s'ha localitzat a Susa (1461), a Vercelli (1473), a Sankt Gallen (1467) i a Nuremberg (incunable del 1447). El tipus *b*, amb un estel, ja havia estat documentat a Londres (1483) i a Barcelona (1481). Es considera que és d'origen genovès (hi ha una autorització de l'any 1474 a Antonio di Piccolpasso).

375. BRIQUET, *Papiers et filigranes…*, p. 73.
376. BRIQUET, *Papiers et filigranes…*, p. 93.

30. (Briquet 30). La columna amb una creu és una filigrana que era molt usual al Piemont i als països veïns, entre els anys 1479 i 1614. En el corpus de filigranes de Briquet trobem, per exemple, una filigrana feta a Lió (1476) exactament igual a la primera de les dibuixades; una filigrana de Narbona (1488) com la segona representada a les làmines annexes; una de Perpinyà (1453) ben igual a la tercera filigrana que dibuixem. Corresponen al tipus "colonne surmontée d'une croix". També trobem formes molt semblants a Sankt Gallen (1424), Perpinyà (1425), Gex (1465), Cirié (1479), Susa (1482), Carpentràs (1523), etc. Malgrat pertànyer a un grup diferent, moltes de les columnes amb un estel són així mateix molt semblants a aquestes coronades amb una creu. En documentaren a Lo Puèi (1495), Narbona (1511), Carcassona (1525), València (1531) i Avinyó (1557).

32. (Briquet 56). En l'exemple que trobem a Lleida, la flor és molt semblant, per bé que només és acompanyada d'una sola fulla. També documentada aquesta flor amb dues fulles a Laon (v. 1350), a la Biblioteca de Berna i a Fabriano (1576). Hi ha formes més antigues a Pàdua (1366), a Provença (1367), a Fabriano (1376) i a la Biblioteca de Basilea.

33. (Briquet 129). En aquest tipus 129 trobem formes molt diferents. Potser la que s'assembla més al nostre pitxer número 33 és la filigrana número 578, de l'any 1336, de Briquet. També trobem formes semblants a Fabriano (de 1320 a 1348), a Provença (de 1332 a 1361), al Delfinat (de 1334 a 1380), a Suïssa (1339/1342) i en un manuscrit de Ginebra. I, de fet, si consultem el corpus de filigranes del mateix Briquet, trobem amb el nom de "pot à une anse, pot d'etain" unes gerres molt semblants al nostre pitxer, amb relació a filigranes de Perpinyà (1479), d'Arle (1495), d'Avinyó (1540).

35. (Briquet 104). En el cas de Lleida hi manca, però, el nimbe. A part de Gènova, també es conserva aquest model de filigrana a Lió (1363), a Provença (1366) i a Suïssa (de 1371 a 1391).

36. (Briquet 78). És una lletra D majúscula (que sembla més aviat una sivella).

37. (Briquet 106). També trobem aquest tipus de filigrana a Provença (de 1520 a 1596). Alguns d'aquests papers amb aquest tipus 106 foren fets a Gènova i es poden relacionar amb la filigrana del guant. També és documentat a Fabriano, des del 1549. Un edicte relacionat amb aquesta ciutat del centre d'Itàlia, de l'any 1613, fa esment del pellegrino.

38. (Briquet 130; Briquet 44). Certament, no sembla pas que es pugui interpretar com una bufeta de llard o sagí lligada en forma de creu. Més aviat, en el cas genovès hi veiem una creu de sant Andreu. Amb aquestes característiques, també documentat al Delfinat (de 1329 a 1361), a la Savoia (1337), a Fabriano (1341), a Suïssa (1344/1349), a Pàdua (1367) i a Frankfurt (1340 i 1380). Així mateix, aquesta filigrana es pot relacionar —tot i que és molt més senzilla— amb la filigrana 44 de Briquet ("ecu de Gênes"), datada, però, de l'any 1629 al 1675; també s'ha trobat a Provença (1633) i després, ja al segle XVII, a Madrid, Brussel·les i Malines.

Si ampliem la comparació i ens fixem en altres repertoris de filigranes, com la col·lecció de marques d'aigua (*Wasserzeichen*) de Gerhard Piccard, que es pot consultar al web del Hauptstaatsarchiv de Stutgart,[377] trobem altres exemples que ens permeten d'establir relacions amb algunes de les filigranes que no hem trobat esmentades en l'obra de C. M. Briquet. A continuació fem aquestes comparacions i també incloem alguna dels filigranes precedents, les característiques de les quals potser no han quedat prou clares.

3 (*Fabulous creature – Unicorn – Two heads*). Se'n troben de semblants a Bruges (1393), a Segewalde (1436), a Grudziądz [Graudenz] (1436) i, especialment, a Venècia i Barcelona (1410). Cal assenyalar que en tots aquests exemples no hi ha una creu al mig (com trobem a Lleida), ans una línia cargolada.

5 (*Circle – Two circles on top of each other cross above*). S'ha trobat una filigrana molt semblant a la ciutat de Riga (1426).

7 (*Drinking vessel – Water bottle – Round*). N'hi ha documentada una d'exactament igual a Barcelona (1392, amb relació a la companyia Datini de Prato). N'hi havia de molt semblants a Munic (1343), a Brussel·les (1373), a Człuchów [Schlochau] (1409) o a Brumov [Brumow] (1421).

12 *(Leaf, flower, tree – Blossom, leaf, without stipe – With six leaves – With cross on the pistil)*. Se n'ha trobat de semblants a Innsbruck (1455), Como (1455), Reifenberg (1461).

20 (*Tool, arm, weapon – Tool – Ladde*). Trobem nombrosos exemples d'escales amb els barrots laterals i amb els quatre graons fets amb un doble traç. Així a Udine o Udin (1443), Landshut (1452), Regensburg (1459), Venècia (1463), Nàpols (1466), Milà (1474), Colònia (1478) i Ravenna (1481).

29a (*Human being – Head – With ponytail, above star*). S'esmenten diversos exemples de la cara d'home amb "cua de cavall" (sic), amb tres rínxols, com els de Schaffhausen (1480) i de Barcelona (1519).

29b (*Human being – Head – With ponytail, cross above*). S'esmenten, entre d'altres, els exemples de Wemding (1477), Neresheim (1477), Kassel (1477), Réding o Riedingen (1479), Hohenkrähen (1480), Ulm (1480), Zuric (1480, 1489), Munic (1481), Stuttgart (1481), Marburg (1482), Krauthausen (1488), Dinkelsbühl (1489), Friburg de Suïssa (1489), Schwyz (1490), Lucerna (1490, 1499), Solothurn (1495, 1498, 1505), Leipzig (1498), Linz (1501), Untersee (1505) i Baden, Argòvia (1535). Les expressions de les cares variaven molt, en funció d'allò que volia expressar el que dibuixava la cara i també, potser, de la seva traça a l'hora de fer el dibuix.

377. <http://www.piccard-online.de/struktur.php> [gener 2013]. Hem utilitzat la versió anglesa.

33 (*Drinking vessel – Open pot*). **Tot i haver-hi algunes semblances, no són pas exactament iguals a les que hem vist a Lleida. En trobem de força semblants a les lleidatanes a Bolonya (1340) o a Munic (1353).**

37 (*Human being – Figure – Man, with stick, in circle*). **En trobem molts exemples, també tardans: Roma (1536), Gènova (1554), Como (1574), Florència (1577), etc. De vegades el dibuix d'aquesta figura, que hem considerat que era un pelegrí, podia variar molt d'un lloc a un altre (fet que motiva que encara sigui més difícil de distingir els vestits, el barret i el bastó).**

Després d'haver pogut establir totes aquestes comparacions, ens adonem que hi ha molt poques filigranes, de les representades als papers en què es van copiar els inventaris i encants que publiquem en aquests volums, que només es puguin trobar a Lleida o a Catalunya.[378] L'únic paper que gairebé segur que era català és el de la filigrana 24, amb la representació d'un escut quadrangular amb les quatre barres. A més, també hi ha algunes altres filigranes estranyes o de mal interpretar que tampoc no hem pogut relacionar, potser a causa de llur raresa. És així, per exemple, amb la filigrana número 31 i sobretot amb l'11. En resum, cal pensar que, en molts casos, el paper provenia d'Itàlia (Fabriano o Gènova). Potser algun cop fins i tot venia de terres europees més septentrionals. D'altra banda, també és probable que alguns altres papers fossin fets en terres més properes, occitanes o catalanes, encara que sigui difícil de precisar gaire res més.

Un aspecte que creiem que també cal destacar és l'interès que tenen algunes d'aquestes filigranes com a mirall d'una realitat quotidiana. Al costat d'alguns animals fantàstics, trobem diferents atuells o objectes que formaven part de la vida de cada dia i que foren representats d'una manera força fidel. D'una manera especial volem cridar l'atenció sobre l'acurat dibuix de l'alabarda o visarma (núm. 1), d'una mena de cantimplora (núm. 7), de les tisores o cisalla (núm. 22), d'una campaneta (núm. 21), d'un pitxer (núm 33) o d'un arc (núm. 6), que són el reflex d'uns objectes que trobem esmentats sovint als nostres inventaris. Alguns altres objectes dibuixats, reals o

378. Actualment, a Internet es poden consultar molts altres corpus de filigranes europees, com, per exemple: Wasserzeichen-Informationsystem, WZIS <http://www.wasserzeichen-online.de/wzis/struktur.php>, WZMA – Wasserzeichen des Mittelalters <http://www.ksbm.oeaw.ac.at/wz/wzma.php>, Watermarks in Incunabula printed in the Low Countries (WILC) <http://watermark.kb.nl/page/index/title/Introduction>.

fantàstics, també són molt interessants, com poden ésser la campana, la corona, el corn o la banya, el pelegrí, el cap de bou o de cabra, etcètera.

FIGURA 19
Dibuixos de filigranes

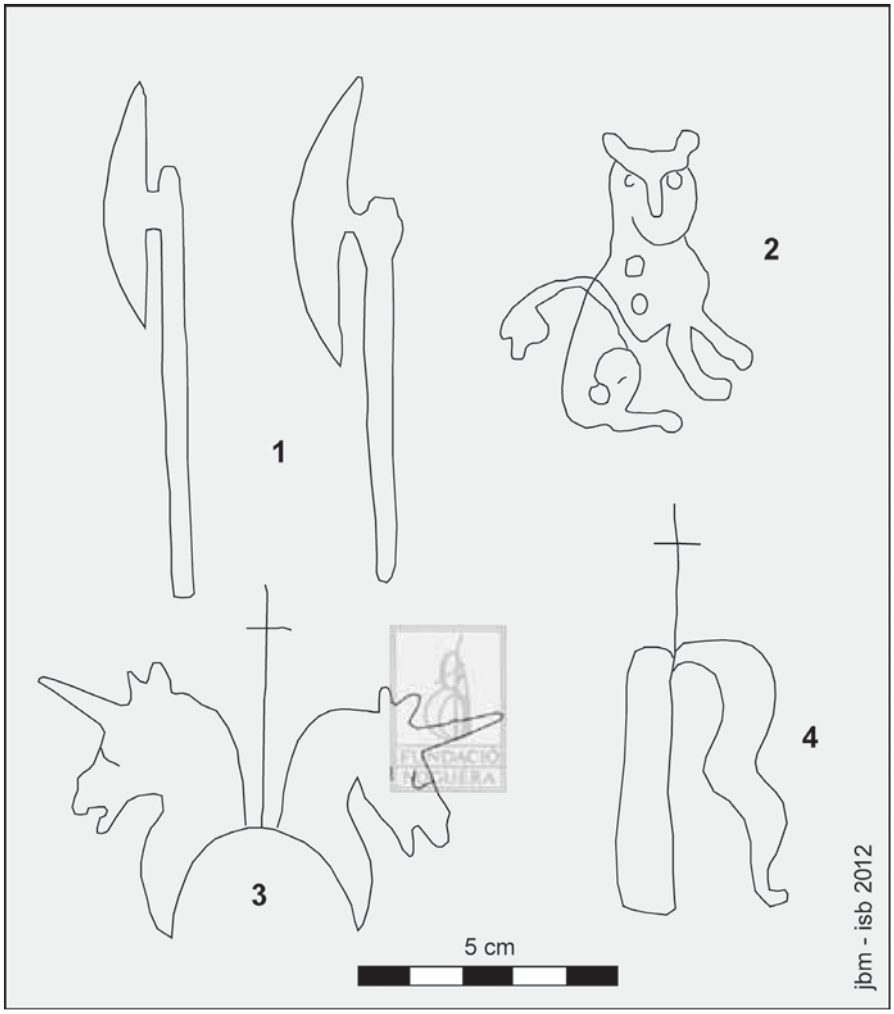

1. Alabarda o visarma (1360-1399). 2. Lleó (o potser un gos) assegut (1376). 3. Dos unicorns vists de perfil, amb els caps que miren cap a costats oposats, amb una creu enmig (1376). 4. Una mena de "R" majúscula, amb una creu al damunt (1377).

FIGURA 20
Dibuixos de filigranes

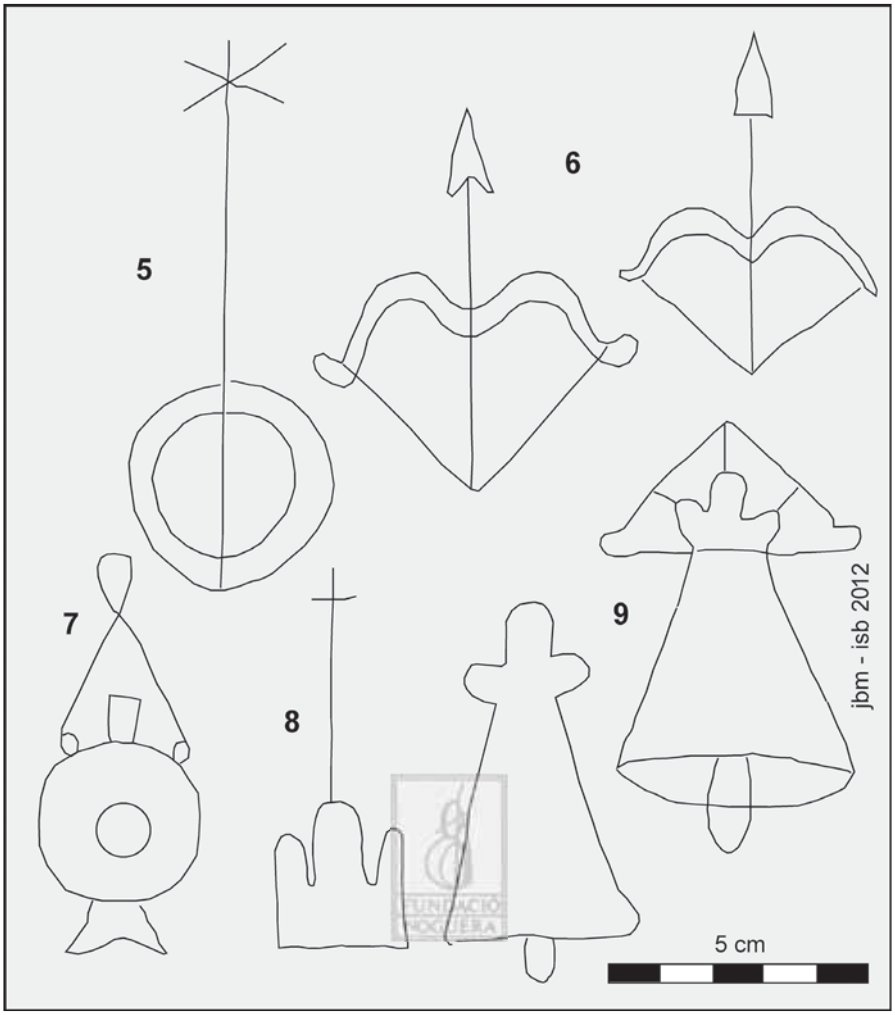

5. Anella partida per una línia acabada amb una aspa (1383). 6. Arc tensat, amb una sageta a punt d'ésser disparada (1387-1460). 7. Recipient per a beure (com una cantimplora moderna), amb broc i peu, penjat per un cordill (1392). 8. Muntanya amb tres pics i una creu al damunt del més alt (1392-1403). 9. Campana amb un batall (1393-1464).

FIGURA 21
Dibuixos de filigranes

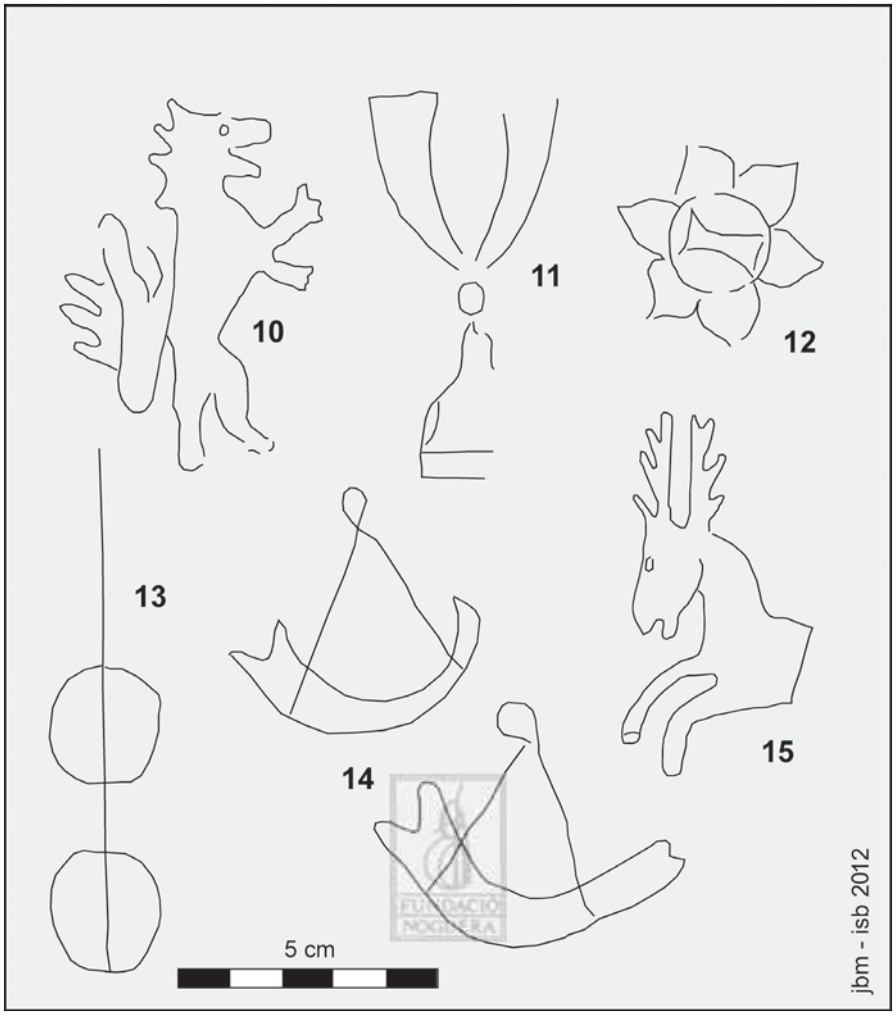

10. Lleó o animal fantàstic dret damunt les potes del darrere, amb una mena d'ales i una cresta (1393). 11. Objecte potser semblant a un calze (interpretació molt difícil) (1394). 12. Una mena de flor amb sis pètals (1396). 13. Dos cercles separats i partits per una línia (1396). 14. Un corn o banya, amb un cordill per penjar-lo (1399-1459). 15. El cap i mig cos d'una mena de cérvol (1399).

FIGURA 22
Dibuixos de filigranes

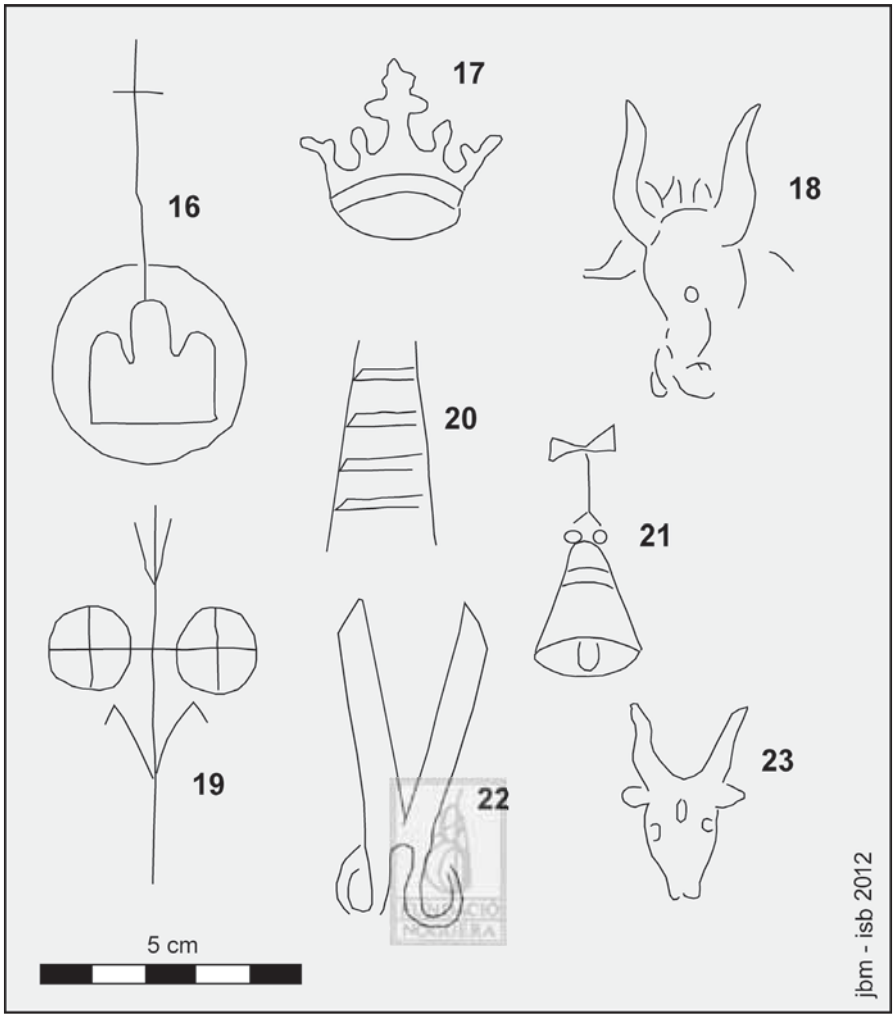

16. Una muntanya amb tres pics closa dins d'un cercle, amb una creu al damunt del pic més alt (1419-1460). 17. Una corona (1441). 18. Cap d'un bou o d'un animal amb banyes (1444). 19. Carro de dues rodes; figura complexa, formada per una línia i dos cercles situats a banda i banda, que clouen sengles creus; potser sembla una quintana usada als torneigs (1459-1463). 20. Una escala amb quatre graons (1460). 21. Campaneta amb un batall i un llaç a l'extrem superior (1460). 22. Unes tisores o cisalla (1462-1464). 23. Un cap de bou o de cabra (1463).

FIGURA 23
Dibuixos de filigranes

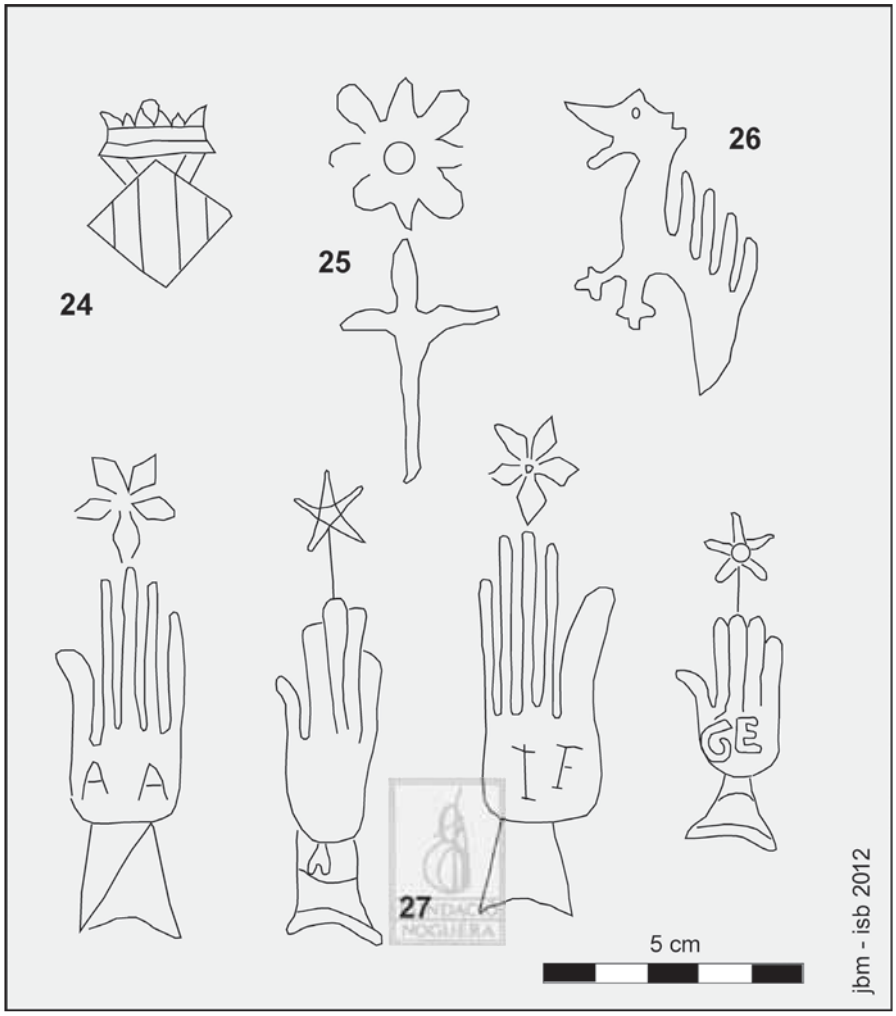

24. Escut en forma de rombe, on hi ha representades les quatre barres, i, al damunt de l'escut, una corona (1463). 25. Flor amb vuit pètals i tija amb fulles a banda i banda (1463). 26. Una mena de drac o basilisc amb dues potes i ales (1463). 27. Guant o mà oberta amb un estel (o flor amb cinc pètals) a la punta del dit del cor (1465-1563).

FIGURA 24
Dibuixos de filigranes

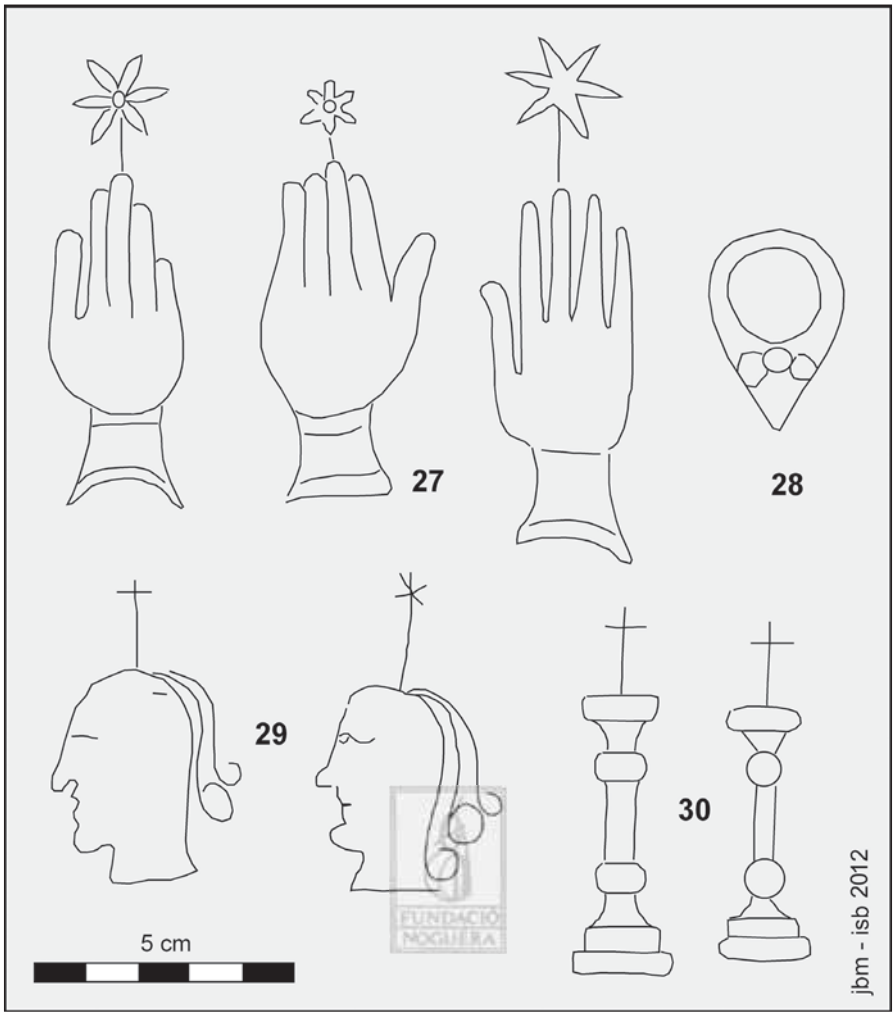

27. Guant o mà oberta amb un estel (o flor amb cinc pètals) a la punta del dit del cor (1465-1563). 28. Una mena d'anell (1472). 29. Cara vista de perfil amb dos o tres rínxols a la cabellera i una creu (o aspa) al damunt (1481-1518). 30. Columna (sembla una palmatòria), amb una creu al damunt (1482-c. 1563).

FIGURA 25
Dibuixos de filigranes

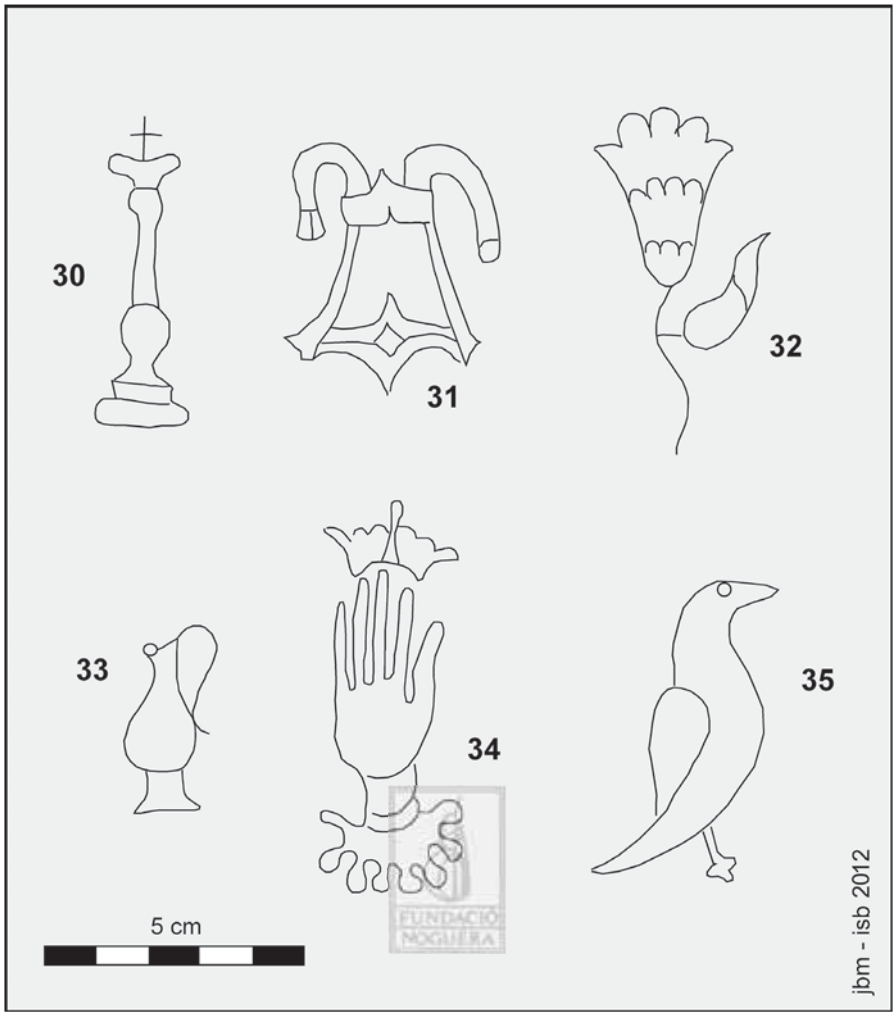

30. Columna (sembla una palmatòria), amb una creu al damunt (1482-c. 1563). 31. Objecte (una mena de capell?) cònic amb uns penjolls que surten a dalt, a cada banda (1483-1483). 32. Flor en forma de campaneta i tija amb una fulla (1488). 33. Pitxer amb una ansa i un peu (1506). 34. Guant o mà oberta amb una corona al damunt dels dits (1518-1529). 35. Ocell vist de costat (1518).

FIGURA 26
Dibuixos de filigranes

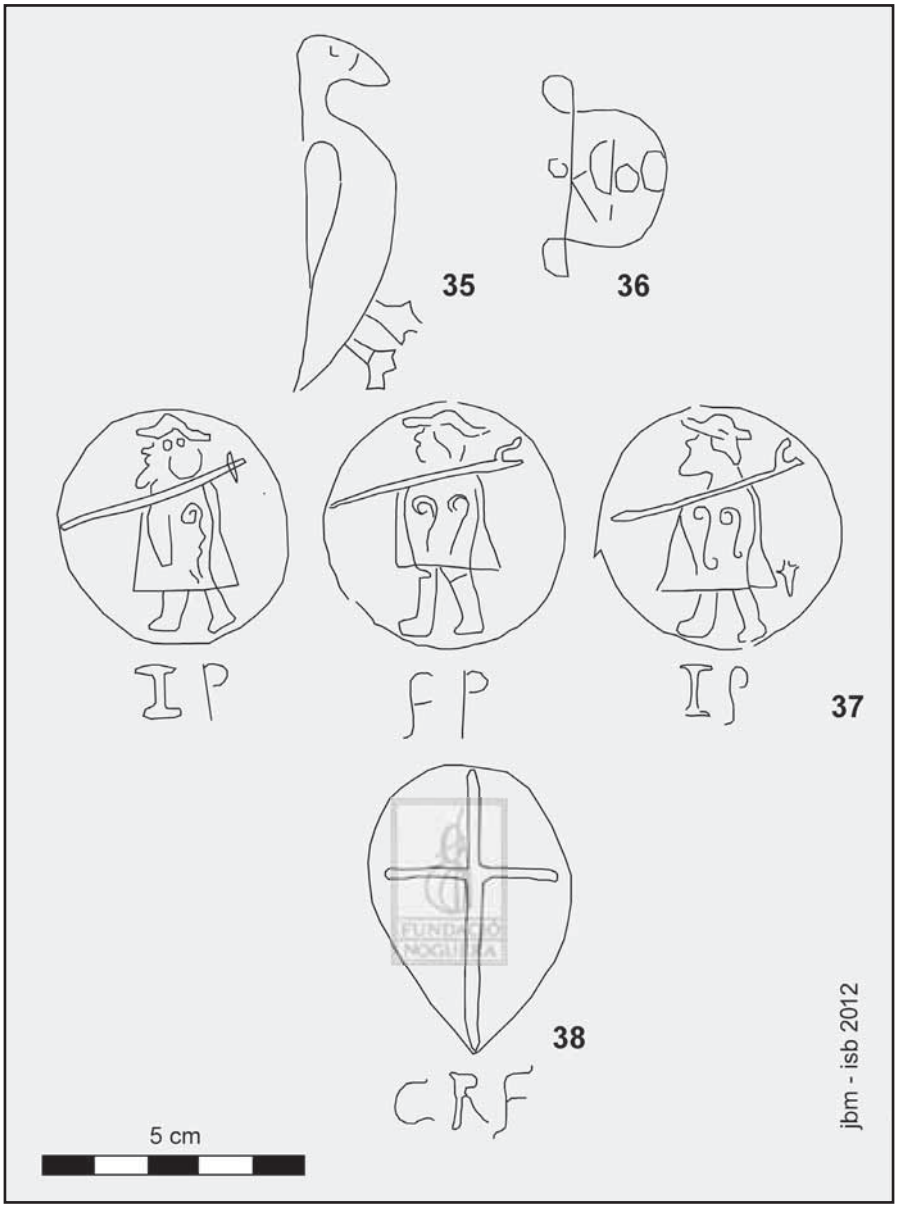

35. Ocell vist de costat (1518). 36. Una mena de lletra "D" majúscula (1522-a1550). 37. Pelegrí o home que camina i duu una capa, un barret i un bastó o bordó (1556-1568). 38. Escut ametllat amb una creu dins i, a sota, les lletres "CRF" (1563-1563).

Normes de transcripció

Els documents han estat numerats i ordenats d'acord amb la datació que hem establert, a partir del que diu el text. La data és expressada en anys, mesos i dies. Per tal de no dificultar l'ordenació dels documents, la data d'algun text que hi fou afegit tardanament ha estat esmentada només en nota (i no en la data que encapçala l'instrument). A continuació, després de la data, esmentem el lloc on es va escriure el document. En la gran majoria dels casos sabem o podem suposar que foren redactats a la ciutat de Lleida. Amb relació a cada document, ja en el regest, consten en primer lloc unes paraules que ens indiquen breument de quina mena d'instrument es tracta (bàsicament hi diferenciem els inventaris, els encants i els documents de comptabilitat). A continuació, es fa un resum d'allò que hem considerat més important del contingut del text transcrit. D'una manera especial, en el regest dels inventaris es fa esment de totes les estances que foren visitades a l'hora de fer la relació detallada dels objectes que tenia el difunt.

En l'*stemma* s'indiquen tant els originals (amb una *A*), com les diferents còpies fetes posteriorment (*B*, *C*, *D*, etc.), com les transcripcions que s'han publicat (*a*, *b*, *c*, etc.). Indiquem quins són els exemplars consultats per fer la transcripció amb un asterisc (*A**). Amb relació a l'original o a la còpia que hem utilitzat, conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL), indiquem les mides del paper (alçada per amplada, en centímetres) i també les seves característiques, d'una manera especial el seu estat de conservació actual. Alguna vegada, quan es conserva més d'una còpia del document, ho hem indicat amb un apòstrof al damunt: *A* i *A'*. Fem un breu esment de l'escriptura,

indicant si és gòtica o humanística i si és més o menys cursiva o acurada. Finalment, també fem una descripció de les filigranes que hi ha dibuixades al paper i esmentem el número que hem donat a cadascun d'aquests dibuixos en fer-ne una llista en l'apartat precedent a aquest.

A l'hora de fer la transcripció, hem fet servir la còpia més antiga conservada a l'Arxiu Capitular de Lleida (ACL). De vegades, hem pogut reconstruir algunes paraules amb alguna còpia posterior, fet que ha estat indicat a les notes. També hem reflectit a les notes les diferències que alguns cops hi ha entre les diverses còpies conservades. Hem desenvolupat les abreviatures i hem regularitzat l'ús de la *u* i la *v*. Així mateix, hem actualitzat l'ús de la *c* i la *ç*. També hem normalitzat la utilització de les majúscules i de la puntuació, seguint uns criteris actuals. En els textos escrits en català, que són una gran majoria, hem normalitzat l'ús dels apòstrofs ('), dels punts volats (·) i dels accents. Hem respectat les consonants dobles (fins i tot inicials) i, certament, també la manca de consonants dobles, especialment en els textos escrits en llatí.

Per tal de facilitar la comprensió i la lectura dels textos, indiquem clarament l'esment que es fa al document de cadascuna de les estances. Amb aquesta finalitat, diferenciem, en línia a part i amb lletra cursiva, les mencions de les cambres o estances dels habitatges on es feren els inventaris. Si cal, reconstruïm (entre < >) el nom de la cambra, encara que no s'esmenti d'una manera distinta al text conservat. També diferenciem l'esment dels béns mobles conservats en caixes, arquibancs i altres objectes, però no ho indiquem especialment. En els encants també distingim els esments de les dates en què se celebraren (quan la subhasta es féu en més d'un dia), però sense recórrer a la lletra cursiva.

FUNDACIÓ NOGUERA

SIGNES EMPRATS

[ ] Lletres o paraules il·legibles reconstruïdes d'una manera hipotètica.

[...] Lletres, paraules o línies que no han pogut ésser transcrites, a causa del mal estat de conservació del document (forats, taques, tinta massa pàl·lida, etc,).

< > Lletres o paraules que hem introduït per tal de fer més entenedor el text.

<...> Paraules o frases que no hem transcrit, pel fet de no aportar res de substancial a la comprensió del document.

\ / Lletres o paraules escrites a la interlínia de dalt.
/ \ Lletres o paraules escrites a la interlínia de dalt.
// Pàgina nova.

FUNDACIÓ NOGUERA

FUNDACIÓ
NOGUERA

Abreviatures

ACL Arxiu Capitular de Lleida

DCVB *Diccionari català-valencià-balear*, d'Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll

DECLC *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, de Joan Coromines

DIEC *Diccionari de la Llengua Catalana*, Institut d'Estudis Catalans

FUNDACIÓ
NOGUERA

Bibliografia

A continuació esmentem, d'acord amb un ordre alfabètic i cronològic, la bibliografia relacionada amb la ciutat de Lleida a la fi de l'edat mitjana, els estudis relacionats amb els inventaris *post mortem* medievals o moderns i també les obres que fan referència als altres temes tractats en les pàgines precedents.

AGO, R., *Il gusto delle cose. Una storia degli oggetti nella Roma del Seicento*, Donzelli editore, Roma, 2006.

AHUMADA, Eulàlia de (ed.), *Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens (segle XVI)*, Universitat de València, València, 2003.

AJMAR-WOLLHEIM, M. – DENNIS, F. (eds.), *At home in Renaissance Italy*, Victoria and Albert Publications, Londres, 2006.

ALCOVER, A. M. – MOLL, F. de B., *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols., Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1983 (reedició). Es pot consultar també a Internet.

ALOMAR, A. I., *L'armament i la defensa a la Mallorca medieval. Terminologia*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1995.

ALÒS, R. d', "Inventari de Tous", *Estudis Universitaris Catalans*, IV, 1910, pp. 129-192.

ALSINA, C. – FELIU, G. – MARQUET, L., *Pesos, mides i mesures dels Països Catalans*, Curial, Barcelona, 1990.

ANDREU, J. – CANELA, J. – SERRA, M. À., *El Llibre de Comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV. Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenis de Fox e de Cabrera e de Navalles, 1440-1443*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992.

ANGLADA, M. – FERNÁNDEZ, M. A. – PETIT, C., *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992.

Anglesola. Estudis sobre la vila i la nissaga. Actes de la Jornada de Treball XXXIX. Anglesola 2009, Grup de Recerques de les Terres de Ponent, Sant Martí de Maldà, 2010.

ARGILÉS, C., *Una ciutat catalana de època de crisi: Lleida, 1358-1500: el treball, els salaris, la producció agrícola i els preus a través dels llibres d'obra de la Seu Vella*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 2010.

ASTOR, M., *Valencia en los siglos XIV y XV. Indumentaria e imagen*, Ajuntament de València, València, 1999.

AURELL, J., "Els inventaris *post mortem* i la cultura dels mercaders medievals", *Medievalia*, 11, 1994, pp. 107-121.

— *Els mercaders catalans al quatre-cents*, Lleida, Pagès Editors, 1996.

AURELL, J. – PUIGARNAU, A., *La cultura del mercader en la Barcelona del siglo XV*, Barcelona, Omega, 1998.

BARCELÓ CRESPÍ, M., *Elements materials de la vida quotidiana a la Mallorca baixmedieval (part forana)*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1994.

BARCELÓ CRESPÍ, M. – ROSSELLÓ BORDOY, G., *La ciudad de Mallorca. La vida cotidiana en una ciudad mediterránea medieval*, Lleonard Muntaner editor, Palma de Mallorca, 2006.

BARRAQUÉ, J.-P., *Saragosse à la fin du Moye Âge. Une ville sous influence*, L'Harmattan, París, 1998.

BATLLE, C., "La família i la casa d'un draper de Barcelona, Burget de Banyeres (primera meitat del segle XIII)", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 2, 1981, pp. 69-91.

— "La casa burguesa en la Barcelona del siglo XIII", *La societat barcelonina a la Baixa Edat Mitjana*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1982-1983, pp. 22-23.

— "La casa barcelonina en el segle XIII: l'exemple de la família Durfort", La ciudad Hispánica durante los siglos XIII al XVI, vol. II, Madrid, 1985, pp. 1347-1360.

— "La casa i els béns de Bernat Durfort, ciutadà de Barcelona, a la fi del segle XIII", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 9, 1988, pp. 9-51.

BATLLE, C. – CUADRADA, C., "Berenguer de Bonastre, un negociante barcelonés en el norte de África: segunda mitad del siglo XIII", *Sardegna, Mediterraneo e Atlantico tra medioevo ed età moderna*, vol. II, Bulzoni, 1993, pp. 129-150.

BATLLE, C. – VINYOLES, T., *Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques*, Rafael Dalmau editor, Barcelona, 2002.

BELTRÁN DE HEREDIA, J., "Terminologia i ús dels atuells ceràmics de cuina", *Del rebost a la taula. Cuina i menjar a la Barcelona gòtica*, Barcelona, Museu d'Història de la Ciutat, 1994, pp. 46-58.

BELTRÁN DE HEREDIA, J., "Les mesures de ceràmica de Barcelona: tipologia i evolució (segles XIV-XVII)", *Arqueologia medieval. Revista catalana d'Arqueologia medieval*, 1, 2005, pp. 72-83.

BENITO, P., "Casa rural y niveles de vida en el entorno de Barcelona a fines de la edad media", a A. FURIÓ – F. GARCIA-OLIVER (eds.), *Pautes de consum i nivells de vida al món rural medieval (18-20 de setembre de 2008)*, Universitat de València, <http://www.uv.es/consum/textos.htm>.

BERNIS, C., *Trajes y modas en la Espanya de los Reyes Católicos. I. Las mujeres*, CSIC, Madrid, 1978.

— *Trajes y modas en la Espanya de los Reyes Católicos. II. Los hombres*, CSIC, Madrid, 1979.

BERTRAN, P., "Notes de demografia i onomàstica lleidatanes de finals de l'edat mitjana. El fogatge del 1491", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 1, 1980, pp. 143-171.

— "L'Església de Lleida en el pontificat de Calixte III", a X. COMPANY (ed.), *Els Montcada i Alfons de Borja a la Seu Vella de Lleida*, Amics de la Seu Vella, Lleida, 1991, pp. 91-103.

BOLÒS, J., "Els habitants de la ciutat de Lleida i el terme urbà al segle XV", *Homenatge a mossèn Jesús Tarragona*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1996, pp. 305-318.

— "Ciutat de Lleida", *Catalunya Romànica*, vol. XXIV: *El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1997, pp. 131-138.

— "Urbanisme i organització del treball a Lleida a la baixa edat mitjana", *La ciutat baix medieval (segles XIV-XV)*, Coneixes la teva ciutat...?, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1998, pp. 11-55.

— "La ciutat i el seu entorn al segle XV. Els horts de la ciutat de Lleida segons els Censos Manifestats de l'any 1429", a E. VICEDO (ed.), *Terra, aigua, societat i conflicte a la Catalunya occidental*, Pagès Editors, Lleida, 2000, pp. 69-80.

— *La vida quotidiana a a Catalunya en l'època medieval*, Edicions 62, Barcelona, 2000.

— "L'espai quotidià a la Catalunya gòtica", a M. A. PÉREZ SAMPER (ed.), *La vida quotidiana a través dels segles*, Pòrtic, Barcelona 2002, pp. 103-121.

— "Producció artesanal i espai urbà a Lleida als segles XIV i XV", *XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Actes*, vol. I, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2003, pp. 241-252.

— "El temps i l'espai del treball a Lleida en els darrers segles medievals", *Seu Vella. L'Esplendor retrobada*, Generalitat de Catalunya – Fundació "La Caixa", Lleida, 2003, pp. 79-89.

— *Els orígens medievals del paisatge català*, Institut d'Estudis Catalans – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2004.

FUNDACIÓ NOGUERA

BOLÒS, J., "Les Grades Majors: batecs de vida diària a la Seu i a la ciutat de Lleida", a *Arrels Cristianes*, vol. II: *Temps de consolidació. La baixa edat mitjana. Segles XIII-XV*, Pagès Editors - Bisbat de Lleida, Lleida, 2008, pp. 359-366.

— *Dins les muralles de la ciutat. Carrers i oficis a la Lleida dels segles XIV i XV*, Pagès Editors – Ajuntament de Lleida, Lleida, 2009.

BOLÒS, J. – LLOPART, J. – SERRA, A. – SUNYOL, M. – VENDRELL, M. A., "Ceràmiques medievals del Museu d'Arts, Indústries i Tradicions populars de Barcelona", *Actas del I Congreso de Atqueología Medieval española*, vol. V, Diputación General de Aragón, Saragossa, 1986, pp. 683-702.

BOLÒS, J. – PIQUÉ, J. R., "El bisbat de Lleida: un territori i unes institucions", *Arrels Cristianes*, vol. I: *Temps de forja. Els inicis i l'alta edat mitjana. Segles V-XII*, Pagès Editors – Bisbat de Lleida, Lleida, 2008, pp. 249-266.

BOLÒS, J. – SÀNCHEZ BOIRA, I., "Allò que l'excavació no ens ha permès de conèixer", a J. BOLÒS (ed.), *Un mas pririnenc medieval. Vilosiu B (Cercs, Berguedà). Estudi dels edificis i dels materials trobats durant les excavacions (1984-1986)*, Universitat de Lleida, Lleida, 1996, pp. 125-132.

BORAU, C., "*D'aparellar de menjar*: un altre receptari de cuina medieval en català", *Ir Col·loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó. Edat mitjana. Actes*, IEI, Lleida, 1995, vol. 2, pp. 801-812.

BRESC, H., *Livre et société en Sicile (1299-1499)*, Centro di Studi Filologici e Linguistici Siciliani, Palerm, 1971.

BRIQUET, C. M., *Papiers et filigranes des Archives de Gênes, 1154 à 1700*, H. Georg Libraire-Editeur, Ginebra, 1888. Es pot consultar a Internet.

BROIDA, EQUIP [M.-T. VINYOLES *et alii*], "Els atuells de terrissa a les llars barcelonines vers l'any 1400", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia, Annex 2*, Barcelona, 1984, pp. 199-239.

— "Ús de l'espai en els castells i torres", a M. RIU (ed.), *Castells, guaites, torres i fortaleses de la Catalunya medieval*, Annex 3 d'Acta Mediaevalia, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1987, pp. 217-295.

BUSQUETA, J. J., "Orígens i cristal·lització del règim municipal a Lleida", a *Lleida: del municipi a l'Estudi General (segle XIII)*, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1997, pp. 25-39.

— "L'inventari de béns dels castells i torres de la família Sant Climent de Lleida (1432): presentació del text", *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura*, 3, 2001, pp. 263-302.

— *Baixa edat mitjana*, Història de Lleida, vol. 3, Pagès Editors, Lleida, 2004.

BUSQUETA, J. J. – MACIÀ, M., "La fundació de l'Estudi General (1300)", a *Reculls d'Història*, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1995, pp. 45-62.

BUSQUETA, J. J. – SATORRA, J., *Retaule de textos del segle XV dels fons de l'Arxiu parroquial de les Borges Blanques. Apunts filològics*, Editorial Fonoll, Juneda, 2012

CARRÈRE, C., "La vie privée du marchand barcelonais dans la première moitié du XVe siècle", *Anuario de Estudios Medievales*, 3, 1966, pp. 263-292.

CASANOVA, E., "La traducció d'Antoni Canals del *Pater Noster*, *Ave Maria* i *Salve Regina*: edició crítica a partir d'un nou manuscrit", *Revista de Filología Románica,* vol. 27, 2010, pp. 377-412.

CASAS, M., "La casa i els béns de Berenguer Sespluga, rector de Cardona (†1375)", *Cardener*, III, 1986, pp. 85-100.

CASAS HOMS, J. M., "L'heretatge d'un mercader barceloní", *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, III, 1969-1970, pp. 9-112

CASASNOVAS CAMPS, M. À., *Biblioteques, llibres i lectors. La cultura a Menorca entre la Contrareforma i el Barroc*, Curial Edicions – Publicacions de l'Abadia de Montserrat – Institut Menorquí d'Estudis, Barcelona, 2001.

CASSET, M. "Inventaires après décés et archéologie des séjours nobles. Données croisées dans la Normandie médiévale", a E. LALOU – B. LEPEUPLE – J.-L. ROCH (eds.), *Des château et des sources. Archéoogie et histoire dans la Normandie médiévale*, Publications des Universités de Rouen et du Havre, Mont-Saint-Aignan, 2008, pp. 341-351.

CASTILLÓN, F., "Declaración de censos de los feligreses de la parroquia de San Lorenzo y de la morería de Lleida. Año 1519", *Miscel·lània de les Terres de Lleida al segle XVI*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1995, pp. 183-216.

CATAFAU, A. – PASSARRIUS, O., "Mobilier et aménagement intérieur de la maison villageoise en Roussillon dans la deuxième moitié du Moyen Âge (XIe-XVe siècles) à travers l'archéologie et les inventaires notariaux", a A. FURIÓ – F. GARCIA-OLIVER (eds.), *Pautes de consum i nivells de vida al món rural medieval (18-20 de setembre de 2008)*, Universitat de València, <http://www.uv.es/consum/textos.htm>.

CONDE, R., "Unas ordenanzas sobre las notarías leridanas del 1281", *Ilerda*, XLVII, 1986, pp. 375-378.

COROMINES, J., *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, 9 vols., Curial Edicions – Caixa de Pensions, Barcelona, 1980-1991.

COSTA, M. M., "L'inventari dels béns del poeta Pere de Queralt", *Miscel·lània Aramon i Serra*, III, Barcelona, 1983, pp. 115-145.

COSTES, A. – LAVEGA, P., "Els jocs populars tradicionals a la Lleida de l'edat mitjana", *Lleida: la ciutat baix medieval (segles XIV-XV)*, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1998, pp. 133-146.

Els Costums de Lleida, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1997 (traducció de J. J. Busqueta).

CRUSAFONT, M., *Numismàtica de la Corona Catalano-aragonesa medieval (785-1516)*, Editorial Vico, Madrid, 1982.

CURRIE, E., *Inside the Renaissance House*, Victoria and Albert Publications, Londres, 2006.

DALMASES, N. de – GIRALT-MIRACLE, D., *Argenters i joiers de Catalunya*, Edicions Destino, Barcelona, 1985.

DELGADO, B., *El cartulario del Colegio universitario de Santa Maria de Lérida (1376-1564)*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1982.

DURAN I SANPERE, A., "La casa de un mercader del siglo XVI en la calle de Montcada", *Barcelona. Divulgación histórica*, vol. VII, Barcelona, Aymà, 1949, pp. 153-157.

— *Per a la història de l'art a Barcelona: glosses a documents dispersos*, IEC, Barcelona, 1960, pp. 42-43.

ENJUANES, Y., "Aproximació a l'estudi dels forasters a la Lleida de la primera meitat del segle XV", *XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Actes*, vol. II, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2003, pp. 133-150.

ERITJA, X., "La Lleida musulmana segons les fonts escrites (segles VIII - XII)", *De l'Islam al Feudalisme (segles VIII al XII)*, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1996, pp. 39-65.

— "Els sarraïns: convivència i segregació", *De l'Islam al Feudalisme (segles VIII al XII)*, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1996, pp. 124-132.

— "*Dominicum comitis*: estructuració feudal de l'horta urbana de Rufea (Lleida) durant la segona meitat del segle XII", a E. VICEDO (ed.), *Terra, aigua, societat i conflicte a la Catalunya occidental*, Pagès Editors, Lleida, 2000, pp. 25-46.

ESPADALER, R., *El Castell de Montesquiu a la darreria de l'Edat Mitjana,* L'Avenç, Barcelona, 1993.

L'Estudi General de Lleida. Ciutat i Universitat en els documents de l'Arxiu Municipal de Lleida, Ajuntament de Lleida, Lleida, 2000.

ESQUIEU, Y., *Quartier cathédral. Une cité dans la ville*, Rempart, París, 1994.

FARRENY, M. D., *Processos de crims del segle XV a Lleida: transcripció i estudi lingüístic*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1986.

— *La llengua dels Processos de crims a la Lleida del segle XVI*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2004.

FERRAGUD, C., *Medicina i promoció social a la baixa edat mitjana (Corona d'Aragó, 1350-1410)*, CSIC, Madrid, 2005.

FERRER, M. T., "Un memorial de greuges de la mà menor de Lleida contra la mà major (segle XV)", *Miscel·lània Homenatge a Josep Lladonosa*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1992, pp. 293-314.

FITÉ, F., "L'alberg i l'inventari patrimonial de Rotllí Gaulter, escultor i mestre de l'obra de la Seu de Lleida (1942)", *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura. Associació Amics de la Seu Vella de Lleida*, 3, 2001, pp. 123-148.

— "El monument funerari de l'Ardiaca Major de la Seu Vella de Lleida Berenguer Barutell", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 22, 2001, pp. 617-670.

FRUGONI, Chiara, *Le Moyen Âge sur le bout du nez. Lunettes, boutons et autres inventions médiévales*, Les Belles Lettres, París, 2011 (edició italiana de 2001).

GARCIA BALLESTER, L. – ARRIZABALAGA, J., "El *Regiment* de Jacme d'Agramont y el *Estudi* de Medicina de Lleida", a J. D'AGRAMONT, *Regiment de preservació de pestilència (Lleida, 1348)*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998, pp. 13-31.

GARCIA BIOSCA, J. E., "Un encant de la casa dels Sanaüja a Lleida, any 1343", *Palestra Universitària*, 3, Cervera, 1988, pp. 255-276.

— *Els orígens del terme de Lleida. La formació d'un territori urbà (segles XI i XII)*, La Mañana – Ajuntament d'Alguaire, Lleida, 1995.

GARCIA ESPUCHE, A. *et alii*, *Interiors domèstics. Barcelona 1700*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2012.

GARCÍA MARSILLA, J. V., "Imatges a llar. Cultura material i cultura visual a la València dels segles XIV i XV", *Recerques. Història, Economia, Cultura*, XII, 2001, pp. 163-194.

— "La vida de las cosas. El mercado de objetos de segunda mano en la Valencia Bajomedieval", a A. FURIÓ – F. GARCIA-OLIVER (eds.), *Pautes de consum i nivells de vida al món rural medieval (18-20 de setembre de 2008)*, Universitat de València <http://www.uv.es/consum/textos.htm>.

— *Art i societat a la València medieval*, Editorial Afers, Catarroja, 2011.

GARCIA-OLIVER, F., "Pautes de consum i nivells de vida de la pagesia catalana: la casa i l'interior domèstic", a J. BOLÒS - A. JARNE - E. VICEDO (eds.), *Condicions de vida al món rural. V Congrés sobre sistemes agraris, organització social i poder local*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 2006, pp. 51-58.

GARCIA PANADÈS, T., "Los bienes de Ferrer de Gualbes, ciudadano de Barcelona (hacia 1350-1423)", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 4, 1983, pp. 149-204.

GALLART, J. – GIRALT, J. – MIRÓ, J. M. – VIVES, E., *L'excavació de l'església de Sant Martí de Lleida*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1991.

GOLDBERG, P. J. P., "The fashioning of bourgeois domesticity in later medieval England: a material culture perspective", a M. KOWALESKI – P. J. P. GOLDBERG (eds.), *Medieval Domesticity. Home, Housing*

and Household in Medieval England, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, pp. 124-144.

GONZÀLEZ, J. R., "Ciutat de Lleida" [Les Muralles], *Catalunya Romànica*, vol. XXIV, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1997, pp. 138-139.

GRAS, R., *Història de la Paeria. (La Paeria de Lleida. Organització municipal, 1149-1707)*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1988.

HERNANDO, J., *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*, 2 vols., Fundació Noguera, Barcelona, 1995.

HILLGARTH, J. N., *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, 2 vols., Éditions du CNRS, París, 1991.

HOUSTON, G. M., *Medieval Costume in England and France. The 13th, 14th and 15th Centuries*, Dove Publications, Nova York, 1996 (primera edició 1939).

HUGUET, R., *Els artesans de Lleida*, Pagès Editors, Lleida, 1990.

IGLESIAS FONSECA, J. A., *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)*, Universitat Autònoma de Barcelona, 1996 (tesi doctoral que es pot consultar a Internet: <http://www.tdx.cat/handle/10803/5549>).

— "Els clàssics a la biblioteca de Bernat d'Esplugues (†1433), notari i escrivà del Consell de la Ciutat. I", *Faventia*, 22/2, 2000, pp. 85-119.

IGLÉSIES, J., *El fogatge de 1497. Estudi i transcripció*, 2 volums, Fundació Vives i Casajuana, Barcelona, 1991, vol. 2, pp. 160-167.

LACUEVA, F. J., *Libro de aduana de Tamarite de Litera en el ejercicio 1445-1446*, Institución Fernando el Católico (C.S.I.C.), Saragossa, 2005.

LATRÉMOLIÈRE, É. – QUELLER, F. (eds.), *Festins de la Renaissance. Cuisine et trésors de la table*, Somogy, editions d'art – Château Royal de Blois, París, 2012.

LEGUAY, J.-P., *L'eau dans la ville au Moyen Âge*, Presses Universitaires de Rennes, Rennes, 2002.

— *Le feu au Moyen Âge*, Presses Universitaires de Rennes, Rennes, 2008.

LENCINA, X., "Signes de modernitat a la Barcelona del segle XV: estudi comparatiu entre inventaris *post mortem* del segle XV i del segle XVII", J. R. HINOJOSA – J. PRADELLS (eds.), *1490. En el umbral de la modernidad. El Mediterráneo europeo y las ciudades en el tránsito de los siglos XV-XVI*, vol. 2, Consell Valencià de Cultura, València, 1994, pp. 733-744.

— "Los inventarios post-mortem en el estudio de la cultura material y el consumo. Propuesta metodológica. Barcelona, siglo XVII", a J. TORRAS - B. YUN (eds.), *Consumo, condiciones de vida y comercialización. Cataluña y Castilla, siglos XVII-XIX*, Junta de Castilla y León, 1999, pp. 41-59.

FUNDACIÓ NOGUERA

LENCINA, X., "La història des del subjecte. Inventaris *post mortem*: consum, microhistòria i cultura material a la Barcelona moderna", *Estudis i Documents dels Arxius de Protocols*, XIX, 2001, pp. 199-242.

LLADONOSA, J., *La antigua parroquia de San Martín de Lérida*, P. Guimet, Lleida, 1944.

— *Història de Lleida*, 2 vols., Camps Calmet, Tàrrega, 1972-1974.

— *L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1970.

— "La ciutat de Lleida a través del capbrevament del 1382", *Estudis d'Història Medieval*, vol. VI, Barcelona, 1973, pp. 61-92.

— *Las calles y plazas de Lérida a través de la historia*, 5 volums, Guimet - Artis, Lleida, 1961-1978. Se n'ha fet una reedició, traduïda al català: *Els carrers i places de Lleida a través de la història*, Universitat de Lleida – Ajuntament de Lleida, Lleida, 2007.

— *La Suda, parròquia de la Seu de Lleida. Problemàtica arqueològica i urbanística d'una antiga ciutadella*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1979.

— *Història de la ciutat de Lleida*, Curial, Barcelona, 1980.

— "Urbanisme i fortificacions a Lleida després dels setges de 1646 i 1647", *Les terres de Lleida al segle XVII*, IEI, Lleida, 1984, pp. 335-367.

— *Anecdotari de l'Estudi General de Lleida (1297-1717)*, Virgili i Pagès, Lleida, 1988.

LORIENTE, A., "*Madina Larida*. El passat àrab de la ciutat de Lleida: les fonts arqueològiques", *Lleida: de l'Islam al Feudalisme (segles VIII al XII)*, Ateneu Popular de Lleida, Lleida, 1996, pp. 9-37.

LORIENTE, A. – OLIVER, A. (eds.), *L'antic Portal de Magdalena*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1992.

MONTANYÀ, M., *El Tribunal de Coltellades. Alguns aspectes processals*, Ajuntament de Lleida – Pagès Editors, Lleida, 2007.

MARANGES I PRAT, I., *La indumentària civil catalana. Segles XIII-XV*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1991.

MASCLANS, F., *Els noms de les plantes als Països Catalans*, Editorial Montblanc-Martín, Granollers-Barcelona, 1981.

MORENO, B., "La diferenciació social pagesa a partir dels inventaris *post mortem*. El Penedès, 1708-1815", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, VII, 1996, pp. 41-42.

— "Pautas de consumo en el Penedés del siglo XVII. Una propuesta metodológica a partir de inventarios sin valoraciones monetarias", *Revista de Historia Económica (Second Series)*, vol. 21, 2003, pp. 207-245.

MUT, E., *La vida económica en Lérida de 1150 a 1500*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1956.

MUTGÉ, J., *L'aljama sarraïna de Lleida a l'edat mitjana. Aproximació a la seva història*, CSIC, Barcelona, 1992.

OLIVER, A., "La plaça i l'església de Sant Joan al segle XIII", *Del municipi a l'Estudi General (segle XIII)*, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1997, pp. 74-75.

ORIGO, I., *The Merchant of Prato. Francesco di Marco Datini, 1335-1410*, Nonpareil Books, Boston, 2002 (primera edició: 1957).

ORME, N., *Medieval children*, Yale University Press, New Haven – Londres, 2001.

PERARNAU, J., "Els inventaris de la biblioteca papal de Peníscola a la mort de Benet XIII", *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 6, 1987, pp. 7-48. El podem consultar també a: <http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000158%5C00000056.pdf>.

— "Darrer inventari de la biblioteca privada de Benet XIII (1423)", *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 6, 1987, pp. 185-226. El podem consultar també a: <http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000158%5C00000054.pdf>.

PIPONNIER, F. – MANE, P., *Dress in the Middle Age*, Yale University Press, New Haven, 1997.

PIQUÉ, J. R., "El naixement i la consolidació del Capítol catedralici lleidatà. La Seu Vella, 1168-1540", *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura*, 4, 2002-2003, pp. 397-443.

PITA MERCÈ, R., *Lérida judía*, Dilagro, Lleida, 1973.

PLANA BORRÀS, J., "Inventari dels béns de Bernadó Bonet", *Homenatge a la memòria del professor Dr. Emilio Sáez*, Universitat de Barcelona – Centre d'Estudis Medievals de Catalunya – Institució Milà i Fontanals (CSIC), 1989, pp. 151-158.

RIQUER, M. de, *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals*, Edicions Ariel, Esplugues de Llobregat, 1968 (hi ha una nova edició publicada per La Magrana, Barcelona, 2011).

ROCA, J. M., "Un cirurgià barber barcelonès de la XVª centúria", *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. XXIII, Barcelona, 1923, pp. 145-162.

ROMANO, D., "Els jueus de Lleida", *Actes. Primer Col·loqui d'Història dels jueus a la Corona d'Aragó*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1991, pp. 99-138.

RUBIÓ I BALAGUER, J., "Inventari dels béns que foren de la marmessoria del rei Martí II de Sicília (†25 juliol 1409)", *Estudis Universitaris Catalans*, IV, 1910, pp. 399-408 (editat també a *Història i historiografia*, Obres completes, VI, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1987, pp. 58-73).

RUBIO GARCIA, L., *Estudios sobre la Edad Media española*, Universidad de Murcia, Múrcia, 1973.

RUBIÓ I LLUCH, A., *Documents per a la història de la cultura catalana medieval*, 2 volums, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2000 (edició facsímil).

RUBIO VELA, A., *Epistolari de la València medieval (II)*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València-Barcelona, 1998.

SABATÉ, F., "Els objectes de la vida quotidiana a les llars barcelonines al començament del segle XIV", *Anuario de Estudios Medievales*, 20, 1990, pp. 53-108.

— *Alta edat mitjana*, Història de Lleida, vol. 2, Pagès Editors, Lleida, 2003.

SALAVERT, V. L. – GRAULLERA, V., *Professió, ciència i societat a la València del segle XVI*, Curial, Barcelona, 1990.

SÀNCHEZ BOIRA, I., "La casa i els llibres de Bartomeu Grassa, mestre en arts, rector de Sant Martí i prevere beneficiat (any 1568)", a J. BOLÒS (ed.), *Estudiar i gestionar el paisatge històric medieval, Territori i societat a l'edat mitjana*, IV, 2007, pp. 386-399.

— "L'interior de les cases dels eclesiàstics de Lleida. Vida quotidiana, cultura i religiositat", *Arrels Cristianes*, vol. III: *Temps d'expansió. Temps de crisi, temps de redefinició. L'època moderna. Segles XVI-XVIII*, Bisbat de Lleida – Pagès Editors, Lleida, 2007, pp. 191-204.

SANCHIS SIVERA, J., *Estudis d'història cultural*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València – Barcelona, 1999.

— *Vida íntima de los valencianos en la época foral*, Alacant, 1993.

SANTANDREU, M. D., *La vila de Berga a l'edat mitjana. La família dels Berga*, Universitat de Barcelona, 2006 (tesi doctoral que es pot consultar a: <http://www.tdx.cat/handle/10803/2066>).

SAROBE, R., *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*, 2 vols., Fundació Noguera, Barcelona, 1998.

SARTI, R., *Vita di casa. Abitare, mangiare, vestire nell'Europa moderna*, Editori Laterza, Roma-Bari, 2008 (primera edició 1999).

SERRA I VILARÓ, J., *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, vol. 2, Biblioteca Balmes, Barcelona, 1947.

SERRANO, J. – PERARNAU, J. (eds.), "Darrer inventari de la biblioteca papal de Peníscola (1423)", *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 6, Barcelona, 1987, pp. 49-184. Es pot consultar a: <http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000158%5C00000055.pdf>.

SESMA, J. A. – LÍBANO, A., *Léxico del comercio medieval en Aragón (siglo XV)*, Institución Fernando el Católico, Saragossa, 1982.

SESMA, M., "La vida dels jueus a la Lleida medieval", *La ciutat baix medieval (segles XIV-XV)*, Coneixes la teva ciutat...?, Ateneu Popular de Ponent, Lleida, 1998, pp. 77-104.

SIGÜENZA, C., *La moda en el vestir en la pintura gótica aragonesa*, Institución Fernando el Católico, Saragossa, 2000.

SOBREQUÉS, J., *Estudis d'història de Catalunya. Edat mitjana. Edat moderna. El pactisme*, Editorial Base, Barcelona, 2008.

STRATFORD, J., *The Bedford Inventories. The Worldly Goods of John, Duke of Bedford, Regent of France (1389-1435)*, The Society of Antiquaries of London, Londres, 1993.

TERÉS, M. R., "Art profà i vida quotidiana entorn a 1400: els inventaris barcelonins", *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 19, 1998, pp. 295-318.

THIRION, J., *Le mobilier du Moyen Âge et de la Renaissance en France*, Editions Faton, Dijon, 1998.

THORNTON, D., *The Scholar in his Study. Ownership and Experience in Renaissance Italy*, Yale University Press, New Haven – Londres, 1997.

THORNTON, P., *The Italian Renaissance Interior. 1400-1600*, Harry N. Abrams, Nova York, 1991.

TORRAS CORTINA, M., *L'escriptura i el llibre a la Catalunya Central als segles XIII i XIV*, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2004, tesi que es pot consultar a: <http://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/5539/mtc3de3.pdf?sequence=1)>.

TRENCHS, J., "Libri, letture, insegnamento e biblioteche nella Corona d'Aragona (secoli XIII-XV)", *XIV Congresso di Storia della Corona d'Aragona (Sassari-Alghero) 1990*, 1993, pp. 193-258

VINYOLES, T.-M., *Les barcelonines a les darreries de l'edat mitjana: 1370-1410*, Fundació Vives i Casajuana, Barcelona, 1976.

— "La casa i l'obrador d'un esmolet de Barcelona a finals del segle XIV", *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, XV, 1976, pp. 9-49.

— "L'utillatge de la llar als darrers segles medievals", *Anuario de Estudios Medievales*, 29, 1999, pp. 1165-1184.

— "Ús social de l'espai a la Barcelona gòtica", *La Barcelona gòtica*, Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona, 1999, pp. 57-98.

— *Història de les dones a la Catalunya medieval*, Pagès Editors – Eumo Editorial, Lleida – Vic, 2005.

VISA, D., "La societat lleidatana i la delinqüència a finals del segle XV", *Ilerda*, XLIII, 1990, pp. 175-181.

— "Les dones i el món de la prostitució a finals del segle XIV", *Miscellània Homenatge a Josep Lladonosa*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1992, pp. 315-321.

YUN, B., "Inventarios *post-mortem*, consumo y niveles de vida del campesinado del Antiguo Régimen. Problemas metodológicos a la luz de la investigación internacional", a J. TORRAS – B. YUN (eds.), *Consumo, condiciones de vida y comercialización. Cataluña y Castilla, siglos XVII-XIX*, Junta de Castilla y León, 1999, pp. 27-40.

DOCUMENTS

FUNDACIÓ
NOGUERA

1

1343, maig, 5. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Mateu d'Alins, beneficiat de l'església de Lleida. Es féu la venda a la plaça de la Porta de la Suda de la ciutat de Lleida. Ramon Domenjó fou el corredor encarregat de cridar els objectes venuts a l'encant. El dia 3 d'aquest mes de maig s'havia fet l'inventari dels béns (que no s'ha conservat). Al començament del document també es mencionen algunes de les despeses que tingueren els marmessors.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Plec de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats i cosits) de 30,5 cm per 19 cm. Paper de poca qualitat. Escriptura poc acurada. Amb moltes taques i alguns forats.

V nonas maii, dicti manumissores fecerunt inventarium de rebus inffrascriptis, que fuerunt dicti Mathei, inventis in hospicio ubi habitabat idem Matheus, tempore mortis sue, et primo \invenerunt ibi/ I lectum de \o—o/ postis, marficam cum paleis et matalaffum.[1]

VI idus iunii, \anno predicto/, Bartholomeus Egidii, beneficiatus ecclesie Ilerdensis, fecit apocam dictis manumissoribus de V^{e} solidis, quos dictus defunctus ei debebat racione iniuriarum et reputans se, *et cetera*. Testes: Petrus de Rivis, beneficiatus dicte ecclesie, et Bernardus de Laguares, presbiter Ilerdensis.

Dicta die, Guarcia del Pedriç, beneficiatus dicte ecclesie, fecit apocham dictis manumissoribus, Mathei d'Olms, de duodecim solidis jacchensis, quos dictos sibi debebat dictus defunctus, tam mutui, pro

1. *A la pàgina precedent hi ha un text ratllat que no hem transcrit.*

quibus dictus Garcia tenebat unam taceam argenti et ipsam dictis manumissoribus tradidit et reputans se, *et cetera*. Testes: Arnaldus Compte, presbiter, et Paschasius de Suerri, beneficiatus dicte ecclesie.

Idus iunii, Alegretus de Apilia, vicarius Sancti Petri in ecclesia Ilerdensis, fecit apocam dictis manumissoribus de quinque solidis, quos ipse distribuit in elemosinam, mandato dictorum manumissorum, pro anima dicti defuncti, et renuncians, *et cetera*. Testes: Petrus Sala, presbiter, et Guillelmus de Palatio, apotecarius Ilerdensis.

Dicta die, Franciscus de Montgay, draperius Ilerdensis, fecit apocam dictis manumissoribus de viginti uno solidis, octo denariis, quos dictus defunctus debebat dicto draperio, de maiori suma quam ei debuerat pro VIII alnis panni, quem emerat ad opus Petri Ceylla, porcionarii de Benavarre, et recuperavit ab eo unam taceam argenti, quam tenebat in pignore, ut aseruit draperius predictus, *et cetera*. Testes sunt: Petrus de Orrito, draperius, et Guillelmus Bou, sartor Ilerdensis.

Per eosdem X solidos que paga al prior de la confraria.

Testes: Raimundus Basti, Bernardus Nadal.//

Diluns, III nonas madii, anno domini MCCCXLIII°, na A[...] hi en Berenger ça Fàbregua, en Bartholomeu de Castelsent, benefficiats de la seu de Leyda, marmessors del derrer testament de Matheu d'Elins, ça enrere benefficiat de la dita seu, feren encant hi venda en la plaça de la porta de la Çuda de les robes e béns que foren del dit Matheu, ab corredor jurat, és saber en Ramon Domengó, qui cridà les dites robes. E veneren primer:

\+ Primerament, Iª pala,[2] a Berenguer de la Peyra, per ... VI drs.[3]

\+ Ítem, Iª bara, a·n Johan Bonet, per ... II drs., malla

| Ítem, III ampoles poques, a·n Domengó, coredor, per ... II drs.

Ítem, portes e altra fusta, a·n P[ere] Fferrer ... XIII drs.

+| Ítem, III odres, a·n R[amon] Blasi ... IIII ss. e II drs.

+| Ítem, I bacinet, a Guillem de Sobrepena ... VIII drs.

\+ Ítem, oles e petxels e altra frasqua de terra, a·n Pere Piquer ... VI drs.

+| Ítem, I ferres de lar, a·n Andreu dez Pugt ... IX drs.

2. *Amb un mot corregit al davant d'aquesta paraula.*

3. *En transcriure les quantitats pagades, esmentades al marge dret de la pàgina, no hem desenvolupat les abreviatures de les monedes (lliures, sous i diners), ni en aquest document ni tampoc en la resta d'encants.*

| Ítem, I broquet,[4] a n'Arnau de Castellar ... V drs.
+| Ítem, I creol,[5] a n'Andreu dez Pugt ... II drs.
+| Ítem, scudeles e talladós e I rayll,[6] a·n Nugués ... XII drs.
+| Ítem, I panistre, a Pere d'Odèn ... IIII drs.
+| Ítem, Iª cetra[7] de leutó, a maestre Jacme ... XX e II drs.
+ Ítem, I foguer, a·n Cavaler ... II drs.
+| Ítem, Iª coriga e garveyet[8] e Iª bossa, a na Bernada ... VIII drs.
Ítem, frasqua de ferre, a Ramon, \bastayx/ ... XIIII drs.[9]//
| Ítem, Iª padela e giradora, a na \Jordana/[10] ... XX drs.
+| Ítem, I ast, al cambrer ... XII drs.
+| Ítem, Iª tenalla, a na Jordana ... II sol. e V drs.
+| Ítem, Iª taula ab peus, a n'Andreu dez Putg ... X drs. e malla
+| Ítem, I banch, a Guillem Balaguer ... III ds.
+| Ítem, Iª canada e banchs, a·n Cavaler ... IIII ds.
Ítem, posts de lit.[11]
+ Ítem, I lit de posts, a·n Ramon Blasi ... XIX ds.
+ Ítem, Iª squala, a·n Pere Machut ... IIII drs.
+ Ítem, Iª màrffegua ab paylla, a·n Ramon Blasi ... VI ss. e IIII ds.
| Ítem, I banch, a Merquada ... XII ds.
| Ítem, Iª taula ab peus, a·n Bertolomeu Gili, prevere ... IIII sol. e VI ds.
Ítem, I tallador, a·n Ferrer de Sobrepena ... VIII ds.

4. *Amb diverses correccions. Broquet: potser era un ferro de llança de torneig o potser era un bec de canadella o d'un altre recipient.* DCVB. *Segons Alomar, era una peça metàl·lica que s'encaixava al capdamunt de la llança de junyir i que tenia, a la part superior, tres o quatre puntes agudes, que no feria l'adversari.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa a la Mallorca medieval. Terminologia,* Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1995, p. 269.

5. *Gresol: platet o recipient que contenia oli i un ble i que servia per a fer llum.*

6. *Rall: eina per a ratllar (pa, formatge, etc.).*

7. *Setra: recipient de terrissa, de vidre o de metall, amb ansa a un costat i broc curt a l'altre, que serveix per a treure i abocar aigua, vi o altre líquid.* DCVB. *Quan citem aquest diccionari només indiquem la font d'on hem pres la informació que ens interessa per aclarir una paraula esmentada als nostres documents. Molt sovint no copiem tot el text de la definició inclosa en aquest diccionari i, fins i tot, algunes vegades hem fet lleugeres modificacions del text original.*

8. *Llegiu* corretja *i* garbellet.

9. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina ... XIIII sous, menys malla.

10. *Amb dues correccions: primer deia* Agnès *i, després,* a Jordana.

11. *S'ha passat ratlla a la línia.*

| Ítem, I morter de pedra e I box, a Mercada ... VI ds.
| Ítem, I bacinet, a·n Pascual de Suerri ... IX ds.
Ítem, I pastera.[12]
Ítem, I candalobre ... II ds.
Ítem, Iª lanterna, a·n Nugués ... XXIII ds.
Ítem, IIes planetes, a·n Cavaler ... III drs.
|+ Ítem, Iª picaça,[13] a·n Cav[a]ller ... III drs.
+ Treytes[14] e I carcaxs e II [...], \Andreu d<e>s Pug[15]/ ... III ds.[16]//
+ Taules de cinta, a·n Andreu des Pu<ig> ... II ds.
|+ Ítem, Iª cayxa, a·n Jaume Fferrer ... XVI ds.
|+ Ítem, Iª corega de vori ... II ds.
+ Ítem, I arch, a·n Guillem ... I dr.
+| Ítem, I matalaff, a·n Domenga del Pla ... XII sol.
|+ Ítem, I cobretor \de peyls/, a·n Ramon Blasi ... VI sol.
+| Ítem, I trav<e>sser, a·n Ramon Blasi ... II sol., VIII ds.
|+ Ítem, I capçal, a na[17] Gordana ... II sol.
| Ítem, Iª goenga, a·n Cavaler ... VII sol.
| Ítem, Iª goenga, a·n Cavaler ... III sol., VIII ds.
| Ítem, I cobertor, a·n Ramon Blasi ... VII sol., I dr.
+ Ítem, cox<i>net, a na Gordana ... VII ds., malla.
| Ítem, Iª corega de vori, a·n Guillem ... IX ds.
| Ítem, uns stivals,[18] a·n Jacme Fferrer ... XIX ds.
+ Ítem, Iª almuça,[19] Mateu de Tous ... XVIII ds.[20]
| Ítem, I coyxí, a na Balagera ... III ds., mª.[21]
|+ Ítem, camissa e brages, a·n Fiylol ... XVII ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

12. *S'ha passat ratlla a la línia.*
13. *Picassa: destral de llenyater o bé, a les Illes Balears, martell molt gros i feixuc que serveix per a trossejar pedres.* DCVB.
14. *Treta, projectil, especialment sageta o altre projectil de ballesta. En un document de l'any 1299: "Et a al çeler, I balesta et I croc et XII treites".* DCVB.
15. *Lectura molt difícil.*
16. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina ... XX e V sous e malla.
17. *Per error,* a·n a na. *Capçal: coixí de llit.* DCVB.
18. *Estival: bota alta de calçar.* DCVB.
19. *Almussa: peça de la indumentària eclesiàstica, que consistia en una caputxa que no sols cobria el cap sinó que s'estenia fins a cobrir els braços.* DCVB.
20. *A sota,* Ítem, I coyxí a·n, *ratllat.*
21. *Al davant,* meals, *ratllat. Era una malla.*

+ Ítem, \Iª peça de lenç/, a·n Pere Macuh, raó[22] VIII diners malla per alna; XII alnes ... VIII sol., VI <ds.>

Ítem, Iª peça de lenç, raó VIII diners \malla/ per alna, a na Jaquessa; V alnes.

Ítem, \Iª/ peça de stopa a ella mateyxa, raó de V diners, malla, VIII alnes e miga.

Ítem, altra peça a ella matexa, a raó de VI diners, malla; IX alnes e miga.

|+ Ítem, I lençol, a Moranxo ... XVIII ds., mª.[23]

|+ Ítem, altre lençol, a·n Pere Martí ... II sol.[24]//

+| Ítem, I lençol, a·n Pere Martí ... II sol.

+| Ítem, I coxí, a·n Berenger Calbuç ... VII ds.

+| Ítem, bragues e camissa, a·n Arnau d'Àger ... XVIII ds.

+ Ítem, Iª tenalla, a na Domenga[25] ... VI ds.

+ Ítem, I drap de pasta, a na Sivona ... III mealles

| Ítem, I lençol, a·n Bernat Porta ... XVII ds., malla

|+ Ítem, Iª tavallola, a·n Pere Martí ... IX ds., malla

| Ítem, Iª tovalla, a·n Cavaler ... VIII ds., malla

| Ítem, Iª tovalla, a na Jaquessa ... III sol., II ds.

+ Ítem, Iᵉˢ calces, a·n A[rnau] d'Àger ... VII ds.

+| Ítem, I faset, a·n Bernat de la Porta ... II sol.

| Ítem, unes calces, a·n Fuylol ... XVII ds., malla

| Ítem, I capeyl de sol, \a Bernat de la Porta/ ... II ds.

|+ Ítem, unes calces, a·n Bernat Nadal ... XII ds.

| Ítem, Iª almuça, a·n Cavaler ... VI ds., malla

+ Ítem, unes <c>alces, a·n Armengou ... III ds.

[+] Ítem, I carner,[26] a·n Acal ... III ds.

[+] Ítem, I punte de vori, a·n Monta<n>yans ... X ds.

[+ I]tem I stog de,[27] a·n Domengo ... I ds.

---

22. *Una* r *i una* o, *amb titlla. Podria ésser també:* rahó.
23. *S'ha passat ratlla a la línia.*
24. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina ... LXX sol. e VI ds. e malla.
25. *Abreujat,* Denga.
26. *Carner: bossa per dur queviures. L'any 1329, a València: "Un carner de cuyr blanc".* DCVB.
27. *En blanc.*

| Ítem, I^es^ çabates, a·n Cavaler ... VI ds., malla
+ Ítem, I drap encerat, a·n Bernat Andal[28] ... II ds.
+| Ítem, I drap de cendat, a·n Armengou ... XVIII ds.
Ítem, I capel e coxí \de sol/,[29] a·n Arnau d'Àger ... V ds.
+ Ítem, I^a^ gonella de cadins,[30] a·n Armengou ... XXI ds.[31]//
+| Ítem, I sobrep<e>liç, P[ere] Math<e>u ... V sol., II ds.
| Ítem, I mantel, a·n Johan Calaff ... V sol., VIII ds.
+ Ítem, garmaya e caperó,[32] a·n Armengou ... VIII sol., VI ds.
Ítem, I^a^ gonella e II parels de màneges, a na Jaquessa ... III sol., VIII ds.
| Ítem, cota e gonella \mesclats/, a·n Cavaler ... XVII sol.
| Ítem, I sobrep<e>lliç, a·n \Domingo/ Portella ... II sol., VI ds.
| Ítem, I exalló,[33] a·n \Domingo/ Portella ... III sol., II ds.[34]
|+ Ítem, I sp<a>sa, a·n Armengou ... VIII sol., VI ds.
Ítem, I parel de lençols, a·n Ramon Blasi ... VI sol., II ds.
|+ Ítem, I^a^ vànova, a·n Monta<n>yans ... III sol., VIII ds.
|+ Ítem, I maçapà[35] ab safrà, a·n Bernat Nadal ... XIII ds.
+ Ítem, I parel de barets, a·n Monge ... VII ds.
+ Ítem, I^a^ bosa, a·n Armengou ... V ds.
+ Ítem, I cànter[36] de plom ... IIII ds.
+ Ítem, I parel de capels, a·n Arnau Vager ... XII ds.
+ Ítem, I ligacap, a·n Morana ... II ds.

FUNDACIÓ

28. *Certament, ha de correspondre a una mala escriptura de Nadal.*
29. *Ratllat.*
30. *Cadins: drap de llana teixit a imitació dels teixits anglesos. En un document de l'any 1448: "Que d'aquí avant se puxen fer cadins de les dites lanes de nombre vuyté e de vuyté en jus".* DCVB. *O potser de la població occitana de Cadís, a l'Albigès*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana. Segles XIII-XV*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1991, p. 87.
31. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina ... XXII sous e IIII diners e malla.
32. *Caperó: mena de caputxa rodona o acabada en punta; podia ésser una peça solta o anar unida a les vestidura (si era així era de la mateixa roba).* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 60.
33. *Xaló o aixaló: teixit de llana que fabricaven a Xaló (Châlons), ciutat de França.* DCVB.
34. *Afegit a la interlínia, al començament,* Pagà VIII diners.
35. *Massapà: capsa especial per a tenir-hi espècies i productes de farmàcia i de confiteria.* DCVB.
36. *Lectura dubtosa.*

+ Ítem, I baret, al vicari ... \V/ ds.[37]

+ Ítem, I pinte, a \Adal/[38] ... I dr.

|+ Ítem, frasca,[39] a·n \Ramon/ ... IIII ds.

|+ Ítem, Iª garmaya \blava/, a·n Armengou ... VI sol., I dr.

| Ítem, Iª garmaiya de cadins, a·n Bernat Nadal ... X sol., IIII ds.

| Ítem, Iª tabardina e caperó, a·n Pere Martí ... X sol., VII ds.

Ítem, garmaya e cota e caperó vermelós, a·n Domingo \Banascó/ ... LXIII sol., VI ds.

Ítem, Iª capa \de cor/, a·n Guillem ... XXV sol.//[40]

+ I archibanc, a·n Ramon Blasi ... X sol.

Ítem, I archibanc, a·n.[41]

2

1345, febrer, 20-24. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns d'Arnau Ponç, beneficiat de la seu de Lleida, trobats a la cambra major de casa seva, a la cambra de la serventa, a la recambra, a la sala, a la cuina, a la cambra superior, en una altra cambra, en una estança (o casa) inferior i al corral. S'inventarien així mateix els objectes que hi havia en una cambra d'una casa situada al costat del Palau del bisbe i els béns que tenia Bernat Bas i Vidal Amargós, a més dels objectes que eren a la rectoria d'Esplucs (la Llitera).*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 1. Quadern de vint-i-vuit pàgines (set fulls dobles plegats i cosits) de 31 cm per 19,5 cm. Paper de poca qualitat, tacat a la banda dreta. Escriptura cursiva gòtica.

Anno[42] Domini MCCCº XLº IIIIº.

Die veneris, X kalendas marcii, discreti Bartholomeus de Castelar de la Granadella, Berengarius Cionis de Çudanell, ecclesiarum rectores, ac Petrus Morerii, manumissores ultimi testamenti Arnaldi Poncii, con-

37. IIII ds., *corregit*.
38. *Lectura dubtosa. Potser* Bernat Nadal.
39. *Frasca: coses de poc valor.* DCVB.
40. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: CLXXX e IIII sous, menys I diner.
41. *La resta de la pàgina, en blanc, llevat d'unes lletres a l'extrem inferior,* donam al [...] de la confraria ... X sol.
42. *Més amunt, afegit posteriorment,* Arnaldi Poncii. *A la primera pàgina,* Arnaldi portionarii. MCCCXXXXIII.

dam benefficiati dicte ecclesie Ilerdensis, fecerunt inventarium de bonis que fuerunt dicti Arnaldi, inventis in hospicio quo dictus defunctus habitabat Ilerde. Et primo, receperunt a discreto Raimundo de Podio, qui mandato domini vicarii eis tradidit XIIII claves et res inffrascriptas:

Item invenerunt in camera maiori dicti hospicii

Unam caxiam depictam, in qua erant diversa instrumenta publica et aliqua scripta papirea.

Ítem, Iª maçapà,[43] ubi erat piper, gingiber et saffranum modicum.

Ítem, II streps de sela et una corregia de coreo et sotulares.

Ítem, una caxeta, in qua erant II solidos, III pictas jacenses et XVII denarios de [...], quos dictus secum portavit dictus Petrus de Podio, mandato dicti domini vicarii, ut dixit.

Item, in dicta caxeta erat quedam scriptura papirea.

Item, erat in dicta camera una candaleria, in qua erat I creol de lautó, martell e tena[yll]es.

Ítem, una brandonera ab II brandons.[44]

Ítem, una caxa ab III coxinets blanchs, II tovaylles de stopa, II tovayllons, Iª tovayllola blanca, II lençols d'estopa, I sobrepeliç de capa, camisa e bragues /squinçades, I sobrepeliç\.

Ítem, tres banchs.

Ítem, III matalaffs, I travesser,[45] Iª vànova, I cobertor de pells, Iª màrffega ab sa paylla, I lit e V po<s>ts ab sos peus.

Ítem, I arca.

Ítem, I brevari de paper, sobre·l qual avia prestat XVIII sous[46] a·n Pere Garriga.

Ítem, I tapit, III stores de bova, I drap vermeyll [...][47] a senyal de Sala.

Ítem, Iª tauleta, Iª màrffega, \I coxinet/; en la sala, Iª cortina antigua, Iª banca de lavar.

Ítem, Iª banca de privada, Iª pastera redona.//

43. *Massapà: capsa per a tenir-hi espècies i productes de farmàcia i de confiteria.* DCVB.

44. *Brandó: atxa de cera d'un sol ble.* DCVB.

45. *Coixí llarg, que va de banda a banda del llit. En un document de l'any 1392: "Restituïts los matalassos, flasades e travesers" i en un del 1434: "Un travesser listat de fluxel, ab la sotana vella e squinsada".* DCVB.

46. *Abreujat,* sol.

47. *Potser* sendat.

Ítem, en la cambra de la serventa

I lit torneyat ab sa màrfega, I capçal.

Ítem, II lençols, Iª guaengua,[48] III cabaç, Iª destral, III panistres.[49]

Ítem, II porgadós, II creols, Iª banca, II tenaylles, V ampoles, Iª cetra de leutó, II taces de vidre, Iª copa de vidre, I estoy<g> de taces, I peyxel.

Ítem, Iª arqueta, I sac \ab paylla/, II coxinets, IIes sogues de lana.

Ítem, Iª capa[50] vermeylla listada, I estrayll,[51] II barutells[52] esquinçats.

<Recambra>

Ítem, en la rehecambra,[53] VII saques, Iª borraça, IIII lençols, Iª sobrepeliç poch.

Ítem, I papaylló,[54] una guaenga ondada, unes tovaylles d'estopa, I seti listat.

Ítem, Iª cortina scaqueyada, Iª cetra de leutó.

Ítem, unes altres tovaylles d'estopa.

Ítem, V coxinets obrats.

Ítem, I travesser blanch, ab listes blaves.

Ítem, Iª carpita,[55] I exaló esquinçat.

Ítem, unes bonetes[56] de cuyre, I cedryllet, \altre cedryll/, III estoyg de breviaris, III oles de coure.

Ítem, I bací redon, I candelobre de paret.

FUNDACIÓ NOGUERA

48. *Guaenga: una mena de flassada o manta. Trobem sovint aquest mot en la documentació catalana altmedieval.*

49. Iª exada, *ratllat*.

50. *Al davant,* exada, *ratllat*.

51. *Ratllat. Un estrall era un cobertor de llit. En un document de València, de l'any 1329: "Mig estrayl esquinçat. Ítem, altre mig estrayl oldà".* DCVB. *Aquesta flassada o vànova gruixuda ja és esmentada en documents fets cap a l'any 1200 (*strails*).* DECLC, *III, 792.*

52. *Barutell: sedàs per a cendre la farina.* DCVB.

53. *Paraula amb diverses correccions.* Cambra, *ratllat*.

54. *Pavelló: mena de dosser plegadís que aixoplugava el llit, acabat al capdamunt amb un pom que se solia penjar al sostre*. DCVB.

55. Carpita *(o carpeta), segurament pres de l'italià; manta peluda.* DECLC, *II, 583. Tanmateix, de vegades, als documents de Lleida, es planteja una possible confusió entre la carpita i una cortina o bé un aixaló (al doc. 53:* I exaló ho carapita*).*

56. *Bonetes: alforges que es duien damunt la cavalcadura per anar de viatge. En un document de l'any 1493, diu: "Unes bonetes velles foradades de arna",* DCVB.

Ítem, garmaya[57] \ab pena[58] genovesa/, cota ab pena \rula/[59] e caperó de mescla groga ab màne<gue>s de gonella.

Ítem, garmaya \ab cendat vert/ cota, gonella[60] ab pena rula, gonella, II caperons de mescla,[61] color morat.

Ítem, garmaya morada, ab pena genovesa, e gonella, ab pena d'aynins.[62]

Ítem, II capes negres de cor, unes calces blaves.

Ítem, garmaya,[63] ab pena genovesa de blau mesclat.

Ítem, I troç de cendat[64] vermeyll, Iª almuça blava, I sobrepeliç bel ab I troç d'altre.

Ítem, altre sobrepeliç esquinçat, I travesser listat.

Ítem, I taullell d'estudi \ab farestolet/, I banquet.

Ítem, Iª caxeta poca, ab frasca.

Ítem, altra caxa ab diverses cartes e II saquets ab diverses scriptures e libres de comptes.

Ítem, II guans de maylla.

Ítem, I coffre ab Iª tovayllola de seda.[65]

Ítem, I calce d'estayn.

Ítem, Iª candalera ab algunes boles[66] e diverses scriptures.

---

57. *Gramalla: túnica llarga fins als peus, que portaven antigament els homes i també les dones.* DCVB.

58. *El mot* pena *designava la folradura de pell.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 78.

59. *Rull: arrissat o cresp. En un document de l'any 1334: "Dos penes rulles ab un troç de la dita pena".* DCVB.

60. *Ratllat*.

61. De mescla, *ratllat*.

62. *Anyins: llana d'anell. En un document de l'any 1387: "Si aquella [llana] és de blanqueria o de anyins o de tesora".* DCVB. *En aquest cas fa referència a una pell.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 81.

63. *A continuació*, blava, *ratllat*.

64. *Sendal: tela fina, de seda, que s'usava per a fer-ne vestits, folradures, roba de llit, mantells, penons, banderes, etc. (i que per la seva transparència servia també per a passar i cendre [o cerndre] líquids o pólvores). En un document de l'any 1306: "Que no gausen portar neguna vestidura de drap d'aur, ni d'argent, ni de seda, ni de velut, sinó drap de lana, en lo qual entenem camalot, de qualque color se vulen, e sendat per folradura, sots altre drap de lana".* DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 100.

65. *Línia ratllada*.

66. *Bolla: peça rodona de cera, de plom o d'altra matèria, que duia una marca i s'aplicava a documents oficials per acreditar l'autenticitat de llur procedència.* DCVB. *També podia ésser una butlla o missiva.*

Ítem, avie en II armaris de la cambra moltes e diverses scriptures e cartes.

Ítem, en la cambra major

I arquibanch ab nous e Iª servidora e I bou de vidre e ab[67] una caxeta ab dinés, tancada, la qual se'n portà lo dit en Ramon, ab LIII sous,[68] VI diners, pugesa, en I maçapà ab escrits d'en P[ere] Soler. //

Ítem, en la sala

I odre, I bancal a seynal real.

<A la cuina>

Ítem, en la cuina, II taules plegadices ab sos peus, I taula banch, V banchs.

Ítem, III mortés de pedra, II squales, Iª taula de cuina, Iª tenaylla, II cànte<r>s de terra e ple<n>s de terra, trencades, Iª sancera. Item I ostiyller ho escaquer, Iª scudela d'estayn trencada, Iª ampola.

Item, in camera superior

I lit ab V po<s>ts e sos peus, I banch, II setis, II quartés de carn salada, I saltiri, I estrayll, I calder ab uns fferres de lar.

Ítem, I cartró[69] ab XVIII escudeles de fust, Iª d'estayn, III boys,[70] XI taylladós, VI [cirç]alets,[71] I cuyller de fust.

Ítem, II candelobres de taula plegadiç, II tornells de fust, II taces d'aram.

Ítem, Iª paella, V loces, II bromadores, I rayll, I tornell de fferre.

Ítem, I creol, uns fferres de lar, II asts gran, I poch de fferre.

Ítem, II stores de palma.

Item, in alia camera

I lit ab V po<s>ts e sos peus, Iª màrfega, I banch.

Ítem, Iª caxaça trencada, Iª taula ab sos peus, I taullel per tenir roba.

Ítem, Iª tauleta, I maça,[72] IIII fardons de fferre.

FUNDACIÓ NOGUERA

67. *A continuació, una altra* e, *escrita per error.*

68. *Abreujat,* sol.

69. *Cartró: cove; espècie de paner de vímens, relativament poc fondo, que serveix per traginar terra, fems o per dur la roba a rentar.* DCVB.

70. *Boix: mà de morter*.

71. *Lectura dubtosa*.

72. *Maça: arma contundent que consistia en un bastó amb un engruiximent a l'extrem contrari d'on s'agafa, el qual podia estar format per una peça de metall de distintes formes.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 322. *Al castell que els Santcliment tenien a Alcarràs, inventariat l'any 1432, hi havia, en una cambra, "una maça antiga, lo*

Ítem, I orinal, Iª lancea.//

Item, in domo inferiori

Iª scada,[73] I albarda,[74] \V/ troç de bigues, Iª rabaça.

Ítem, I fre, II taullells.

Ítem, I lit de IIII po<s>ts ab sos peus, II fuylles, I banch.

Ítem, II tonells, I tenidor d'odre, Iª tenaylla, I sàrria.

Ítem, Iª pastera, I tayllador, I drap de pasta.

Ítem, Iª arca ab farina de mescla, IIII forchs de cebes, I d'aylls.

Ítem, Iª saca ab segon, II buydes, I sach, I taulell de pasta.

Ítem, III tenaylles olieres, I poch de lart.

Ítem, en lo corrall

I plaper[75] de leyna d'oliver.

<Alberg situat al costat del Palau del bisbe>

Item, invenerunt unum hospicium situm iuxta palatium episcopale, in quo erant:

I tonell, II arcaces veylles, I cobertor d'arca.

Item, in camera dicti hospicii

I arca.

Item, debet Petrus de Rius, pro logerio dicti hospicii.[76]

Item aliud hospicium, pro logerio eius debet Alegretus de Apilia.

Testes: Guillelmus Rigau et Berengarius de Castelliario.//

De rebus Bernardi Bas

Primo, un caxa maresa,[77] que dicitur esse Bernardi de Bas, rectoris ecclesie de Palo, in qua erant diverse scripture papirae.

Ítem, I matalaff, Iª adargua[78] morisca.

---

cap de ferre". J. J. BUSQUETA, "L'inventari de béns dels castells i torres de la família Sant Climent de Lleida (1432): presentació del text", *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura*, 3, 2001, p. 272.

73. *Potser,* scoda. *Escoda: instrument semblant a un martell gros, amb punta a cada cap del ferro, que els picapedrers, cantoners i paletes empren per a picar la pedra. DCVB. No es pot descartar tampoc que no fos una escala.*

74. *Albarda: nom que designa diverses formes d'un aparell que serveix per a cavalcar i per a dur càrrega sobre bèsties de peu rodó.* DCVB.

75. *Segurament amb el significat de claper: munt de pedres o de coses apilades.* DCVB.

76. *No s'esmenta la quantitat de diners.*

77. *Segons Coromines, cal relacionar aquest adjectiu "marès" amb el llatí* merus, *vi.* DECLC *V, 460.*

78. *Darga: escut ovalat o de forma de cor, fet de cuirs dobles, cosits i aferrats, que s'usava per parar cops i cobrir el cos.* DCVB.

Ítem, I breviari en paper.[79]

Ítem, I coffre ab Iª tovayllola de seda, I tayllador gran, I travesser blau.

Ítem, I responser a quarta tecla,[80] II seles.

Ítem, Iª sella de [p]orcell.[81]

Ítem, I Sisen libre, del almoyner de Roda.

Una vànova que dien que és de na Palau.

I mantell[82] de miga [...][83] ab cendat, d'en Arnau Castelar.

D'en Vidal Amargós

Iª guaenga, II lençols, Iª candalera, I sobrepeliç, Iª gonella blava, Iª camisa e bragues, I bacinet, Iª carpita, Iª màrffega, Iª çamarra.

Ítem, Iª exada d'en Portella.

Ítem, una capa listada de na Ermessèn, II camises, I estrayll listat.//

<In abacia et villa d'Esplucs>

Inventarium de raubis quas habebat Arnaldus Poncii in abacia et villa d'Esplucs,[84] prout aseruit coram dictis manumissoribus, VI kalendas marcii, vicarius ecclesie dicti loci d'Espluchs, presentibus pro testibus ad hec notatis discretis Dominico de Petra, clerico Urgellensis, et Guillelmo Rigau, habitatore Ilerde.

Primerament, I lit de posts.

Ítem, I màrfega d'estopa.

Ítem, I matalaf.

Ítem, I travesser.

Ítem, I parell de lançols de li.

Ítem, I vànova.

Ítem, I corbetor[85] a senyal real.

Ítem, I arquibanch.

FUNDACIÓ NOGUERA

79. *Línia ratllada*.

80. *Lectura dubtosa. Responser: llibre de cor que conté responsoris. En un document de l'any 1417: "Dos libres de cant, so és, hun responser e hun antifoner".* DCVB.

81. *La primera lletra podria ésser una* p.

82. *Lectura dubtosa. Potser* martell.

83. *Lectura dubtosa. Potser* lan.

84. *Esplucs (Esplús) és una vila i un municipi de la Llitera, a la província d'Osca, en zona actualment de parla castellana (encara que la seva llengua, fins al segle* XVIII, *fou el català)*.

85. *Per cobertor*.

Ítem, I sobrelit olzà.

Ítem, I parell de coxins blanchs.

Ítem, I travesser en lo lit del scolà.

Ítem, I lit de cordes.

Ítem, I goenga squinçada.

Ítem, II taules ab peus.

Ítem, I stora redona, de palma.

Ítem, II asts de fferre.

Ítem, VI scudeles poques.

Ítem, I morter de fust.

Ítem, I box.

Ítem, IIII talladors, I gran.

Ítem, II cànte<r>s de terra.

Ítem, I tenalla oliera, tro a V o VI de aroves d'oli.

Ítem, I ciya[86] de forment, en la qual deu aver de XXXI fins XXXII kafiç de forment.

Ítem, altra ciya d'ordi, plena, en la qual deu aver XIII kafiç d'ordi.

Ítem, en I tona, entrò a VIII o IX metros[87] de vi.

Ítem, mig metro de vi blanch.

Ítem, I stora d'espart, que n'ere coberta la cuba.

Ítem, I vyna, el terme d'Alfaxes.

Ítem, I molí d'oli, que li'n fan C sous[88] cascun an.//

Debita que debentur defuncto:

Raimundus de Montaguda, benefficiatus ecclesie Ilerdensis, conffessus est se debe dicto defuncto, cum instrumento quo se patet eius obligavit ... XXXV sol., IX ds.

Ítem, de Barcelonès ... XX sol.

Et dixit se habere in bonis dicti defuncti unum linteamen, cum signo Podii.[89]

86. *Una sitja.*

87. *Mesura que usualment servia per a mesurar el vi. En un document de l'any 1289. "Roman en la casa LXX metros de vi de frares".* DCVB.

88. *Abreujat,* sol.

89. *A continuació comencen els encants.*

3

1345, febrer, 23. Lleida

Encant. *Encant dels béns d'Arnau Ponç, beneficiat de l'Església de Lleida. Els objectes es van vendre a la plaça del portal de la Suda de Lleida. Foren corredors Ramon Domenjó (o Domenge) i Bernat Bernús.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. En vuit pàgines de 31 cm per 19,5 cm. En el mateix plec de set fulls dobles, plegats i cosits, en què hi ha l'inventari (doc. 2). Escriptura gòtica cursiva acurada. Taques al marge dret.

Anno Domini Mº CCCXLIIIIº.

VIIº kalendas marcii, discreti Bartholomeus de Castellar Granatelle, Berengarius Cijonis de Çudanello, ecclesiarum rectores, et Petrus Morerii, benefficiatus in ecclesia Ilerdensis, manumissores ultimi testamenti dicti Arnaldi Poncii, fecerunt encantum et vendicionem de bonis inffrascriptis in platea janue Çute Ilerde, que bona vendi fecerunt plus offerentibus et [...] per Raimundum Domengo, Bernardum Bernuço et,[90] curssores iuratos Ilerde, iusta morem, et vendiderunt:

+ Primerament, a·n Jacme Aguiló, II creols de fferre, ab I lomener de fust ... IX drs.

Ítem, anpoles de veyre[91] e Iª lancea e I de cartró e I stog de taces, \I orinal/, a·n Fferrer[92] de Sobrepena, per ... XIIII drs.

+ Ítem, Iª tenalla de terra, a·n Ramon Berenguer ... XIIII drs.

+ Ítem, Iª panistra[93] de vergua,[94] ab frasca de terra, a·n Bertolomeu Barchaló ... V drs.

+ Ítem, Iª panistra ab IIII cànte<r>s de terra e filoses e I cedril[95] de terra, a·n Ramondí ... VI drs.

Ítem, talladós e scudeles de fust e boxs de fust e altra frasca de fust e I greal de terra, a·n Guillem[96] Rigau ... II sol. e VI drs.

FUNDACIÓ NOGUERA

90. *Espai en blanc.*
91. *Vidre. Veire era un occitanisme usual a l'edat mitjana.*
92. *Abreujat,* ff *(podria ésser també* Ffrancesch*).*
93. *Panistra: recipient gran de joncs, de vímens o d'esquerdes de canya, ample de boca, que serveix per a diferents usos, com tenir el pa, portar fruita, tenir la roba que s'ha de rentar o planxar, portar animals al mercat, etc. Actualment, en unes comarques, panistra és sinònim de panera (Tamarit de la Llitera, Fraga); en d'altres és més bé un cove gran (Lleida, Pla d'Urgell), o la panera gran que usen els pastissers (Arbeca), o la cistella de tenir la robeta dels infants que han de néixer (Guissona), o un cistell rodó que es porta damunt el cap per a transportar verdura o altres coses a mercat (Sopeira, Conca de Tremp).* DCVB.
94. *Verga: branqueta prima i llisa (i sense fulles).* DCVB.
95. *Setrill.*
96. *Abreujat,* Gº.

+ Ítem, Iª taula de fust, a·n Sentiu ... XI drs.
Ítem, Iª taula de fust, a·n Ramon Guillem ... XIX drs.
+ Ítem, I lit ab cordes, a·n Fferrer d'Eroles ... XVIII drs.
Ítem,[97] Iª porta, a·n Ramon Guillem ... XIII drs.//
Ítem,[98] II portes, a·n Fferrer de Sobrepena, \són d'en Splugues/ ... II sol. e IIII drs.
Ítem, Iª porta, a[99] Guillem Rigau ... XV drs.
+ Ítem, Iª taula ab peus, a Guillem Rigau ... V sol. e IX drs.
+ Ítem, I lit de posts, a Guillem Rigau ... VI sol. e I dr.
Ítem, Iª taula, a·n Miquel de Cornudela ... XI drs.
Ítem, I lit de posts, a·n Fferrer de Sobrepena ... VI sol.
+ Ítem, Iª pastereta, a·n Rofes ... III diners e malla
+ Ítem, Iª taula pintada ab peus, a·n Sentiu ... V sol. e IX drs.
+ Ítem, II banchs, a·n Miravet ... II sous
+ Ítem, I lit de posts, a·n Ramon Guillem ... XX drs.
+ Ítem, II banchs, a Martí d'Albarradí ... XIII drs.
+ Ítem, IIII banques e I banch, a·n Miquel de Bonansa ... XIIII drs.
+ Ítem, Iª banca e privada, a·n Miquel de Cornudela ... XII drs.
+ Ítem, II banchs, a Martí d'Albaradí ... XII[100] drs.
+ Ítem, II banchs, a·n Agustí ... XVI drs.
Ítem, III aztores, a·n Miquel de Cornudela ... VII drs.
Ítem, storons,[101] a Pere Sala, per a·n Meret ... X drs.
+ Ítem, Iª aztora, a·n Guillem Guascó ... VI drs.
+ Ítem, I banch, a·n Ramondí ... XI drs.
+ Ítem, I bastó de lit, a·n Miravet ... I diner
Ítem, Iª bancha, a·n Jacme Aguiló ... XI drs.
+ Ítem, Iª scala de fust, a·n Pere Sala ... X drs.
+ Ítem, I banch e altra fusta, a·n Miquel de Guissena ... XVII drs.//
+ Ítem, I banch, a·n Ramon Coreger ... II sol. e IIII ds.
+ Ítem, Iª màrffega, a Juceff, jueu ... V sol., V ds.

97. *El dit d'una mà mal dibuixada assenyala aquest mot.*
98. *El dit d'una mà assenyala aquest mot.*
99. a·n Miquel de Girona, *ratllat*.
100. XIII, *corregit*.
101. *Dubtós. Potser una estora petita.*

+ Ítem, altra màrffegua, a na Jordana ... II sol., V ds.
+ Ítem, altra màrffega, <a> Pere dez Puyg ... II sol., VI ds.
+ Ítem, altra màrffega, a·n Ramon Blasi ... V sol.
+ Ítem, autra màrffega, a·n Martí d'Albarací ... IX sol., VII ds.
+ Ítem, I calderet, a·n Ramon Blasi ... V sol.

Ítem, Iª destral, a·n Berenguer Açador ... II sol., III ds.

+ Ítem, II candelobres plegadiços de taula, \a·n Blasi/ ... XIII ds.
+ Ítem, Iª taula ab peus, a·n Ramon Berenguer ... XX ds.
+ Ítem, II staores poques, a·n Fferrer d'Eroles ... V ds.

Ítem, Iª taula plegadiça, a·n Bertomeu de Castellsent ... II sol., VII ds.

Ítem, Iª caxeta, cartró, manxets e granera, a Arnau de Morell ... XI ds.

+ Ítem, I morter de pedra, ab son boyx, a·n Pere Sala ... XII ds.
+ Ítem, II bragues ab ses si<v>elles, a·n Berenguer Tirador ... XV ds.
+ Ítem, II cribes ab martell e frasca, a·n Pere deç Puyx ... XIII ds.

Ítem, Iª caxeta, a·n Miquel de Cornudella ... XXIII dr.

Ítem, sogues de lana, cabaç e frasca, <a·n> Guillem Uguet[102] ... XIII ds.

+ Ítem, III barutells,[103] cabaç, panistres, a·n Jacme Fferrer ... IX ds.

Ítem, Iª paella, a·n Jacme Aguiló ... III sol. me<n>ys I dr.

+ Ítem, Iª taça d'aram, a·n Nuguers ... XXI ds.
+ Ítem, altra taça, a·n al dit Nuguers ... II sol.
+ Ítem, I fferres de lar, a·n Pere Martí ... XXI ds.
+ Ítem, altres fferes, a·n Barceló ... VIII ds.

Ítem, I ast de fferre, a·n Guillem Rigau ... XV ds.

+ Ítem, Iª loça e Iª bromadora, a·n Pere deç Puyg ... XIIII ds.
+ Ítem, altra loça e bromadora, a·n Johan de Calatrava ... XII ds., malla
+ Ítem, III loces, a·n Ramon Correger ... XI ds.//

Ítem, II a<s>ts \de fere/, I coltelet, I tornell de fferre, a·n Bonanssa ... XIII ds., malla

Ítem, I rayll, I creol, a·n al dit Bonanssa ... VIII ds.

102. *Dubtós.*
103. *Barutell: sedàs per a cendre la farina.* DCVB.

+ Ítem, I cartró, candelobre, scudela d'estayn e frasca, <a·n> Barceló ... VIII ds.

+ Ítem, Iª cetra de leutó, a·n Johan de Calatrava ... XX ds.

Ítem, altra cetra de leutó, a·n Guillem Rigaut ... XVI ds.

+ Ítem, I taulell ab sos peus, a·n \Pere Martí/[104] ... XXII ds.

+ Ítem, Iª taula, a·n Ramon Correger[105] ... II sol., IX ds.

+ Ítem, Iª maçapà ab pebre, gingebre, bossa ab safrà a·n Mar<t>í d'Albarrací ... II sol., /X drs.\

+ Ítem, I taulell o firestol d'estudi, a·n Arnau ça Torra ... VIII drs.

Ítem, Iª arca, a·n Ruffaca ... II sol., V drs.

+ Ítem, II brandons pintats, \ab brandonera/, a·n Bernat Cardet ... VII sol., VIII drs.

Ítem, I sobrecel[106] vermell, ab senyals de Castella, a·n Michel de Curnudella ... VII s., I dr.

Ítem,[107] I traveser listat, a·n Bertolomeu Gilli, \és d'en Bas/ ... III sol., VIII ds.[108]

+ Ítem, I travesser blanch, a·n Pere deç Puyg ... XII ds.

+ Ítem, I capçal, a·n Bertolomeu Barceló ... XII ds.

Ítem,[109] I travesser, a·n Fferrer de Sobrepena, \per, a·n Morer, lo comprà/ ... IIII sol.

+ Ítem, Iª cortina, a·n Ffrancesch de Miravet ... XVI drs.

Ítem, Iª cortina, a·n Ramon Guillem[110] ... X ds.

Ítem, frascha de lançols, a·n Guillem Guascó ... VIII ds.

+ Ítem, Iª goenga, a·n Arnau Graya ... set sol. e II ds.

Ítem, I parell de lançols d'estopa, a·n Miquel de Bonansa ... II sol., IX drs.

FUNDACIÓ NOGUERA

104. *A continuació,* Ruffaca, *ratllat*.

105. *Tacat i dubtós.*

106. *Cobricel. A l'inventari del rei Alfons IV (segle XV), trobem "Un parament de lit, qui són IIII peces, ço és, dosser, sobrecel, cortina de paret".* DCVB. *A l'inventari de la reina Elionor de Sicília, encara al segle XIV, s'esmenta "dosser e sobrecel qui·s tenen ab grius de fil d'or [...]. Ítem, III cortines corredisses de taffatà vert e vermell, listat d'or."* M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 79.

107. *Assenyalat amb el dit d'una mà*.

108. *Corregit i ratllat*.

109. *Assenyalat amb el dit d'una mà*.

110. Miquel de Gr, *ratllat*.

Ítem, I strígol,[111] a·n Ramon Guillem ... VII drs.

Ítem, I pareyll de lançols de stopa, a·n Miquel de Cornudela ... IIII sol., V <drs.>//

Ítem, I banqual listat, a·n Miquel de Cornudela ... II sol. e I dr.

+ Ítem, I corbetor de pells, a·n Guillem Rigau ... XI sol. e VIIII ds.

Ítem, Iª vànova, a·n Sobrepena ... IX sol.

Ítem, Iª tovaylla d'estopa, <a·n> Aparici Lordà ... VI sol., X ds.

+ Ítem, altra tovaylla, a·n Michel Gissona ... XX ds.

Ítem, I sobrepeliç poch, a·n Serayxo ... II sol., IIII ds.

+ Ítem, II almuces, I birret, a·n Gironet ... XXIII ds.

+ Ítem, I travesser listat, a·n Ramon Berenguer ... III sol.

+ Ítem, Iª cortina squaqueyada, a·n Guillem Rigau ... V sol., VII drs.

+ Ítem, Iª borraça, a·n Jacmet Ponç ... IIII sol., \VIII/[112] drs.

+ Ítem, I pareyll de lençols, a·n Jacme de Sent Pere ... V sol., II drs.

Ítem, I traveser, a·n Bonansa ... VI sol., X drs.

Ítem, I bonetes de cuyre, a·n Jacme Spluguet ... IX sol. e VI drs.

+ Ítem, I odre, a·n Ramon Blasi ... XVIII drs.

+ Ítem, I banqual poquet, a·n Francesch de Miravet ... VIII drs.

+ Ítem, Iª carpida squinçada, a·n Bernat Barceló ... IX drs.

+ Ítem, I saqua, a·n Guillem Ferrer ... XV drs.

Ítem, altra saqua, a·n Bonansa ... XVI drs.

Ítem, altra saqua, a·n Aparici Lordà ... XVI drs.

+ Ítem, altra saqua, a·n Guillem Fferrer ... XIII drs.

Ítem, altra saqua, a·n Aparici Lordà ... XVIII drs.

Ítem, altra saqua, a·n Arnau Morell ... XIII ds.

Ítem, altra saqua, a·n Bonansa ... X ds., malla

+ Ítem, I matalaff, a·n Ramon Blasi ... IX sol., I dr.

+ Ítem, altre matalaff, a·n Ramon Blasi ... XVIII[113] sol.//[114]

---

111. *Estríjol, raspall de ferro, fixat a un mànec de fusta, que serveix per a netejar el pèl de les bèsties cavallines o bovines.* DCVB. *Lectura difícil.*

112. VII, *corregit*.

113. *Potser* XXIII, *corregit*.

114. *Al marge esquerre, escrit amb una lletra menuda,* [...]I lençols de Payllerols, a·n Ramon ... VIII ss., II <ds.> [...].

+ Ítem, Iª guaenga, a·n Pere dez Pug ... III sol., XI drs.
+ Ítem, Iª saqua, a·n Domenyó ... XVIII ds.
+ Ítem, I seti poch, a·n Ramon Blasi ... VIII ds.
Ítem, altre seti poc, a·n Guillem Rigau ... VI ds.
Ítem, II tovayllaços, a·n Miquel de Bonansa ... XV ds.
+ Ítem, Iª strallenqua seu tapit, a na Guillema ... III sol., XI ds.
Ítem, I matalaff, a·n Guillem Balaguer ... XVI sol., II ds.
Ítem, I tapit,[115] a·n Aparici Lordà ... XVIII ds.
+ Ítem, Iª corega, a·n Borel Fas[116] ... XIII ds.
+ Ítem, I çabates, a·n Arnau Olguer ... XII ds.
Ítem, II capells de li e fill, a·n Bernuç ... VII ds.
+ Ítem, Iª ola ab mel e altra frasca, a·n Bernat Barceló ... IIII ds., malla
Ítem, nous e amenles, a·n Bernuç ... XVII ds.
+ Ítem, I arquibanch, a·n Jacme de Ribes ... VI sol., VI ds.
+ Ítem, canna e bragues de li, a·n Codina ... XII ds., malla
+ Ítem, I sobrepeliç, a·n Arnau Olguer ... II sol., VII ds.
Ítem, altre sobrepeliç, a·n Bertomeu Barceló ... VII ds., malla
Ítem, I parell de lençols de stopa, a·n Ramon Blasi ... II sol., VI ds.
+ Ítem, I tovalles, a·n Arnau Olguer ... XXI ds.
+ Ítem, III tovayllons d'estopa, a·n Ramon Berenguer ... XXII ds.
+ Ítem, III tovallons d'estopa, a·n Francesch de Miravet ... XVIII ds.
+ Ítem, Iª tovallola, a·n Gerart ... XXI ds.
+ Ítem, III coxinets, a·n Guillem Fferrer ... XX ds.//
+ Ítem, Iª atxa, a·n Berenguer Veya[117] ... V sol.
Ítem, frasca[118] de le<n>ya o fusta, a·n Fferrer de Sobrepena ... II sol., VI ds.
Ítem, I baril, a·n Pere Sala ... XV sol.
Ítem, altre baril, a·n Pere Sala ... XII sol.

115. *Tapit: catifa.* DCVB. *Sobretot era un drap o teixit que es col·locava sobre els mobles per a protegir-los i com a ornament.*
116. *Dubtós.*
117. *Afegit a la interlínia,* preu IIII sous, *ratllat.*
118. *Frasques: coses de poc valor.* DCVB.

+ Ítem, I caval f[erre], a·n Miquel d'Espens ... XXI ds.
+ Ítem, I lit de posts, a·n Arnau Alguer ... III sol., VI ds.
Ítem, I banch ab peus, a·n Ffereruch ... XI ds.
Ítem, I arquibanch ab sa clau, a·n.[119]
+ Ítem, Iª pastera, a·n Arnau Olguer ... VI ss., VI drs.
Ítem, Iª ola de coure, a·n Fferrer de Sobrepena ... VII ss., VI drs.
Ítem, altra <ola>, a él matex ... VII sol., VI ds.[120]
Ítem, Iª tenalla, a·n Aparici Lordà ... X ds.
+ Ítem, I cànter olier, a·n Guillem Rigau ... II sol., I dr.
Ítem, altre cànter olier, a·n Bernuç ... VI ds.
Ítem, I tenalla oliera, a·n Fferrer d'Eroles; és d'en Spluga[121] ... XIX ds.
Ítem, I bací de leutó, a·n Pere Martí ... VI sol., II ds.
+ Ítem, cedrill d'aram, a·n Ramon Blasi ... IIII sol., II ds.
Ítem, I taulel, a·n Bertolomeu de Castellsent ... II sous V ds.
Ítem, altre taulel, a·n Aparici Lordà ... XIIII ds.
Ítem, altre taulel, a·n Bertolomeu de Castellsent ... II sol., I dr.
Ítem, altre taulel, a·n Fferrer de Sobrepena ... IX ds.
Ítem, I sela ab coxí blau, a·n.[122]
Ítem, I vexel vinader, a·n Pere Sala ... XX sol.
+ Ítem, I cabaç e I drap de pasta,[123] a·n Arnau d'Entença ... VI ds. malla
Ítem, I candelobre de ferre, a·n Ramon Guillem ... III ds., malla//
Ítem, I saqua, a·n Guillem Fferrer ... XV ds.
+ Ítem, altra saqua, a·n Ramon Blasi ... XII ds.
Ítem, Iª ola de coure, a·n Ramon Guillem ... XXII sol., I dr.
Ítem, I saqua, a·n Ramon Guillem ... XII ds.
Ítem, I fre, a·n Pere Pelicer ... II sol., VII ds.
+ Ítem, II quartés de carn salada, a·n Ruffes ... VII sol., VI ds.
+ Ítem, I squala, a·n Ramon Blasi ... XII ds.

119. *S'ha passat ratlla a la línia.*
120. *S'ha passat ratlla a la línia.*
121. *Afegit, segurament, més tard, i a continuació,* és d'en Splugues.
122. *S'ha passat ratlla a la línia.*
123. *Drap de pasta: tela de llana amb què es cobreix el pa en portar-lo al forn.* DCVB. *El primer esment citat en aquest diccionari és de l'any 1410.*

+ Ítem, Iª post, a·n Arnau d'Entença ... II ds.

Ítem, I saqua ab segon, a·n Miquel de Cornudela ... II sol., X ds.

Ítem, I anpola e Iª taça de veyre, a·n Bernuç ... III ds.

+ Ítem, carn salada e malgranes, a·n Arnau d'Entença ... XI ds., malla

+ Ítem, venem a na Ermessèn, IIII faneques de farina \de mestura/, per ... VIII sol.

Ítem, I almuça morada e I maçapà, a·n Aparici Lordà ... IIII ds.

Ítem, I feol[124] blau, a·n Aparici Lordà ... II sol., VI ds.

+ Ítem, I capa vermeylla, listada, que ere de la macipa, a·n Guillem Rigau ... VI sol.

Ítem, I arqua, a na Campa ... XII sol.

+ Ítem, I taula, a·n Casteylló ... XII ds.//[125]

Ítem,[126] Iª sella a senyal d'Angleola [...] de cavall e Iª darga de cuyr e I gran tallador de fust e I matalaf e I cofre e Iª caxa maresa,[127] que són d'en Bernat Bas, los quals lo dit A<rnau Ponç> tenie penyora, per CXIX sous, III diners.

Ítem, Iª sella de cavall e I papalló de li e Iª candalera, en la qual ha II guans de malla e II streps de lautó e I troç de vermelló, Iª creola de leutó e Iª clau de ferre e I martelet e I tenalles, les quals robes \lo dit Arnau tenie pe<n>yora/ de Ramon Portell, canonge d'Osca, per LXXIX sous jaquès.[128]

---

124. *Feol: una mena d'almussa* (V almucetes negres, appellades feols)*, per tant potser era semblant a una caputxa. No sabem pas si cal relacionar-lo amb el façol, mocador que hom es posava al voltant del coll i sobre el cap.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 67.

125. *A continuació, després d'unes pàgines en blanc, hi ha trenta-cinc àpoques. S'hi esmenta, per exemple, que* Martinus de Bolea, apotecarius, *va rebre 32 sous i 10 diners, per encens per a la sepultura; que Pere de l'Ametlla i Ramon Benet, habitants de Lleida, van rebre 6 sous jaquesos, per portar les robes fins a l'encant; que es pagaren 50 sous per* un pano aureo, qui fuit positus supra corpus dicti defuncti, in sepultura*; que Francesc de Montgai, draper, va rebre 12 sous per quatre alnes de draps de blanquet, per a la sepultura del difunt, etc. Més endavant, trobem constància de la donació que hi hagué a Ermessèn, germana del difunt, el darrer dia de desembre de l'any 1346, dels documents de les compres fetes pel seu germà.*

126. *Després d'un espai en blanc, llegim aquest text.*

127. *Segons Coromines, cal relacionar aquest adjectiu "marès" amb el llatí* merus*, vi.* DECLC*, V, 460.*

128. *Ermessèn, germana del difunt i muller d'Arnau Pere, a part d'uns documents, va rebre també els objectes que s'esmenten a continuació, copiats al final dels fulls*: Ítem, Iª caxeta e Iª bústia de fust e altra bústia ab scrits. Ítem, molts qüerns scrits en paper e libres, qui non sunt magne utilitatis. Ítem, I ola de coure, la qual tenie lo dit Arnau

4

1347, març, 31. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns trobats a la casa de Pere Manter, beneficiat de la seu de Lleida. Es féu l'inventari d'un alberg i d'unes cases situades al davant.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 4. Quadern de dotze pàgines (tres fulls dobles plegats i cosits) de 30,5 cm per 19,5 cm. Paper de poca qualitat, amb algunes taques d'humitat a la banda dreta. Escriptura cursiva gòtica. Inclou, al final, l'encant (doc. 5).

MCCCXXXXVII.

Inventarium bonorum que fuerunt Petri Manterii, condam, beneficiati ecclesie Ilerdensis.

IIe kalendas aprilis, anno Domini MCCCXL septimo, Raimundus de Palacio et Petrus de Miraylles, benefficiati ecclesie Ilerdensis, manumissores ultimi testamenti et rerum que fuerunt Petri Manterii, condam benefficiati dicte ecclesie Ilerdensis, fecerunt inventarium de bonis que fuerunt dicti defuncti, inventis in hospicio quo morabatur ipsum defunctum tempore mortis sue.

Et primo, invenerunt dictum hospicium et quasdam domos sitas ante dictum hospicium. Ítem, \invenerunt/[129] in dicto hospicio duos lectos de postibus, duas marfficas cum paleis et duo matalaffia. Ítem, unam alcocceram et IIIes lodices, unam carapitam, tria pari linteaminum et tres capçals cum plumba[130] et duos coxinets oreyllés.

Item, unum arquibanch in quo invenerunt[131] decem quaterna scripta et notata oficierii ferialis. Item, unam burssam sericam cum duobus solidis Barchinonensis et cum tribus solidis et quinque denariis Jacensis. Item, X [...][132] seu capdels de filo de lino et alias X de filo de stopa. \Item, alibi III de li et III de stopa/. Item, duas duodenas perguaminorum d'aynines et IIII^or^ perguamena edolina. Item, unum superpellicium parvum. Item, XI perguamena mutonis. Item, \invenerunt/ unam caxetam in qua erant plura et diversa quaterna cantus. Item, invenerunt unam cathedram, unum cereum, unum cultellum de cinta. Item unam guarmasiam et capucium et supertunicale panni, coloris de morat. Item,

<Ponç>, per \VIII/ sous; d'en Arnau de la Móra. Ítem, I libre de deutes que són deguts al dit Arnau <Ponç>. Ítem, I libre scrit en pergamí; in eo sunt Constituciones ecclesie Ilerdensis seu Consuetudines et Terraconensis [...].

129. erant, *ratllat*.
130. *Capçal: coixí de llit*. DCVB.
131. *Al davant,* erant, *ratllat*.
132. *Sembla que hi digui* dracmas *o* dracinas *o quelcom semblant*.

unam capam nigram de cor. Item, unam tabardinam de burell, unum supertunicale viridum, unam tunicam de mesclat, unum par caliguarum lividum, unum cultellum de tayll. Ítem,[133] I sobrelit listat. Ítem, tovalles e III tovallons e II oles de coure. Ítem, I morter de coure ab sa mà. Ítem, I caldera et Iª sartaginem de ferro, cum sua giradora, et duas taças d'aram. Ítem, II ferros. Item, I facinolam et I sbromatoram et I exatam et I seterim et duos bacinets e I broquer sine pelta. Ítem, \I/ tornell de ferro, I got de terra cum salma.[134] Item, duas amphoras de vitro. Item, I maçam seu pora clavatam. Item, I candalobrum de ferro. Item, I storam de palma. Item, tria scanna de fust. Item, duas tabulas cum pedibus. Item, I catedram cum suo tabullelo in ca[135] ipse defunctus scribebat dum vivebat. Item, I urceum de terra. Item, I ad\a/-raguam.[136] Item, I tristeguam. Ítem, I pastera cum suo coopertorio et I scannum et I scanitulam. Item, VI scutellas de ligno et tria cisoria parva et I morter cum suo tricorio sive buxo et I guameletam de ligno. Item, I cadiretam cum suo tabulerio. Item, I sacannu et I feristoll. Item, tria scanna; set dixerunt quod [er]ant puerorum.//

Item, XXV quaterna perguamenea scripta sed non notata, ad formam maior cuiusdam oficieri, est verum quod de illis sunt notata IX quaterna. Item, I breviarium scriptum in pergaminis [edolinis], quod tenet Petrus de Miralles, manumissor dicti defuncti. Item, invenerunt I ternum librorum et I almuçam lividam. Item, I capuam[137] de mescla. Ítem, I vern seu ast de ferro. Item, quamdam tabulam cum pedibus. Item, quemdam librum vocatum *Proer*, scriptum in perguaminis. Item, I tenayllam vinadera et aliam oleariam.//[138]

5

1347, abril, 9. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Pere Manter,*[139] *beneficiat de la seu de Lleida. Pere Domenjó fou el corredor encarregat de la venda dels béns*

133. *Canvi de mà.*
134. *Lectura dubtosa.*
135. *Per* qua.
136. *Darga. Escut.*
137. *Dubtós.*
138. *A continuació hi ha copiades quinze àpoques on s'especifiquen donacions fetes a institucions religioses, deixes fetes a diverses persones o pagaments d'objectes i de serveis. Més endavant hi ha copiat l'encant.*
139. *Sembla més probable que sigui Manter (o fins i tot Menter, Armenter) que no pas Mancer.*

en un encant públic, a la plaça de la Suda de la ciutat de Lleida.

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Al final del mateix plec on hi ha escrit l'inventari de Pere Manter (doc. 4).

Anno domini M° CCC° XL° septimo.

Quinto idus aprilis, dicti manumisores receperunt a discreto Raymundo d'Espona, cantore[140] dicte ecclesie Ilerdensis, quos dictus Raymundus solvit, nomine Terraconii Piquerii, beneficiati dicte ecclesie, XVII solidos Jachenses, pro quibusdam raubis quas tenebat dictus defunctus ab ipso Terracono, pro dicta quantitate.

Item, ex alia parte, V solidi Jachenses pro Petro Arenes, quos debebat dictus Petrus defuncto predicto, pro quibus dictus defunctus [tenebat] quandam ollam cupri.//[141]

Quinto[142] idus aprilis, anno domini M° CCC° XL° septimo, Raymundus de Palacio et Petrus de Miralles, beneficiati ecclesie Ilerdensis, manumissores ultimi testamenti et rerum que fuerunt magistri Petri Manteri, condam beneficiati dicte ecclesie Ilerdensis, fecerunt subastacionem de dictis bonis \dicti defuncti/, ut est consuetum facere, in \platea Çute/ civitatis Ilerdensis, per \Petrum/ Domenyó, cursorem iuratum dicte civitatis Ilerdensis.

\+ Primo, I^a^ ampola de veyre, a·n Barceló de Casadavall ... IIII ds.

Ítem, II banchs, a·n Peyrot Longi ... XVI <ds.>

Ítem, I banch a él matex ... IIII ds.

\+ Ítem, altre banch, a·n Barcheló de Casadavall ... XIII ds.

140. *Lectura dubtosa.*

141. *A continuació, trobem un full amb set àpoques. En una s'esmenta:* "III kalendas iunii, Petrus de Roda, inluminator librorum fecit similem apocham de XXIIII solidos Jachenses, quos sibi debebant pro inluminationem oficierii diversos coloribus, et reputans se, et cetera." *En una altra anotació diu:* "Tercio idus iunii, discretus \magister/ Johannes de Barrano, scriptor librorum, fecit consimilem apocham dictis manumissoribus de XLV solidos Jachenses, quos sibi debebant racione notule […] cuiusdam oficierii, quod remanserat ad notandum post obitum dicti defuncti, et reputans se, et cetera." *Una tercera anotació, parla sobre un tema ben diferent:* "Dicta die [VIII idus iulii] Berengarius Fyllol, apotecarius Ilerdensis, fecit consimilem apocham dictis manumissoribus de V solidos Jachenses, quos sibi debebat dictus defunctus, racione xerupi et aliarum rerum medicinalium, quas habuit in ultima infirmitate sua; et reputans se contentum, et cetera." *S'hi esmenta també que el mateix Berenguer Fillol, apotecari de Lleida, va rebre 18 sous i 11 diners* "pro V cereis seu brandons", *que pesaven 15 lliures i 5 unces; que es va donar al draper Joan Sabater 22 sous barcelonesos per* "quatuor alnas de panno nigro", *que es posà sobre el cos del difunt el dia de la seva mort, etc.*

142. *A dalt de la pàgina,* Del encant de maestre P. Mancer.

Ítem, scudeler ab scudeles \e taylladós/ de fust, a·n Peyrot ... [...] ds.

Ítem, I petxel de terra e altra frascha, a él metex ... IIII ds.

+ Ítem, II ferres, a·n Barcheló de Casadavall ... XIX ds.

+ Ítem, I paela de ferre, ab giradora, a·n P<ere> Tost ... IIII sol., III ds.

+ Ítem, I loça e bromadora de ferre, a·n S<te>ve Fulla ... XVI ds.

+ Ítem, taza d'aram e I ast e mordaces de ferre, a·n A<rnau> de Castellar ... XVI ds.

+ Ítem, I taza d'aram, a·n Andreu dez Feu ... III sol. e II ds.

+ Ítem, I guàbia,[143] a·n Pere Ferrer ... XVIII ds.

+ Ítem, Iª destrall, a·n Barcheló de Casadavall ... XIX ds.

+ Ítem, I exada, a·n Barcheló de Casadavall ... VI ds.

144 Ítem, tern[145] de libres a liguar, a·n P<ere> Longi ... IIII sol.

+ Ítem, Iª caldera, a·n Barcheló[146] de Casadavall ... IX sol. e VI ds.

+ Ítem, I maça clavada e I candalabre de ferre e I rall, a·n Berenguer de la Peyra ... VI ds.

+ Ítem, I panistra e cistelles e I cànter, a·n Domingo Portella ... IIII ds.

+ Ítem, Iª draqua[147] e bracerola,[148] a·n Guillem de Seguarra ... VI ds.[149]//

+ Ítem, Iª tenalla oliera, a·n Barcheló de Casadavall ... XII ds.

+ Ítem, altra tenaylla vinadera, a·n A<rnau> de Castellar ... IIII sol. e I dr.

Ítem, I pastera, a·n P<ere> Longi ... III sol. e XI ds.

+ Ítem, I brandó trenquat, a·n P<ere> de Boll, notari ... II sol. e I ds.

+ Ítem, I cadireta de fust, a·n Ramondí ... II sol. e III ds.

FUNDACIÓ

143. ab vergues de ferre, *ratllat i corregit*.

144. *Al marge esquerre,* Non est venditus.

145. *Tern: conjunt de tres coses de la mateixa espècie.* DIEC.

146. *Escrit sense abreujar; ens aclareix la forma com s'ha d'escriure aquest cognom*.

147. *Raca: anella de ferro que pot córrer al llarg d'un pal, d'una corda, etc., per a subjectar-hi una antena, una verga o un altre objecte.* DIEC.

148. *Bracerola: peça de l'armadura que defensava el braç o una part. En un document de l'any 1341: "No gos portar dins la dita ciutat de Tortosa [...] scut de racha, ni bracerola, ni broquer".* DCVB.

149. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: XXX sol., III ds.

+ Ítem, I candalobre de fust, a·n P<ere> Solà ... III ds.

+ Ítem, I bancha, a·n Ça Çala ... II ds.

Ítem, I taula, a·n P<ere> Longi ... II sol. e VI ds.

+ Ítem, I màrfegua, a·n Steve Fuylla ... IX sol.

+ Ítem, I lit de posts, a él matex ... IIII sol. e VI ds.

+ Ítem, I coltell de tayll, a·n R<amon> ces Comes ... XVI ds.

+ Ítem, altre coltell de cinta, a·n P<ere> de Rufes ... III sol. e VI ds.

+ Ítem, I broquer e bacinet, a·n Bernat de Gironella ... IIII sol.[150]

+ Ítem, I taula ab peus, a·n Miquel de Bonansa ... V sol, II ds.

+ Ítem, I arquibanch, a·n Simó, jueu ... XXV sol.

+ Ítem, I lançolaz, a Simó, jueu ... XVIII ds.

+ Ítem, I parell de lançols de stopa, a·n R<amon> dels Alamurs ... IIII sol.

+ Ítem, altre parell de lançols, a·n Simó, jueu ... V sol. e III ds., malla

Ítem, I lançol squinçat, a·n P<ere> Longi ... XVI ds.

Ítem, I tovaylles, a·n P<ere> Longi ... II sol. e VI ds.

Ítem, I parell de tovallons de stopa, a él metex ... XII ds.

Ítem, I cami<s>a e bragues, a él metex ... XX ds.

Ítem, I tovalló, a él metex ... IIII ds.

+ Ítem, I feoll blau e calces blaves, a·n Miquel de Bonansa ... XV ds.[151]//

Ítem, I manil,[152] a·n Ramonet Garoça ... III sol., I ds.

Ítem, Iª caxeta, a na Aseneta ... III sol.

Ítem, Iª cadira, a·n P<ere> Longi ... IIII sol. e VI ds.

+ Ítem, I oreller, a·n \Ramonet ces Comes/[153] ... II sol. e [II ds.]

+ Ítem, I coxinet listat, a·n P<ere> Rog ... II ds.

150. *A continuació,* e II ds., *ratllat*.

151. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: LXXXVII sol., VII ds., malla.

152. *Manil (o mandil): drap de cuina; peça de roba de llana o de fil, generalment llistada, que serveix d'estovalles en les cases de pagès. En un document de Barcelona, de l'any 1343: "Si algú vendrà en sa casa o sa taula [...] cortines, manils, tovayles ho tovallons" i en un de l'any 1443: "Hun manil de taula de quatre alnes, ab listes vermelles e grogues".* DCVB. *També pot ésser un davantal.* DIEC.

153. na Jordana, *ratllat i corregit*.

Ítem, I goengua, a·n P<ere> Longi ... VII sol. e VII ds.
+ Ítem, I matalaf listat, a·n Steve Fuylla ... XX II sol., II ds.
+ Ítem, Iª alcócera ab fluxel e I traverser, a·n Rius ... XXXV sol.
+ Ítem, I traverser, a·n Rius ... IIII sol. e [I] dr.
Ítem, I traverser squinçat, a·n Ramonet Garoça ... XV ds.
Ítem, I tabardina squinçada, a na Aseneta ... XIIII ds.
Ítem, Iª panistra ab filat, a na Aseneta ... IIII sol.
Ítem,[154] I dotzena e VIII pergamins, a·n P<ere> Longi ... VII sol.[155]
Summa major: CCXIII ss., VIII <ds.>, malla.//

6

1348, abril, 12.[156] Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Guillem sa Plana, beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la casa on vivia, segurament primerament a la cambra del prevere, després a la sala, en una cambra inferior i en altres estances. Al final també es fa esment de diverses despeses que tingueren els marmessors arran de la defunció i de l'enterrament del beneficiat. Així mateix, s'inventarien els objectes donats a Guillem Bardoll, beneficiat de la seu.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 3. Segurament era un plec de dotze pàgines —ara només n'hi ha nou— (tres fulls dobles) de 31 cm per 19 cm. Inclou l'encant. Paper de mala qualitat, enfosquit, tacat i foradat, amb el marge dret ennegrit. Lectura en alguns casos molt difícil.

MCCCXXXXVIII.

IIᵉ idus aprilis, anno Domini MºCCCXL octavo, Petrus Sala, benefficiatus ecclesie Ilerdensis, et Guillelmus ça Riba, clericus diocesis Barchinonensis, manumissores [ultimi] testamenti et rerum que fuerunt Guillelmi ça Plana, condam benefficiati dicte ecclesie Ilerdensis, fecerunt inventarium de bonis que fuerunt dicti defuncti infrascriptis inventis per eos Ilerde, et invenerunt:

154. Ítem, I sobrepeliç a, *afegit a la interlínia, ratllat*.
155. *A sota, afegit a la interlínia,* Summa de pagina: XCª V sol., II ds.
156. *Fins al 7 de juny d'aquest mateix any s'hi afegiren anotacions (àpoca de Sança, muller de Pere Guasc).*

Primo, quoddam hospicium quo dictus defunctus morabat tempore mortis sue, Ilerde.[157]

Ítem, I lit de posts, cum marfica et matalafo et coxinal e coxins po[cs] \sive travesser/ III e II flaçades e II parells de lançols d'estopa ol[dans], I drap de sardil blanch per a sobrelit, e I matalaf vert e [...].

Ítem, I arquibanch in co[158] erant I sobrepeliç de stopa e I go[nella] squi[nça]da, vert, e I tovallola d'estopa e I tovalló e I cota ab pena d[...], grosa, e guarmaya \e caperó/ [...][159] e I tovallons d'estopa e cor[...]neyet e I breviari scrit en perguamí, ab son stog [...] costum de Mallorcha e I troç de ferre[160] de batent e I brague[...], almuça blava e I destraleta e I sobrepeliç squinçat, II [...] e I tayllapena e frasca de drap de li [...] de cuyre e uns sanals, pana nabins,[161] I podadora e ax[...] blanchs ab calces, I libret de cant, parts e règules [...] dit *Tobis,*[162] *Doctrinal* en perguamí, I morteret de coure, ab [...], capel de sol, I calfador d'aram,[163] I martell, ab tenalles e I scaple,[164] almuça poca, I tribanela e frasca de ferre e forellat e I raor. Ítem, I cofre, in co erant I stola e maniple de porpra e garmaya, caperó blaus ab pena e I guarmaya ab tafatà e I cota ab pena e gonella e II caperons, II parells de mangues de mescla, amelles e III tovalloles listades e I tovalló e I coberta de cuxí.[165] Ítem, V cuerns de breviari en perguamí e I libre de perguamí ab [...] e I guans ab \I poch de/ safrà. Item I birret e I tenalla, hon avie stat oli, e I paela ab giradora de ferre e I bromadora e cobertora, II loces de ferre, I panistre e rall, III banchs pochs, I sedaz, un porguador. Item, in sala, I màrfegua ab paylla, squinça<da>, I taula ab peus, I pastera ab peus e cobertor, III cantes de terra.

FUNDACIÓ NOGUERA

157. *Lectura dubtosa.*
158. *Per* quo.
159. *Potser* balves.
160. *Dubtós.*
161. *Segurament* d'anyins, *de llana d'anyells.*
162. *Les darreres paraules són molt dubtoses.*
163. *Hi ha una notícia al llibre de la reina Elionor de Sicília que diu que: "En la ciutat de Leyda manà la senyora reyna que I escalfador de coure vell, lo qual era en la guarda-roba, fos desfet e mès en los següents, los quals foren fets de nou: [...] Ítem, III calfadors: I gran e dos petits [...]. Ítem, de manament de la dita senyora, fo donat, en la demunt dita ciutat, I dels dits escalfadors petits a don Johan de Peralta".* M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 89.
164. *Escarpra, del llatí* scalprum.
165. *A continuació,* obrada de, *ratllat.*

Item, in domus inferiori, I cartró // ab II scudeles de terra, \de fust, e taylladós/, I lit ab posts, I arca ab farina e saca de cànem, III tenalletes de terra e canes e víme[n]s.

Ítem, VI cartrons. Ítem, uns pochs de sarments. Ítem, I pala ab I forca de fust, I carbaça e I tratriça[166] de gualines a [p]ortar, I troç de fust.

Ramon dez Puig et Petrus d'Alcover.

Item, invenerunt quod Guillelmus ça Riba predictis dixit se tenere, in coman[da] de dicto defuncto, XLIIII solidos jachenses et XXIIII solidos barchinonenses.

Item, invenerunt quod tenebat dictus Guillelmus I calicem argenteum cum [patena], quem dictus defunctus dicebat esse capelle Corporis [Christi].

[...] quoddam breviarium et I frontal dicte capelle et I casidile cum instrumentis publicis.

Guillelmi[167] ça Plana, condam.

XV kalendas maii, Raymundus Gilabert, draperius Ilerdensis, conffessus est se numerando recepisse a Petro Sala et aliis suis conmanumissoribus ultimi testamenti Guillelmi ça Plana, condam, viginti solidos Barchinonenses sibi debitos, pro IIII^or^ alnis panni nigri, qui positus fuit supra corpus dicti defuncti in dicta sepultura, *et cetera*. Testes: Raimundus Coscó et Bernardus Rosel, habitatores Ilerde.

Eadem die, Guillelmus de Palacio, apothecarius Ilerdensis, fecit similem apocam dictis manumissoribus de viginti duobus solidis et tribus obulis Barchinonensibus sibi debitis pro brandonis et incensi sepulture dicti defuncti, *et cetera*. Testes predicti.

Eadem die, Berengarius Crionis, distributor peccunie aniversariorum ecclesie Ilerdensis, fecit apocam dictis manumissoribus de septuaginta octo solidis jacensis, quos eadem die distribuit dominis canonicis benefficiatis et clero dicte ecclesie, in novena, pro anima dicti defuncti ibi facta, *et cetera*. Testes: Michael de Podiolo et Petrus Coma, presbiteri Ilerdensensis.

Eadem die, Arnaldus Guascó et Raimundus Domenge, cursores Ilerde, fecerunt apocam dictis manumisoribus de decem solidos Barchinonenses sibi datis pro suo salario vendendi raupas et vestas predictas,

166. *Dubtós*.
167. *Escrit al final del plec, després dels encants (transcrits al doc. 7).*

in dicto encanto et alias, *et cetera*. Testes: Guillelmus Stephani, presbiter, et Guillelmus Sanlla, clericus Ilerdensis.[168]//

Idus maii, Guillelmus Bardoll, beneficiatus ecclesie Ilerdensis in capella Corporis Christi, que erit dicti defuncti, dedit apocham dictis manumissoribus de rebus infrascriptis, quas dicti manumissores tradiderunt eidem Guillelmo ex mandato eis facto [...] per dictum oficialem Ilerdensem. Primo tradiderit dicto Guillelmo I calicem argenteum cum pathena, signatum cum signum de Sala, et breviarium, in perguamenis edulinis scriptum, ad Consuetudinem Ilerdensis, I misal in pergamenis agninis, cum coperta de perg[...] viridi, et frontalem altaris, cum marguaritis operatum, et casidile; in eo erant diversa instrumenta censualis ipsius capellanie; in eo, in dorso, erat quoddam scriptum dicens sic: *Aquestes són les cartes de la capela que stablí A<rnau> Bardoyll, mas no·y són aqueles del sensal de Fragua, dels pobres de les [...]*.[169] Item, I calizem stagni, cum patena et corporalia linea, cum cuperta, sine stog, I vestimentum album completum. Item, aliud vestimentum de sirico, completum, I coxí qui tenetur in altari pro misali, et renuncians, *et cetera*. Testes: Martinus de Vilaplana et Dominicus Portela, beneficiati ecclesie Ilerdensis predicte. [170]

IIe nonas iunii, ego Fferrarius de Sobrepena, notarius capituli Ilerdensis, recepi a dictis manumissoribus, pro scripturis testamenti, inventarii et encanti et aliis, super rebus dicti Guillelmi, condam, quindecim solidos Barchinonenses, *et cetera*. Testes: Berengarius de Socia et Martinus Sation, presbiteri Ilerdensis.

VII° idus iunii, Sancia, uxor condam Petri Guasch, habitatrix Ilerde, fecit consimilem apocham dictis manumissoribus de VI solidis et VII denariis et obolo Barchinonensibus, quos sibi debebant pro quadam casula que fuit ponita super corpus dicti defuncti, et reputans se, *et cetera*. Testes: Dominicus Alegreti, rector, et Dominicus Peregrini, beneficiatus ecclesie Sancte Marie Magdalene, civitatis Ilerde.[171]

FUNDACIÓ NOGUERA

168. *A continuació s'esmenta una altra àpoca, signada per Arnau de Santmiquel, de Lleida, que confessava haver rebut 5 sous jaquesos, que li devia el difunt pel cens d'uns trossos de terra i vinya* in terminio de Vallcalent.

169. *Lectura dubtosa. Sembla que hi digui:* matnodines.

170. *A continuació hi ha una altra àpoca, signada a* XI° kalendas iunii, *per* Bartholomeus Egidii, subsacrista sedis Ilerde, *de 12 sous jaquesos*, per candelis de anno Domini M^o^CCC^o^VII^o^.

171. *Al peu de la pàgina,* Summa de datis sive expensis ... CC et XVII sol. et [...] ds. barch.

7

1348, abril, 15.[172] Lleida

Encant. *Encant dels béns de Guillem sa Plana, beneficiat de la seu de Lleida, que es féu a la plaça de la Suda de Lleida i a la plaça del Romeu (potser la plaça de la Cadena). Els objectes foren venuts per Ramon Domenge, corredor jurat de la ciutat de Lleida.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. En el mateix plec que l'inventari (doc. 6), de 31 cm per 19 cm. Paper de poca qualitat. Escriptura cursiva gòtica. Amb algunes forats a la part inferior i taques a la banda dreta.

XVII° kalendas maii, anno Domini M°CCCXL octavo, Petrus Sala, benefficiatus ecclesie Ilerdensis, et Guillelmus ça Riba, manumissores dicti Guillelmi ça Plana, fecerunt encantum et vendicionem in platea Çute Ilerdensis de rebus inffrascriptis, ibi venditis per Raimundum Domenge, cursorem iuratum Ilerde. Et primo vendiderunt:

+ I mont de sarments, a·n Pere d'Olzina ... II sol., XI ds.

Ítem, una pocha de le<n>ya, al vicari de Sent Pere ... II sol., II ds.

+ Ítem, un lit de posts ab peus de colgua, a·n Johan Calaf ... XXIII ds.

+ Ítem, I lit de po<s>ts, a·n Guillem Maça ... II sol., X ds.

+ Ítem, II posts, a·n Pere d'Espot ... V ds., malla

+ Ítem, un fust de server, a·n A[rnau] Guascó, coredor ... II sol., VII ds.

+ Ítem, I tenaylla, a na Guillema[173] ... XIX ds.

+ Ítem, II banchs pochs, a·n Miquel d'en Puyoll ... XII ds.

+ Ítem, altre banch, a·n Roger ... IIII ds. e malla

+ Ítem, II banquetes, a·n Bernat Nadal ... III ds.

Ítem, I tenaylla ab [...][174] d'oly, a·n Piynet ... XIX ds.

Ítem, I tena\y/lleta poca ab frasca de terra, a él matex ... III ds., malla

Ítem, I cànter, a·n Domenyó ... II ds.

172. *Aquests encants van durar més d'un dia, atès que l'endemà o un altre dia (que era dimarts) encara es van vendre alguns objectes, aquest cop a la plaça del Romeu (plausiblement al carrer del Romeu o de Cavallers), també anomenada plaça de la Cadena.*

173. *Abreujat,* Gª.

174. *Potser* an.

+ Ítem, II cànte<r>s de terra, a·n Domingo[175] Portela ... II ds., malla

Ítem, frasca de terra, a·n Berenguer de la Peyra ... VIII ds.

+ Ítem, I morter ab I box e scudeles e d'altra frasca de fust, a·n Català ... XIX ds.

+ Ítem, I cànter [a]b marques d'oli, ab I cartró, a·n n'Uguet ... II [sol.] //[176]

+ Ítem, II cabaços e porguadors e frasca, a·n Berenguer de la Peyra, \prevere/ ... VI ds.

+ Iª panistra[177] ab cobertor e sedaç, Iª raedora, a·n Jacme Fferrer ... V sol., VIII ds.

+ Ítem, II anpules, II taces de veyre, a·n Domingo Portela ... X ds.

Item, I creol e I astet de ferre, a·n Ramon del Spital ... IIII ds.

Ítem, II guàbies de vergua, I panistret e I cistell, a·n Porta, cridador de vi ... IX <ds.> e malla

Ítem, I scudela de terra, a·n Berenguer de la Peyra ... VIII ds.

+ Ítem, I ola de terra ab segon, a·n Jacme Ferrer ... V ds. e malla

+ Ítem, I morter de pedra, a·n Pere[178] Martí ... V ds. e malla

+ Ítem, I rayll, a·n Miquel dez Puyal ... IIII ds.

Ítem, I candalobre de fust e altra frasca, a·n Piguet ... VIII ds.

+ Ítem, I paela d'aram, a·n A[rnau] Filol ... III sol.

+ Ítem, I bromadora e I cobertora de ferre, a·n Miquel[179] dez Puyull ... X ds.

+ Ítem, II loces de ferre, a·n Miquel dez Puyull ... VIII ds.

+ Ítem, I cabaçol e II pasteres, a·n A[rnau] de la Règula ... III ds., malla

+ Ítem, I post de fust, a·n Pere d'Elpical[180] ... VI ds.

+ Ítem, I tauleta ab peus, a·n Català ... II sol., VIII ds.

+ Ítem, I calfador d'aram, a·n Guillem Balaguer, per a·n Català ... III sol., I dr.

+ Ítem, I màrfegua ab paylla, a·n Jacme Ferrer ... V sol., VI ds.

175. *Abreujat,* Dº. *Podria ésser* Domènec, Domenge *o* Domenjó.
176. *Al peu de la pàgina,* [Summa] de pagina de receptis ... XVII sol., VIII ds. e malla.
177. *Lectura difícil*.
178. *Abreujat,* Pº.
179. Martí, *ratllat*.
180. *Lectura dubtosa*. *Potser* d'Alpicat.

+ Ítem, altra màrfegua ab paylla, a·n A[rnau] d'Ivarç ... V sol.
+ Ítem, V cartrons de vergua, a·n Guillem Arnau[181] ... XV ds.//[182]
Ítem, vímens, a·n Berenguer de la Peyra ... III <ds.> e malla
+ Ítem, I mont de canes, a·n Domenge ... III sol., VIII ds.
+ Ítem, I arqua ab farina, a él matex ... X sol., II ds.
+ Ítem, I destraleta, a·n Pere Cortès ... VIII ds.
+ Ítem, I exada trenquada, a·n Berenguer de la Peyra ... XIIII ds.
+ Ítem, I saca, a·n Portela ... XVIII ds.
+ Ítem, I tovallola, a·n Francesch Vallsequa ... II sol., I <dr.>
+ Ítem, I tovallola, a·n Pere Johan, tener a la Çuda ... XVIII ds.
Ítem, altra tovallola, a·n Domenge Portela ... II sol., IIII <ds.>
+ Ítem, I tovalló, a la macipa d'en Ulyana ... X ds.
Ítem, I bosot ab safrà, a·n Bernat Sentiu, specier ... XVI ds.
+ Ítem, I cetrill[183] de fust, a·n Bernat Nadal ... VI ds.
+ Ítem, I parell de guans, a·n Jacme Ferrer ... V ds. e malla[184]
Ítem, I coberta de coxí e I barret, a·n Piguet ... IIII <ds.> e malla
+ Ítem, I cofre ab sa clau, a·n \Jacme Ledó/[185] ... X sol.
Ítem, frasca de ferre, a·n Portela ... V ds.
Ítem, I matalaf ab cuberta vert, a·n Berenguer de la Peyra ... XXIIII sol.
+ Ítem, I strallenqua,[186] a·n Jacme Ferrer ... V sol., I dr.
+ Ítem, altra flaçada, a·n Berenguer de la Peyra ... IIII sol., VI ds.
+ Ítem, I drap de sarzil,[187] a·n Ramon dez Puig ... II sol.
+ Ítem, I coxinal obrat de seda, a·n A[rnau] de la Règula ... IIII sol., VI ds.
+ Ítem, II coxin[al]s pochs, a·n Berenguer de la Peyra ... XVIII ds.//[188]

FUNDACIÓ NOGUERA

181. *Abreujat,* A.
182. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina de receptis ... XXXI sol., malla. *A sota, escrit per una altra mà,* Summa de pagina: XXXIII sol., VI ds.
183. *Lectura dubtosa*.
184. e malla, *ratllat*.
185. a·n Rufes, *ratllat*.
186. *Mot força usual a la documentació dels darrers segles medievals que s'ha de relacionar amb la paraula* estrall, *que era un cobertor de llit*.
187. *Sargil: roba de llana poc dessuardada, amb lligat de plana, que serveix per a fer davantals, per exemple.* DIEC. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 91.
188. *Al peu de la pàgina,* Summa de p[agina de receptis]: XL sol. e I dr. *A sota,* Summa de pagina ... LXX VII sol., IIII ds.

+ Ítem, I coxinal, a·n Bernat Nadal ... IX ds.

+ Ítem, I matalaf, a·n Berenguer de la Peyra ... IX sol., I dr.

+ Ítem, I tena\y/lles, a·n Guillem d'Eroles ... II sol., X ds.

+ Ítem, I tovallola d'estopa e I tovayllaços,[189] a·n Berenguer de la Peyra ... IX ds.

+ Ítem, I tovayllola, a él matex ... XVI ds.

Ítem, I sobrepeliç squinçat, a Francesch ça Plana ... XV ds.

+ Ítem, altre sobrepeliç de stopa, a·n A[rnau] Filol ... IIII sol., VII ds.

+ Ítem, I carner, a·n A[rnau] de la Règula[190] ... XVI ds.

+ Ítem, I capell de soll, a·n R[amon] dez Pug ... XV ds.

Ítem, I feol blau, a·n Berenguer de la Peyra ... IX ds.

Ítem, I troç de drap vert d'estopa, a·n Domengo ... VI ds.

+ Ítem, I morter de coure ab sa mà, a·n Berenguer de la Peyra ... VIII sol., II ds.

+ Ítem, I sonalaç[191] e I calçador, a·n Ramon Coreger ... V[192] ds.

+ Ítem, tena\y/lles e martell, a·n Ramon de Sent Amanç ... III ds.

+ Ítem, I podadora, a·n Berenguer de la Peyra ... XVII ds.

+ Ítem, forrellat e tribanela,[193] a·n Jacme Ferrer ... VI <ds.> e mª

+ Ítem, I axa, a·n R[amon] dez Pug ... XII ds.

Ítem, II bacinets trenquats, a·n Piguet ... XVI ds.

+ Ítem, scaple[194] e I candalobre, a·n Bernat de Guilaniu ... VII ds.

+ Ítem, grareyetes,[195] a·n Gironet ... VI <ds.> e mª

+ Ítem, troç de brandó de cera, a·n Guarigues ... IIII ds.

+ Ítem, frasca de ferre, a·n A[rnau] de la Règula ... I[X] ds.

Ítem, I ferres e I braç d'aylls, a·n Piguet, per Pere Sala ... XIII ds.//[196]

FUNDACIÓ NOGUERA

189. *Lectura dubtosa*.

190. *Abreujat,* Regla, *amb titlla*.

191. *Segurament un sonall dolent, una campaneta. En un document de l'any 1419: "Una squella o sonay".* DCVB.

192. *Potser* VI.

193. *Tribanella: barrina petita.* DIEC. *En un document de l'any 1380: "Un canó de cana ab III aguylles basteres e IIII tribanelles".* DCVB.

194. *Ha d'ésser una escarpra (del llatí:* scalprum*).*

195. *Devien ésser unes graelletes, unes graelles petites.*

196. *Al peu de la pàgina,* Summa de receptis ... XXXVI sol. e VI[II] ds. *A sota, escrit per una altra mà:* Summa de pagina ... XXXII sol., II ds.

[+] Ítem, II birets, a·n A[rnau] de la Règula ... XII ds.

+ Ítem, II candalobres, a·n Rufaca ... IIII <ds.> e mª

+ Ítem, II coregaces[197] e I joch d'escachs, a·n Ramon de Sent Amanç ... IX ds.

+ Ítem, I raor, a·n Berenguer de la Peyra ... III ds.

+ Ítem, frasca de draps, a·n R[amon], cingler ... IX <ds.> e malla

Ítem, I arquibanch, a·n Domengo ... XXII sol., I dr.[198]

Die martis sequenti vendiderunt dicti manumissores, in platea del Romeu, per dictos cursores, primerament, Iª gramaya blava e caparó, a·n Bernat de Camarasa ... IIII sol., XI ds.

Ítem Iª cota ab pana d'enyins,[199] a·n Bernat Rossel ... VII sol., X ds.

Ítem, Iª gramaya ab pena rulla e caparó blau, a·n Bernat Rossel ... XXX sol.

Ítem, Iª gonela vert, a·n Ramon de Pugcerdà ... II sol. e VI ds.

Ítem, I ffarsset[200] e calces[201] de blancat[202], a·n Bernat Rossel ... VI sol., II ds.

Ítem, Iª gonela ab \I/ pareyl[203] de mànegues vermeyles, a·n Bernat Rossel ... XV sol., V ds.

Ítem, Iª gramayla \ab tafatà/[204] e cota \ab pena/ e caparó vermeyl, a·n Guillem deç Pug, rector de Pedrós ... LXX sol.

Ítem, I parey de mànages de Malines aulanas,[205] a·n Guillem deç Pug, rector de Pedrós ... XXIII ds.//[206]

---

197. *Lectura dubtosa. Devien ésser unes corretjasses, unes corretges grosses i potser dolentes.*

198. *Al final dels productes venuts aquell dia:* Summa de receptis ... III sol. e II ds. *A sota,* Summa maior de receptis ... CXXXVII sol. e VII ds.

199. *Anyins, per tant llana d'anyells.*

200. *Fasset: era una mena de gipó encotonat que es portava sota l'armadura o bé era una mena de gonella o peça de roba interior amb què les dones s'abrigaven el cos. DCVB.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 43-44.

201. *Hem normalitzat l'ús de la* c *i la* ç.

202. *Blanquet: teixit de llana que hom feia servir per a peces interiors i també per a gonells i gonelles, que podien ésser portats sota una altra vestidura*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 91-92.

203. dos pareyls, *corregit*.

204. *Tafetà: tela fina de seda*. DIEC. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 101.

205. *Oldà: vell i gastat per l'ús.* DCVB.

206. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina ... CLX III sous, XI diners. *A sota,* Summa maior seu universalis dictarum vendicionum: CCC XXIX solidos, II denarios Barchinonenses. CCC XXX VI sol., XI <ds.> j[aquesos], *afegit a la interlínia, ratllat*.

8

1354, març, 10-12.[207] Lleida

Inventari. *Inventari dels béns trobats a la casa de Guillem de Soler, ardiaca de Ribagorça de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la cambra major (on es conserven alguns llibres), en una cambra contigua, a la sala, al porxo que hi havia al final de les escales, al rebost, a la cuina, en una cambra baixa, al celler i a l'estudi. També inclou una llista dels objectes d'argent i de diversos documents.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número 19. Plec de vint-i-vuit pàgines (set fulls dobles) de 31,5 cm per 19,5 cm. Escriptura cursiva gòtica. Tinta molt esvanida. Paper de mala qualitat, amb taques i forats.

+ MCCCLIIII.

Inventarium bonorum domini Guillelmi de Solerio, archidiaconi quondam de Rippacurcie in sede Ilerdense.//

Anno a nativitate Domini MºCCCºL quarto, die dominica, intitulata VIº idus marcii, defuncto domino Guillelmo de Solerio, archidiacono Rippacurcie [...] necessariis[208] pro sepultura corporis dicti archidiaconi, ideo, in presencia mei Bernardi Redi, notarii, et discretorum Martini de Spalargues et Guillelmi de Belveer, benefficiatorum ecclesie Ilerdensis, testium, aperuit quamdam candelariam inventam in camera Bernardi de Boneu, eiusdem manumissori, in qua invenit:

Primo, claves que sunt diversorum [...] ... VIII

Item, unum sigillum suum argenti sincerum.

Item, unum sigillum argenti, fractum in duabus peciis.

Item, quadam scripturam sigilatam sigillo [...].[209]

Die dominica, intitulata VI idus marcii, anno a nativitate Domini MºCCCºL quarto, defuncto domino Guillelmo de Solerio, archidiacono Rippacurcie in ecclesia Ilerdense, in Dei nomine noverint universi quod, die et anno predictis, discretus Bernardus de Boneu, presbiter benefficiatus ecclesie Ilerdensis, manumissor dicti domini archidiaconi, ffecit inventarium de omnibus rebus mobilibus et inmobilibus et semoventibus que fuerunt dicti domini archidiaconi, presentibus testibus

207. *Al final del document hi ha una notícia de l'11 de febrer, segurament d'aquest mateix any*.

208. *Lectura molt difícil.*

209. *A continuació, ratllat,* Petro de Raychs, apothecario Ilerde, *qui confessa haver rebut* LXXIII solidos, IIII denarios, per rahó de XLIIII liures de cera, a obs de la sepultura.

discretis Dominico de Gerunda et Dominico Peregrini, Guillelmus de Belveer et Stephanus Lordani, presbiteris benefficiatis ecclesie Ilerdensis, prout sequitur inferius.

<*Cambra major*>

Et primo invenit in camera mayori hospicii, in quo dictus dominus archidiaconus habitabat, in civitate Ilerdense:

Primo, duas marfficas; unam magnam, que est in lecto ubi iacebat dictus archidiaconus, et aliam parvam, in lecto ubi iacebat scutifer.

Ítem, II matalaffs grans, listats, del lit mayor, ab I traverser.

Ítem, II matalaffs blanchs, ab cubertes de cotó, del altre lit.

Ítem, una cadira ab son siti.

Ítem, II^os^ sitis[210] a se<n>yal reyal.

Ítem, I candelobre de fferre, de paret.

Ítem, una lanterna de fferre.//

Ítem, una cortina blava, que estava davant lo lit mayor, ab se<n>yal del dit artiaque.

Ítem, unes galotxes.[211]

Ítem, II ventayl, I gran, altre pochs.[212]

Ítem, una caxa gran ab peus, en la qual eren les coses que·s seguexen:

Primerament, unes *Decretals* \glosades/, en les quals ha se<n>yal de dit artiache, en la primera plana on comence lo dit libre; les quals *Decretals* comencen en la segona [...], en lo test: "Delicet patris", et finit, in eodem folio, in textu: "vel [...]", et incipit in penultimo folio, in textu: "[...] et postea sunt", et finit [...], de maiori forma.

Item, quedam *Decretals* antique, in quibus est scripsit quod sunt Petri Tost.

Item, quedam *Clementines* \glosate [...]/, que incipiunt, in secundo folio [...].

NOGUERA

210. *Siti: seient, objecte o lloc destinat a seure-hi.* DCVB. *Aquests sitis podien ésser de diversos materials. A Berga trobem que hi havia sitis de boga o potser de cànem o canya (cabàs?) i de sac de borra. En un cas s'esmenta que hi havia un sitis "de seure a pintenar", segurament per a treballar el lli.* M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga a l'edat mitjana. La família dels Berga", Universitat de Barcelona, 2006 (tesi doctoral), p. 365.

211. *Galotxes: sabates amb sola de fusta. Ramon Llull diu: "Portaven a l'esgleya capa de pluja e galotxes, a son senyor e a sa dona".* DCVB. *Vegeu també* DECLC, *IV, 311. Paraula manllevada segurament de l'occità.*

212. *Corregit*.

Item, unus *Sextus* \sine glosis/, que incipit in textu [...], in secundo folio, et incipit in penultimo folio: *In generali*.

Ítem, una *Summa magistri Raymundi de Penaforti*.[213]//

Ítem, *Constituciones capituli Ilerdensis*.

Ítem, uns corporals, a obs del drap de Nostre Senyor.

Ítem, un calce d'argent trenquat, ab sa patena.

Ítem, una peça de drap mesclat, envolcada en I lançol.

Ítem, II brandons de cera redons, mig cremats.

Item, invenit in dicta camera dos coffres encuyrats de cuir ab pel, en los quals avie ço que·s seguex:

Primerament, avia en lo I dels dits coffres:

Una candelara[214] ab claus e altres coses, segons que demunt en lo començament és escrit.

Ítem, un estoyg ab dos coltels e II ganivets ab mànech de vori.

Ítem, IIII tovaloles blanques.

Ítem, III tovaloles obrades de seda.

Ítem, un barber.

Ítem, II tovales grans, franceses, e II tovalons.

Ítem, drap mesclat, de Melines, per calces.

Ítem, III draps esquinçats.

Ítem, un g<u>ant de [...],[215] gran.

Ítem, dos parels de guants de cabrit.//

Ítem, brandonets de cera III.

Ítem, unes mànegues de drap blanch, que non són talades.[216]

Ítem, VI candelobres plegadiços d'obre de Limotgs.

Ítem, un pinte de boyx.

Item, duo instrumenta publica in quorum uno continetur quod possit ffacere candelam [...] ante altarem Beate Marie et [...] sepulture, quod possit redimere C solidos censuales, quos recipit elemosina in censuali de Mayals.

213. *Ramon de Penyafort (1180-1275).*

214. *Candelera: cofre que servia, en principi, per a guardar candeles.* DIEC. *En un document de Barcelona de l'any 1343: "Cofres, candaleres, basts" i en un del 1353: "Per una candalera de fust".* DCVB.

215. *Potser* terna, *un guant de torneig*.

216. *Il·legible bona part d'aquesta pàgina*.

Et aliud instrumentum est apocha de C libris, pro quibus redemit dictum censuale.

In alio coffre de predictis erant que sequntur:

Primerament, una cota de cadins blau.

Ítem, un jubet[217] prim.

Ítem, cota e gramaya ab cendat e mantel e caperó de drap quax morat.

Ítem, una almuça negre.

Ítem, un parel de coffres blanch<s> a son se<n>yal, en la un dels quals avie:

Una tovalola blancha.

Ítem, altra tovalola blanqua.//

Ítem, un sobrepeliç prim, squinçat.

Ítem, un barber.

Ítem, un drap blanch, ab croetes[218] blaves e listes.

Ítem, II tovales alamandesques, ab listes blaves a quada cap.

Ítem, III tovales ab II tovalons alamandeschs, tot blanch.

Ítem, I tovaló esquinçat.

Ítem, en l'altre coffre avie so que·s seguex:

Primerament, un breviari de la custum de Leyda.

Ítem, I diürnal.

Ítem, una liura e miga de candeles de cera.

Ítem, IIII brandonets.

Ítem, una capseta d'àlber.

Ítem, III candelobres d'obre de Limós, plegadiços.//

Ítem, un arquibanch miyanat,[219] en lo qual avie ço que·s seguex:[220]

Primerament, II coxins obrats de seda.

Ítem, unes mànegues mesclades que no són ta[tales].

Ítem, una almuça de vayrs blanchs e bruns.

Ítem, I vànova prima de V teles.

Ítem, un sach ab frasques.

217. *Jubet: gipó; vesta interior forrada.* DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 32.

218. *Lectura dubtosa.*

219. Miyanat *o* mixanat. *Amb relació al verb mitjanar, dividir per la meitat.* DCVB.

220. *Moltes paraules són gairebé il·legibles. Tinta molt esvanida.*

Ítem, VII guants de lana de pey,[221] esquinçats.

Ítem, X birrets.

Ítem, un test de *Sisè*, de poqua forma.[222]

Ítem, un pareyl de lançols de IIII teles.

Ítem, altre parel de lançols, \la I/ de III teles amples e l'altre de III e miya.

Ítem, altre lençol de IIII teles.

Ítem, un lançol esquinçat, de III \teles/ e miga.

Ítem, altre lançol de II teles, de pinte ample.

Ítem, altre lançol de tres teles, de pinte estret.

Ítem, II sobrepeliços esquinçats.

Ítem, I sobrepeliç bo.

Ítem, correga o cuyr ample.

Ítem, aliqua instrumenta que sunt de archidiaconatu.//

Ítem, II estores grans e Iª poqua, que bastaven a la cambra mayor.

<*En una altra cambra*>

Item, fuit inventum in alia camera, contigua camere mayori predicte, hec que sequntur:

Primo, un arquibanch, en lo qual avia les coses que·s seguexen:

Primerament, una peça de lenç.

Ítem, IIIIª peces de stopa.

Ítem, una guargera[223] de launa.

Ítem, dues camberes[224] e cuxeres.[225]

Ítem, parel de guans,[226] man dret e mà esquerre.

FUNDACIÓ NOGUERA

221. *De* pey *(pell?) o* pex. *Potser llana de pellissa (o pellissada), que és compacta, espessa, basta i poc llarga.* DCVB.

222. *Lectura molt difícil.*

223. *Gorgera: peça de l'armadura que protegia la gola.* DIEC. *Vegeu també*: A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 311; M. de RIQUER, *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals*, Edicions Ariel, Esplugues de Llobregat, 1968, p. 235. *En aquest cas era de llauna*.

224. *Gambera: peça de l'armadura que cobria la cama.* DIEC. *Vegeu també*: A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 273.

225. *Cuixera: part de l'arnès que defensa cadascuna de les cuixes.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 289.

226. *Guant: part de l'armadura que protegia la mà.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 312.

Ítem, carcax ple de vires.[227]
Ítem, uns esperons daurats de broquer,[228] ab correges negres.
Ítem, unes espatleres[229] e I jubet.[230]
Ítem, un capel jubat.[231]
Ítem, una maça.[232]
Ítem, dues cuxeres de taffatà vermeyl.
Ítem, II matraçs[233] e I capfferre.[234]
Ítem, una cadira foradada.
Ítem, una conqua de terra.
Ítem, una màrfegua.[235]
Ítem, dos matalafs ab listes blaves.
Ítem, un treverseret semblant dels matalaffs.
Ítem, treverser blanch, ab listes blaves.
Ítem, una vànova esquinçada.
Ítem, un parel de lançols de III teles.
Ítem, parel de lançols de stopa, de compa<n>ya.
Ítem, parel de vànoves canonades.//[236]
Ítem, dos coxins blancs.
Ítem, II coxins de cuir, ab se<n>yals del artiaque.

227. *Vira: projectil de ballesta de punta molt aguda.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 358.

228. *Broquer: escut petit, rodó, de fusta encuirada, amb un o més cércols, bombat al mig per una caçoleta, dins la qual hi havia l'ansa per on se subjectava*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 269.

229. *Espatller (o espatler): defensa d'una espatlla. Espatlleres (o espatleres): defenses del cos perpuntejades.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 297.

230. *Jubet: sinònim de fasset, defensa del cos semblant a les espatlleres que podia dur mànigues*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 316.

231. *Capell jubat: casquet de cuir folrat de roba que es posava davall un altre casc de ferro per tal d'evitar el frec sobre el crani o l'escalfor produïda pel sol.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 276.

232. *Maça: arma contundent que consistia en un bastó amb un engruiximent a l'extrem contrari d'on s'agafava, el qual podia estar format per una peça de metall de formes diverses.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 322.

233. *Matràs: arma que consistia en una barra llarga, acabada en una cabota cilíndrica o quadrangular, que hom llançava amb una ballesta.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 327.

234. *Capferro: cap de ferro.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 276 *(documentat a Mallorca el 1458)*.

235. ab listes blaves, *ratllat*.

236. *La tinta és molt esvanida*.

Ítem, dos recolzadós.
Ítem, un capel de li, ab cotó.
Ítem, VI flaçades de diverses colós.
Ítem, un sobrelit.
Ítem, II vànoves canonades, beles.
Ítem, vànova migancera, esquinçada.
Ítem, una cuberta blava, a se<n>yal del patriarcha.
Ítem, una vànova prima, botonada.
Ítem, I lançol prim, de III teles.
Ítem, dos parels de lançols de stopa, la I esquinçat.
Ítem, una màrfegua.
Ítem, dos matalafs, a se<n>yal reyal.
Ítem, un altre, ab cuberta blanqua e groga.
Ítem, un traverser, ab listes blaves e blanques.
Ítem, dues lances.[237]
Ítem, dos estoygs de taces d'argent.
Ítem, una lanterna de fferra.
Ítem, un orinal ab son stoyg.
Ítem, una caxa ab cartes de marmessories e de comandes.
Ítem, un lançol de III teles e miga.//
Ítem, una cortina listada, gran.
<A la sala>
Ítem, en[238] la sala, una taula plegadiça, ab sos peus.
Ítem, altre taula poqua, ab sos peus.
Ítem, un parel de capitels.[239]
Ítem, foguer de ferre.

FUNDACIÓ NOGUERA

237. lançols, *ratllat i corregit*. *Curiosament diu* lancols *i en canvi escriu així* lançes. *Ho hem normalitzat. De fet, per exemple, més amunt, diu* lancols *i després, per contra,* esquinçats.

238. una taula plegadiça, *ratllat*. *També hi havia, per exemple a Barcelona, "una taula ab peus ferms"*. T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet...", p. 40.

239. *Segurament era una part d'un moble. Capitell: moble format d'una barra horitzontal sostinguda per quatre cames, i que, en combinació amb un altre d'igual, serveix de suport per a sostenir una taula, una caixa, un llit o una altra cosa.* DIEC. *En un document de Vic de l'any 1394: "Un lit de capitells, una caxa de capitells" o en un document de l'any 1538: "Una taula de fusta de alber ab quatre frontisses e ab dos capitells de fusta".* DCVB. *Al porxo d'aquesta mateixa casa hi havia una taula de posts de pi, amb dos capitells.*

<Al porxo>

Item, invenit in portichu, qui est in capite gradis,[240] dues taules, la una d'una post de noguer,[241] l'altra de dues posts de pi, ab dos capitels.

Ítem, una bigua de pi.

<Al rebost>

Ítem, en lo rebost, dues calderes grans.

Ítem, tres cobertores de ferre, dues grans e Iª poca.

Ítem, dues peroletes de coure pex, la una tancada.

Ítem, una taça.[242]

Ítem, dues cetres de leutó.

[Ítem], un bací poch, redon.

[Ítem], III ferres, II grans e I poch.

Ítem, dues loces e dues bromadores, la Iª trencada.

Ítem, gloça,[243] a ops de coure formatge rostidor.

Ítem, dues leves.

Ítem, una grayla.[244]

Ítem, aster de ferre.

Ítem, morter de [...],[245] ab sa mà.

Ítem, dos cande[lobres].

Ítem, Iª conqua g[ran].//

Ítem, I calfador.

Ítem, una paela.

Ítem, un rayl.

Ítem, barrals de cuir.

Ítem, V barrals d'acer, III grans e II pochs.

Ítem, un ast de ferre, gran.

Ítem, altre de coure longanices.[246]

Ítem, una pastera.

FUNDACIÓ BOCHE

240. *Lectura dubtosa.*
241. *Noguer o noguera,* Juglans regia.
242. *Certament, també podria ésser* caça.
243. *Dubtós. Amb una taca. Potser* lloça.
244. *Segurament* graïlla, *graella.*
245. *Podria ésser de pedra o de coure (no és gaire probable que fos de fusta).*
246. *A l'*Spill *o* Libre de les Dones *de Jacme Roig (†1478) ja es fa esment de les llonganisses "e dels budells | feyen salsices | o longanices".*

Ítem, una taula p[legadiça].

Ítem, II tovales e III tovalons.

Ítem, un sedaç de passar salsa.

<A la cuina>

Ítem, en la cuyna una taula d'una post, ab capitels.

Ítem, dues tenayles de tíner aygua.

Ítem, un cetryl de traure aygüe, ab coha de ferre.

Ítem, morter de pedra.

<A la cambra baixa>

Ítem, en la cambre baxa, un tinydor[247] de conque, qui està sobre cavals. Ítem, una màrfegua.[248]

Ítem, capsalaç.

Ítem, un caval fust de tiner seles.

Ítem, un lit de posts ab una màrfegua, una plomaça e un plomaç.

Ítem, una esquala.

Ítem, una cadira d'escríurer.

Ítem, un banch gran.

Ítem, II taules plegadices, ab sos peus.

<Al celler>

Ítem, en lo seler li[...] VII arroves, segons bon albir.

Ítem, dues estores de València.//

Ítem, un caval fust, de tenir odres.[249]

Ítem, II taulels de portar pa al forn.

Ítem, una pastera ab son cobertor.

Ítem, una arqua de tenir farina.

Ítem, una baruteladora.[250]

Ítem, una gerra de tenir vi.

Ítem, VII vexelets de tenir vi, dos plens de vi vermel e l'altre de \vi/ mosquetel.

Ítem, un bast menys de borra.

FUNDACIÓ VOGUERA

247. *Lectura dubtosa. Tenidor: objecte destinat a sostenir-ne un altre.* DCVB. *Potser un objecte on tenir-hi al damunt una conca (o unes conques).*

248. *Lectura molt dubtosa.*

249. *Tinta molt esvanida, gairebé il·legible.*

250. *Barutell: sedàs de passar la farina.* DIEC.

Ítem, una fanequa.

Ítem, dues posts, on estava ligada la pedra [...][251] del artiaqua.

Ítem, un lançol, on estava ligat lo li.

Ítem, taula gran ab peus.

Ítem, una destral.

Ítem, I lart encetat.

Ítem, I drap de pasta.

Ítem, una flaçada.

Item, die martis, intitulata V idus marcii, anno predicto, dictus Bernardus fecit inventarium de CLXI liura, XIII solidibus, IIII denariis jaquensis, \qui sunt in tabula Guillelmi Arnaldi de Maçons, cursoris[252] Ilerde/. Testes: Bernardus de Terradellis, notarius, et Ffrancischus Raymundi, vicinus Ilerde.//

<Argent>

Postea, die mercurii, intitulata IIII° idus marcii, \Bernardus de Boneu, manumissor predictus/, nomine suo et aliorum manumissorum, continuando presens inventarium, invenit in bonis dicti domini archidiaconi argentum sequens:

Primo, VI scutellas argenti, duas mayores et IIII^or^ minores.

Ítem, IIII plates, cum signo de Comes.

Ítem, III grals, cum dicto signo.

Ítem, II taces grans ab esmalts.

Ítem, VII taces planes, poques.

Ítem, una copa ab tres peus e ab sobrecop.[253]

Ítem, I anap ab peu, ab soprecob.

Ítem, un petxel.

Ítem, XI culers.

Presentibus testibus discretis Ffrancisco ça Calçada, Arnaldo Gaçonis et Martino de Spalargues.//

Item, die mercurii, intitulata IIII° idus marcii, venerabilis dominus Jacobus de Solerio et discretus Bernardus de Boneu, manumissores domini Guillelmi de Solerio, archidiaconi Rippacurcie, continuaverunt presens inventarium, presentibus testibus discreto Jacobo de Cortilio,

251. *Lectura dubtosa. Potser* del ras.

252. *Dubtós. Arnau de Maçons devia ésser un corredor públic de Lleida.*

253. *Sobrecopa: tapadora d'una copa.* DIEC. *En un document de l'any 1356: "Una copa amb sobrecop d'argent, daurada".* DCVB.

benefficiato sede, et Andrea de Camdàsens, loci de Camdàsens, diocesis Ilerdensis, de rebus inventis in retro.

Studio

Et primo invenerunt ibi unam candelariam cohopertam de curio, in qua erant sequentia:

Primo, dues correges de seda, verts.

Ítem, II pecetes de drap d'or.

Item, multas scripturas mandatas et diversas.

Item, invenerunt in dicta domo unam candelariam de vestiments.

Item, invenerunt in dicta domo unam caxiam ab capitels.

In qua caxia invenerunt unam candelariam in modum de monument,[254] in qua candelaria erant sequentia:

Primo, un Agnus Dei[255] guarnit d'argent, envolcat en cendat.

Ítem, un pinte de boyx, ab marquets.

Ítem, una cuberta de coxí d'obra d'agula, ab letres entorn negres.

Ítem, barber bel, ab se<n>yal del patriarcha.

Ítem, un lavacap obrat de seda, bel.

Ítem, altre lavacap obrat de seda.

Ítem, III troces de fresadura[256] de vestiment.

Ítem, una bossa de seda ab se<n>yal del artiaqua.

Item, erant in dicta caxia una folradura de taffatà vert, de gramayla.

Ítem, I troç de drap de bort[257] d'Alexandria.//

Ítem, poch de taffatà vert.

Ítem, un troç de velut vermeyl.

Ítem, II alnes de fustani listat.

Ítem, IIII alnes de tela blava.

FUNDACIÓ NOGUERA

254. *Com si fos una tomba o potser un altar.* DCVB.

255. *Representació de l'Anyell de Déu, guarnit d'argent i embolcallat amb un teixit de seda (sendat).*

256. *Conjunt del fres (galó, passamà) d'una peça de roba.* DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 119.

257. *Bord: classe de drap. Actualment, a Mallorca es diu bord una flassada amb cinc ratlles a un cantó; però en els documents medievals surt sovint el mot bord com a denominació d'una classe de tela. A València, l'any 1329, trobem: "Un altre cobertor de drap blau appellat bort" o en un document del segle XIV: "Un cobertor de bort e una flassada de bona borra".* DCVB. *A l'edat mitjana era de seda i usualment hom diu que prové d'Alexandria*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 99.

Ítem, I alma[258] e miga de tela blava.

Ítem, una tovalola blanqua, obrada de seda, a son se<n>yal.

Ítem, I troç de drap de stopa.

Ítem, una espasa, a son se<n>yal e de seguel.

Ítem, una maça de cavaler.

Ítem, II dotzenes de caneles[259] blanques.

Ítem, una folradura de gramayla, de sendat vermeyl.

Ítem, I troç de sendat vert.

Ítem, I pinte[260] de vori, ab son estoyg.

Ítem, una folradura de mantel, de taffatà vert.

Ítem, mig pan de cota, menys de mànegues, de taffatà vert.

Ítem, I pedaç d'açur[261] blau.

Ítem, una capseta de vori petita, ab IX perles, II groses e VII poques.[262]

Ítem, una dobla e miga d'or, en una capceta de fust.

Ítem, VIII bagadures[263] d'argent.

Ítem, II anels trencats.[264]

Ítem, una capceta de ffust, esta<n>yada, on avia una ampoleta de bàlsem.

Ítem, V bagadures d'argent.//

Ítem, una capça vermeyla.

Ítem, un troç de tela de Rems,[265] bela.

Ítem, I troç de drap d'or, bel.

Ítem, troç de drap encerat.

Ítem, barber[266] bel, obrat de seda, a se<n>yal del patriarcha e se<n>yal de Castela.

Ítem, una tovalola obrada, tota de seda.

FUNDACIÓ NOGUERA

258. *Alna.*

259. *Candeles. Actualment encara es diu així en el català del País Valencià.*

260. *En un document de l'any 1373: "Una mitre de seda blancha ab son estoig de fust e un pinte de vori gran".* DCVB.

261. *Atzur: blau cel. Devia ésser una mena de roba d'aquest color.*

262. *Lectura dubtosa.*

263. *Bagadura: definit com a acció i efecte de fermar amb baga.* DCVB.

264. trençats, *que hem corregit, i, a la línia següent,* capçeta, *que també hem corregit.*

265. *Ciutat de Reims, França.*

266. *Potser era una mena de pitet per posar sota la barba. En aquest cas fins i tot era fet de seda i adornat amb uns escuts.*

Ítem, II cuxins,[267] tots obrats de seda, bels.

Ítem, altre coxí obrat de seda, a se<n>yal de barres.

Ítem, Iª capsa de[268] crestal, ab son cobertor.

Ítem, II rodetes de crestal.

Ítem, III liures de candeles e II brandonets.

Ítem, I motle de ffer rotlons.[269]

Ítem, II ganivets de vori, en un foure.

Ítem, tres daus de crestayl, ab punts d'or.

Ítem, una correga negra, gua<r>nida d'argent.

Ítem, una bossa de velut, morada.

Ítem, V oles de coure, III grans, una migancera e altra poqua.

Ítem, una cobertora gran, de fferre.

Ítem, II almuces blaves, II barrets, un parel de guants de cabrit dobles, un lavacap obrat de seda blava.

Ítem, una correga de cuyr blanqua, ab sa bossa.

Ítem, una tovalola blanqua.

Ítem, un exaló blau.

Ítem, III lençols de stopa.

Ítem, un missal gran.

Ítem, vànova canonada.

Ítem, tavart[270] redon, folrat de xamalot blau ab son caparó folrat de velut.

Ítem, unes *Constitucions* antiques de la seu.

Ítem, un cuyr d'altar.

Ítem, I drap de paret, listat.

Ítem, un almoffrex.[271]

FUNDACIÓ NOGUERA

267. *A continuació,* de seda, *ratllat.*

268. ab crestal, *ratllat*.

269. *Rotlló (o rotló): bola (o bolla) de metall o argila endurida, usada com a projectil, que es tirava amb un arc, amb una ballesta o amb una sarbatana de buf.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 345.

270. *Tabard: vesta d'abric que cobria des del coll fins més avall de la cintura. En un document del segle* XIV *de Montblanc*: *"Un tabart blau, oldà"*. DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 38.

271. *Almofreix: estoig de tela dins el qual duien el llit de camí. En un document de l'any 1472: "Dos almofrexos de senyal, folrats de tela de cànem e los cantons fornits e guarnits de cuyro negre, per aportar los matalaffs e roba del senyor rei"*. DCVB. *També en l'encant de Pere de Sanaüja (any 1343) es fa esment d'un "almofreyx" que fou venut per 14*

Ítem, IIII[272] coxins blanchs.//
Ítem, I sobrepelix[273] bel e II bragues.
Ítem, una gonela vermela.
Ítem, III ffassets blanchs.
Ítem, una estralenqua listada.
Ítem, un cobertor de pels.
Ítem, una capa de cor, ab caparanada[274] de [vays][275] bruns.
Ítem, un tapit.
Ítem, V bancals ab son se<n>yal. Ítem, un bancal blau.
Ítem, II bancals verts.
Ítem, un exaló vert.
Ítem, altre exaló listat.
Ítem, una cortina blava, ab son se<n>yal.
Ítem, II matalafs listats.
Ítem, una taula ab peus, antigua.
Ítem, un faristol plegadiç.
Ítem, un brevari de la costum de Leyda.
Ítem, passadós,[276] cent o pus.
Ítem, una cetra de leutó, gran.
Ítem, II maçapans.
Ítem, una cetra de leutó, ab broch.
Ítem, un bací pla.[277]
Ítem, una ba<n>yadora de aram, gran.

---

sous i 2 diners a en Barriac de Lleida. J. E. GARCIA BIOSCA, "Un «encant» de la casa dels Sanaüja a Lleida, any 1343", *Palestra Universitària*, 3, Cervera, 1988, p. 276. *En el llibre de la reina Elionor de Sicília es fa esment de "III almuffreys vermells, obs del lit que porta per camí"*. M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 87.

272. VII, *ratllat*.

273. *Sobrepellís*.

274. *Potser un fres o orla randada*. *Pel que fa als ornaments dels vestits*: I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 118-128.

275. *Vair: porció de pell d'un animal semblant a l'esquirol, destinada a folradures*. DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 79-80.

276. *Passador: projectil de ballesta, d'uns 30 cm de llarg, més gruixut que la fletxa i amb la punta metàl·lica aguda i amb empenes (aletes de ploma, làmina de fusta, metall o paper que es posaven a l'asta del passador per tal d'estabilitzar-ne el vol)*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, pp. 293 i 333.

277. *Lectura dubtosa*.

Ítem, una gàbia de calandrí.[278]

Ítem, uns gants de cervo e I tinter, ab son cordó de seda.

Ítem, un capel de sol, folrat.

Ítem, un lançol de III teles e miga.

Ítem, una cotardia[279] e çamarra,[280] ab penes de cunils.

Ítem, una boneta[281] e Iª cuberta de breviari.

Ítem, una almuça negra.

Ítem, un estudi ab sa roda.

Ítem, II gàbies de vergues.

Ítem, una roda de stalvi ffoch.

Ítem, II petges de lit.

Ítem, pavès, a se<n>yal de Palàs.

Ítem, II escudets.//

Ítem, un garniment de fferre, de lanterna.

Ítem, Iª çalera.[282]

Ítem, I estog de taces. Ítem, una lanterna de fferre.

Ítem, I fre esmaltat, a son se<n>yal.[283]

Ítem, II ffrens.

---

278. *Calandrí: ocell molt semblant a l'alosa. En un document de Santa Coloma de Queralt, de l'any 1414:* "Una gàbia de tenir calandrins". DCVB. *Al Bestiari:* "Lo calandrí sí és un alçell de què hom comte una nobla natura: que com hom lo porta a veser algun malalt, si lo calandrí lo garde en la cara és senyal que deu garir, e si lo calandrí no'l garda, és senyal que deu morir". *Bestiaris*, vol I, Ed. Barcino, Barcelona, 1963.

279. *En un llibre de la reina Elionor de Sicília es fa esment, l'any 1371, d'una "cotardia de drap de seda fogat, pampolat, ab savastre per danant, per lo cabeç e per les mànegues, ab* XLVI *botons de perles, per lo fil danant perlas e* XXXVI *en les mànegues, forrada de vay roig".* M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 21. *A Berga, l'any 1383, trobem "unam cotardiam panni de canelat sotil, folradam".* M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 343.

280. *També en l'inventari de la reina Elionor es menciona "samarra del dit drap de seda, fogat, forrada de pena vayre, ab* XVI *botons de perles grosses, fets a manera de glans*." M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres...*, p. 22. *En un inventari berguedà, de l'any 1383, es diu: "unam cemarram panni de colea cum pena alba".* M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 345.

281. *Més aviat cal relacionar aquest mot amb la paraula* bonet *(una mena de barret). Certament aquesta boneta no era pas una alforja.* DCVB.

282. *Sembla que hi diu* calera. *Salera: caixó o altre recipient on es té la sal a l'engròs (a diferència del saler, que és més petit). En un document de l'any 1380: "Una farrada, una salera e un morter de fust".* DCVB. *També podria ésser una "caldera".*

283. *Lectura molt difícil.*

Ítem, una sela de caval, ab esmalts.

Ítem, una cadira episcopal, a se<n>yal de patriarcha.

Ítem, una balesta.

Ítem, calfador.

Ítem, un anel de portabel,[284] ab son batedor.

Ítem, un forrelat pla, ab sa tanquadura.

Ítem, II forelats redons, ab ses clavadures.

Ítem, canelobre de fferre, gran.

Ítem, martel de fust, de sostenir.[285]

Ítem, una mula blanqua, grisa.

Ítem, una sela, ab se<n>yal d'en Castelvil.

Ítem, un fre, a se<n>yal de Santa Tecla.

Die iovis, intitulata III° idus februarii, nobilis dominus decanus et Bernardus de Boneu, benefficiatus ecclesie Ilerdensis, manumissores dicti domini archidiaconi, fecerunt inventarium de peccunia dicti domini archidiaconi, que erat in sacristia Ilerdensis ecclesie, in qua sacristia invenerunt quandam caxiam sigillatam in clausura et suppositam cum sigillo, in quo erant quedam barre in parte inferiori, in qua caxia erant quinque sacci cum peccunia, sigillati dicto sigillo.

Et in uno saco, erant unum albaranum tale tenoris: *Ha en aquest sach mil e DCCCLII sous, e són del artiaque, barçaloneses*.

In alio saco, erant duo albarana; primum tale tenoris: *Ha en aquest sach mil sous jaquesos*. Aliud erat tale tenoris: *Ha en aquest sach DCXX sous*. Et erat dubium ut esset mayor quantitas quam contineretur in albaranis et fuit dictus sacus sigillatus cum sigillo dicti Bernardi de Boneu.

Item, <in> alio saco erant duo albarana, unum tale tenoris: *En aquest sach ha L lliures jaqueses*. Item, aliud albaranum erat tale tenoris: *Ha en aquest sach II^os^ milia sous jaquesos*. Et dubitabatur quod esset tanta quantitas, et fuit sigillatus cum sigillo dicti Bernardi.//

Item, in alio sacco erat tale albaranum: *Ací ha M sous jaquesos del aniversari d'en Vilatotmar. Ítem, falen CLXXXV sous*[286] *jaquesos, los quals l'artiaqua hi deu tornar, per comprar sensal a una làntea, en la capela del arquabisbe.*

284. *Potser una mena de picaporta.*
285. *A continuació, un espai en blanc.*
286. *Abreujat,* sol.

Item, in alio saco erat tale albaranum: *En aquest sach ha D sous, los quals són de la marmessoria de madona d'Arenys, los quals me pagà en Jacme, que·ls tenia n'Arnau Roger.* Et voluerunt dicti manumissores quod omnes quantitates predicte computarentur verum cum quia erat. Iam hora vel quasi prandendi ideo tunc non fuerunt dicte quantitates computate, sed fuerunt omnes predicti sacci, cum peccunia que in eis erat, positi in caxia inferiori mayori sacristie Ilerdensis, excepto illo saco ubi erat peccunia aniversariorum.

Presentibus testibus venerabili domino Bernardo de Ffornellis, canonico, Guillelmo Arnardi de Bordis et Jacobo de Cortilio, benefficiatis ecclesie Ilerdensis.//

9

1354, març, 18. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Ramon Vidal, canonge de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la cuina i a la resta de la casa. Inclou l'inventari de diversos llibres.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M6_P4_C01. Número: 18. Plec de vuit pàgines (de 30,5 cm per 20,5 cm); dos fulls dobles de paper. Paper de molt mala qualitat, trencat a la banda dreta, tacat i foradat. Escriptura cursiva gòtica, feta amb cura.

Inventarium[287] bonorum domini [Raimundi] Vitale, canonici Ilerdensis, factum per dominum Bernardum de Famell,[288] canonicum Ilerde, manumissorie [... die] martis, intitulata XVº kalendas aprilis, anno domini MºCCCL quarto, presentibus testibus [...] domino Arnaldo de Pinu, canonico, discretis Bernardo Boneti et Stephano de Grado, Rius [...].

<Cuina>

Primerament, en la cuyna una ola de coure e un [...]a.

Ítem, I tres loceç[289] de fferre.

Ítem, un ral de fferre.

Ítem, I ast de ferre.

Ítem, morter de pedre e I box.

Ítem, un taylador gran.

Ítem, [un]a porta.

287. *Escrit a sobre, afegit posteriorment,* MCCCLIIII.
288. *Dubtós.*
289. *Certament, llosses. Una llossa era una mena de cullera gran.*

Ítem, I arquibanch gran.

Ítem, ambut.

Ítem, una paela e I giradora de fferre.

Ítem, una gàbia.

Ítem, dues gàbies xiques.

Ítem, un cresol.

Ítem, un candelobre de fferre qui està en un cavals.

Ítem, una porta de cubrir lo pou.

Ítem, I cànter de terra.

Ítem, I leguó.[290]

Ítem, dues somades de lenya, qui eren estades comprades per IIII sous lo [...].//

Ítem, un banch.

Ítem, II portes.[291]

Ítem, X posts.

Ítem, I tayel,[292] tro a III o IIII dotzenes.

Ítem, bigues ... XI.

Ítem, III stores.

Ítem, un banch.

Ítem, una porta.

Ítem, una biga.

Ítem, II matalaffs, un gran e altre poch.

Ítem, una[293] arquibanch gran.

Ítem, un banch gran.

Ítem, una taula de compte.

Ítem, una.[294]

Ítem, una lanterna de vidra.

Ítem, una tenala xiqua.

Ítem, carn salada, II carns davant.

FUNDACIÓ MOGUERA

290. *Un llegó o lligó és una aixada petita.* DCVB.

291. *Dubtós*.

292. *Potser era un tegell (que també ha estat escrit "tagell"): cadascuna de les peces de fusta curtes que es col·loquen de biga a biga, en sentit perpendicular a aquestes, i serveixen per a sostenir la teulada.* DCVB.

293. *Sic*.

294. *A continuació, un espai en blanc*.

Ítem, II creales de ferre, del poal del pou.

Ítem, II banchs de lit, ab alcunes post de lit.

Ítem, I pou de caxa.

Ítem, II taules plegadices ab ses peus.

Ítem, una esquala.

Ítem, una saqua, ab una fanequa de farina.

Ítem, una capa de cor, ab vays gris.

Ítem, una almuça blava.

Ítem, un bacinet.

Ítem, un cubertor de cendat.

Ítem, dues vànoves canonades.

Ítem, una peliça.

Ítem, III lençols.

Ítem, un lançol.//

Ítem, I mantel de mescla.

Ítem, Ia carpita listada, vela.

Ítem, cotardia de mesclat.

Ítem, caparó de burel.

Ítem, cuyraces blanques.

Ítem, uns estivals negres.

Ítem, II gaengues oldanes.

Ítem, un coxinal.

Ítem, una caxeta ab sa tanquadura.

Ítem, una guitarra.

Ítem, II tovales.

Ítem, gramayla xica e gonela e caperó, \folrat/ de mesclat quax blanch, de penes /negres\ d'a<n>yins.[295]

Ítem, una gramayla blava de cadins, ab taffatà vert.

Ítem, gramayla, cota e gonela e caperó de morat, folrat d'esquirons[296] e altra caperó fol/rat de negre\.

Ítem, una gramayla e cota de blau clar.

Ítem, un caperó folrat de drap vermeyl.

295. *Anyins: llana d'anyells*.
296. *Esquirols.*

Ítem, coltel e una correga àvol[297] e un ganivet ab mànech de vori, sens beyna.

Ítem, un esquer de fust.

Ítem, uns *Cases de Bernat,*[298] de forma poca.[299]

Ítem, uns *Cases de Decret*, sens posts.

Ítem, unes *Decretals*, qui comencen en lo test, in secundo folio: "Tem et tandem", et finit in eodem in textu: "rium eligendo".

Ítem, *Summa Gotfrids*.[300]

Ítem, altres *Decretals*, qui comencen, in secundo folio, in textu: *Natus*, et finit in eadem folio: *post*.

Ítem, quadam *Questiones dominicales magistri Bartholomei Brixien*.[301]

Ítem, un *Codi*, de poca valor.

Ítem, un *Decret*, qui comence, in secundo folio: "Civium".

Ítem, un *Sisè* sens gloses, qui incipit, in secundo folio: "Circa ei".

Ítem, *Casus Bernardi sacer [...]*.

Ítem, unes *Clementines* glosades, asats bels.

Ítem, un *Sisè* glosat, incipit in IIº folio, in textu: "Eluci dare".//

Ítem, *Suffragium monachorum*, in papiro.

Ítem, un [libr]e de paper, ab posts.

Ítem, un volum on no ha feus.

Ítem, unes *Clementines* glosades, en par[gamí].

Ítem, un breviari a la custum de Roma.

Ítem, unus liber ubi erat *Dynus, Bonaguida, et cetera*.

Ítem, *Reportorium magistri Durandi et [...] super VI*.[302]

Ítem, III librots ab posts.

Ítem, un tinter de plom.

Ítem, IIII qüerns de libres.

FUNDACIÓ NOGUERA

297. *Dolenta.*

298. *Bernardus Compostellanus (†1267).*

299. *La majoria dels llibres del canonge Ramon Vidal formaven part del* Corpus Iuris Canonici. *Hi havia exemplars del* Decret, *les* Decretals, *el* Sisè, *les* Clementines *i alguns altres llibres relacionats amb el dret canònic. També hi havia un* Codi *de dret civil i alguns llibres litúrgics*.

300. *Goffridus Tranensis, Goffredo da Trani (†1246).*

301. *Són les* Quaestiones dominicales et veneriales *de Bartholomeus Brixiensis, Bartolomeo da Brescia (†1258).*

302. *Guillelmus Durantis, Guilhem Durand (c. 1230-†1296).*

Ítem, molts librets,[303] qui deyen que no eren seus.
Ítem, tauler ab taules e ab esquacs.
Ítem, una folradura de taffatà vert.
Ítem, II pareyls de màneques, quax blanques.
Ítem, uns guants nous.
Ítem, una colgua de posts, ab màrffegua.[304]
Ítem, uns esquacs de vori no co<m>plit.[305]
Ítem, corda de seda.
Ítem, un sobrepeliç prim, esquinçat.
Ítem, dues bares[306] de caneles de cera.
Ítem, capel de li.
Ítem, un<a> corda de seda.
Ítem, una bena de sagnar, obrada de seda.[307]
Ítem, II coffres pintats.
Ítem, una[308] estudi.
Ítem, dues taces d'argent, de les quals té'ls specier la una.
Ítem, en diners, XVII sous, III diners jaquesos.[309]
Ítem, una espasa.

10

1366, juny, 22. Lleida

Comptabilitat. *Entrades i despeses dels marmessors de Jaume ses Cases, beneficiat de la seu de Lleida.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M6_P4_C01. Número: 16. Plec de quatre pàgines (de 30 cm per 23 cm); un full doble de paper. Paper amb algun trenc. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'una visarma (núm. 1).

+ Compotum Jacobi ces Cases.[310]

303. *Amb titlla.*
304. I lit de po[sts], *ratllat i corregit*.
305. *Lectura dubtosa. Complit: sencer, complet.*
306. *Lectura dubtosa. Canela: candela.*
307. *S'ha passat ratlla a la línia*.
308. *Sic. Possiblement feia referència a l'escriptori*.
309. *Abreujat,* jaqs.
310. *Afegit posteriorment*.

Die XXII mensis junii, anno a nativitate Domini MºCCCºLXº sexto, venerabilis Guillelmus de Campis, canonicus, et discretus Guillelmus de Bellver, beneficiatus in sede Ilerdense, manumissores ultimi testamenti Jacobi ces Cases, quondam beneficiati in sede Ilerdense, reddiderunt compotum et racionem nobili viro domino Guillelmo Raymundo Guillelmi de Montecatheno, decano Ilerdense, procuratori elemosine pauperum claustri Ilerdensis, de omnibus rebus que de dicta manumissoria receperant et expenderant prout inferius latius continentur.

Primo, fuit inventum quod receperant de encantum ... MCXIX sol., VIII ds., II ps. jaccen.

Item, receperant de vino vendito in civitate Ilerde ... DCCCLXXV sol., II ds. jaqs.

Item, receperant de vindemia que fuerit in quadam vineam ipsius defuncti ... XLII sol. jaqs.

Item, recepit de vino quod predictus defunctus fecerat in loco de Montoliu[311] ... CCCX sol. jaccen.

Item, receperant de duabus taciis argenti ... CXIIII sol., IX drs. jaccen.

Item, receperant de hospicio dicti defuncti, quod vendiderunt Petro ces Cases ... LXXX sol. jaccen.

Item, receperant de quadam domo quam vendiderunt Bernardo Boneti ... C sol. jaccen.

Item, receperant de quadam vinea que erat in Balàfia[312] ... CCXXX sol. jaccen.

Item, receperant de debitis que alique persone debebant predicto defuncto ... CCLXVII sol., VI ds. jaccen.[313]//

Expense facte per predictos manumissores:

Primo,[314] fuit inventum quod expendantur in solutionibus debitorum dicti defuncti, in expensis cuiusdam litis quam ducebant cum Raymundo de Soldevila. Et cum expensis vinearum. Et cum aliis multis expensis et datis, prout aparet in quodam quaterno ipsius compoti ... DLVIII sol., IX drs., mª jaccen.

Item, fuit inventum quod discretus Martinus d'Espallargues, tunc beneficiatus in predicta sede Ilerdense et manumissor predicti defuncti,

311. *Montoliu de Lleida, Segrià*.
312. *Partida al terme de Lleida*.
313. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina ... III milia, CXXXIX sol., I dr., II ps. jaccen.
314. primerament, *ratllat*.

expendatur in diversis expensis, prout aparet in quodam quaterno ipsius Martini ... MCCCCXXX IIII sol., V drs., mª, pª jaccen.

Item, ponit in data predictus Guillelmus de Bellver, quod sibi de predicta manumisoria retinuit ultra XVIII libras et X solidos, quos sibi predictus Martinus exsolverat ad complementum illarum LIX librarum et IX solidorum jaccensium, quos sibi dictus defunctus debebat ex tam mutui ... DCCCXIX sol. jaccen.[315]//

Item, exsolverunt Petro Ciyonis, notario, pro labore testamenti, inventarii, encanti, apocharum et aliarum multarum scribturarum, de quibus constitit pro apocha ... C sol.

Item, fuerunt tatxati predictis manumissoribus, pro laboribus huius manumissorie ... L sol.

Item, exsolverunt auditoribus huis compoti cum notario ... XX sol.[316]

Summa maior receptarum predictarum ... IIIMª CXXXIX sol., I dr., II pª.

Summa maior omnium expensarum predictarum ... IIMª DCCCCLXXXII sol., III drs., pª.

Et sic cohequatis predictis receptis cum supradictis expensis, superant recepta ipsas datas quas debent tornare manumissores ... CLVI sol., X drs., pª jaccen.

Dominus decanus ista die nomine procuratorio pauperum claustri recepit herediatem cum beneficio inventarii protestando *et cetera*.

Testes: Bernardus Vitalis, beneficiatus, et Petrus de Girona, de domo domini Petri Toloni.

11

1376, febrer, 1. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Guillem Ramon de Montcada, degà de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la cambra major, a la recambra, al rebost, a la sala, en una altra cambra propera a la sala, a la cuina, a la cambra de la cuina, a la cambra del terrat, on hi havia la civada i a l'estança anomenada "cambra pintada". També s'esmenta allò que s'emportaren en Jaume Aragonès i en Ramon Pellicer per por que ho robessin, a casa d'en Joan de*

315. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina ... II milia DCCCXII sol., III ds., pª jaccen.
316. *A continuació,* Suma de pàgina ... CLXX sol.

Peralta i d'en Ramon Pellicer; eren, sobretot, llibres, robes, vestits i objectes d'argent.

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M6_P4_C01. Número: 17. Plec de setze pàgines (de 30 cm per 22,5 cm); quatre fulls dobles de paper. Paper amb alguna taca. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'un animal, una mena de lleó (núm. 2), i també de dos unicorns vists de perfil, amb els caps que miren cap a costats oposats (núm. 3).

Inventarium rerum nobilis domini Guillermi Raimundi de Montechano, decani quondam ecclesie Ilerdensis. MCCCLXXVI.

In Christi nomine, noverint universi quod prima die mensis ffebroarii, anno a nativitate Domini M°CCC°LXX°VI°, honorabilis dominus Johannes de Peralta, canonicus Ilerdensis et discreti Jacobus Aragonès, Franciscus Poqueti et Raymundus Pellicerii, benefficiati in sede Ilerdense, manumissores ultimi testamenti nobilis domini Guillelmi Raymundi de Monte Cateno, quondam decani sedis predicte, constituti personaliter in domo ubi dictus dominus decanus morari solebat, decreverunt facere inventarium de omnibus rebus que erant in ipso hospicio et que videbantur esse predicti domini decani, protestantes nichilominus quod si forsan alia bona predicti decani invenirentur alio tempore nec in alio loco quam in dicto hospicio, quod in presenti inventario possent apponui et adiungi ad hoc ne fraus et suspicio mala animo evitarentur etiam eis inputati non posset. Et hoc fuerunt presentes discreti Petrus Maça alias Monçonís et Petrus d'Anguas, scutifferi dicti domini decani ad premissa et inffra inserta pro testibus vocatis, rogatis specialiter et electis. Et fuit processum ad inventarium prout sequntur:

<A la cambra major>

Et primo, fuerunt in camera maiori, in qua fuerunt reperta que sequntur:

Primo, una colga[317] ab un travasser e una alcócera e I banch.

Ítem, un coffre ab lo cuyro royg speçat, en lo qual primerament ha un proser[318] e unes spatlaretes ab II^os^ pareys de mànegues e I capell de sol.

Ítem, un diornaul.[319]

317. *En un document de la Pobla de Lillet es fa esment d'"una colga encoxada [encaixada?], nova, bona, ab son cobripayllas". A continuació, en l'inventari, s'esmenta el matalàs, el travesser, els llençols, la flassada i l'arquibanc.* J. SERRA I VILARÓ, *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, vol. 2, Biblioteca Balmes, Barcelona, 1947, p. 265. *El travesser era un coixí llarg i la cócera era una mena de vànova o cobrellit.*

318. *Proser: llibre de proses per a cantar en la litúrgia. En un document de l'any 1370: "Un proser veyl de art de cant".* DCVB.

319. *Diürnal: llibre que conté les hores menors, des de laudes fins a completes.* DCVB.

Ítem, altre coffre pintat vert e vermeyll, en lo qual trobam tres coltells de tayll \e I gavinet/ en un foure.

Ítem, un barral ab aygua-ros.[320] Ítem, dos coxins blanchs, ab senyal de Moncada. Ítem, I cristayll redon.//

Ítem, un[321] pareyll de coffres de ciprés,[322] buyts.

Ítem, un coffre ab cuyro roig, en lo qual eren unes tovaylles de cotó, ab ses longueres. Ítem, una tovayllola de cotó.

Ítem, unes longueres de lenç.[323]

Ítem, un lançol de IIIes teles.

Ítem, una forredura de caperó, vermeylla.

Ítem, un feol negre y un barret.

Ítem, V alnes de tela blava.

Ítem, un archibanch, en lo qual trobam primerament un *Flors sanctorum*.

Ítem, unes *Sentències*.[324]

Ítem, un libre de la Evangeli de Sent Johan.

Ítem, uns *Cases sobra la Instituta*.

Ítem, una bella caxa ab peus, buyda.

Ítem, un coffra de fust castellà, en lo qual eren dos cuyros grochs.

Ítem, un tinter.//

Ítem, XII recolzedors buyts, ab senyal de Munchada.

Ítem, I drap[325] groch, speçat, veyll, pintat.

Ítem, tres scuts e III lances.

Ítem, en la reracambra

Ítem, una colga ab II^os^ banchs.

Ítem, una baneta de cotó.

Ítem, I lançol de III teles.

Ítem, I travasser speçat.

Ítem, I^a^ guaengua blancha, listada.

Ítem, \un/ coffre de pocha valor.

FUNDACIÓ NOGUERA

320. *Aigua-ros: aigua de roses.* DIEC.
321. altra coffret, *ratllat*.
322. *Xiprer. Del llatí vulgar* cypressus.
323. cotó, *ratllat i corregit*. *Les "llongueres" devien ésser una mena d'allargaments*.
324. *Potser de Petrus Lombardus (c. 1100-1160), Pere Llombard, Mestre de les Sentències*.
325. I banc, *ratllat*.

Ítem, un bancal veyll, ab vayres.
Ítem, altra bancal ab rodes[326] e ab senyal del compta d'Urgell.
Ítem, I tapit.
Ítem, una cadira de ferre.
Ítem, Iª caxeta ab scriptures en la qual eren:
Ítem, un arany.[327]
Ítem, I saquet ab esmalts.//
Ítem, Iª caxa ab peges, en lo qual avia un carner ab scriptures.
Ítem, I pes de croats.
Ítem, una tela veylla de cinta maytada.
Ítem, un bacinet xiquet.
Ítem, I feol negre doble.
Ítem, \Iª/ capseta xiqua, pintada, ab ampolletes de bàlsem.
Ítem, IIos candalobres de ferre.
Ítem, Iª taula de studi.
Ítem, I seti de fust del dit studi.
Ítem, Iª romana xicha.
Ítem, unes capçanes[328] de pocha valor, de fes, ab smalts.
Ítem, IIII olles grans de coura, III senceres e Iª trencada.
Ítem, IIos pareylls de tapins[329] de home.
Ítem, en lo rebost fo trobat primerament:
Ítem, Iª archa de tenir pa.
Ítem, I coffre encuyrat de cuyro roig.//
Ítem, Iª caulera[330] gran, tenguda de VII ho VIII cànters.
Ítem, \Iª/ conqua de leutó, trencada.
Ítem, IIes tenalles vinaderes, poques.
Ítem, \un/ armari de pocha valor, menys de portes.

326. *Cal pensar que hi havia representades dues rodes o rotllanes. Amb relació a moltes catifes també es fa esment de les rodes que hi havia dibuixades*.

327. *Arany: segons el* DCVB *és un caragol de mar, d'acord amb el significat que actualment té aquest mot a Eivissa. Pensem que, a l'edat mitjana, podia significar més aviat un canelobre de molts braços o, fins i tot, un llum penjat del sostre, també amb un bon nombre de braços.*

328. *Capçana: potser el conjunt de corretges que subjectaven el cap de la bèstia de sella o de bast.* DCVB.

329. *Tapí: sandàlia que era de tela fina amb una grossa sola de suro posada entre altres dues de cuir.* DCVB.

330. *Caldera.*

Ítem, II^os^ canalobres grans.
Ítem, fforen en la sala, en la qual eren les coses qui·s seguexe<n>:
Ítem, dues taules ab sos peus, grans, los quals són lavadiços.
Ítem, I banquet.
Ítem, I^a^ canada.[331]
Ítem, en la cambra aprés de la sala, eren les coses qui·s seguexen:
Ítem, I ast de ferre, gran.
Ítem, I^a^ taula menys de peus.
Ítem, foren en la cuyna, en la qual eren les coses qui·s seguexen:
Ítem, dues olles de coura, migenceres.
Ítem, I^a^ olla[332] pocha, la qual té en Guillem de Moncada.
Ítem, IIIes lévens,[333] IIes grans e altres poques.//
Ítem, I^a^ paeylla de ferra.
Ítem, I^a^ graylla de ferra.
Ítem, II cobertores de ferra.
Ítem, I^a^ loça e I^a^ esbromadora.
Ítem, I rayll de ferre.
Ítem, II asts,[334] I migencer e altre poch.
Ítem, I cavayll[335] de ferre, de tenir asts.
Ítem, I morter de caura,[336] ab sa mà.
Ítem, una taça trenchada, de aram.
Ítem, una caçola de aram.
Ítem, uns ferres.
Ítem, I^a^ bacina de lautó.
Ítem, I^a^ cadira.
Ítem, uns ferres de tres olles.
Ítem, I^a^ caldera, tenguda de III cànters o pus.
Ítem, una concha d'aram.
Ítem, I^a^ tanaylla de tenir aygua.

NOGUERA

331. *A sota, afegit a la interlínia,* Ítem.
332. xicha, *ratllat*.
333. pareylls de, *ratllat. Lleves (o llévens): ganxos units per la part superior amb un arc o barreta de ferro, que serveixen per a posar i llevar l'olla del foc, penjant-los o despenjant-los dels clemàstecs*. DCVB.
334. *A continuació,* migancers, *ratllat*.
335. aster, *ratllat*.
336. *Per coure*.

Ítem, II^{os} taylladors de fust, grans.

Ítem, frascha de talladors pochs e de scudelles.//

Ítem, I^{a} taula ab sos peus.

Ítem, foren en la cambra de la cuyna en la qual eren les coses qui·s saguexen:

Ítem, I^{a} conca de aram, trenchada.

Ítem, I^{a} taula ab sos peus.

Ítem, I scan de cuyna.

Ítem, foren en la cambra del tarrat, en la qual trobaren:

Ítem, I lit de VI posts ab sos peus.

Ítem, I^{a} màrfega de pocha valor.

Ítem, I puat[337] de adobar li.

Ítem, foren en la casa de la civada e trobaren:

Ítem, I^{a} archa gran de tenir farina, migancera.

Ítem, I^{a} archa de barutellar.

Ítem, I^{a} tanaylla vermeylla, oliera.

Ítem, una destrall trencada en l'uyll.

Ítem, I^{a} porta gran e la meytat de una <altra>.//

Ítem, en la casa pintada, trobàrem:

Ítem, I^{a} pastera.

Ítem, I drap de pasta.

Ítem, I taulell de portar pa.

Ítem, I^{a} roda de studi, ab d'altra fusta.

Ítem, I feristol de cuyr, plegadiz.

Ítem, dos fusts de selles, a senyal de \Muncada/,[338] una de caval, altra de mula.

<En casa de mossèn en Johan de Peralta>

Ítem, trobam[339] en casa de mossèn en Johan de Peralta, canonge de Leyda, les coses qui·s saguexen, les quals hi tremeteren los discrets[340] en Jacme Aragonès e en Ramon Pellicer, benefficiats de la seu de Leyda,

FUNDACIÓ

337. *Puat: instrument format d'una post a la qual estan fixades perpendicularment moltes pues de metall, en sèries paral·leles, per les quals es fa passar el cànem o el lli per pentinar-lo. En un document de l'any 1388: "Item, unum puat"*. DCVB.

338. cavall, *ratllat*.

339. trabàrem, *corregit posteriorment i esvanit*.

340. honrats, *ratllat*.

per paor de empares e de males gens e per tal car tuyt havien anar al cos a Benavent.

Primerament, un libre apellat *En P<ere> de Vinyes*.[341]

Ítem, I libra apellat *De Evangelis*, glosat, *de sent Matheu e de sent March*.

Ítem, altra libra apellat *De Evangelis de sent Luch e de sent Johan*, glosats.//

Ítem, I beyll saltiri, glosat.

Ítem, altra libre apellat *Racional*.

Ítem, unes *Decretals* veylles, de pocha valor.

Ítem, altres *Decretals* beylles.[342]

Ítem, Iª *Summa de Hostiench*.[343]

Ítem, uns *Cases de Brixiench sobre lo Decret*.[344]

Ítem, un *Sisè ab ses gloses de Johan Andreu*.[345]

Ítem, unes *Clementines ab gloses de Johan Andreu*.

Ítem, *Casos de Bernat sobre les Decretals*.[346]

Ítem, I *Decret* ab ses gloses.

Ítem, una bíbblia.

Ítem, cota, gramaylla e caperó de xamellot[347] blau, ab taffatans grochs.[348]

Ítem, cota, gramaylla e caperó de xamellot vermeyll, follrades de xamellot blau.

Ítem, dues almuces negres ab penes vayres.

FUNDACIÓ NOGUERA

341. *La majoria dels llibres del degà Guillem Ramon de Montcada pertanyien a l'anomenat* Corpus Iuris Canonici*; eren exemplars del* Decret*, les* Decretals*, les* Clementines*, el* Sisè *o bé tractats relacionats amb el dret canònic. També hi havia alguns llibres litúrgics, com els Evangelis.*

342. *Velles*.

343. *Henricus de Segusia o Enrico da Susa (c. 1200-1272).*

344. *Bartholomeus Brixiensis o Bartolomeo da Brescia (†1258).*

345. *Iohannes Andree o Giovanni d'Andrea (1270-1348).*

346. *Bernardus Compostellanus (†1267).*

347. *Camellot (o xamellot): teixit de llana mesclada amb pèl de camell o de cabra.* DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 88.

348. *En un llibre de la reina Elionor de Sicília, hi ha un apartat dedicat a "taffatans e sendats" i un altre a "xamellots lavorats e plans". Per exemple hi trobem "un trot de saya d'Irlanda o xamellot blanch" o bé "en la ciutat de Leyda, manà la senyora reyna que de les dites dues peces de xamallot tenat fossen fetes I aljuba e mantonet per a ella matexa, e I samarreta a don Johan de Peralta".* M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, pp. 65-68.

Ítem, unes spatlleres cubertes de cendat vermeyll.

Ítem, cota, gramaylla e caperó de Mallines[349] vermeyes; ha, en la gramalla, pena vayra e, en la cota, pena de anyins.

Ítem, gramaya, garnatxa, cota e caperó de Mallines de vert scur; ha, en la garnatxa, pena ruylla e, en la cota, pena de anyins.//

Ítem, gramaylla, cota, garnatxa e caperó de Mallines scures, cuayx negres; ha, en la gramalla, pena vayra e, en la garnatxa e cota, pena blancha de anyines e, en lo caperó, folradura vermella.

Ítem, Iª gramalla de Mallines, morada, ab pena vayra.

Ítem, cota e garnatxa de Mallines de blau clar \sens tota folradura/, ab caperó folrat de vermell.

Ítem, gramaya e caperó de Mallines, de blau scur.

Ítem, Iª almuça negra, folrada de taffatà.

Ítem, drap[350] per IIIes parells de mànagues de blau clar, de Mallines.

Ítem, drap scur de Mallines, per I parell de mànagues.

Ítem, drap vermeyll de Mallines, per I parell de mànagues.

Ítem, dues folradures de caperons, Iª vermella e altra scura.

Ítem, miga folradura de caperó vermell.

Ítem, Iª tovallola obrada de seda, ab flocadura als caps negre e vermella.

Ítem, VI sobrepelliçs de li.

Ítem, III sobrepelliçs fort prims.

Ítem, tela per I sobrepeliç; mas no y basta.

Ítem, I barret.

Ítem, dues copes daurades dintre, ab senyal de Munchada.

Ítem, \onze/ platets d'argent.

Ítem, nou scudelles d'argent.

Ítem, quatra taces d'argent, esmaltades.

Ítem, Iª taça blancha d'argent, esmaltada.

Ítem, sis taces daurades, planes.

Ítem, una copa xicha, tota daurada.//

Ítem, sis graals d'argent.

349. *Mechelen (francès Malines), ciutat de Flandes. Vegeu l'índex de topònims.*
350. IIos pareylls, *ratllat.*

Ítem, una canada ab set gots d'argent e ab un sobracop[351] del un dels gots.

Ítem, una capsa d'argent de tenir òsties, ab senyal de Muncada.

Ítem, un saler d'argent, ab un ram ab lengües de serp.

Ítem, un calze d'argent, ab sos stoyg smaltat.

Ítem, set culleres d'argent, sis senceres e Iª trencada.

Ítem, un breviari ab cuberta de seda.

Ítem, uns corporals, ab stoyg de vallut vermeyll, ab letres de perles.

Ítem,[352] IIes tovalloles obrades de seda morada.

Ítem, III tovalloles blanques, ab los caps negres.

Ítem, Iª tovalloleta sotill.

Ítem, Iª correga de tela vert, ab platons[353] redons, d'argent, daurats.

Ítem, un sagell d'argent de la cancellaria del studii.

Ítem, \dues/[354] benas de sagnar, obrades de seda.

Ítem, cinch capells de tela.

Ítem, set moltons d'aur.[355]

Ítem, tretze franchs d'or.[356]

Ítem, trenta-e-I[357] florí d'Aragó.

Ítem, una caxeta de ferre en la qual ha relíquies.

Ítem,[358] tres anells lonchs, ab pedres vermeylles.

Ítem, I beyll aneyll ab la Verga, doble, d'or e ab pedra de ceffir.[359]

Ítem, un barralet d'argent patit, ab senyals reyals als caps.

Ítem, una bella custòdia ab àngells, tota daurada.

Ítem, un parell de bacins d'argent, quiscú ab un smalt redó e ab IIIes entorn.

Ítem, III camís ab sos paraments de drap d'or, IIes cintes de filera e Iª de seda, de diverses colors, e III amits.//

FUNDACIÓ RAHOLA

351. *Sobrecopa: tapadora d'una copa.* DCVB.

352. *Al marge esquerre del text, el dit d'una mà assenyala aquesta anotació.*

353. *Plató: bolla (o bola) que es posava a una corretja, sia per ornament, sia per servir de fermall.* DCVB.

354. una, *ratllat*.

355. *Moltó: moneda d'or francesa en què hi havia representat un anyell.*

356. *Franc: moneda francesa d'or. En un document de l'any 1410: "Dos anells d'or fi. Ítem, quatre franchs".* DCVB.

357. trenta-e-un, *corregit*.

358. *Al marge esquerre el dit d'una mà assenyala aquesta anotació.*

359. *Safir, pedra preciosa de color blau.*

Ítem, dues tovalloles fflocades[360] e obrades de seda.

Ítem, II^os^ collars de drap d'or.

Ítem, una aneylla d'or ab senyal de Muncada.

<A casa d'en Ramon Pellicer>

Ítem, aquest dia matex, fórem a casa d'en Ramon Pellicer, prevera beneficiat de la seu de Leyda, e trobam, en la sua casa, les coses que·s seguexen:

Primerament, una capa negre de cor, ab pena grisa.

Ítem, quatre taces daurades, planes les tres, ab senyal de Moncada.

Ítem, pebre, una lliura poch més o menys.

Ítem, saffrà, miga lliura poch més o menys.

Ítem, una seylla de mula ab \senyal/[361] de Moncada.

Ítem, un pitral ab senyals morischs.

Ítem, tres aroves de lii, poch més o menys.

Ítem, \tenie/[362] en Jacme Aragonès un anell d'or ab saffir, lo qual tornà.

Ítem, \tenie/ altra anell d'or ab cornalina,[363] lo qual tornà.

Ítem, un sagell d'argent, ab cadena d'argent, ab se<n>yal de Moncada, lo qual \tenie/ en Jacme Aragonès, lo qual trencaren.

Ítem, dos taulells de portar pasta.

Ítem, un bast de pocha valor.

Ítem, un matalaff.

Ítem, un calfador.

Ítem, un travasser oldà e speçat.

Ítem, dos capçals speçats.

Ítem, un sobrepelliç e un drap squinçat.

Ítem, una fanecha ab sa rasora.

Ítem, un arbrer[364] e un arch.//

Ítem, una maleta squinçada.

FUNDACIÓ PASCUAL

360. *Corregit*.
361. so[...]itral, *potser amb relació a la corretja anomenada pitral*. ab senyal, *repetit*.
362. té, *corregit. També és així en línies posteriors*.
363. *Cornalina: àgata de color vermell.* DCVB.
364. *Arbrer: mànec que sosté l'arc de la ballesta i el mecanisme per mantenir-la parada i desparar-la (o disparar-la)*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 256.

Ítem, una sellaça[365] ab frascha.

Ítem, un breç.[366]

Ítem, una vinya a la Porta del Sas.

Ítem, un ort a la Vila del Bisbe.

Ítem, un graner prop Sent Lorenç, en lo qual ha tro a un caffiç d'ordi veyll, poch més ho menys.

Ítem, ha, en casa d'en Guillem de Moncada, un cubet e IIII vexellets e una tina e una trescoladora.

12

1376, març, 26. Lleida

Encant. *Encant públic dels béns de Guillem Ramon de Montcada, degà de la seu de Lleida. Fa de macip Arnau Calb.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M6_P4_C01. Full de paper de 30,5 cm per 20,5 cm. Paper amb alguna taca i les vores retallades. Escriptura cursiva gòtica.

Memoria encanti raubarum nobilis et pote<ntis> viri domini Guillelmi Raymundi de Montecatheno, decani Ilerdensi quondam, facti per eius manumissores et incepti die mercuri, vicesima sexta marcii, anni a nativitate Domini millessimo CCCLXXºVIº.

+ Primerament, una conqua d'aram, a·n Francesch Canet, prevere ... XXX ss. barchs.

+ Ítem, un lit de posts, a·n Arnau Calp, macip del encant ... V ss., III ds.

+ Ítem, uns ferros de cuynar, per a·n R<amon> Riau, prevera ... IIII ss., II ds.

+ Ítem, una loça ab esbramadora,[367] a·n Alaró ... II ss., VII ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

365. squinçada, *ratllat*.

366. *Bres: bressol. A la Catalunya de ponent trobem citat el mot bres, mentre a la Catalunya oriental predomina la paraula bressol. En un document de Cabrils, a la parròquia de Vilassar, de l'any 1451, es fa esment d'"I bresol de pressar [bressar] infant"*. P. BENITO, "Casa rural y niveles de vida en el entorno de Barcelona a fines de la edad media", a A. FURIÓ – F. GARCIA-OLIVER (eds.), *Pautes de consum i nivells de vida al món rural medieval (18-20 de setembre de 2008)*, Universitat de València, <http://www.uv.es/consum/textos.htm>, doc. 7.

367. *Esbromadora: llossa o escumadora; instrument semblant a una cullera rodona, plana i amb foradets, que serveix per a esbromar el brou, el vi, etc.* DCVB.

Ítem, II^os^ taylladors, a·n Arnau Alguer, canonge ... VI ss., II ds.

+ Ítem, dues cobertores de fferre, a·n Francesch Canet, prevera ... XVIII ds.

+ Ítem, dos canalobres de fferre de taula, a·n Gil de Salines, prevera ... XI ss.

+ Ítem, I scan[368] per seura al foch, a·n Rialp prevera ... XIX ds.

+ Ítem, I armari de ffust, a·n R<amon> Rialp, prevera ... XIX ds.

+ Ítem, una porta ab un banch, a·n R<amon> Rialp, prevera ... II ss.

+ Ítem, I^a^ taula de pi ab sos peus, a·n R<amon> Rialp, prevera ... XV ss.

+ Ítem, I taula sens peus, a·n R<amon> Rialp ... II ss.[369]//

+ Ítem, I^a^ taula ab sos peus, a·n R<amon> Rialp ... IX ss.

+ Ítem, un ster[370] de fferre \alias cavall/, a·n Anthoni Perpinyà, prevera ... VII ss., VI ds.

+ Ítem, una taula \de noguer/ ab sos peus, a·n R<amon> Rialp ... XII ss.

+ Ítem, I^a^ altra taula ab sos peus, a·n R<amon> Rialp ... III ss.

+ Ítem, I \seti de/ studi, ab sa taula, a·n R<amon> Rialp ... X ss.

+ Ítem, I^a^ caulera[371] a·n R<amon> Solà ... XLV ss.

+ Ítem, I^a^ canada, a ffrare Guerau Regnes ... III ss., I dr.

+ Ítem, I^a^ cadira de fust, a·n R<amon> Rialp ... III ss., VII ds.

+ Ítem, I^a^ marfagaça sens paylla, a·n Minis,[372] macip del encant ... XXI dr.

+ Ítem, I rayll per, a·n R<amon> Rialp, prevera ... XII ds.

+ Ítem, I bast, a·n Nicolau Çabater ... II ss., VI ds.

+ Ítem, I^a^ graylla, a·n Berthomeu Soler ... III ss., VII ds.

+ Ítem, I feristol de cuyro, a·n Maçanet ... III ss.

+ Ítem, I^a^ cadira de ferra, a·n Berenguer Marquès ... V ss.[373]

368. *Segurament escon.*
369. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: LXXXII ss., X drs. barch.
370. *Aster: suport per sostenir un dels caps de l'ast.* DCVB.
371. *Caldera.*
372. *Potser era un malnom del macip Arnau Calb o d'un altre macip.*
373. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: CXI ss. barch.

13

1377. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Joan Perpinyà, doctor en decrets, canonge i sagristà de Lleida. S'enumeren els objectes trobats a l'estudi, a la cambra del canonge i sagristà, a l'estable, a la cuina, a la sala major, al pati, en unes cambres situades prop del porxo major, en una recambra, a l'anomenada casa de la cera, novament a l'estudi (on hi havia llibres), en una altra cambra situada davant de la del difunt, al celler, al pastador i al celler major. També s'anoten les despeses que tingueren els marmessors. Així mateix, al final, es mencionen uns quants objectes més, especialment uns llibres, uns objectes d'argent i els béns tinguts en penyora.*

A Original perdut.

*B** ACL. Justícia, capsa P7_M6_P4_C01. Número: 14. Plec de divuit pàgines (de 30 cm per 22 cm); quatre fulls dobles de paper i un full senzill. Paper en bon estat. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'una mena de *R*, amb una creu al damunt (núm. 4).

Transuptum[374] inventarii bonorum que quondam fuerunt honorabilis Iohannis Perpiniani, decretorum doctoris, canonici et sacriste Ilerdensis. Examinatum cum suo originali.//

Copia inventarii bonorum venerabilis Iohannis Perpinianii, decretorum doctoris, sacriste Ilerdensis.

In studio

Primo, un *Mandagot*[375] scrit en pergamí, ab cubertes de posts ... fuit venditum, prout in compotus continetur.

Ítem, una caxa pocha ab candeles de sèu ... est in domo.

Ítem, un pareyll de cofres, los quals foren segellats ab un anell, qui és d'en Bartholomeu Colomer, qui està ab micer Miquel de Noya, en lo qual ha senyal d'àguila, lo qual se retirà mossèn Bernat ça Scala. Non erant dicti sacriste, quia Bernardi Peliceri erant, qui comandaverat dicto sacriste.

Ítem, un libre scrit en pergamí, ab cubertes meytadades, qui incipit: "Incepiunt constituciones feudorum", et in nigro: "Liber iste que anuente lecturi sumus". Fuit venditus, ut in compotus continetur.

374. *Afegit posteriorment,* MCCCLXXVII. *Una quarta* C, *ratllada*.
375. *Guillelmus de Mandagoto o Guillaume de Mondagot (†1321).*

Ítem, un feristol ... est in domo.

Ítem, un recolçador ... idem.

Ítem, un coxí[376] de peus ... idem.

Ítem, un canelobre de ferre ... est in domo.//[377]

In camera ubi decessit dictus dominus sacrista

Primerament, un arquibanc, lo qual fo segellat ab lo anell damont.

Ítem, una taula ... non erant dicti sacriste ymmo erant Ffrancischi Perpiniani, qui [...]verat dicto sacriste cum alia raupa.

Ítem, un cofre banch launat, lo qual fo segellat, ab \lo/ dit anell. Istum [...].

Ítem, \altre/ cofre encuyrat de cuyre de \bou/, segellat ab lo anel damont dit. Est in domo.

Ítem, una cadira redona. Est in domo.

Ítem, un<a> colgua ab son banch davant. Sunt in domo.

Ítem, un matalaf ab listes blaves e blanques. Iam est in alio inventario

Ítem, una cócera ... est in domo.

Ítem, un pareyll de lençols de lençs ... expletati sunt et rupti.

Ítem, una vànova prima. Est. Ítem, una flaçada barrada de borres. Iam est in alio inventario. Ítem, Iª vànova prima. Est in domo.

Ítem, un cubertor vermeyll, folrat de esquirols. Est.

Ítem, un oreyller, ab vetes blaves e botons redons als caps. Est in domo.

Ítem, un lençol oldà ... ruptus est.

Ítem, V peces de cortines verts ... iam sunt in alio inventario.

Ítem, una boneta ... est in domo.

Ítem, un stog de breviari ... est in domo.

Ítem, un carner ... est in domo.

Ítem, dos stivals ... non fuerunt inventi.

Ítem, una stora de peus ... rupta est.

<A l'estable>

Item, in quodam stabulo quedam mula pili bruni ... iam est in alio inventario.

376. *Amb titlla; potser* coxin.
377. *Al final de la pàgina,* in camera ubi decesit dictus dominus, *ratllat*.

<A la cuina>

Item, in coquina, XIII scudeles de fust ... rupte sunt.

Ítem, tres taylladós pochs, de fust … idem.

Ítem, II cuyllés de fust … idem.

Ítem, un olier[378] de terra ... idem.

Ítem, una cantarella de terra … idem.//

Ítem, un calfador d'aram ... est in domo.

Ítem, una giradora de ferre, de fust ... est fracta.

Ítem, una portadora d'aygua ... est fracta, in domo.

Ítem, un canelobre de ferre ... est in domo.

Ítem, un cetriyll ... est fracta, in domo.

Ítem, una canada de fust .. idem.

Ítem, una taula ... est in domo.

Ítem, una bromadora ... est in domo.

Ítem, una arqueta.

Ítem, en la sala major damunt

Primerament, un drap de parament, de lana, ab diverses figures e senyals ... est in domo.

Ítem, una taula bela, ab sos peus ... remansit in hospicio sacriste cuius erat.

Ítem, altra taula ab sos peus ... est in domo.

Ítem, un banch ... est in domo.

Ítem, un dreçador ... est in domo.

Ítem, un oratori ... idem.

Ítem, una tanaylla ayguadera ... fracta est.

Ítem, un bancal, ab diverses figures, pèl ras ... est in domo.

<Al pati>

Ítem, en lo pati, prop l'andador,[379] Iª taula ab sos peus .. est in domo.

NOGUERA

378. *Olier: recipient de vidre o de metall, de grossària manual, destinat a tenir-hi oli. En un document de l'any 1380 "Un olier de terra, un scudeller aull".* DCVB.

379. *Andador: podia ésser un lloc per on hom podia caminar tot al voltant d'un edifici o mur o bé podia ésser un corredor intern d'un edifici.* DCVB.

<En una cambra prop l'"andador">

Ítem, en una cambra prop l'andador que és prés[380] la segona finestra, que són vers les grades de la seu.

Primerament, una colga plena de paylla[381] … iam est in alio inventario, in lectis de [...].

Ítem, una goenga blancha, ab diversos colós als caps … idem.

Ítem, un pareyll de lençols, la un de lençs, squinçat, e l'altre de stopa... idem.

Ítem, un travesser ab diverses lestes ... idem.

Ítem, una goenga de borres, squinçada, de diverses colós … idem.//

Ítem, un seti blanch, ab son respatller de fust ... non erat dicti sacriste, quia Iohannis erat.

En la cambra prop lo perxe major erant sequentia:

I cofre … Anthoni Perpiniani erat.

Una colga plena de paylla … idem.

Un banch caxat … hospici sacristie erat et ibi remansit.

Un drap ab senyals de la reyna dona Alionor ... fuit venditus, prout in compotus continetur.

En la recambra aprés

Un lit de posts, ab sa màrfega ... iam est in alio inventario, cum lectis de Companys.

Un studi ab roda encaxada ... est Anthoni Perpinianii.

Un arquibanch gran, segellat ab lo dit segell, lo qual segell té mossèn l'artiaca de Ribagorça ... Anthoni Perpiniani erat.

En la casa de la cera

Una taula … Anthoni Perpiniani est.

Un banch … fractus est.

Una post ... idem.

Una caxaça ... idem.

Uns ferres grans … sunt in domo.

FUNDACIÓ NOGUERA

380. *Abreujat,* prs*, amb titlla; prop*.

381. *Normalment les colgues tenien palla, damunt la qual es podia posar la màrfega i els matalassos. El fet de no tenir palla s'assenyala expressament, per exemple, en un inventari del castell de Torre-serona fet l'any 1432: "una colga sens palla, en la qual ha hun quintar de lana, poch més o menys, entre blancha e negra". D'altra banda, les colgues solien ésser de fusta, tal com trobem documentat l'any 1432, a l'anomenada Casa de l'Onzè de Vallfogona: "una colga deffeta, de fusta de pi"*. J. J. BUSQUETA, "L'inventari de béns dels castells....", pp. 286 i 297.

Dos perols de fer cera ... fuerun venditi prout in compotus continetur.

IIII loces de fer cera ... idem.

Una caxaça de morts ... est in domo.

IIII brandons de cera ... fuerunt consu<m>pti in servicio sacristie.

Moltes candeles de cera, per a les lanternes ... idem.

<A l'estudi>

In studio, un *Decret* antich[382] ... Iohannis Castells erat.

Usatges de Barchelona ... fratris Ffrancischi Torellyes erant.

Una bíblia ... Dominici Rubey erat, fuit restituta.

Evangelis glosats ... sunt.

Un *Sisè* glosat ... est Anthoni Perpiniani.//

Instituta glosada ... fuit vendita prou in conpotum continuatur

Decretals glosades ... iam sunt in alio inventario.

Libre que comence: "Emanatio quedam", et cetera ... iam est in alio inventario.

Digestum[383] *Novum glosatum* ... iam est in alio inventario.

Decretales antique, glosades ... fuerunt vendite prout in conpotum continetur.

Un *Codi*, vestit de blanch, glosat ... iam est in alio inventario.

Constitucions et *Extravagants* ... sunt in domo.

Libellus Gotfredi[384] ... fuit venditus prout continetur in conpotus.

P<etrus> Beneti super Decretalibus ... idem.

Un libre que comence: "Quatuor virtutum [...]" ... in alio inventario est.

P<etrus> de Samsona super Decretalibus[385] ... fuit venditus ut apparebit in conpotus.

Un libre de paper que comence: "Probatur quod edicio" ... in alio inventario est.

FUNDACIÓ RODORA

382. *Una part dels llibres conservats a l'estudi de Joan Perpinyà, doctor en decrets, canonge i sagristà de Lleida, formaven part del* Corpus Iuris Canonici *(Decret, Decretals, Sisè, Constitucions, Extravagants), una altra part, força considerable, eren llibres de dret civil del* Corpus Iuris Civilis *(Codi, Digest, Instituta). També hi havia algunes altres obres notables, com els Usatges de Barcelona o unes Constitucions de Lleida, a part de diversos tractats, d'algunes obres litúrgiques (evangelis, unes consuetes de Lleida) i d'altres llibres. Sembla que algunes d'aquestes obres no eren seves i les devia tenir en préstec o en penyora.*

383. *Abreujat,* FF.

384. *Goffridus Tranensis o Goffredo da Trani (†1246).*

385. *Petrus de Samsona o Pierre de Sampson (segle XIII).*

Constitucions de Leyda … sunt.

Suma de Johan de Déu[386] ... Johannis Castells erat.

Un libre que comence: "Primo quod monaco" ... iam est in alio inventario.

Liber vocatus *Flores legum* ... Johannis Castells erant.

Digestum[387] *Vetus* glosat ... fuit venditus, prout in apoca continetur.

Casus Bernardi super Decretalibus[388] ... fuerunt venditi, prout in apoca continetur.

Concentus de ordine iudiciarii ... Anthoni Perpiniani erat.

Un libre que comence: "Quit sit artificium", in rubro ... iam sunt in alio inventario.

Un *Gotfredus* ... nunquam habuit.

Libre en paper de *Sermons dominicals* ... sunt Anthoni Perpiniani.

Libre de *Istòries scolàstiques* ... ecclesie Ilerdensis sunt restitute.

Un libre de paper *Consuete Ilerdensis* .... Anthoni Perpiniani est.

Un libre que comence: "Quam ut ayt Iheronimus" … idem.

Un libre de comptes en paper ... rectoris de Stavaris sunt.

Studi ab tres rodes ... est in domo d'en Tristany.//

In la casa[389] *davant la cambra on geye lo defunt, trobam ço que·s seguex:*

VIII paveses ab senyal de castel e II glavis[390] in lança … sunt in domo.//

Un sach de farina ple.

Un bacó de carn salada.

Un lart ... fuerunt exp<e>nsi in domo.[391]

Un foguer de ferre, redon, migancer ... est in domo.

Una taula, ab los peus contiguus ... idem.

Una caxa ... Guillem Montaneri erat.

Un matalaf gran ... iam est in al<i>o inventario.

Una jàcera ... remansit in hospicio sacristie.

386. *Joannes de Deo (c. 1200-1253).*
387. *Abreujat,* FF.
388. *Bernardus Compostellanus (†1267).*
389. cambra, *ratllat i corregit*.
390. *Glavi: llança amb ferro llarg i amb el tall corbat a un costat, com una ganiveta*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 310.
391. *Fa referència a aquesta anotació i a les dues precedents.*

Un taulell de taules, ab ses taules blanques e negres … sunt in domo.

<Al celler>

En lo celer, primer, II vexels grans, ab hun poch de vi en la hun ... bibimus vinum.

Un carratell ... vasa remanserunt in hospicio sacristie, quia dicti hospici erant.

Una tanaylla ab un poch de vi semoscat[392] … idem.

En lo pastador

Una pastera … est in domo.

Una caxa que estave sobre lo vas de la rehyna ... idem.

Dos taulells ... fracti sunt.

Dos sedaçs ... idem.

Un creol ... est in domo.

Una daracha[393] ... Lodovici de Castri est.

<Al celler major>

En lo celer major, una tona plena de vi ... agra era, et remansit in hospicio sacristie in posse d'en Lohís de Sant Martí.

Altra tona buyda ... remansit in hospicio sacristie.

Una tina ... idem.

Una bóta ... est in domo.

Altra bóta ... fracta est in domo.

Una alcoylla[394] gran … est Anthoni Perpiniani.//

Una tineta ab solages de forment desús ... remansit in hospicio sacristie et solages comendavit guo[...].

Una portadora de paheria, plena de solages de blat ... idem portadora fracta est in domo.

Una tenaylla ab vi ... bibimus vinum; vas est in domo.

Altra tina ... remansit in hospicio sacristie.

VI posts grans de fust ... sunt in domo.

FUNDACIÓ NOGUERA

392. *Vi moscat: moscatell. A l'*Spill*: "Moscats e grechs | e fort fins vins"*. DCVB.

393. *El mot* darga *prové de l'àrab* ad-daraqa. DCVB. *Una darga era un escut africà en forma de dos ovals superposats, format per diversos cuirs —d'antilop o de bèsties de pell semblant— adherits o cosits, el qual se subjectava directament amb la mà. Totes aquestes característiques la feien molt manejable*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 290.

394. *Ancolla: vas en forma d'alfàbia o de gerra, de terrissa o de vidre.* DCVB.

Una archa gran, ab una fanequa de farina, poch més o menys … est in domo ex[...] farina.

Altra archa gran ... remansit in sacristia.

Un candalobre redon, de ferre, gran … est in domo.

Un garbell … fractus est.

Una tenaylla … est in domo.

Una tina ... est in domo.

Un carratel ... remanserit in hospicio sacristie.

Un cup ...[395]

Una bóta ... est fracta, in domo.

VIII cartrons … consumpti sunt.

Hec sunt debita que debet dominus sacrista Ilerdensis ut asseritur.[396]//

Hec[397] *sunt expensse facte racione sepulture venerabilis domini Johannis Perpiniani, sacriste Ilerdensis:*

Primo, pro tribus libris candelarum, pro extrema uncione ... VI ss.

Item, canonicis et clericis, qui interfuerint extreme uncioni.[398]

Item, XII presbiteris qui vigilarunt ad corpus de nocte ... XXIIII ss.

Item, pro panno auro, pro sepultura eiusdem defuncti ... XXX flo.

Item, pro panno nigro dicte sepulture ... XX ss.

Item, pro vestimento quod portavit dictus defunctus ... C ss.

Item, pro secularibus ciro[...] comissa femoralibus novis ... XXIIII ss.

Item, confratrie Sancti Laceri Sancte Marie sedis, inter ambas ... XXX ss.

Item, pro tumulo faciendo et cista ... XXV ss.

Item, pro pulsacione campanarum, pulsatori ... L ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

395. *Espai en blanc.*

396. *No ho hem transcrit. Entre aquests deutes s'esmenta, en primer lloc, el que devia el sagristà a la marmessoria de Ponç de Bonmacip* ("Poncii de Bonmacip, quondam canonici Ilerdensis"), *les 40 lliures prestades per Guillem de Lluçars* ("Guillelmo de Loçàs, mercatori Ilerde quos promisit solvere tempore nuptiarum"), *les 45 lliures i 10 sous, degudes al banquer Ramon Ferrer* ("Raimundo Ferrarii, campsori Ilerdensis, prout aparet in compotiis suis"), *etc.*

397. *Al cap de dues pàgines s'esmenten les despeses, que hem cregut interessant transcriure.*

398. *No s'esmenta cap quantitat.*

Item, pro cereyo[399] dicte sepulture, que fuerunt VIII^to^, quilibet ponderis XV librarum, que sunt in suma CXX libras, que valet ad XVIII denarios pro libra ... IX lls. jac.

Item, pro obsequis et missis que fuerunt celebrate in die obitus dicti defuncti.[400] Item, elemosina in die sepulture et novene ... XXII ss.

Item, solucione et novene canonicis et presbiteris et benefficiatis dicte sedis ... VIII lls., X ss.

Item, oblacioni predicte novene.[401]

Item, quadam techa lignea que fuit ponita in tumulo dicti defuncti ... II flor.

Item, sartoribus pro raupiis faciendis et aliis necessariis ... LX ss.

Ítem, per baxar lo drap ... XVI ss.

Item, Arnaldo Algueri, capellano Sancti Petri, pro trentenaris ... X ss.[402]//

Hec[403] *sunt bona que non fuerunt posita in inventario facto de bonis domini sacriste per dominos de capitulo:*

Primo, de anno Domini M°CCC°LXX°VII° et VIII° et nono et octuagesimo, de colecta bladi ipsorum annorum sunt centum viginti caficia frumenti ad mensuram Montissoni ... fuerunt vendita prout in conpotum continetur.

Item, sunt LXX caficia ordei, ad menssuram Montissoni ... idem.

Item, avena decem caficia, vel circa, in civitatis Ilerde ... expedit mula et roncins prout in conpotum continetur.

Item, III caficia, vel circa, millii ... idem, ut in conpotum continetur.

Item, frumentum Ilerde II caficia vel circa ... idem.

Item, ordei unum cafficius, vel circa ... idem.

Ítem, una mula, en la qual són deguts XLVIII florins ... fuit vendita ut continetur in conpotum.//

Item, VII rocins ... fuit venditus ut in conpotum continet.

Item, trobam L sous jaccenses. ... fuerunt expresi, ut continetur in compotum.

399. *Lectura dubtosa.*
400. *En blanc.*
401. *En blanc.*
402. *Al peu de la pàgina,* Summa: LI ll., V ss. *A continuació, en la pàgina següent, hi ha anotats altres deutes.*
403. *Escrit a continuació de l'apartat de les despeses.*

Sic sunt libri:

Primo, *Decretales*[404] ... fuerunt venditi, prout in compotum continet.

Item, *Sextus*[405]

Item, *Clementines* ... idem.

Item, *Decretum* ... idem.

Item, *Summa Hostiensis*[406]... idem.

Item, *Rossarium*[407] ... idem.

Item, *Innocencius*[408] ... est in domo.

Item, *Hostiensis* ... fuit venditus.

Item, *Hugo*[409] ... idem.

Item, *Speculator*[410] ... idem.

Item, *Novella* ... idem.

Ítem, *Bíblia* ... idem.

Item, *Johannina*[411] ... idem..

Item, *Guillelmus de Monte Lugduno*[412] *ac aliis lecturis super Clementinis* ... idem.

Item, *Addiciones Speculi*, in papiro ... idem.

Item, *Inforciatum* ... idem.

Item, *Digestum*[413] *Novum* ... idem.

Item, *Ardiachonus*[414] *super Sexto, Raimundi Ffayerii* ... erat.

Item, *Johannes*, in papiro, tenet en Solanes.

Item, *Sacramentale Guillelmi de Monte Lugduno* ... est in domo

Item, breviarium ... est in domo.

Ítem, III libres de paper ... fuerunt venditi.

FUNDACIÓ

404. *La majoria dels llibres es poden relacionar amb el dret canònic (Decret, Decretals, Clementines, Sisè o* Sextus*), amb el dret civil (Codi, Inforçada, Digesta Nova), i amb la Bíblia*.

405. *També fou venut, juntament amb les Decretals*.

406. Summa Hostiensis super titulis Decretalium, *obra d'Henricus de Segusia o Enrico da Susa (c. 1200-1272).*

407. *Guido de Baysio o Guido Archidiaconus (†1313).*

408. *Potser Innocenci IV o Sinibaldo Fieschi (c. 1190-1252).*

409. *Potser Hugonis Cardinalis (†1263).*

410. *Guillelmus Durantis o Guilhem Durand (c. 1230-1296).*

411. *Johannes Friburgensis o Joan de Friburg (c. 1250-1314).*

412. *Guillelmus de Montelauduno o Guillem de Montlauzun (†1334).*

413. *Abreujat,* ff.

414. *Abreujat,* Archus. *Guido de Baysio o Guido Archidiaconus (†1313).*

Ítem, I libret de pergamí ... idem.

Ítem, un *Di<no>, De regulis iuris* ... idem.

Ítem, un *Codi*[415] ... idem.//

Ítem, VI draps d'or, dels quals n'i a dos que són de [...], la quarta part als ornaments ... datur conpotum, in conputum.

Ítem, III oles de coure, la Iª gran ... sunt in domo.

Ítem, I morter de coure ... idem.

Ítem, una paella ... est.

Ítem, taça ... est.

Ítem, I bací ... est.

Ítem, II asts et alia hostilia[416] minuta coquine ... sunt.

Ítem, II piguers[417] de estany, grans ... sunt..

Ítem, II pitxels petits ... sunt.

Ítem, III matafaf, IIII travessers ... sunt.

Ítem, I flaçada de borra ... est.

Ítem, I fre e sella ... fuit vendita cum mula.

Ítem, III pareylls de lençols ... rupti sunt.

Ítem, II pareylls de tovaylles ... sunt in domo quia rupte.

Ítem, II pareylls de tovayllons ... idem.

Sequitur argentum ... totum fuit venditum et redemptum prout in conpotum continetur, sed non aliquid solutum domine matri mee, nisi prout continetur in conpotum.

Primerament, II taças d'argent, grans, daurades.

Ítem, II taces daurades, miganceres.

Ítem, IIII taces blanques.

Ítem, V scudeles.

Ítem, VI platells.

Ítem, VI grealets.

Ítem, una spa[418] garnida d'argent.

Ítem, VI cuyllers.

Tot aquest argent té madona sa mare, en penyora, per LX lliures,

FUNDACIÓ NOGUERA

415. *Dino de Mugello (†1320).*
416. *Adaptació al llatí d'una paraula catalana. Ostilles: eines, atuells.* DECLC, *IV, 821.*
417. *Pitxers*.
418. *Espasa.*

les quals li devia lo sagristà, que avia pres de la heretat de son frare, en Francesc Perpenyà, del qual madona és heretera.//

Té en Ramon Ferrer, cambiador[419] de Leyda, en penyora, IIII scudeles d'argent ... fuit ve[nditi] et rede<m>pti.

Ítem, II pitxels d'argent, los quals té penyora en Jacme Cerdà ... idem.

Ítem, té, lo dit en Jacme Cerdà, III scudeles d'argent, per lo drap que·n avem pres per vestir[420] ... idem.

Ítem, V cortines blaves, de tela ... sunt in domo.

Ítem, I axaló[421] blau ... idem.

Ítem, dos banchals ... idem.

Ítem, II lits per a companys ... dedit [...] Blanchie nepot[...]

Ítem, I lit de la sagristia ... remansit in sagristia.

Ítem, I lit de la torre ... remansit in turri.

Ítem, Iª caldera ... est in domo.

Ítem, X brandons de cera vel circa ... fuerunt venditi ut continet in con<potum.>

Ítem, vestedures. Primerament, I mantó de Melines, folrat de vays, ab capiró ... fuit venditus.

Ítem, gramaya de Melines, folrada de vays, ab capiró ... idem.

Ítem, I mantó blau scur ... recepit Anthonius.

Ítem, Iª gramaya de Melines, ab caperó, forrada de tafatà ... est in domo.

Ítem, II garnatxes[422] de Melines, folrades de sendat ... recepit Anthonius.

Ítem, Iª gramaya de leonat, de Melines, sens folradura ... idem.

Ítem, Iª capa de cor, ab vays ... idem.

Ítem, Iª almuça folrada de vays ... idem.

Ítem, I sobrepeliçs e II almexies ... idem.

Ítem, Iª çamara de morat, forrada de negre, ab caperó ... idem.

419. *És interessant l'esment d'aquest canviador de la ciutat de Lleida, qui molt probablement es dedicava al canvi de monedes.*

420. *Lectura dubtosa.*

421. *Xaló: teixit de llana que fabricaven a Châlons, ciutat de França.* DCVB.

422. *Garnatxa: vestit que es portava damunt la gonella. A les* Ordinacions de Pere III *(any 1357) diu: "e sobre aquesta gonella vestes una vestadura qui es appellada garnatxa, la qual sia feta de vellut vermell e de drap d'or a senyal nostre reial, e sobre aquesta port e abrich-se un mantell".* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 32.

Ítem, altres vestedures veyllas, de pocha valor ... fuerunt date a [...].

Ítem, VII alnes de Melines, vermeyllas, que staven sobre lo moniment[423] de la regina ... fuerunt facte vestes.

Item, sunt alia minuta, axí com frascas, fusta, archas modici valoris, que scribere esset pocius laboriosum quam vale.[424]

Ítem, I balesta ab son croch[425] ... fuit vendita quod continetur in conpotum.

Ítem, IIII tanaylles olieres ... sunt.

14

1381, setembre, 19. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns trobats a la casa de la sagristia de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes que hi havia a l'entrada, al celler major, a la sala superior propera al porxo, a l'andador, a la cambra de sobre, a l'estudi, al celler petit i al rebost que hi ha prop del celler major.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Quatre pàgines (un full doble plegat) de 31 cm per 18,5 cm. Paper de poca qualitat, amb tot el marge dret del full tacat per la humitat.

Inventarium de inventis in hospicio sacristie.

Die XIX mensis septembris, anno a nativitate Domini MºCCCº LXXXº primo, venerabiles Raymundus Pastor et Bernardus de Vallonga, canonici ecclesie Ilerdensis, fecerunt inventarium, de mandato reverendi domini episcopi et capituli dicte ecclesie, de bonis inventis in hospicio sacristie ipsius ecclesie, instante discreto Raymundo Faeyner, subsacrista dicte ecclesie.

<Entrada de la casa i dels cellers>

In introytu domus, VII pedres carratals[426] invenimus.

423. *Monument, sepultura*.

424. *És interessant que s'assenyali que restà sense inventariar un conjunt de coses menudes que hauria estat més car de descriure-les que allò que valien i, segurament, allò que se'n podia obtenir en un encant*.

425. *Croc: ganxo de ferro que el ballester duia penjat al cinyell, a sota del ventre, i que, en acotar-se, travava a la corda de l'arma, per a estirar-la fins a la nou en adreçar el cos, tot empenyent la ballesta cap avall amb un peu dins l'estrep per a parar-la*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 287.

426. *Carretal: apte per al pas de carretes o bé biga (i potser també pedra) de certa mida. DCVB*.

Primo, in introitu cellariorum, una trabea sive jàcera nova, magna.

<Celler major>

In cellario maiori, I cup de L a LX somades, ab sa canal e pisador.

Ítem, II tones, la una de tenguda de CC migeres e l'altra de CLX migeres, poch [més] ho meyns.

Ítem, I tonelet corcat.

Ítem, Iª arcaça per tenir farina.

Ítem, I troç de fust, per a truya[427] de seyn.//

In sala superius, prope porticum

Iª taula ab tres peus.

IIII banchs de fust, encaxats.

<Andador>

En l'andador, II ba<n>chs de fust, encaxats.

<Cambra dessús>

En la cambra dessús, prop lo porxe, II banchs de fust, encaxats.

<Cambra del studi>

En la cambra del studi, dejús, II banchs de fust, encaxats.//

<Celer poch>

En lo celer poch, dues tones de tenguda de cent cinquanta migeres, poch més ho meyns cascuna.

En la cambra ho rebost, prop lo celer major, a mà dreta con hom entre:

Iª tenaylla vinadera, de tenguda de X ha XII cantes, poch més ho meyns.

Item, in quolibet portali et qualibet finestra sunt janue.

Item, dominus Antonius Perpiniani, canonicus, tradidit discreto Raymundo Faeynerii sis claus portarum ipsius hospicii, cum pannis et forreyllats stantibus in ianuis.

Que fuerunt acta die et anno predictis, presentibus testibus ad predicta specialiter vocatis et rogatis, discreto Raymundo Monerii, Petro

427. *Truja: tremuja de campana. Actualment aquest nom es conserva a la regió de Tortosa i al País Valencià. En un document de València de l'any 1472: "Guarnir la dita campana de sa truja, ab ses baldes, corrons, anelles e tota sa ferramenta". La tremuja d'una campana era una peça de fusta (com és en aquest cas) o de metall, de forma aproximadament trapezial, que, unida per baix a les anses d'una campana, serveix per a sostenir-la i fer-li de contrapès en ventar-la.* DCVB.

Palacii et Petro nepote, presbiteris beneficiatis in ecclesia Ilerdensis.//[428]

15

1381, octubre, 22. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns trobats a la casa de Guillem Ramon, rector de la parròquia de Sant Gili de la ciutat de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la sala i a la cambra.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Plec de quatre pàgines (un full doble) de 31 cm per 18 cm. Escriptura gòtica cursiva poc acurada. Tota la banda dreta de les pàgines molt desfeta, amb moltes paraules il·legibles. Només hi ha escrita una pàgina i mitja.

Inventarium bonorum Guillelmi Raymundi. MCCC[LXXXI].

Die XXII mensis octobris, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXX primo, discreti Arnaldus d'Alins, prior confratrie sedis Ilerdensis, et Raymundus Pelicerii, prior confratrie Sancti Salvatoris pauperum clericorum civitatis Ilerdensis, ut priores et pro quibusdam sumptibus factis per ipsos in sepultura discreti Guillermi Raymundi, rectoris condam ecclesie Sancti Egidii ipsius civitatis, qui predicta die fuit sepultus, fecerunt inventarium de bonis que invenerunt et fuerunt dicti Guillelmi Raymundi, ut sequitur:

<*A la sala*>

Et primo invenerunt, in hospicio quo inhabitabat d[ictus] Guillelmus Raymundi, in sala, hun scan ho seti.

Ítem, una taula de una post ampla, ab sos peus que [s'i] tenen.

Ítem, I banch de fust.

Ítem, una archa pintada, ab se<n>yal de cabra e de [...], negres e grogues, e ere cuberta ab I [... de] cànem, de poca valor; en la qual <archa> eren ornaments de [...] esglea de Sent Gili.[429]

Ítem, I seti apelat scan.

Ítem, Iª taula, ab sos peus que·s tenen.

Ítem, I scaquer.

Ítem, Iª taça.

Ítem, Iª correya de cuyro, ab Iª bossa, en la qual avie malla jaquesa e tres pugeses e dues pedretes de vidre.

428. *A la pàgina del darrere de tot hi ha un text relacionat amb el pagament d'una quantitat, ratllat i esvanit, especialment a tota la banda esquerra.*

429. *Parròquia de Sant Gili, situada al nord de Santa Magdalena de Lleida, fora muralles.*

Ítem, unes *Hores de la Creu*.[430]

Ítem, I servidor de taça de ferre, ab peus.[431]

Testes: Raymundus Amorós et Johanes Ribera, civitatis Ilerde.//

En la cambra

II lançols de poca valor.

I matalaf de poca valor.

Ítem, dos pedaços de guenga.

Ítem, Iª gramayllaça morada, ab pena.

Ítem, I lit de posts, de poca valor, ab sa màrfega, de poca valor.

Ítem, una cota de tanat,[432] ab pena de conils, la qual dehien que té lo pelicer a adobar la pena.

Ítem, I peliçó.[433]//

16

1383, maig, 6.[434] Lleida

Inventari. *Inventari de les robes i dels béns trobats a la casa d'Arnau Odalguer.*[435] *S'esmenten els objectes trobats a la cambra (només s'ha conservat una part del text), a la recambra, en una estança propera a l'estudi, en una altra situada prop dels Profetes (segurament a la Seu), al porxo, a la cuina, al menjador, a l'andador, en una cambra propera a la del difunt, en quatre cambres més, a la cuina, en una altra estança, a la cuineta inferior, al rebost, a la botiga, al pastador i a l'espai que era emprat com a pabordia. També es mencionen les robes i els béns del difunt que tenia Pere Argençola.*

FUNDACIÓ BOFILL

430. *Posteriorment, s'ha passat ratlla a la línia. Era un llibre d'hores.*

431. *Podem suposar que aquest servidor era un recipient i no podem pas descartar que no fos un orinal.* DCVB.

432. *També pot ésser* tanat, *tenat, de color moradenc, vinós o ros fosc.* DCVB.

433. *Pellissó: actualment, a l'Alt Empordà, era un jaquet curt de pell d'ovella sense tondre, generalment sense mànigues, que solien portar els pastors. En un document de l'any 1388: "Pelliçó de pell blanca".* DCVB. *Al final del text,* [...] die tercia mensis novembris, anni suprascripti [...] quod inquantum tangebat prefatas confratrias [...] habebant inventarium presentes pro cancellato [...] testibus discretis Bernardo Gibert et Raymundo Maso, presbiteris beneficiatis in ecclesia Ilerdensis.

434. *No podem descartar la possibilitat que comencés abans, potser el dia 5 de maig. Només tenim una data, escrita tanmateix gairebé al final de l'inventari.*

435. *Trobem* Agerri *i, en un paper petit,* Oalguerii. *Tant podria ésser Algerri o Gerri, com Alguer o, més aviat, Odalguer.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Quadern de vint-i-dues pàgines (fulls dobles plegats i cosits) de 31,5 cm per 19,5 cm. Paper de mala qualitat. Tot el costat dret dels fulls està molt tacat i malmès. Fulls trencats i desordenats. Per aquest motiu, hem posat el text de la roba al final, d'acord amb l'ordre que segurament hi havia quan es redactà el document. Després de l'inventari hi ha copiat l'encant (doc. 17).

Unes[436] çabates romes e tapins.
I banch de la colga.
Uns stivals.[437]
I martel ab lo mànech lonch.
I fogeret de ferre, ab son apareyll.
I orinal ab coha.
I cerboyx[438] morat.
En la recambra
IIII archs de fust.
III trossos de fre; diu en Pericó que seus són.
II streps ab sos cambals.[439]
II banchs de tenir odres.
II mànegues de maylla; diu en Pericó que sue[...].
IIIes maletes de cuyro; en Pericó se'n té una.
II camberes ab cuxeres de ferre.
II cambes de ferre.
I[a] alyava[440] ab XIII[441] flexes.
I capmayl[442] de maylla.
Uns sperons.

436. *Manquen les primeres pàgines.*

437. *Estival: era una bota alta.* DCVB. *Era un calçat que podien portar els cavallers, que podia ésser molt ornat i que també podien calçar gent treballadora.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 54.

438. *Serboix: barret de forma triangular, usat pels moros i també entre els cristians. En el* Llibre del mostassaf de Mallorca, *un document de l'any 1392, s'esmenta: "Aporten en la plassa del Moll de Malorques, cotes, capirons, capes, calces, cerboxos, camisses, bragues, capells [...] e altres robes".* DCVB.

439. *Gambal: cadascuna de les corretges que sostenen els estreps de cavalcar.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 306.

440. *Aljava: buirac.*

441. *Lectura dubtosa.*

442. *Capmall: defensa de malles que protegeix el cap, part del rostre, el coll i la part superior del pit i de l'esquena del guerrer.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 276.

I embut de mesurar vi.
Iª cofa[443] de capel iubat.[444]
Iª candalera.
I panistre de verga blancha, ab scriptures sens an.
II taules, la una ab sos peus.
Iª panistraça ab scriptures.
Iª soga de puyar pedres de la obra de la seu; dien que [...].
En la casa prop del studi
I lit gran de posts, ab sa màrfega plena de p[alla].
I banch.//
II scans.
[I ban]cha, ab I tapit poch, dessús.
[I mar]tel, ab mànech lonch, de fust tot.
[I serra ...], I daracha.[445]
[I setra g]ran, en terra.
[I ...] blau damunt lo lit.
[I balesta.][446]
[...] dels profetes.
[...] scaqueyada de ju<n>ch marí, bela fort.
En la casa prop del Profetes
[I bancha g]ran de fust.
[I pan]istra plena de lana.
[II mà]rfegues.//
<En lo porxe>
En[447] lo porxe, III taules e I cartró bugader.

FUNDACIÓ NOGUERA

443. *Cofa d'armar: còfia, casquet de ferro, tela, fusta encuirada o cuir reforçat amb ferro, que es duia davall l'elm, damunt o davall l'asberg o el capmall.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 281.
444. *Capell jubat: casquet de cuir folrat de roba que es posava davall un altre casc de ferro*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 276.
445. *Darga: escut.*
446. *Aquestes són les úniques paraules que podem intuir de cinc o sis ratlles il·legibles*.
447. *Comença un full doble, en força mal estat de conservació, cosit amb els primers fulls*.

En la cuyna

II mortés de pedra, la hu gran, l'altre mi[gancer].

I ferres.

II taules.

II tenaylles.

II cetres d'aram, trencades.

V cantes.

Iª banca bugadera.

I banchs.

Iª scudela de fust e II taylladorets.

II grealets de fust.

II canterels de tenir oli.

En lo menyador

Dues taules ab sos peus, levadices.

En l'andador

Iª scala de VIII graons.

I scan.//[448]

[En la] cambra prop aquela, hon jau lo cos

[I taula gran] e grossa ab sos peus levadiçs.

I arquibanch [...]; dien que és de na Violant.

En la cambra dessús la d'on jau lo cos

[... I colga gran], ab sa màrfega plena de paylla, de na madona Violant, que [són ...] dona.

[I ...] colga; diu que axí matex lo li donà.

En la cambra aprés

[I ...] roda e son banch.

[En l'alt]ra cambra

[Iª ... a]b amenles.

[I lit de po]sts ab Iª màrfegaça; diu madona Violant que seu és.

FUNDACIÓ NOGUERA

448. *En un petit tros de pergamí (14,5 cm × 7 cm), inclòs enmig del plec de paper d'aquest inventari,* Labores super bonis Arnaldi Oalguerii. Primerament, de dos inventariis ... L ss. Ítem, de IX dies que hi fiu ... XLV ss. Ítem, de XIII cartes de forma mayor, a for de XII diners ... XIII ss. Ítem, per Iª carta de hun sac, que tornà al pebordre de mayg ... II ss. Ítem, me devie ... VI florins. Ítem, per XII àpoques ... VI ss.

[En l'a]ltra cambra
[I col]ga bela, nova; diu en Pericó d'Argençola que sua és.
[I] taula ab sos peus.
[I] cadira.
<En la cuyna>
En la cuyna,[449] \Iª taula/ clavada ab sos peus.
Iª taula gran[450] clavada, ab sos peus que·s tenen.
I banch gran.
I arquibancaç.//
En la casa aprés
Iª tauleta redona, ab son balador.
Iª post de fust.
En Iª cuyneta daval
Iª gàbia de verges de ferre e altra [...].
Iª porta.
Iª rodeta de studi.
I panistre gran, de verga blancha.
I banch.
En lo rebost
Iª archa; dien que d'en Guillem d'Alendir és.
I arquibanch.
Iª panistra; diu na Violant que sua és.
Iª taula.
Iª ampola e Iª taça de vidre.
I petxel.
En la botiga
II tenaylles ab Iª alcoylla, olieres, sanceres.
Iª sbromadora de ferre.
Iª bacina de lautó.//
[En lo] pastador
[Iª pastera.]
[Iª ... sela ...] Iª sela de caval.

449. damunt, *ratllat*.
450. gravada, *ratllat*.

FUNDACIÓ NOGUERA

[I ...] faneques de segon, poch més ho meyns.

[I ...s]egon II faneques, poch més ho meyns.

[...] dues faneques de farina, poch més ho meyns.

[I taylador gran.][451]

En la casa de fer serví a pebordria

[Iª sa]cha gran de tenir civada.

[Iª ta]ula gran ab sos peus levadiçs.

[I ... b]arotelador[452] de fust.

[I ta]ula uniça[453] clavada.

I porta.//

Die sexta mensis may, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXX [tercio], discretus Petrus Argençola tradidit discreto Francisco de [...], presbitero beneficiato in sede Ilerdense, raubas sequentes et [...].[454]

I arquibanch.

II capes de cor.

I caperó morat, forrat.

Uns stivals.

I feol.

I birret.

I caperó blau.

I caperó blanch, forrat de tafatà.

I caperó morat, forrat de Melines, ver[mell].

Iª almuça negra, forrada de tafatà.

Iª almuça blava, forrada de vays.

Iª vànova de poca valor.

Iª spasa.

II matalafs.

I cofre de capelà, ab I drap de barber.

FUNDACIÓ NOGUERA

451. *Al llarg d'unes deu ratlles és gairebé l'única paraula que es pot intuir. A la línia de sota, al final,* dien que la hu és d'en Matheu Pelicer. *I, més avall, a la dreta,* ab son colar.

452. *Lectura dubtosa. Potser amb relació a barutell, sedàs.*

453. *Unís: massís. En un document de Santa Coloma de Queralt, de l'any 1436: "Una taula gran ab vorles e peus uniços. [...] Una taula petita ab vorles e peus uniços, sotil".* DCVB.

454. *A continuació,* Arnaldi Agerri, *afegit posteriorment.*

Altre cofre simple.

I breviari.

I traverser de poca valor.//

17

1383, maig, 6 – juny, 1. Lleida

Encant. *Encant dels béns d'Arnau Odalguer, venuts a la plaça de la Suda de Lleida, fet per Tomàs Rubió, corredor públic. També actuà com a corredor Bartomeu Rubió. Joan Mercer fou el macip de l'encant. Es van vendre nombrosos llibres.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. A continuació de l'inventari dels béns que havien estat d'Arnau Odalguer (doc. 16). Paper de mala qualitat. Tot el costat dret dels fulls on hi ha escrits els encants és molt tacat i malmès.

Die sexta mensis may, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXX tercio, fuerunt vendita hec que secuntur in platea [Çute ...], per Thomasium de Robió, cursorem publicum, [et recepit] pecunias Franciscus de Podio, presbiter beneficiatus in sede Ilerdense.

\+ Primerament, I matalaf, al sagristà ... [... ss.]

\+ Ítem, altre matalaf squinçat, a él matex ... [XII ss.]

\+ Ítem, I travasser squinçat, a él matex ... IIII ss., VI ds.

\+ Ítem, Iª vànova squinçada, a él matex ... III ss., VI ds.

\+ Ítem, dos cofres, la hu per capelà, plegadiça, e altre simple, a·n Johan de Peralta, ab I drap de manill[455] ... [...]

Ítem, I arquibanch, a·n Miquel Barrufó ... VIII ss., VI ds.

\+ Ítem, uns stivals, a·n Miquel de Noya ... [...]

Ítem, Iª almuça blava, ab pena de vays, a·n Vicent Gavarró ... XII [ss.]

Ítem, Iª almuça negra, ab tafatà, a·n Pere Celui ... III ss., [...]

Ítem, Iª almuça pocha, forrada, e I birret, a·n Domingo de Vilanova ... V ss., [I dr.]

455. *Manil o mandil: peça de drap que s'usava com a davantal o tovallola. En un document de l'any 1437: "Un mandil de bordet scacat, usat. Ítem, un parell de mandils de fustani brodat, barrats de fil blau, nous"*. DCVB. *És interessant, però, un document del Berguedà, de l'any 1383, en què es diu "sex lançolets sive manils d'i<n>ffant, sotils"*. M. D. SANTANDREU, *La vila de Berga...*, p. 376.

+ Ítem, I caperó blanch, forrat de cendat vermeyll, a·n Pere Celarç ... IX ss.

Ítem, altre caperó morat, \forrat/ de vermeyll, al corredor ... III ss., VI ds.

Ítem,[456] altre caperó morat, forrat de Melines vermeylles ... XXI ss.[457]//

[Ítem, I cap]eró blau scur, a·n Pere Veciana ... IX ss.

Ítem, [I capa] de cor negra, forrada de vays en lo [cap], a·n Arnau ça Era ... XLII ss., VI ds.

Ítem, altra capa de cor, forrada de vays en lo cap, tota ti<n>yada ... XXVII ss. jaqs.

Ítem, I breviari, a·n Ramon Ponter ... XVI llrs. jaqs.

Ítem, [I ...], a·n Bernat Vidal ... XXV ss. jaqs.[458]//

Ítem, IIII flexes e I matraç, ab son tenidor [...] de fust, a Lopiyllo ... [...].

Ítem, scachs e taules, ab I maçapà, al sagri[stà] ... VIII ss., III ds.

Ítem, unes formes, ab frasca, a Lopiyllo ... III ss.[459]

Ítem,[460] I borraç poch, a·n Jacme Aragonès ... II ss., VI ds.

Ítem, I coxí blanch, a·n Gavarró ... [...] ss., VI ds.

Ítem, unes beaces[461] ab Iª ferrera[462] \e I carneraç/,[463] al degà ... [IIII ss ...]

Uns grilons, I strep, II claus, Iª paleta, [I] tinter de pedra, a Johan Mercer, macip del en[cant] ... VII ss.

---

456. *Al marge esquerre,* No·s vené.

457. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: CCXCII sous, I diner. CCCI sous, I diner. CCLXX sous, I diner, *ratllat*.

458. *A sota,* Summa major [...] barchn., CCCXLIII ss., VII ds. [Ítem, altra part ...] de jac. CCCLXXII ss. Summa [...] omnium receptarum suprascriptarum ... DCI ss. jacc. et unum barchn., quos debet tornare dictus Franciscus de Podio. Item, de[...] pro expensis factis in petendo dictam quantitate per [...] Compayn ... VII ss. jacc.

459. *Lectura molt difícil.*

460. *Al marge esquerre,* notari.

461. *Beaces: conjunt de dues bosses unides per damunt amb una corretja o llatra que es posa sobre l'esquena d'una bèstia, de manera que pengi una bossa a cada costat de l'animal. En documents medievals: "Unes beaces ab son pany" (any 1410), "Unes beaces auforgueres" (Santa Coloma de Queralt, any 1461), "Unes beaces de cuhir negre grans" (any 1430).* DCVB.

462. *Ferrera: bossa o caixa per a tenir eines i peces de ferro. En un document d'Igualada de l'any 1435: "Una ferrera de cuyr ab sa clau e pany e cadena, en la qual havia martell, tenalles e botavant".* DCVB.

463. *Carner: bossa per a dur queviures.*

+ Ítem, Iª caxeta pocha, a·n Robió, corredor ... [VIII ss. ...]

Ítem, I vexelet poch, a mossèn Johan [Company] ... XXVII [ss.]

+ Ítem, altre vexelet poch, a·n Jacme Steve, ma[jor ...] ... XXII [ss.]

Ítem,[464] altre vexelet, de tenguda de XL migeres, poch més ho meyns, a·n Jacme Aragonès ... [XLIII ss.]

Ítem, Iª taula sens peus, a·n Ferrer de Fontdevila ... [...] ss., VI ds.

Ítem, VIII candalobres de Damàs[465], al sagristà ... [...] ss.

Ítem, dues camberes e I capmayl de maylla, a Johan Mercer ... VI [ss., VII ds.]

Ítem, Iª canabasta,[466] a·n Johan de la Torra ... VI [ss.]

Ítem,[467] I libre \en paper/, de *Doctrina de Falcons*,[468] a micer Miquel de Noya ... III [ss.]

Ítem,[469] Iª tribanela, a·n Jacme Aragonès ... XVIII [ds.]

+ Ítem, I compàs e I botó de ferre, de donar foch,[470] a·n Ramon Pelicer ... VII [ds.].[471]//

[Ítem, I libre en] pergamí *De moralibus super septem* [*viciis*], a·n Guillem Carbó ... XI ss.

[Ítem, I libre ...] *De proprietats de bèsties*,[472] a·n Tho[màs Bisbe] ... VII ss.

Ítem, un *Furs d'Aragó*, \en pergamí/, al degà ... V ss., II ds.

Ítem, I libre, en pergamí, *De judicii de la veylla lig*, a·n Guillem Carbó ... XIII ss., VIII ds.

---

464. *Al marge esquerre,* notari.

465. *De Damasc?*

466. *A Boí la* canabastra *és "la carcanada d'un porc".* DECLC, *II, 474. La* canabasta *era una paraula resultat de l'encreuament entre el mot* canemàs *(roba d'estopa de cànem) i el mot* canastra *(espècie de panera).*

467. *Al marge esquerre,* No ere del encant.

468. *En aquest cas, els llibres venuts a l'encant no són esmentats a l'inventari. Arnau Odalguer tenia llibres força diversos, com aquesta obra sobre la falconeria, un llunari, un llibre sobre l'alimentació dels cavalls, un llibre de faules, un llibre sobre com preparar el menjar i, a més, també algunes obres del Corpus Iuris Canonici o sobre la litúrgia o sobre altres temes diversos.*

469. *Al marge esquerre,* notari.

470. *Botó de foc: bola (o bolla) posada al cap d'una barreta d'acer i que, roent, serveix per cauteritzar. En un document del segle* XIV: *"Li sien donats botons en lo mig de la graella universalment, e fes per manera que alguns dels botons pasen lo cuyr".* DCVB.

471. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: CXCVI sous, V diners.

472. *Potser una traducció del* De proprietatibus animalium *de Bartholomeus Anglicus (segle* XIII*).*

Ítem,[473] I caperó, \[for]rat de laonat/, a·n Jacme Aragonès ... XX ss.

Ítem, libre en pergamí \apelat *Johan Belet/, De vida de Sants*,[474] a·n Thomàs [Bisbe] ... XXIII ss., VIII ds.

Die XVI, dictorum mensis et anni.

Ítem, cerbox[475] [..., a·n] Jacme Aragonès ... III ss.

Ítem, I libre en pergamí, de *Comte de luna e de [planetes»],*[476] a·n Guillem Carbó ... III ss., VI ds.

Ítem, [I libre] de mestre Ramon de Penafort,[477] en pergamí, a él matex ... XXIII ss.

Ítem, I libre de sermons, en pergamí, al degà ... IIII ss.

Ítem, I libre de Evangelis, en pergamí, a·n Steve [...]; en Falquet és mort e sos béns són dels Aniversaris, car no·l pagà ... X ss.[478]

Ítem, [...] *de Sisè*, en paper, tot speçat, a·n Lorenç Martiniç, studiant ... II ss.

[Ítem, I l]ibre en pergamí, de diverses actes, a·n \P<ere> de Maseriis/[479] ... XVI ss.

Ítem, I libre en paper, \de lectura/ sobre lo *Doctrinal*, a·n Thomàs Bisbe ... III ss., I dr.[480]//

Ítem, I libre *De Miseria humana*[481] e moltes d'altres \obres/, en pergamí, a micer Ramon Pastor ... [...].

Ítem, I *Libre de faules*, en pergamí, a·n Pere de Mas[eriis ... III ss., VI ds.]

473. *Al marge esquerre,* notari.

474. *Jean Beleth o Johannes Belethus (†1182/1185).*

475. *Serboix: barret de forma triangular usat pels moros de certa categoria, i usat també entre cristians a l'edat mitjana.* DCVB. *Vegeu també* DECLC, *VII, 832. En un llibre de la reina Elionor de Sicília, trobem "un serboix de vellut vert, ab savastre entorn, forrat de pena vayre" o "un serboix de xamellot blau, lavorat, sembrat de fil d'or e forrat de pena vayre".* M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 42.

476. *L'any 1434, per exemple, a Mallorca hi havia un llibre* Compte de la luna, *un llunari.* J. N. HILLGARTH, *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, 2 vols., Éditions du CNRS, París, 1991, *doc. 201 (i docs. 373, 382 bis, 483, 533 i 615).*

477. *Ramon de Penyafort (1180-1275).*

478. *Aquesta quantitat fou ratllada. Segurament, el comprador va morir abans de pagar el preu acordat.*

479. Thomàs Bisbe, *ratllat i corregit*.

480. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CXXXV sous, I diner.

481. *Segurament del papa Innocenci III*.

Ítem, I libre de paper *De Ordibus*, a·n Pere de Maseriis ... [II ss., IIII ds.]

Ítem, I libre, en pergamí, apelat *Bernat*[482] *Belet*, a·n Thomàs Bisbe[483] ... III ss., VI ds.

Ítem, I libre, en pergamí, *De Secreta Secretorum Aristo*[*telis*],[484] a·n Thomàs Bisbe ... VIII ds.

Ítem, I *Gracisme*,[485] en paper, a·n Gavarró ... [II ss.], IIII ds.

Die XXI mensis februarii.

+ Ítem, I libre, \en paper/, *Dictat de Suplicacione*, a·n [Guillem] c'Escala ... [...]

Ítem,[486] I libre, en paper, *De nodriments de cavals*,[487] a Exameno de micer Johan d'Alfagerii, fermança ... [...]

+ Ítem, altre libre, en paper, a don Bertolomeu Spanyol ... [...] ss.

+ Ítem, I *Doctrinal*, en paper, a él matex .... [...][488]

+ Ítem, I libre, en paper, de cant, a·n \a Bertolomeu <Spanyol>/[489] ... VI [ds.]

+ Ítem, I libre en pergamí, a·n Guillem Carbó ... IX ds.

+ Ítem, I libre de paper, sobre los ymnes, a·n P<ere> Palau ... XV ds.

---

482. *Abreujat,* Bn.

483. Falquet, *ratllat*.

484. *El* Secretum secretorum *o* Carta d'Aristòlit a Alexandre, *era un tractat pseudo-aristotèlic medieval, potser redactat al segle* VIII *i traduït al llatí al segle* XIII. *S'hi tractaven temes relacionats amb la política, la moral, l'astrologia, l'alquímia, la medicina, les plantes medicionals, les pedres, etc*.

485. *El* Graecismus, *també anomenat de vegades* Abreart, *correspon al* Graecismus *d'Evérard de Béthune (†1212). En tenia un exemplar, per exemple, Martí Doverona, a la ciutat de València, l'any 1416 (*M. PESET REIG, *Historia de la Universidad de Valencia: El estudio general) o bé Guillem Massó, a Barcelona, el 1439 (*J. A. IGLESIAS, "Llibres i lectors a la Barcelona del s. XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)", Universitat Autònoma de Barcelona, 1996 [tesi doctoral], *doc. 196)*.

486. *Al marge esquerre,* No ere del encant.

487. *Pot ésser un* Llibre del nodriment e de la cura dels ocells de caça, *escrit el segle* XIII *o* XIV. *Si era un llibre de menescalia, podria ésser* Cirurgia dels cavalls *o* Llibre de menescalia de cavalls *de Giordano Ruffo di Calabria o bé el* Llibre de les malalties dels cavalls, *atribuït a Hipòcrates i traduït del castellà al segle* XIV *o* XV. *Tampoc no podem oblidar la* Cirurgia dels cavalls *de Teodorico Borgognoni, traduït del llatí (abans del 1440). En canvi s'ha de descartar l'obra de Manuel Dieç,* Llibre de la menescalia *(v. 1424-1436), l'obra de Salvador Vila,* Llibre de menescalia, *feta a mitjan segle* XV, *o la de Bernat de Cases,* Llibre d'enfrenaments de cavalls, *de l'any 1496.*

488. *A sota,* Ítem, I libre de paper, de report sobre lo "Sisè", *ratllat*.

489. a·n Jacme Aragonès, *ratllat*.

+ Ítem, I libre en paper, de medicina,[490] a·n Antoni Figuerola ... II ss.

+ Ítem, [I] libre en paper, a·n Johan de Jacha ... IX ds.

+ Ítem, I libret poch, en paper, *De apareyllar de menyar*,[491] a·n R<amon> Pelicer ... XVIII ds.[492]//

[Ítem[493] I libre en] pergamí, de Ordinari episcopal, al [...] ... III ss.

[Ítem, I libre en per]gamí sobre les epístoles dominicals, a·n G<uillem> [Carbó] ... IIII ss., VI ds.

Ítem, III librets en pergamí, a·n[494] Guillem Carbó ... XII ds.

Ítem, I libre en pergamí, a·n Ferrer de Limiyana ... XVIII ds.

Ítem, [I libre, en pergamí], *De penitencia*,[495] a·n Antoni Figuerola ... II ss.

Ítem, I libre en pergamí, a·n Steve Folquet ... II ss.

Ítem, I [libre en perga]mí, *Test de Sisè*, a·n Steve [Folquet] ... IIII ss., VII ds.

Ítem, [*Test de Clem*]*entines*, en pergamí, a·n Steve [Folquet] ... V ss.

Postea, die XIII [...].

[...] en pergamí, a·n Jacme Ferrando ... XII ds.

[... qu]erns en paper e pergamí, a·n [...] ... XV ds.

Ítem, [*Test de*] *Sisè*, en paper, a·n Bertolomeu de Sent [...] ... XVIII ds.

[Ítem, I] arquibanch, a·n Johan de la Torre ... XXI ss., VI ds.

Ítem, I libre, en pergamí, *Summa de Penitencia*, a·n P<ere> de Maseriis ... X ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

490. *És dels pocs llibres de medicina que trobem esmentat en aquests inventaris. I, certament, havent-hi a l'Estudi General de Lleida uns ensenyaments de medicina, cal pensar que hi devia haver diverses biblioteques de professors de la universitat amb nombrosos llibres d'aquesta especialitat, d'una manera semblant a allò que s'ha trobat en altres ciutats*. C. FERRAGUD, *Medicina i promoció social...*, pp. 552-555; J. N. HILLGARTH, *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, Éditions du CNRS, París, 1991, vol. 1, pp. 89-96.

491. Cristina BORAU, "*D'Aparellar de menjar*: un altre receptari de cuina medieval en català", *Ir Col·loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó. Edat mitjana. Actes*, IEI, Lleida, 1995, vol. 2, pp. 801-812.

492. *Al peu de la pàgina, corregit,* Summa de pàgina: XXX sous, I diner.

493. *Tot el costat esquerre de la pàgina és tacat i gairebé il·legible*.

494. *Repetit*.

495. *Potser de Thomas de Chobham (1200-1233)*.

Die prima mensis junii, dicti anni fuerunt vendita [...] sequencia, per Bartolomeum Robió, cursorem, [...] domo dicti Arnaldi Oalguerii.

Primerament, I vexel, de tenguda de CXL migeres, poch més ho menys, a na Violant, muyller d'en Pere d'Argençola ... C ss.[496]//

Ítem, altre vexel, de tenguda de LXX migeres, a ela matexa ... LXXX ss.

Ítem, altre vexel, de tenguda de XXXV[497] migeres, poch més ho meyns, a micer Pastor, capelà de Sent Pere, ere ... [XLI] ss.

Ítem, altre vexel, de tenguda de XXX migeres, poch més ho meyns, a·n Domingo Comp[ayn] ... XLVI ss.

Ítem, altre vexel, de tenguda de LXX [...] migeres, poch més ho meyns, a·n A[nto]ni Perpinyà ... LXXI ss.

Ítem, altre vexel, de tenguda de XXX [mi]geres, poch més ho meyns, a·n Johan [...], del capelà de Sent Pere, ere ... [LX] ss.

Ítem, altre vexel, de tenguda de L migeres, poch més ho meyns, a micer Miquel de No[ya] ... LXXIII ss.

Ítem, I cup, de tenguda de LX somades, poch més ho meyns, ab son folador,[498] a·n Antoni Perpinyà ... CCXXX ss.

Ítem, Iª ola gran de coure, a·n Bernat Serra, prior de la confreria de Sent Salvador ... LXXX ss.

Ítem,[499] Iª gramaylla de cadins blanchs, a·n Jacme Aragonès ... LI ss.[500]

Suma principal: duo milia CCLXIII sous, X diners, malla, barchinonenses.

Fan de jaqueses: MCIX sous, III diners.

Ítem, sis florins

Pagà en Jacme Aragonès al corredor: III sous, VI diners jaquesos.//[501]

FUNDACIÓ NOGUERA

496. *Al peu de la pàgina, corregit,* Summa de pàgina ... LVIII sous, IIII diners.

497. fins en XL, *ratllat*.

498. *Follador: recipient dins el qual es trepitja o folla el raïm per a fer-ne vi. En un document de l'any 1455: "Un cup de ullastre ab tres congrenys de tenor de L quarters, ab son follador"*. DCVB.

499. *Al marge esquerre,* notari.

500. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: DCCLX sous.

501. *A continuació, hi ha unes onze àpoques. Tota la banda esquerra del paper és il·legible perquè es va remullar. Alguns dels pagaments foren fets al que tocà els címbals els dies de l'enterrament,* pulsacionibus cimbalorum diebus sepulture*; a Guillem Serra, prior de Sant Salvador, se li lliuraren 22 sous jaquesos, per la confraria dels clergues pobres; Ramon Tonera, escolà de la seu, va rebre 5 sous per portar la creu fins a la sepultura,* ad funus*; Guillem des Puig, draper, se li pagaren 55 sous jaquesos per un drap vermell per*

18

1383, octubre, 14.[502] Lleida

Inventari. *Inventari de diners, d'objectes d'argent i d'espècies trobats en una candelera o capsa de Pere de Bonmacip, canonge de la seu de Lleida.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Plec de quatre pàgines (un full doble) de 30 cm per 21,5 cm. Paper tacat i trencat. Filigrana d'una anella partida per una ratlla acabada amb una aspa (núm. 5). Actualment conservat en el plec de l'inventari i l'encant d'Arnau Odalguer (docs. 16 i 17).

Die XIIII mensis octobris, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXXº tercio, hora terciarum vel quarta, venerabilis Petrus de Nuce, canonicus et prepositus in ecclesia Ilerdensis, constitutus personaliter in domo discreti Bernardi Gibert, procuratoris et reffectoris pauperum claustri ipsius ecclesie, fecit inventarium fieri [...] in quadam candalera [...] ut fertur fuit venerabilis Petri de Bonmacip, canonici ipsius ecclesie, condam.

Primerament, set cuylleres d'argent.

Ítem, I bosset lonch, d'aluda, ab I Agnus Dei[503] d'argent, de poca forma, e cinch croats d'argent.

Ítem, I sach, en lo qual avie trenta-sis sous,[504] deu diners e malla jaquesos e I patach de França.[505]

Ítem, hi avie, en altra part, en la dita candalera, nou sous, III diners e malla barceloneses, feyts.

Ítem, I cadena de lautó.

Ítem, miya lliura, entre gingebre e pebre, poch més ho meyns.

Ítem, dues meaylles d'argent, de arreu[506] de cota[507] de dona.

---

a la sepultura, panno rubeo pro sepultura Arnaldi Oalguer, condam canonici*; Lluís de Santmartí, sagristà, cobrà 10 florins d'or per draps d'or i de llana per a la sepultura,* pro pannis auri et lane*, etc.*

502. *Amb una notícia del dia 18 d'abril de l'any 1385.*

503. *Representació de l'Anyell de Déu, en aquest cas en argent. L'agnus-dei simbolitzava Jesucrist com a víctima oferta per a llevar els pecats dels homes, semblantment a l'anyell que els jueus sacrificaven durant la Pasqua. En moltes cases de Lleida a l'edat mitjana hi havia figures o representacions de l'agnus-dei.*

504. *Abreujat,* sol.

505. *Patac: moneda de billó francesa amb valor de dos diners.*

506. *Arreu: cosa secundària o adherent d'una cosa principal, per completar o adornar aquesta o per fer-ne l'ús que pertoca.* DCVB. *En un document de l'any 1402: "Les oradures dels vestits e altres arreus".* DCVB.

507. *Hi podia haver cotes d'home i de dona.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...,* pp. 28-29.

Ítem, la dita candalera ben launada, ab sa clau.

Die XVIII mensis aprilis, \anno a nativitate Domini MºCCCºLXXX quinto/, Bernardus Gibert et Raimundus Bonet, loci de Cubels, et Jacobus Aragonès numerarunt peccunias que erant in quadam candalera suprascripta et in quodam saqueto modico de canam, invenimus ... CXXVI ss., VI ds. jaq.

Item, in quodam saculino modico, de aluda, invenimus ... LIIII ss., VII ds., mª jaqs.

Item, in quodam percint, invenimus ... CV ss., VII ds. jaqs.

Dicta sacca fuerunt redacta in dicta candalera.

E axí munten, en summa, totes les dites quantitats: CCLXXXVI sous, VIII diners, malla, les quals pres e s'enportà en Bernat Gibert, procurador dels pobres de la claustra.//

19

1384. Lleida

Comptabilitat. *Despeses fetes per Bernat Vidal i Pere de Rocamora, com a marmessors de Pere de Manyanet. No s'ha conservat ni l'inventari dels béns ni el posterior encant de Pere de Manyanet.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 12. Quadern de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats) de 31 cm per 20 cm. Paper de poca qualitat, molt tacat. Escriptura cursiva molt esborrada. Juntament amb els encants. A part, hi ha dues pàgines amb el resum de diverses àpoques, que no hem transcrit.

Despeses[508] que en Bernat Vidal e en Pere de Rocamora, marmessós del discret en Pere de Ma<n>yanet, an feytes.

Despeses feytes per en Bernat Vidal:

Primerament, donaren a XII preveres, qui foren a periolar;[509] a-y àpoca ... XII ss.

Ítem, als scolans ... XII ds.

Ítem, per çabates noves al deffunt ... II ss.

Ítem, uns guants ... XII ds.

508. *Al capdamunt de la pàgina, escrit posteriorment,* MCCCLXXXIIII, féu hereva a la almoyna.

509. *Pernoliar: extremunciar. En un document de l'any 1370: "Un libre d'offici de periolar e soterrar".* DCVB.

Ítem, als pobres, lo dia de la sepultura ... IIII ss., VIII ds.

Ítem, a·n Guillem[510] Pascual, per loger de I rocí que anà a la metgessa;[511] a-y àpoca ... VIII ss., I dr.

Ítem, a·n Pere Malet, per messió[512] del camí; a-y àpoca ... V ss.

Ítem, a·n Guillem dez Puyg, draper, per I drap vermeyl per al cors; a-y àpoca ... XXXII ss.

Ítem, a·n Fferrer de Limiyana, per loger de Iª cavalcadura que anà a Almaceylles, a·n Pere Ma<n>yanet; a-y àpoca ... VII ss.

Ítem, al sonador de la seu, per sonar; a-y àpoca ... XV ss.

Ítem, pagà a na Caterina, los quals li eren deguts per camisa e bragues que li cosí ... XII ds.[513]//

Ítem, donà a la dona de casa, ab volentat de mossèn l'artiacha, per a messió ... VI ss.

Ítem, a·n Berenguer Fiyllol, per la confreria de Sent Lar; a-y àpoca ... XXXIIII ss.

Ítem, al dit Berenguer Fiyllol, per V brandons per a la sepultura, pesaren XXII lliures, a for de XVIII diners per lliura; a-y àpoca, costaren ab lo port ... XXXII ss., IX ds.

Ítem, als spitals de Leyda, que són nou, a cascú XII diners ... IX ss.

Ítem, donà a·n Matheu Gaçol, prevere, per fer dir CCC misses e obsequis per ànima del dit deffunt; a-y àpoca ... C ss.

Ítem, al prior de la seu ... XXII ss.[514]

Ítem, costà la novena ab los pobres; a-y àpoca ... CLXXVI ss., III ds.

Ítem, al sagristà, per lo drap e brandons que prestà a la novena; a-y àpoca ... XIII ss.

Ítem, a·n Bernat de Cerveylló, per lexa; a-y àpoca ... XL ss.

Ítem, pagà a·n Francesch Jafarnes, piquer, per les loses del dit deffunt ... XXV ss.[515]//

Ítem, a·n Pere Bada, per trahentures;[516] a-y àpoca ... V ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

510. *Abreujat,* G.
511. *Cal subratllar l'esment d'una metgessa.*
512. *Despesa.*
513. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: LXXXVIII ss., IX d.
514. *A continuació,* IIII ds., *ratllat.*
515. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: CCCCLVIII ss.
516. *Dubtós. Traentura o treitura: dret que cobrava el prevere per acompanyar el difunt fins al cementiri (i beneir la sepultura), però sense dir-hi missa.* DECLC, *VIII, 802.*

Ítem, a·n Guillem Carbó, prior de la confreria de la seu, per lexa del dit deffunt; a-y apoca ... C ss.

Ítem, a·n Pere Fayeda, specier, per medicines preses del seu obrador; a-y àpoca ... XXIX ss.

Ítem, a mestre Ramon de Rocafor, per sos trebayls; a-y àpoca ... XVIII ss.

Ítem, a·n Pere Ma<n>yanet, del loch de Sérvoles, per lexa a él feyta; a-y àpoca ... XXX ss.

Ítem, al dit Pere, per lexa feyta a sa mare; a-y àpoca ... L ss.

Ítem, pagà a·n Jacme Luçanet, per l'argent que vené; a-y àpoca ... VI ss.

Ítem, a·n Pere Malet, laurador, per trebayls que avie sostenguts a anar a Almaceylles ... IIII ss.

Ítem, a na Dolça, muyller d'en Ramon Scobet, per le<n>ya; a-y àpoca ... XX ss.[517]//

Ítem, a·n Guillem de Puygcerver, laurador, per trebaylls que avie sostenguts en la malaltia del deffunt, de volentat de tots; a-y àpoca ... XX ss.

Ítem, a·n Bernat Cornudela, per lexa que avie feyta als Aniversaris de la esglea de Santa Maria Magdalena; a-y àpoca ... CC ss.

Ítem, lo dia dels deffunts, entre brandonets, misses e set salms ... V ss., VI ds.

Ítem, a·n Miquel d'Almenar, per la vinya que li avie regada ... XVIII ds.

Ítem, a·n Bernat Serra, prior de la confreria de Sent Salvador, per I pali, lo qual manà comprar lo deffunt a la dita esglea; a-y àpoca ... C ss.

Ítem, als procuradors dels Aniversaris de la seu de Leyda, per lexa feyta als dits Aniversaris de[518] ... CCLX ss.

Ítem, a·n Guillem de Marcafava, per lo testament del defunt ... V florins

Ítem, al I hom que mesurà l'oli[519] ... VII ds.

Ítem, per lo sensal de una casa que·s té ab l'alberch ... XII ds.[520]

517. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: CCLII ss.
518. *A continuació,* XL lliures, *ratllat*.
519. lo vi, *ratllat i corregit*.
520. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: MCXXXIII ss., VII ds.

Summa universal de zo que en Bernat Vidal ha despès ... M DCCCCXLII ss., IIII ds.[521]//

Ço que·s seguex pagà en Pere de Rocamora:

Primerament, als Aniversaris de la seu, a compliment de XL lliures legades per lo deffunt, e a-y àpoca de tota la quantitat ... XL ss.

Ítem, a na Dolça, muyller condam d'en Ramon Scobet, per soldada a ela deguda de dos ans; a-y àpoca ... C ss.

Ítem, als corredós, per sos trebayls de venre les robes; a-y àpoca ... XXXIII [ss.]

Ítem, a·n Ramon Solà, per Iª caxa e per II letres e per III; a-y àpoca ... XXV ss., X ds.

Ítem, a·n Pere Palau, los quals li avie a tornar, per XIIII faneques d'ordi que avie rehebut de la pebordria de mayg; a-y àpoca ... XXIII ss., IX ds.

Ítem, pagà a·n Berenguer Celom, los quals li eren deguts per hun procés de comís del qual ere jutge en Jacme Aragonès ... V ss.[522]//

Ítem, a mestre Jacme Marí, los quals avie rehebuts per él e coecades[523] unes coses ab altres; micer Pere ça Nou féu-li donar; a-y apoca ... L ss.

Ítem, a I bastayx qui tragué lo blat qui ere en I graner e portar a la plaça alscunes frasques ... XX ds.

Ítem, II letres a tots aquels qui deguessen al encant ni sabessen qui·n ting<u>és ni res n'agués pres ... III ss., IIII ds.

Ítem, una maçmudina, la qual lexà al bisbe en son testament ... VII ss.

Ítem,[524] pegà a·n Guillem de Marcafava, per lo testament del dit Pere Ma<n>yanet que féu en públich ... V flor. d'Aragó

Ítem, pagà al hom que mesurà l'oli ... VII ds.

Ítem, pagà a·n Vicent de Castro, plegador del sensal de les capeles de Sent Antoni, los qual fa per Iª partida del alberch del dit Pere Ma<n>yanet ... XII ds.

521. *A sota, afegit a la interlínia,* Coecatus datis cum receptis debet tornare heredi XXXII ss., I dr.

522. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: CCXXVIII ss., VII ds.

523. *Ha de significar 'comparades', 'acarades'.*

524. *Aquesta i les dues anotacions següents, ratllades. Al marge esquerre,* Bernardus Vitalis solvit, supra sunt.

Ítem, pagà a na Sanxa, muyller condam d'en Pere de la Àguila, los quals li devie en Pere Ma<n>yanet per venema ... X ss.[525]//

Ítem, pagà a Johan Fortuyn, sonador de Sent Johan, qui fo macip del encant, per sos trebayls ... XV ss., VIII ds.

Ítem, donen en comte deutes, los quals són scrits en hun fuyl de paper e volen que sien continuats en los seus comtes, los quals munten... [526]

Ítem, donen en comte zo que ere degut a·n Pere de Ma<n>yanet sobre les rendes de Belvís, per lo benifeyt de Sent Antoni, que munte ...[527]

Ítem, reste a venre una vi<n>ya assetiada en Boxadós, que fa XVIII sous jaquesos sensals als Aniversaris de la seu ...[528]

Ítem, dóna als corredors, per l'ent<r>emorç[529] ... V ss., V[I ds.]

Ítem, pague a·n Jacme Aragonès, notari, per sos trebayls ... CXXIIII ss.

Ítem, a·n Bernat Vidal e a él matex, per sos trebayls, a cascú huytanta sous jaquesos, que fan .... CLX ss.

Ítem, a micer Pere za Nou e mossèn en Johan de Peralta, per huyr[530] aquest comte, <c>ascun V sous, que fan ... X ss.

Ítem, pagà a·n Bertran de Pens, per trebayls que avie sostenguts en I pleyt del dit Pere Ma<n>yanet ... XXIII ss., I d.

Suma universal de ço que ha despès en Pere de Rocamora ... DCXXXIX ss., IIII ds. jaqs.

Et sic coecatus datis cum receptis superant recepte ipsas datas in mille nonaginta quatuor solidos jaccenses, quos h[...] tornare dictus Petrus de Rocamora, elemosine pauperum claust[...] est heres.[531]//

Fuit clausum et finatum compotum manumisso[rie Pe]tri Ma<n>yanet, presbiteri beneficiati in sede Ilerdense, condam [...] venerabilis Petro de Nuce et Johanne de Peralta, canonicis et prepositis in dicta sede, die nona mensis januarii, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXX quarto.[532]

525. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: LXXII ss.
526. *En blanc.*
527. *En blanc.*
528. *En blanc.*
529. *Entremós: àpat. Potser l'esmorzar o el dinar.*
530. *Oir.*
531. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina: CCCXXXVIII ss., IX ds.
532. *A continuació, en un full doble,* Apoche manumissorie Petri Ma<n>yanet, *datat del 17 de setembre. S'hi esmenten trenta-quatre documents.*

20

1385, març, 1. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns d'Esteve Folquet, canonge de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats potser en una cambra i també s'inventarien els que hi havia al castell de Bellvís (Pla d'Urgell), segurament en una cambra i a la recambra. Així mateix, s'inclou, en un full a part, la llista de tot allò que se li devia.*

A Original perdut.

*B** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 14. Quadern de dotze pàgines (tres fulls dobles plegats) de 30 cm per 20 cm. Paper de poca qualitat, amb algunes taques i força forats.

*B²** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 15. Full amb les mateixes característiques que *A*, on hi ha la relació dels deutes. Hem inclòs aquest text al final de l'inventari.

+ In Christi nomine.[533] Noverint un[iversi quod ...] maculam evitandum omnemque fraudis suspicio [...] manumissores et heredes seu alii qui [...]a incipiunt [...] aliena inventarium seu repertorium conficere [...] de ipsis bonis iuxta legitimas sancciones ne ipsa [...] tam per obli[...]one quam per ignoranciam ocultari possint vel alia coperiri et ut de ipsis iustum possint reddere comptum [...] racionem. Id circo, ego Sibilia, habitatrix Ilerde, manu[missora ...] de vita mea dum ta[...] testamentaria bonorum ven[erabilis dicti] Stephani Folquet, quondam canonici sedis Ilerde, facio inventarium seu repertorium de bonis subscriptis, que dictus deffunctus [...] eius vite tene[bat] et possidebat et que ad manus meas seu mei noticiam de[...]nerunt signo cum venerabile sancte Crucis precedente, que bona sunt que sequntur.

Primerament, un studi ab son banc.

Ítem, I lit de posts ab sa màrfega.

Ítem, Iª pastera.

Ítem, I drap de pasta.

Ítem, I sedaç.

Ítem, I tayllador de [fu]sta.

Ítem, Iª colga ab sa [m]àrfega.

Ítem, I matalaff leug<er>.

Ítem, I traverser.

533. *Escrit més amunt,* Prima martii, MCCCLXXXV *i* Trans[latu]m.

Ítem, I parell de lançols d'estopa.
Ítem, Iª guaengua blanqua, ab listes verm[eylles].
Ítem, altre lit de posts, ab sa màrfega.//
Ítem, I matalaff.
Ítem, I traversser.
Ítem, I parell de lançols de stopa.
Ítem, II guaengues blanques, ab listes a cada cap.
Ítem, I arquibanch qui està en quyna.
Ítem, altre lit de posts, ab sa màrfega, ab son banch davant.
Ítem, Iª colga.
Ítem, I vexell.
Ítem, I cavall fust.
Ítem, Iª taula, III banchs.
Ítem, uns ferres.
Ítem, II cresols.
Ítem, Iª paella.
Ítem, I canalobre.
Ítem, Iª b[...].
Ítem, I [br]omadora.
Ítem, miga dotzena d'escudelles de fust.
Ítem, [miga] dotzena de taylladorets de fust.
Ítem, Iª daraqua.[534]
Ítem, I scut trenquat.
Ítem, Iª taula ab sos petges.//
Ítem, II coffres.
Ítem, II vànoves, una grossa, altra prima.
Ítem, I cobertor blanch, ab listes blaves.
Ítem, Iª capa de cor.
Ítem, Iª muça ab vays.
Ítem, altra almuça ab taffatà.
Ítem, Iª gramaya morada, ab pena vay.
Ítem, I caperó de la dita gramaya, forrat.

534. *Darga, una mena d'escut*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 290.

Ítem, Iª gramaya mesclada, ab taffatà.

Ítem, I vilà[535] blanch, ab sa pena e caperó.

Ítem, I tabart morat, de fons de bóta.

Ítem, I vilà morat.

Ítem, Iª cota morada d'Irlanda.

Ítem, Iª gramaya oldana, mesclat scur.

Ítem, II caperons mesclats, quascú de sa color.

Ítem, I parell de lançols de colga.

Ítem, altre parell de lançols prims, de tres teles.

Ítem, I parell de coxins blanchs.

Ítem, I copa d'argent, de pes de VI onzes, poch més o menys, la qual tenen penyora per l'ànima.

Ítem, I rocí, lo qual s'e venut al comanador de Gardeny ... XL florins.//

Ítem, I rocinet negre.

Ítem, I asse dolent.

Ítem, I parell de tovaylles blanques.

Ítem, III tovayllons.

Ítem, I dotzena de lenç.

Ítem, I sobrepeliç.

Ítem, unes *Decretals*, de quà s'a hagut ... XVI florins

Ítem, unes *Clementines*.[536]

Ítem, Iª copa, de pes de V e VI onzes, poch més o menys.

Ítem, I graner, ab XII o XIII faneques d'ordi fins en XV, costeres.

En lo castell de Bellvís foren trobades les coses següents:

Primerament, un[a] colga ab I matalaff, ab listes blaves e blanques.

Ítem, I traverser de aquella color matexa.

Ítem, II lançols de stopa.

Ítem, I coxí blanch.

Ítem, Iª flaçada de lana blanqua, ab listes blaves.

535. *En el doc. 31, trobem "I vilà e caperó de drap scur, appellat de freret". Un vilà devia ésser un vestit que anava a sobre l'altra roba, semblant per tant a les gramalles, cotes o mantons.*

536. *El preu de 16 florins era per a les* Decretals *i també per a les* Clementines.

Ítem, I banch de colga.//

Ítem, I matalaff de pocha valor, ab listes blaves.

Ítem, I matalaff de pocha valor, apedaçat.

Ítem, I traverser squinçat.

Ítem, I parell de lançols de estopa, bons.

Ítem, I cobertor de peylls.

Ítem, I drap real, ab listes vermeylles e grogues.

Ítem, Iª flaçada blanqua, ab listes vermeylles e negres, de pocha valor.

Ítem, I plomaç[537] vermeyll e grog.

Ítem, II saques de terliç,[538] bones.

Ítem, VII posts de lit, en aquell matex lit.

Ítem, I scut veyll.

<*Recambra*>

Ítem, en la recambra, Iª colga.

Ítem, en la cuyna, I banch.

Ítem, II exades amples.

Ítem, Iª exada streta, per a ffer lenya.

Ítem, Iª destral bona.

Ítem, I bacó de carn salada.

Ítem, II ensunyes.[539]

Ítem, XII scudeylles de fust.

Ítem, XII taylladors de fust.

Ítem, I tayllador gran de fust.//

Ítem, Iª paella.

Ítem, I rayll.

Ítem, Iª loça.

Ítem, Iª bromadora.

FUNDACIÓ NOGUERA

537. *Plomàs o plomassa: una mena de coixí de plomes o edredó.*

538. *Terliç: roba de cotó usada especialment per a fer la tela de matalassos i per a cortines. Del llatí* trilice. *En un document de l'any 1299: "Aig III hodres a obs de vi et III sacs de terliç".* DCVB. *Tela teixida per la combinació de tres lliços o fils.* DECLC, *VIII, 780*.

539. *Ensunya: greix, la part grassa d'un animal. En un document de Santa Coloma de Queralt de l'any 1424*: *"Tres ensunyes de porch salades".* DCVB.

Ítem, I bací de lautó.

Ítem, I boix de fust.

Ítem, III tovayllons.

Ítem, II cresols.

Ítem, I esquan[540] de lit.

Ítem, I matalaff listat, ab listes blanques e blaves e vermeylles.

Ítem, I flaçada blanqua, ab listes vermeylles e blaves.

Ítem, I parell de lançols d'estopa.

Ítem, I traverser blanch, ab listes blaves.

Ítem, Iª pastera.

Ítem, II sedaços de seda.

Ítem, Iª soga de lana.

Ítem, I cabaç.

Ítem, Iª post de fust.

Ítem, II albardans[541] oldans.

Ítem, Iª alcoylla.

Ítem, Iª colga bella e bona.

Ítem, III egües, les II de pèll bru e l'altra de pèll negre.//

Ítem, en una tona, DCC migeres de vi.

Ítem, Iª somera.

Ítem, II mules de laurar.

Ítem, II aradres, ab tot son exercici.

Ítem, Iª ciga ab IIII caffiços e V faneques de forment.

Ítem, ço del erbatge, ab ço que li deuen.

Les coses deius scrites dix lo deffunt que havie e que li eren degudes:

Primerament, del conpare de Belloch ... X florins

Ítem, deu ell matex II o III caffiços de blat; deu ésser comanat a son sagrament.

Ítem, li deu en Ffranquó, per rahó de la marmessoria qui és marmessor, pagadós a Santa Maria de setembre ... LX sous

540. *Escon*.

541. *Albarda o albardà: nom que designa diverses formes d'un aparell que serveix per cavalcar i per dur càrrega sobre animals de peu rodó. En un document de l'any 1431: "Dues muyles veyles [...] e dos alberdans àvols"*. DCVB.

Ítem, són deguts per los hòmens de Bellvís qualsque XX caffiços de blat, entre I blat e altre, però lo capítol e l'Almoyna n'an haver deu caffiços. Apar en lo libre de Bellvís.

Ítem, li deu Bages ... VII florins

Ítem, li deu maestre Simó, per rahó de la sentència arbitral del compromès ... XXX lliures.//

Ítem, XII caffiços d'ordi en Pere Palau, qu·él ha feyt venir de la pabordria; sab-ho en Ramon Solà.

Ítem, li és degut, per l'erbatge de Bellvís, a VI de mayg ... CXV florins

Ítem, li és degut, per l'erbatge de la Bovera[542] ... XX florins

Ítem, a mi, a Belloch ... CCCC migeres de vi

Ítem, a Juneda ... DC migeres de vi

Ffuit inceptum et perfectum dictum inventarium per dominam Sibiliam, manumissorem et heredem predictam, die prima mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo trescentesimo octuagesimo quinto.

Testes sunt, et cetera.

21

1386, octubre, 11. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Romeu de Vila-seina, prevere beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a l'entrada de la casa, a la cambra, en una estança superior i en una cambra situada també al damunt de l'edifici.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Plec de quatre pàgines (un full doble plegat) de 32,5 cm per 20 cm. Paper de molt poca qualitat. Escriptura poc acurada. Tot el costat dret tacat i mig desfet.

Die XI mensis octobri, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXX sexto [...] terciarum vel quarta, honorabilis Arnaldus F[errari], decanus, et Petrus de Nuce, canonicus et propositus ecclesie Ilerdensis, fecerunt inventarium de bonis discreti Romey de Villasehïna, presbiteri beneficiati in dicta ecclesia.

542. *Segurament el poble de Bovera, les Garrigues.*

<A l'entrada>
In introytu domus invenimus I scan poch.
Iª tauleta pocha, ab peus levadiçs.
Iª caxeta.
Iª taula ampla, ab peus levadiços.
I banch.
Iª cadira.
Iª cetra d'aram.
Altra cadira.
II scuts.
I diürnal, ab tancador d'argent.
I br<ev>iari veyll.
I doctrinal.
Lo romaç[543] *de Mostaçan*.
III saques plenes de forment.
I sacha plena de farina.
I fasset[544] de morat, forrat.
Iª gramaylla blava.
Iª tovaylla.
II tovayllons.
Iª cota de \tenat/,[545] forrada de pels blanques d'a<n>yins.[546]
Altres tovaylles.
Un tovaylló.//
I calderet alias cetriyll.
I mantó blau.
Iª tenaylla verniçada, ab aygua.
II lençols squinçats.
Iª spasa.

NOGUERA

543. *Potser* roma<n>ç.
544. *Fasset: gonella o peça de roba interior amb què les dones s'abrigaven el cos. També podia ésser un gipó encotonat que es portava sota l'armadura. DCVB. En un document de l'any 1441, de Berga, trobem "mig farset blanch de dona, que tenen de nits per aleytar" i "un farset negre, sotil, de infant"*. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga a l'edat mitjana. La família dels Berga", Universitat de Barcelona, 2006, p. 346 (tesi doctoral).
545. *Tenat (o tanat): de color moradenc, vinós o ros fosc*. DCVB.
546. *Anyins: llana d'anyell.*

I besalart.[547]
Iª lança.
[II] sobrepeliçs de lenç, sancès.
[Iª al]muça blava.[548]
[En] la cambra
[I lit] de post, ab màrfega.
I banch.
I matalaf.
I traversser barrat.
I coxí.
Iª caxa pocha.
Iª caxa pocha.[549]
Iª peça de drap burel, filat.
II lençols de stopa.
Iª caxa gran, ab aneles.//
En la casa dessús
Iª tauleta, ab sos peus levadiçs.
En la cambra damunt
Iª taula longa, streta, ab sos peus.
Iª cadira.
Uns stivals.
Iª caxa ab moltes tancadures, en la qu[al eren:]
III caperons, I blau, altre tenat, al[tre] morat.
Iª almuça negra.
Iª cota blava.
Iª cota morada, forrada de pel blanca.
Iª gonela blava, botonada davant.
Iª cetril de coure, en la paret.
Iª moxerava de coure, en la paret.

547. *Basalard: espasa curta. En un document de l'any 1435, conservat a Igualada, s'esmenta: "Un besalart ab lo pom e cruera de coure daurat e lo broqual e guaspa d'argent [...] ab la beyhïna negre de cuyr".* DCVB. *Aquesta espasa petita era molt semblant a una daga.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 265.

548. *A continuació, almenys hi ha tres ratlles que són totalment il·legibles.*

549. *Repetit, potser perquè n'hi havia dues.*

I scut.

II sperons.

Iª caxa ab peus, tancada ab clau, la qual se sagelà ab lo sagell de micer Pere ça Nou.

Iª colga ab paylla.

Testes: Jacobus Claret et Vincentius Peçola.//

22

1387, febrer, 25 – març, 18. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Mateu Pellisser, canonge i prebost de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats al celler, a l'entrada, a l'estança de la palla i en la que es pastava la farina, a l'estable, a la sala, a la cambra de la serventa Margalida, a la cuina, al rebost, en una cambra, en què dormia l'esmentat eclesiàstic, en una altra situada al costat del mur de la Suda, en una altra també al costat del mur i de la sala, al celler i en un graner de la parròquia de Sant Llorenç. Al final, s'afegeixen els objectes portats pel marmessor Simó Bolòs, mestre d'arts.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 6. Quadern de trenta-sis pàgines (nou fulls dobles plegats) de 30,5 cm per 19,5 cm; la darrera pàgina està ben desfeta. Inclou també l'encant (doc. 23). Paper de molt mala qualitat. Escriptura cursiva gòtica acurada. Amb grans taques fosques i amb molts trossos del paper ben desfets.

Die[550] lune, que ffuit XXV mensis februarii, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXXºVIIº, ffuit factum inventarium de bonis honorabilis Mathey Pellicerii, quondam cononici et prepositi sedis Ilerde, per me Anthonium Sartre, tanquam substitutum ab honorabile Jacobo Aragones, bacallario in utruoque iure canonico et notario honorabilis capituli Ilerdensis, ad instanciam et requissicionem eiusdem honorabilis capituli et nobilis viri Lodivici d'Aragó, canonici et prepositi dicte sedis, et honorabilis sacriste Ilerdensis \et manumissorum predicti honorabilis Mathey Pellicer/, per modum qui sequitur:[551]

550. *A la primera pàgina, abans d'aquesta,* Mathei Pellicerii, canonici. 26 febrer, MCCCLXXXVII.

551. *En un segon moment, es ratllà aquest encapçalament i se'n va redactar un altre més amunt, ara en part il·legible i que no hem transcrit*.

<En lo celer>

Primerament, fonch trobat, en lo celer de la cassa hon lo dit mossèn en Matheu stave e habitave, un vexel buyt, tenguda de LXXX fins en cent migeres.

Ítem, un vexelet buyt, tenguda de XLª migeres, poch més ho menys.

Ítem, una bóta de fust marina, tenguda de XXXV migeres, poch més ho menys.

Ítem, una tanayla vinadera, tenguda de X migeres, poch més ho menys, la qual se deya que ere d'en Arenes.

Ítem, un hodre vinader.

Ítem, una banqua buguadera, de pocha valor.

Ítem, foren trobades les cosses que·s seguexen en la entrada de la dita cassa:

Primerament, una scala de X graons, poch més ho menys.

Ítem, I caval de fust pintat, per tenir seles.

Ítem, dues bigues.//

Ítem, dues portaces, que staven en una bastida.

<Cassa de la payla>

Ítem, foren trobades en la cassa de la payla del dit alberch tres [fin]s en quatre exanegues de payla menuda, poch més ho menys.

Ítem, foren trobades les coses que·s seguexen en la cassa hon se pastave la pebordria, dins en lo dit alberch:

Primerament, una selaça.

Ítem, un banch.

Ítem, una pastera.

Ítem, una arqua cruxada,[552] de tenir farina.

Ítem, una arqua de barutelar.

Ítem, una arqua gran cruxada.

Ítem, una arqua pocha.

Ítem, un taulel ab sos peus, de pocha valor.

Ítem, dos draps de pasta.

Ítem, I barutel.

Ítem, I sach.

Ítem, una tanayla oliera.

552. *Potser cuirada, coberta de cuir.*

Ítem, dues posts.

Ítem, un capelaç de ferre de pocha valor.

<En l'estable>

Ítem, foren trobades en l'estable quatre somades de lenya d'oliver, poch més ho menys.

<En la sala>

Ítem, foren trobades en la sala del dit alberch les cosses que·s seguexen.

Primerament, dues taules ab peges, levadices.

Ítem, I banch.

Ítem, una vànova de lenç, en la qual stava lo cors del dit defunt.

Ítem, I banqual ho seti mitadat.[553]

Ítem, I caval fust ho[554] tenidor de seles.

Ítem, una pastera ab son cobertor.//

Ítem, una cócera[555] ab son travesser.[556]

Ítem, dos recolçadors de pocha valor.

Ítem, I matalaf tot blanch.

Ítem, I banch.

Ítem, una tanayla ho alcola[557] de tenir aygua.

Ítem, foren trobades en la cambra de Margualida, serventa del dit defunt, les cosses que·s seguexen:

Primerament, un morter de pedra.

Ítem, una ola de coure, pocha.

Ítem, un \altre/ morter de pedra.

Ítem, una arqua buyda.

Ítem, un pareyl de paeles d'aram.

Ítem, un bací de lautó, apedaçat.

553. *Meitadat: amb la meitat d'un color i l'altra meitat d'un altre.* DCVB.

554. *Al davant,* de seles, *ratllat.*

555. *Cócera: una mena de vànova o d'edredó. En un document del segle* XIV *es parla de: "Una cócera de ploma" i en un altre, de l'any 1490, de Vic: "Una cóssera de fluxell petita, ab cuberta cosseril". Ramon Llull parla de "Jaher en cósseres e en blans lits, e en lançols e cubertors de seda".* DCVB. *Vegeu també* DECLC, *II, 792.*

556. *Travesser: coixí llarg, que va de banda a banda del llit.* DCVB.

557. *Ancolla: vas en forma d'alfàbia o gerra de terrissa o de vidre. Servia per a contenir vi, oli, etc. En un document de l'any 1434, de Santa Coloma de Queralt: "Ítem, una alcola de tenir oli, ab un cobertor de fust".* DCVB.

Ítem, un pexel d'estany.

Ítem, dos capçals antichs, de pocha valor.

Ítem, una loça de ferre.

Ítem, un fogueriç de ferre, trenquat, de pocha valor.

Ítem, un cove ho panistra ab dues stovayles, de pocha valor.

Ítem, un paner ho panistre de vergues blanques.

Ítem, una caxa, la qual se deya que ere de la dita macipa ho serventa.

Ítem, un lit ab tres posts e dos banchs.

Ítem, una màrfegua de pocha valor.

Ítem, un capçal de poch preu.

Ítem, foren trobades les cosses que·s seguexen en la coyna del dit alberch:

Primerament, dues taules ab peges de si matexes.

Ítem, una canada.

Ítem, un cresol.

Ítem, uns ferres.

Ítem, un cànter de terra.//

Ítem, una caldereta de aram, de pocha tenguda.

Ítem, una flaçada ab listes vermeyles.

Ítem, una altra flaçada ab listes negres.

Ítem, una raedora.

Ítem, un drap de pastera.

Ítem, foren trobades en lo rebost del dit alberch les cosses que·s seguexen:

Primerament, una caxa buyda, de pocha valor.

Ítem, un arquibanch de noguer.

Ítem, dues tovayles oldanes.

Ítem, dos tovaylons oldans.

Ítem, I cafiç e mig de farina de mestura, poch més ho menys.

Ítem, un paner ho panistre de vergua blanqua.

Ítem, I morter de fust.

Ítem, I tayladoret de fust.

Ítem, unes stovayles ab listes blaves.

Ítem, unes stovayletes ab uns stovaylons, de pocha valor.

Ítem, dos cabacets, la I ab sal.

Ítem, cobertor de pels, oldà.

Ítem, un sedaç de seda, oldà.

Ítem, una pala.

Ítem, dos porguadós.

Ítem, dos sedaces de linyes.

Ítem, I cove ho panistra.[558]

Ítem, armaris de fusta.

Ítem, dues gerres olieres, assetiades quiscuna en son cove.

Ítem, dos cànters oliers ab un enbuyt[559] de terra.

Ítem, una loça de fferre.

Ítem, un botet vinader.

Ítem, un cove en lo qual havie I tayladoret[560] gran e dos migancers, de fust.//

Ítem, una dotzena de tayladorets.

Ítem, una dotzena d'escudeles de fust.

Ítem, I box.

Ítem, I tornel de fust.

Ítem, una sbromadora de fferre.

Ítem, I tornel de ferre.

Ítem, una granera de palma.

Ítem, foren trobades en la primera cambra, per hon hom entra a la cambra hon lo dit defunt son lit tenia, les cosses que·s seguexen:

Primerament, una colgua entaulada, plena de paylaça.

Ítem, una cadira redona, trenquada.

Ítem, foren trobades les cosses que·s seguexen en la cambra hon lo dit defunt jaya:

Primerament, una colgua entaulada e enbaldada.[561]

Ítem, una màrfegua.

558. *Panistra: recipient que serveix per a diferents usos, com tenir el pa, portar fruita, tenir la roba, etc.* DCVB.

559. *Embut*.

560. et, *diminutiu ratllat posteriorment,* I taylador gran.

561. *Una balda és una peça llarguera de ferro o d'altra matèria resistent, que per un cap va clavada a una fulla de porta o de finestra i per l'altre cap s'encaixa amb una altra peça travadora situada en l'altra fulla o en la paret, de manera que la porta quedi closa.* DCVB.

Ítem, cinch cortines verts.

Ítem, un arquibanch gran, de noguer, en lo qual fonch trobat primerament una capironada de vays blanchs, oldans.

Ítem, un troç de pena de cuxetes, oldana.

Ítem, una caxa gran, de noguer, en la qual havie I maçapà ab letres.

Ítem, una cadira de pocha valor.

Ítem, un tauler de feinegar ho de comtar.

Ítem, dos banchs, la I gran e l'altre migancer.

Ítem, una banqueta poqua.

Ítem, fforen trobades les cosses que·s seguexen en una altra cambra contigua ab la del dit defunt e respon en lo mur de la Çuda://

Primerament, una colgua ab ses taules.

Ítem, una cócera de pocha valor.

Ítem, un recolçador pintat de blanch e de vermeyl.

Ítem, un lençol oldà, de stopa.[562]

Ítem, una scaleta.

Ítem, un troç de carpita oldana.

Ítem, I cobertor ab ondes vermeyles e grogues, de pocha valor.

Ítem, I cartró ab scriptures.

Ítem, una selaça de pocha valor.

Ítem, I drap pintat de vermeyl e grog, de pocha valor.

Ítem, una flaçada oldana, ab listes vermeyles e grogues.

Ítem, dues flaçades ab listes negres e vermeyles.

Ítem, un travesser de seda, de pocha valor.

Ítem, una plomaça de pocha valor.

Ítem, un coxinet blanch, orlat ab veta morada.

Ítem, un coxinet blanch.[563]

Ítem, un banqual, ab listes vermeyles e grogues e blanques e vermeyles.

Ítem, un jupó de lenç.

Ítem, uns stivals de cuyro.

Ítem, I coxinet blanch.

FUNDACIÓ PUIGGUERA

562. *Hi ha escrit* destopa, *que es podria transcriure* de stopa *o* d'estopa. *Veient que després hom parla d'una* scaleta, *ens hem decantat per la primera opció*.

563. orlat ab veta, *ratllat*.

Ítem, dos lençols de stopa.

Ítem, un \coxí/[564] de pocha valor.

Ítem, una taula, ab los peus de si matexa.

Ítem, una pala.

Ítem, una serra.//

Ítem, foren trobades, en una altra cambra contigua de la desús dita, la qual respon en la sala e en lo mur, les cosses que·s seguexen:

Primerament, una colgua ab ses posts.

Ítem, una màrfegua de pocha valor.

Ítem, I coxinet poch,[565] squi<n>çat.

Ítem, I drap vert, squinçat e de pocha valor.

Ítem, I sach de poch preu.

Ítem, una polera.

Ítem, tres panistres.

Ítem, un cipel d'espadar.[566]

Ítem, huyt capdels de borres grosses.

Testes dicti inventarii sunt: Petrus Veciana, presbiter beneficiatus in sede Ilerdense, et Raymundus de Mondot, scutifer dicti defuncti.[567]

Postea,[568] die martis, que fuit XXVI mensis februarii, \ora videlicet terciarum vel quasi eiusdem die/, anno quo supra, in presentia mei dicti scriptoris et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum, in presencia manumissorum predicti, constituti in domo [...] dicti honorabilis defuncti [...], fecerunt inventarium de bonis repertis [...] ut sequitur://

<En lo celer>

Primerament, foren trobades, en lo dit celer, tres tones plenes de vi ho de most pur, les quals eren unes ab[569] altres, quiscuna de tenguda de LXXX ho XC migeres, poch més ho menys.

564. coxinet, *ratllat*.

565. de valor pocha, *ratllat*.

566. *Xipell: bruc d'hivern; planta de la família de les ericàcies*. *Espadar: tupar el cànem o el lli amb l'espadella, després de bregar-lo, per fer-ne caure l'aresta*. DCVB *i* F. MASCLANS, *Els noms de les plantes als Països Catalans*, CEC - Editorial Montblanc-Martín, Barcelona, 1981, p. 57.

567. *A continuació, hi ha diverses ratlles il·legibles, amb taques i correccions*.

568. *Corregit i afegit entremig d'un altre text ratllat*.

569. *Repetit*.

Ítem, una tona buyda, de tenguda de CCL migeres, poch més ho menys.

Ítem, dues tines, de tenguda de sisena càrregua quiscuna.

Ítem, una tina trescoladora.

Ítem, tres cups grans, assetiats en lo dit celer, ab ses foladores.

Ítem, un vexel, de tenguda de LXXX migeres, poch més ho menys.

Ítem, VI cercles grans, de pocha valor.

Ítem, un citryl de aram, lo qual servia en lo dit celer.

Ítem, una bigueta prima.

Ítem, IIII caneles grans, de fust, per als cubs.

Ítem, una portaça.

Testes sunt: Bernardus Martí, presbiter beneficiatus in sede Ilerdense, et Paschasius Vitalis, [jani]tor domini regis.

Ffuit protestatum ut supra.

<Graner situat a la parròquia de Sant Llorenç>

Et eadem die \et hora supradictis/, ffuit factum inventarium de bonis dicti honorabilis Mathey, que reperta fuerunt in domo granerii, situata in parrochia Sancti Laurencii dicte civitatis, que fuerunt addita dicto inventario, per modum qui sequitur:

Primerament, una fanecha de mesurar forment, ab sa raedora.[570]

Ítem, una scala pocha.

Ítem, dues sogues de spart.

Ítem, una sogua de lana, de pocha valor.//

Ítem, cinch faneques de forment, mesclat de sexa[571] e de grossal.[572]

Ítem, una fanequa de forment grossal e dos almuts.

Ítem, quatre faneques de porgueres de forment, poch més ho menys.

Testes sunt: Paschasius Vitalis, janitor domini regis, et Laurencius de Copons, notarius.

570. *Raedora: instrument per a raure. Especialment una mena de paleta de ferro per a separar la pasta de les parets de la pastera o per a tallar els pans abans de coure'ls. En un document de l'any 1585: "Una pastera tombada ab son peu, dos sedassos, un soch, una scaleta y rahedora".* DCVB.

571. *Xeixa: blat de bona qualitat, que fa la farina blanca i més saborosa que la del blat ordinari. En un document de Barcelona, de l'any 1375: "Nagun flaquer ne flaquera qui past pa de xexa".* DCVB.

572. *Grossal: de mena més grossa que altres coses ordinàries de la mateixa espècie. S'esmenten, per exemple, olives grossals, figues grossals o blat grossal.* DCVB.

Ffuit protestatum ut supra.

Postea, die lune que fuit XVIII mensis martii, anno quo supra, ffuit factum \inventarium/, ad instanciam superius nominatorum, de bonis dicti honorabilis defuncti, videlicet de illis que fuerunt a domo dicti honorabilis defuncti abstracta [...][573] fuerunt traddita venerabili Simoni Bolòs, magistro in Artibus, manumissori dicti honorabilis defuncti, et fuerunt addita in dicto inventario per modum qui sequitur:

Primerament, un troç de stopa grossa, de alna e miga.

Ítem, un altre troç de stopa, de tres alnes, poch més ho menys.

Ítem, un pareyl de lençols de stopa, los quals eren quiscú de dues teles e miga, de pocha valor.

Ítem, un pareyl de lençols de lenç, trenchats ho romputs, de pocha valor.

Ítem, un pareyl de lençols de stopa, quiscú de tres teles.

Ítem, unes stovayles brescades,[574] de cotó, totes blanques.[575]

Ítem, unes stovayles de lenç, ab listes blaves, squaquegades.

Ítem, unes stovayles de lenç, foradades, ab listes blaves, poques.

Ítem, uns stovaylons de cotó, grans, ab listes blaves, amples, el mig e als caps.//

Ítem, una pàllia[576] de cotó, per a altar.

Ítem, uns stovaylons de pocha valor.

Ítem, uns altres stovaylons squinçats.

Ítem, una camissa de lenç, nova.

Ítem, una almaxia[577] de cor, de lenç.

Ítem, un sobrepeliç de cotó, de pocha valor.

Ítem, un jupó gran, de cotonina.

FUNDACIÓ NOGUERA

573. *Una gran taca negra al mig del full.*

574. *Brescat: que té molts forats petits, a manera de bresca.* DCVB.

575. blaves, *ratllat i corregit*.

576. *Pàl·lia: bocí rectangular de tela blanca amb el qual es cobreix el calze perquè no hi caigui res durant la missa. En un document de l'any 1460: "Una pàllia blancha e altra blancha ab obres de seda de creus vermelles". També podia ésser un mantell o capa.* DCVB.

577. *Almeixia: túnica amb mànigues que, en principi, duien els moros damunt l'altra roba.* DCVB. *Maranges diu que només hi ha un esment en el qual sigui portada per una cristiana.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 30.

Ítem, una jaqua,[578] cuberta de forradura de drap, de mescla vermeyla.

Ítem, una vànova prima, oldana.

Ítem, una cota de color tenada, ab forradura de pena blanqua.

Ítem, una gram<a>ya de mescla corrent, en vermeyl e en blau, ab forradura de pels negres.

Ítem, un mantó de font de cuba, de color morada.

Ítem, tres almuces negres, forrades de vays grises.

Ítem, una almuça blava, forrada de guats,[579] blancha.

Ítem, una almuça negra, fforrada de cendat vermeyl.

Ítem, una gramaya blava, ab son capiró.

Ítem, un pareyl de mànigues blaves.

Ítem, una gramaya de sanguini, fforrada de vays grises, ab son capiró corrent, quax en aquela color.

Ítem, una capa de cor negra, ab lo capel forrat de vays grisses.

Ítem, un cobertor gran, fforrat de cendat grog de la una part, e de la altra de forradura blava, de lenç.

Ítem, un cobertor ho exaló gran, vermeyl, de stam.

Ítem, dues saques de terliç,[580] noves.

Ítem, I cobertor vermeyl, de stam, fforrat de pena de squirols, de pocha valor.//

Ítem, tres saques de terliç, noves.

Testes sunt: discretus Guillermus Rigaut, presbiter et beneficiatus in sede Ilerdense, et Petrus ça Scala, agricultor Ilerde.

Ffuit protestatum ut supra.//[581]

578. *Jaca: peça de vestit que porten els homes i que els cobreix des del coll fins més avall de la cintura. En un document de l'any 1388: "Unam jacham de xamellot lividi coloris", en un del 1400*: *"Una jacha ab uns puynets vermeylls" i en un del 1413: "Una jaque blancha, bona, ab botons vermells"*. DCVB.

579. *Potser cal llegir gats*.

580. *Terliç: roba de cotó feta amb lligat de sarja de tres punts de curs, amb combinacions de colors a llistes, usada especialment per a tela de matalassos i per a cortines*. DCVB. *En aquest cas eren fetes de terliç unes saques; de vegades també trobem draps fets amb aquesta roba. Vegeu també* DECLC, *VIII, 780*.

581. *Al final del text, quatre pàgines on s'esmenten pagaments fets amb diners. A Ramon Vidal pagaren 72 sous i 6 diners pels vestits sacerdotals emprats en l'enterrament. També lliuraren 37 sous jaquesos per un drap vermell per a la sepultura, 243 sous, 4 diners per a un drap daurat, 198 sous, 9 diners per almoina, 79 sous, 3 diners a Pere Fageda, apotecari, per la cera usada i per la creu de cera que s'utilitzà en l'enterrament, 60 sous, 4 diners jaquesos per al corredor de l'encant,* Laurencius de Nogués, cursor publicus Ilerde,

23

1387, febrer, 28 – març, 21. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Mateu Pellisser, canonge i prebost de la seu de Lleida. La venda es fa a la plaça de la Suda de la ciutat de Lleida. El corredor públic és Llorenç de Noguers. Fan de macips Joan Mercer i Joan Fortuny.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Quadern de trenta-sis pàgines (nou fulls dobles plegats) de 30,5 cm per 19,5 cm; la darrera pàgina està ben desfeta. Paper de molt mala qualitat. Escriptura cursiva gòtica acurada. Amb grans taques fosques i amb trossos del paper desfets. L'encant fou escrit a continuació de l'inventari (doc. 22).

Die jovis, que fuit ultima mensis februarii, anno LXXXºVIIº, bona que secuntur fuerunt vendita publice, in platea Çute Ilerdensis, per manumissores honorabilis Mathey Pelliceri.

+ Primo, una bancha bugadera, /la qual comprà Anthoni Arnau; solvit magistro Simoni\[582] ... IIII ss., VI drs. barch.

Ítem, I caval \de/ fust, de seles a tenir, \pintat/, lo qual.[583]

+ Ítem, una serreta, a Beringuer Celoni,[584] per /solvit Raymundo Senter\ ... IIII ss., VIII drs. bar.

Ítem, una colgua, a en Ramon Spital, per ... XVIII ss. bar.

Ítem, dos carnés,[585] a n'Anthoni Arnau, per ... IIII ss., VI drs. bar.

Ítem, I troç de màrfega, a en Pere Calaf, per ... IIII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, una màrfecha ab paylaça, a n'Esteve Serra, per ... IIII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, una arqua, a en Johan Senan, per /solvit Raymundo Senter\ ... VII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, una porta, ab Iª post, a Johan Fortu<n>y, per /solvit dicto Raymundo\ ... XIX drs. bar.

FUNDACIÓ NOGUERA

---

60 sous per al pulsator cinbalorum sedis Ilerde*, 16 sous jaquesos per a pagar un deute i 23 sous, 8 diners jaquesos a Simó Bolòs*, magister in Artibus, presbiter beneficiatus in sede Ilerde, prior confratrie eiusdem sedis. *A continuació, hi ha deu pàgines en blanc i l'inici de l'encant*.

582. *Simó Bolòs, mestre en arts de l'Estudi General.*

583. *I no s'esmenta el preu. De fet, a l'esquerra, no hi ha la creu, ans diu:* vacat.

584. *Potser* Celom.

585. *Carner: un sarró o bossa per dur queviures. En un document valencià de l'any 1329: "Un carner de cuyr blanc"; a l'inventari d'Alfons IV: "Un carner petit de cuyr vermell ab XII platons de leuto, ab un poc de flocadura de seda verda", i en un inventari fet l'any 1435 a Santa Coloma de Queralt: "Un carner de drap cominal"*. DCVB.

Ítem, I tauleta de studi, a n'Anthoni Sartre, per ... XVIII drs. bar.

Ítem, una taula ab sos peges, a Anthoni Sartre, per ... XV ss. barc.

+ Ítem, I arquibanch poch, a Anthoni Sartre, per \solvit Jacobus Claret/ ... XXV ss., VI drs. barc.

Ítem, una caxeta ab sos peus, \de noguer/, a Anthoni Sartre, per ... XVIII ss., VI drs. barc.

+ Ítem, I arquibanch gran, de noguer, a en Franchó, per ... XLV ss. bar.

Ítem, I fanegador, a Anthoni Sartre, per ... II ss., VI drs. bar.

+ Ítem,[586] Iª cadira foradada, a madona d'en Pere Riber ... IIII ss., X drs., II pugs.

Ítem, I banchal ab listes vermeyles, al honrat en Guillamet ... mig florí.//

+ Ítem, I coxinet antich, I troç de pel e I carneraç, a Guabriel Pèriç, per ... XIX drs. barc.

+ Ítem, I coxinal ab listes blaves, a en Ramon Pelicer ... XXVI ss. bar.

Ítem, una capironada[587] de vays blanchs, oldans e I troç de pel de cuxetes spletades e I coxinet \ho recolçador/ vermeyl, ab listes verdes, e una cerveylera de pocha valor, a en Pere Calaf, per ... VIII ss., VI drs. bar.

Ítem, I coxí \ho recolçador redon/, pintat de blanch e de vermeyl, a en Guillamet, per ... XIII ss., VI drs. bar.

Ítem, I coxí ho recolçador vermeyl, ab senyals blanchs e verts, a en[588] Pere Calaf ... II ss., II drs. bar.

+ Ítem, tres coxinets pochs ho horeylés blanchs, a Vicent Gavarró, per ... VI ss. bar.

Ítem, I caval fust pintat ho tenidor de seles, a micer Guiem Miquel, per ... IIII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, fonch liurat a en[589] \Pere Legó/, prevere, per ... II ss., III drs. bar.

+ Ítem, I coxí obrat de seda, de pocha valor, a en Pere de Masseres, per ... VII ss., VI drs. bar.

586. *A continuació,* foren donats, *ratllat*.
587. *Cal relacionar la capironada amb caperó (cobricap que s'usava antigament).*
588. *Per error,* Ramon, *ratllat*.
589. Fferrant de Limyana, *ratllat*.

Ítem, una alcócera ab listes blaves, a en Pere Calaf, per ... XL ss. bar.

Ítem, I matalaf ab listes blaves, forrat de forradura groga, a en Guillamet, per ... XXX ss. bar.

+ Ítem, dos capçals, la I ab listes blaves e l'altre ab grogues e negres, de pocha valor, a en Johan Senan, per ... VII ss., VI drs.

Ítem, una goengua blanqua, ab listes vermeyles, a en[590] Pere Calaf ... XVIII ss. bar.//

+ Ítem, I coxinet ho oreyler, orlat ab vetes morades, a en Domingo d'Ossó, per ... IIII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, I sach e I traverser oldà, de pocha valor, a en Johan Senan, per ... II ss. bar.

+ Ítem, I banch, a en Bonjueu, per ... XII [ss.] bar.

Ítem, Iª caxa gran, de noguer, a n'Arnau ça Era, per ... XL IX ss.

+ Ítem, Iª flaçada oldana, ab listes grogues, morades e negres, a n'Esteve Serra, per ... VII ss., VII drs. bar.

+ Ítem, I banchal oldà, ab listes verdes, grogues e vermeyles, a \mossèn/ n'Arnau ces Comes, canonge ... XXI ss., I dr. bar.

+ Ítem, I pareyl de stivals, a en Johan de Nabals ... IIII ss. bar.

Ítem, V peces de cortines verts ...[591]

+ Ítem, I canelobre de fferre, redon, ab ses cadenes, a n'Arnau ces Comes ... III ss., [X drs. bar.]

Testes sunt: Johannes Mercer et Johannes Fortuny, servitores sive macips del enquant.

Die veneris, que fuit prima mensis marcii, anno quo supra, fuit factum enquantum in dicta platea de bonis que secuntur, de mandato dictorum manumissorum.

Primo, I fogueraç de ferre. Ítem, I bancalaç. Ítem, I talecó.[592] Ítem, I troç de vànova, e altres frasques, les quals eren de pocha valor, a Anthoni Sartre ... III ss., IX drs. bar.

590. Ramon, *ratllat*.

591. *En blanc*.

592. *Devia ésser un talec petit. Talec: sac relativament petit, però de tela millor que la dels sacs normals, per a dur diners, menjar individual o altres coses de poc embalum.* DCVB. *Vegeu* taleca *al* DECLC, *VIII, 226. A Mallorca trobem que s'esmenta en un inventari de la casa d'una vídua* "tres talequets de tenir oregan e puliol"*, unes plantes aromàtiques.* M. BARCELÓ, *Elements materials de la vida quotidiana a la Mallorca baixmedieval (part forana)*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1994, p. 80.

Ítem, una paela d'aram ...[593]

Ítem, una colga enbaldada e entaulada,[594] a en Ferrer Oruga, per ... XXX VIII ss., VI drs. bar.

Ítem, Iª altra colgua enbaldada, al dit en Fferrer Oruga ... XXVII ss.//

Ítem, I caval fust ho tenidor de seles, a Anthoni Sartre, per ... VII ss., VIII drs. bar.

+ Ítem, una scala gran, de X graons poch més ho menys, a en Pere Letó, per ... IIII ss., VI drs. bar..

Ítem, Iª taula gran, ab los peus de si matex, a en Ramon Codina, rector de Arbecha, per ... XXXI ss., II drs. bar.

Ítem, I banch gran, al bisbe, Dei gratia,[595] per ... XV drs. bar.

Ítem, Iª màrfequa, al dit en Ferrer Horuga, per ... IX ss. bar.

Ítem, Iª màrfegua de pocha valor, a Abram Squerre ... VI ss. bar.

Ítem, [II] banchs, al bisbe, Dei gratia, per ... III ss., I dr. bar.

Ítem, I lit de posts, a en Lorenç de Copons, per ... IX ss. bar.

Ítem, I capçal[596] ab listes vermeyles, blaves, grogues, antich, ab II troços de carpita ho cortines, de pocha valor, a Abram Squerre, judeu, per ... V ss., VI drs.

Ítem, I morter de pedra, gran, ab son box, a en Fferrer Arnau, per ... VII ss. bar.

Ítem, Iª selaça de pocha valor, a Anthoni Sartre, per ... VIII ss. bar.

Ítem, Iª pastera de pastar, ab son cobertor e ab peus de si matexa, a en Pere Cardona ... XII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, una taula ab peus de si matex, a en Pere Banat, qui stà a cassa de Guarcia, al carrer de Selés,[597] per ... XIII ss., VI drs.

Ítem, I coxí blanch. Ítem, altre coxinet blanch, de pocha valor, a en Guillem deç Coll, porter, per ... V ss. bar.//

FUNDACIÓ NOGUERA

593. *En blanc.*

594. *Entaulat: conjunt de taules o posts; objecte compost de posts juxtaposades.* DCVB. Embaldat *o* baldat *potser té el significat de 'fet malbé' o d"immobilitzat' o potser cal relacionar aquest mot amb la paraula 'balda'.*

595. *Ha d'ésser el bisbe Guerau de Requesens (1380-1399).*

596. *Capçal: coixí de llit. Ja és documentat al segle* XII: *"Meum lectum [...] et II lanzols et I cabzal et cuxins" (any 1198) i també als darrers segles medievals "Flassades e capsals e totes altres causes" (any 1298), "Un capçal plen de borra" (any. 1329, València), "Un capçal de ploma" (any 1373) o bé, "Hun capsal de fluxell e hun coxí de fluxell" (any 1466).* DCVB.

597. *Carrer de Cellers, a la parròquia de Sant Martí de Lleida.* J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 265-266; J. LLADONOSA, *Els carrers i places...*, pp. 20-21.

Ítem, una arquaça de pocha valor, a en Domingo d'Ossó ... VII ss., III drs.

Ítem, I arquibanch de noguer, ab lo cobertor dessivelat,[598] a en Thomàs Valès, prevere, per ... XVI ss.

Ítem, I tapit oldà, de color vermeyla e groga, a en Ramon Aleró, per ... VII ss., VI drs.

Ítem, I cobertor ab hondes vermeyles e grogues, oldà, a Guabriel Periç, clericus, per ... XIII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, I capçal antich, de pocha valor, ab I sach, a Johan Fortuny, per ... IIII ss.

+ Ítem, I cobertor de pels[599] ho quadrats, a en Lop de Lavax, prevere, per ... XV ss. bar.

Ítem, una flaçada blanqua, ab listes negres, a en Lorenç de Copons, per ... IX ss., [VIII] drs.[600]

Ítem, I matalaf cubert de forradura blancha e groga, a mossèn n'Arnau ces Comes, canonge, per ... XXX ss., VII drs.

Ítem, Iª cócera, al dit n'Arnau ces Comes, per ... XLII ss., VI drs. bar.

Ítem, Iª flaçada blanqua, ab listes vermeyles, grogues e negres, al dit n'Arnau ces Comes, per ... XV ss. bar.

Ítem, Iª altra falaçada[601] blanqua, ab listes vermeyles, grogues e negres, a en Lorenç Copons, per ... XVI ss., VI drs. bar.

Ítem, I seti mitadat[602] de blanch e de blau, de pocha valor.

Testes proximi dicti.

Die sabbati sequente, que fuit IIª mensis marcii, anno quo supra, fuit factum enquantum in dicta platea de bonis que secuntur, de mandato dictorum manumissorum.//

+ Primo, I guarbel [...] trenchada, dues peces de stany, I lancer e altres [fr]asques de pocha valor, a Johan de Nabals, per ... III ss., IIII drs. bar.

598. *Ensivellar és fermar amb una sivella o sivelles.* DCVB. *Dessivellat cal pensar que tenia el significat de mancat de sivelles.*

599. *Pells.*

600. *Lectura molt difícil; gairebé està totalment esborrat, per la humitat i les taques.*

601. Flaçada, *flassada.*

602. *Seti: objecte o lloc destinat a seure-hi. Mitadat o meitadat: mitjanat, que participa per meitat de dues coses, especialment que té la meitat d'un color o qualitat i l'altra meitat d'un altre color o qualitat. Trobem a la crònica de Jaume I: "Havia-hi una senyera de vermeyl e de blanch per lonch meytadada".* DCVB.

Ítem, Iª paela trenchada e Iª cetra trencada e I tornel de ferre, a en Johan Mercer, macip del dit encant, per ... III ss., VII drs. bar.

Ítem, frascha de tayladós, grealets, mortés, I canadeta, Iª panistraça de pocha valor, a Anthoni Sartre, per ... II ss., VI drs. bar.

Ítem, I sedaç; ítem, Iª criva,[603] e tres oles \de terra/ de pocha valor, a Anthoni Sartre, per ... XVIII drs. bar.

Ítem, [tan]ayla ho alcola[604] de terra, a en Pere Calaf, per ... X ss., VI drs. bar.

Ítem, ta[nay]la oliera, a Anthoni Sartre, per VIII ss. bar.

+ Ítem, Iª \altra/ tanayla oliera, a mossényer Miquel de Noya, per ... IX ss., IIII drs. bar.

Ítem, Iª tanayleta oliera, a en Lorenç Copons, per ... VI ss. bar.

Ítem, dos cantes oliers ab Iª loça, al dit micer Miquel de Noya ... III ss.

+ Ítem, I bastida de tenir scudeles[605] de pocha valor, ab I troç de post, a en Ramon ça Era, per ... XVIII drs. bar.

+ Ítem, Iª exada forta, a en Johan Mercer, macip del dit encant ... III ss., VII drs. bar.

Ítem, Iª màrfegua \de/ pocha valor, a en Lorenç de Copons, per ... III ss. bar.

Ítem, Iª scudela gran, pintada, trencada, a mossèn n'Arnau ces Comes, per ... IX drs. bar.//

Ítem, I sedaç de seda, al dit n'Arnau ces Comes ... II ss., III drs. bar.

Ítem, Iª cadira de pocha valor, al dit n'Arnau [ces C]omes ... VI ss., IX drs.

Ítem, I bací de lautó, ataconat,[606] al dit n'Arnau ces Comes ... IIII ss., VI drs.

+ Ítem, Iª paela de aram, de pocha valor, a Johan de Nabal, per ... II ss., VIII drs. bar.

FUNDACIÓ NOGUERA

603. *Criva: garbell. En un document de l'any 1443: "Prop lo dit stable on ha graner e botiga fonch trobat set crives per a porgar". També podria ésser triba o tribe: barrina grossa de fuster, d'escloper, de selleter, etc.* DCVB.

604. *Ancolla: vas en forma d'alfàbia o gerra de terrissa (o de vidre).* DCVB. *Podien contenir oli. Més avall es fa esment d'una tenalla oliera.*

605. *En altres documents es fa esment de l'escudeller (post o pedrís col·locat a una certa altura i adossat a la paret de la cuina, per a tenir-hi escudelles, plats, olles i altres atuells.* DCVB.

606. *Ataconar: apedaçar i adobar sabates, roba vella i altres objectes, en aquest cas un bací de llautó.* DCVB.

Ítem, uns ferres grans, a Bertholomeu Baschó, prevere, per ... IIII ss., VI drs. bar.

Ítem, Iª caldereta de aram, al dit n'Arnau ces Comes, per ... XII ss., II drs. bar.

+ Ítem, I taylador gran, I morter de pedra, ab I box gran, mig almut, Iª bacineta de lautó, pocha, a Johan de Nabals, per ... V ss. bar.

Ítem, X capdels de borres grosses, a en Bortholomeu Baschó ... II ss. bar.

Ítem, Iª colgua gran, entaulada,[607] a mossèn en Bernat de Vallongua, per ... XII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, uns pedaces de drap de li, de pocha valor, a en Johan de Nabals, per ... IX drs. bar.

Ítem, I lençol de lenç, \oldà, ad/ dit n'Arnau ces Comes ... XIII ss., VI drs. bar.

Ítem, I lençol de lenç, oldà, ab randas blaves,[608] a Pere ça Scala, per ... VI ss., I dr. bar.

Ítem, I lençol de tres teles, oldà, a en Lorenç de Copons, per ... IX ss., I dr. bar.

Ítem, I lençol de dues teles e miga, al dit en Lorenç de Copons, per ... VII ss., II dr.//

Ítem, I lençol oldà [...], a en Johan de Nabals, per ... IIII ss. bar.

+ Ítem, I lençol de stopa, de dues teles, a Johan Monbrú, prevere ... VII ss. bar.

Ítem, I lençol ab randes blaves, squinçat, a en Pere de Scala, per ... IIII ss. bar.

Ítem, I lençol de stopa, de pocha valor, al dit Johan[609] \Mercer, macip del dit encant/, per ... IIII ss., VI drs. bar.

+ Ítem, I lençol squinçat, a en Johan Senan, per ... XIX drs. bar.

Ítem, I [lençol] oldà, a en Pere c'Escala, per ... III ss., VIII drs. bar.

Ítem, una camissa de lenç, a en Pere Letó ... II ss., VII drs. bar.

Ítem, [unes] stovayles oldanes, de lenç, ab listes blaves, a Guabriel Pèriç, per ... IIII ss. bar.

Ítem, unes stovayles de lenç, ab listes blaves, squaquejades, a mossèn n'Arnau ces Comes, per ... V ss. bar.

---

607. *Entaular: potser compondre o revestir de taules o posts, de peces de fusta de certa amplada.* DCVB.

608. *A continuació,* a mestre Ramon de Rocha, *ratllat.*

609. de Nabars, *ratllat.*

+ Ítem, unes stovayles grosses, ab listes blaves stretes, a en Thomàs Valès, prevere ... II ss., VI drs.

Ítem, uns stovaylons grans, de lenç \grosset/, ab listes blaves, oldanes, al dit n'Arnau ces Comes ... VI ss. bar.

Ítem, uns stovaylons tots blanchs, oldans, a n'Arnau ça Era, prevere, per ... XXI drs. bar.

Ítem, unes stovayles br<e>scades,[610] oldanes, ab listes blaves, a Vicent de Castro, prevere, per ... V ss. bar.//

+ Ítem, I troç de tovayla e altre troç de [...], a en Johan de Nabals, per ...[611]

Ítem, Iª tovaylola prima, tota blanqua, a en Lorenç de Copons, per ... II ss. bar.

Ítem, dos cresols, a en Pere Calaf ... III ss. bar.

Ítem, I banch gran, a n'Anthoni Sartre, per ... IIII ss. bar.

Ítem, I banch poch, al dit Anthoni Sartre, per ... XIIII[612] drs. bar.

+ Ítem, I pechelet de stany, de pocha valor, a en Johan Mercer, macip del enquant, per ... XIII drs.

Ítem, Iª pexela d'estany, a Anthoni Sartre, per ... IIII ss. bar.

Ítem, Iª loça ab una bromadora de ferre, a en Lorenç de Copons, per ... [II] ss., VII drs. bar.

Ítem, Iª dotzena de tayladós e scude<lle>s, greals de terra e altres frasques, a Anthoni Sartre, per ... V ss., I dr.

Ítem, Iª taula gran ab peus de si matex, a Anthoni Sartre, per ... X ss., I dr.

Ítem, arqua de poch preu, a Anthoni Sartre, per ... X ss.

Ítem, I costat de colgua, a Anthoni Sartre ... II ss., I dr.

Ítem, Iª archa gran, \a ratenir farina, sens de cobertor/, tenxada,[613] a Anthoni Sartre ... X ss. bar.//

[Die lune] que fuit [IIII] mensis marcii, anno quo [supra, fuit factum enqua]ntum, predicta platea, de bonis que secuntur, [de mandato dictorum] manumissorum:

Primerament, lenya [...] tro a dues somades, poch més ho menys, a mossèn lo bisbe Dei gratia, per ... V ss., III drs. bar.

610. *Brescat: que té molts de forats petits, a manera de bresca.* DCVB.
611. *Tot l'angle dret del full de paper s'ha desfet.*
612. *Lectura molt difícil.*
613. *Potser* tenchada, *tancada*.

Ítem, I cànter vermeyl, olier, al discret n'Antoni Gombau, per ... IX drs. bar.

Ítem, dos cànters, I negre e I vermeyl, a Iª dona del rector de la Palma ... IX drs. bar.

Ítem, I tauler de jugar a taules e I troç de post, Iª ba[cina] e dos banchs sens peus, de pocha valor, a I juheu ... II ss. bar.

Ítem, Iª banqueta de seure, a·n Thomàs Robió ... VII drs., obulum bar.

Ítem, [V cor]tines blaves, al rector de la Palma ... VI ss. bar.

Ítem, Iª saqua, a en Lorenç de Copons ... III ss. bar.

Ítem,[614] [per mig] cafiç de forment e X almuts de forment grossal, entre en Vicent Gili, mercader, e en Lorenç de Copons, a rahó de IIII sous, X diners. jaquesos per fanequa, fa entre tot en Barceló ... LI ss. bar.

Ítem, porgueres[615] de diverses blats, al dit Vicent Gilii e en Lorenç de Copons, entre abdossos ... VI ss., VIIII drs. bar.

Ítem, tres somades de payla menuda, o poch més ho menys, a en Ramon Massó, prevere, per ... I fflorí

Testes proximi dicti.

Die mercurii, que fuit XX mensis marcii, anno quo supra, fuit factum enquantum publicum de quibusdam bonis dicti honorabilis Mathey Pelliceri, in platea Çute Ilerdensis, de mandato manumissorum dicti honorabilis defuncti.//

Primerament, una grama[lla ...] d'Espés, per ... [...][616]

Ítem, uns sto[vay]lons grans, de cotó, ab listes blaves, grans, el cap [... a en] Pere Giner, rector de Vinpèlech[617] ... XIII ss., VI [drs.]

Ítem, unes tovayles primes, de cotó, ab listes blaves als caps, a en Johan Senan, per lo sacristà, per ... XV ss. bar.

+ Ítem, unes tovayles poques, ab listes squaquegades, a Johan de Monbrú, mestre del quant, per ... V ss., III drs.

+ Ítem, I sobrepeliç prim, de tela, a en Jacme Steve, per ... XV ss.

Ítem, una sacha de terliç, a en Pere Queralt, prevere ... IIII ss., VI drs.

614. *Text molt esborrat al marge esquerre, on s'esmenta en* Vicent Gili.

615. *Porgueres: allò que queda en el garbell després de passar-hi el blat o un altre cereal, la farina, etc.* DCVB.

616. *Manca tot l'angle dret del full de paper.*

617. *Vimpèlec (Alguaire, Segrià).*

+ Ítem, una altra sacha, a en Pere de Cerveyló, laurador [...], a la plaça de Sent Johan, per ... IIII ss., XI drs. bar.

+ Ítem, altra sacha a en Pere de Cerveyló, laurador, per ... III ss., X[618] drs. bar.

Ítem, altra sacha de terliç, a \en/ Pere Queralt desús dit, per ... V ss., I drs. bar.

+ Ítem, I jupó ho jaqua,[619] de lenç prim, oldà, a en Pere Giner, forner de la Çuda ... VII ss., VI drs. bar.

Ítem, una altra sacha de terliç, a en Ffrancesch deç Pug, prevere ... V ss., I dr. bar.

+ Ítem, I sobrepeliç de cotó, a en Ffrancesch Castelar, prevere, per ... XII ss. bar.

Ítem,[620] I lençol de stopa, de tres teles, a Guabriel Periç, per ... IX ss., VIII drs.

Ítem,[621] I lençol de lenç, de tres teles, a n'Anthoni Sartre, prevere ... XII ss.

Ítem, un pareyl de lençols de stopa, quiscú de tres teles, a Pere Amigó, per ... XII ss. bar.

Ítem, I lençol de stopa, a en Pere Queralt, prevere, per ... V ss., I dr. bar.//[622]

+ Ítem, dues alnes e tres pal[ms ...], per raó, per alna, XXIII diners, que [...].

Ítem, una ca[...] ab lo capel [...], Ffrancesch Cast[elar], per [...].

Ítem, I troç de stopa grossa, de alna e miga, [poch] més ho menys, a Anthoni Sartre, per ... VIII ss., VIII [drs.]

Ítem, I cobertor ho exaló vermeyl, a Anthoni Sartre, per ... XLI ss. bar.

+ Ítem, I pareyl de mànegues blaves, a Guabriel, per ... II ss., XI drs. bar.

FUNDACIÓ NOGUERA

618. *Dubtós*.

619. de fustany, *ratllat*. *Hom considerava que el jupó i la jaca (que després esdevingué la jaqueta) eren molt semblants*.

620. *Al marge esquerre hi ha escrit* Vacat, nam non erat de inquanto. *S'ha passat ratlla a la línia*.

621. *Al marge esquerre hi ha escrit* Vacat, nam non erant de incanto. *S'ha passat ratlla a la línia*.

622. *A la pàgina següent, hi ha cinc anotacions de vendes, per valor de* X drs., XII drs., XIIII drs., II ss. *i* XII drs., *ratllades. El paper de la meitat del full és desfet i la resta de la pàgina està molt tacada.*

Ítem, una vànova spletada, a en Pere Queralt, prevere, per ... XXXVII ss., VI drs.

Ítem, I lençol de stopa, squinçat, a Miquel d'Almenar, per ... XX drs. bar.

Ítem, I pareyl de tovaylons de stopa, squinçats, a Anthoni Sartre per ... VIII drs. bar.

Die iovis, que fuit XXI mensis martii, anno quo supra, Laurencius de Nogués, curssor publicus, de mandato dictorum manumissorum, fecit enquantum de bonis que secuntur, publicum, in platea d'en Sanahuga civitate Ilerdensis, secundum quod dictus Laurencius fecit relacionem michi notario presentis scripture.

Primo, unes stovayles ab listes blaves, de pocha valor, a en Guillamó Torà, per ... II ss.

+ Ítem, unes tovayles totes blanques, de cotó, a en n'Uguet Tost, notari, per ... XII ss.

+ Ítem, Iª tovayla anpla ho palla de altar, de cotó, a en Corcer, juguador, per ... VI ss.

+ Ítem, I lençol de tres teles, de pocha valor, a en Domingo Yanta, per ... IIII ss.//

[Ítem, ... de pocha] valor, a en [... per ...] ss.[623]

[Ítem, I] camissa [...] a en Guillem Querol, maestre en arts ... VI ss., VI drs.

Ítem, I cober[or] vermeyl, forrat de pena de squirols, a en [R]amon Font, per ... XXVIII ss.

Ítem, Iª cotaardia[624] \tenada/, forrada de pells de a<n>yins, [...], a en Ramon Font, per ... XXII ss., VI drs.

Ítem, un jupó gran, de cotonina, a en Johan de Bergua, prevere, per ... XXXV ss., VI drs.

Ítem, I cobertor gran, bel, forrat de cendat grog de la una part e de la altra de forradura de lana de lenç, a un canonge d'Oscha ... VI fflorins \e mig/

Ítem, un vexelet, tenguda de XLª migeres, poch més ho menys, a Pere Beralda, per ... XLVII ss. bar.

623. *Tota la part superior esquerra de la pàgina s'ha desfet, a causa de les característiques del paper, que sembla d'estrassa.*

624. *El primer esment de la cotardia és a l'*Itinerari de l'Infant Pere, *l'any 1334. Aquesta paraula prové del francès* cotte hardie. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 29.

Ítem, una gramaya de mescla corrent, en vermeyl e en blau, ab forradura de pells negres, a Abram Squerre, per ... LX ss. bar.

Ítem, una gramaya de sanguini, forrada de vays grisses, ab son capiró corrent, quax en aquela color, al dit Abram Squerre, per ... LX ss. bar.

Ítem, una cota marera,[625] trenchada, al Gannau, texidor, per ... XIII ss., VI drs.

Ítem, una jacha mesclada, oldana, ab caperó de la color matexa, a en Guiem Bonjorn,[626] per ... XXV ss.

Ítem, dues almuces, una blava, forrada de cabrits blanchs, e una altra negra, forrada de vay<s> grisses, a en Ramon Ricart ... XIIII ss.//

24

1387, desembre, 20-23.[627] Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Bernat Ferrer, prevere beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la casa que tenia al carrer de Montaragó (a la Suda de Lleida), a la sala, a la cambra, en una estança jussana, a la cuina i també a la casa de na Domenja.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Quadern de dotze pàgines (tres fulls dobles plegats i cosits) de 30 cm per 21,5 cm. Escriptura cursiva poc acurada. El costat dret de les pàgines està molt tacat per la humitat. Filigrana amb un arc tensat i una sageta a punt d'ésser disparada (núm. 6).

Inventarium sive reportorium rerum et iurium que fuerunt discreti Bernardi Fferrarii, presbiteri et beneficiati in sede Ilerdense, factum per discretos Bernardum Gibert, porcionarium sedis predicte procuratoremque pauperis claustri dicte sedis, heredum universalium dicti Bernardi, Guillelmum ça Scala, Raymundum Pelliceri, porcionarios, et Fferrarium de Limyana, beneficiatum sedis iam dicte, manumissores et executores ultimam voluntatem dicti defuncti. Inceptumque die XX menssis decembris, anno a nativitate Domini MºCCCºLXXXº septimo, presentes mei notarii huiusmodi et testibus infrascriptis.

Primo, de rebus mobilibus invenimus, in \aula/ hospicio dicti Bernardi Ferrarii, unum breviarium pergameneum quod ut dictus Bernardus [...] dicebat esse capelle institute per Petrum de Sanaüga [...].[628]

625. *Potser* manera.
626. *A continuació,* prevere, *ratllat*.
627. *Al final del document hi ha una notícia del dia 17 d'agost de l'any 1390.*
628. *Il·legible.*

Item, inventum fuit, per dictos manumissores de bonis dicti Bernardi, unum hospicium situm in costa sive carrerio de Montaragó, confrontatum, ex una parte, cum Bernardo Loreta, presbitero, et, ex alia, cum Iohanem Pèriç de la Torre et de duabus partibus cum viis publicis.

<A la sala>

Primo namque, invenerunt dicti manumissores, in aula dicti hospicii, una cadira ab un setiet[629] de borra.

Ítem, IIII^tre^ banchs de fust.

Ítem, dos setres listats, de pocha valor.

Ítem, I^a^ taula[630] de fust, ab sos parats.//

Ítem, dues balestes de strep,[631] sens nous.

Ítem, I pavès.[632]

Ítem, dos broqués, de pocha valor.

Ítem, una lança e tres darts, de pocha valós.

Ítem, tres pareylles d'esperons.

Ítem, tres greals de terra, de obra de Mèlicha.

Ítem, unes cuyraces ab cuberta vermella, de pocha valor.

Ítem, dues ampoles grans e dues poquetes e I^a^ taça, I pexell ab anells e I bou de vidre e I baral de vidre, ab cuberta de palma.

Ítem, I coberta de breviarii.

Ítem, I^a^ maça de ferre.

Ítem, I stoig ab tanales, tribanells e martell de ferre.

Ítem, dos pots de terra.

Ítem, I bacina blava, de lautó.

Ítem, I cetra.

Ítem, I^a^ bacina d'aram.

FUNDACIÓ NOGUERA

629. *El seti no era només el seient, també podia ésser la part de la cadira o d'un banc on reposa el cos de la persona que hi seu. DCVB. En aquest cas, aquest* setiet *era fet o recobert d'un teixit groller de llana, la borra.*

630. plegadiça, *ratllat*.

631. *Ballesta d'estrep: ballesta que al cap superior de l'arbrer, darrere l'arc, tenia un estrep, dins el qual el ballester posava el peu per empènyer l'arc cap avall, mentre amb un ganxo (el croc) penjat a la cintura travava la corda i l'estirava cap amunt fins a subjectar-la a la nou*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 261. *En aquest cas sembla que hi mancaven les nous.*

632. *Pavès: escut llarg rectangular que, posat a terra i sostingut per un soldat, emparava els ballesters durant l'atac.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 334.

Ítem, I cetrill d'aram, ab ansera[633] e ganxe.

Ítem, I flaschó de estany, ab correga.

Ítem, I pan<y> ab son forrellat, ab sa clau.

Ítem, I cadenat ab sa clau.

Ítem, dues ser<r>etes molt poquetes.

Ítem, I orinal ab son stoyg.

Ítem, I coltelaç sens bahina, de cohina.//

Ítem, Iª exedella de ferre.

Ítem, unes balances de lautó, migaceres.

Ítem, Iª guàbia de carderoles.[634]

Ítem, I matalaf, ab listes blaves e blanques e ab forradura groga.

Ítem, Iª guaenga oldena,[635] ab listes vermelles e grogues, oldana.

Ítem, dos candelobres, la I de ferre, l'altre ab seti de fust.

Ítem, I arquibanch de noguer, en lo qual foren trobades les [coses que·s seguexen]:

Primerament, Iª vànova de lenç grossa, ab canons.

Ítem, Iª altra vànova de lenç, prima,[636] vordada.

Ítem, XIce lençols, enfre lenç e stopa.

Ítem, cuatre tovaylles.

Ítem, cuatre tovayllons.

Ítem, dues tovalloles obrades de seda.

Ítem, IIII sobrep<e>lliços, enfre bons e auls.[637]

Ítem, Iª peça de tela per a sobrep<e>lliç.

Ítem, Iª camissa oldana de lenç, ab unes bragues.

Hic usque interfuerunt presentes Bernardus Loreta et Michael B[erengarii], presbiteri beneficiati in sede Ilerdense.

Ítem, Iª caxa de noguer.

Ítem, trobaren Iª candalera launada, enfre cinch doblés [...] lliures jaqueses.

FUNDACIÓ NOGUERA

633. *La forma ansera, ansa o nansa, encara es viva a l'Alta Ribagorça i al Pallars Jussà.* DCVB, DECLC, *V, 877.*

634. *Cadernera,* Carduelis carduelis.

635. *Per* oldana.

636. ab, *ratllat.*

637. *Àvols: dolents.*

Ítem, d'altra part, XXIIII \florins/ d'or d'Aragó.

Ítem, d'altra part, XXXV croats d'argent, fets.

Ítem, V sous e mig de Barcelona, fets.[638]

Ítem, Iª taça daurada, e<s>maltada.

Ítem, Iª taça d'argent, ab lo sòl daurat.

Ítem, dues taces blanques.//

Ítem, lo diluns següen<t> feheren los dits manumisors, que·s comptave XXIII del mes de deembre del any desús dit.

Enva<n>tari de ço que trobaren en la cambra

Primerament, Iª colgua ab ses posts, plena de paylla, e ab I banch encaxat.

Ítem, dos matalafs.

Ítem, Iª alcócera.

Ítem, I traverser.

Ítem, [IIIes co]xinets plens de ploma.

Ítem, Iª correga ab Iª bossa e I ganivet, ab mànech de vori.

Ítem, I spasa ab pom de lautó.

Ítem, IIos carneraços.

Ítem, [I seti] pla, de drap de borra.

Ítem, [...] de ferre ab son ferret.

Ítem, [... co]rreges vermelles.

Ítem, [...] percinchs, buyts.

Ítem, Iª açtora de lit, que stà ficada en la paret.[639]

Ítem, I cofret launat, cubert de cuyre, ab sa clau.

Ítem, Iª caxa de noguer, ab platons e ab sa clau, en la qual són les coses següents:

[Primerament], I breviari ab cuberta de seda.

Ítem, I altre breviari, que stà pe<n>yora per V florins.

Ítem, I diornal ab cuberta de li, ab gafets d'argent.

Ítem, I coltell ad dolses[640] negres.//

638. *Al marge dret,* Los quals diners e taces romangueren envès en Ramon Pellicer, manumissor [...] damont.

639. *És interessant l'existència d'aquesta estora de llit (per estar a sobre el llit o al peu del llit) que era penjada o ficada a la paret.*

640. *Dolses: peces que per defensar la mà duen els coltells, punyals, basalards, dagues, ganivetes, ganivets, etc., entre el pom i el mànec i entre el mànec i la fulla*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 292.

Ítem, II^os^ maçapans buyts.

Ítem, I^a^ capsa de stany, ab tanqua.

Ítem, I maçapà longuet, pintat.

Ítem, IIIes tovalloles blanques.

Ítem, I ganivet, ab bahina e ab mànech de vori.

Ítem, I^a^ cortina rota.[641]

Ítem, I arquibanc de noguer, en lo qual eren les coses següents:

Primerament, I^a^ capa de cor negre.

Ítem, I^a^ gramalla oldana, forrada de gamellots,[642] de p[oca valor].

Ítem, I^a^ gramalla de \gingolat/,[643] forrada de tafatà, ab son caperó.

Ítem, I^a^ cota d'aquela matexa color, forrada de penes va[ys],[644] oldanes.

Ítem, I^a^ gramaylla blava, ab penes vays, gri<s>es.

Ítem, I^a^ gramaylla vert, ab son caperó, forrada ab pena [d'a<n>yins].

Ítem, I^a^ gramaylla, cuaix[645] color de vermell, ab son caperó, forrad[ada].

Ítem, I mantó blau, cominal.

Ítem, I^a^ cota de color de tenat, ab caperó, forrada de pells d'a<n>y<i>ns.

Ítem, I tabardàs de poca valor, negre.

Ítem, I^a^ gramaylla oldana, negra.

Ítem, I^a^ gonella blava, pèl-rasa.

Ítem, I^a^ capa pocha de cor, oldana.

Ítem, tres fasets de blanquet, enfre auls e bons.

Ítem, unes spaylleres oldanes, squinçades.//

Ítem, I jupó oldà, negre, de pocha valor.

Ítem, unes calces[646] de pebraç, noves.

641. *Amb el significat de romput, trencat*.

642. *Segurament* camellot *o* xamellot. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 88.

643. morat, *ratllat i corregit. Ginjolat: de color de gínjol. En un document de l'any 1388: "Unam peciam xamelloti ginjolati"*. DCVB.

644. *Pena: porció de pell destinada a servir de folradura. En un document de l'any 1295: "Pena de squirols vays, adobatz o crus, lo miler ... XX d.". Vair: variat, mudable; aplicat a la porció de pell de certs animals, com l'esquirol.* DCVB.

645. *Lectura dubtosa. Quaix: com, a la manera. En un text del segle xv: "Con seran parades, prin-les entre dos talladors quax qui fa formatge"*. DCVB.

646. *En realitat hi ha escrit* çalces, *grafia que hem normalitzat*.

Ítem, Iª gramaylla blava, de pocha valor.

Ítem, I traverser.

Ítem, I cuadrat de pells, de pocha valor.

Ítem, dues almuces blaves.

Ítem, IIes almuces chiques.

Ítem, I cerbox vermell, de pocha valor.

Ítem, uns tovayllons listats.

Ítem, IIos capells de li.

Ítem, dues camises, la Iª bona e l'altra àvol.

Ítem, I pareyll de bragues.

Ítem, [Iª al]mexia de cor.

Ítem, candelobre[647] ficat, de peret.[648]

Ítem, V guaengues enfre unes e altres.

Ítem, I sobrellit oldà.

Ítem, I matalaf ab listes blaves e blanques, oldà.

Ítem, drapaç de canamiç, de pocha valor.

Ítem, I tabart de burell, de pocha valor.

Ítem, V lençols, enfre bons e àvols.

Ítem, Iª exadaça ampla, de pocha valor.

Ítem, IIes tanaylletes olieres.//

Ítem, I petxel de stany.

Ítem, trobaren los dits manumissors, en la casa johana,[649] *les coses que·s seguexen:*

Primerament, IIIes vex<e>lles pochs, vinadés, les IIes plens de vi e la I ab unes poques de vinades.[650]

Ítem, I lit de po<s>ts, ab sos banchs.

Ítem, IIes peus de taula.

Ítem, IIIes odraços.

Ítem, I archa plena de[651] forment de sexa, ab sa clau.

FUNDACIÓ NOGUERA

647. *Lectura dubtosa.*

648. *Per error,* pereret.

649. *Certament, amb el significat de jussana.*

650. *Vinada: segurament vi molt aigualit, que és el significat que té a Castelló de Farfanya.* DCVB.

651. *Repetit*.

Ítem, altra archa ab sa clau, ab quasi IIII ho V faneques de forment.

Ítem, altra archa ab farina.

Ítem, I almut de fust.

Ítem, dues tanalles.

Ítem, I cèrcol nou.

Ítem, Iª scala de fust, de pocha valor.

Ítem, Iª bancha de seure.

Ítem, Iª portadora.

Ítem, IIes maçoles.

Ítem, I taulell poch.[652]//

Ítem, trobaren los dits manumissors en la cohina, les coses que·s segueixen:

Primerament, Iª scudela fruytera.

Ítem, I morter de pedra.

Ítem, Iª tanaylla vermella, ayguadera.

Ítem, I cetrill d'aram, de traure aygua de la tanalla.

Ítem, paella de ferre.

Ítem, I scudeller ab VII[653] scudelles, enfre auls e bones.

Ítem, IIIes boys[654] de fust.

Ítem, I morter de fust.

Ítem, I tayllador gran, de fust.

Ítem, II taylladós gichs[655] e I migancer.

Ítem, Iª canada de fust, petita.

Ítem, [IIIes] oles de coure, Iª migancera e dues giques.

Ítem, IIes olles de terra.

Ítem, Iª paella de ferre.

Ítem, unes leves de ferre.

Ítem, Iª taça d'aram.

Ítem, dues loces.

Ítem, Iª bromadora.

FUNDACIÓ NOGUERA

652. *A sota,* Ítem*, en blanc.*
653. *Inicialment,* VI, *posteriorment* VII *o potser* VIII.
654. *Segurament per boixos, mans de morter.*
655. *Per* xichs.

Ítem, III asts de ferre.
Ítem, dues giradores ho arpes[656] de ferre.
Ítem, II^os^ raylls,[657] la I de ferre e l'altre engastat en fust.
Ítem, IIes cobertores de fferre.//
Ítem, I^a^ pastera de fust, de pastar, ab son cobertor e sos peus.
Ítem, I bací de lautó.
Ítem, I^a^ caldera migancera, d'aram.
Ítem, I calderet migancer, d'aram.
Ítem, I^a^ banqueta de fust.
Ítem, uns ferres, ab IIIes peus cuadrats.
Ítem, I creol de ferre, ab creola.
Ítem, I cantarell olier, de terra.
Ítem, I lit ab dues ho tres postetes, poques, de pocha valor.
Ítem, I^a^ màrfega.
Ítem, I matalaf de pocha valor.
Ítem, I lençol poch, de stopa.
Ítem, II^os^ sobrelits,[658] I oldà, altre de borra.
Ítem, I^a^ guaengua oldana.
Ítem, I traverser.
Ítem, I coxí orellal.
Ítem, I morter[659] de coure, ab sa mà.
Ítem, I arquibanch.
Ítem, I coltel de cinta, ab dolses d'os.
Ítem, I percint[660] de cuyre, buyt.
Ítem, unes tovaylles, ab listes blaves.
Ítem, I martell.
Ítem, unes tesores.

FUNDACIÓ NOGUERA

656. *Arpa: rasora, espàtula per tallar la pasta de farina (aquest és el significat que té a les Garrigues). En un document de l'any 1355 (?): "Ipsa caldera [...] et ipsa arpa cum escudelles" i en un altre del segle XIV: "Una arpa de ferre de pastera".* DCVB. *A Berga, també trobem documentada l'existència de les "arpes de fer" (any 1435).* M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 418.

657. *Rall: ralladora, eina per a rallar pa, formatge, etc.* DCVB.

658. I^a^ guae<ngua>, *esborrat i escrit a sota*.

659. I^a^ pastera, *ratllat*.

660. *Percint o percinta: cinyell (potser amb una mena de bossa). En un text del segle XV: "Gità a la porta del hom pobre e cavador un percint de dobles d'or".* DCVB.

Ítem, IIIes codetes[661] de esmolar ganivets.//

Ítem, uns stovayllons de stopa, listats.

Ítem, II^os^ capdells de stopa

Ítem, XIIII madexes, enfre stopa e li.

Ítem, I^a^ banqueta de fust.

Ítem, II^os^ tintés, la I de plom e l'altre de fust, ab tesoretes e tayllapena /e compàs\.

Ítem, I^a^ taula de comptar.

Ítem, I coltell de cohina.

Ítem, I^a^ cadira de seure, de pocha valor.

Ítem, I p<ar>eyll de guants, de cuyre.

Ítem, I sedaç de seda.

Ítem, I^a^ axa.

Ítem, IIes exols.

Ítem, I^a^ planeta pocha.

Ítem, I perfilador poch.

Ítem, palluceta[662] ab frascha de ferre.

Ítem, I setí poch, de fust.

Ítem, dues tauletes de fust, poques, ab sos peus.

Ítem, I^a^ saca squinçada.

[...] fuerunt testes Michael Berengarii et Raymundus de Petro Martini, presbiteri beneficiati in sede Ilerdense.//

Subseqüentment, aquell diluns matex, trobaren los dits manumisors dels béns del dit defunt, en I^a^ casa que fo de na Domenga, que solie star ab micer Bertran dez Vallès:

Primerament, trobaren I cubet, de tenguda de XV h<o> XVI càrregues.

Ítem, I^a^ tina.

Ítem, I^a^ portadoraça.

Ítem, IIes tanalles vinaderes.

Ítem, IIes banquetes de fust.

FUNDACIÓ NOGUERA

661. *Codeta: cot petita, pedra d'esmolar no gaire gran. Vegeu la segona accepció de cot al* DCVB.

662. *Dubtós. A Sopeira (la Ribagorça), el pallús és un recipient semblant a una gerra, però fet de palla teixida, que serveix per a tenir-hi grans.* DCVB.

Ítem, arquibanquets de fust.

Ítem, en altra casa alí matex, trobaren le<n>ya e altra fusta de pocha valor.//

Die XVII[a], mensis augusti, anno Domini M[o] CCC[o] XC[o], discretus Raymundus Pellicerii, Guillelmus ça Scala et Fferrarius de Leminyana, manumissores Bernardi Fferrarii, beneficiati sedis Ilerdensis reddiderunt compotum dicte sue manumissorie honorabili Arnaldi Ferrarii, decano procuratori maiori elemosine, et discreto Bernardo Giberti, refetori pauperum eiusdem elemosine, quam dictus defunctus instituit heredem universalem in tercia parte scilicet in medietate; et in alia medietate divisit in IIII[or] partes, videlicet pauperibus veracundantibus, pauperibus mendicantibus,[663] alia orfanis maritandis et altera pro missis celebrandis [...].[664]

25

1388, gener, 13 – març, 7. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Bernat Ferrer, beneficiat de la seu de Lleida. Tomàs de Rubió és el corredor i fa de macip Joan Mercer.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 5. Quadern de dotze pàgines (tres fulls dobles plegats i cosits) de 32,5 cm per 21 cm. Escriptura cursiva gòtica. Tot el costat dret és tacat per la humitat (com en l'inventari); alguns marges són il·legibles.

Ihesus. Anno Domini M[o]CCC[o]LXXX[o]VIII[o].

Inquantum publicum raubarum Bernardi Fferrarii, beneficiati.

Die XIII[a] ianuarii.

\+ Primerament, I[a] corda lancera, a·n Tristany de Navès ... VI ds.

\+ Ítem, I[665] banch, a·n Alegret, prevere ... X ds.

\+ Ítem, I altre banch, a·n Ffrancesch Pellicer ... III ss., I dr.

Ítem, I altre banch, a·n Johan Mercer, macip del enquant ... II ss., I dr.

663. *Com en moltes parròquies, hi havia un plat o bací dels pobres vergonyants i un dels pobres de solemnitat. A més, es dedicaven diners també per a les noies o donzelles per maridar.*

664. *Després s'esmenta com es distribueixen els diners. Text molt tacat i ple de correccions.*

665. I[a], *ratllat.*

+ Ítem, I seti, a·n Salamó[666] Avenlloro, juheu ... VI ss., I dr.

+ Ítem, Iª cadira de pocha valor, al dit Salamó ... II ss.

Ítem, Iª altra cadira bella, a·n Tristany de Navès ... XXII ss., VI ds.

+ Ítem, Iª taula ab sos peus, a·n Miquel Berenguer, prevere ... XI ss.

+ Ítem, Iª altra taula de pocha valor, xicha, ab sos peus, a·n Johan Mercer, macip del enquant ... VIII ss., I dr.

+ Ítem, Iª tauleta ab sos peus, a·n Bernat Robió, prevere ... IIII ss.

+ Ítem, I morter de pedra blancha, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss.

+ Ítem, I scudeller ab scudelles e I tayllador gran, \I morter de fust/, III taylladorets xichs, e III boix, a·n Fferrer de Fontdevila ... IIII ss., VI ds.

Ítem, unes balances[667] de leutó,[668] a·n Bertran de Pens ... III ss., VIII ds.

Ítem, una olla de coure, a·n Ramon Masó ... XXXIII ss, VI ds.

Ítem, una altra olleta pocha, a·n Bernat Alphonso ... XX ds.[669]

+ Ítem, una destral ab Iª exadela, a mestre[670] Symon Bolòs ... XIX ds.

Ítem, dues seretes, a·n Johan Mercer, macip del encant ... II ss., IX ds.

+ Ítem, un rayl, a·n Fferrer de Fontdevila ... III ss.

+ Ítem, una canedeta, dos stoys de letres, Iª servidora de fust, a·n Bernat Alphonso ... XX ds.//

+ Ítem, I ferreyllat e clavadura, ab sa clau que tanqua dins e defora, a·n Simon Pocullol, prevere ... VI ss.

Ítem, [I] candelobre plegadiç, a·n Pere Ffranch, prevere ... II ss., VI ds.

Ítem, I cetrill \de traure aygua/, ab son penyador, a·n Abram Esquerre, juheu ... II ss., VIII ds.

+ Ítem, I cadenat ab sa clau, a·n Andreu Bertran[671] ... V ss., I dr.

666. Lorenç, *ratllat*.
667. vala<nces>, *ratllat*.
668. de fferre, *ratllat*.
669. *S'ha passat ratlla a la línia*.
670. *Potser* mastre.
671. *A continuació,* prevere, *corregit i ratllat*.

+ Ítem, [una] bacina plana, a·n Fferrer de Fontdevila ... XII ss., VI ds.

+ Ítem, I [cetr]ill gran, a·n Ramon de Sebra ... XIIII ss., VI ds.

+ Ítem, I [...] sens de cobertor, a·n Simon Paculloll ... XVIII ds.

+ Ítem, [I m]orter de coure, a micer Guillem de Mansó ... XVI ss., VI ds.

[+ Ítem, I colt]ell de cinta ab dolses de os, blanques, [a·n Fferrer de] Fontdevila ... IX ss.

Ítem, una [pa]ella, a·n Tristany de Navès ... IX ss., I dr.

[+] Ítem, una [...] paella, a·n Fferrer de Fontdevila ... VIII ss.

[+] Ítem, una [cuber]tora e una bromadora, a·n Tristany [de Navès] ... IIII ss.

+ Ítem, una taça, a·n Johan Mercer, macip del enquant ... XIIII ss., III ds.

+ Ítem, [una] \pexella/[672] d'estany, a·n Miquel Berenguer, prevere ... II ss., VIII ds.

Ítem, I bací de leutó, a·n Miquel Berenguer, prevere ... X ss., VI ds.

Ítem, I broquer, a·n Pere Poquet, prevere ... III ss., I dr.

Ítem, I pavesch[673] encuyrat, a·n Gabriel Pere, prevere ... V ss., III ds.

Ítem, I ast e una giradora.[674]

+ Ítem, I dart, a·n Bernat Loreta ... XII ds.

+ Ítem, una cetra de leutó, a·n Ramon de Sebra ... III ss.

+ Ítem, I ferroyllat ab una clavadura[675] e Iª giradora, unes leves e I broqueraç e altra frasca, I coltellaç, a·n Fferrer de Fontdevila ... V ss., I dr.//

+ Ítem, I ast de ferre, a·n Vicent de Castre, prevere ... XVIII ds.

+ Ítem, I creol, a ell matex ... XIIII ds.

+ Ítem, Iª creola de fferre, a·n Johan Mercer, macip del enquant ... III ds.

672. pexeta, *ratllat*.

673. *El pavès era un escut llarg rectangular. A Mallorca, el mot* pavesc, *amb el sufix per a formar gentilicis* -esc, *només és esmentat una vegada, l'any 1331*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 334.

674. *En blanc*.

675. *A continuació, una paraula ratllada*.

+ Ítem, unes mànegues de cuyraces e claus e altra ffrasca, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss., I dr.

+ Ítem, I candelobre de fferre, a·n Vicent de Castro, prevere ... II ss.

+ Ítem, una cobertora de ferre, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss., IIII ds.

+ Ítem, II candelobres de fust, a·n Gabriel Pere, prevere ... VI ds.

Ítem, Iª giradora e I ferroyll, a·n Steve Gue<r>albeylla ... II ss., IIII ds.

+ Ítem, II exols de ferre, a·n Domingo de Daroca ... IIII ss., [I dr.]

Ítem, una axa, \a·n/ Steve de Gueralbeylla ... II ss., VI <ds.>

+ Ítem, II asts de fferre, a son germà, del degà ... III ss., I dr.

Ítem, I bacinet de fferre, a·n Gabriell Pere, prevere ... XIX ds.

Ítem, I creol de juheu,[676] VI sperons, una loça e altra frasca, ha ell matex ... II ss., VIII ds.

Ítem, I arquibanch de pocha valor, a mossèn en Johan de Peralta, per a l'Almoyna ... IIII ss.

+ Ítem, I lit de posts de pocha valor, ha ell matex ... III ss., VI ds.

Ítem, I glavi[677] de pocha valor, a·n Jacme Fferrando, prevere ... III ss., I dr.

+ Ítem, I dart e una lança de poca valor, a·n Fferrer Barceló, prevere ... III ss.

+ Ítem, una exada, a·n Bernat Rubió, prevere ... II ss., VII ds.

+ Ítem, Iª ballesta no molt gran, de poca valor, a·n Fferrer Barceló ... II ss., VI ds.//

Ítem, altra ballesta de pocha valor.[678]

Ítem, I matalaff bell, \listat/, a mossèn en Johan de Peralta, a la Almoyna ... LXX ss.

Ítem, I altre matalaff de poca valor, a·n Guillem [Lav]al ... XVIII ss., VI ds.

+ Ítem, I altre matalaff, a·n Fferrer de Fontdevila ... XXX ss., VI ds.

676. *Normalment es distingeixen els creols i les creoles,* IIIIe creols ab ses creoles, *els gresols i les gresoles. És curiós, però, l'esment d'aquest gresol de jueu.*

677. *Glavi: llança amb ferro llarg i amb el tall corbat a un costat, com una ganiveta.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 310.

678. *Els tres darrers mots, ratllats.*

+ Ítem, I barral de vidre, \cobert de palma/, ab vinagre, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss., VI ds.

Die XIIII, mensis ianuarii.

Primerament, una colga de fust de pi, ab I banch encaxat, a·n Pere Soler, prevere ... XLVIII ss.

Ítem, I travesser ab listes blanques e blaves, a·n Johan Mercer, macip del enquant ... XVIII ss., IX ds.

Ítem, una cócera, a·n Johan Mercer ... CI ss., VI ds.

Ítem, Iª flaçada de borra, ab listes blaves e vermelyes, a·n Berenguer dez Puyg, studiant ... XXVIII ss., VI ds.

+ Ítem, I travesser oldà, ab listes verts [...], a Cathalana ... XIII ss., VII ds.//

+ Ítem, I drap de canamiç, oldà, de drap de màrfega, a·n Domingo de Puyaçola, prevere ... IIII ss.

Ítem, Iª strayllenca,[679] ab listes vermeylles, blaves, grogues, a·n Tristany de Navès ... VIII ss.

Ítem, una guanga,[680] ab listes vermeylles e grogues, a·n Johan[681] Mercer, macip de l'enquant ... IX ss., VIII [ds.]

Ítem, una flaçada ab listes negres e vermeylles e grogues, a·n Yçarth Açreyp, juhey ... XV ss.

Ítem, una altra guanga, ab listes negres e grogues, ha ell matex ... XV ss., IX <ds.>

Ítem, altra flaçada, ab listes grogues e negres, ha ell matex ... XIII ss., VI ds.

Ítem,[682] una altra flaçada, ab listes vermeylles, negres e grogues ... XXX ss.[683]

Ítem, I matalaff de fustany, ab listes blaves e blanques, a·n Gabriell Pèriç ... XXX VIII ss.

Ítem, una caxa ab sa clau, al rector d'Arbeca, en Rubió Perell ... XVI ss.

FUNDACIÓ EXCELLÈNCIA

679. *Un estrall era un cobertor de llit. El mot* estrallenca *ha de poder-s'hi relacionar. També trobem aquesta paraula documentada a la Catalunya Vella. En una casa de la plaça de Bagà (Berguedà), l'any 1365, també hi havia "un sobrellit de pells e ab una strayllencha".* J. SERRA I VILARÓ, *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, vol. 2, Biblioteca Balmes, Barcelona, 1947, p. 262. *En el document 33 d'aquesta col·lecció documental, hom diu que una flassada era semblant a una estrallenca.*

680. *Guaenga: una mena de flassada o manta.*

681. Gabriel Pèriç; *a continuació,* Gabriel*, ratllat.*

682. *Afegit posteriorment,* Del spital.

683. *S'ha passat ratlla a la línia.*

+ Ítem, II coxinets xichs, a·n Fferrer de Fontdevila ... V ss.

Ítem, altres II coxinets, a mossèn lo degà ... V ss.

Ítem, II tovayllons d'estopa, a na Jacmeta, pastadora ... V ss.

+ Ítem, altres II tovayllons, a·n Aleró, prevere ... V ss., VII ds.

+ Ítem, unes tovaylles no molt grans, a·n Ramon Aleró ... IX ss., II ds.

+ Ítem,[684] unes tovalles, a·n Fferrer de Fontdevila ... X ss., VI ds.//

+ Ítem, uns tovayllons alamandeschs, a·n Aleró, prevere ... VII ss., IX ds.

+ Ítem, uns barbés,[685] a·n Ramon Aleró ... IIII ss., I dr.

Ítem, una vànova oldana, a·n Pere Poquet ... XVIII ss.

Ítem, I sobrepeylliç oldà, a·n Pere Royg, prevere major ... XII ss.

+ Ítem, I pareyll de lençols,[686] a·n Pere Franch, prevere ... XLII ss.

Ítem, I altre pareyll de lençols, a·n Steve de Gueralbeylla ... XXI ss., VII ds.

Ítem, una vànova, a·n Bernat Gibert, per a la almoyna ... C ss.

Ítem, I pareyll de lençols oldans, a·n Pere Poch, [prevere] ... XV ss.

Ítem, I altre pareyll de lençols,[687] a mossèn en [Johan] de Peralta ... XLVI ss.

+ Ítem, altre pareyll de lençols, a·n Andreu Bertran ... XXV ss., VI ds.

Ítem, altre pareyll de lençols, a·n Johan Mercer, [macip] del enquant ... XXXVI ss.

Ítem, I pareyll de lençols oldans, a·n Ramon de Pinaret[688] ... XI ss., III ds.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols oldans, a·n Fferrer de Fontdevila ... IX ss.

Ítem, Iª peça de drap de li, la qual foren[689] alnes, a for de III sous, I diner per alna, a·n Pere Poquet ...[690]//

FUNDACIÓ NOGUERA

684. Ítem, unes tovaylles de lenç, *afegit a la interlínia, ratllat*.
685. *Objecte de roba que es devia dur sota la barba. Aquesta paraula no és esmentada al* DCVB.
686. de stopa, *ratllat*.
687. de stopa, *ratllat*.
688. *Lectura dubtosa.*
689. *A continuació hi ha un espai en blanc.*
690. *En blanc*.

Die XV mensis ianuarii.

+ Primo, VIII tribanells, unes tanalles de ferre, I scapler,[691] Iª maça ab altra frasca[692] (a-y uns ferres trencats ab altra), a·n Pere Alguer, prevere ... IIII ss., II ds.

+ Ítem, dues olles de terra, IIIes pots de terra, IIos greals de terra, a·n Johan de Capestany ... [II] ss., VI ds.

+ Ítem, Iª taula de compte, ab XLIX diners de compte, e ab sa bosa, a·n Miquel de Madrona ... [II] ss.

Ítem, IIos carnés, de pocha valor, IIos percint e Iª correga vermella, de pocha valor, ab altra frascha, a·n Mateu Gaçol ... [III] ss., [I] dr.

+ Ítem, I coltell maner, de tallar cansalada, a mossèn l'artiacha de Benasch ... [II ss.]

Ítem, I foger de ferre, ab sa exèrcina,[693] a·n Miquel de Madrona ... [I s.], IX ds.

Ítem, Iª pastera de fust, ab cobertor e peus, a·n Ramon Senter, prevere ... XIII ss., [VIII] ds.

+ Ítem, Iª imaga de pedra marbre[694] ho d'alabaustre, ab son maçapà,[695] a·n Loys de Valtera, studiant ... XIX [ss.]

+ Ítem, I maçapà gran e IIos xichs, ab I percint, a·n Pedro d'Alfageri ... XIX ds.

Ítem, III fusts de pi, a manera de regles, a·n Ffrancesc Castellar ... VII ds.//

Ítem, I bancaç ab IIes postaces, a·n Pere Royg, major ... XIX ds.

+ Ítem, Iª tanaylla vinadera, a·n Bernat Rubió, prevere ... V ss., III ds.

Ítem, una olleta de coure, xicha, a micer Guillem Mensó ... XIIII ss.

Ítem, uns pellams,[696] a·n Vicent Gavarró, prevere ... IIII ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

691. *Escarpra, del llatí* scalprum.

692. Frasca, *ratllat*.

693. *Lectura dubtosa. Eixàrcia: cordam i altres ormeigs,* DCVB, *és usat únicament en el món nàutic.*

694. *A continuació,* d'alabaustre, *ratllat*.

695. *Un massapà era una capsa per a contenir espècies o productes de farmàcia i de confiteria.* DCVB. *En aquest cas, serví per a guardar un objecte de valor, com era una imatge d'alabastre*.

696. *Pellam: conjunt de pells.* DCVB.

Ítem, Iª spasa[697] ab guarniment negre, a·n[698] ... XV ss.

+ Ítem, I coltell çaragoçà de tayll,[699] a·n Jacme Salines ... IIII ss.

Ítem, I ganivet ab mànech, de vori, a·n Thomàs Pere, [prevere] ... III ss.

+ Ítem, Iª tovalola blancha, a·n Pericó Despens ... IIII ss.

Ítem, I mantó de burell, a·n Matheu Gaçol, prevere ... VII ss., VII ds., mª

+ Ítem, una almuça[700] [...],[701] a·n Andreu de Sant-remig ... XVIII ds.

Ítem, I fasset blanch, oldà, a·n Matheu Gaçol, prevere ... XVIII ds.

+ Ítem, I jupó negre, a·n Guillem Carbó, prevere ... V ss., I dr.

Ítem, I fasset ab pena de conill, a·n Matheu Gaçol ... V ss., IIII ds.

Ítem, Iª garmaylla blava, oldana, a Abram Esquerre,[702] juheu ... III ss., III ds.

Ítem, Iª altra garmaylla de mescla, oldana, a·n Ramon Altet, prevere ... VII ss., II ds.

Ítem, I poch de cendat groch e vert, a·n Abram Esquerre ... XVI ds.

Ítem, Iª garmaylla negra, oldana, a·n Agustí Bisbe ... VIII ss.//

Ítem, una capa negra de cor, oldana, a Ffrancesc Ramon Duran ... IX ss., VI ds.

Ítem, I fasset blanch, oldà, a·n Thomàs de Rubió, lo corredor ... XII ss.

Ítem, I sobrepelliç gros, a Johan Mercer, macip del enquant ... XXX ss.

Ítem, I altre sobrepelliç prim, oldà, a·n Matheu Gaçol, prevere ... XXVI ss.

Ítem, I altre sobrepelliç prim, oldà, ha ell matex ... IIII ss., VI ds.

+ Ítem, I arquibanch, a·n Johan de Cabestany ... XVIII ss., VIII ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

697. spassa, *ratllat i corregit*.

698. *Manca el nom.*

699. *Coltell saragossà: mena de coltell originari de Saragossa. A Mallorca és documentat l'any 1354. A Barcelona, l'any 1398: "un coltell ceragoçà ab ganivet ab dolças blanchas, ab senyal del dit deffunt, ab guaspa e sivella d'argent, ab sa beyna blanca".* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 283.

700. *Almussa: peça de la indumentària eclesiàstica, que consistia en una caputxa que no sols cobria el cap sinó que s'estenia fins a cobrir els braços.* DCVB.

701. *Lectura dubtosa. Potser* real.

702. Johan Mercer, macip, *ratllat*.

Ítem, Iª caxa de ffust de noger, a·n Pere Franch, prevere ... XXIX ss.

Ítem, Iª cotaardia[703] blava, ab pena pèl-rasa, a na Marió,[704] muler d'en Gil de Torreblancha, quondam ... XII ss., XI ds.

+ Ítem, I jubó blanch, de pocha valor, a·n Johan de Nabal ... [VII] ss., IX ds.

Ítem, dues almuces blaves, pèl-rases, a·n Alegret, prevere ... VI ss.

Ítem, I mantó negre, forrat, de pocha valor, a Abraham Squerre, jueu ... II ss., IIII ds.

Ítem, Iª bosa de cuyre, a·n Bernat Guavarra ... VI ss.

Ítem, Iª correga e gavinet e spalleres ab stoych, a·n Mateu Gaçol ... II ss., IX ds.

Ítem, Iª camisa e bragues de lenç, a Johan Mercer, macip del enquant ... VI ss., I dr.

+ Ítem, altra camissa e bragues, a·n Loça; preu: III diners ... III ss.[705]

+ Ítem, IIes camises e IIes bragues, Iª almexia,[706] squinçades, a Davit Fen, jueu ... XX ds.

Ítem, unes calces de tenat, a·n Anthoni Figuerola, prevere ... IX ss.

Ítem, I mantó blau de Mellines, a·n Francesch Castellar, prevere ... XXVI ss.//

Ítem, Iª gramaylla vert, ab pena e caperó, a·n Jacme Ferrando, prevere ... LV ss.

Ítem, Iª gramaylla ab caperó, ab pena color de roat[707] [..., a·n] Bernat Guavarra ... XXXVII ss., VI ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

703. *Cotardia: cota que usaven homes i dones, de forma ajustada al cos, sobretot en la cintura, amb la part del pit abombada. En un document de l'any 1366*: *"Que no porten d'ací avant jubons et cotardies curtes, sinó [...] que aquells passen lo genoyl"*. DCVB.

704. *És dificil de saber si era pronunciat* Marió *(un diminutiu) o bé* Mario.

705. *Sic.*

706. *Almeixia. Fou una peça de vestir inicialment portada per musulmans, que a Lleida també duien els cristians (molts eclesiàstics) i els jueus*. *Vegeu:* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 30. *De vegades fins i tot es pot relacionar amb la capa de cor dels eclesiàstics.*

707. *Potser* rosat.

Ítem, Iª tovalola blancha, a·n Ramon Aleró, prevere ... VI ss., X ds.

Ítem, altra tovayllola blancha, a·n Anthoni Figuerola, prevere ... V ss., II ds.

Ítem, Iª tovalola obrada de seda, ab se<n>yals enmig e ab rochs als caps, a Abraham Squerre, jueu ... VII ss., VI ds.

Ítem, altra tovallola obrada ab barres traverseres de seda, a·n Francesch Castellar, prevere ... IIII ss., VII ds.

Ítem, Iª cota ab pena blancha, caperó e mànegues sobergues, [color] de morat, a·n Bernat Gibert, prevere ... LXI ss.

Ítem, Iª gramaylla \e/ cota,[708] ab pena de vays, e I caperó color de foch, a·n Anthoni Figerola, prevere ... XC ss.

Ítem, [I] arquibanch, a·n Ferrer de Fondevila, prevere ... XL ss.

Ítem, Iª vànova prima.[709]

Ítem, I bardó[710] de sella, a·n Thomàs Vallès, prevere ... II ss., III ds.

Ítem, I pot, a·n Bernat de Vallonga ... VI ds.

\+ Ítem, I breviari, a·n Bartholomeu Figuerosa, prevere ... XXI florí e mig d'or d'Aragó

\+ Ítem, I diornal, a·n Johan Rodés, prevere ... IIII florís, XII ds. jaquesos

\+ Ítem, Iª capa negra de cor, ab sa almexia, a [...] Puyaçolo, prevere ... XCV ss.//

Nona die marcii, anno predicto.

Primerament, frascha de fusta, a·n Jacme Salines ... III ss.

Ítem, I lit de potsts,[711] a·n Johan Mercer, macip del encant ... III ss., VII ds.

\+ Ítem, I portadora, Iª candelereta, I banquet de peus, I sedach,[712] Iª ratera, I orinal, Iª maceta ab altra frascha, <a> Abram Esquere ... II ss.

FUNDACIÓ ENCIRA

708. *A continuació,* e caperó, *ratllat*.

709. *Manca el nom del comprador i també el preu*.

710. *Bardó: coixí de sella. En un document de l'any 1265 ja s'esmenta "II selles de caval [...] II de palafredo e IIII bardons, de les quals près la una lo se<n>yor infant obs de cavalchar" i al* Llibre de Menescalie o tractat de les mules*, escrit a Barcelona l'any 1523: "Aprés haureu un bardó de sella e meteu-lo-y ab una cingla".* DCVB.

711. *Posts (malgrat que molt sovint trobem escrit* pots*).*

712. *Per* sedaç.

Ítem, Iª banca foradada, a·n Vincent Gavara ... XXI ds.

+ Ítem, Iª gàbia redona, de carderola,[713] a·n Abram Esquere ... III ss., II ds.

+ Ítem, altra gàbia de calàndria,[714] a·n Abram Esquere ... III ss., I dr.

Ítem, Iª bara ab ostiyllers,[715] a·n Johan Mercer, macip del encant ... XVI ds.

Ítem, Iª tenaylla ayguadera, a·n Ramon Sala ... XI ss.

Ítem, Iª tenaylla vinadera, a·n Ramon Senter ... IX ss.

Ítem, tres odres, a·n Guillem Badal ... IIII ss., I dr.

Ítem, unes formes de çabates,[716] tres amoladores, Iª polera, I tayllador, ab altra frascha, a·n Vicent Gavara ... III ss., VIII ds.

+ Ítem, I almut, a·n Jacme Steve, maior ... XIX ds., mª

+ Ítem, unes òrgenes,[717] dues pelaces, Iª gramayaça de terliç, dues terliçanes,[718] a·n Fra<n>cesch de Nabal ... IIII ss., IX ds.

+ Ítem, dues banques, a·n Rod<r>igo Palazín ... XX ds.

+ Ítem, Iª marfegaça ab paylla, a·n Abram Esquere ... II ss., VII ds.

Ítem, Iª bancha, a micer Miquel de Noya ... XII ds.

Ítem, I martel, a·n Steve Gueralbela .... XV ds.

+ Ítem, Iª tenaylla poca, oliera, a·n Pere Melet ... IIII ss., I dr.

Ítem, I vexel, a·n Vincent Gavara ... XXXIX ss.

Ítem, altre vexel, a·n Pere de Rochamora ... LXIII ss.

Ítem, altre vexel, a[719] micer Miquel de Noga ... XXXI ss., VI ds.

+ Ítem, a·n Tomàs de Robió, coredor, dos petges de caxa ... IX ds.

FUNDACIÓ JOSEPH PUIGVERT

713. *Cadernera,* Carduelis carduelis.

714. *Calàndria,* Melanocorypha calandra.

715. *Ostilles: utensilis, atuells, eines.* DECLC *IV, 821. En un document de l'any 1353: "aparellaments de lits, ne armes, ne vestidures ne altres hostiles de cases" i en un de l'any 1461, de València: "balances, pesals ab tots los altres apparells, arreus, forniments, aynes e hostilles".* DCVB. *Potser un ostiller era un lloc on posar les ostilles.*

716. *Forma de sabata: peça de fusta que serveix de motlle en la fabricació de sabates.* DCVB.

717. *Òrguines: alforges. En un document de l'any 1443: "Ítem, unes òrguines ab listes grogues e vermelles, cominals".* DCVB.

718. *Terliçana: peça de roba de terliç (roba de cotó feta amb lligat de sarja de tres punts de curs, amb combinacions de colors a llistes, usada especialment per a tela de matalassos i per a cortines.* DCVB*).*

719. *Per error,* a·n, *corregit.*

Ítem, Iª bossa ab plom e ab estayn, <a> Jacme Salines ... XVIIII ds.

Ítem, Iª arqua, a mossèn Johan de Peralta ... XVIII ss., II ds.//

Ítem, Iª oleta de coure, a mossèn en Johan de Peralta ... XVIII ss., VIII ds.

Ítem, Iª olla de coure, a·n Bernat de Vallonga, la qual en Ramon Masó de Sus n'avie treyta per XXXIII sous, VI diners; tornà-la revendre ... XXXII ss.; no era del encant.[720]

Ítem, Iª portadora, a mossèn en Johan de Peralta ... VI ss.

+ Ítem, Iª tenaylla oliera, a·n Johan Mercer, macip del encant ... III ss., XI ds.

+ Ítem, dues ampoles e un brocal,[721] a·n Arnau ces Comes ... IIII ss., VI ds.

Ítem, I baral e un cetril poch, a·n Arnau ces Comes ... IIII ss., VI ds.

Ítem, Iª arca farinera, a micer Miquel de Noyga ... V ss.

Ítem, [dos] setis de borra, a·n Pere Royg, major de dies ... II ss., VIII ds.

Ítem, I matalaf, a·n Pere Royg, major de dies ... IX ss.

Ítem, I traverser, a·n Arnau Farrer, barber de la plaça de la Cadena ... VI ss., II ds.

Ítem, [a él] matex, I sobrelit ... VIII ss., III ds.

Ítem, [a él] matex, altre sobrelit ... XII ss., I dr.

Ítem, a él matex, I flaçada bla<n>qua, listada als caps ... XV ss.

Ítem, Iª balesta, a·n Gabriel Pere ... IIII ss., VI ds.

Ítem, [Iª] scala, a·n Ramon Aleró ... II ss., IIII ds.

[Ítem, I] tinter de fust de gingoler, ab tesores, compàs, tayllaplomes, a·n Ferrer Fontdevila ... III ss., IX ds.

Ítem, Iª selona, a·n Miquel Piquó ... VI ds.

Ítem, [...], a·n Ramon Masó ... II ss., VI ds.//

720. *Posteriorment, tot el paràgraf, ratllat.*
721. *Brocal: ampolla panxuda.* DCVB.

26

1388, febrer, 7 – 12. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Pere de Nou, doctor en decrets, canonge de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la casa que tenia a la Suda de Lleida, en una cambra, en una altra, en una tercera cambra propera a la sala, a la sala, a la cuina, en dues cambres situades en un pis inferior, a la cambra d'en Vicent (on hi havia diversos llibres), en una altra cambra situada davant d'aquesta, al celler, al celler principal i a l'estable. També s'esmenten uns graners i diverses sitges, plenes de forment, d'ordi i de civada.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 13. Quadern de setze pàgines (quatre fulls dobles plegats) de 32 cm per 20,5 cm. Paper de poca qualitat. Escriptura poc acurada. Amb moltes taques, sobretot a la banda dreta.

Inventarium[722] sive reportorium bonorum mobilium, que fuerint honorabilis Petri de Nuce, decretorum doctoris, canonici et [...][723] sedis Ilerdensis, condam, factum per procuratores aniversariorum, scilicet[724] Raymundum Pellicerii et Iacobum Salinis, et manumissores dicti defuncti, scilicet dictum Raymundum Pellicerii, Fferrarium de Lemiyana et Vincentium Peçola, [bene]ficiatos in sede, inceptum VII[a] die, mensis febroarii, anno a nativitate M°CCC°LXXXVIII°.

<In quadam camera>

Et primo, fuit inventum in quodam hospicio sito in Çuta, ubi ipse solebat morari [...], in quadam camera [...] escrinium sive guarda roba.

Primo, unes balances de fferre.

Ítem, I canastó de fferre, per a les dites balances, e unes cor[reges][725] sive regnes de fre e unes altres frasques, tot en una ca[xeta] de fust.

Ítem, una gaffa[726] de fferre.

Ítem, I[a] destral sens mànech.

Ítem, una sellaça sens cambals e sens streps.

Ítem, II taylladós grans de tayllar.

FUNDACIÓ FIGUERA

722. *A l'inici, afegit posteriorment:* Inventarium bonorum Petri de Nuce. MCCCLXXXVIIII. *La data no és correcta.*

723. *Potser* prepositi.

724. *Hi ha diverses paraules ratllades.*

725. *Probable.*

726. *Gafa: peça corbada, generalment de metall, que serveix per a subjectar una cosa amb una altra.* DCVB.

Ítem, I boyx e algunes escudelles e greals de fust, de pocha valor.

In altera camera mediana

Primerament, I cócera squinçada, de pocha valor.

Ítem, Iª plomaça a manera d'alcócera.

In altera camera ultima, contigua a la sala

Primerament, II coffres[727] coberts de cuyr, sens de clavadures; en la I dels quals ha I coltell de tayll,[728] ab punta roma.//

Ítem, en l'altre, ha roba de li, segons que·s segueix:

Primerament, I pareyll \de lençols/ de lenç, quiscun de IIes teles e miga, bons e bells.

Ítem, II peces de lenç de pinte de IIIIe palms; e són quiscuna peça [...] alnes e quarta, poch més ho menys.

Ítem, I sobrepelliç de lenç, squinçat.

Ítem, I sobrepelliç de tela <de> Rems, nou.

Ítem, I altre sobrepelliç de seda, nou.

Ítem, I capa negra de cor, ab sa almoxia.[729]

[Ítem, I lit] sens de posts, quar[730] les posts són del rector d'Arbecha.

Ítem, una màrfega bona e bella.

Ítem, I matalaff gran, listat, ab listes blaves e blanques.

Ítem, I \vànova/ grossa, ab barres amplas, longas.

Ítem, I flaçada de borra blancha, ab listes blaves, amplas als caps.

Ítem, I streayll[731] \assats/[732] bell.

Ítem, I travesser blanch, ab listes blaves, de fluxell.

Ítem, I altre travesser poch, ab listes blaves.

Ítem, I altre matalaff ab listes blaves e blanques, bo e bell.

Ítem, Iª vànova prima,[733] escaqueyada, bona e bella.

Ítem, I drap de paret, vayrat,[734] ab rams.

727. *Hi ha una correcció*.

728. *Coltell de tall: coltell amb poca punta*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 283. *Certament, després es diu que la punta era roma*.

729. *Almeixia: túnica amb mànigues que hom duia damunt l'altra roba.* DCVB.

730. *Car.*

731. *Estrall: cobertor de llit.* DCVB.

732. *De fet, una correcció d'*asats, *ratllat*. *Assats: prou, molt*.

733. grossa, *ratllat*.

734. *Al davant,* drap de paret, *ratllat*. *Vairat: bigarrat, de diversos colors*.

Ítem, II^os^ sobrelits, I ab listes vermeylles, l'altre ab listes blaves, pochs.[735]

Ítem, I barral de vidre, ab son calquer[736] sive coberta de paylla.

Ítem, I candelobre petit, ab carreta.

Ítem, I^a^ taula ab sos peus.

Ítem, I^a^ flaçada blanqua, ab listes vermeylles e blaves.

Ítem, I^a^ flaçada oldana, ab listes vermeylles e blaves.[737]//

En la sala

Primo, I^a^ taula pocha, sens peus.

En la coyna

Primo I^a^ taula de noguer, ab sos peus.

Ítem, I^a^ archa xicha.

Ítem, II plats d'estayn.

Ítem, XI scudelles d'estayn.

Ítem, VI grealets d'estayn.

Ítem, IIes pexelletes redones, d'estayn, la I^a^ sens cobertor.

Ítem, XIII taylladós xichs, de fust.

Ítem, II taylladós miyancés, de fust.

Ítem, II boix de fust.

Ítem, III taylladós de terra.

Ítem, II cetrills, I de traure aygua e altre de cuyna.

Ítem, II loças. Ítem, I^a^ bromadores.

Ítem, III cobertores poques.

Ítem, III paelles, IIes grans e I^a^ pocha.

Ítem, I^a^ giradora. Ítem, unes leves.

Ítem, I ast de ferre, miyancer.

Ítem, I altre xich, trenchat.//

Ítem, una taça d'aram.

Ítem, I morter de pedra.

FUNDACIÓ ARGUERA

735. *A sota, repetit,* pochs, *ratllat*.

736. *Calguer: recipient per tenir o sostenir altres objectes. En un document de València, de l'any 1329: "Una almaraxa pintada, de vidre, ab son calguer e ab aygua nafa" i en uns documents de Santa Coloma de Queralt, dels anys 1382 i 1398: "Un calguer de anpoyla" i "Un orinal ab son calguer"*. DCVB. *A Berga, l'any 1383, també s'esmenta "unum calquer d'ampola"*. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 394.

737. *A sota,* Ítem.

Ítem, davall, a man dreta, ha II cambres; en la pus estremera ha ço que·s seguex:

Primerament, Iª pastera gran, sens cobertor, que solia ésser piador[738] de venemar.

Ítem, I coxí blanch, de pocha valor.

Ítem, I banch poch.

Ítem, [II] cartrons, en la I dels quals ha lin filat e a filar; en l'altre [...][739] de cànem, filada e a filar.

Ítem, en l'altra, ço que·s segueyx:

Primerament, Iª colga ab camiç, de pocha valor.

Ítem, Iª màrfega de pocha valor.

Ítem, I matalaff de pocha valor.

Ítem, II lençols de lin, pare e mare.

Ítem, Iª flaçada blanca, ab listes vermeylles.

Ítem, I sobre\lit/ de poca valor, ab moltes listes diverses.

Ítem, I travesser bo, de fluxell.

Ítem, Iª canabasta,[740] pocha.

Ítem, Iª ballesta, ab sa tayllola.[741]

Ítem, IIII posts de lit.

Ítem, I banch de pocha valor.

Ítem, davall, semblantment a mà esquerra, primerament en la cambra que té en Vicent, és ço que·s segueyx:

Primerament, Iª garnaxa oldana, de drap mesclat de Ypré,[742] de pocha valor.

Ítem, I caperó del dit drap, folrat de taffatà violat.//

Ítem, Iª altra garnaixa[743] de Mellines, de color de tenat, folrada de vays, ab I caperó folrat de taffatà blau clar.

NOGUERA

738. *Piador: cup, lloc on es trepitgen els raïms per fer-ne vi.* DCVB.

739. *Lectura dubtosa*.

740. *Potser amb relació al mot* canemàs *(roba feta d'estopa de cànem.* DCVB*). El canemàs era emprat per a fer cuirasses i mantellets. El fet que a Boí la canabastra fos "la carcanada d'un porc", fa pensar a Joan Coromines (*DECLC*, II, 474) que aquest mot fou fruit de l'encreuament entre canemàs i canastra (espècie de panera).*

741. *Tallola: corriola per a parar ballestes, penjada d'un cint. Amb relació al funcionament de la tallola:* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 351.

742. *Ieper (en francès Ypres), ciutat de Flandes. Amb relació a aquest aspecte, vegeu l'apartat de la introducció dedicat a la procedència dels objectes*.

743. *Garnatxa*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 32.

Ítem, I fasset morat. Ítem, I jupó blanch.

Ítem, Iª cota en forma de garnaxa, blava, de Mellines.

Ítem, I tabart,[744] apellat font-de-cuba, de Mellines blaves.

Ítem, I mantó blau, de Mellines, folrat de tataffà vermeyll.

Ítem, Iª capa de cadins de Perpenyà, de color tenat, folrat lo cap[...].

Ítem, I roquet de tela de Rems.

Ítem, Iª gramaylla de Mellines, color[745] de tenat, forrada de vays.

Ítem, I mantó ab son caperó, de Mellines tenades, forrats de [vays].

Ítem, I altre mantó, ab \II/ caperons de Mellines morades, [...] I caperó, forrats de vays blanchs e l'altre caperó sens for[rar].

Ítem, Iª garmaylla de oliveta[746] de Mellines, folrada de taffatà [e] dos caperons folrats del dit tafatà.

Ítem, I fasset tenat, de Mellines, folrat de fustany.[747]

Ítem, II caperons blaus, de Mellines, folrats de tafatà verme[yll].

Ítem, I caperó de Melines blaves, folrat de Melines tenades.

Ítem, I caperó doble, de Melines blaves.

Ítem, I caperó tenat de Melines, folrat de Mellines mesclades.

Ítem, I caperó de Melines blaves, folrat de vays blanchs.

Ítem, I caperó de Melines blaves, sens folradura.

Ítem, I caperó oldà, de morat ho violat, folrat de vermeyll.

Ítem, II almuces, la Iª negra, l'altre de mesclat, la Iª folrada de vays, l'altra de taffatà.

Ítem, Iª almuça xica, negra, que encara no és acaba\da/, ab I troç de drap negre.

Ítem, II pareylls de mànegues, de Melines blaves.

Ítem, I pareyll de mànegues oldanes, de Mellines tenades.

Ítem, I pareyll de mànegues blaves de Melines, que no són acabades.

Ítem, Iª cota de burell, de drap de la terra, \ab pena blancha/, ab alguns troces del drap matex, oldà e de nou axí matex.

Ítem, I banchal vayrat, ab arbres.//

---

744. *Tabard: vesta d'abric que cobria des del coll fins més avall de la cintura.* DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 38.

745. *Amb una correcció feta posteriorment.*

746. *Oliveta: certa classe de tela. En un document de l'any 1409, de Santa Coloma de Queralt, s'hi diu: "Una cota d'oliveta, oldana".* DCVB. *Fins i tot també hi havia un color anomenat oliveta*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 116.

747. *Repetit*.

Ítem, II coxins blanchs. Ítem, I altre xich, blanch.

Ítem, II coltells ab son ganivet,[748] esmaltats d'argent sobredaurat, a forma de cort de Roma, ab sa bayna.

Ítem, III coltells tots de fferre, ab son ganyvet, daurats en lo mantí,[749] ab sa bayna negra.

Ítem, II coltells ab II ganivets ab dolses negres, los coltells [...] los ganivets ab lo mantí daurat, ab sa bayna blancha.

Ítem, Iª mala[750] blancha ab ses correges, ab sa cadena, ab clavadura.

Ítem, III tovalles blanques, de pocha valor.

Ítem, IIII tovallons sive torquamans[751] oldans.

Ítem, Iª tovayllola blancha.

Ítem, VI troços de lençols e de drap de li.

Ítem, I breviari a costum de Leyda, bo e bell.

Ítem, unes *Decretals*,[752] cobertes de vert, que comencen, en la segona carta, lo test: "Ecclesie quas", e feneix aquella metex: "solet ita futuris".

Ítem, I *Sisè* e *Clementines*, tot en I volum, cobertes de vert. Lo test[753] del *Sisè* comence, en la segona carta, en lo test: "Dominum et Berengarium episcopum", et finit eadem carta: "ex uno p.".[754]

Ítem,[755] en lo dit volum, in fine: "Sunt constitucions de papa Johan XXII".

Ítem, I *Innocent*[756] cubert de blanch e fall de la cuberta d'abdues les parts, lo test del qual comence, en la segona carta: "Ut de vita et [...]"; et finit: "omnia iura".

FUNDACIÓ ENRIC BERTÓ

748. *La relació entre els coltells i els ganivets, en principi dues armes una mica diferents, no és gaire clara. Sembla com si els coltells tinguessin un ganivet o bé anessin acompanyats d'uns ganivets.*

749. *Mantí: la part d'una eina o d'una arma per on aquesta s'agafa amb la mà.* DCVB.

750. *Malla: teixit format per anelles o [en aquest cas] per làmines de metall entrellaçades emprat per a fer capmalls, barbudes, collars, golars, gorgerins, camisols, cotes, jaquets, llambardaixos, faldes, faldons, mànigues, mossequins, calces, gamberes, gossets, sagnies i guants, i també sagueres de cavall.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 323.

751. torquab[oques], *corregit*.

752. *Molts dels llibres de Pere de Nou, doctor en decrets, corresponien a obres del Corpus Iuris Canonici (el* Decret*, el* Sisè*, les* Clementines*). La seva biblioteca també incloïa altres llibres eclesiàstics.*

753. text, *a continuació, corregit*.

754. *Lectura dubtosa.*

755. Ítem, en les *Clementines* comencen. *Posteriorment, s'ha passat ratlla a la línia*.

756. *Innocenci IV o Sinibaldo Fieschi (c. 1190-1252).*

Ítem, I *Speculador*[757] cobert de vert clar; incipit, in secundo folio: "Quam ex hiis"; et finit eadem: "ultra duas".

Ítem, I altre *Innocent* cobert de vermeyll, de nou; incipit, in secunda carta: "Neget propietatem agendi"; et finit eadem: "eam alienet".

Ítem, Iª *Suma de Gotfré,*[758] coberta de groch, esquinçat; incipit in secunda pagina: "Set ipsum successus"; et finit eadem: "et sunt per sentenciam".

Ítem, I libre appellat *De Consolació sive Alberttinus*, cobert de groch, oldà; incipit in secunda carta: "[...] et verbis"; et finit eadem: "mendacio".

Ítem, I *Decret* bo e bell, cobert de vermell, ab cobertes oldanes; incipit in secunda carta: "In textu dixerunt regulam dictam"; et finit eadem: "patitur prohibere".//

Ítem, I libre de paper, ab post, cobertes de negre; incipit in secunda carta: "Literarum non probatur"; et finit: "eadem non composuit".

Ítem, I altre libre de paper, ab cobertes de paper engrudades,[759] verdes; incipit, in secunda carta: "Ad superiorem"; et finit eadem: "in die [...]".

Ítem, I altre libre de pergamí a manera de [Derivador],[760] desligat [...] lo principe e la I quart qüern és de<s>ligat; incipit secundo: "Abscondo [...]", et finit eadem: "illas etates".

Ítem, I libret xich intitula<t> *De capitulis fidey* incipit in secunda: "Verum de uno peccato"; et finit eadem: "scilicet in re rubro capitula".

Ítem, I libre de paper, ab cobertes de pergamí, de pocha [valor]; incipit [...], in textu: "In regno Thesalie regni Troyani".[761]

Ítem, I libre poch, de pergamí, intitulat *Constituciones secundum morem ecclesie Narbonensis*.

Ítem, té en Vicent una taça d'argent d<a>urada ab esmalt [...], de I march, poch més ho menys.

Ítem, I pexell d'argent esmaltat, de pes de II marchs, \V onces/,[762] [poch més] ho menys.

757. Speculator, *Guilhem Duran (c. 1230-1296)*.
758. *Goffridus Tranensis o Goffredo da Trani (†1246)*.
759. *Engrutar: untar d'engrut (matèria pastosa o quasi líquida, composta especialment de farina i aigua, que serveix per a unir i aferrar dues coses,* DCVB*)*.
760. *Lectura molt difícil. Obra d'Hugutio Pisanus o Uguccione da Pisa (†1210)*.
761. *Potser són les* Històries troianes *de Guido delle Colonne (c. 1210-d. 1287)*.
762. e mig, *ratllat*.

Ítem, III copes d'argent, sobredaurades d'antic, ab peus de leó, de p[es de I] march quascuna, poch més ho menys.

Ítem, II taces redones, daurades dins, de pes de I march quascuna, [poch més ho menys].

Ítem, II taces redones, totes blanques, marquals[763] poch més ho [menys].

Ítem, una lanterna de corn de bou.

En la cambra davant aquella que té en Vicent, són les coses que·s seguexen:

Primerament, Iª pastera sens cobertor, xicha, de pocha valor.

Ítem, I quartró[764] bugader.

Ítem, Iª sellaça.

Ítem, una flaçada blancha, ab listes vermeylles ho quaix.

Ítem, XX saquas, entre bones e als.

Ítem, II cabaços, I bo, altre bonastruch.[765]//

In [...][766] sive celler

Primerament, I vexell, de tenguda de C migeres, poch més ho menys.

Ítem, altre de XL migeres, poch més ho menys.

Ítem, I carratell.

Ítem, Iª sàrria de portar venema. Ítem, altra de portar terra.

En l'estable

Ítem, II mules, una de pèl negre e altra bruna, ab ses [...] e ab sos frens.

Ítem, I sellaça.

Ítem, [...] paylla en Iª casa.

Ítem, [...] leyna en altra casa de [...].

Testes sunt: Bernardus de Sancto Martino et Albertus de Rippis et Miquel Gayllart, familiares dicti domini.//

Eadem die VIIª, post[767] prandium.

763. *Marcal: potser del pes o valor d'un marc. En un document de l'any 1395: "Ítem, sis escudelles et sis plates marcals poch més o menys" i en un del 1459: "Una balança marqual".* DCVB.

764. *Cartró, cove.*

765. *Bonastruc: que té bona sort? També pot ésser un nom de persona.*

766. *Potser* pener, *amb titlla.*

767. *Repetit.*

<Celler>

Est unum cellarium dicte manumissorie in Romeo civitatis Ilerde,[768] in quo sunt hec sequntur:

Primo, enim in introitu dicti cellarii sunt duo vassa vinaria, de tenguda de C ho <més> migeres, \quiscú/ sens vi, poch més ho menys.

Ítem, un dogat de vexells, en què avie XX dogues,[769] enfre aus e bones.

Ítem, V cèrquols, enfre aus e bons.

Ítem, Iª perxa de fust.

Ítem, I troç de biga.

<Celler principal>

Ítem, al celler[770] principal, primerament I cup, de tenguda de C [migeres], de venema.

Ítem, Iª tona sens vi, de tenguda de DCC migeres.

Ítem, I vexell prop del cup, a cap de rench[771], de tenguda de C [migeres].

Ítem, altre vexell, de tenguda de CC migeres.

Ítem, altre aprés, de CC migeres.

Ítem, IIos vexells aprés, plens de vi, de tenguda quiscú CLXXX migeres, poch més ho menys.

Ítem, I vexell prop de la porta del celler, sens vi, de tenguda de CC migeres.

Ítem, I arquibanch ab la canella del cup e ab algunes mesures de me<s>urà[772] vi.

Ítem, I enbut gran de fust, de trascolar.

Ítem, I enbut chic, de verga, de mesurar vi.

Ítem, Iª trascoladora de fust, de trascolar vi del cup.

Ítem, Iª scala de ffust.//

Ítem, una scudella de terra, enverniçada de verniç vert, de mesurar vin.

FUNDACIÓ NOGUERA

768. *Carrer del Romeu (ara el carrer de Cavallers).* J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 231-234; J. LLADONOSA, *Els carrers i places...*, pp. 284-301.

769. *Doga: cadascuna de les peces de fusta que juxtaposades formen el cos o ventre d'una bóta, barril, cubell o altres recipients semblants, i estan unides per cèrcols.* DCVB. *Un dogat devia ésser un conjunt de dogues.*

770. *Lectura dubtosa.*

771. *Reng: línia formada per diverses coses o persones col·locades una al costat de l'altra.* DCVB.

772. *Lectura difícil.*

Die IXª dicto mensis.

Ítem, una casa d'en Bernat de Sent Martí, al carrer de Sellés,[773] ha una ciya plena d'avena dins la porta forana, que dien és de tenguda de X caffiç, poch més ho menys, a mesura [d'av]ena.

Ítem, en I graner prop Sent Llorenç, que és d'en Berthomeu d'Alça[mora], és una ciya defora la porta, davall I pedriç; [dien] que és plena d'ordi, que dien que és de tenguda de [...] caffiç, poch més ho menys.

Ítem, en una casa dins del dit graner, tantost dins la porta, [és una] ciya plena de forment, de tenguda de LX caffiç, [poch] més ho menys.

Ítem, en aquella casa matexa, una ciya plena d'avena, de tenguda de XX cafiç, poch més ho menys.

Ítem, en la dita casa, ha I mont de civada, en lo qual auviràvem que y ha VIII caffiç, poch més ho menys, a sa mesura.

Ítem, ha, en la dita casa, I mont d'ordi, en lo qual auviràvem que avie II caffiç, poch més ho menys.

Testes sunt: Petrus Loreda, presbiter beneficiatus in Sancto Laurencio, et Bernardus d'Agramont, flequerius Ilerde.//

Ítem, en lo graner d'en Pere Romeu, és lo blat que·s segueix:

Primerament, Iª ciya plena d'avena, de tenguda de XL cafiç, poch més ho menys.

Ítem, altra ciya plena d'ordi, de tenguda de XL caffiç, poch més ho menys.

Ítem, ha, en casa d'en Jachme Geralbó, prop lo dit graner d'en [Pere] Romeu, Iª ciya plena d'ordi, de tenguda de XL caffiç, poch més ho menys.

Ítem, ha en casa d'en Pere de Puroyg, ha Iª ciya plena, entre ordi e avena, de tenguda de XIIII caffiç, poch més ho menys.

Eadem die, discretus Vincentius Peçola, qui procurabat bona dicti honorabilis Petri de Nuce dum vivebat, deposuit seu denunciavit ea que sequntur [...] in posse dictorum Raimundi Pellicerii et Fferrarii de Limiyana, manumissorum, et mei notarii et testium subscriptorum.

Primerament, ha Raymat dix que ha blat, ço és forment en Iª ciya, de tenguda de XXX cafiç, poch més ho menys, del qual han pres, per al servey de la mesada, XII caffiç, perquè·n deu aver, en la dita ciya, XVIII caffiç, poch més ho menys.//

773. *Carrer de Cellers, a la parròquia de Sant Martí de Lleida.* J. BOLÒS, *Dins les muralles*..., pp. 265-266; J. LLADONOSA, *Els carrers i places*..., pp. 20-21.

Ítem, Iª scudella de terra, enverniçada de verniç vert, de mesurar vi.[774]

Ítem, ha Bell-loch dix que ha ordi, lo qual és \estat/ prestat per novell a certes persones, segons que apar per cartes preses per lo notari de Bell-loch, XIIII caffiç e VIII faneques.

Ítem, ha, en lo dit loch, en lo celler de la pebordria, CCCC migeres de vin veyll, poch més ho menys.

[Ítem,] s'a a partir lo castell de Puyggròs ha tots senyors.

[Ítem,] s'a a partir a cortés lo vin, a tots senyors.

Testes sunt istorum premissorum Bernardus de Sancto Martino et Matheus del Muyllerat, vicarii Ilerde.

Post hec, die XII mensis febroarii, alter dictorum manumissorum, scilicet dictus Vincentius Peçola, existens in domo honorabilis Capitis Ville, [...] consiliarii, addendo dicto inventario fecit ponere et scribere in eodem unum *Decretum*, unum picalfum argenti et III copas et II taces redones, daurades et V blanques redones, prout supra sunt designate.

Testes sunt: Petrus Johannis, studens, et Jacobus Martiniç de Sibilia.//

27

1391, agost, 26. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns trobats a la casa de Jaume Ferran, prevere beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a l'entrada, a la sala i a la cambra de la casa que tenia a la ciutat de Lleida.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 21. Quadern de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats i cosits) de 30 cm per 22,5 cm. Escriptura cursiva, molt poc acurada. Amb algunes taques. Filigrana d'un arc tensat, amb una sageta (núm. 6).

MCCCLXXXXI.

Inventarium factum de bonis et iuribus que fuerunt discreti Iacobi Fferrandi, quondam presbiteri et beneficiati in sede Ilerde, inventi in domo ipsius Jacobi, \sita Ilerde/, et per venerabiles et discretos Petrum de Rochamora et Dominicum de Puyaçolo, presbiteros et beneficiatos

774. *S'ha passat ratlla a la línia.*

in dicta sede, manumissores ultimi testamenti eiusdem, presentibus Jacobo Fferrarii et Guillelmo dels Deveres, habitatoribus loci de Os, comitati Urgelli, aserentibus se manumissoribus ultimi testamento seu codicilli dicti Iacobi Ferrando, quod quidem inventarium fecerunt die sabati, XXVI^{a} mensis agusti, anno a nativitate Domini M^{o}CCC^{o}XC^{o} primo.

<Entrada de la casa>

Et primo, invenerunt, in introitu ipsius domus, una pocha de le<n>ya de ascles e ceps, I taulellet petit. Ítem, I^{a} exada ampla, sportelada.

<A la sala>

Subsequenter, invenerunt in aula sive sala desuper: I^{a} tauleta poch, ab parats; I banch poch; IIes pexelles; I greal de terra; I^{a} taça sive copa de vidre; I pinte; I^{a} sanaya sive cabaç de portar carn; I capdell de fill; I^{a} pilota de seure, redona; I^{a} taça de aram; I^{a} tanaylla ayguadera; I pexel de terra, I^{a} ampolla \de vidre/; I^{a} scudella gran, de terra; I^{a} scudella redona, gran[...], de fust;[775] I^{a} scoba de scampar[776] casa; I morteret de fu<s>t; I box; II^{os} cullés; IIIes grealets de terra e dues scudelles de terra e II^{os} greallets pochs, de terra; IIes capsetes d'engüent a tenir; I^{a} pexella gran; I pexell gran, sbrocalat.[777] Ítem, altra taça d'aram; I^{a} olla gran de terra; I^{a} padella[778] d'aram; uns ferres cayrats; IIIes olletes poques, enfre aus[779] e bones, de terra; I^{a} caçola de terra; I^{a} cobertora pocha, de ferre; I librell gran, de terra, e II^{os} poch<s>; VIII scudelles, enfre aus e bones, de fust; I^{a} sbromadora de ferre; VI talladós de fust, pochs; I clavi.[780] Ítem, I *Libre de compte de la luna*. I^{a} caxaça de fust. I cabacet poch, de tenguda de miga fanequa.//

<A la cambra>

Ítem, trobaren la porta de la cambra, que respon en la sala, hon lo dit Jacme yahie,[781] uberta, però lo forrellat ere tancat ab clau.

Primerament, trobaren en la dita cambra I lit \ab VI/ posts \e sos peus/; I^{a} màrfega; I banch stret; una carpita vermeylla sobre la màrfega; I matalaf blanch; un pareyll de lençols de lenç; I^{a} stralencha ab listes grogues e vermeylles; II^{os} orellals de pocha valós; I traverser \blanch/

775. de terra, *ratllat i corregit*.

776. *Escampar amb el significat d'escombrar, de netejar amb l'escampa o amb la granera.* DCVB.

777. *Esbrocalat (o esbroquellat): amb el broc trencat.* DCVB.

778. *Al davant,* paella, *ratllat*.

779. *Àvol o aul: dolent*.

780. *Lectura molt dubtosa. Potser glavi, llança amb un ferro llarg i amb el tall corbat al costat, com una ganiveta*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 310

781. jahie, *ratllat i corregit*.

ab listes blaves;[782] I altre squinçat; IIII posts miganceres; Iª paella gran d'aram; I cremaylls[783] de ferre, pochs; I banch stret, de fust; Iª graylla pocha, de ferre; I cadenat ab sa clau; III cantes de terra; I cabaçol de miya fanequa; unes leves de ferre; I creol de ferre; IIºs asts de ferre; Iª destraleta pocha, de ferre; I odre vinader gran; IIºs candelobres, I de paret, altre ab peus; I feristolet de fust, poch. Ítem, Iª ampolla, Iª taça de vidre, IIºs greals, I pexella de tera.

Ítem, Iª arqueta en què eren les coses següents.[784] Primerament, IIes scudelles fruyteres, de fust; I tovallons de stopa; I tovalletes listades, poques; IIºs lençol<s> de lenç, squinçats; I orelal[785] ab coperta blava; I spalleres blanques, poques; I orelal obrat de seda; I lençol de stopa, oldà; I altre orelal; Iª coperta de orelal, obrada de seda; Iª almuça blava; unes calces de mescla, de pocha valor; I croch de balesta e altra frascha; IIII scudelles noves, de fust.

Ítem, en Iª caxa de noguer en què eren les coses següents. Primerament, Iª correga[786] de pex marí, altra de cuyre de pocha valor; IIes bragues de drap; I dobler de li; Iª tovallola squinçada, de pocha valor; altre dobler de li, de pocha valor; IIºs pareylls de mànegues oldanes, unes de burell e altres de mescla; I caperó de cadins, de blau clar; Iª calça d'aquella matexa color; Iª altra d<e> stopa; Iª gonella de burell; Iª almuça // de blau scur; I sobrep<e>lliç de lenç; I caperó tenat; IIes cerboys de drap blanch; I lavacap; Iª flaçada ab listes grogues e vermeylles; I sobrelit ab listes vermeylles e grogues; Iª candalereta[787] pocha.

Testes huius rey sunt: Anthonius Badia, presbiter beneficiatus in sede, et Bartholomeus Blanch, habitator Ilerde.

Subsequenter, invenerunt in quadam teca[788] fustea et in quodam cofre, quod dictus Jacobus comiserat discreto Petro Palau, presbitero et beneficiato in sede Ilerde. Et in domo honorabilis Raymundi Pasons, canonici Ilerdensis, res sequentes: Primo, Iª caxa in qua erant res sequentes: Primo, I faset de blanquet, ab miges mànegues; Iª almexia de cor; Iª gramaylla tenada, de pocha valor; I tovalletes stretes; IIºs caperons, I de mescla, altre de vert; I sobrep<e>lliç de lenç; Iª co-

782. *A continuació,* de poch, *ratllat*.

783. *El fet que hi trobessin aquests cremalls i alguns altres objectes (com les lleves o els asts) ens fa pensar que en aquesta cambra hi havia una llar de foc*.

784. *Potser* sapiegüents.

785. *Amb el significat d'oreller: coixí que serveix per a descansar-hi el cap (orellal: anella de metall amb què les dones s'adornen l'orella,* DCVB*)*.

786. *Lectura difícil; escrit al marge dret de la pàgina i gairebé totalment descolorit*.

787. *Candelera: Cofre per a guardar candeles*. DIEC.

788. Theca*: caixa o capsa*.

taça de teneat,[789] de pocha valor; I tovalletes stretes; unes mànegues de burell; Iª birreta de mescla; II camies e IIes bragues e I camisa e bragues squinçades; I torcamans squinçats.

Subsequenter invenerunt unum cofre iam dictum, in quo erant res sequentes: Primo, invenerunt LXX florins \d'or/, però avíem I que no ere bo ni de bona ley. Ítem, III sous, II <diners> e malla, barch<inonenses>, feyts. Ítem, I Agnus Dei petit; I calax ab cartes e scriptures; Iª gramaylla blava, ab pena blancha; I tovallola obrada de seda; Iª vànova prima; Iª gramaylla vermella, oldana; Iª gramaylla morada; Iª cota morada, ab pena blancha d'a<n>yins; camisa e bragues noves, de lenç; un pareyll de lençols de lenç; I lençol prim; Iª camisa e bragues; I tovalles ab listes blaves; Iª tovallola ab listes negres als caps; II tallapenes; I sobrep<e>lliç; I troç de lençol; unes mànegues morades, I poquet de safrà [...], que <pesa> miga onça; unes tovalles ab listes blaves; III caperons, I blau, altre de mescla e altre morat; Iª mànega de mescla, forada de drap de li; IIII troços de d<r>ap de le<n>çols squinçats;// IIes cuylleres d'argent no marcades; un manoll de cartes en públich, de CXL sous que pren lo dit en Jacme sobre la universitat del loch d'Ors. Ítem, unes ores de sancta Maria, de pergamí.

Testes: discretus Petrus Palau, presbiter et beneficiatus in sede Ilerde, et Guillelmus de Monloch, faber sive ma<n>yà Ilerde.//

28

1392, abril, 1. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Pere de Rocamora, prevere, rector de la parròquia de Sant Joan de Lleida i beneficiat de la seu de Lleida. S'inventarien els béns trobats al graner de Ramon ses Comes, en una casa propera a aquest graner, al graner del bisbe i en d'altres indrets.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 7. Quadern de setze pàgines de 30 cm per 11 cm (són uns fulls plegats i cosits, i no tallats a la banda dreta). Escriptura cursiva gòtica.

Prima die aprilis. Jhesus.

Anno domini MºCCCºXC secundo.

Die lune, prima mensis aprilis, anno predicto, hora misse maioris, obuit discretus Petrus de Rochamora, beneficiatus in sede, et quia

789. *Tenat: de color moradenc, vinós o ros fosc.* DCVB.

regebat et tenebat aliqua pro domino episcopo, ideo, discreti Petrus Palau et Paschasius d'Altet, eius manumissores [...] notario eiusdem tradiderunt honorabile religioso fratri Bernardo de Requesen hec que sequntur:

<En lo graner>

En lo graner dels hereus de mossèn en Ramon ces Comes, trobaren ço que·s segueix:

Et primo invenerunt in dicto granerio, axí com hom entra a mà dreta, Iª ciya plena de forment d'Urgell, la qual se dehya que era plena del forment del any XCI,[790] de tenguda de XL kaffiç, poch més ho menys.

Ítem, dins en la casa, axí com hom entra tot dret, \a mà dreta/, al cap de la casa, havia Iª ciya \plena/ de forment d'Urgell, del an de XC, de tenguda de XLV caffiç, II faneques, poch més ho menys.

Ítem, havia ordi en la dita casa, que stava damont la dita ciya, II cafiç d'ordi, poch més ho menys, lo qual és del an de XCI, segons que·s diu.

Ítem, ha en l'altra caseta ho graner, que·s té ab aquell, I mont \de/ forment vell, \del temps d'en Rigau, del/ an de LXXXIX, lo qual pot ésser II cafiç e mig, poch més ho menys, segons se diu.

Ítem, en lo graner stremer, havia Iª ciya plena d'ordi, segons que·s deya de tenguda de LXXIIII caffiç, poch més ho menys, lo qual és del temps d'en Rigau.//

Ítem, ha, en lo dit graner estremer, I poch de forment, costeres,[791] entrò I caffiç, poch <més> ho menys.

Ítem, I poch de forment grossal, d'aquí ha mig cafiç, poch més ho menys, del an XCI, segons que·s diu.

Ítem, Iª faneca e miga de costeres de forment, poch més ho menys.

En la casa <de la> dreta, com hom entra en lo graner damunt dit:

Primerament, axí com hom entra a mà dreta, forment I poch, lo qual pot ésser Iª faneca e miga, poch més ho menys, del an XCI, segons que·s diu.

Ítem, enmig[792] de la casa, Iª ciya esmiyada, en la qual avia forment, lo qual auviràvem que pot ésser VIII cafiç, poch \més ho/ menys, lo qual és de Litera, del an XCI, segons se diu.

790. *Certament, 1391.*

791. *Els cereals situats als costats de la sitja. Normalment els solatges (que hi havia al fons) i les costeres eren de més mala qualitat que la resta dels cereals conservats a la sitja.*

792. Iª ciya, *ratllat*.

Ítem, en la dita casa, I mont de forment de Urgell, lo qual és del temps d'en Rigau, lo qual pot ésser X caffiç, poch més ho menys.//

Ítem, en altra casa ho graner, enmig de la casa, avia I mont de forment de Litera, lo qual deyen[793] que ere exit de la ciya \de la/ prop dita casa, hon an alvirat que ha VIII cafiç de forment, poch més /ho menys\, del an XCI, \segons se diu/.[794]

Ítem, ha, en la dita casa, altre mont de forment \vell/, picat, d'Urgell, lo qual és del temps d'en Rigau, lo qual pot ésser I cafiç, poch més ho menys.

Ítem, ha, en la dita casa, I poch de forment grossal,[795] novell, mas és picat, \que pot/ ésser II faneques, poch \més/ ho menys.

Ítem, ha, en la dita casa, ordi, costeres, que pot ésser mig cafiç, poch \més/ ho[796] menys.

Ítem, ha, en lo racó, altre mont de forment \vell/, picat, del temps d'en Rigau, \segons se diu/, lo qual pot ésser II caffiç, poch més ho menys.//

Ítem, \ha/ I ciya \encetada/, en la dita casa, en què ha avena, la qual és del temps d'en Rigau, \segons dien/, la qual pot ésser[797] de VI a VII cafiç d'avena, poch més ho menys.

Ítem, ha, en lo dit graner, II faneques de fust de mesurar forment e Iª de mesurar avena, de les quals deyen que la Iª és d'en Domingo Puyaçolo, l'altre d'en Ardèvol, la qual té penyora en Rigau. Ítem, aquella d'avena és d'en Guillem Rigau, segons dien.

Ítem, Iª pala e miga.

Ítem, II draps de porgar blat, los quals \són/ d'esterliç.[798]

Ítem, VII cabaços oldans.

Ítem, IIes rahores.

Ítem, \una/ soga \nova/, de lana blancha.

Testes sunt: discreti Guillelmus Rigau, Raimundus Comes, Johannes Serra et Matheus Gaçol, minor, beneficiati sedis.

---

793. *Per deien*.

794. *A continuació:* Lo qual auviràrem que pot ésser V cafiç e mig, poch més ho menys, *ratllat*.

795. *Grossal: de mena més grossa que altres coses ordinàries de la mateixa espècie.* DCVB.

796. *Repetit*.

797. X caffiç, poch més ho menys, *ratllat i corregit*.

798. *Esterlís: nom d'una mena de teixit.* DCVB. *De fet, cal pensar que correspon al terliç.*

Quibus omnibus peractis, dicti manumissores tradiderunt claves dicti granerii honorabili et religioso Fferreri Bernardi de Requesèn, ibidem presenti et recipienti, et dictum granerium claudenti.

Testes ut supra.//

<En lo graner del senyor bisbe>

Eadem die.

En lo graner propri \del senyor bisbe/, prop aquell d'en Pere Romeu, trobam ço que·s segueix:

Primerament, Iª ciya en la entrada, a mà esquerra, en la qual ha avena; és prop de plena, que no·n fall sinó qualsque II faneques, la qual pot tenir.[799]

Ítem, Iª altra ciya plena d'avena, de tenguda de.

Ítem, Iª altra ciya al cap del dit graner, en què ha avena, la qual alviraren a IIIIe cafiç d'avena, poch més ho menys, ab Iª pocha que·n està a la bóta de la dita ciya.

Quibus peractis, \dicti manumissores/ tradiderunt similiter claves dicti granerii dicto Fferrerii Bernardo.

Testes ut supra.//

Ítem, ha Iª ciya en la carrera, davant les cases e graner d'en Ffrancesch Canet, prop Sent Lorenç, la qual dien que és plena de forment d'Urgell, del an de XC, la qual dien que pot tenir \XXX/[800] caffiç, poch més ho menys.

Ítem, ha, segons dien, en casa de na Pedra de la Àguila, Iª ciya plena de forment d'Urgell, del an \de/ XC; pot tenir L caffiç, poch més ho menys.//

Eadem die.

En lo graner del senyor bisbe, setiat en la grada, davall lo plan del fossat de Sent Lorenç:

Primerament, Iª ciya plena de forment d'Urgell, segons dien, la qual és davall la scala, la qual és del an de XC, la qual dien que pot tenir de XCIIII en XCVI caffiç, poch més ho menys.

Ítem, Iª ciya \plena d'ordi/, del an de LXXXIII, del temps d'en Rigau, \segons dien/, de tenguda de C caffiç, poch més ho menys.

Ítem, Iª altra ciya plena d'ordi, de tenguda de CVI caffiç, poch més ho menys, del an de XC, segons dien.

799. *En blanc. També en l'entrada següent.*
800. *Potser* XL, *ratllat.*

Ítem, altra ciya plena d'avena, de tenguda de cinquanta caffiç, poch més ho menys, del an de XC, segons que·s diu.

Ítem, I poc d'ordi, costeres de la ciya d'en Ramon Fferrer, del an de XC, \segons que·s diu/, pot ésser I caffiç, poch més ho menys.

Ítem, I mont de forment podrit, lo qual pot ésser qualsque XL cafiç, poch més ho menys, del temps d'en Rigau, segons dien.

Testes ut supra.

Et incontinenti dicti manumissores tradiderunt claves dicti granerii dicto honorabili Ffererii Bernardo et quia omnia predicta teneret sub fideli custodia, pro domino \episcopo/. Testes et actum ut supra.//

29

1392, abril, 2 - maig, 1. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Pere de Rocamora, prevere, rector de la parròquia de Sant Joan de Lleida i beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els béns trobats en la casa que tenia a la Suda, a la cambra major (on hi havia objectes d'argent, llibres i documents), en una saleta, al porxo o terrat, a la sala inferior, a la cuina, en dues cambretes, a l'entrada, en una estança jussana, en una altra estança situada sota la cuina, al celler i al corral. També es mencionen els béns seents o immobles i els diners d'aquest rector i beneficiat.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 8. Quadern de vint-i-dues pàgines (sis fulls dobles, plegats i cosits) de 30 cm per 22,5 cm. Escriptura cursiva gòtica poc acurada. Amb algunes taques i forats. Filigrana d'una mena de recipient, amb broc i peu, penjat d'un cordill (núm. 7).

Ihesus.

Anno domini MºCCCºXCª secundo, secunda die aprilis.

Inventarium Petri de Rochamora.

Inventarium sive reportorium bonorum que fuerunt discreti Petri de Rochamora, presbiteri rectoris parrochialis ecclesie Sancti Iohannis de Platea, civitatis Ilerde, et beneficiatis in sede Ilerdense, ffactum per discretos Petrum Palau, Guillelmum Carbó et Paschasium d'Altet, beneficiatos in dicta sede, manumissores ultimi testamenti dicti defuncti, quod inceperunt facere die martis, secunda mensis aprilis, anno predicto. Et primo, est unum hospitium dicti defuncti situm in Çuta Ilerdensis, ante plateam eiusdem Çute, conffrontatum cum viis publicis de duabus partibus et in dicta platea et cum hospicio Fferrarii

de Fonteville, presbiterii beneficiati dicte sedis et notarii honorabilis capituli Ilerdensis.

<*Cambra major*>

In quo invenerunt res sequentes: Et in primis, in camera maiori dicti hospicii ubi defunctus obit, in quadam caxa de noguerio magna, cum duabus clavaturis, in qua erant hec que sequntur:

Hun calce[801] d'argent ab sa patena e ab son estoix \vermell/, lo qual no paria que agés jamés servit, ni fos senyat.

Ítem, Iª taça daurada, esmaltada, de pes de \I/ march e més, e és l'esmalt de Agnus Dei.

Ítem, Iª altra taça, semblant d'aquella en pes e esmalt, e totes altres coses.

Ítem, \dues/ taças blanques d'argent, de \pes de/ I march \e mig/, poch més ho menys.

Ítem, I plater[802] d'argent de pes de I march, poch més ho menys, lo qual dien que era per penyora de frare Pere Tholó. E Iª taça axí matex, que <hi> avia scrit en lo dos frare Pere Tholó; de pes de IIIIᵉ onzes, casta/da\.

Ítem, Iª taça gran, esmaltada de ymages, daurada, de pes de I march, poch més <ho menys>.[803]

Ítem, Iª altra blancha, en la qual avia scrit, en lo dos, d'en Vernet, de pes de VI onzes,[804] poch més <ho menys>. Les quals taças abdues se dehye que eren d'en Vernet, mas estan penyora.

Ítem, \VIII/[805] cuylleres d'argent, de les quals tenen II penyora los de la confraria de Sent Lar,[806] per lo dret de la confraria.

Ítem, Iª correya de vell marí, ab VII platons d'argent e los caps d'argent.

Ítem, I segell d'argent, ab senyal de roch,[807] lo qual és en Pere Palau.

FUNDACIÓ NOGUERA

801. Unum cali..., *ratllat*.

802. *Plat. En un document del segle* XIV: *"una dotzena de scudelles e altre de platers blanchs" i en un de l'any 1409, de Santa Coloma de Queralt: "Un plater gran e tres pochs, de stany"*. DCVB.

803. *A continuació,* la qual. E Iª altra blancha castada de pes de mig march, poc menys, *ratllat*.

804. *Abreujat,* oz.

805. VI, *corregit*.

806. *Sent Llar o sant Llàtzer*.

807. *Potser una pedra o potser, més aviat, una torre del joc d'escacs*.

Ítem, ha, en la dita caxa, I sach de diners, en lo qual avuiraven existex[808] que y agués L lliures jaqueses, poch més ho menys. Foren reconeguts per los dits manumissors e trobaren-hy sexaginta lliures, XVIII sous jaquesos. Ítem, en aquell sach matex avia florins, en I paperet, XII florins.[809]

Ítem, trobaren XLV lliures, X sous jaquesos, los \quals/ eren en la taula d'en Ramon Fferrer, los quals pres a ssa mà, axí matex, en Pere Palau.//

Ítem, Iª bíblia gaylarda, de letra menuda.

Ítem, I breviari bon, de costum de Leyda.

Ítem, I *Flos Sanctorum*, de pergamí, en latín.

Ítem, unes *Decratals* bones, ab cobertes verdes e ab pell blancha damont.

Ítem, altres *Decretals*, pochques, de pocha valor.

Ítem, I missal nou, ab cobertes verts, lo qual se diu que és de la cappella de la seu, que ell ha instituÿda.

Ítem, I libre vermell, lo qual dien que son *Usages de Cathalunya*.

Ítem, trobaren, en I drap de li, XXI sous jaquesos, II florins \d'or/ e[810] mig d'or.[811]

Ítem, I breviari gran, de cambra, ab cobertes de sargil, lo qual se diu que és de la cappella que ell obtenia en la Casa Antiga.[812]

Ítem, I calce d'argent, ab sa patena, ab son estoix, lo qual se diu que és axí matex de la Casa Antiga.

Ítem, I breviari antich, ab cuberta vermeylla, antiga[813] axí matex.

Ítem, I vestiment sacerdotal, la casulla de vellut, barrada de drap d'or e d'argent, e ab stola e maniple, de vellut vermeyll, ab camís e amit de lenç, los quals se diu que eran de la cappella de la Casa Antiga.

Ítem, Iª altra casulla de fustani blanch, oldà, que és aytanbé de la dita cappella.

Ítem, Iª casulla de drap d'or, oldana, ab senyal de ala e de graylla.

Ítem, I fermayll d'argent sobredaurat, esmaltat.

FUNDACIÓ NOGUERA

808. *Lectura dubtosa.*

809. Ítem, Iª Bíblia gayllarda, de letra menuda, *ratllat. Certament, aquesta bíblia és novament esmentada a la pàgina següent.*

810. e pugea, *ratllat*.

811. *Al marge esquerre,* Recepit Petrus de Palau ad manus suas.

812. *Comanda hospitalera de la Casa Antiga de Lleida*.

813. *De la comanda de la Casa Antiga?*

Ítem, I coffre, en què <ha> moltes \e diverses/ scriptures pròpries de la manumessoria e, axí matex, dels comptes e administració de ço del senyor bisbe.

Postea, vero die VIIIª mensis aprilis, fuerunt recognite dicte scripture per dictos manumissores et discretum Dominicum de Puyaçolo, procuratorem generalem domini episcopi noviter creatum, et fuerunt tradite dicto Dominico, ut procuratori cui super ut sequitur:

Primerament, hy trobaren I libre de paper \que comence/ en la primera carta: "Anno a nativitate Domini MºCCCºXCª primo", en aprés segueix-se: "gener e febrer". Ítem, se segueix en lo dit libre: "Partiylla del forment dels Castells".[814] E és lo dit libre LXIIII fuylles, \lo/ qual ells liuraren al dit en Domingo de Puyaçolo, aquí present, lo qual ell los promès de tornar per tot lo present mes d'abril.

Ítem, ha en lo dit libre enfre albarans e altres papers scrits, que són ficats en lo dit libre enfre carta e carta ... XVI peces.//

Vª die aprilis.[815]

Instrumenta pertinentia iuribus dicte manumessorie:

Primerament, trobaren algunes cartes en la caxa de la sagristia de Sent Johan, segons que·s seguex:

Primo, I ligayll, V cartes, la damont ere axí entitulada:

"Ací ha V cartes, la Iª ab la qual la dona na Margarida, muller d'en Berenguer de Comabella, e en Guillemó Miró, fill e hereu d'en Guillem Miró, veneren a·n Pere de Rochamora, prevere de Leyda, CLXXX sous, IIII diners, malla, jaquesos, sensals, e XCIIII sous, IX diners, malla, barchinonenses, feyts, censals, que prenien sobre Arbecha, Castelldàsens, Castellot e les Borges de Çallena;[816] *fan-se quiscun an en lo primer dia de giner."*

Ítem, l'altra carta, la àpocha dels preus d'aquestes vendes.

Ítem, lo procuratori[817] d'en Pere de Rochamora ha rebre la possessió dels dits sensals.

Ítem, la carta del enterrament entre mans, que faeren los balles e jurats d'Arbecha e de Castelldàsens.

814. *A l'Arxiu Capitular de Lleida es conserva encara, a la secció de Comptadoria, el fons dels llibres de Partilles.*

815. *Després de dues pàgines, on hi ha escrit:* Ihesus. Anno Domini Mº XXXº XCº secundo. Inventarium bonorum que fuerunt discreti Petri de Rochamora.

816. *Les Borgetes de Salena era un antic poble, situat al nord del terme municipal actual d'Arbeca*.

817. *Procuratori: contracte o encàrrec de procuració.* DCVB.

Ítem, en la carta de la venda, és la procuració que féu la dita Margarita, al dit Guillem Miró, a liurar la possessió del dit censal.

Ítem, altre ligall entitulat segons se segueix:

"*Instrumenta nonaginta quatuor solidorum, novem denariorum, obuli barchinonensium, censualium, emptorum per honorabilem Guillelmum Miró, civem Ilerdensis super domino et universitatibus locorum de Arbecha, de Castro Assinorum, de Borgiis de Çalena et medietatem dels Castellots [...], que fuit nobilis Lodovici Cornelli. Et faciunt annuatim prima die ianuarii et IIII pecia pergamenti.*"

Ítem, altre ligall entitulat ut sequitur:

"*Instrumenta centum octuaginta solidorum, IIII*[or] *denariorum et obuli jaccensium, censualium, emptorum per honorabilem Guillelmum Miro, civem Ilerdensis, super dominio et universitatibus locorum d'Arbeca, de Castro Asinorum, de Borgiis de Çallena et medietatem de Castellots partite, que fuit nobilis Lodovici Cornelli. Faciunt annuatim prima die ianuarii.*"

Omnia ista instrumenta predicta faciunt et sunt de uno contractu sive censualium predictorum, que censualia sunt data et assignata cappelle de Altafuylla.//

Ítem, en I altre ligall, VIII cartes que fan totes per los D sous jaquesos censals, los quals lo dit defunt prenia damont la universitat d'Alguayra, e fan-se quiscun an en la festa de la Expectació de madona Santa Maria.

Ítem, I carta de CCC sous jaquesos, censals, que fan en Domingo Fferran, fill de Bernat Ferran, draper de Leyda, e sa mare. E és-hy la àpocha a part.

Ítem, altre ligall de cartes de CC sous barchinonenses, censals, que·l dit defunt avia e prenia damont lo loch de Ciutadilla, pagadós quiscun an en la festa de Nadal. E són totes les dites cartes V.

Isti CC solidos sunt assignati cappelle d'Altafuylla.

Ítem, trobaren per scrit de mà pròpia del dit defunt, en I libret poch, que ha cartes dels censals davall scrits en la sagrestia de Leyda, en la caxa dels beneficiats.

Primerament, de CXXVI sous jaquesos[818] que·s fan sobre Arbecha e sobre Castelldàsens e Castellots, per la dita partida d'en Loys Cornell, e les Borgetes de Çallena.

818. *Abreujat,* ss. jacc.

Ítem, de CC sous jaquesos, censals, que·s fan sobre·l loc del Canó.[819]

Ítem, de CC sous censals, que·s fan sobre Albelda.

Ítem, de CC sous jaquesos censals, que·s fan sobre Almenar.[820]

Ítem, són les cartes velles del ort en lo coffre, totes ratunades. E les principals té en Pere de Nabal, segons apar per scriptura feyta per mà pròpia del dit defunt.//

Ítem, instrumenta vin<y>et de Boxadós, en I plech.

Ítem, instrumenta hospicii dicti defuncti.

Die veneris, XIXª mensis aprilis, anno predicto, los dits manumissors comptaren e partiren los drets de la eglésia de Sent Johan de la Plaça, axí de offrenda de deffunccions, draps, çera, de spoaylles,[821] com d'altres coses, ab en Lop de Lava e en Paschual d'Altet, vicaris de la dita eglésia, los quals drets eren tots del primer dia de noembre proppassat del an MCCCXC, huy fins al \primer dia d'abril/, que·l dit en Rochamora morí. E trobaren que toquà als dits manumissós CXCVI sous, I diner jaquesos. Ítem, d'altra part, en barchinonenses feyts XIII sous.

Ítem, hy fon trobat I anell d'or, fort prim, \ab Iª pedra petita, vert/, que estava peynora per VII sous, VI diners, lo qual anell és d'en Artal, especier.

Les quals quantitats totes e·l dit anell pres vers si en Pere de Palau.

Testes sunt: Antonius Magrí[822] et Guillelmus de Rochamora.//

Postea[823] vero, die prima mensis madii, honorabilis et religiosus frater Bernardus de Requesen, germanus reverendi domini episcopi Ilerdensis,[824] fuit conffesus, in presencia mei notarii et testium infrascriptorum, quod ipse receperat a dictis manumissoribus I dobler de saffrà, lo qual és estat trobat en casa del dit defunct, e que·l avian pesat e que avian-hy trobat III lliures, XI onzes de saffrà, lo qual se pensave que fos de les rendes del dit senyor bisbe, e per tal lo li avian liurat.

Testes sunt: Petrus Rubey, beneficiatus in sede, et Ferdinandus de Lorenç, scriptor.//

Bona inmobilia dicti defuncti:

819. *Alcanó (Segrià).*

820. *Les darreres cinc anotacions són totes elles assenyalades amb una línia corba al marge esquerre.*

821. *Deuen ésser les esposalles.*

822. *Lectura dubtosa.*

823. *Una línia vertical, acabada amb tres punts, al marge esquerre.*

824. *En aquest any era bisbe Guerau de Requesens (1380-1399).*

Primerament, Iª vinya assetiada a Boxadós,[825] terme de Leyda, confrontada cum vinea d'en Brescó, ciutadà, et cum en Puyg, draper, e ab lo braçal cosser.[826]

Ítem, I ort, assetiat prop los Femés de Sent Gili,[827] confrontat ab la carrera pública, ab en Condor e ab en Jacme Berga.

Testes ut supra.

Fuerunt tamen protestati dicti manumissores quod si forte apparent aliqua bona et iura dicte manumissorie, quod illa possit addere et aponere in huiusmodi inventario ubi, si et quando voluerint. Et similiter, quod si que fuerunt apposita in hoc inventario, que non fuerint dicti defuncti, pro non apposita habeantur.

Actum dicta IIIIª die aprilis. Et testes ut supra.//

Ítem, I altre libret ab cubertes de pergamí, que comence, en lo segon full: *Sancti Spiritus assit nobis gratia*. Et sequitur infra, in dicto libro: *In Christi nomine, ego Guillelmus d'Oalguerii, rector ecclesie Sancti Iohannis Ilerdensis ac procurator reverendi domini Iacobi, miseratione*, et cetera.

Ítem, en I arquibanch de noger, trobàrem ço que·s seguex:

Primerament, II casulles, la Iª de seda, l'altra de fustany blanch, ab ses stoles e maniples et I ciynell blanch.

Ítem, II sobrepelliç de tela, bons.

Ítem, altres dos sobrepelliç de thela, oldans.

Ítem, II sobrepelliç de lenç, oldans.

Ítem, Iª almuça negra, veylla.

Ítem, II tovaylles, unes ab listes blaves e altres totes blanques.

Ítem, altres tovaylles, totes blanques.

Ítem, altres tovaylles noves, ab listes blaves.

Ítem, III tovayllons nous, ab listes blaves, tots en I peçol.[828]

Ítem, II tovallons nous, ab listes blaves que·s tenen.

825. *Boixadors: partida situada al terme de Lleida, al nord-oest de la ciutat.*

826. *A llarg d'aquests darrers paràgrafs, la barreja de català i de llatí és sorprenent, tot i que no sigui pas excepcional.*

827. *Església de Lleida situada al nord de la ciutat, fora muralles, al costat de la via que duia a Torrefarrera.*

828. *Peçol: d'acord amb el* DCVB, *conjunt de caps de fil d'un ordit, a manera de serrell, que queda en els telers després de tallat un tros de tela acabat de teixir, i que s'aprofita per nuar-lo fil per fil, amb el començament d'un altre ordit en un mateix pinte. Potser era el serrell que lligava aquests tovallons, que eren nous, els uns amb els altres.*

Ítem, unes tovaylles totes blanchas, que són chiques, quaix a miges[829] tovaylles.

Ítem, I drap de li que és per axugamans, listat de blau.

Ítem, uns tovayllons blaus.

Ítem, Iª jaqueta de cotoní[830] negre.

Ítem, I pinte de vori.

Ítem, Iª peça de drap de lenç, en què avia VII alnes.

Ítem, altre scaig[831] de lenç, en què ha IIIIᵉ alnes menys mig palm.

Ítem, I altre scaig de drap de[832] stopa grossa, que és V alnes e I quartó.

Ítem, Iª alna de drap de lin gros.

Ítem, II tovaylons d'estopa en I peçol.

Ítem, I altre tovaylló de stopa.//

Ítem, altre scayg de drap d'estopa, lo qual és X alnes e I quartó.

Ítem, altre escayg de stopa \grossa/, que és VIII alnes e III quartons.

Ítem, I escayg de drap d'estopa, per a matalaff teynit de groch, que és VII alnes, I quartó.

Ítem, III palms de cotonina blava.

Ítem, II coxinets de seda, oldans.

Ítem, I esquaix de drap d'estopa, per a matalaff tiynit de groch, que és IIIIᵉ alnes e IIIᵉˢ quartós.

Testes sunt discreti Iohannes Senan, Matheus Gaçol et Petrus Gavàs, beneficiati sedis.

IIIª die aprilis.

Postea, die mercurii, die tercia mensis aprilis anno predicto, fecerunt inventarium in eadem camera et de hiis que erant ibidem, et invenierunt hec que sequntur:

Primerament, Iª vànova ondada, de tres teles e miga.

Ítem, Iª altra vànova ondada, de tres teles e miga.

Ítem, Iª altra vànova de tela prima, \de Vilaffranca/, bella, de IIIIᵉ teles.

FUNDACIÓ NOGUERA

829. *Gairebé com si fossin mitges tovalles.*

830. *Cotonina (i també cotoní): tela grossera de cotó, teixida generalment a l'encordillada; antigament la cotonina solia ésser de color sencer.* DCVB. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, pp. 106-107.

831. *Escaig: escapoló, tros tallat generalment de l'extrem d'una cosa.* DCVB.

832. li, *ratllat*.

Ítem, Iª fflaçada de borra blancha, ab listes blaves e vermeylles als caps.

Ítem, Iª flaçada blanca d'Aragó, ab listes vermeylles als caps.

Ítem, Iª altra flaçada[833] blanca, veylla, ab lestes burelles e \Iª lesta/ blava.

Ítem, miga flaçada axí matex d'Aragó, ab listes vermeylles.

Ítem, I quadrat de pells, que és destroyt en alguns lochs.

Ítem, miga[834] flaçada d'Aragó, ab listes vermeylles.

Ítem, una flaçada oldana, listades[835] de moltes listes e diverses.

Ítem, Iª altra flauça<da>[836] esquinçada, ab listes negres.

Ítem, I drap vert de paret, ab diverses senyals, règeu[837] esquinçat.

Ítem, I banqual vermeyll, listat de groch e de blau.

Ítem, Iª cortina blava, tota esquinçada e tiynada.

Ítem, I seti[838] de pèl de boch, barrat[839] groch e vermeyll.//

Ítem, II matalaffs, \ab/ la cuberta d'amont vert e la d'avall blancha.

Ítem, I altre matalaff, ab les cubertes de stopa, la Iª part blanca e l'altra groga.

Ítem, I travesser tot blanch, de fluxel.

Ítem, I altre tavesser de fustani, de ploma, ab la cuberta de fustani, esquinçat.

Ítem, I altre travesser de fustani, de ploma, ab listes blaves.

Ítem, III altres travessers, listats[840] de blau, esquinçats, de pocha valor.

Ítem, II coxinets blanchs, de tenir el lit.

Ítem, III altres coxinets de ploma, de pocha valor.

Ítem, unes espalleres[841] blanques, affumades.

Ítem, unes altres espatlleres blanques, velles, les quals se diu que són penyora d'en Ramon Folch.

FUNDACIÓ NOGUERA

833. vermeylla, *ratllat*.
834. *Al davant,* Iª, *ratllat*.
835. *Per* listada.
836. *Potser* flaçada.
837. *Règeu: fortament.* DCVB.
838. banqual, *ratllat*.
839. *A continuació,* de blanch, *ratllat*.
840. *Al davant, unes paraules ratllades*.
841. *Espatlleres: jaquet que es portava damunt la camisa i sota la gramalla, la cota o una altra vesta exterior. A la Crònica de Bernat Desclot: "El rey [...] vestí's unas espatleres de cendat" o en un document de l'any 1403: "Un jach o spetleres ab civelles".* DCVB.

Ítem, Iª garmaylla e cota del dit en Ramon Folch; la garmaylla de tenat, bé oldana, e la cota de sanguini, forrada de pena blanca.

Ítem, Iª garmaylla de mescla de verví,[842] ab pena negra e ab son caperó.

Ítem, Iª garmaylla mesclada de Londres, ab taffatà blau e ab son caperó.

Ítem, Iª altra garmaylla, mesclada de drap de la terra,[843] ab pena negra.[844]

Ítem, Iª altra garmaylla morada, de Mellines, sens pena e taffatà, e Iª cota de la color metexa, axí matex sens pena e sens furradura.

Ítem, Iª altra garmaylla e caperó blau, de drap de la terra.

Ítem, I altra garmaylla de mescla de Puygcerdà, ab caperó.

Ítem, Iª altra garmaylla blava, de drap de la terra, oldana, ab son caperó.

Ítem, Iº altra garmaylla de mescla, \quaix vermeylla/, de Londres,[845] ab son caperó e ab Iª cota oldana.

Ítem, Iª cota de morat, forrada[846] de drap negre.

Ítem, I altra cota, ab caperó de color de pebret.[847]

Ítem, cota e garmaylla de mescla, color de pebret de verví, ab pena \blanca/ en la cota e la garmaylla sens pena e sens for\r/adura, e mà<ne>gues sobergues, veylles, ab ses forradures.

Ítem, Iª cota \de tenat/, ab pena blanca e ab son caperó[848] e I esquaix[849] de drap mateix.

---

842. *Verví: fou un teixit que procedia de la ciutat flamenca de Wervik. Se n'importava i també se'n fabricava a Perpinyà*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 89.

843. *A les taules de recaptació que hi havia a la frontera del regne d'Aragó es cobraven impostos per moltes menes de draps. Una classe de draps era el "drap de Leyda". També s'hi esmenten draps d'Aïnsa, Anglaterra, Bagà, Banyoles, Barcelona, Berga, Besalú, Brístol, Brussel·les, Bruges, Calataiud, Camprodon, Cardona, Castelló d'Empúries, Kortrijk (en francès Courtrai), Florència, Frísia, Gascunya, Girona, Jaca, Londres, Manresa, Montsó, Montalbà, Pàmies, Perpinyà, la Pobla (de Segur o de Lillet), Puigcerdà, Ribes, Ripoll, Sallent (de Gállego), Sant Girons, Sant Joan de les Abadesses, Sant Llorenç de Morunys, Saragossa, Solsona, Terol, Osca, Tudela, València, Vic, Wervik i draps cadins, mallorquins, etc*. J. A. SESMA – A. LÍBANO, *Léxico del comercio medieval en Aragón (siglo xv)*, Institución Fernando el Católico, Saragossa, 1982, pp. 183-184. *El gran defecte d'aquest llibre és que no sap (o no vol) distingir les paraules catalanes, de les aragoneses o castellanes; cal tenir present que un percentatge molt important de les "taules" o duanes eren situades en comarques on es parlava (i es parla) el català.*

844. *A continuació,* ab son caperó, *ratllat*.

845. *A continuació,* oldana, *ratllat*.

846. ab pena, *ratllat*.

847. *S'ha passat ratlla a la línia*. *Pebret: nom d'una classe de tela.* DCVB.

848. e mànegues, *ratllat*.

849. esqix, *amb titlla*. *Escaig: escapoló, tros tallat d'una cosa.* DCVB.

Ítem, Iª cotaça esquinçada, morada.

Ítem, Iª altra cota de mescla, de drap de la terra, esquinçada.

Ítem, I altra cota blava, ab pena de conills, ab mànegues sobergues, veylles, oldanes.

Ítem, I manthó de font de bóta, mesclat, ab son caperó.//

Ítem, I altre manthó de font de bóta, blau.

Ítem, Iª çamarra, mescla de Puiygcerdà, forrada de blanch.

Ítem, I caperó de mescla, de Puygcerdà.

Ítem, I altre caperó esquinçat.

Ítem, Iª gonella esquinçada.

Ítem, I fasset blau ab pena.

Ítem, I fasset blanch.

Ítem, I altre fasset blanch.

Ítem, II pareyls de calces oldanes, unes blanques e altres blaves.

Ítem, I çarboç[850] blau, forrat de vermeyll, ben oldà.

Ítem, Iª garmaylla blava escura, ab son caperó.

Testes sunt: Petrus Gavàs, benefficiatus sedis, et Antonius Magrí.

Quarta die.

Primerament, I pareyll de lençols de lenç de III teles, la I ab randa.

Ítem, I altre pareyll de lençols de lenç, de III teles.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç, esquinçats.

Ítem, II troços de lençols e la I troç paria que fos estat de sobrepelliç.

Ítem, I altre lençol tot esquinçat.

Ítem, tres t\r/oços de lençols, tots esquinçats.

Ítem, unes beaces de cuyro. Ítem, Iª mala de cuyro negre, bona.

Ítem, Iª camisa bona.

Ítem, III <camises> esquinçades, les quals donaren totes a sos nebots.

Ítem, tres bragues, les quals axí matex foren donades als dits fadrins.

Ítem, I capell de lenç, de ligar de nits.//

850. *Serboix: barret de forma triangular usat pels moros i pels cristians.* DCVB.

Ítem, Iª cota negra de cor, oldana.

Ítem, Iª almuceta, axí matex de capa de cor.

Ítem, Iª almexia, axí metex que·s porta ab la dita capa.

Ítem, I coffret davall la colga, en què havia arena e sauló e altres \coses/, que no tenen preu arrès, lo qual apar segons I scrit que y ha, que fos d'en Guillem Fàbrega.

Ítem. I sobrepelliç de lenç, gros.

Ítem, Iª almuça negra e Iª almuceta pocha.

Ítem, tres ligalls de simolses[851] de verví.[852]

Ítem,[853] Iª espasa ab guarniment negre e I coltell de pocha valor.

Ítem, ha, en la dita cambra, IIes cerveylleres de ferre,[854] de pocha valor.

Ítem, I panistre esquinçat, ab cera.

Ítem, II dotcenes e miga de troços de brandonets de cera blancha.

Ítem, ha, en la dita cambra, Iª colga de fust, en la qual ell jaya.

Ítem, Iª banch de colga, que estava damunt de dita colga.

Ítem, Iª caxa taula ab son ferroyllat.

Ítem, Iª caxa pocha.

Ítem, Iª taula levadiça de noguer, ab sos peus.

Ítem, Iª tauleta xica, de pocha valor, a manera de taulell.

Ítem, I feristol de tenir libre.

Ítem, Iª cadira foradada.

Ítem, uns bocins de cuyre negre, de pocha valor.

Ítem, Iª alna[855] de alnar drap.

Ítem, III marranxes,[856] de tenir aygua nafa.

Ítem, X ampolletes xiques, de vidre, de tenir exarop.

FUNDACIÓ NOGUERA

851. *Cimolsa: llenca que forma el cap de la peça de drap de llana i que sol ésser de llana més grossera i de color diferent del de la peça. DCVB. Potser de vegades podia ésser una lligacama*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 49. *Vegeu també* DECLC, *II, 704-705*.

852. *Teixit que procedia de Wervik o que era com el que es feia en aquesta ciutat flamenca*. I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 89.

853. *Al marge esquerre,* Les quals donaren a son nebot [...] Guiamonet.

854. *Cervellera: casc rodó ajustat a la forma del crani que arribava fins a mig front*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 279.

855. *Alna: bastó que servia per midar segons la dita mida.* DCVB.

856. *Marranxa: ara té el significat de pot de metall, més baix que alt, per a portar vianda cuita.* DCVB. *S'ha de relacionar amb almorratxa o morratxa*.

Ítem, I manyoll de flexes d'arch.

Ítem, I cadenat \de ferre/, de la porta de la cambra.

Ítem, I canelobre \petit/ de paret,[857] qui està ficat en la peret.

Ítem, I capell de sol, de lana grosa, tiynada.

Ítem, I orinal, ab son estoyg, veyll.//

Ítem, ha, en la dita cambra, IIIes \olles/ de coure, I^a^ miyancera, altre menor e altre pus xica.

En la saleta fora la cambra

Primerament, I lit de post ab sos peus, en lo qual ha set posts.

Ítem, I^a^ màrfega en lo dit lit, plena de paylla.

Ítem, I arquibancaç que està damunt lo dit lit.

Ítem, I pavesch vert.

Ítem, I glavi.

Ítem, III lances de pocha valor.

Ítem, I^a^ gorgera de pocha valor.

Ítem, II [guantell]ets[858] ho guants de ferre, de pocha valor.

Ítem, I creol.

En \lo/ perxe ho terrat de fora

Primerament, II taulells[859] de portar pasta.

Ítem, I^a^ tauleta pocha, ab sos peus.

Ítem, \I/ seti de lana de boch, ben vell e oldà.

Ítem, I^a^ porta ab frontices.

Ítem, I^a^ roda de studi sens tot apareyll.

Ítem, II posts de colga, de pocha valor.

Ítem, I^a^ panistra.

Ítem, II troços de pena blancha, veylla [...], esquinçades.

Ítem, I^a^ escala[860] de puyar en terrat.

Ítem, I bací d'aram, cascat,[861] de poca valor.

Ítem, I cercle de tenir rayms.//

857. *Inicialment* peret.

858. *Lectura dubtosa. Guantellet: defensa de la mà feta de llauna. Alomar diu: "l'aparició d'aquesta denominació i la de manyopa fan desaparèixer la de guant de ferro i finalment s'imposa manyopa".* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 312.

859. *Sembla com si hi hagués hagut una correcció.*

860. escada, *ratllat*.

861. *Cascar: trencar sense arribar a produir separació de parts.* DCVB.

En la sala d'avall

Primerament, I taula de menyar, ab sos peus, que en altra manera és appellada mesa.[862]

Ítem, II banchs de seure, la I prop la taula e l'altre aprés.

Ítem, I pareyll d'esperons de brocha.[863]

Ítem, I arquibanch \miyanat/, foradat,[864] de pocha valor.

Ítem, Iª caxeta pocha.

Ítem, Iª taula de comptar.

Ítem, XV diners de compte, en Iª bosseta que·s té en la dita taula.

Ítem, VIIII formages, enfre als e bons.

Ítem, I pareyll de cetres de leutó, de pocha valor.

Ítem, Iª altra <cetra> sens ansa.

Ítem, II canelobres de ferre, la I bon e l'altre cominal.

Ítem, unes tovalles e uns tovayllons de pocha valor, les quals tenen los fadrins.

Ítem, Iª post de fuylla de pi.

En la coyna

Primerament, Iª tauleta ab sos peus.

Ítem, III banchs de pocha valor.

Ítem, Iª portelleta de pocha valor.

Ítem, II ferres de coynar.

Ítem, I rayll.

Ítem, III paelles, les dues de pocha valor.

Ítem, Iª giradora.

Ítem, Iª taça[865] bona.

Ítem, Iª graylla.

Ítem, II astets de ferre, de pocha valor.//

Ítem, Iª loça e II bromadores, de pocha valor.

Ítem, IIes cobertores de pocha valor.

Ítem, I tornell de ferre, de pocha valor.

FUNDACIÓ

862. *Mesa: taula en general. Paraula actualment només emprada a Fraga, Tamarit de la Llitera i l'Alguer.* DCVB.

863. *Esperó de broca: esperó amb punxa. A Mallorca és esmentat l'any 1375.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 297.

864. *Per error,* foradadat.

865. *Potser* caça.

Ítem, I morter de pedra de Çaydí.[866]

Ítem, Iª pastera de pastar pa, de pocha valor, e Iª altra xiqueta.

Ítem, II[867] sedaç<os>, la I de seda e l'altre de liynes, de pocha valor.

Ítem, Iª axa. Ítem, Iª palustra de fferre.[868]

Ítem, Iª caldera foradada, de poca valor, de tenguda de II cantes.

Ítem, Iª gàbia de tenir ocells e Iª altra que no val gayre.

Ítem, III pichs martells, de pedrera piquar. Pres-ne la I en Domingo de Puyaçolo, per a la obra del senyor bisbe.

Ítem, XX taylladós de fust, entre bons e als.

Ítem, V escudelles de fust.

Ítem, III mortés de fust, I gran e II xichs.

Ítem, III boix, I gran e dos xichs.

Ítem, V escudelles de terra e III taylladorets de terra.

Ítem, Iª sellaça antiga, de pocha valor.

Ítem, II estreps de ferre.

Ítem, V olles de terra, entre als e bones.

Ítem, I barral de vidre, guarnit de palma.

Ítem, Iª pollera veylla, de pocha valor.

En la cambreta d'amont aquella de la entrada

Primerament, I lit de post, ab VI posts de pocha valor, ab sos peus.

Ítem, Iª màrfega de pocha valor.

Ítem, I banch que està davant lo lit, de pocha valor.

En la cambreta johana[869] *de la entrada*

Primerament, Iª t<en>aylla oliera.

Ítem, Iª sellaça antiga, de pocha valor.

Ítem, Iª dotzena de cartrons de canes, de venemar.

Ítem, I poch de forment, menyat de ratas, per a les galines.

Ítem, I lençol plen de lana grossa, de poca valor, per a matalaff.

Ítem, I banch e tres posts.

866. *Saidí (Baix Cinca).*

867. *Inicialment, potser,* I.

868. *Palustra (o palustre): paleta triangular amb què els mestres de cases apliquen el morter o la mescla a la paret. Nom usat al País Valencià i a la regió de Tortosa. En un document de l'any 1499: "Ítem, una palustra".* DCVB.

869. *Jussana. També trobem sovint en la toponímia el pas de "jussana" o "joana".*

Ítem, I regle de ferre,[870] en altra manera appellat esquayre.//

Ítem, I matalaffaç vell, tot esquinçat.

Ítem, Iª reylleta[871] pocha, de pocha valor.

Ítem, I exartell[872] de entrecavar faves.

<En la entrada>

Ítem, defora, en la entrada, Iª tanaylla de tenir aygua.

Ítem, I sach de canamaç, en què ha I poch de forment tot terrós.

Ítem, Iª arera esquinçada, de pocha valor.

En la casa pus johana, davall la entrada

Primerament, Iª barut<e>lladora.[873]

Ítem, Iª pastera.

Ítem, Iª escalaça de fusta.

Ítem, I troç de fustaç.

Ítem, I sacaç de cànem.

En \la/ caseta davall la coyna

Primerament, IIIIe cartrons.

Ítem, hy a leyna e canes.

Ítem, IIes exades de pocha valor.//

En lo celler del dit alberch

Primerament, I cup de tenguda de XXV somades, poch més ho menys.

Ítem, III vexells[874] vinadés, la I plen de vin, en lo qual se diu de que ha /la meytat en Pere Queralt, prevere\.

Ítem, I carretell de poqua valor.

Ítem, IIIIe portadores e IIIIe caperons de portadors d'espart.

Ítem, II taynalles[875] vinaderes, la Iª de tenguda de X cantes, l'altra de tenguda de VII cantes.

Ítem, Iª arqua buyda.

FUNDACIÓ NOGUERA

870. *Amb alguna correcció.*

871. *Diminutiu de rella.*

872. *Aixartell (o eixartell): eina que consisteix en una fulla de ferro llarguera que a un cap té tall i a l'altre un altre tall curt o forcat. Aixadell més petit.* DCVB.

873. *Barutellar: porgar, cendre amb el barutell.* DCVB.

874. bótes ho tones, *ratllat*.

875. *Amb una correcció.*

Ítem, II dotcenes de posts d'àlbar —e pres-ne un Matheu Gaçol per a la obra de la capella del senyor bisbe—, IIIIe costés.[876] Ítem, ne pres en Domingo de Puyaçolo, per a la dita obra ... VIII posts.[877]

Ítem, I^a^ biga d'àlber.

Ítem, I^a^ post grossa d'àlber.

Ítem, I^a^ escala de puyar en terrat.

Ítem, I^a^ pala de fust.

Ítem, I^a^ maçola e I embut de carabaça.

Ítem, IIes escudelles sive lib<r>ells,[878] pochs.

Ítem, I cadenat de ferre, ab sa clau.

En lo corrall davall

Ha III gallines e I gall e III polles, pochs.

Testes sunt: Petrus Gavàs, presbiter, et Ffranciscus Merunys, presbiter diocesis Urgellensis.

Ítem, posen los dits manumissors en rebuda e enventari, los quals lo dit defunt los liurà en sa vida, quingentos[879] nonaginta quinque fflorenos auri et unam tercerolam auri.

Ítem, ex alia parte, set franchos[880] auri.

Ítem, ex alia parte, decem crucessignatos[881] argenti.

Ítem, ex alia parte, dos sachs denariorum minutorum; in [...][882] maiori, fuerunt inventi mille sexcentos octuaginta et quatuor solidos et septem denarii jaccenses. Item, in eodem, de barchinonensibus factis, quadraginta unus solidos et duo denarii barchinonenses.

Item, fuerunt inventi, in saco minori, mille solidi jaccenses.

Item, fuerunt inventi, inter omnibus sachos, florenos ... centum decem et octo fflorenos et medium.//

FUNDACIÓ NOGUERA

876. *Coster: tauló que només està serrat per una cara i conserva per l'altra l'escorça, per haver estat tallat de la part lateral de la soca.* DCVB.

877. *Aquestes dues anotacions són escrites al marge dret. Una mà, amb un dit molt llarg, les assenyala*.

878. *Amb una correcció*.

879. *Al davant,* sexcentos, *ratllat*.

880. *Franc: moneda francesa d'or.*

881. *El* crocesignatum *era el croat, moneda d'argent barcelonina.*

882. *Afegit a la interlínia, potser* et alium sacorum.

30

1392, novembre, 6-9. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Pere de Rocamora, prevere, rector de la parròquia de Sant Joan de Lleida i beneficiat de la seu de Lleida. Tomàs de Robió va ésser el corredor de l'encant. Pere Palet fou el macip.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Plec de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats i cosits) de 30,5 cm per 22,5 cm. Escriptura menuda i acurada. Escrit a continuació de l'inventari, però en un altre plec i amb una escriptura diferent. Filigrana d'una muntanya amb tres cims i una creu al damunt del més alt (núm. 8).

Inquantum sive subastacio bonorum discreti Petri de Rochamora, facti per venerabiles et discretos Petrum Palau, Guillelmum Carbó et Paschasium d'Altet, manumissores dicti Petri; et fuit inceptu fieri die mercurii, intitulata sexta mensis novembris, anno a nativitate Domini millessimo CCCº nonagesimo secundo, ut sequitur:

+ Primerament, fonch venuda una capa negra, de cor, oldana, a·n Nicholau de Selles ... XXX s. bar.[883] ha deuytens

+ Ítem, dos orelals blanchs, pochs, a·n Johan de Berga, prevere ... IX s. bar.

+ Ítem, I mantó blau de font-de-bóta, a·n Matheu Gaçoll, prevere ... XCV s., VII d., malla

+ Ítem, una flaçada blancha, de borra, ab listes blaves e vermelles, a·n Jacme Rayoll ... LVII s.

Ítem, una vànova prima, bella, de V teles, de Villafrancha, a·n Pere Malet, macip del enquant ... CXXXI s. bar.

Ítem, dues mitges flaçades de lana d'Aragó, ab listes vermeles e morades, a·n Vicent Puçolo, rector d'Almacelles ... XXII s.

Ítem, una vànova grossa, de drap gros, a·n Ferrer de Fontdevila ... L s.

Ítem, una altra vànova prima, a·n Johan Eximeniç ... XXXXVI s., VI d.

Ítem, una cadira redona, sens post, a·n Fferrer de Fontdevila ... X s.

Ítem, un banchal vermell, ab listes groges e blaves, ab senyal de roch, a mossèn en Tristany de Navès ... XXII s., VI d.

883. *Abreujat, sous barcelonesos*.

Ítem, I fasset blau, ab pena blancha, a·n Matheu Gaçol ... XXV s., VI <d.>

Ítem, Iª cota blava, ab pena de conills, ab I caperó, a·n Matheu Gaçol ... XXXXX s.

Ítem, I traveser ab listes, oldan, a·n Pere ces Cases ... XVI s.

Ítem, I altre traveser, tot blanc, a·n Pere Miquell ... XXXV s.

Ítem, I altre traveser, ab listes blaves, a·n.[884]

Ítem, unes spatleres totes blanques, a·n Bernat Bach ... XXIIII s.

Ítem, dos capçals listats, oldans, a·n Pere Malet ... V s., I <d.>

Ítem, I pavès vert, a·n Suhom, mestre ... XII s.//

Ítem, una flaçada listada, ab listes negres, oldana, a·n Pere ces Chases ... XVII s., VI d.

Ítem, una olleta xiqua, de coure, a·n Guillem Badal ... XXX s.

Ítem, una altra olleta de coure, gran, en Ferrer Oruga ... XXXX s., XI <d.>

Ítem, una altra olla migencera, a·n Anthoni Mestre ... XXIIII s.

Ítem, una çamarra de drap, mesclada a manera de beguinat,[885] forrada de blanch, ab son caperó doble, a·n Bernat Matheu ... LX s.

Ítem, I drap oldan, de peret, ab senyalls de flos, a·n Pere ces Cases ... XIII s., VI <d.>

Ítem, III coxins blanchs de ploma, a·n Pere Palet ... VII s., VIII <d.>

Ítem, una almuça negra de cor, a·n Ferrer de Fondevila ... XIX s.

Ítem, una altra almuça oldana, a·n Ferrer de Fontdevila ... IIII s., VI <d.>

Ítem, dos sitis de canamiç, oldans, plens de lana de boch, a·n Pere Malet ... VI s., III

Ítem, una colga gran, ab I banch enquaxat davant.[886]

Ítem, una gramalla de mescla clara, ab son caperó, oldans, a·n Matheu Gaçol, maiori dierum ... XL s.

884. *Conjuntament amb l'anotació precedent, remet al mateix comprador anterior,* Pere Miquel *i a un preu únic,* XXXV sous.

885. *Segons el* DCVB *el beguinat era una roba ordinària. En trobem diverses notícies: "Unes calças de beguinat" (Vic, any 1410), "Una cota de dona de drap de baguinat" (Santa Coloma de Queralt, any 1412), "Un albergó de baguinat [...], una fopa de baguinat" (Santa Coloma de Queralt, any 1434), "Un sobrellit de pel bo, baguenat de blanch y vermell" (Santa Coloma de Queralt, any 1573).*

886. *Manca el preu.*

Ítem, una gramalla e cota, ab pena blancha, ab caperó de mescla de verví, a·n Bertholomeu Vaschó[887] ... VII ll., XIII s.

Ítem, una cota de tenat o giroflat, ab pena blancha e caperó e mànegues sobergas del drap matex, a·n Fferrer de Fontdevila ... C s.

Ítem, una altre cota e gramalla, ab pena negra e ab son caperó, bona e bella, a·n Miquel de Noya, convers, pagà I florí ... CX s.

Ítem, una gramalla blava, ab son caperó, a·n Romeu de Villagaya, solvit XXIII solidos iacenses ... LXI s.

Ítem, una cota morada, de cotonnia negra, ab son caperó, a·n Ramon Solà, rector de Sent Martí ... LX s.

Ítem, una colga baldada,[888] ab son banch enquexat, a·n Pere Malet ... XXXXII s., X <d.>

Ítem, una cota mesclada, oldana, a·n Romiu de Villasaya ... X s., VI <d.>

Secunda die.

Ítem, I taulell d'estudi, a·n Johan Lorenç ... III s., IX <d.>

Ítem, I morter de pedra, a·n Ferrer de Fontdevila ... II s., VIIII d.

Ítem, una frascha de scudelles e taylladors, a ell matex ... VII s., I <d.>//

Ítem, I fasset blanch, a·n Jacme Rayol ... X s., VI <d.>

Ítem, unes mànegues de mescla, a·n Anthoni Maestre ... XII s., VI <d.>

Ítem, I fasset blanch, a·n Pere Malet, macip del enquant ... XV s.

Ítem, dos ligals de simolses[889] noves, de drap de verví, a·n Miquel de Noya, convers ... III s.

Ítem, hun parell de calces de blanquet, a·n Pere Malet ... V s., VII <d.>

Ítem, I scriptori, ab sa clavadura e forrellat, a·n Simon Poculull ... XVIII s.

Ítem, una graylla, a·n Francesch Canet ... IIII s., VI

Ítem, una garveladora[890] de fust, a·n Francesch Canet ... XXX s.

887. *Lectura dubtosa.*

888. *Feta malbé.*

889. *Cimolsa: llenca que forma el cap de la peça de drap de llana i que sol ésser de llana més grossera i de color diferent del de la peça.*

890. *Que serveix per a garbellar o passar pel garbell cereals, llegums, etc.*

FUNDACIÓ NOGUERA

Ítem, una axa,[891] en Fferrer de Fontdevilla ... III s., VI <d.>

Ítem, I ast e una olla de terra e hun barrelet de fust, a·n Barthomeu Spanyoll ... II s., III <d.>

Ítem, una bacina plana, de leutó, a·n Fferrer de Fontdevilla ... VI s.

Ítem, I gorjal, una bracerola e tres cetres de pocha valor, e altra frascha, a·n Pere Malet ... VII s.

Ítem, I capell de sol, a·n Jacme Steve, prevere ... XVIII d.

Ítem, una pastera de pocha valor, a·n Pere Malet ... IIII s., VI <d.>

Ítem, I mantó de bor<r>a,[892] mesclat, oldan, ab caperó, a·n Genestari ... XXXVIII s., VI <d.>

Ítem, I lit de po<s>ts, ab sa màrfegua, de pocha valor, a·n Pere Malet ... XVIII s., VI <d.>

Ítem, una caxeta de pocha valor, a·n Barthomeu Garoça ... X s., VI <d.>

Ítem, I arquibanch mitgenat, ab dues claus, de pocha valor, a·n Domingo d'Osó[893] ... XV s.

Ítem, una caldera de <a>ram, a·n Pere Malet ... XIIII s.

Ítem, una loça e una brumedora, IIes cubertores, a·n Pere Malet ... IIII s., VII <d.>

Ítem, IIII scudelles e V talladors, I morter, I boix trenchat e I cuyller, a·n Pere Malet ... II s.

Ítem, una paenlla[894] de ferre, a·n Ramon Masó ... IIII s., VIII <d.>

Ítem, una paella gran de ferre, forradada, a·n Ramon Pelicer ... II s., III d.

Ítem, una paella d'aram, I ast, una bromadora, a·n Tomàs de Robió, corredor del encant ... II s., VI <d.>

Ítem, una sella gran, una olla, una gàbia, una olla gran de terra, a·n Pere Poquet ... III s., I <d.>//

FUNDACIÓ NOGUERA

891. *Aixa: eina de fuster, composta d'una fulla de ferro acerada i tallant (amb un tall de 10 o 12 cm d'ample) unida amb un mànec de fusta en tal manera que, posant el mànec vertical, el tall queda horitzontal.* DCVB.

892. *Borra: teixit groller de fibra curta de llana, cotó, etc. En sengles documents dels any 1376 i 1386: "Un matalaf per scuders e una vànova de borra" i "Per dues flaçades de borra noves". És interessant també l'esment que trobem l'any 1387: "Que negun texidor ne altre persona no gos mesclar en draps de lana, en l'ordim o en texim, lana que sia stada de peçols ni de borra, sinoó en los draps qui son appellats de miga lana o de cadins strets".* DCVB.

893. *Abans hi ha escrit* Barthomeu Garoça, *ratllat*.

894. *Per paella.*

Ítem, I parell de coxins xichs,[895] obrats de seda, a·n Pere Granàs, prevera ... III s., III d.

Ítem, una gramalla blava, a·n Guillem de Montanyola, notari ... XXX s.

Ítem, IX alnes de stopa, menys mix quartó, a raó de XIX diners, malla per alna, a·n Dominguo Andreu, prevera ... XIIII s., IIII <d.>

Ítem, X alnes de stopa, a for de XXII diners, malla, a·n Ramon Masó ... XXIII s., IX <d.>

Ítem, IIII alnes de lenç, a rahó de II sous, VI diners per alna, a mossèn en Tristany de Navès ... X s.

Ítem, VII alnes de lenç, a for de II sous, X <diners> per alna, Anthoni Mestre ... XIX s., X <d.>

Ítem, IIII alnes e III quartons de stopa grossa, a for de II sous per alna, a·n Pere Malet, que munta per tot ... X s., VI <d.>

Ítem, VII alnes de stopa grossa, a for de II sous per alna, a·n Pericó ces Cases, que suma per tot ... XIIII s.

Tercia die.

Primerament, una tanalla vinadera, a·n Jacme Taular, prevere ... XIII s., VIII <d.>

Ítem, altra tanaylla vinadera, a·n Berthomeu Vascó ... IX s.

Ítem, III fulles[896] de pi, a·n Pere Malet ... III s.

Ítem, dues pasteres pochas, a·n[897] Berthomeu Veschó, prevere ... XXI d.

Ítem, I arquibanch calaxat, a·n Anthoni Mestre ... XXXII s.

Ítem, I taulell de portar pasta, a·n Ramon Codina, rector d'Arbecha ... IIII s., VI <d.>

Ítem, I banch, a·n Pere Gilabert ... XVIII d.

Ítem, una lança porquera,[898] a·n Francesch Canet ... III s.

Ítem, unes posts de lit, a·n Pere Malet ... IIII s., VII d.

Ítem,[899] I taulell de portar pa, a·n Pere Malet ... III s., I d.

895. *A continuació,* oldans, *ratllat*.
896. *Fulla: potser el batent d'una porta o bé làmina de fusta*.
897. Pere Malet, *ratllat*.
898. *Llança porquera: llança de caçar porcs senglars. Fins ara, esmentada per primera vegada en un document de l'any 1398.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...,* p. 318.
899. *Al marge esquerre i escrit a sobre,* P<ere> Ortigues.

Ítem, Iª porta e una roda de studi, a·n Fferrer de Fontdevilla ... VII s., VI d.

Ítem, dos banchs, al rector d'Arbecha ... II s., VI <d.>

Ítem, I banchaç e I listó e I troç de fust, a·n Ferrer de Fontdevilla ... II s., III <d.>

Ítem, una pastera, a·n Pere Malet ... VI s., IX <d.>

Ítem, una arquaça sens de cubertor, a mossèn en Tristany de Navès ... III s., VI <d.>

Ítem, IIII portaces, a·n Pere Malet ... III s., VI <d>//

Ítem, una taula petita, ab peus, a·n Berthomeu Beschó ... III s., VIIII d.

Ítem, I banch, a·n Ramon Codina, prevera ... IIII s.

Ítem, I glavi[900] d'armes, a·n Jacme Regioll ... VII s., IX <d.>

Ítem, dues lances poques, a·n.[901]

Ítem, III tovallons en una peça, <a> en Jacme Rayoll ... X s., II <d.>

Ítem, unes tovalles de taula, <a> en Berthomeu Espanyoll ... XI s.

Ítem, I parell de tovalles en I paçol, <a> en Johan de Nabal ... VI s., VI <d.>

Ítem, un<e>s tovalles petites, Anthoni Mestre ... V s., VI <d.>

Ítem, unes belles tovalles, a·n Jacme Rayoll ... XI s.

Ítem, I parell de tovallons en I pecol, <a> en Johan de Nabal ... V s., I <d.>

Ítem, I tovalló, Anthoni Mestre, a ell matex ... II s., IIII <d.>

Ítem, unes belles tovaylles noves, ab listes de fil blau, a·n Steve de la Farga ... XVI s.

Ítem, dues tovalles belles, en una peça, esquaquegada, sens listes, a mossèn en Tristany de Navès ... XXIIII s., VI <d.>

Ítem, dos scays[902] de drap de lli, a·n Pere Malet ... III s.

Ítem, I drap de pasta e unes stovalles blaves, a·n Steva de la Farga ... IIII s., IIII <d.>

900. *En una lleuda de l'any 1288, s'esmenta: "Tota càrrega de astz, de glavis e de lances"*. DCVB. *Sembla que no era pas una espasa, ans era una llança amb un ferro llarg i amb el tall corbat al costat, com una ganiveta*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 310.

901. *Manca el nom del comprador i la quantitat que s'havia de pagar.*

902. *Escaig o escai: escapoló, tros tallat d'una cosa. En un document barceloní de l'any 1343: "Tot drap de lana de qualque condició sia qui·s vena a tayl [...] o encara scapolons o escays de draps de lana, per pochs que sien"*. DCVB.

Ítem, I parell de lançols bells, de III teles, a·n Pere Malet ... XLIII s.

Ítem, I lançol, a·n Ramon Mesó, de dues teles ... VII s., VII d.

Ítem, I matalaf, a·n Pere Malet ... XLVII s.

Ítem, altre matalaf, a·n Domingo Steve, prevere de Ceydí[903] ... XL s., VI <d.>

Ítem, I cubertor de pells, a·n Guiamó Gomar ... XXIIII s.

Ítem, Iª tanaylla oliera, a·n Anthoni Palau ... IX s., I d.

Ítem, una taula gran, ab peus, <a> en Ferrer Oruga ... XX s.

Ítem, I parell de calces de cadins,[904] blaves, oldanes, a·n Pere Malet ... IIII s., V d.

Ítem, una tanaylla per tenir aygua, a·n Anthoni Palau ... XII s., IX d.

Quarta die.

Primerament, una barra de civera,[905] a·n Pere ces Cases ... IIII d., malla

Ítem, un canalobre de ferre, a·n Pere Malet ... VI s., I <d.>

Ítem, IIII ampoletes xiques e una gran e IIIes almeraxes[906], a·n Lorenç Copons ... IIII s., II d.//

Ítem, I petxell d'estany, a mossèn en Pere de Sentcliment ... III s., II <d.>

Ítem, una taula de comptar, ab XVIII diners de comptar, a ell matex ... III s.

Ítem, I canelobre de ferre, a mossèn en Tristany de Navès ... II s.

Ítem, I orinal ab son stoix, a·n Pere Malet ... I s.

Ítem, tres troços de lancols squinçats, a·n Pere Malet ... III s., VIIII <d.>

Ítem, altres dos troços de lançols squinçats, a·n Ramon Spital, notari ... XIX d.

Ítem, I poch de li pentinat, a·n Lop de Sos ... II s., I <d.>

Ítem, I pany de clavadura sens clau, a·n Pere ces Cases ... X d., malla

903. *Saidí (Baix Cinca).*

904. *Potser del lloc de Cadiç, al departament del Tarn, Occitània.*

905. *Civera: instrument de transport, semblant al baiard, que en lloc de postissada sol tenir barres de través, paral·leles i un poc separades una de l'altra (i serveix per traginar pedrenys o altres coses sòlides).* DCVB.

906. *Almorratxa: cànter de vidre (o de terrissa o metall) amb diversos brocs.* DCVB.

Ítem, una cortina blava, squinçada, a·n Pere Malet ... II s., VIII <d.>

Ítem, brandonets de cera blancha, que eres[907] IIIes dotzenes, poch més o menys, Anthoni Palau ... XV s., I <d.>

Ítem, I matelaf squinçat e I saquaç e I troç de màrfegua ho pentinó[908] de lana, a·n Ramon Maloer ... XII s.

Ítem, I cabaç ab III oles de terra e II^os^ petxels e altra fraschaç,[909] a·n Agustí Bisbe, prevera ... III s., IIII <d.>

Ítem, I martell e una scoda[910] e I esqueyra[911] e una roylla,[912] a·n Pere Malet ... XII s. barchn.

Ítem, uns ferres pochs, a·n Pere Malet ... XVIII d.

Ítem, uns altres ferres grans, <a> en Ramon Masó ... III s.

Ítem, I banch, a·n Pere Malet ... XVIII d.

Ítem, una brida ab capçanes e regnes, a mossèn en Tristany de Navès ... III s., VI <d.>

Ítem, I maçapà ab resteurandi[913] sive confits,[914] a·n Tomàs de Robió, corrador del enquant ... III s.

Ítem, I arquibanch de pocha valor, sens sòl, a·n Pere Malet, macip del enquant ... II s., IIII <d.>

Ítem, I limdar de fust e IIIes troços de fust, a mossèn en Johan Ortigues, canonge ... V s., III <d.>

Ítem, I taulell \de/[915] taules, trencat, <a> en Johan de Capstany, notari ... VI d.

Ítem, dos streps de ferre, una sogua de spart, I arbrer de belesta sens nou, I forrellat, dos sperons e altra frascha, a·n Anthoni Palau, porcioner ... VIII s., VI <d.>

907. *Per eren.*

908. *Pentinó: bolletes que es formen a la llana; la part dolenta o impura de l'estam (a Mallorca i Menorca). En un document de l'any 1443: "Hun lançol de lana cosit com a saqua, on avia pentinó blanch".* DCVB.

909. *Frasca: coses de poc valor. En un document de l'any 1412 de Santa Coloma de Queralt: "Un barril sfondrat ab frascha dolenta, Ítem, un cabacet [...] ab frasques dolentes".* DCVB.

910. *Escoda: instrument semblant a un martell gros, amb punta a cada cap del ferro, que els picapedrers, cantoners i paletes empren per a picar la pedra.* DCVB.

911. *Escaire.*

912. *O bé rolla (cilindre) o bé rutlla (rotllana o roda de ferro o de fusta).* DCVB.

913. *Restaurandi: menja o medicament per a reforçar. Al Tirant, llegim: "Diguerenli, com stava flach, que prengués un poch de restaurandi e aprés un poch de solsit" i en un un document de Santa Coloma de Queralt, de l'any 1529: "En lo un potet a un poch de restaurandi".* DCVB.

914. *Confit: fruita confitada o bocí de sucre endurit.* DCVB,

915. *A sota,* ab, *ratllat.*

Ítem, una destral, I rall, a Johan Genovès, studiant ... III s.

Ítem, dues penes blanques, de pocha valor, velles, I odraç, II^os^ sedaços, I barall[916] de vidre, guarnit, trenchat, tres cabaços e altra frascha, tot de pocha valor, a·n Pere Malet, macip del enquant ... IIII s., VI <d.>

Ítem, IIII portadores, <a> en Jacme de Font-remig[917] ... XV s.

Ítem, dues lances, al rector d'Arbecha ... III s., VIII <d.>

Ítem, una sella, a·n Ramon Masó ... III s.

Ítem, una scala, a·n Tomàs Vallès ... II s., VI <d.>//

Ítem, una archa de pocha valor, a·n Jacme Steve ... VI s.

Ítem, una cervelera, a·n Pere Malet ... II s., I <d.>

Ítem, dues scudelles de corró,[918] a·n Thomàs Robió ... VII d., malla

Ítem, una garba de fletxes, a·n Pere Poquet, notari ... XVIII d.

Ítem, una alne de stopa, poch més o menys, a·n Pere Poquet ... II s.

Ítem, I caperó de verví, mesclat, forrat, a eell[919] matex ... XII s.

Ítem, I lançol oldà, Anthoni Mestre ... III s., VI <d.>

Ítem, I scax de cotonina blava, a ell matex ... XIX d., malla

Ítem, una cervelera, a Guiamó de Rochamora ... II s.

Ítem, dos troços de drap de lenç oldà, a·n Pere Miquell ... II s., III <d.>

Ítem, I lançol squinçat, a·n Pere Poquet ... V s.

Monte ço que ha pres en Fferrer de Fontdevila, notari de capítol, d'aquest enquant, segons que apar damont: X lliures, XII sous, VI diners barchinonenses, que fan de jaquesos, a for de huytens ... CXXXXI sous, VIII diners jaquesos.//

31

1392, novembre, 20. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Pere Franc, prevere beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats en una cambra i també els seus llibres de dret civil i de dret canònic.*

916. barrill, *corregit*.
917. *Potser* Sent-remig.
918. *Corró (cilindre) o bé corro (corral)*. DCVB.
919. *Sic*.

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Plec de deu pàgines (potser tres fulls dobles plegats, del qual manquen dues pàgines) de 30 cm per 22 cm. Escriptura cursiva gòtica. Amb algunes taques a la banda esquerra. Filigrana d'una muntanya amb tres pics i una ratlla vertical (d'una creu) (núm. 8).

Inventarium Petri Franch. MCCCLXXXXII.

Inventarium sive reportorium bonorum que fuerunt discreti Petri Ffranch, presbiteri beneficiati quondam sedis, factum per venerabiles discretos Guillelmum ça Scala et Bernardum Vitalis, presbiteros beneficiatos eiusdem sedis, manumissores eiusdem defuncti, et discretum Guillelmum Colldabram, presbiterum beneficiatum eiusdem sedis, procuratorem honorabilis capituli Ilerdensis in negociis aniversariorum et elemosine dicte sedis, quas elemosinam et aniversaria dictus defunctus heredes instituit universalis, inceptum et factum die mercurii, XXª mensis novembris, anno a nativitate domini MºCCCº nonagesimo secundo.

Et primo, fuit inventum quam dictus defunctus tenebat[920] res suas, una colga de fust nova ab sa màrffega.

Ítem, III vànovas de lenç, una prima de IIII teles, altra prima de IIIes teles, altra grosseta de tres theles.

Ítem, Iª caxeta de pi ab sa clavadura, in qua erant res sequentes:

Videlicet[921] cartes del sensal de la cappella de Jhesús.

Ítem, I saquet de li ab diners, en lo qual havia I albarà[922] scrit de mà del dit defunt, de la tenor següent:

Ha en aquest sach, los quals rebí del loch d'Albesa ... XX ll. jaqs.

Han a pagar lo residu, per tot lo mes de setembre.

Los quals diners dien que són dels drets de la cappella de Jhesús.

Ítem, I carneret petit ab XVIII sous, X diners barchinonenses, feyts, e tres croats d'argent.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç gros, l'altre apedaçat.

Ítem, I sobrepelliç esquinçat.

Ítem, I altre sobrepelliç, de pocha valor.

920. *Repetit*.
921. scriptures, *ratllat*.
922. *A continuació,* de la tenor seg[üent], *ratllat*.

Libres[923]

Primerament, I *Sisè*, incipens in secundo folio textuali: "Rebus contrarie", et finit idem folium in textu: "aliquo derogare".

Ítem, unes *Clementines*, incipientes in secundo folio, in textu nigro: "Fidey catholice", et finit secundum folium textu: "temere asserentem".

Ítem, unas *Decretals*, incipientes in secundo folio textuali: "tem quaternitatem", et finit idem folium: "patrum decretis preponit".//

Ítem, I^m librum *Digestum,*[924] de pocha valor, incipientem in secundo textuali: "Fieret qui [...]", et finit idem folium: "mox eodem se contulit populique".

Ítem, I *Codi* de pocha valor, incipiens in secundo folio textuali: "Spiritu Sancto consustanciale", et finit idem folium: "sacro sancto huius".

Ítem, I *Breviari a la costum de Leyda*, ab cubertes verts, incipit in secundo folio: "Vit Paulo superius", et finit idem folium: "de completorio [...] dictum est".

Ítem, I^m *Diornale consuetudinis Ilerdensis*, incipiens in secundo folio: "Confitemini, et cetera", et finit idem folium: "que [...]". Ítem, I *Processonal* ab cubertes blanchas.

In camera domini rectoris erat que sequntur:

Primerament, I^a capa negra de chor, oldana, de pocha valor.

Ítem, I^a cota e garmaylla e \II/ caperons de Londres, de color de sanguini.

Ítem, I vilà e caperó de drap scur, appellat de freret.

Ítem, I mantó oldà, de mescla.

Ítem, I^a cota, de burell ben clar, oldana.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç, de tres theles.

Ítem, I^a spasa, ab foure vermeyll.

Ítem, unes vestedures de drap de Puygcerdà, quas legavit suo nepoti.

Ítem, I^a taça d'argent blancha, ponderis VI oz.[925] [...], plus vel minus.

Ítem, I^a garmaylla de drap de burell, la qual avia tayllada de nou, que en[cara era] en poder del sartre.

923. *El prevere beneficiat Pere Franc tenia una biblioteca formada per les obres més importants del Corpus Iuris Canonici (*Sisè, Clementines, Decretals*) i també del Corpus Iuris Civilis (*Digest *i* Codi*) i algunes obres litúrgiques (el breviari, un diürnal, un processional).*

924. *Abreujat,* ff.

925. *Abreujat, unces*.

Ítem, I sach de li petit, en què avia XLI florins, qui fuerunt numerati per dictos facientes inventarium.

Ítem, altre sach de li, en què avia diners menuts, que foren statim comptats e reconeguts per ells matexs e mi notari huiusdem, en què trobam que avia XXVIII lliures \jaqueses/ e IIIIe pugeses. Ítem, n'avia pres d'aquell matex sach mossèn lo rector, per fer la novena del dit defunt, IX lliures. Ítem, ne avia pagat ell matex, a·n Ramon Pellicer, procurador e distribuïdor dels Aniversaris de la seu, per lexa que·ls féu lo dit defunt, X lliures. Ítem, n'avia pagat al especier, per medicines e brandons per a la novena, III lliures; perquè són tots en suma ... L lliures, III pugeses.

Testes sunt; Bartholomeus Armaynachs et Bartholomeus Vasco, beneficiati sedis.//[926]

32

1393, maig, 24. Lleida

Codicil testamentari. *Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida, estableix que les deixes que havia fet a la seu i als aniversaris siguin rebocades si després del seu òbit el capítol de la seu fa cap demanda contra les seves disposicions. A més, decideix que es facin les deixes a la Maria Eiximenes, la seva serventa, tot i haver-se'n anat.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Full de paper de 7,5 cm d'alt per 23 cm d'ample. Conservat enmig del plec de l'inventari de Joan de Peralta (doc. 33). Escriptura cursiva gòtica. Al dors del paper hi ha escrit: "Codicilum domini Johannis de Peralta".

Com yo, Johan de Peralta, canonge e pebordre de la seu de Leyda, lex, en mon testament, a la dita seu alcunes lexes e als aniversariis lo meu alberch. Ab lo present codicill revoch totes lexes que face ni hage

926. *A continuació,* Sequntur apoche de hiis que domini manumissores exsolverunt, pro exequenda voluntate dicti defuncti*, i hi trobem diversos textos relacionats amb censals i amb onze àpoques. Aquestes àpoques són signades per* Petrus Baro, habitator loci de Cahós *o per* Bartholomeus Berga, apothecarius *de Lleida (que havia rebut 60 sous jaquesos* racione medicinarum*). També s'esmenta l'adquisició d'unes* vestes de panno *de Puigcerdà (per al nebot), de cinc alnes de roba de burell (per 38 sous i 6 diners), de quatre alnes de drap vermell, per posar* super corpus dicti defuncti*. Així mateix, es pagaren 27 sous per una novena a l'església de Santa Magdalena o es féu lliurament de 25 sous jaquesos a Francesc Jafarnes,* lapicida Ilerdensis*, per* duarum lapidum sive loses ad opus tumuli dicti defuncti*. Encara es pagaren 60 sous jaquesos* racione huius vestimenti.

feytes yo a la dita seu e aniversaris, levat emperò les hordinacions feytes per mi de la mia capella e dels meus \tres/ pobres de la claustra, e açò revoch yo en cas emperò que·l capítol ni singullàs d'els, en nom del dit capítoll, aprés mon obte[927] me fesen nenguna demanda en res del meu. E si no y fan qüestió ni demanda vuyll que les lexes per mi feytes en lo dit \meu/ testament agen valor e estien en sa força.

Ítem, en lo dit meu testament se conté que yo lex alcunes lexes a na Maria Eximeneç, emperò si ela al dia de la mia fy estave en mon servy e no en altra manera; e aprés ha lonch de temps que ela no sabem ni sab açò és exida de casa mia e de mon servy e yo aven conciència del dit lonch e bon servy que el<a> ma feyt e yo no l'age ben satisfeyta del dit lonch e bon servii, e, descareguam la mia ànima e consciència, vuyll e man que totes les lexes, ha ela per mi feytes en lo dit meu testament, li sien donades e lexades, axí com si estigués en mon servi.[928]

Fuit traditum per dictum dominum Johanem de Peralta mihi Fferario de Font de Vila [...] die dominica XXª IIII mensis madii, anno XC tercio.

33

1393, juny, 30 – agost, 2. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats en la casa que tenia a la Suda. Primerament en una cambra propera a la sala, a l'estudi, a la cambra major on dormia, a la sala, en una altra cambra propera a la sala, a la cambra sobirana, al menjador, a la cuina, a la cambra de la majordoma, a l'entrada, en una estança propera a l'entrada i al celler. També s'esmenten els objectes d'argent i les monedes trobades. Així mateix, es fa menció d'alguns objectes de fusta i d'alguns documents*.

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 17. Quadern de setze pàgines (quatre fulls dobles plegats i cosits) de 30 cm per 23 cm. Escriptura cursiva gòtica. Amb algunes taques.

B ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 11. Quadern de setze pàgines (quatre fulls dobles plegats i cosits) de 31 cm per 23 cm. Escriptura cursiva gòtica no gaire acurada. Al començament hi ha escrit: "Copia inventarii bo-

927. *Forma antiga. Òbit.*
928. *A continuació, s'esmenten els testimonis. Text molt esborrat, il·legible.*

norum que condam fuerunt honorabilis Johannis de Peralta" i abans: "Ihesus. Anno domini MºCCCXCº tercio".

C ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Quatre pàgines (full doble) de 31,5 cm per 22 cm. Relació dels objectes d'argent i de diners. Document fet: "die XXX mensis junii, anno XCº tercio".

Ihesus. Anno a nativitati Domini MºCCCºXCº tercio, honorabilis Johannis de Peralta.

Inventarium sive reportorium bonorum que quondam fuerunt honorabilis domini Johannis de Peralta, canonici et prepositi sedis Ilerdensis, factum per discretos Raymundum Pellicerii et Raymundum Aleró, presbiteros beneficiatos in sede Ilerdense, et Guillelmum de Peralta, vicinum civitatis Ilerde, manumissores et exequtores ultimi testamenti dicti honorabilis Johannis de Peralta, presentibus et assistentibus discretis Jacobo Leynader, notario, et Hugueto de Peralta, vicinis ville Montsoni, et Jacobo Leynader, in Decretis bachallario eiusdem ville, prioris hospitalis Sancte Barbere, constructi per dictum defunctum in dicta villa Montsoni, iuxta monasterii Sancte Trinitatis ipsius ville \ quod instituit heredem dictus defunctus/. Quod quidem inventarium fuit inceptum et perfactum diem mercurii, XXIIIª mensis iulii, anno predicto, ffuerunt tamen protestati dicti manumissores quod si forte decetero invenerint aliqua bona mobilia vel inmobilia dicti[929] deffuncti \preter ista/ quod possint addere et adiungere hiis que nunc inveniunt et reportant. Et si forte aliqua fuerint apposita in eadem que apponi non debeant pro non appositos habeant \et illa possint sine iudicio cuiusque removere loco et tempore opportunis/. Et primo, in hospicio in quo dictus defunctus solebat morari, sito in Çuta Ilerdensis, invenerunt hec que sequntur:

Primerament en la cambra primera aprés de la sala, com hom entre en la sua cambra maior hon ell jahya, trobam ço que·s segueix

Primo, una màrfega plena de paylla.

Ítem, IIIIᵉ posts de lit que jayen en terra, que no y a peus.

Ítem, I matalaff escaquejat, ab son coxinal semblant al dit matalaff.

Ítem, altre matalaff ab listes blaves e blanques.

Ítem, I coxinal de boqueran.[930]

Ítem, II coxinals blanchs.

929. *Repetit*.

930. *Bocaram: segons la definició del* DCVB *era una tela gruixada procedent de Pèrsia. De fet, aquest nom havia de correspondre a un tipus de roba potser de cotó o bé de seda. El nom arribà al català segurament a través de l'italià* bucherame. *Vegeu també:* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 105.

Ítem, I drap vayrat de lit.

Ítem, Iª cadira redona, foradada.

Ítem, I ballesta pocha, ab son croch.

Ítem, I escut a senyal de artiaqua de Benasch.

Ítem, I coltell de cinta ab la guaspa[931] e el brocal d'argent e ab lo mànec de vori.

Ítem, Iª archa e I dayll.[932]

Ítem, I escudet a ssenyal del dit mossèn en Johan.

Ítem, Iª vànova prima, bella.[933]

Ítem, un pareyll de lençols de lenç de tres teles.//

Ítem, II pexells de stany, la I trenquat, l'altre sancer menys[934] de cobertor.

Ítem, Iª post de comptar e I taulell de scachs ab sos escachs.

Ítem, I carner ho aljavera[935] de cuyre groch, ab son cadenat e sa clau.

Ítem, Iª lança de pocha valor.

Ítem, I candelobre de fferre gran de penyar en sala.[936]

Ítem, unes banes de cervo.

Ítem, IIIes destrals.

Fusta

Ítem, I arquibanch gran ab sa clavadura en què.[937]

Ítem, Iª caxa gran, en què estaven los diners de la dècima.

Ítem, Ia altra caxa menys de clau.

Ítem, I alcorcí[938] e Iª bancha de poca valor.

FUNDACIÓ NOGUERA

931. *A continuació,* d'or, *ratllat. Pel que fa als mots brocal (o bocal), coltell de cinta i guaspa:* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, pp. 266, 282-283 i 315 i 266.

932. *Dall: podia ésser una arma blanca que consistia en una full amb tall, corbada en angle recte i posada al capdamunt d'un mànec llarg.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 289.

933. *A sota,* Ítem, I coxinal de pocha valor, *ratllat.*

934. *Sense.*

935. *L'aljava era un carcaix o buirac.*

936. *Segurament era penjat a la paret. Tanmateix, no podem rebutjar totalment la possibilitat que fos penjat del sostre, al mig de la sala.*

937. *En blanc.*

938. *Alcorsí: escambell, banquet molt baix per posar-hi els peus.* DCVB.

En l'estudi

Primerament, I taulell[939] de studii, ab son rodet e feristol.

Ítem, I libre appellat *Flos sanctorum*, ab cobertes vermeylles.

Ítem, I libre de sermons, ab cobertes grogues.

Ítem, I altre libre de sermons, ab cuberta de pergamins.

Ítem, I cadira redona, nova.

Ítem, I seti de fust, cordat a manera de lit.

Ítem, I libre de paper que apar que sia *Derivador*, ab cobertes engrudades.

Ítem, altre *Libre de dictat de letres*.

Ítem, IIIes pareylls d'om,[940] \los dos/ nous e altre que an servit fort poch.

Ítem, unes huylleres de vori, ab estoyg de coyre.

Ítem, IIes huylle<re>s ab estoyg de cuyre, ab I conter[941] ab coberta de cuyre.

Ítem, I mandrat[942] nou e altre veyll, a manera de bracerola.[943]

Ítem, II broqués, la I de fferre, e altre pintat.

Ítem, I^a^ ballesta pocha, ab ses vires e matraços.

Ítem, I bacinet[944] sive cervellera.[945]

Ítem, I stoyg de breviari.

Ítem, I^a^ espasa antiga, ab pom de leutó e I^a^ maça de ferre ab cadeneta.//

Ítem, I carner[946] de cuyre antich, de pocha valor.

Ítem, I^a^ mànega de cristiri.[947]

939. studi, *ratllat*.

940. tots, *ratllat*. *Certament, però, hi falta alguna paraula.*

941. *Conter (o potser compter): gallofa, llibret on estan consignades les rúbriques de cada dia de l'any eclesiàstic. La gallofa era un quadern o llibret on s'indicava dia per dia l'orde i les circumstàncies rituals de l'ofici diví, per a ús de preveres i religiosos.* DCVB.

942. *Possiblement mandret: guantellet o manyopla de la mà dreta*.

943. *Bracerola: peça de l'armadura que defensava tot el braç o solament una part*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 268.

944. *Bacinet: casc de forma ovoide que al segle* XIII *hom portava sota el gran elm i que després, dins la mateixa centúria, fou usat com a defensa principal del cap; podia dur careta i bavera i anar llaçat al capmall*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 260.

945. *Cervellera: casc rodó ajustat a la forma del crani que arribava fins a mig front*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 279.

946. *Lectura difícil*.

947. *Al castell de Castellserà, l'any 1443, també es fa esment d'"una mànega de dar cristiri"*. EQUIP BROIDA, "Ús de l'espai en els castells...", p. 280. *Servia per a fer lavatives*.

Ítem, I foguer de fust, sens de fogueril.[948]

Ítem, I braguer nou, ab sivella de leutó.

Ítem, I qüern de cant, en què són les *Lamentacions* de Jeremies.

Ítem, I *Procer*,[949] ab cobertes de fust.

Ítem, uns <qüerns> de la Passió de Jhesuchrist, menós, ab cant, cobert<s> ab cubertes de fust.

Ítem, II[os] pareylls de sperons antichs.

Ítem, IIes lanternes de fferre.

Ítem, I morteret xich, de coure, meyns de mà.

Ítem, I libre en què és lo test del *Sisè*, solament.

Ítem, I qüern de cant.

Ítem, unes manches[950] de forma menor.

Ítem, V tribanelles.

Ítem, dues axes e I martell, ab dues tenaylles.

Ítem, XLIII diners de compte.

Ítem, II alfardons[951] de fferre.

Ítem, I[a] plana,[952] ab I[a] clavadura ab sobrepan.[953]

Ítem, I[a] ratera de fferre.

Ítem, I[a] escudella ab marquovis[954] miga lliura, poch més ho menys

Ítem, I calfador nou.

Ítem, I barruer[955] de fferre.

N'hi havia una altra "per fer clarea [*beguda que es feia antigament amb vi, mel i espècies aromàtiques*]".

948. *Fogueril: a Benavarri, Tamarit de la Llitera i Fraga és un fogó, lloc on es fa el foc per a coure el menjar; a Gandesa, Tortosa i Morella és un fogonet portàtil.* DCVB. *A Barcelona es fa esment d'un "fogó de III casas de ferro", que era a la cuina.* T. M. VINYOLES, "La casa i l'obrador d'un esmolet...", p. 37.

949. *Segurament un proser, un llibre litúrgic*.

950. *Lectura dubtosa. Potser manxes, instruments per a fer vent o donar aire. Al castell de Torre-serona, l'any 1432, hi havia "unes manges per buffar al foch"*. J. J. BUSQUETA, "L'inventari de béns dels castells....", p. 287.

951. *Alfardó: potser era l'anella dels forrallats o tancadures de les portes. En un document valencià de l'any 1415: "Trenta-sis sous per pollegueres, xapes, alfardons e baldes"*. DCVB.

952. *Sembla que havia d'ésser una capsa, una caixa o un cofre, atès que tenia un pany*.

953. *Sobrepany: planxa metàl·lica que clou el pany o tancadura i li serveix de reforç. En un document de l'any 1430: "Cofrenet ab pany e sobrepany"*. DCVB.

954. *Marcavins: varietat de claus per a clavar.* DCVB.

955. *Barruer: casc acampanat que cobria les orelles i les galtes per mitjà de galteres o peces mòbils que s'ajuntaven sota la barba*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*,

Ítem, I serra de fferre.

Ítem, II corrioles, Iª gran, altra petita.

Ítem, II cingles e II estreps e unes capçanes veylles, de pocha valor.

Ítem, ha, en lo dit estudi, IIos banchs e IIes posts e I caxeta ab escriptures.

Ítem, I cartró en què ha scriptures, de pocha valor.

Ítem, I oratori.

Ítem, IIIes troços de cordells de cànam.

Ítem, tres corregets ab claus.

Ítem, unes tesoretes.//

En la cambra mayor hon ell jahya

Primerament, Iª colga gran en què ell jahya ab sa màrfega plena de paylla.

Ítem, I arquibanch de pocha valor, que stà davant la colga.

Ítem, Iª bancha de fust, foradada.

Ítem, I arquibanch gran \de pi/, hon estaven los draps de li.

Ítem, Iª caxa ab sos peus, en què ha ço que·s segueys:

Primo, en I calaxó, relíquies, segons que apar en I paperet entitulat segons que·s segueix:

"Ací ha del drap de Nostre Senyor ab d'altres relíquies."

Ítem, I maçapà ab I Agnus Dey gran, ab I cordon de seda blava e ab ses cobertes de drap d'or.

Ítem, I spyll de vori.

Ítem, I coltell de tayll.

Ítem, Iª correxa de veyll marí, ab \VI/ platons d'argent e ab sa mos, cinta[956] e el cap d'argent.

Ítem, I ligacap obrat de seda.

Ítem, I troç de thela de Rems, que pot ésser miga alna.

Ítem, Iª coberta de breviari, obrada de seda e d'or a senyal del dit mossèn en Johan e ab sos giradós de seda.

Ítem, Iª corregeta de coltell, ab la ssiveylla e lo cap d'argent.

Ítem, I arquibanch gran de noguer, en què havia les coses segentç:

FUNDACIÓ NOGUERA

p. 265. *En un inventari de l'any 1390, trobem "un barruer de ferra ab orles e ab letres de leutó, ab la cofa blave"*. M. DE RIQUER, *L'arnès del cavaller...*, p. 132.

956. *Lectura difícil. Mos: part del fre que entra dins la boca de l'animal.* DCVB.

Primo, IIII alnes e miga de li bo e bell.

Ítem, III tovaloles de li blanques en I peçoll.

Ítem, III tovallons de stopa en I peçol.

Ítem, Iª camisa romana, squinçada.

Ítem, unes tovalles ab esteles de sede negra e vermella.

Ítem, altra tovallola blancha, ab los caps floquats senyal de Peralta.

Ítem, altra tovalla ab listes de seda.

Ítem, miga cuberta de coxí, ab seda enmig e ab moxons.

Ítem, II tovallons de stopa ab listes blaves.

Ítem, unes tovalles blanques beles, totes blanques, molt beles.

Ítem, unes tovalles grans e belles, ab listes blaves als caps.

Ítem, altres tovalles ab listes blaves.

Ítem, I drap qui servia a la pebordria, de pastar, ab listes blaves.

Ítem, I manil[957] de barberam.[958]

Ítem, IIII camises de li, d'om; II noves e II qui ia·n servit.

Ítem, IIII bragues.//

Ítem, una almaxia[959] squinsada.

Ítem, I tovalló pla.

Ítem, XVI alnes, \poch més o menys/, de drap de tela de Rems, en I troz.

Ítem, Iª alna del dit drap de Rems, poch més o menys.

Ítem, I troz de drap \de cànem, molt prim/, quax II alnes.[960]

Ítem, I sobrepaliç prim, de cànem.

Ítem, altre soprapaliz de li, prim.

Ítem, altre soprapaliz de cotó.

Ítem, altre soprapaliz de li, prim.

Ítem, altre sobrapeliz de li.

Ítem, altre sobrapaliz de cotó.

Ítem, VI cordons blanchs de se<n>yir a missa.

957. *Manil: davantal o drap de cuina o bé manta que es posa damunt l'esquena i a les anques d'un animal de càrrega per a cavalcar-lo.* DCVB.

958. *Segurament bocaram, tela gruixuda.*

959. *Almeixia: túnica amb mànegues que, en principi, duien els moros damunt l'altra roba.* DCVB.

960. de seda, *ratllat*.

Ítem, I taula ab peus, qui fahia plega[961] e havia-y les robes següents:

Primo, II bancals vayrats.

Ítem, I coxinal ab alcunes obres de seda.

Ítem, una vànova canonada, squinçada.

Ítem, altra vànova grossa.

Ítem, II cubertes de pells blanques.

Ítem, una vànova dolenta.

Ítem, altra vànova grossa.

Ítem, unes spatleres blanques.

Ítem, Iª flassada de borra, ab listes blaves al cap.

Ítem, Iª goenga de lana, ab listes groges, vermeles e verts.

Ítem, altra goenga de lana, ab listes negres, blanques e grogues, oldana.

Ítem, altra goenga de lana, ab listes burelles, negres

Ítem, II jaquetes de li, ab pel de lebra al braç.

Ítem, III fassets blanchs, tots dobles.

Ítem, III gonelles morades, folrades; les dues folrades de pell blanca, l'altra de stopa, e la I havia mànagues burelles e l'altra blaves.

Ítem, I garnaxa \de Londres, de burell clar/, ferrada[962] de pena blanca.[963]

Ítem, I altra garnaxa blava, oldana ab la pena blancha.

Ítem, altra guarnaxa de mescla escura, ab pena blanqua.

Ítem, I cócera oldana, de pocha vallor.//

Ítem, V cortines blaves, oldanes, de pocha valor.

Ítem, IIes carpites vermeylles e grogues.

Ítem, unes cuyraces ab son gorjal.[964]

Ítem, I boneta de cuyre oldana, de pocha valor.

Ítem, I guaenga a manera de straylencha.[965]

Ítem, IIII coxinets blanchs, en altra manera appellats oreyllés.

961. *Taula, armari o tauler de plega: taula o altre moble destinat a guardar les coses replegades en un acapte (o per qualsevol altre motiu).* DCVB.

962. *Folrada.*

963. la qual és de drap, *ratllat*.

964. *Gorjal: defensa del coll*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 311.

965. *És interessant que s'assenyali la semblança entre una "guadenga" i una "estrallenca".*

Ítem, I espasa guarnida de camiç grog.

Ítem, IIes capes negres de cor oldanes, de pocha valor, ab vays oldans.

Ítem, IIes pilotes vermelles a senyal de Moncada, oldanes, de pocha valor.

Ítem, I mantó de burell scur, scontrafeyt[966] de frisó.

Ítem, I^{a} almuça negra, de pocha valor, ab pena de conills.

II^{os} coffres \pintats/, en los quals era ço que·s segueys:

Primo, I^{a} garmaylla morada ab vays e I^{a} cota ab pena blancha, II^{os} caperons, la I forrat de vermeyll, l'altre sens forradura, tots de una color.

Ítem, altra garmaylla morada, forrada de vays, ab sa cota ab pena blancha et III^{os} caperons; los dos forrats a la cara del drap matex, e l'altre sens tota forradura.

Ítem, I^{a} garmaylla morada, forrada de gris ho vays escurs.

Ítem, I^{a} altra garmaylla blava de cadins, forrada de taffatà de gira-sol oldà, ab son caperó sens forradura.

Ítem, I altra garmaylla mesclada a manera de morat, forrada de xamellot blau, ab sa cota forrada de xamellot, ab son caperon sens forradura.

Ítem, I^{a} garnaxa[967] blava, forrada de cuxetes de vays, ab son caperó forrat a la cara.

Ítem, I garmaylla de blau celestí, forrada de cendat groch, ab sa cota forrada de cendat e II^{os} caperons menys[968] de forradura.

Ítem, I^{a} cota blava, ab pena grossa, blanqua.

Ítem, I garmaylla \de/ blau escur, per anar a [...][969] e novenes, ab son caperó.//

En l'altre coffre trobam ço que·s seguex:

Primo, I manto blau, fes davant.

Ítem, dos coxins obrats de seda.

Ítem, altres II^{os} coxins de drap d'or e la coberta davall de cendat groch.

Ítem, I manto tenat, de cavalcar, fes davant.

---

966. *Potser contrafet o una imitació o falsificació (del drap frisó).*

967. *Garnatxa: vesta que es portava damunt la gonella.* DCVB. *Vegeu també:* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 32.

968. *Sense.*

969. *Potser* tossas *o* cossas.

Ítem, IIes almuces negres, forrades de vays; \la/ I^{a} nova, l'altra oldana.

Ítem, IIes almuces negres, forrades de taffa<tà> vermeyll; la I^{a} nova, l'altra oldana.

Ítem, I^{a} almuça blava, forrada de taffatà vermeyll, de pocha valor.

Ítem, I forradura oldana, de almuça de vays oldans, de pocha valor.

Ítem, I troç de vays blanchs.

Ítem, IIes charboces;[970] la I de burell, l'altre biganat.[971]

Ítem, V almucetes[972] negres, appellades feols, forrades de vermeyll, les IIIIe, e la I^{a} de vert.

Ítem, I^{a} altra <almuceta> ab coll, forrada de vermeyl.

Ítem, I ligayll de vays esperasos,[973] nous, e són per compte XXX.

Ítem, IIIIe pareyls de mànegues blaves.

Ítem, altres mànegues de mescla, morades.

Ítem, II pareylls de mànegues morades.

Ítem, I scayg de blanquet, fins a IIIes quartons, poch més ho menys.

Ítem, II escayg \pochs/ de drap, I mesclat e altra burell clar.

Ítem, V pareylls de calces, enfre blanques e blaves, ço és, IIIIe pareylls de blanques e I pareyll de blaves de cadins.

Ítem, II^{os} pareylls de calçons blanchs.

Ítem, I caperó de chamellot blau, tot tinyat.

Ítem, I cappell jubat, vermeyll.

Ítem, I pareyll de guants de aguylla, de lana de peyg.

Ítem, I^{a} stora redona e I^{a} altra xicha, davant lo lit.

Ítem, II collàs de drap de blanquet, ab ses mànegues que·s tenen.//

En la sala de fora

Primerament, IIes taules de noguer grans, ab sos peus.

Ítem, IIIes estores blanques e I escaquejada.

970. *Segurament un serboix (barret de forma triangular usat pels moros de certa categoria, i usat també entre cristians a l'edat mitjana.* DCVB*).*

971. *A* B, beguinat. *El beguinat era una roba ordinària. En un document de Vic de l'any 1410: "Unes calças de beguinat" i en un de Santa Coloma de Queralt, del 1412: "Una cota de dona de drap de baguinat".* DCVB.

972. *Mussa o almussa: peça de vestit que cobreix els pits, les espatlles i l'esquena, i es duu com a insígnia de canonge, de doctor, de rector o de beneficiat.* DCVB. *És interessant la relació que s'estableix entre aquesta almusseta i els feols.*

973. *Potser esparsos, separats, solts.*

Ítem, I banch encaxat de pocha valor e I banqueta.

Ítem, Iª post de pi, de poqua valor.

En l'altra cambra que respon en la sala

Primerament, I lit de posts, ço és, IIIIᵉ posts ab sos peus.

Ítem, Iª màrfega plena de payla.

Ítem, IIIᵉˢ flaçades de lana d'Aragó, oldanes, ab listes grogues, negres e vermeylles.

Ítem, Iª altra, ab listes vermeylles, a manera de estraylencha, oldana.

Ítem, I matalaff esquinçat, de pocha valor.

Ítem, I breviari antich, de la costum de Leyda.

Ítem, Iª soga de lana blancha.

Ítem, Iª taylla guarnida ab ses cordes.

Ítem, Iª gàbia de fust, texida de ferre.

Ítem, I troç de màrfega de pocha valor.

Ítem, Iª taula de noguer gran, ab sos peus.

Ítem, Iª colga gran, ab sa màrfega plena de payla.

Ítem, una guaenga ab listes, de lana d'Aragó.

Ítem, I matalaff esquaquejat.

Ítem, Iª vaneta de cotó, blanqua.

Ítem, I travesser bell, de boqueran.

Ítem, I pareyll de lençols de \lenç/,[974] de tres teles.

Ítem, Iª vànova prima, bella.

Ítem, I banch que està davant lo lit.

Ítem, unes valances de fferre.

Ítem, IIIIᵉ lliures de ferre e miga e Iª onça e miga.

Ítem, I orinal[975] ab son estoyg.

Ítem, Iª caxeta de pocha valor.//

En la cambra sobirana

Primerament, Iª cócera; car l'als tot era d'en Johan de Berga.

En lo menjador

Primerament, Iª taula \de pi/, ab sos peus.

Ítem, I seti[976] de fust.

974. pinte ample, *ratllat*.
975. estoyg, *ratllat*.
976. Iª cadira, *ratllat*.

Ítem, Iª tauleta petita, a manera de dreçador.

Ítem, I banch xich, de poca valor.

Ítem, Iª post de pi.

Ítem, I coxinet per a sseure.

Ítem, I coltell.

Ítem, I morter de pedra blanqua, ab I boix gran.

Ítem, Iª tenaylla de tenir aygua.

Ítem, I cetrill de celler.

Ítem, I bací de leutó, de pocha valor.

Ítem, Iª caldera gran, de tenguda de tres cànters e mig, poch més ho menys.

Ítem, Iª conqua gran, trenquada.

Ítem, Iª bàcia[977] de fust.

Ítem, I odre gran, de tenir vin, foradat, de poca valor.

Ítem, Iª migera de terra,[978] a manera de cànter.

En la coyna

Primerament, II fferres redons \grans/ e uns altres a tres angles.

Ítem, IIIes candelobres.

Ítem, I calfador d'aygua, xich.

Ítem, IIIIe creols ab ses creoles, d'aram.[979]

Ítem, I morter de coure, ab sa mà.

Ítem, Iª caldereta d'aram, menys d'ansa.[980]

Ítem, Iª taça d'aram.

Ítem, I morter de pedra blancha.

Ítem, unes molls a manera de ferroll.[981]

Ítem, Iª taça \d'aram/, trenquada, de pocha valor.//

FUNDACIÓ NOGUERA

977. *Bàssia: recipient de fusta, de pedra o de terra, que pot tenir una forma quadrangular i poca fondària, que serveix per a posar-hi el menjar dels porcs o d'altres animals domèstics.* DCVB.

978. *Devia ésser una mesura de terrissa en forma de cànter.*

979. *Normalment es distingeixen els creols i les creoles. De fet, s'ha afirmat que aquests mots han de correspondre a les paraules gresol o gresola. A la regió de Tortosa i al País Valencià, el gresol és el llum de ganxo, compost essencialment de dos platets de metall posats un dins l'altre, el superior dels quals és llevadís i conté l'oli i el ble. D'altra banda, a Gandia la gresola és un llantió o recipient de l'oli i ble, en la llanterna.* DCVB.

980. *Sense ansa.*

981. *Forroll o ferroll: pala de ferro que serveix per a remenar el foc i replegar la cendra.* DCVB.

Ítem, I ffogueril de ferre, de fer foch.

Ítem, Iª caxeta de pocha valor.

Ítem, Iª paella bona e Iª giradora.

Ítem, I graylla de ferre.

Ítem, I rayll de ferre, bon, e II trenquats.

Ítem, IIIes loces e IIes bromadores; la <Iª> bona e altra trenquada.

Ítem, IIIes cobertores de ferre.

Ítem, I tornell de ferre, de poca valor.

Ítem, V asts de ferre, I gran e altre migancer e tres xichs.

Ítem, II taylladós grans e I migancer.

Ítem, I coltellaç de coyna.

Ítem, Iª pala de fust, de poca valor.

Ítem, I porgador de porgar blat.

Ítem, I barral de vidre, guarnit de.[982]

Ítem, XII taylladorets xichs e I migancer.

Ítem, II dotzenes de scudelles, entre xiques e grans e bones e als.

Ítem, I cabaçol, de tenguda de miga fanequa.

Ítem,[983] VIII grealets xichs, enfre als e bons.

Ítem, VI boix enfre xichs e grans e als e bons, entre·ls quals n·i a I gran.

Ítem, Iª servidora de ferre, de pocha valor.

Ítem, IIes faldes de gramaylla, de pocha valor.

Ítem, IIIIe olles de coure, Iª gran e altra queucom menor e altra pus xiqua e altra petita, ab anses.

Ítem, Iª bacina de leutó, plana.

Ítem, I bací redon, trenquat.

Ítem, IIes cetres de leutó, trenquades.

En la cambra aprés la coyna, hon jau la dona

Primerament, I lit de posts, ço és, V posts de pocha valor e Iª sen<c>era.

Ítem, Iª màrfega plena de payla.

Ítem, I matalaff oldà, apedaçat.

982. *En blanc.*

983. Ítem, unes faldes, *ratllat i corregit. Són esmentades més avall.*

Ítem, I pareyll de lençols de sstopa; la I de tres teles e l'altre de dues.

Ítem, Iª guaenga oldana, de lana de Aragó.[984]

Ítem, II coxinals ab cobertes de drap de estopa, de poca valor.

Ítem, I arquibancaç, que stà davant lo lit.

Ítem, Iª arca de tenir farina, en què avia farina de forment fins a tres faneques,[985] la qual han lexada per aquells qui romanen en casa.

Ítem, IIos sedaços, I de liyna, altre de seda.

Ítem, I drap de la pebordria, ço és per a porgar.

Ítem, XVIII cabdells de fil de li e XIIIIe d'estopa e IIIes madexes de li cru.

Ítem, Iª destraleta xica.

Ítem, IIIes cabaços grans.

Ítem, XV saques de terliç, totes oldanes.

Ítem, una arqua en què són totes les coses següents:

Primerament, V lençols de lenç de tres teles, bons.

Ítem, III lençols oldans, esquinçats, los II de tres theles e la I de dues theles.

Ítem, II tovaylles blanques, totes planes.[986]

Ítem, unes tovalles bones, ab listes blaves als caps.

Ítem, II barberets oldans.

Ítem, III tovaylloles blanques, enfre als e bones.

Ítem, I torquamans de poca valor.

Ítem, II tovallons en I peçol.[987]

En la entrada, com hom entre en casa

Primo, Iª arca gran de tenir farina.

Ítem, Iª barutelladora de fust, de barutellar farina.

Ítem, I banch gros e IIos xichs.

984. Aragona, *corregit*.

985. *Abreujat,* fan.

986. *Pla: llis, sense regruixos ni elements ornamentals. Al* Libre de les Costums de la Ciutat de Tortosa *del segle* XIII *es fa esment que "No deu ésser listada, ne vert, ne vermeya, mas d'altre drap ab que sia pla" o bé en un document fet a València l'any 1443: "Per preu de XXVIIII onces de randes, ço és, randes planes sens argenteria e randes frisonades".* DCVB.

987. *Peçol: conjunt de caps de fil d'un ordit, a manera de serrell, que queda en els telers després de tallat un tros de tela acabat de teixir, i que s'aprofita per nuar-lo fil per fil, amb el començament d'un altre ordit en un mateix pinte.* DCVB.

Dins, en la casa de la entrada

Primo, una exada e I legon xich.

Ítem, Iª arqua, menys de cobertor.

Ítem, Iª miyana[988] de cup.//

Ítem, VI posts de pi.

Ítem, I taulell de esquachs e de taules.

Ítem, IIIes saques,[989] que són plenes de segon, car les saques ja són scrites ab les altres d'amont.

Ítem, II taulells de portar pasta.

Ítem, IIes panistres.

En lo celler

Primerament, en la entrada del celler, Iª tanaylla gran e altra xica, de poca valor.

Ítem, II portadors, Iª de trescolar, altra de portar venema.

Ítem, Iª tauleta ab peus.

Ítem, lo cup ab son follador[990] e ab sa canal.

Ítem, Iª tina bona e bella.

Ítem, Iª tauleta que serveix a la entrada del cup.

Dins en lo celler

Primo, I vexell plen de vin, de tenguda de CCC migeres, poch més ho menys.

Ítem, I altre aprés plen, de tenguda de LXX migeres, poch més ho menys.

Ítem, I altre vexell \buyt/,[991] de tenguda de LXX migeres, poch més ho menys.

Ítem, I altre vexell aprés, plen[992] de vin, segons que·s pensa hom que se exit tota vegada; de tenguda de CLXXX migeres, poch més ho menys.

Ítem, I altre vexell ab vin, de què beuen de present, de tenguda de L migeres, poch més ho menys.

988. *Mitjana: potser la peça central del fons d'una bóta.* DCVB.

989. *A continuació,* de segon, *ratllat*.

990. *El follador era un recipient on es trepitjava el raïm per a fer-ne vi. Aquests folladors solien ésser de fusta de roure ("follador de roure, fonat de pi, de sis somades", any 1435).* M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 420.

991. plen, *ratllat*.

992. *Al davant,* buyt, *ratllat*.

Ítem, II vexellets petits, buyts, de tenguda quiscun de XV migeres, poch més ho menys.

Ítem, I altre vexell buyt, de tenguda de XXX migeres, poch més o menys.

Ítem, I enbut d'aram, de mesurar vin.

Ítem, Iª escudella \de terra/ ho librell, de mesurar vin, no molt gran.

Ítem, IIes faneques de fust, de mesura<r> forment, ab sa rahora.

Ítem, Iª altra, de mesurar avena.

Ítem, Iª escala de fust, de puyar als terrats.

Testes sunt: Raimundus Martí Mir et Petrus Ledó, vicini Ilerdenses, et Bernardus Clua, vicinus de Bellvís.//

Ítem, posen en inventarii los dit manumissors les quantitats[993] de pecúnies e argent e altres coses davall scrites, les quals lo dit mossèn en Johan de Peralta féu liurar als marmessors en sa vida, segons que en una cèdula ho full de paper scrit de mà de mi, notari, largament és contengut

Primerament, CCCCXL e IX florins[994] e mig.

Ítem, d'altra part, VIII florins.

Ítem, d'altra part, XXX florins, los quals romaneren vers en Ramon Aleró, dels quals ell ha <de> donar rahó.

Ítem, ex alia parte, VI florins, los quals lo dit en Ramon Aleró pres de I taça, que jahya penyora d'en Ramon Comes, /dels quals, axí matex, ha retre rahó\.

Ítem, d'altra part, XLII sous barchinonenses, feyts, cosits en I drap de li.

Ítem, d'altra part, XI sous, VII diners.

Ítem, d'altra part, diners menuts ligats en un sach de li, lo qual fonch segellat ab lo segell de mi notari, los quals foren reconeguts, aprés la mort del dit defunt, per los dits marmessors e per en Jacme Le<n>yader, notari, en Huguet de Peralta e en Jacme Le<n>yader, batxeller en Decrets, pròmens[995] del spital de Monsó, lo qual lo dit defunt hi ha feyt [...] e foren atrobats en lo dit sach, lo qual se des<e>gellà davant ells ... XXI lliura e XVI sous, VIII diners jaquesos, IIII pugeses.

Argent[996]

993. *Al davant,* pecúnies, *ratllat*.
994. *Abreujat,* flor.
995. *Abreujat,* prons.
996. *Tot aquest apartat dedicat a l'argent també el trobem a* C.

Primerament, I pareyll de taces grans, daurades, esmaltades

Ítem, I altre pareyll, durades antigues, grans

Ítem, V scudelles d'argent

Ítem, IIIes plates d'argent

Ítem, I pexell ab esmalt en lo sobrecop.[997]

Ítem, I^a^ copa daurada, ab peus, daurada dintre e defora, ab sos esmalts.

Ítem, I^a^ cinta de seda vermeylla, ab platons d'argent, ab II^os^ gavinets,[998] ab mànechs de vori, ab senyals de Moncada e de Peralta, e IIes staques[999] d'argent de mengar[1000] hous.[1001]

Ítem, VI cuylleres d'argent

Ítem, una bena de sancnar,[1002] obrada de fil de or e seda.

Totes[1003] aquestes damont dites se'n portà lo dit en Ramon Pellicer ab si, he n'a a donar rahó, exceptat dels XXXVI fflorins que romangueren en poder d'en Ramon Aleró.

Testes ad hec fuerunt Johannes de Berga et Guillelmus de Peralta.//

Ítem, die sabbati secunda mensis augusti, anno predicto, dicti honorabiles manumissores addantes inventario supradicto prosuerunt in dicto inventario ut sequitur:

Primo, unum plat d'argent.

Ítem, I^a^ escudella d'argent.

Ítem, I^a^ taça petita blanqua d'argent, de pes de V onzes, poch més ho menys.[1004]

Ítem, I^a^ cuyllera d'argent.

Que omnia aportavit secum dictus Raymundus Pellicerii.

Item, est in posse discreti Jacobi Salines, prioris confratrie sedis Ilerdensis, I^a^ taça argentea, \daurata sine esmalt/, ponderis unius march, parvum plus vel minus, quam tenet in pignus pro iure confratrie.

Item, est alia tacea argentea, modica, ponderis V oz., parvum plus vel minus, in pignus, in posse Raymundi Soler, maioralis confratrie Sancti Lazaro, et pro iure eiusdem.

997. *Sobrecop: tapa o tapadora d'un cóp, una copa o un got*.
998. ganyvets, C.
999. *Potser* escaqués, C.
1000. menar, C.
1001. Lo qual argent \e altres coses/ se'n portà \lo dit/ en Ramon Pellicer, C.
1002. sagnar, C.
1003. *El dit d'una mà, situada a l'esquerra del text, assenyala aquesta línia*.
1004. ponderis *i* parvum plus vel minus, A.

Testes[1005] sunt ad hec honorabiles Bernardus Dalmacii et Petrus Queralt, beneficicati sedis.

Eadem die, dicti domini manumissores:

Primerament, trobaren, en la dita caxa, Iª candelere\ta/ petita, en la qual ha senyal de Ponç,[1006] seg<e>llada ab senyal de Roch, la qual no era tanquada sinó solament ab lo dit segell, que tantost se'n levà, en la qual ha I candelobret petit, que par que sia d'argent, en lo cap del qual ha Iª lengua de serp, ho axí ho par.

Ítem IIIIor pedres sive peces de cristayll, IIIes xiques e Iª gran.

Ítem Iª capseta de nou de xarch,[1007] ab son cobertor.

Totes aquestes coses desús dites estaven en Iª candelera gran, tanquada segons dit és.

Ítem, trobàrem en la dita caxa I sach de cartes, en lo qual avia I altre sach ab cartes, entitulat segons que·s segueix:

Aquest sach ab aquestes cartes són de la capella de Sent Miquel de May, instituïda en la seu de Leyda per lo honrat en Johan de Peralta, canonge e pebordre de la dita seu, requiescat en[1008] pace, amen.//

Ítem, hy a I plech de cartes de D sous jaquesos, sensals, sobre la universitat d'Alcarraç e altres lochs, de mossèn en Ffrancesch de Sentclement.

Ítem, altre plech de cartes de CC sous sensals, sobre Fraga, ço és la condempació del veguer.

Ítem, altre plech de cartes de C sous sensals, sobre la ciutat de Leyda, e és-hy obligat lo cequiage de Benavent.[1009]

Testes fuerunt Ffranciscus Fferrarii et Romeus de Vilasahyna, beneficiati sedis et Antonius Gayà.[1010]

FUNDACIÓ NOGUERA

1005. *Final del text copiat a* B.

1006. *O bé,* Pont.

1007. *Nou d'eixarc: nom d'una fruita a manera de nous, semblant a la nou moscada. En un document de l'any 1249: "Carga de nou d'exarch".* DCVB.

1008. *Sic.*

1009. *Benavent de Segrià (Segrià). A sota:* Ítem.

1010. *Al final s'esmenta que el 5 d'agost es van vendre, amb l'arbitri de Llorenç dels Noguers i de Tomàs de Rubió, corredors:* Die martis, V mensis augusti, anno predicto, honorabiles manumissores, scilicet Raymundus Pellicerii et Raymundus Aleró, vendiderunt discreto Petro d'Aguilar, presbitero beneficiato in ecclesia de Celsona, collectore restarum decimarum ibidem presenti <...> hec que sequntur: Primo. unum matalaffum magnum, ab listes blaves e blanques, ab I coxinal blanch de fluxell, per XXX sous jaquesos vel barchinonenses ... XLV ss. barchs. Item, unum par linteaminum de lenç, de tres teles, per XXV sous jaquesos vel barchinonenses ... XXXVII ss., VI ds. barchs. Ítem, Iª flaçada

34

1393, agost, 5.[1011] Lleida

Encant. *Encant dels béns de Joan de Peralta, canonge i prebost de la seu de Lleida. Actuen com a corredors Llorenç Noguers i Tomàs de Robió, corredors públics de la ciutat. Pere Malet fa de macip.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Quadern de setze pàgines (quatre fulls dobles plegats i cosits) de 30,5 cm per 19 cm. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'un arc tensat amb una sageta a punt de disparar (núm. 6).

Ihesus. Anno domini MºCCCºXCº tercio.

Inquantum bonorum et rerum que fuerunt honorabilis Johannis de Peralta, canonici et prepositi sedis Ilerdensis, quondam.

Ço que veneren los manumissors al discret en Pere d'Aguilar, prevere, collidor de les restes de la dècima que plegava lo dit mossèn en Johan de Peralta \en sa vida/, les quals coses li veneren ha extimació e arbitri d'en Lorenç Nogués e Thomàs de Robió, corredós públichs de la ciutat, dimarts a V d'agost del dit ayn.

Primerament, I matalaff gran, ab listes blaves e blanques, ab I coxinal blanch de fluxell ... XLV ss. barchs.

Ítem, I pareyll de lençols[1012] de lenç, de tres teles ... XXXVII ss., VI ds.

Ítem, Iª flaçada ab listes vermeylles, a manera de straylenca ... IX ss.[1013]

Item, nota quod ego Fferrarius Font[is]ville, notarius honorabilis capituli, computavi cum discretis Jacobo Leynaderii, in Decretis bachallario, et Jacobo Leynaderii, notario ville Montsoni, procuratoris[1014] hospitalis Sancte Barbere dicte ville [...] omnibus hiis que ego debebam in hoc inquanto et de laboribus meis; et convenimus quod essemus equales. Presente Raimundo Pellicerii, die XXIIIª mensis octobris, anno XCºVIIIº.

Preterea, die mercurii, intitulata XXV mensis octobris, anno supradicto, inceperunt ffacere inquantum maius, et fuerunt vendita ei que sequntur:

---

ab listes vermeylles, a manera de straylenca, per VI sous jaquesos vel barchinonenses ... IX ss. barchs.

1011. *No s'acabà l'encant fins als dies 30 i 31 del mes de març de l'any 1394.*

1012. lecençols, *corregit*.

1013. *A continuació, una nota, feta amb lletra molt petita i il·legible*.

1014. *Abreujat,* pronis, *amb titlla*.

+ Primerament, XXII escudelles, VII taylladós grans e IIIes boix e VIII taylladorets \e VI grealets/ e I cartró e I greal de terra trenquat, a·n Antoni Artigues, prevere ... VI ss.

Ítem II banchs de pocha valor, a·n Pere Malet ... II ss., II ds.

Ítem, I seti de fust, ço és, seti banch, a mossèn l'artiaqua de Benasch ... IX ss.

Ítem, III candelobres de fferre, miyancés ...[1015]

Ítem, I ast de ferre gran, a mossèn l'artiaqua de Benasch ... III ss., III ds.

Ítem, I^a^ graylla e tres asts petits, a mossèn l'artiaqua de Benasch ... VII ss., VI ds.//

+ Ítem, I^a^ caça trenquada, a·n Johan de Nabal ... II ss., IX ds.

+ Ítem, uns fferres grans, a mossèn l'artiaqua de Terrantona ... IX ss., IIII ds.

+ Ítem, uns altres fferres grans, de poqua valor,[1016] a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss., I dr.

Ítem, I^a^ loça, I^a^ bromadora e I^a^ cob<e>rtora, a mossèn l'artiaqua de Benasch ... VII ss.

Ítem, I^a^ loça e I^a^ giradora e I tornell e unes molls, ha ell matex ... IIII ss., VI ds.

Ítem, I rayll gran e I altre trenquat e I boix e I cuyller de fust e I^a^ cetra trenquada e I tornell de fust, ha ell matex ... III ss.

+ Ítem, I^a^ cadira redona, a·n Guillem Carbó ... IX ss.

Ítem, I arquibanch ab lo cobertor de dues posts,[1017] a mossèn l'artiaqua de Benasch ... XXIIII ss.

+ Ítem, I^a^ taula de noguer, ab sos peus, a·n Ffrancesch d'Alpicat, canonge ... XVIII ss.

Ítem, I^a^ altra taula de noguer, gran, ab sos peus, a·n Bernat Dalmau ... XXX ss.

Ítem, I^a^ altra taula de noguer, gran, ab sos peus, a·n Ramon Martí ... XVI ss., VI ds.

Ítem, I^a^ olla de coure ...[1018]

1015. *En blanc.*
1016. trenquats, *ratllat*.
1017. *La tapa d'aquest arquibanc es diu ben clarament que era formada per dues posts, segurament juntes.*
1018. *En blanc*.

Ítem, Iª taula de pi de dues posts, ab sos peus, a·n Pere Malet ... X ss., IIII ds.

+ Ítem, Iª màrfega plena de paylla, a·n Johan Amat ... XVII ss., III ds.

Ítem, Iª colga gran, nova, a·n Bernat Figera, pelyer ... XLVI ss.

+ Ítem, Iª altra màrfega gran, plena de payla, a·n Jacme de Berbegal, que està al carrer de Sellés[1019] ... XV ss., VI ds.

Ítem, Iª caxa maresa,[1020] ab sa clau, a·n Jacme Le<n>yader, baxaller en decrets ... XXX ss.

Ítem, lo tauller ab taulles e ab los scachs, a·n Ramon de Pere Martí ... VII ss., mig

Ítem, una fustaça, ab un banch e ab una \taulaça/ ab peges, a Bortholomeu Spanyol ... VII ss., X ds.

Ítem, un seti gich,[1021] de pi, a·n Bortolomeu Spanyoll ... XXII drs.

Ítem, un lit \de posts/, ab dos banchs,[1022] a·n Thomàs Vallès ... III ss.

+ Ítem, unes posts, a·n Guillem Carbó ... VIII ss.

Ítem, dos taules ab dues panistres, a·n Pere Palau ... X ss., VIII drs.

Ítem, unes altres posts, a·n Pere Mollet[1023] ... III ss., VIIII drs.

Ítem, una migana de cub,[1024] a·n \Jacme/[1025] Lenayder, baxaller en decrets ... III ss., VII drs.//

Ítem, una \archa/[1026] barutelladora,[1027] a·n Bringuer Gilabert ... XVI ss., VI drs.

Ítem, una gàbia, \a·n/ Michael de Noya, convers ... III ss., II dr.

+ Ítem, I matalaf eschaquegat, ab la coberta groga, a·n Bernat Martí, beneficiat en la seu ... LX ss.

1019. *Carrer de Cellers, a la parròquia de Sant Martí de Lleida.* J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 265-266; J. LLADONOSA, *Els carrers i places...*, pp. 20-21.

1020. *Segons Coromines, cal relacionar aquest adjectiu "marès" amb el llatí* merus, *vi.* DECLC, *V, 460.*

1021. *Per* xich.

1022. *A continuació,* ab posts, *ratllat*. *Segurament aquests bancs eren a banda i banda del llit.*

1023. *O bé* Mallet.

1024. *Mitjana: vas de fusta tapat per a guardar-hi líquids. En un document de l'any 1311 de la Catalunya del Nord: "Que tot hom qui fassa vaxels, botam o miganes de royre en los boschs de la Vayl de Pratz e Sent G., pach per cascuna somada dos sous barcelonesos".* DCVB.

1025. Domingo, *ratllat*.

1026. *Al davant, potser,* baretull\a/dora, *ratllat*.

1027. *Barutellar: porgar, cendre amb el barutell, un sedàs per a la farina.* DCVB.

Ítem,[1028] un altre matalaf ab la coberta listada, a·n Domingo Company ... XXXVII ss., VI drs.

+ Ítem, un altre matalaf squasquegat, ab lo travesser squasquegat, a·n Grabiel Ferer, studiant ... LXXII ss., VI drs.

Ítem, una alcólcera de ploma,[1029] ab lo traveser tot de una color, a·n Jacme Aragonès, canonge ... VII lls., miga

Ítem, una guaenga \nova/, listada ab listes morades e verts e grogues, a·n Johan Exemeniç, canonge ... XXX ss.

Ítem, una \altra/ guaenga, ab listes balves,[1030] de bora, a·n Gualvany de Tores ... LVII ss.

+ Ítem, una miga guaenga, \de pocha valor/, ab listes negres, a·n Ramon Solà ... II ss., III drs.

Ítem, un seti ab listes blaves e vermelyes e grogues ...[1031]

Ítem, una stora de spart blanch, a·n Thomàs Vallès ... XVI ss., VI drs.

Ítem, una vaneta[1032] d'alcotó, a·n Francesch Ferer ... LXXXX ss.

Ítem, una estora eschaquegada, blancha e negra, a·n Ffrancesch d'Alpichat ... XIIII ss.

+ Ítem, una estora de palma, per a porgar, redona, a·n Bernat Rully ... X ss.

+ Ítem, Iª altra estora, que estave devant lo lit, a·n Guillem Carbó ... IIII ss., I dr.

+ Ítem, una estora blancha, que estava en la paret, pus chica, a·n Johan Frago,[1033] studiant ... VII ss., VI drs.//

Ítem, una altra estora blancha, a·n Pericó ces Cases ... VI ss.

Ítem, una alcócera listada, ab listes blaves, a·n Michel de Noya, convès ... XL ss., III drs.

Ítem,[1034] V cortines blaves, a·n Jacme Lenayder, baxeller en decrets ... LXXXXV ss., VI drs.

NOGUERA

1028. *Afegit a la interlínia,* És d'en Johan Berga, ab les listes blaves e vermelyes.

1029. *El fet que la cócera estigués farcida de plomes ens fa pensar que era més semblant a un edredó que no pas a una vànova o cobrellit. De fet, en altres documents trobem: "Una cócera de ploma" (document del segle* XIV*), "Una cóssera de fluxell petita ab cuberta cosseril" (Vic, any 1490).* DCVB.

1030. *Per* blaves.

1031. *En blanc.*

1032. *Segurament una beneta.*

1033. *Al davant,* Fracho, *corregit.*

1034. *Afegit a la interlínia,* Ítem, una cortina blava, *ratllat i corregit.*

Ítem, la primera cortina, que y donen XIII ss.

Ítem, la segona, donen XVIII ss., I dr.

Ítem, las tres, d'altra part.[1035]

Ítem, una guaenga, ab \les listes/ vermelyes e negres, a·n Domingo [Comp]any ... X ss.

Ítem, una altra guaenga, ab listes negres e vermelyes e grogues, a él matex ... X ss.

Ítem, una altra guaenga oldana, ab les listes negres, a él matex ... XII ss.

Ítem, un tirador de vires, a·n Jacme Mirallyes ... I ss.

+ Ítem, una arna e I seti de portadora e dos banchs, que estavan en lo studi, e una post, a·n Francesch de Nabal ... II ss., IX drs.

Ítem, Iª escudela de mesurar, a·n Pere Queralt ... II ss.

+ Ítem, lo banch \sogalayt/[1036] del estudi, ab una post, \a·n Francesch Nabal/[1037] ... XVIIII drs.

Ítem, una canada, a·n Johan Mercer ... III ss., I dr.

Ítem, dues banques de fust, ab I cobertor de caxa, a él matex ... II ss., III drs.

Ítem, un arquibanch de pocha valor, a·n Jacme Lenayder, baxeller en decrets ... IIII ss., VIII drs.

Ítem, una fanecha de \mesurar/ forment, a·n Ramon Cappella ... XV ss., VIII drs.//

Ítem, una lanterna de ferre ...[1038]

+ Ítem, tres posts e una chaxa de poqua valor e <u>na pala de fust, a·n Francesch Nabal ... III ss., VI drs.

+ Ítem, I tayllador gran, de fust, a·n Fferrer de Fontdevila ... XVIII ds.

+ Ítem, I seti de pèl de boch ho de borra, de pocha valor, a·n Ffrancesch Nabal ... I ss.

Ítem, I feristol de fust, a·n Guillem Carbó ... IX ds.

+ Ítem, I foguer de fust, a·n Pere Calvo ... XVIII ds.

Ítem, Iª arcaça ab I boix gran, de nogés, ab d'altra frasca, a·n Pere Malet ... IIII ss., VI ds.

1035. *Les tres darreres línies de text foren ratllades amb dues línies esbiaixades*.
1036. *Sogar: lligar amb una soga.* DCVB.
1037. a él matex, *ratllat*.
1038. *En blanc.*

FUNDACIÓ NOGUERA

Ítem, I morter de pedra ab I boix, a·n Bernat Dalmau ... VI ss., I dr.

Ítem, Iª tanayla ayguadera, a·n Guillem Carbó ... XI ss.

+ Ítem, Iª arqua gran, de tenir farina, a \mossèn en Johan Exemeniç/[1039] ... VII ss., VI ds.

Ítem, I taulell \poch/ de escaschs,[1040] ab sos escachs, a·n Bernat Dalmau ... IX ss, I dr.

+ Ítem, Iª conqua de leutó gran, a·n Domingo Barayller ... XV ss.[1041]

+ Ítem, Iº caldera gran, a·n Domingo Barayller ... XLV ss.

Ítem, uns fornells de ferre, a·n Bernat Dalmau ... XXXI ss.

+ Ítem, una fanequa de mesurar avena,[1042] a·n Johan Gilabert ... XXIIII ss.

Ítem, una altra fanequa de fust, de mesurar forment, a·n Ramon Ponter ... XVIII ss.

+ Ítem, Iª lanterna de fferre, a·n Johan Gilabert ... VII ss., VI ds.

Ítem, Iª \bracerola/,[1043] I broquer, I candelobre de fferre, gran, redon, I carraç,[1044] regnes e altra frasca, a mossèn en Jachme Aragonès ... VII ss., VI ds.

+ Ítem,[1045] unes manches, I maçapà, fforeyllats e molta d'altra ffrasca, a·n Guillem Carbó ... V ss.

Ítem, una serra, a·n Miquel de Noya, convers ... VI ss.

Ítem, Iª ratera, I carner negre, Iª cingla, I fàçquia,[1046] I grealet, taules e escachs, \I servidora/, d'altra frasca, a·n Pere Malet ... II ss.

Ítem, Iª ballesta poqua, ab matraços, vires e passadós, a·n Jacme Lenyader ... VI ss.

+ Ítem, I quadrat de pells, a·n Ramon Urgellès, vicari de Sent Lorenç ... XXXVI ss.//

FUNDACIÓ NOGUERA

1039. Johan Exemeniç, canonge, *corregit per* Pere Malet *i, després, novament corregit*.

1040. *Escacs*.

1041. *A continuació,* pagà V ss. jaqs., *ratllat*.

1042. forment, *ratllat i corregit*.

1043. mandret, *ratllat*.

1044. *Lectura dubtosa; potser actualment un tros de llenya*.

1045. *Afegit a la interlínia,* Ítem, Iª planeta, I broquer de ferre, sperons, *ratllat*. *El mot planeta ja havia estat corregit per* maça.

1046. *Fàsquia: faixa, corretja que passa pel ventre. En un document valencià de l'any 1415: "D'una part quatre-centes ventreres o fàsquies de cànem [...] e d'altra part quatre-centes tafarres e pitrals de cànem"*. DCVB. *A continuació,* a·n Miquel dez, *ratllat*.

Ítem, una vànova gran e bella ...[1047]

Ítem, Iª altra vànova esquinçada, de poqua valor, a mossèn l'artiaqua de Terrantona ... XVIII ss.

Ítem, Iª altra vànova oldana, esquinçada, a·n Jacme Lenyader ... IX ss., II ds.

Ítem, una altra vànova gran, bona e bella, a·n Bernat Dalmau ... LXII ss.

+ Ítem, I pareyll de coxins oreyllés, a·n Jachme Lenyader ... X ss., III ds.

Ítem, I banqual vayrat, bell, a mossèn en Pere Bada ... XXXII ss.

Ítem, Iª drap vayrat, bell, a·n Bernat Dalmau ... LI ss.

Ítem, Iª taylla[1048] de carregar blat, guarnida, a mossèn en Johan Exemeniç ... XXVII ss.

+ Ítem, III coxinets de pocha valor, a·n Fferrer de Fontdevila ... VIII ss., VI ds.

Ítem, I coxinal gran, ab listes blaves, a·n Miquel de Noya, convers ... XIII ss.

Ítem, I coxinal obrat de seda, a mossèn en Johan Exemeniç ... XVI ss., II ds.

Ítem, I altre coxinal blanch de pocha valor, a·n Jachme Lenyader ... VII ss., IIII ds.

+ Ítem, un barragà,[1049] a·n Fferrer de Fontdevila ... XIX ss., VI ds.

Ítem, I candelobre de studi, a·n Antoni Salada ... XIX ds.

Ítem, I studi ab son rodet, a·n Bernat Figuera ... VI ss.

Ítem, I legó, a·n Jacme Lenyader ... VII ss., VII ds.

Ítem, I banch de fust, gran e gros, a·n Guillem Carbó ... II ss., VII ds.

Ítem, Iª axa, Iª planeta, II sperons e Iª caxeta petita ab claus e ab altra frasca, a·n Pere Malet ... VI ss.

Ítem, Iª portaça veylla, a·n Pere Malet ... II ss., IX ds.

Ítem, uns tapins[1050] negres d'om, a·n Pere ces Cases ... mig florí

1047. *En blanc.*

1048. *Talla: caixa de bossell; peça de metall o de fusta dins la qual es munten les politges per a pujar o moure coses feixugues. En un document de l'any 1414: "Una taya de carragar blat, ab ses cordes sotils".* DCVB.

1049. *Barragà: roba gruixuda que podia servir per a vestidures i que també podia tenir altres usos.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 93.

1050. *Tapí: sandàlia que duien principalment les dones i que era de tela fina amb una grossa sola de suro posada entre altres dues de cuiro.* DCVB. *Amb tot, en aquest*

+ Ítem, I \en/but de aram, a·n Fferer de Fo<n>tdevila ... X ss.

Ítem, I arquibanch de pin, ab lo cobertor de tres posts, a·n Pere d'Aguilar, prevere .... XVIII ss.

Ítem, Iª cadira redona, a·n Guillem Carbó ... XVIII ss.

Ítem, I arquibanch de pocha valor, a·n Ffrancesch Nabal ... III ss., IX ds.

Ítem, I calfador de aram, a mossèn en Johan Exemeniç ... XIII ss., VI ds.

+ Ítem, I carner de cuyro,[1051] vermeyll, a·n Ffrancesch Olzina ... V ss., I dr.

+ Ítem, IIes cetres de stayn, a·n Bringuer Gilabert ... V ss., VI ds.

+ Ítem, Iª axa gran, a mossèn en Johan Exemeniç ... IIII ss., I dr.//

Ítem, Iª lanterna de fferre, pocha, a·n Thomàs Vallès ... V ss., I dr.

Ítem, uns tapins negres d'om, a·n Romeu de Vila-sahyna ... mig ff.

+ Ítem, Iª mànega de cristiri,[1052] a·n Guillem Artal, specier ... II ss., VI ds.

+ Ítem, un orinal \ab son e[st]og/, a·n Bringuer Gilabert ... XVIII drs.

Ítem, un drap de pasta, lista<t>[1053] ab listes blaves, a él matex ... VII ss., VI drs.

Ítem, un coltel gran ab les tarnas[1054] blancques, a·n Michel de Noya, convers ... XVIII ss., VII ds.

Ítem, una spasa ab lo foure de camut[1055] \a[...]ar/, a·n Thoni Gayà ... XXII ss., VI drs.

+ Ítem, dues tribaneles, a·n Borthom<eu> de Tàrega ... XVIII drs.

Ítem, Iª guaenga \oldana/, listada ab listes vermeylles e negres, a·n Domingo Company ... VII ss., VI drs.

cas, aquest tapí era d'home. A més, el seu preu era força elevat (10 sous i 6 diners, si considerem l'equivalència d'11 sous per florí d'or).

1051. *Lectura dubtosa.*

1052. *Clisteri: lavativa.* DCVB.

1053. *Lectura difícil.*

1054. *Lectura dubtosa. Tarna: cadascuna de les dues parts en què es divideix una cosa en esmitjar-se.* DCVB.

1055. *Lectura difícil. En un document de l'any 1366, trobem esmentat: "Una espaa geneta, ab gorniments d'aur e ab foure de camu blau".* DCVB.

Ítem, I banchal escaquegat, ab listes vermeylles, blaves e gorgues,[1056] a·n Ferrer de Fontdevila ... XVI ss., VI drs.

Ítem, II \draps/[1057] de porgar, a·n Guillem Carbó ... XIIII ss.

Ítem, dues saques listades, ab listes negres, a·n Domingo Company ... V ss.

Ítem, altres dues saques d'aquela matexa color, a·n Bo<r>thomeu Tàraga ... IIII ss., I dr.

Ítem, altres dues saques, a·n Simó Pocullyl ... X ss.

Ítem, altres dues saques, a·n Berenguer Gilabert ... VI ss., VIII drs

Ítem, altres dues saques, a él matex ... VI ss, VIII drs.

\+ Ítem, I parelley[1058] de bragues, a·n Guillem Badal ... IIII ss.

Ítem, dos parelleys de saques, a·n Bringuer Gillabert ... XII[1059] ss.

Ítem, Iª guaenga,[1060] a·n Domingo Company ... IX ss.

\+ Ítem, una coriolla, a·n Jacme Mirallyes ... XVIII drs.

Ítem, una taula ab sos peus, de pocha valor, a·n Johan Mercer ... VI ss., II ds.

Ítem, pilotes ho recolçadors,[1061] a·n Pere Malet ... VI ss., VII ds.

Ítem, Iª cortina ho carapita,[1062] a·n Pere Malet ... XI ss., IX ds.

Ítem, Iª altra carapita oldana, a·n Johan de Berga ... VIII ss.

Ítem, I escudet ...[1063]//

Ítem, una bella caxa, a·n Johan de Berga ... XL ss., VI ds.

Ítem, unas spalleres ab mànegues de pell de guineu, a mossèn en Jacme[1064] Aragonès ... XVI ss., VI ds.

Ítem, un faset blanch, d'obelles,[1065] a·n Gualceran de Puygbachó[1066] ... XVIIII ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

1056. *Per grogues.*
1057. flaçada de bora, *ratllat*.
1058. *Per* parelly, *parell. També en l'anotació següent.*
1059. *Inicialment, potser* VII.
1060. *Al davant,* altra, *ratllat*.
1061. *És interessant el fet que algunes pilotes fossin utilitzades com a recolzadors*.
1062. *Cal assenyalar que una "carpita" (una mena de flassada peluda) fos utilitzada com a cortina i així es consideressin com a sinòmims les dues paraules*.
1063. *En blanc.*
1064. *Amb diverses correccions*.
1065. for<r>at, *ratllat i corregit. Potser* dobllus, *abreujat i amb titlla*. *El mateix s'esdevé en les línies següents.*
1066. *Al segle* XIII *ja s'esmenta un llinatge de Puigbacó (que potser provenia de Torelló); foren també ciutadans de Vic*.

Ítem, unes espalleretes balques,[1067] a·n Johan de Berga ... XVI ss., VI drs.

Ítem, I faset blanch, d'obelles, a·n Francesch Argenter ... XXX ss.

Ítem, un altre faset blanch, d'obelles, a él matex ... XXXI ss., II drs.

Ítem, Iª cota morada, ab pena, ab les mànegues de burell, a·n Galceran de <P>uygbacó ... XXVII ss.

Ítem, Iª altra cota morada, ab pena, ab les mànegues bllaves, a·n Pericó ces Cases ... XVIII ss., I dr.

Ítem, I altra cota morada, soliviada de stopa, a·n Ferer de Fontdevilla ... XI ss.

Ítem, I mantó morat, oldà, a·n Pere \Malet/[1068] ... XVII ss.

Ítem, Iª vànova bella ...[1069]

Ítem, Iª altra vànova prima, bella ...

Ítem, I parelly de lençols, la I oldà, l'altre bo, a·n Pere \Malet/ ... XIX ss., VI drs.

Ítem, I altre parelly de le<n>çols bons, a·n Pere \Malet/ ... XXIX ss.

Ítem, I altre parelly de lençols, la I bo, l'altre oldà, a ell metex ... XXVII ss.

Ítem, I altre parelly de lençols, la I bo, l'altre oldà, a ell metex ... XV ss., VI drs.//

Anno domini MCCCXC quarto.

XXXª die mensis ma<r>cii, an<n>o Domini Mº CCCº nonagessimo quarto.

Primerament, II candelobres de ferrer,[1070] a·n Malet, macip del encant ... XI ss., II ds.

Ítem, una destral de ferre, a·n Guillem Gomar, prevere ... V ss.

Ítem, altra destral de ferre, a·n Pere Gavàs, prevere ... V ss.

\+ Ítem, altra destral, a mossèn en Jacme Aragonès ... V ss.

Ítem, dues olles de coure, a mossèn en Johan de Sobirats, orbrer[1071] de Çaragoça ... XCVII ss. e mig

1067. *Potser* blanques.
1068. Meller, *ratllat i corregit posteriorment. El mateix s'esdevingué en els esments següents.*
1069. *Espai del preu en blanc, i també el del següent.*
1070. *Per* ferre.
1071. *Per* obrer.

Ítem, dos creols de ferre, ab sas creolas d'aram, a mossèn en Ferrer de Fontdevila ... XXI dr.

Ítem, dos cabaços grans, a·n Nicholau de Sellés ... II ss. e mig

Ítem, dos bacins,[1072] a·n Pere Malet ... IIII ss. e VII <ds.>

Ítem, un morter de coure, ab sa mà, a mossèn en Johan Exemeniç, cano<n>ge ... XXIIII ss.

+ Ítem, una olleta de coure, ab sa leva,[1073] a·n Bringuer Gilabert, prevere ... XVI ss. e mig

Ítem, una bacina, a·n Ramon Capella, prevere ... XII ss.

+ Ítem, una maleta e un candelobre de ferra e dues panistres, a·n Bringuer Gilabert ... III ss. e III ds.

+ Ítem, un odre, a·n \Berenguer/ Gilabert, prevere ... IIII ss. e VII ds.//

Ítem, unes tanaylles e I martell, a·n Fferrer de Fontdevila ... XXI ds.

+ Ítem, IIes tribanelles, a·n Pere Ledó ... XV ds.

Ítem, I sobrepelliç prim, bell, a·n Fferrer de Fontdevila ... XLII ss.

Ítem, I altre sobrepelliç prim, bell, a·n Borthomeu de Tàrraga, prevere ... XLIII ss., VI ds.

Ítem, altre sobrepelliç \prim/, a·n Guillem Carbó ... XXXIIII ss.

Ítem, I altre sobrepelliç de cotó, a·n Bernat Dalmau ... X ss., VI ds.

Ítem, I altre sobrepelliç prim, oldà, a mossèn n'Antoni Perpinyà ... VI ss.

Ítem, I altre sobrepelliç prim, axí matex oldà, a·n Borthomeu de Tàrraga ... XVI ss., VI ds.

+ Ítem, I^a^ almuça ab taffatà vermell, a·n Jacme Rayol[1074] ... XIII ss.

Ítem, I^a^ altra almuça \ab pena de conills/, oldana, a·n Thomàs Vallès ... V ss., I dr.

– Ítem, \I^a^ altra/ almuça, bona, ab taffatà vermell, a·n Galceran de Puygbacó ... pagà X sous jaquesos .... XXX ss.

1072. *A continuació,* d'aram, de coure, *ratllat*.

1073. *Cal relacionar aquest mot amb les lleves (ganxos units per la part superior amb un arc o barreta de ferro, que serveixen per a posar i llevar l'olla del foc, penjant-los o despenjant-los dels clemàstecs.* DCVB*), que trobem sovint esmentades en aquests inventaris.*

1074. *Lectura dubtosa.*

R Ítem, I mantó contrafeyt, de frisó,[1075] a·n Fferrer de Fontdevila ... XV ss., VI ds.

Ítem, I pareyll de lençols, la I gros de lenç bo e l'altre oldà,[1076] a·n Lorenç Nogués, corredor ... XXX ss.

R+ Ítem, unes tovaylles totes blanques, bones, a·n Fferrer de Fontdevila ... XI ss.

Ítem, altre<s> tovaylles, ab listes blaves, a·n Bernat Dalmau ... IX ss.

R Ítem, unes altres tovaylles, ab listes blaves, bones, a·n Bernat Dalmau ... XVI ss., VI ds.

Ítem, unes altres tovaylles, totes blanques, belles, a·n Johan Ortigues ... XXII ss., VI dr.

+ Ítem, \II/ tovayllons en I peçol, \ab listes blaves/, a mossèn en Johan Ortigues ... V ss., VI ds.

R Ítem, IIIes tovallons, tots blanchs, tots en I peçol, a·n Fferer de Fondevila ... X ss., VI ds.

Ítem, I escapple ab unes tanaylles, a·n[1077] Johanet de Peralta ... XV ds.//

Alia die.

+ Ítem, unes valances de ferre, ab liures de pesar, a mossèn lo official[1078] ... VI ss.

+ Ítem, uns alfardons[1079] de fferre, a·n Thomàs Vallès ... III ss.

Ítem, una vànova prima ...[1080]

Ítem, I morter petit de coure, a·n Pere Malet ... VI ss.

Ítem, IIIes tovaylles blanques, totes en I peçol, a·n Johan de Berga ... XIII ss., VI ds.

Ítem, II^os^ tovallons, tots blanchs, en I peçol, a·n Johan de Berga ... IIII ss., I dr.

FUNDACIÓ NOGUERA

1075. *Frisó: drap de llana grossera. En sengles documents dels anys 1393 i 1438: "Per bona disposició e estament del offici dels frisons e draps grossés qui's fan e s'apparellen en la dita ciutat" i "cascuna persona que farà drap scapoló frisó o cadins, que seran de moltes lanes"*. DCVB.

1076. *Al davant,* de de.

1077. *Potser corregit per* ha. *Del llatí* scalprum*: escarpre*.

1078. *Abreujat,* off.

1079. *Alfardó: sembla que era l'anella dels forrallats o tancadures de les portes. En un document de València de l'any 1415: "Trenta-sis sous per pollegueres, xapes, alfardons e baldes"*. DCVB.

1080. *En blanc.*

Ítem, Iª altra tovayllola blancha, a·n \Jachme/[1081] Aragonès ... II ss., VIII ds.

Ítem, uns barbés, a·n Miquel de Noya, convers ... V ss.

Ítem, dues tovalletes petites, les unes totes listades, ab les listes blaves, e les altres ab listes blaves als caps, a·n Pere Malet ... IIII ss., II ds.

Ítem, I escayg[1082] de lenç, a·n Johan Ortigues, a for de IIII sous per alna, e foren,[1083] que fan ...

Ítem, unes tovaylles blanques, oldanes, a·n Jachme Lenyader ... IIII ss., VI ds.

Ítem, unes tovalles belles, grans, ab listes blaves als caps, a mossèn en Johan Exemeniç .... XVII ss., III ds.

Ítem, una camisa nova e bragues, a·n Lorenç Nogués, corredor ... VII ss., VI ds.

Ítem, una altra camisa e bragues sembla<n>ts, a mossèn en Jachme Aragonès ... VII ss., VI ds.

Ítem, Iª altra camisa e bragues oldanes, a·n Miquel de Noya, convers ... III ss.

Ítem, una altra camisa e bragues oldanes, a Guillemet de Peralta ... IIII ss., I dr.

Ítem, \Iª/ almexia de cor, oldana, ha Johanet de Peralta ... II ss., II ds.//

+ Ítem, I feol negre, forrat de vermeyll, a·n Pere Malet ... II ss., I dr.

+ Ítem, I çarboix de color de beguí,[1084] a mossèn en Johan Ortigues ... VI ss., VI ds.

+ Ítem, I feol negre, forrat de vermeyll, a·n Johan Amat ... IIII ss., IIII ds.

Ítem, altre feol negre, axí matex forrat de vermeyll, a·n Fferrer de Fontdevila ... IIII ss., \IIII/ ds.

+ Ítem, I altre feol, forrat de vert, oldana, a·n Pere Malet ... XIII ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1081. Johan, *ratllat i corregit*.
1082. Iª peça, *ratllat i corregit*. *Escaig: escapoló, tros tallat d'una cosa.* DCVB.
1083. *En blanc.*
1084. *El color de la roba del vestit dels beguins o del beguinat*.

+ Ítem, I altre feol oldà, ab una almuceta pocha, a·n Pere Malet ... III ss., I dr.

Ítem, un escayg de blanquet, a·n Lorenç Nogués, corredor ... VII ss., VI ds.

Ítem, I pareyll de calças de blanquet, a·n Ffrancesch dez Puyg, prevere ... VIII ss., III ds.

Ítem, una caxa \foradada/ de pi, ab sa clavadura, a na Maria de Alcoleia, que està ab lo rector que solie ésser de Artesa ... VIII ss., III ds.

Ítem, dues vànoves, una prima, altra grosa, ha Chaterina, fylla d'en Guillem de Peralta ... CLXXX ss.

Ítem, altra vànova prima, a·n Paschual Daler ... LXXXX ss.

Ítem, una olla de coure, ha mossèn lo comenador de la Casa Antiga ... LX ss.

Ítem, I pareyll de calces blaves, cadins, a·n Lorenç Nogués, corredor ... VI ss.

Ítem, I pareyll de calçons de blanquet, a·n Arnau d'Orcau, prevere ... III ss., X ds.

+ Ítem, I pareyll de calçons nous, de blanquet, a·n Arnau d'Orcau, prevere ... VII ss., III ds.

Ítem, I pareyll de calces blanques, a·n Guillemet de Peralta ... V ss., II ds.

Ítem, I parell de calces de cadins, blanques, a·n Guillem Carbó, prevere ... VII ss., VI ds.

Ítem, I pareyll de calces, a·n Ramon de Pere Martí, prevere ... VIII ss., III ds.

Ítem, Iª gramaya e caperó de blau escur, de Perpinyà, de cadins, a·n Fferrer de Fontdevila ... XXIIII ss.

Ítem, una garnaxa mesclada ab pena, a mossèn en Jacme Aragonès ... XXXVI ss.//

Ítem, una garnaxa de burell clar, de Londres, ab I escayg de drap, de la color metexa, a·n Pere ces Cases, prevere ... LXI ss., VI ds.

Ítem, Iª gramaya ab taffatà, forrada, ab caperó de blau scur, de cadins, a mossèn en Jacme Aragonès, canonge ... XXX ss.

Ítem, Iª garnaxa de mànegues, blava, ab unes mànegues blaves de blau scur, a mossèn en Jacme Aragonès ... XXXI ss.

Ítem, Iª almuça negra, forrada de vays, e Iª forradura de vays, d'almuça.[1085]

Ítem, IIºs collàs de cadins de blanquet, a·n Pere Malet, macip del enquant ... V ss., I dr.

Ítem, I mantó de blau scur, pèl-ras, a·n Guillamó de Peralta ... XVIII ss., VI ds.

Ítem,[1086] I cota[1087] blava, de Mellines, forrada de pena blancha, e caperó doble e mànegues sob<e>rgues del drap metex, a·n Domingo Companys, prevere ... LXXV ss.

Ítem, un scayx de drap, de tela de Gènova, a for de V sous, VIII diners per alna, a·n Guillem Gomar, prevere, e són XVI alnes, monte ... XCª ss., IIII ds.

Ítem, Iª gramaylla de mescla, de Londres, forrada de xamellots blaus, ab son caperó e mànegues sobergues del drap matex, e I scaget[1088] de drap, del drap metex, a·n Johan Amat, prevere ... LXXXI ss.//[1089]

35

1393, desembre, 8 - 22. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns trobats a la casa de Berenguer Vicent, degà de València i ardiaca de Benasc de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a l'entrada de la casa, al rebost de la civada, al celleret petit situat a l'entrada, al corral, a la sala, a la cuina, en una cambra de la sala, a la cambra de l'ardiaca, a la cambra del servents (la "companya"), a l'entrada del terrat, a la cambra de la dona i al celler. També hi ha l'inventari dels objectes d'argent.*

FUNDACIÓ NOGUERA

1085. *En blanc.*

1086. *A la línia anterior,* Ítem, Iª cota \forrada de pena/, ab caperó e mànegues \sobergues/, de blanquet, a·n Domingo Compa<n>ys_..., *ratllat*.

1087. gramaya, *ratllat*.

1088. *Escaig: escapoló, tros tallat d'una cosa.* DCVB. *En aquest cas, escaig petit*.

1089. *En un altre full, hi ha escrit el text següent:* Donaren los dits manumissors, lo primer dia del enquant, al corredor e als macips del enquant, per lo entemur<ç> [*lectura dubtosa; entremós, amb el significat d'àpat fet mentre es treballa*], segons és acostumat ... XVIII ds. jaqs. Ítem, en l'altre dia, semblantment e per semblant entemurç ... XVIII ds. jaqs. Ítem, lo tercer dia, semblantment e semblant entemurç ... XVIII ds. Ítem, lo derrer dia del enquant ... [*en blanc*]. *En la cara de darrere del mateix full:* + Ítem, mig chafiç de forment, a·n Johan Gilabert, a for de II sous, VIII diners jaquesos \la fanequa/, que fan de barchinonesos, en suma ... XXIIIIe ss.

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 9. Quadern de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats) de 30,5 cm per 22,5 cm. Escriptura cursiva gòtica menuda. Molt tacat a la banda esquerra; de vegades la lectura és difícil. Filigranes d'una campana (núm. 9) i d'un animal fantàstic o d'un lleó dret damunt les potes del darrere, amb una mena d'ales i una cresta (núm. 10).

MCCCLXXXXIII.

Inventarium bonorum domini Berengarii Vincentii, archidiaconi Benascensis.

Inventarium sive reportorium bonorum et rerum que fuerunt honorabilis viri domini [Berengarii] Vincentii, decani Valencie et archidiaconi Benascensis in ecclesia Ilerdensis, [factum] per discretos Bernardum Dalmacii, in decretis bachallarium, beneficiatum dicte sedis, manumissorem testamentarium dicti defuncti, et Petrum Calvo, beneficiatum eiusdem manumessorie subrogatum; presente et assistente honorabile domino Johane Englada, archidiacono Terrantone, locumtenente vicarii generalis domini episcopi Ilerdensis in remotis agente, et discreto Ffrancisco Baro, apothecario [Ilerdensis], procuratore, ut asseruit honorabilis Bernardi de Casaldòvol, apothecarii et civis Barchinone, heredis dicti domini defuncti; quod quidem inventarium fuit inceptum die lune, VIIIª mensis decembris, anno Domini MºCCCº [nonage]simo tercio. Et primo reportarunt bona que erant in hospicio dicti archidiaconi, ut sequitur:

<Entrada>

Primerament, en l'entrada del alberch de la dita dignitat, II banchs grans.

[Ítem, Iª gran] biga, que és [...] de fust.

[Ítem, III posts] serrats, de pocha valor.

[Ítem, I bast][1090] ab dues cingles, en la Iª no y ha ramal.

Ítem, en lo rebost de la civada

[Primerament, I sa]ch de civada, VI faneques a mesura de Leyda, poch més ho menys.

Ítem, I caffiç de forment, poch més ho menys, que està Iª partida en I sach.

[Ítem,] II sàrries e III [...].[1091]

Ítem, II odres vinadés [...] e III [...]des de levar vexells.

1090. *Bast: espècie de sella amb els arçons molts sortits i units per una peça a cada costat, i que serveix principalment per traginar càrrega feixuga a esquena de bèstia. Damunt el bast hi podien cavalcar, però era més freqüent fer-li suportar els arganells, les beaces o una altra càrrega.* DCVB.

1091. *Lectura molt dubtosa.*

[Ítem, Iª corda de] lana ab son capcingle.[1092]

[Ítem, Iª tanaylla de] tenir aygua, la qual dien que és d'en Pere Royg.

En lo celleret petit que és en la entrada

Primerament, I barril sive carratell, en què ha vinagre.

[Ítem, hy a IIos car]ratells, los quals dien que són d'en Antoni Gombau, prevere.

Ítem, Iª sella de mul, ab son fre, ab capçanes negres.

Ítem, altre fre, axí matex ab capçanes negres; lo I fre és ab xapes.

Ítem, Iª altra sella de mula, que dien que és d'en Pere Lobet.

Ítem, Iª tanaylleta pocha, oliera, en què ha I poch d'oli.

Ítem, I altra fre, de pocha valor.

<Corral>

[Ítem, en]fre[1093] la entrada del stable e en lo corral, XLI fulles de fusta de pi.

Ítem, en lo dit corral, Iª scalla de puyar en terrat.

Ítem, I porch de pell negre, no molt gran.

[Ítem, IIII p]olles e I capó e I gall.[1094]

Ítem, I pareyll de mules de pèl negre.//

En la sala

Primerament, I arquibanch, menys de payn.

Ítem, I altre arquibanch, ab sa clavadura.[1095]

Ítem, II taules grans, ab sos peus, que són de noguer.

Ítem, I seti de fust, alias app<e>llat estant[1096] de studi.

Ítem, II cadires de noguer, la Iª trenquada davant.

En la coyna

Primerament, I estant vell, de pocha valor.

Ítem, Iª taula de noguer, plegadiça, ab sos peus.

1092. *Capcingle: anella d'ullastre o d'altra llenya vincladissa, en forma semicircular amb els extrems units per un travesser recte, que va posada al cap de la cingla i serveix per estrènyer fortament aquesta i subjectar-la al bast o una altra cosa.* DCVB.

1093. *Enfre: equival a entre.*

1094. *Tot el costat esquerre de la pàgina és molt tacat per la humitat. Això fa que molt sovint la lectura sigui molt difícil i dubtosa.*

1095. *A continuació,* sens, *ratllat.*

1096. *Estant: prestatge.* DCVB. *Potser en aquest cas aquest seient d'estudi no era ben bé un prestatge.*

Ítem, II^os^ banchs de fust.

Ítem, I fornell de ferre,[1097] ab tres cases[1098] sive molles[1099] d'olles.

Ítem, I morter de coure, ab sa mà.

Ítem, I^a^ paella e I^a^ graylla.

Ítem, IIIes loces.

Ítem, II cresols de fferre.

Ítem, I rayll de ferre.

Ítem, unes molles de ferre.

Ítem, IIIes olles de coure, IIes migeres e I^a^ xiqua.

Ítem, I^a^ cob<e>rtora de ferre.

Ítem, I canelobre de ferre.

Ítem, III asts, I mijancer e II xichs.

Ítem, I morter[1100] de pedra, ab I boix de fust.

Ítem, I^a^ caldera gran, d'aram.

Ítem,[1101] I tayllador gran e I mijancer, los quals dien que són d'en Pere Royg.

Ítem, rayll de fferre.[1102]

Ítem, I cabaçol[1103] sive sanaya.[1104]

Ítem, II cantes de tenir aygua.

Ítem, VII escudelles de terra e II grealls de terra, les quals se dien que són de na Mercera.[1105]

1097. *Fornell: fogó; suport del foc i de l'atuell on s'ha de coure alguna cosa. En un document de l'any 1380: "Un fornell de fust, dos sitis".* DCVB.

1098. *Potser* tases. *És difícil d'entendre la relació entre una cassa i uns molls potser per agafar les olles.*

1099. *Molls: instrument compost de dues fulles de ferro unides per un clau a manera de tisores, però de tal forma que coincideixin de pla els dos extrems d'una i altra, i que serveix per a agafar les brases del foc o altra cosa perillosa d'agafar amb els dits. En un document de l'any 1444, de Santa Coloma de Queralt: "Item unes molls".* DCVB.

1100. boix, *ratllat.*

1101. *Al marge esquerre hi ha una mà, el dit de la qual assenyala aquest mot.*

1102. *S'ha passat ratlla a la línia.*

1103. *Cabassol: cabàs petit. Cabàs: recipient d'espart o de llata de palma, de forma ovalada amb les voreres relativament baixes i amb dues anses, que serveix per a tenir-hi gra, per a traginar terra i per a altres usos anàlegs.* DCVB.

1104. *Senalla: recipient fet de palma o d'espart, més ample de boca que de baix, quasi tan alt com ample de boca, que serveix per a contenir i transportar terra, fems, queviures, etc.* DCVB.

1105. *A sota,* Ítem, I.

En la cambra aprés de la sala

Primerament, unes cortines verts, que són V cortines de lit, [de parament].[1106]

Ítem, en I armari, I carner, en lo qual ha IIIIª claus, que dien que són de la casa [d'Açanuy].//

Ítem, Iª ffer]era, en què ha I martell, unes tenaylles, Iª tribanella.

[Ítem, II bar]rals de vidre, serpayllats.[1107]

Ítem, ha en lo dit armari Iª fanequa de faves, poch més ho menys.

Ítem, I pareyll de lençols, de tres teles, de lenç.

Ítem, I lençol de lenç gros.[1108]

Ítem, III tovalles, entre als e bones.

Ítem, I tovalló de pocha valor.

Ítem, Iª tovayllola blanqua ab botons.

Ítem, II draps de cobric<e>lles[1109] verts, ab senyals de Pera.

Ítem, II banchals verts, ab senyal d'àguila.

Ítem, IIes vànoves[1110] blanques, de cotó.

Ítem, I matalaff vert, de lana.

Ítem, Iª flaçada blanqua de lana, ab listes blaves e vermeylles al cap.

Ítem, IIIes fuylles de fust de pi.

Ítem, [VII c]antes de terra, plens de mel.

En la cambra ho<n> jaya lo dit defunt mentre vivia

Primerament, I lit de posts \ab sos peges/, ab son banch encaxat.

Ítem, Iª cócera de fluxell, ab son bell traversser.

Ítem, I bell pareyll de lençols ab randes.

Ítem, I vànova prima, de tres teles e miga.

Ítem, I altra vànova grossa,[1111] de tres teles e miga.

FUNDACIÓ NOGUERA

1106. *Lectura molt difícil. Aquestes cortines es devien situar al voltant del llit, tal com trobem sovint representat als retaules gòtics.*

1107. *Xarpellera: teixit d'estopa grollera d'ordit molt clar, que s'usa sobretot per a embolicar coses que s'hagin de transportar o que calgui defensar contra els cops o la brutícia.* DCVB.

1108. *A dalt,* Ítem, III lençols de lenç gros, *ratllat*.

1109. *Lectura dubtosa. Segurament eren uns draps verds per al cobricel del llit. Abans s'ha fet esment d'unes cortines de color verd, també destinades a protegir el llit del fred, els animals o les mirades.*

1110. *Lectura dubtosa.*

1111. pus grossa que aq[...], *corregit*.

Ítem, exaló vert.

Ítem, Iª flaçada de borra, ab listes vermeylles e verdes al cap.

Ítem, Iª miga flaçada, ab listes blanques e blaves.

Ítem, unes cortines belles, blaves que són V peces, ab lo sobrecell.

Ítem, Iª cadira redona.

Ítem, Iª taula de pi plegadiça, ab sos peus.

Ítem, Iª lanterna de corn.

Ítem, I maçapà[1112] petit ab.[1113]

Ítem, I segell d'argent, ab sa cadena d'argent.

Ítem, Iª pareylla de coffres \en/cuyrats de cuyre ras, en la I dels quals trobam ço que·s segueix:

Primerament, I coffret petit, en lo qual avia tres claus e I carner blanch, que no·n avia res.

Ítem, I saquet blanch ab cartes, no sabem quiynes ni de què.//

Ítem, I breviari e I diornal bells, a costum de València, ab tancadós d'argent, ab seny[al d'en] Maçana.

Ítem, I maçapà petit, plen de saffrà, que pot ésser \de III en IIIIe onças/, poch[1114] més ho menys.

Ítem, ha en lo dit coffre diverses scriptures de pergamí e de paper, les quals no foren reconegudes.

En l'altre coffre trobàrem ço que·s segueys:

Primerament, V cuylleres d'argent marquades.[1115]

Ítem, Iª cinta de seda vermeylla, ab lo cap e sivella d'argent e IX platons d'argent, en què·s té un carneret vermeyll. Ítem, unes huylleres de vori ab son estoix.

Ítem, I escuradens[1116] d'argent sobredaurat.

Ítem, I lençol de lenç gros.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç prim, oldans.

Ítem, unes tovalles listades e II tovayllons.

FUNDACIÓ BERNAT METGE

1112. *Massapà: capsa especial, en principi per a tenir-hi espècies i productes de farmàcia i de confiteria.* DCVB.

1113. *En blanc.*

1114. *Al davant,* miga lliura, *ratllat*.

1115. *Al davant,* marquades de march de he, *ratllat*.

1116. *En un document de Santa Coloma de Queralt, del segle XIV: "Un cordonet, un scuradents de argent, dos anells de argent" i en un inventari de Vic de l'any 1486: "E un scuradens d'argent".* DCVB.

Ítem, I arquibanch de noguer, en què avia ço que·s segueys.

Primerament, Iª espasa ab lo pom niellat,[1117] ab lo bocal[1118] d'argent e f[ulla], e lo cap de la correja d'argent.

Ítem, I fasset de xamoys,[1119] forrat d'escarlata.

Ítem, Iª cota de ffreret[1120] de pena blanqua.

Ítem, Iª capa \negra/, de cor, ab vays en lo capell, e mija almuça de [...].

Ítem, Iª gonella estreta, de Mostruiyller,[1121] blava, ab punyets de bur[ell].

Ítem, I mantó de cavalcar, appellat font-de-bóta, de Bruxelle[s blaves,[1122] forrat de] xam<e>lot vermeyll.

Ítem, Iª cota morada de Bruxelles, forrada de vays.

Ítem, Iª gonella estreta, de freret de verví, sens forradura.

Ítem, Iª cota de Mestruiller[1123] celestí, sens forradura.

Ítem, Iª cota de Bruxelles blaves, sens forradura.

Ítem, I mantó blau, de Bruxelles, forrat de vays blanchs.

Ítem, Iª garmaylla de Mestruiller, de burell, ab son caperó [del dit ...], forrat tot de tafatà vermell.

Ítem, II caperons de Bruxelles, blaus, tots dobles.

Ítem, Iª almuça negra, de cor, forrada de vays gris.

Ítem, I pareyll de mànegues de ffreret.

1117. *Niellar: obrar de niell, de relleu amb burí o cisell; fer buits en un metall i omplir-los amb una mena d'esmalt negre.* DCVB.

1118. broqua<l>, *ratllat*. *Bocal: reforç semblant a una faixa que protegeix la part superior de la beina de l'espasa i d'altres armes, i que correspon al reforç inferior (dit guaspa).* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 266.

1119. xamoys, *amb titlla*. *A Mallorca trobem, en aquesta mateixa època, l'esment d'"unes cuyrasses penjades a la paret, cubertes de xemoys grochs"*. M. BARCELÓ, *Elements materials de la vida quotidiana a la Mallorca baixmedieval (part forana)*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1994, p. 47.

1120. ffret, *amb titlla*. *A sota,* "freret de verví". *Prové del mot fres (galó, passamà,* DCVB*), freset*.

1121. *Lectura dubtosa*. *Potser* Mustivaller, *Montivilliers*.

1122. *Molt dubtós. Tanmateix, en un inventari de la reina Elionor de Sicília, es fa esment de "drap de burell de Bruxelles".* M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 41.

1123. *Lectura difícil. Potser* Mustivaller, *Montivilliers*. *En un inventari fet l'any 1432, a la Torre dels Oms, que era de la família Santcliment, s'esmenta "una phopa de Mostivaler, for<r>ada de vays"*. J. J. BUSQUETA, "L'inventari de béns dels castells....", p. 299.

Ítem, I pareyll de calces de lera,[1124] de color negra.

Ítem, I caperó blau, forrat[1125] de verdellet.

Ítem, I pareyll de jupons de fustanyi, dintre e defora.

Ítem, I jupó de tela, forrat de fustani.

Ítem, Iª almuça de chor, negra, forrada de tafatà vermeyll.//

Ítem, Iª almexia de lenç, de pocha valor, per a capa de cor.

Ítem, I saquet de li, ab V capides.[1126]

Ítem, altre dobleret, ab Iª camisa de tela, squinçada, e V bragues.

Ítem, I lençol de lenç de tres teles, en què està enbolcada tota la roba desús dita.

Ítem, I mantonet de lenç, per a pintenar.

Ítem, I altre dobler,[1127] en lo qual ha I capell de lana de peix, I çarboix[1128] blanch, folrat de scarlata, e I braguer e I pareyll de çabates.

Ítem, IIes estores de spart, que jahen per lo sostre de la cambra.

Ítem, Iª selleta de fferre.

Ítem, Iª sella mular de portar, mala.

Ítem, Iª mala de cuyre.

Ítem, II pareylls de braças de cuyre.[1129]

En la cambra de les companyes[1130]

Primerament, I colga baldada, gran.

Ítem, I matalaff, ab listes blaves e blanques.

Ítem, I traversser de la collor matexa.

Ítem, I pareyll de lençols, de lenç gros.

1124. *Llera: roba procedent potser de Liers, població valona. Al* Curial i Güelfa, *trobem: "Féu-se una roba de llera negre".* DCVB.

1125. *Al davant,* doble, *ratllat*.

1126. *Capida: vel blanc que posen al cap del minyó després de batejar-lo.* DCVB.

1127. *Dobler: bossa doble. En diversos documents medievals trobem: "Un sarronet o dobler de drap de li de pocha valor per portar libres" (any 1412), "Lo dit dobler és ligat ab una simolsa groga et que lo plech qui és dins és plegat et cosit en drap de canemaç" (any 1415) o bé "Un dobler petit de canamàs" (Vic, any 1486).* DCVB.

1128. *Serboix: barret de forma triangular, usat pels moros i també entre els cristians. En el* Llibre del mostassaf de Mallorca, *en un document de l'any 1392: "Aporten en la plassa del Moll de Malorques, cotes, capirons, capes, calces, cerboxos, camisses, bragues, capells [...] e altres robes".* DCVB.

1129. *A sota,* Ítem.

1130. *Companya: persones dedicades al servei d'una casa o família. En sengles documents dels anys 1329 i 1376 trobem: "Les companyes de casa no podien sustentar lo trebayl del dia" i "En lo rebost III tovalles per companyes".* DCVB.

Ítem, I barral de vidra, gran, exerpellat.

Ítem, I canelobre de fferre, que·s pot alçar e baxar.

Ítem, Iª conqua d'aram.

Ítem, Iª fuylla de pi.

En la entrada ho pasador del terrat

Primerament, Iª pastera[1131] de fust, ab son seti.[1132]

Ítem, IIos sedaços de seda.

Ítem, Iª scala de fust, de puyar el terrat.//

En la cambra de la dona

Primerament, II bacons[1133] de carn salada fresqua, ab sos sagins, que jaya tot en sal.

Ítem, III fulles de fust de pi, hon jaen los dos bacons.

Ítem, I lit de posts ab sa màrfega.

Ítem, un matalaff blanch, la Iª part e l'altra listada, de poca valor.

Ítem, I traversser de poca valor.

Ítem, Iª flaçada blanqua, ab listes vermeylles e grogues, oldana.

Ítem, Iª altra ab listes vermeylles e grogues, oldana.

Ítem, II ballestes rateres.[1134]

Testes: honorabilis Petrus de Sancto Clemente, canonicus, prepositus, et Johannes Civera, civis civitatis Ilerdensis, sunt,[1135] Petrus Soleri et Antonius Mir, studentes.

Post hec vero, die veneris, XIXª mensis decembris, anno XCº tercio, dicti honorabiles manumissores, testamentarius et subrogatus, recognoscentes dictum inventarium et omnia et singula contenta in eo singulariter et singulatim presente et assistente dicto honorabile Bernardo de Casaldòvol, tradiderunt omnia dicto Bernardo, ut heredi \presenti/ et recipienti nomine heredis, confitentes, *et cetera*.

1131. *Lectura dubtosa.*

1132. *Seti no sempre tenia el significat de seient, ans també podia ésser una base, l'objecte o lloc sobre el qual es basteix o descansa una cosa.* DCVB.

1133. *Bacó: en principi era un porc adult (també podia ésser, però, tota la cansalada d'un porc).* DCVB. *En aquest cas, després es diu que aquests animals eren sobre dues posts o fulles de fusta de pi.*

1134. *No sabem pas com devien ésser aquestes ballestes ni quina funció tenien. No sembla pas gaire probable que fossin unes ballestes de rotlló o rotlloneres.*

1135. *Al davant,* testes, *ratllat.*

Testes sunt: Antonius Mir et Petrus Solerio, studentes in Iure canonici, et Johannes de Cabestany, notarius regius, et Petrus de Gavàs, presbiter beneficiatus sedis.//

Franciscus Baró, apothecarius Ilerde pro herede.

Secunda die.

<En lo celler>

En lo celler del alberch que fou de mossèn en Johan de Peralta, canonge e pebordre quondam, en Leyda, trobam los vexels que·s seguexen, plens de vin:

Primerament, la tona major del racó, és prop de plena e fou calada,[1136] fall-ne hun forch,[1137] poch més ho menys, que no és plena de vin prim; de tenguda de CCC migeres, poch més ho menys.

Ítem, I vexellet poch, que està prop aquella \tona matexa/, que <és> plen de vin prim, fou calat e fal-ne mig peu, poch més ho menys, que no és plen; de tenguda de LXX <migeres>, poch més ho menys.

Ítem, I altre vex<e>llet que no és molt gra<n>, aprés de la dita tona, a la part davant, que és plen de vin prim, fou calat; fal-ne II^{os} dits, poch més ho menys, que no és plen; de tenguda de C <migeres>, poch més ho menys.

Ítem, l'altra tona, a l'altre cap del celler, que és plena de vin prim, fou calada; fal-ne IIIes dits, poch més ho menys, que no és plena; és de tenguda de CL <migeres>, poch més ho menys.

Ítem, ha en lo dit celler ha I^{a} \miga/ bóta maresa, de miga somada, que dien que és del dit mossèn l'artiaqua, en la qual no ha res.[1138]

Testes sunt: discreti Michael Berengarii[1139] et Johannes de Berga et Bernardus Loreta, beneficiati sedis.

Et in continenti, dicti domini manumissores misserunt canellam in dicto modico vexellet petit, prop la tona major, \que és de XX migeres, poch més ho menys/, per tal que·n beguessen les companyes del dit mossèn l'artiaqua, per com d'abans bevien de la tona major, de què era fort dampnós.

Actum testes ut supra.//

1136. *Calar: saber la capacitat d'un recipient de líquids. En un document de l'any 1432: "una tona qui pot calar VII sestés"*. DCVB.

1137. *Forc: mida equivalent a la distància entre el cap del dit polze i el del dit índex, tan separats com sia possible*. DCVB.

1138. *A continuació,* Ítem, I altre vexellet, a la part davall, prop la dita thona prop scrita, de tenguda de *<manca la quantitat>*, plen de revin, *tot ratllat*.

1139. Berengarius Miquel, *ratllat i corregit*.

<Argent>

Primo,[1140] unam copam argenteam, cum suo sobrecop, tota daurada, ab esmalts en la copa e en sobrecop, ab aguila e corona e letra, e ab títol *spes tempus*.

Ítem, I pexell d'argent ab esmalt de una doncella sobre I gris.

Ítem, dues taces redones d'argent, ja[1141] velles, daurades, e dues blanques axí matex.

Ítem, I plat \gran/ d'argent, de cort.

Ítem, II escudelles d'argent, ab orelles, [ab] \marchadura/[1142] de València.

Ítem, IIII escudelles planes, ab marquadures de València.

Ítem, I plat d'argent de cort, lo qual tenia en Fferrer de [...], penyora de X fflorins.

Ítem, VI plates d'argent, de forma menor, II marquades a march de Barch<inona> e II a march de València, e II sens de march.

Die XXII[a] mensis decembris, honorabilis Bernardus de Casaldòvol recepit dictum argentum a dictis manumissoribus totum vel [...] pro recapte habuit, quia dicti manumissores tradiderunt sibi illud quod erat in posse eorum et alium iam recuperaverant ab illis qui tenebant in pignus.

Testes: Antonius Mir, studens, et Petrus Gavas, beneficiatus sedis.//

Apocha firmata per vicarium Sancti Petri.[1143]

Ítem, I[a] caxa en què posaren e jau lo cors ... XIII s.

Ítem, per les VII parròquies, per les processons[1144] e per les creus ... IIII s.

Ítem, per les processons de les IIIIe òrdens ... I s.

Ítem, per la caritat del bisbe, qui [...] lo offici e la missa e la [...] ... II s.

Ítem, per a psaltiris ... C s.

FUNDACIÓ NOGUERA

1140. *A continuació transcrivim el text escrit en un paper annex petit (20 cm per 12 cm), cosit amb el gran, que inclou un "inventari del argent". Una part del text és gairebé il·legible. Hi veiem una filigrana o marca d'aigua que representa un animal (una mena de drac), dret sobre les potes del darrere, amb ales.*

1141. *Lectura dubtosa.*

1142. esmalt, *ratllat*.

1143. *Llista de les despeses que transcrivim parcialment. En gran part és il·legible.*

1144. J. BOLÒS, "Les Grades Majors: batecs de vida diària a la Seu i a la ciutat de Lleida", a *Arrels Cristianes*, vol. II: *Temps de consolidació. La baixa edat mitjana. Segles XIII-XV*, Pagès Editors – Bisbat de Lleida, Lleida, 2008, pp. 359-366.

Ítem, per C sous, obsequiis e misses[1145] ... C s.

Ítem, XIIII preveres que [...] ... XIIII s.

Ítem, I lliura de candeles per aquell [...] ... II s., II d.

Ítem, de la [...][1146] que·s féu lo dia de la [...] ... XXIIII s., II d.

Ítem, [...] costà de scombrar la fossa e portar terra ... III s. [...][1147]

Suma XX lliures, VI sous, IIII diners jaquesos; I florí d'Aragó.

36

1393, desembre, 11 - 15.[1148] Sanui (la Llitera)

Inventari. *Inventari dels béns trobats a l'abadia de Sanui (la Llitera) que eren de Berenguer Vicent, ardiaca de Benasc a la seu de Lleida. S'esmenten els cereals que s'hi trobaren (forment o blat nou i vell, ordi nou i civada nova i vella) i també allò que hi havia al celler de l'abadia, a l'anomenat palau nou, en una casa plana i a la cuina.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Quadern de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats) de 30,5 cm per 22,5 cm. Escriptura gòtica menuda. Molt tacat a la banda esquerra. Filigrana que representa una campana (núm. 9). Moltes vegades unifiquem dos documents que formen un únic inventari; en aquest cas, però, en fer referència a un lloc i tenir una data diferents, no hem fos aquest text amb el primer inventari d'aquest ardiaca (doc. 35).

Anno domini MºCCCºXCº tercio.

Inventarium bonorum et rerum que fuerunt inventa in abbatia loci d'Açanuy,[1149] que quondam fuerint honorabilis Berengarii Vincentii, archidiaconi <Benascensis>.

Et primo, die jovis, XIª mensis decembris, anno predicto, fuit factum seu inceptum dictum inventarium per discretum Petrum Calvo, manumissorem subrogatum dicti archidiaconi; et presente et assistente discreto Ffrancisco Baró, apothecario civitatis Ilerde, procuratore honorabilis Bernardi de Casaldòvol, apothecarii et civis Barchinone, heredis universalis dicti defuncti et pro parte eiusdem heredis.

1145. *Lectura molt dubtosa.*

1146. *Potser fa referència a l'Almoina.*

1147. *Hi hi unes quantes línies ben esborrades.*

1148. *Malgrat que el document precedent, que començà a escriure's el dia 8, no es va acabar fins al dia 22 de desembre, hem cregut que era més lògic posar aquest inventari fet a la Llitera a continuació del principal (el doc. 35).*

1149. *Sanui (la Llitera).*

Et primo, dicta die fuit mesuratum bladum dicte manumessorie quod fuit inventum in dicto loco d'Açanuy, quod fuit inventum ut sequitur.

Forment novell:

Primerament, en casa nova fou mesurat lo forment novell del loch de la Longa,[1150] e és a mesura de Monsó ... VII caffiç<os>

[Ítem, trobam, en la] dita casa, costera, que era exida de Iª ciya de la [...], hon avian mès lo dit forment novell ... VI fan<eque>s, poch més ho menys.

Ítem, trobam-hi, en lo graner fora la abadia, forment [... a] la dita mesura ... LXIX caffiç<os>, V ffan<eque>s

Ordi novell:

[Ítem, ...] trobam, en la dita casa, ordi novell ... II ffan<eque>s

Ítem, sègal ... Iª faneca e miga

Avena novella:

Ítem, trobam, en la dita casa, avena veyla a la dita mesura, XIX caffiç<os>; fou mesclada ab la vella, que és LXXIIII caffiç<os> e IIIIe fan<eque>s [...] apar davall. E axí és enfre tota XLIII cafiç<os>, IIIIe fan<eque>s, la qual és tota en la dita casa, en lo graner stremer ... XIX caffiç<os>

Ítem, hy a mill en la dita casa ... III cantes plens, que dien que és Iª fan<eca> e miga ... I fan<eca> e miga.//

Ítem, hy trobaren XLVIII arnes d'abeylles, enfre als e bones, les quals té a miges Exemeno Adam, del dit loch, C.

Ítem, hy a arnes buydes que no y ha res, enfre als e bones ho enfre sanceres e trenquades ... LVII

Ítem, posen en rebuda los dit manumissors, quince lliures jaq<uese>s, les quals lo dit mossèn en P<ere> Calvo rebé en compta de I hom de Cerveto,[1151] de la vall de Gistau, appellat Aperici Bernat, pagant en nom e veu dels rectós de Belsa d'Amont e d'Avall e de Gistau, los quals fan per los quarts de les eglésies dels dits lochs, pagadós quiscun an en la festa de Santa Lúcia; e són les dites XV lliures de la dita festa del present an, ço és MCCCXC e tres.//

Forment vell:

Ítem, trobam, en la dita casa, forment vell que era estat del dit loch de la Longa, axí matex a la dita mesura ... VI kaffiç<os>

1150. *Laluenga (Barbastre, Somontano).*
1151. *Serveto (municipi de Plan, Sobrarb).*

Ítem, trobam e ha en la dita casa forment vell, a la dita mesura ... XLII caffiç<os>, IIIIe fan<eque>s

Ítem, ha, en I^a^ ciya que és en la glésia, que és plena segons que fonch reconeguda per lo dits manumissor e hereu, forment \vell/; segons se diu és plena ... XXXII caffiços, poch més ho menys, a la dita mesura.

Ítem, ha, a la Longa, I^a^ ciya de forment vell prop de plena, que dien que y ha XXX cafiç<os> de forment, poch més ho menys, \a mesura e cafiç del dit loch de la Longa, que fan de VI fan<eques> caffiç/, la qual fonch reconeguda e calada e fall-ne II pals e mig, que no és plena ... XXX caffiç<os> a mesura de la Longa.

[Ítem, deu] en Martín Bonet <de la> Longa ho de la Perdiguera, per rahó de delma ... I cafiç de forment, a mesura del dit loch.

Avena vella:

[Ítem, ha, en] la dita casa, avena vella a la dita mesura; [fonch mesurada] ab la novella, que és XIX caffiç<os>, segons apar damont ... XXIIIIe kaffiç<os>, IIIIe faneques

Ítem, era en[1152] de la Longa avena ... mig caffiç

Ítem, és lo blat que·s deu en lo loch d'Açanuy,[1153] lo qual los fonch prestat per mossèn l'artiaqua en sa vida, enfre I blat e altre, segons apar en I^a^ fuylla de paper que té lo manumissor.

Ítem, trobam, los dits manumissor e procurador, ha, en lo dit loch d'Açanuy, tres ciges ho poçals, plens d'oli \vell/, los quals són en la plaça del dit loch, las quals foren reconegudes e caladas ab I^a^ cana, e fall de major, que no és plena, I^a^ [fanequa], \poch/ més ho menys; e l'altra aprés, IIIes dits, e l'altra aprés plena mà,[1154] a bé que dien los \homes/ de la vila que, com les calós vindran e l'oli serà calt, seran plenes les dites ciges.

Ítem, ha oli en una ciya ho poçal d'en Johan de la Avella, lo qual és esmiyat e fonch calat e trobaren que y ha V pals d'oli, poch més ho menys.//

En lo celler de la abadia:

Primerament, hy trobaren e y ha tres vexellets plens de vin cuyt, los quals recompliren de I altre vexellet poch, en què avia vin cuyt, del qual begueren, tota vegada aytant com hy foren los dits manumissor e procurador e tots los altres, car ja·l trobàrem esmiyat.[1155] E l'altre vin

1152. *A continuació, espai en blanc.*
1153. *Sanui (municipi de Sanui i Alins, la Llitera).*
1154. *Lectura dubtosa.*
1155. *Esmitjar: a Mallorca i Menorca, actualment, dividir per la meitat una cosa, fer-ne dos trossos iguals.* DCVB.

cuyt, que seria del dit vexellet, meteren-lo en lo vexell del vin vermeyll, que era esmiyat, e açò per tal que lo dit vin cuyt no·s perdés. Los quals vexells, plens de vin \cuyt/, dien que la I ten IIIIe metros, poch més ho menys, l'altre V, l'altre IIIes, poch més ho menys.

Ítem, ha, en lo dit celler, I^a^ tona gran de vin vermeyll, la qual és plena, en la qual metérem lo dit vin cuyt,[1156] per dues rahons, la I^a^ que lo dit vin cuyt no·s perdés, l'altra per tal que la dita tona roma<n>gués plena, axí com és.

Ítem, ha, en lo dit celler, I vexell miyancer, en què ha [vin cuyt] mudat e de pocha valor, que negun non volie beure, en lo qual ha canella.

Ítem, ha, en lo dit celler, ha IIIes tones buydes.

Ítem, I vexellet poch, en què solia estar lo dit vin cuyt, axí matex buyt.

Ítem, ha, en lo dit celler, I bodet petit, de verga, de mesurar vin.

Los quals vexells són de la badia.//

Ço que és en lo palau nou:

Primerament, I lit de posts ab sos peus, en què ha IX posts bones.

Ítem, I^a^ màrfega plena de paylla.

Ítem, I matalaff ab listes blaves.

Ítem, I travesser listat.

Ítem, I^a^ vànova assàs[1157] bella, bastada.

Ítem, I^a^ caldera gran, de coure vin.

Ítem, I bell banch encaxat.[1158]

Ítem, I ferrollat,[1159] ab I pan ab sa clau.

Ítem, uns arguets[1160] de VI cantes ab sos bacins.[1161]

Ítem, I^a^ taula plegadiça, ab sos peges.

FUNDACIÓ NOGUERA

1156. *A continuació,* e fonch calada e fall-ne, *ratllat*.

1157. *Pot ésser un occitanisme* (assatz) *o un castellanisme introduït per influència aragonesa* (asaz).

1158. *A sota,* Ítem, I altre banch encaxat, *ratllat*.

1159. *Forrellat.*

1160. *Argues o àrguens: ormeig compost de quatre barres llargues unides per dues o tres barres travesseres més curtes que aquelles, i amb cordes penjades i entrecreuades, que es posa damunt el bast d'una bèstia per traginar garbes, herba, palla o altres coses de poc pes.* DCVB. *Vegeu també argadells, ormeig que servia sobretot per traginar gerres d'aigua.*

1161. *Lectura dubtosa. També podria ésser* beçons, *bessons.*

Ítem, I bell banch encaxat.
Ítem, Iª altra taula plegadiça, ab sos peus.
Ítem, XV dotcenes de sogalls de spart.
Ítem, Iª fanequa de fust, de mesurar blat, ab sa rahora.
Ítem, XX fuylles de pi sive posts de fuylla.
Ítem, IIos carratells buyts.
Ítem, IIIes cabaços grans, bons.
Ítem, Iª pastera miyancera,[1162] de pi.
Ítem, Iª pastera gran, de pastar.
Ítem, Iª taça.
Ítem, cetril que serveyx a llavar les tones.
Ítem, Iª paella d'aram, gran.
Ítem, Iª loça.
Ítem, Iª bromadora.
Ítem, I canelobre.
Ítem, I cànter olier, en què ha I poch d'oli.
Ítem, Iª panistra ho cartró, en què està lo dit cànter olier.//
Ítem, I albarda de pocha valor.
Ítem,[1163] Iª civera[1164] per a portar pedres.
Ítem, II conquetes de pi, de amassar ges.
Ítem, IIes escudelles e I grealet.
Ítem, II escobes d'agranar casa.
Ítem, I taylladoret gran.
Ítem, I taylladoret.
Ítem, I cadenat ab sa clau.
Ítem, IIes pales.
Ítem, una fan<equa> altra, de fust, de mesurar blat.
Ítem, I garbell de spart e altre de pell.

1162. pocha, *ratllat*.

1163. *A dalt,* Ítem, II posts [...] juntes, per a portar pedres, *ratllat*. *Després es preferí esmentar aquest objecte pel seu nom: civera.*

1164. *Civera: instrument de transport, semblant al baiard, que en lloc de postissada sol tenir barres de través, paral·leles i un poc separades una de l'altra (i serveix per traginar pedrenys o altres coses sòlides). L'any 1491, a Vic: "Una civera de fust per traure fems".* DCVB.

Ítem, IIIes bigues ho lomeres,[1165] ja affaytades, per a cobrir, les quals són de la badia.

Ítem, I dogat[1166] de vexell, que està alt, que·s de la badia.

Ítem, I garbell de espart.

Ítem, I odre de tenir vin.

Ítem, II cabaçols xichs, de pocha valor.

<En I^a^ casa plana:>

Ítem, ha, en I^a^ casa plana,[1167] II bigues grosses, grans, \d'àlber/, per a cobrir.

Ítem, ha, en aquella casa matexa, XIII bigues poques, de pi, e I^a^ serrada.

Ítem, ha, en la dita casa, I mont de ges.

Ítem, hy a d'altra fustaça, de pocha valor.[1168]//

En la coyna:

Primerament, uns fferres de coynar, los quals prestaren, e ten en Puygvert de Falç.

Ítem, II^os^ creols de fferre, de pocha valor.[1169]

Ítem, II^os^ barrils de tenir vin, de la badia.

Ítem, un dogat de cuba, ab sos cercles, que són X cercles, que <són> de la badia.

Ítem, I troç de biga, en què seyen a taula.

Ítem, I^a^ tineta petita, que <és> de la badia.

Actum in loco d'Açanuy, XV^a^ die decembris.

Testes sunt venerabiles Berengarius Mir, \baiulus/, Puygvert de Falç, presbiter dicti loci, et Petrus Gavàs, beneficiatus sedis Ilerdensis.//

FUNDACIÓ NOGUERA

1165. *Llomera: biga mestra que sosté tot el tram de l'embigat.* DCVB.

1166. *Doga: cadascuna de les peces de fusta que juxtaposades formen el cos o ventre d'una bóta, barril, cubell o altres recipients semblants, i estan unides per cèrcols.* DCVB.

1167. *Devia ésser una casa amb una sola planta, a peu pla, sense un pis superior. Amb tot, cal recordar que de vegades el mot* casa *té també el significat de cambra o d'estança d'un habitatge.*

1168. *S'ha passat ratlla a la línia.*

1169. *A continuació,* de la badia, *ratllat*.

37

1394, febrer, 5. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns i drets de Bernat de Vall-llonga, canonge de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la cambra del canonge, en una cambreta situada al costat de la cambra, a la cuina, a l'entrada, a la sala, al pastador i al celler.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 10. Plec de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats i cosits) de 31 cm per 22,5 cm. Escriptura cursiva gòtica poc acurada. Filigrana d'una campana (núm. 9).

Ihesus. Anno domini MºCCCºXCIIIIº. Inventarium bonorum honorabilis Bernardi de Vallonga, canonici.

Inventarium bonorum et rerum que fuerunt honorabilis Bernardi de Vallonga, canonici, factum die Vª, mensis febroarii, anno a nativitate Domini MºCCCºXCº quarto. Factum de mandato nobilis viri domini Raimundi Adamarii de Sancta Pace, sacriste et vicarii generalis reverendi domini episcopi Ilerdensis in remoto agente. Idem inventarium fecit, \de dicto mandato/, honorabilis Johannes Englada, arthiaconus Terrantone, ut infra sequitur.

Primerament, en la cambra major, hon lo dit defunt morí, trobam ço que·s segueix:

Iª colga[1170] de fust, hon jaya lo dit lo defunt, ab sa màrfega.

Ítem, I matalaff ab listes blaves e blanques e I coxal.[1171]

Ítem, I cobertor de pells.

Ítem, Iª vànova grosseta ab hondes.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç e estopa.

Ítem, Iª flaçada listada de borra, listes blanques e burelles, que dix[1172] que és de madona Sança, neboda sua.

Ítem, I banch enquaixat, vell, davant lo lit.

Ítem, Iª cadira ab IIIIº peçolls.

Ítem, I banch de seure.

Ítem, Iª cadira redona.

Ítem, I arquibanch de dues claus, en què eren les robes següents:

Iª garmaylla de color de coll de pahó, forrada de vays blanchs.

1170. lit, *ratllat*.
1171. *Potser coixinal: coixí, especialment l'usat per a ornament o cerimònia.* DCVB.
1172. *Lectura difícil*.

Ítem, Iª cota blava de Mellines, forrada de pena blanqua d'aynells.

Ítem, I sobrepelliç de li.

Ítem, Iª fopa[1173] de Mellines, morada, sens de pena.

Ítem, I caperó de la color de la garmaylla, forrada de vays,[1174] forrat de vermeyll.

Ítem, II almuces negres, la Iª forrada de taffatà e l'altra de vays gris.

Ítem, I caperó blau, forrat de vert.

Ítem, Iª capa de cor, negra e oldana.//

Ítem, ha en la dita cambra Iª caxeta petita de pocha valor.

En cambreta petita aprés de la dita cambra

Primerament, I lit de posts, de pocha valor, ab Iª màrfega, axí matex de poca valor.

Ítem, Iª vànova de pocha valor.

Ítem, Iª flaçada esquinçada.

Ítem, coxinal de pocha valor.[1175]

Ítem, I scriptori e Iª straylenca[1176] oldana, a ssenyal real.

Ítem, I caxeta petita.

En la coyna

Primerament, Iª paella de ferre.

Ítem, II loces, I ast.

Ítem, VI scudelles de fust he tres de terra.

Ítem, I tayllador gran e IIIes petits.

Ítem, I cuyller gran de fust, I tornell.

1173. *Fopa: túnica llarga i folgada que portaven els homes i les dones damunt la gonella. En un document de l'any 1400: "Una fopa blava de Malines forrada de fustany blanch". En un document de Montblanc, de l'any 1468: "Li donam lo vestit, axí com és gonella, fopa e mantel"*. DCVB. *Aquest document de l'arxiu de Montblanc fa pensar que la fopa es posava a sobre la gonella i podia quedar a sota del mantell.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 32. *Al castell d'Alcarràs, en una cambra, hi havia "una phopa negra, de drap de la terra" i a la Torre dels Oms (dels Santcliment) hi havia "una phopa de vert olivet, for<r>ada de tela burella, la mànega for<r>ada de vays", "una phopa de bruneta" i una "phopa de Mostivaler, for<r>ada de vays".* J. J. BUSQUETA, "L'inventari de béns dels castells....", pp. 273 i 299. *A Berga, l'any 1441, trobem: "una fopa de dona, de bristó, color argentat, folrada de tela negra, ab les mànagues folrades de valut negre, doblagades, ab lo collar folrat de valut, en la qual fopa hi ha tres dotzenes de analletas d'argent, sobredaurades".* M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 343.

1174. *Amb titlla.*

1175. *A continuació,* Ítem, I scriptori. Ítem, Iª straylenca. *S'ha passat ratlla a les dues línies.*

1176. *Paraula relacionada amb estrall, un cobertor de llit.*

Ítem, II asts de ferre, la I ab peu.
Ítem, V olles de terra.
Ítem, I scudella mi<jan>cera de terra e I greal.
Ítem, Iª graylla.
Ítem, I cabiçol.[1177]
Ítem, I morter de pedra e I boix.
Ítem, I sellonet de terra.
En la entrada
Ítem, Iª taula mesa ab sos peus.[1178]
Ítem, I banch e Iª post.
Ítem, I taulell de jugar a scachs e a taules, veyll.//
En la sala
Iª taula de noguer ab sos peus.
Ítem, I gran banch.
Ítem, I banch encaxat.
Ítem, I matalaff apedaçat.
Ítem, Iª scaleta de puyar en terrat.
En lo pastador
Iª pastera ab son cobertor.
Ítem, Iª arca de tenir pa e farina.
Ítem, I taulaxo.[1179]
Ítem, tayllador gran de fust.
Ítem, IIIes pixells de terra.
Ítem, Iª pasteraça de poca valor.
Ítem, Iª tovayllo[1180] e uns tovallons de pocha valor.
En lo celler
Iª ta\na/ylla de tenir.[1181] Ítem, Iª altra de tenir cendra.

1177. *Potser cal relacionar aquest mot amb la paraula* capçol, *que era un drap de cuina per a eixugar-se les mans (mot encara viu a l'Urgell i a la Segarra i documentat l'any 1431: "Un capsol listat ple de lana") i amb el mot* capçó *(esmentat l'any 1497: "Una tavallola o capsons que tenia hom antigament al cap del llit de les parteres"). Capçó prové del llatí* *capĭtiōne. DCVB.

1178. *Les paraules que hi ha a continuació, ratllades.*

1179. *Taulatxo: escut rodó gros de posts de fusta. El nom prové de l'italià* tavolaccio. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 352.

1180. *Devia ésser una* tovaylla.

1181. *En blanc.*

FUNDACIÓ NOGUERA

Ítem, Iª destral de fferre.

Ítem, I cavallfust[1182] de tenir odres ab vin e I odre de pocha valor.

Ítem, I sedaç de sedes, de pocha valor.

Testes sunt discreti Iohannes Mercer, beneficiatus sedis, et Bernardus Carbonell, beneficiatus in Sancto Laurencio de civitate Ilerde.[1183]

38

1394, febrer, 5. Lleida

Comptabilitat. *Entrades i despeses que tingueren els marmessors de Bernat de Vall-llonga, canonge de la seu de Lleida. Algunes de les entrades provenen de la venda de llibres del difunt canonge.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 10. Plec de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats i cosits) de 30 cm per 21 cm. Paper amb algunes taques. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'un objecte, potser semblant a un calze (núm. 11).

Ihesus. Compota Bernardi Dalmacii de eis que administravit in manumisoria Johannis de Vallo<n>gua, quondam beneficiati sedis Ilerde, qui fecit heredes pauperes claustri.

Recepte extra enquatus:

Primerament, rebí d'en Guillem Carbó e en Ramon Pellicer, marmesós del dit defunt, de ço que havien a tornar de comte final, de ço que havien administrat en la dita marmesoria, segons apar en lo libre del notari ... CCCLXXXV ss., V ds.

Ítem, d'altra part ... III flor., mitx

Ítem, d'altra part ... II croats

Ítem, he rebuts d'en Guillem de Maçons,[1184] de ço que restave a pagar de les XL lliures, per preu de les quals comprà l'alberch del dit defunt ... CCCXXXIIII ss., IX ds.

Ítem, rebí de I libre de cubertes grogues ... IIII ss. jaqs.[1185]//

1182. *Cavallfust: espècie de banc de fusta amb quatre cames i de forma semblant a la d'un cavall, que servia per a tenir col·locades les selles de cavalcar.* DCVB.

1183. *A continuació, esment de tres àpoques i inici del plec de les entrades i despeses (doc. 38).*

1184. *Potser* Matons.

1185. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina ... DCCLXI ss., V ds, mª, pª.

Ítem, vení I libre apellat *Vedellina*,[1186] a·n Anthoni Sartre, per VI florins e mitx qui valen, a raó de X sous, I diner per florí .... LXV ss., VI ds., mª

Ítem, vení I *Alberta*, a·n Ramon Spital, notari ... I florí, mitg

Ítem, vení dos libres, qui són apellats *Constitucions* la I e l'altre *Mestre Bonaventura super IIIIº Sentenciarum*, ço és, sobre les *Constitucions*, II florins e mit<x>, e l'altre I florí e mitx; suma IIII florins, qui valen, a raó de X sous, I diner ... XL ss., IIII ds.

Ítem, rebí dels sensals de Sunyer,[1187] del an de MCCCXCVIII, car encara no ere en lo cabbreu lavòs, ne entrà en posesió la Almoyna, e d'aquí avant fo mès en lo meu cabbreu ... CCCXXII ss., IX ds.[1188]

Summa minor ... MCCV sous, II diners, malla, pugesa.//

Jhesus. Expense facte in dicta manumisoria per dictum Bernardum Dalmacii, prout inferius continetur:

Primerament, doní a·n Lorenç de Nogués, corredor qui féu l'encant, per l'entremeç[1189] de dos dies, \per/ cascun jorn, VI diners ... I s.

Ítem, li doní per sos treballs e per ço com nos féu bona obra en algunes coses de la heretat ... X ss.

Ítem, doní, a·n Pere Malet, per l'entremoç de II dies ... I s.

Ítem, per tirar la roba del Palau a la Almoyna e de la Almoyna a la plaça de la Çuda, per fer-ne encant ... XX ss., II ds.

Ítem, doní a·n Ramon Spital, notari, per fer l'invantari e l'encant e tre<s>llat del dit encant; a-y alberà scrit de mà sua ... XV ss.

Ítem, doní a·n Lorenç d'Alcoleja, beneficiat de la capella de Benavent, qui ere del dit Johan, per manament de les almoynes, per la porrata[1190] del dit benifet; a-y alberà del dit Lorenç ... LIIII ss. jaquesos

Ítem, doní, per manament dels almoynés, a·n Gispert de Cervera, los quals havie jaquits lo dit defunt a la dona na Besatriu, muller sua, enperò lo dit Gispert se obliguà de mostrar, procuració bastant, e donà fermança en Lop de Lava<x> e en Domingo Solà \e n'Esteva Galbella/;

1186. *Era la* Vedellina *de Guillem Vedell, que sembla que era un notari de Mallorca del segle* XIV. *Vegeu:* J. N. HILLGARTH, *Readers and books in Majorca, 1229-1550*, 2 vols., Éditions du CNRS, París, 1991, p. 89.

1187. *Lectura difícil.*

1188. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina ... CCCCXLIII ss., IX ds.

1189. *Entremès o entremós: àpat fet al llarg del dia, durant la feina.*

1190. *Prorrata: distribució de quelcom entre diferents persones, d'una manera proporcional a la participació de cadascuna d'elles.* DCVB.

a-y alberà, de manament dels almoynés e del dit Gispert, com los ha rebuts ... C ss.//[1191]

Ítem, paguí a·n Simon per [despesa de][1192] medecines, que lo dit defunt havie despeses en sa malaltia; a-y alberà del dit Symon, per ... C ss.

Ítem, paguí a·n Anthoni Gombau, per la porrata del benifet de la seu; a-y albarà del dit Anthoni ... LIIII ss.

Ítem, paguí al dit Anthoni, d'altra part, per la institució que tragué en forma de mossèn en Noc[1193] e tota a la part del dit Johan, ultra ço que paguí a·n Pere de Muntsó, succeydor del dit defunt; a-y albarà ... X ss.

Ítem, paguí a mossèn l'oficial, per manament de les almoynes, los quals lo dit defunt li devie ... XV ss.

Ítem paguí a·n Ramon Spital, notari, per scriptures que havie fetes, axí com és l'invantari e l'encant e d'altres scriptures; a-y albarà ... XV ss.[1194]

Ítem, paguí a frare Pere de Castellví, qui stà pres en lo Palau, per scriptures que li havie fetes; a-y albarà ... V ss.

Ítem, he paguats a·n Pere de Muntsó, los quals lo dit defunt ere tengut a·n Anthoni Gombau, e açò fo declarat que los hereus del dit defunt hi eren tenguts; a-y albarà del dit Pere ... III flor.

Ítem, paguí a·n Ramon Pellicer, procurador dels Aniversaris, los quals lo dit defunt jaquí[1195] als dits Aniversaris del sensal de [...]; a-y albarà del dit defunt ... CC ss.//[1196]

Ítem, paguí a·n Ramon Spital per lo tre<s>llat del invantarii ... II ss., VIII ds.

Ítem, costaren [...][1197] que doní a collació per aquests senyós, enfre II dies IIII lliures, a raó de VII diners per lliura ... II ss., IIII ds.

Ítem, per vi cuyt aquests dos jorns ... I s.

Ítem, per vi vermell ... VII ds.

Ítem, per lo salari de mossèn l'artiacha e de mossèn Pere ... X ss.

Ítem, per lo notari ... VII ss., VI ds.

1191. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina CCI ss., II ds.
1192. *Molt dubtós; potser* sper de, *amb titlla*.
1193. *Lectura dubtosa. Potser* Roc.
1194. *S'ha passat ratlla a les tres línies. Al marge esquerre,* ja és suma.
1195. *Jaquir: deixar.*
1196. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: CCCC XIIII ss., III ds.
1197. *Lectura difícil. Potser* torrons *o* terrons.

Ítem, per n'Anthoni Sartre e mi e en Guillem Carbó[1198] ... VII ss., VI ds.[1199]

39

1394, desembre, 28. Laluenga (Osca)

Encant. *Encant dels béns que tenia Berenguer Vicent al lloc de Sanui (la Llitera).*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Full de paper plegat en quatre parts, de 45 cm per 30,5 cm. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'una campana (núm. 9). Conservat entre els fulls de l'encant de Pere Bada.

Fuit inceptum inquantum honorabilis Berengarii Vincenti, in loco d'Açanuy, die dominica, XXVIII mensis de<c>enbris, anno a nativitate Domini M°CCC°XC°IIII°.

Primerament, XV bigues, a·n Tomàs de la Móra prevere, a raó de II sous, IIII diners ... XXXV ss.

Ítem, una archa pastera, a·n Pere Gavàs ... VIIII ss., VIII ds.

Ítem, Iª taulla plegadiça, a·n Jacme Monge ... XI ss., IIII ds.

Ítem, una caldera, a·n Pere Gavàs ... LX ss.

Ítem, una paella d'aram, a·n Pere Gavàs ... VII ss.

\+ Ítem, una taça d'aram, a·n Ramon Badela ... V ss., I dr.

Ítem, una albarda, <a·n> Bringuer Ros ... IIII ss.

Ítem, dues pasteres de masar ges, a·n Johan Sanç ... XIIII ds.

\+ Ítem, una unça[1200] de sogalys, <a·n> Johan Tosquella ... XV ds.

\+ Ítem, uns argadells,[1201] a·n Pere Sallat ... V ss.

Ítem, una faneca de mesurar forment, a·n Johan Bardina ... XI ss.

Ítem, II bótes mareses,[1202] a·n Jacme Guasch, \scuder\[1203] de mossèn l'artiaqua ... I flor.

1198. *Les quatre darreres paraules, afegides a la interlínia.*

1199. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: XXXI sous, VII diners. *A sota,* Summa major de totes les despeses: DCXLVII sous.

1200. *Lectura dubtosa. A continuació,* d'espart, *ratllat i corregit*.

1201. *Argadells: ormeig compost de quatre o sis cistells de vímens, que es posen meitat a cada banda d'una bèstia i serveixen per a traginar gerres d'aigua, aviram i altres coses. En un document de Montblanc dels segles* XIV *o* XV*: "Uns argadells de vímens" i en un inventari de l'any 1499: "Ítem, tres argadels de dur aygua".* DCVB.

1202. *Lectura dubtosa. Cal relacionar aquest mot amb el fet que contenien vi.*

1203. *Escrit al marge esquerre.*

Ítem, un banch enquaxat.

Ítem, Iª altra taulla plegadiça, a·n Bernat de Falç ... XIII ss., X ds.

+ Ítem, un furrellyat,[1204] a·n Pere Sallat ... III ss.//

Ffuit fermata apocha \ipsis manumissoribus/ per honorabilem Bernardum de Casaldòvol, in loco d'Açanuy, XXIIII mensis octobris, anno Domini, MºCCCºXCº tercio omnia illa que continetur in avantario.[1205]

Testes sunt: discretus Johannes de la Ullana, Berengarius de Porquet et Arnaldus de Castellyó.

Actum est in loco de lla Longa, XXVIIIIª decembris, anno a nativitate Domini MºCCCºXXXXIIIIª.

Testes sunt: Michael de Falcillyes et Johan, lo Scolano de la Longa, alias Castellylo.

Bernardus Porquet et Iohannes de la Villa, Arnaldus de Castellyó.//

40

1396, abril, 12. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns d'Arnau d'Orcau, capellà del comte a la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a les cambres major i menor, a la sala, a la cuina i al celler. Es mencionen d'una manera especial els censals que cobrava i els objectes d'argent i les monedes que posseïa.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Quadern de dotze pàgines (tres fulls dobles plegats) de 30,5 cm per 23 cm. Paper en bon estat. Escriptura cursiva gòtica, gran i acurada. Filigrana d'una muntanya de tres pics, amb una creu al damunt del central (núm. 8).

Anno Domini Mº CCCºXCª sexto.

Inventarium bonorum que quondam fuerunt honorabilis Arnaldi d'Orcau, cappellani comitis in sede Ilerdense.

Item, manifestarunt se invenisse in quodam folio papiri, pro memoria scripta, sequencia:

Ítem, fa madona Tàpies, de censal, lo dia de Santa Maria Magdalena, XXV sous jaquès, et, ut asseruit discretus Raymundus Ragola, tenet instrumenta dicti censualis discretus Guillelmus Carbó, notarius.

1204. *Forrellat*.
1205. *Per* inventario.

Ítem, ibidem in dicto folio erat in alio loco scriptum. Ítem, fa lo moliner cosí d'en Berenguer Guilabert, en la festa de Sent Miquel, trenta-tres sous,[1206] IIII diners; té les quartes en Pere Johan; és fermança e principal pagador en Berenguer Guilabert, prevere beneficiat en la seu.

Testes predicti evantari continuati XXV die aprilis, anni XX sexti supradicti, sunt: discreti Iacobus Ragol et Guillelmus Gomar, presbiteri beneficiati in sede.//

Anno a nativitate domini millesimo CCCº XCº sexto, die vero merquri, XIIª mensis aprilis.

Inventarium bonorum que quondam fuerunt honorabilis Arnaldi d'Orcau, cappellani comitis in sede Ilerdense, factum dicta die per venerabiles et discretos Michaelem d'Alcaniç, Guillelmum Carbó et Raymundum Rajola, presbiteros benefficiatos in dicta sede, manumissoresque dicti defuncti, ut sequitur:

<*Cambra major*>

Et primo, fuit inventum, in camera maiori ubi dictus deffunctus in vita sua cubababat,[1207] una colga de fust clavada.

Ítem, un banch davant la colga, gros, de pocha valor.

Ítem, IIes estraylenques oldanes, ab listes blanques e vermeylles, que stan damont la colga.

Ítem, IIIIe cortines oldanes, vermelles, ab senyall de liri, de pocha valor.

Ítem, un matalaff cubert de cànam groch, gros.

Ítem, \I/ travesser cubert de ffustani, squinçat, ab listes blanques e blaves.

Ítem, una vànova grossa, cuberta de nou.

Ítem, \I/ travesser vermeyll.

Ítem, un altre matalaff ab listes blanques e blaves, de pocha valor.

Ítem, un sach \de/ paylla, hon jaya lo fadrí, de pocha valor.

Ítem, una stayllenca squinçada, ab listes blanques e vermeylles, de pocha valor.

Ítem, VI coxinets oreyllés,[1208] enfre als ho bons.

Ítem, Iª taula levadiça, ab sos peus.

1206. *Abreujat,* sol.
1207. *Per* cubabat, *jeia.*
1208. *Oreller: coixí per a descansar-hi el cap. En un document del segle* XIV: *"Un oreller de ploma".* DCVB.

Ítem, Iª taula appellada mensa,[1209] ab sos peus clavats.

Ítem, miga stalyencha ab listes negres, grogues e vermeylles, de pocha valor.

Ítem, un pavesch[1210] a senyal de Comes, creu e arbre.//

Ítem, un candelobre de ferre.

Ítem, IIos creolls ab creolles de terra.

Ítem, una gàbia de sarga.

Ítem, I berlet[1211] de tenir tinta.

Ítem, I colltell de cuyna, ab sa bayna.

Ítem, XII anpoletes de vidre, en\tre/ giques[1212] e grans, ab un pigel e brochal.[1213]

Ítem, un birret burell, de pocha valor.

Ítem, un cantarell de oli.

Ítem, I tauler plegadíç, \ab ses taulles/, de pocha valor.

Ítem, IIos cofres vermeylls ab ses clavadures e claus, en la I dels quals són les robes que·s seguexen:

Primo, un mantó blau, botonat davant, per a cavalcar, de pocha valor.

Ítem, Iª garmaya morada, ab son capiró, sens tota for<r>adudra.

Ítem, Iª garmaya morada, de Melines, for<r>ada[1214] de vays, ab son capiró forat de burell.

Ítem, Iª altra garmaya de mescla scura, de verví,[1215] forada de vays, de pocha valor, ab son capiró sen<s> foradura.

Ítem, Iª altra garmaya de cadins blaus, forada de tafatà groch appellat girasoll.

FUNDACIÓ NOGUERA

1209. *Potser un cultisme o un castellanisme.*

1210. *Pavès, escut.*

1211. *Potser* barrilet.

1212. *Per* xiques.

1213. *Brocal: ampolla panxuda. En un document de l'any 1405: "Ítem, II ampoles, una gran e altre pocha e un brocal".* DCVB. Pigel*, ha d'ésser un pitxell (gerro amb broc per a servir aigua).*

1214. *Certament, cal llegir* forrada*, de la mateixa manera que en la línia precedent diu* forradura.

1215. *Potser* verni *(tela fina que s'usava principalment per a fer cotes i mantells. DCVB). Tanmateix, malgrat que la lectura de vegades pot portar a confusions (a causa de la semblança entre les lletres* n *i* u *o* v*), és més possible que es tracti de* verví *(de la ciutat flamenca de Wervik).* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 89.

Ítem, Iª altra garmaya de cadins roats,[1216] forada ab son tafatà vert, ab son capiró.

Ítem, IIes almuces \forrades/ de taffatà, de pocha valor.

Ítem, Iª altra almuça blava, de pocha valor.

Ítem, IIIes pareylls de mànegues oldanes, de pocha valor.

Ítem, VI sobrepeliços, enfre als e bons e prims e grosos.

Ítem, Iª tovayllolla ab flochs de seda morada.

Ítem, Iª altra tovayllola ab flochs de filera b<l>ancha.//

Ítem, Iª altra tovayllola blancha, de pocha valor.

Ítem, Iª foradura de caperó morat, de pocha valor.

Ítem, Iª camia e un<e>s brach<e>s,[1217] noves.

Ítem, unes altres brach<e>s, oldanes.

Ítem, unes tovaylles poques, ab listes blaves.[1218]

Ítem, en l'altre coffre són les coses que·s seguexen:

Primo, uns tovayllós ab \los/ cabs balus,[1219] de pocha valor.

Ítem, XI tovayllons, entre gichs e grans e als e bons.

Ítem, IIII camies e IIes bragues,[1220] enfre als e bones.

Ítem, unes tovaylles blanques de cotó.

Ítem, IIos cabs de tovaylles, squinçats.

Ítem, IIIIe tovaylles, \entre/ bones e als.

Ítem, VI tovaylons, enfre pochs e grans e als e bons.

Ítem, I tovayllo listat de blau.

Ítem, un pareyll de lençolls \ab/ randats, de tres telles.

Ítem, una almaxia[1221] de capa de chor.[1222]

Ítem, V lençolls; los III de lenç[1223] e I de stopa; enfre als e bons.

Ítem, IIos lençolaços squi<n>çats.

FUNDACIÓ NOGUERA

1216. *Potser rosats.*
1217. *Bragues.*
1218. *A sota,* Ítem.
1219. *Per* blaus.
1220. brach, *ratllat.*
1221. *Almeixia: túnica amb mànigues que hom duia damunt l'altra roba.* DCVB. *Vegeu també:* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 30. *En aquest document i en molts altres casos que trobem en aquests documents lleidatans, les almeixies eren dutes per cristians.*
1222. De chor, *afegit per una altra mà.*
1223. de lences, *corregit.*

Ítem, una tovaylleta oldana.

Ítem, un breviari gros, que comença en la segona carta, en sa ligenda ho història ho regla: *Dabilis et gloriosus*, e fenex en aquella matexa \pàgina/: *cumens non est*.

Ítem, altre breviari, que comença en la segona carta: *In tribulatione dilatasti michi*, e fenex, en aquella matexa carta: *et propter hoc in altum*; lo qual se diu que és d'en Ramon Castellar, que sta penyora per VIII fflorins.//

Ítem, Iª vànova prima, gran, \bella/, de cinch telles, ondada.

Ítem, una caxeta petita, de noguer; són\-hy/ les coses que·s seguexen:

Primo, IIes peces de lenç gros; en la una a IX alnes e miga, en la altra VII e miga.

Ítem, uns tovayllons de stopa, nous.

Ítem, IIos tovayllons oldans.

Ítem, un sobrepeliç de tella de Rems, bo.

Ítem, una candelera cuyrada, sens clavad<u>ra, de pocha valor.

Ítem, una banca petita.

Ítem, una altra candelera de pocha valor.

<*Cambra menor*>

Ítem, en Iª altra cambra menor, trobam les coses que·s seguexen:

Primerament, un lit de posts ab sos peus, en lo qual a V posts.

Ítem, Iª màrffega plena de paylla.

Ítem, un matal<a>ff cubert de ffustani, listat de blanc e de blau, ab son trave/sser d'aquela color matexa\.

Ítem, I banch de colga.

Ítem, una capa de cor, negra, ab foradura en lo cappell de pena negra.

Ítem, IIIes pareylls de callces, enfre als e bones.

Ítem, I pareyll de migas callces.//

Ítem, Iª flaçada blancha ab listes vermeylles.

Ítem, miga[1224] flaçada, ab listes morades e negres.

Ítem, IIes st<r>ayllenques ab listes blanques, vermeylles, morades e grogues, de pocha valor.

Ítem, un baragà[1225] squinçat, de pocha valor.

1224. *Al davant,* Iª altra flaçada, *ratllat*.

1225. *Barragà: tela de llana impermeable.* DCVB. *De fet, era una roba gruixuda que podia servir per a vestidures i que també podia tenir altres usos.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 93.

Ítem, un mantó negre, de pocha valor.

Ítem, una cota blava, oldana, de pocha valor.

Ítem, una altra cota blava, forada de conylls,[1226] de pocha valor.

Ítem, una çamara blava, fesa davant, forada de conylls, de pocha valor.

Ítem, una cotaça oldana, morada, de pocha valor.

Ítem, una cota blava, de Melines, ab pena blancha, ab son capiró.

Ítem, una cota blava, ab pena blancha, de pocha valor.

Ítem, II^os^ fasets blanchs, de pocha valor.

Ítem, una \jaqueta/[1227] blancha, de poca valor.

Ítem, II^os^ tirabragues e una camia.

Ítem, un pareyll de stivalls, de pocha valor.

Ítem, un carner negre, antich, en què \ha/ una XII de ligacabs, enfre als he bons.

Ítem, un biret oldà e una almuceta appellada[1228] feoll.

Ítem, II^os^ pintes de box.

Ítem, una spa[1229] guarnida de vermeyll.

Ítem, una maça de cavaler.

Ítem, una correga ab una bosa de cuyre.

Ítem, un foguer gran, de fer foch en cambra.

Ítem, una oleta de coure, ab los cantels trencats.//

Ítem, una privada de tera gran.

Ítem, IIes bacinetes de auletó[1230] trencades.

Ítem, un salaré[1231] veyll.

Ítem, una cadira quadrada.

Ítem, un cofre de pocha valor.

FUNDACIÓ NOGUERA

1226. *Les pells més usades eren les de vairs, que potser eren les més cares, i també les de marta, de conills o d'ovelles. A Berga, l'any 1383, trobem l'esment, per exemple, d'"unam cotam panni virmilei, de Londres, cum pena de conylls"*. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 357.

1227. gaqueta, *ratllat*.

1228. Da, *afegit posteriorment*. *Hom veu la relació que hi havia entre el* feoll *(segurament un façol) i l'almussa.*

1229. *Espasa.*

1230. *Per* leutó, *lleutó.*

1231. *Potser* saleret.

Argent[1232]

Ítem, IIes scudeles e IIes plates d'argent, ab marcadura de Barcelona.[1233]

Ítem, una copa plana ab peus als, ab \marcadura/ de Barcelona.

Ítem, IIIes taces daurades, marcades.

Ítem, IIes taces blanches, la una ab un Agnus Dei e la altra tota plana.

Ítem, VII cuylleres d'argent, ab son stoig.

Ítem, una scudela de terra.

En la sala

Primo, una tanaylla de tènyer[1234] aygua.

Ítem, un cànter poch, de terra.

Ítem, II cetres de \leutó/,[1235] trencades.

Ítem, un cantarell de veyre,[1236] olier.

Ítem, una destraleta petita.//

Ítem, IIIes cantelletes de mell.

Ítem, II^os^ arquibanchs de pocha valor.

Ítem, I banch.

Ítem, una bancha.

En la cuyna

Primerament, una ola de coure, migancera.

Ítem, un calfador d'aram.

Ítem, una paella ab sa giradora.

Ítem, IIes graylles de ferre.

Ítem, una taça.

Ítem, II asts de ferre, I gran e un petit.

Ítem, un morter de coure, ab sa mà.

Ítem, una loça e una bromadora de ferre.

Ítem, un morter de pedra, poch, e tres boys de fust.

Ítem, unes leves de ferre.

1232. *Afegit posteriorment*.
1233. *S'ha passat ratlla a la línia.*
1234. *Potser tenyir, encara que faci estrany. És més probable que el significat fos* tenir.
1235. aram, *ratllat.*
1236. *Occitanisme, vidre.*

Ítem, VIII scudelles de fusts.

Ítem, III greales de fust.

Ítem, III tayladós grans e tres migancés.

Ítem, IIII scudeles de terra.

Ítem, II^os^ cuyllés e un tornell de fust.

Ítem, una conca migancera, d'aram.

Ítem, un cetryll.

Ítem, un banchaç ab III peus e una pasteraça de lavar scudeles.

Ítem, un rayll.//

Ítem, un astet de coure figues.

Ítem, una tanayla de terra, de tenir aygua.

Ítem, VI olles de terra, enfre als e bones.

En lo celler

Ítem, un cubet, de tenguda de XX sumades, poch més ho menys.

Ítem, un vexel ple de vi, de tenguda CL migeres, poch més ho menys.

Ítem, II^os^ vex<e>llets petits, de tenguda de quiscú L migeres, poch més ho menys.

Ítem, una tanayla plena de vin blanch, de tenguda de X migeres, poch més ho menys.

Ítem, un altre vexell veyll, ab dos cercles.

Ítem, una tina, de tenguda de III sumades, poch més ho menys.

Ítem, una portadora.

Ítem, XI cartons de venemar.

Ítem, una destrall.

Moneda

Primerament, diners atrobats en moneda d'or ... XL fflorins d'or.

Ítem, en diners menuts jaquesos[1237] ... CCC VIII ss., VI ds. jaqs.

Ítem, en diners menuts barchinonesos, feyts ... C ss. barchs. feyts

Testes sunt: Petrus d'Alòs, boser, et Petrus Salat, scriptor.

A·n Salvador Menargues, sonador ... XXXV ss.[1238]

Ítem, Antoni Artigues, per fer la fosa ... XV ss.

1237. *Abreujat,* jaqs.

1238. *Al marge dret,* Firmarunt apochas. *Certament, aquests trenta-cinc sous serviren per a tocar les campanes, segurament de la seu, pel difunt.*

Testes sunt: honorabiles Iohannes Ortigues, canonicus, et Petrus Salat.//[1239]

41

1396, abril, 26-27. Lleida

Encant. *Encant dels béns d'Arnau d'Orcau, capellà del comte a la seu de Lleida. Actua com a corredor Llorenç de Noguers i Pere Malet i Joan Montagut fan de macips de l'encant.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 18. Plec de dotze pàgines (tres fulls dobles plegats) de 30,5 cm per 22,5 cm. Paper amb algunes taques. Escriptura cursiva gòtica, força acurada en general. Filigrana d'un arc tensat i una sageta a punt de disparar (núm. 6).

Inquantum bonorum Arnardi d'Orcau. MCCCLXXXXVI.

Die XXVI[a], mensis aprilis, anno Domini MCCCXC sexto, discreti Miquel d'Alcaniç, rector ecclesie parrochialis Sancti Andree, Guillelmus Carbó et Raymundus Ragola, presbiteri beneficiati in sede Illerdense, manumissores ultime voluntatis discreti Arnaldi d'Orchau, quondam capellani comitis in dicta sede, inceperunt facere encantum de bonis mobilibus predicti defuncti. Subastator fuit Laurencius de Noguers et mancipii dicti encantus fuerint Petrus Malet et \Ihoannes Montagut/. Predicta bona fuerunt vendita voce predicti preconis ut sequitur:

+ Primo, I pexel de vidre a mossèn en Johan Ortigues, canonge de la seu de Leyda ... IX drs.

+ Ítem, dues oles, dues selones, I ambudet de terra, pexelaces e cantarels meleres,[1240] entre totes XV peces, a·n Johan Vicent, beneficiat de la seu ... XIIII drs.

+ Ítem, I brocal de vidre, I cantarel de vidre e XIIII ampoletes, enfre poques e cominals, a·n Johan Mercer, beneficiat de la seu ... XXI drs.

+ Ítem, un morteret ab sa mà de coure, a·n Paschual Colomina, mercader, preu V sous, VI diners jaquesos .... XII ss., IX drs.

+ Ítem, un traverser cubert de tela vermeylla, al dit en Paschual Colomina ... VII ss., VI drs.

Ítem, dos stivals e dos borzogins, un pareyl de çabates, I coxinet de crosa, un botaç, a·n Pere Malet, macip del encant ... II ss., III drs.

1239. *En les dues pàgines següents es resumeixen set documents que resten inclosos en l'inventari, sobre pagaments de vendes o de censals.*

1240. *Meler: que conté mel.*

Ítem, un cofraç veyl, sens clavadura, a·n Pere Malet, macip del encant ... XVIII drs.

+ Ítem, una graylla, a·n Thomàs Valès, beneficiat de la seu ... III ss.

Ítem, dues candaleres de pocha valor, una poqueta, altra cominal, gran, veylles e sens clavadures, a·n Pere Malet, macip del encant ... II ss.

+ Ítem, un morter de fust, dos boxs, dos taylladós migancés e V pochs, V scudeles de fust, I cuyller de fust, un tornell, VI grealets, una scudela de terra, a·n Domingo Pardo ... II ss.

Ítem, tres taylladós grans a·n Loys Rosel, batxeler en decrets ... III sous, IX drs.//

Ítem, tres speronaços, Iª loçaça,[1241] una sbromadoraça, un candalobraç, dues falçaces, dues esquellaces, I troç de ban<y>a de cervo,[1242] a·n Pere Malet, macip del encant ... XVI drs.

+ Ítem, una gàbia, a·n Guillem Gonar, beneficiat en la seu ... IX drs.

Ítem, una taça d'aram castada,[1243] a·n Loys Rosel, batxeller en decrets ... III ss.

+ Ítem, una bacina d'aram trencada, a·n Antoni Gombau, beneficiat de la seu ... XIII ss., VI drs.

Ítem, dues cetres de lautó, veylles, e un capellaç de ferre,[1244] a·n Pere Malet, macip del encant ... II ss., VII drs.

+ Ítem, una cadira de seure, a mossèn Johan Ortigues, canonge de la seu de Leyda ... VI ss.

+ Ítem, dues bacines poques, trenquades, la Iª d'aram, l'altra de lautó, a·n Pere de Viacamp, convers ... III ss.

+ Ítem, un arquibanquet ab sa clau, a na Maria d'Alcolega, de Ribera de Cinqua ... XII ss., IX drs.

Ítem, I traverseraç, a·n Jacme Salines, prevere beneficiat de la seu ... II sous, VI drs.

1241. *Hem normalitzat l'ús de les* c *i les* ç *(*speronacos, loçaca*, etc.). Tots aquests objectes són descrits d'una manera despectiva, possiblement per tal de rebaixar-ne el preu, atès que se'ls quedava el mateix macip de l'encant.*

1242. *Joan Coromines afirma que* cérvol *només és una variant de* cervo. DECLC*, II, 687.*

1243. *Castat: encastat a la paret.* DCVB. *Tanmateix, en aquest cas cal pensar que més aviat és "gastat", fet malbé.*

1244. *Capell de ferro: casc d'ales amples i caigudes, rodó o no, que protegia el crani i deixava descobert el rostre del guerrer.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 275.

Ítem, altre traverser de fustani, listat, squinçat, a·n Miquel de Noya, convers ... VI ss.

+ Ítem, un strayl oldà, listat de diverses colors, ab una cuberta obrada de seda[1245] squinçada, a·n Pere de Viacamp, convers ... IIII ss.

Ítem, sis strayls oldans, de diverses colós, a·n Miquel de Noya, convers ... XXII ss., VI drs.

– Ítem, una çamara blava, folrada de pels de conylls, a na Maria d'Alcolega, de Ribera de Cinqua, preu XIIII sous jaqueses ... XXVII ss.

+ Ítem, una vànova, a·n Johan Vicent, beneficiat de la seu de Leyda ... LII ss., VI drs.

– Ítem, IIIIe peces de cortines vermeylles, a·n Guillem de Monsó, convers, preu X sous jaqueses ... XXXIX ss.

Ítem, dos bancaraçs,[1246] a·n Johan de Montagut, macip del encant ... XIII drs.//

+ Ítem, un matalaf ab cuberta groga, a·n Simon Peculul, beneficiat de la seu ... XXII ss., VI drs.

Ítem, una tenaylla ayguadera, a·n Miquel de Noya, convers ... VII ss., VIII drs.

Ítem, banch lonch, a·n Pere Malet ... X drs.

+ Ítem, una colga ab peus, clavada ab IX po<s>ts, a·n Romeu de Vilasahyna, beneficiat de la seu ... XVIII ss., IX drs.

+ Ítem, un foguer de ferre, a·n \Lorenç/[1247] Copons, notari ... XXX ss.

Ítem, un matalaf oldà, listat de diverses listes, a·n Jacme Salines, beneficiat de la seu ... VII ss., VI drs.

Ítem, una taula de una post de noguer, ab dos peus, a·n Pere Malet ... VII ss., VIII drs.

Ítem, un capçalaç de paylla, ple, a·n Pere Malet ... XIII drs.

+ Ítem, una banqueta, a·n Borthomeu Spaynol, beneficiat de la seu ... IIII drs., m^a^

+ Ítem, una ola de coure, a·n Johan Vicent, beneficiat de la seu ... XXI ss.

+ Ítem, unes leves de ferre, a·n Pere Malet ... VI drs.

FUNDACIÓ NOGUERA

1245. *Aquest document permet saber que de vegades les cobertes dels estralls eren de seda.*

1246. *Devien ésser uns bancalassos, uns bancals (cobertors de roba) envellits.*

1247. Francesch, *ratllat*.

– Ítem, una cota blava de cadins, folrada de conylls, dos tirabragués,[1248] I coxinet de capçal, tres pareyls de calces blanques e un pareyl de burel, una jaqueta blancha, dos fasets blanchs, la I de cadins, a·n Johan de Peralta, convers, albardaner, preu II sous jaqueses ... XXX ss.

+ Ítem, un Evangeli del Divendres Sant, notat en un trocet de pergamí, a·n Jacme Ragol ... IIII drs., malla

Item, die XXVII mensis predicti aprilis, predicti manumissores continuarunt encantum predictum, cum predicto Laurencio de Nogués, subastatore, per modum qui sequitur:

Ítem, IIIIe coxinets de capçal, la I cubert de fustani, els tres blanchs de lenç, a·n Pere d'Alfageri, beneficiat de la seu ... V ss., IX drs.

Ítem, I^a^ bireta[1249] de burel, a·n Bernat Bach, beneficiat de la seu ... IX drs.

+ Ítem, uns tovayllós de stopa, nous, a·n Ramon Masó, beneficiat de la seu ... IIII ss., VI drs.

Ítem, unes tovaylletes ab uns tovayllonets, a·n Jacme Ragol, beneficiat de la seu ... II ss., I dr.

+ Ítem, dues tovaylloles blanques, la una poqueta, al prior de la Casa Antiga[1250] ... II ss., II drs.//

+ Ítem, unes tovaylles spletades, foradades, listades de blau als cap<s>, a·n Johan de Montagut, macip del encant ... IIII ss.

Ítem, una ola de coure poca, redona, scantelada, a·n Johan Lop, beneficiat de la seu ... X ss., VII drs.

+ Ítem, unes tovaylles oldanes, totes blanques, a·n Pere Calbó, rector de Sent Martí e beneficiat en la seu ... IIII ss.

+ Ítem, dos tovaylons e unes tovaylletes, squi<n>çats, a mossèn en Johan Ortigues ... XII drs.

+ Ítem, uns tovayllons <a>cabats de blaus, de dona, a·n Domingo Pardo ... XXI drs.

Ítem, dos tovayllós de stopa, ab listes blaves als caps, a·n Johan Amat, beneficiat de la seu ... II ss., IIII drs.

1248. *Tirabraguer: corretja tibant que sosté la lligadura del braguer d'un trencat o herniat. En uns documents dels anys 1398 i 1427: "un tirabraguer venut a·n Maçana, són VI diners" i "dos tirabragués venuts per X diners".* DCVB.

1249. *Birreta: segurament amb un significat semblant al de birret (barret de doctor o de prelat) i no només capell de cardenal.* DCVB.

1250. *Comanda hospitalera de la Casa Antiga de Lleida.*

Ítem, dos tovayllonets listats de blau, a·n Juaynes ... XX drs.

+ Ítem, un<s> tovayllons tots listats de blau, a·n Domingo Pardo ... XVIII drs.

Ítem, uns tovayllons de lenç, <a>cabats de blau, a·n Pere Royg, beneficiat en la seu, major de dies ... III ss.

Ítem, una camisa[1251] ab unes bragues, a·n Lorenç Noguer, lo Corredor ... IIII ss., VI drs.

Ítem, una spasa guarnida de vermeyl.[1252]

Ítem, un pareyl de lançols.[1253]

Ítem, un pareyl de querols ab una querola[1254] de terra, a·n Jacme Ragol, beneficiat de la seu ... XV drs.

Ítem, un biret a·n Bernat Bach, beneficiat de la seu ... IX drs.

Ítem, I coltel de cuyna; unes tovaylles de cotó primes; una almexia de capa de cor; Iª tovayllola bla<n>cha, xicha; Iª camisa e bragues; una tovaylleta pocha, listada als caps de blau; dos tovayllons listats; dos caparons, la I blau \de cadins/, l'altre morat; Iª maça ab cap de ferre; un tornel[1255] ab XII capells ab dos pintes; Iª corega ab una bossa de cuyre; dues almuces negres e Iª blava; dos cerboxs vermeyls; Iª fexa[1256] blava; IX lançols, dos randats e set oldans; tres tovayllonets; unes tovaylles blanques; un gran tovaylló de lenç ab listes blaves als caps; Iª tovaylleta oldana; IIIIe camises oldanes; unes bragues, a·n Miquel de Noya, convers, ab I salteri ... XCVII ss., VI drs.//

Ítem, una camisa e bragues, de lenç, nova, a·n Bernat Bach, beneficiat de la seu ... VIII ss., V drs.

Ítem, unes tovaylles <a>cabades de blau, a·n Fra<n>cesch Colom, beneficiat de la seu ... VII ss., VI drs.

+ Ítem, unes bragues, a·n Ramon Masó, beneficiat de la seu ... XIII drs.

Ítem, Iª cota morada, folrada de negre, a·n Miquel de Noya, convers ... X ss., VI drs.

FUNDACIÓ NOGUERA

1251. almexia, *ratllat*.

1252. *En blanc*.

1253. *S'ha passat ratlla a la línia*.

1254. *Carola: platet del llum de cuina de quatre becs, en el qual hi ha el ble i l'oli (mot encara usat a Cubells, la Noguera). Potser cal relacionar-lo amb creola o cresola.* DCVB. *Així doncs, els querols, esmentats poc abans, serien uns cresols.*

1255. *Lectura dubtosa.*

1256. *Feixa: faixa, cinyell de roba.* DCVB.

Ítem, un mantó negre, pèl-ras, a·n Miquel de Noya, convers ... IIII ss., VI drs.

Ítem, una cota blava, folrada d'a<y>nines blanques.[1257]

– Ítem, una gramaya de cadins blaus, de Perpiynà, a·n Antoni Gombau, folrada de tafatà groch, preu XXI sous ... IIII florins

Ítem, una cota blava scura, espletada, a·n Lorenç de Noguers, corredor ... VI ss.

+ Ítem, un mantó blau, a·n Jacme Vidal, prevere ... XXX ss., IX drs.

Ítem, una gramaya morada, a·n Jacme Salines, beneficiat ... XXXIII ss., VIII drs.

Ítem, una cota de Melines, blava, folrada, \ab son caparó/ de aynines, a·n Pere Malet ... XXXVII ss., VI drs.

+ Ítem, una almuça folrada de tafatà vert, a·n Ramon Masó ... XII ss.

+ Ítem, un sobrepeliç a·n Ramon Masó ... XXX ss.

+ Ítem, una tovayllola obrada \ab flocadura/ de seda, ab àguiles, a·n Dalmau de Cervera, prior de la Casa Antiga ... IX ss.

+ Ítem, altra tovayllola tota blancha, al dit Dalmau de Cervera ... VI ss.

+ Ítem, una almuça blava, ab dos pareyls de mànegues, unes de cadins blaus e altres morades, a·n Tomàs Valès, beneficiat de la seu ... III ss., IIII drs.

+ Ítem, una almuça a·n Domingo de Geüsa, folrada de tafatà morat, squinçat ... VI ss.

Ítem, sobrepeliç a·n Dalmau de Cervera, prior de la Casa Antiga ... XXII ss.

Ítem, un sobrepeliç, a·n Pere Sarra, prevere ... X ss., II drs.

+ Ítem, una gramaya morada de Melines, folrada de vays, ab son caparó folrat de burel, a·n Pere Calbó, rector de Sent Martí e beneficiat de la seu ... VI florins

Ítem, una gramaya de verví, mescla de pebret, ab son caparó, a·n Ramon Aleró, beneficiat de la seu ... III ll.//

Ítem, un sobrepeliç a·n Guillem Guilabert, beneficiat de la seu ... XLV ss., IX drs.

1257. *S'ha passat ratlla a la línia.*

42

1396, juny, 24-27. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a casa seva, a la sala, a la cambra on dormia el prevere, a la cuina, en una cambra situada al costat de la cuina, al porxo del terrat, a l'entrada, en una cambreta situada damunt del celler, a la botigueta que era sota l'escala, al celler i al corral o estable. S'esmenten també, a part, els diners, els objectes d'argent, els llibres de comptabilitat i alguns altres documents. Hi ha, així mateix, l'esment dels béns seents d'aquest prevere i d'algunes entrades, obtingudes amb vendes o amb el cobrament de deutes. D'una manera especial es mencionen els objectes venuts a Dalmau de Cervera, prevere, que era el comprador de la casa del difunt Domingo de Puiaçol.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Quadern de setze pàgines (quatre fulls dobles plegats) de 32 cm per 20,5 cm. Paper de poca qualitat. Escriptura cursiva gòtica. Amb taques a tota la banda esquerra; amb algun forat. Filigrana de dos cercles separats i partits per una línia (núm. 13).

Inventarium bonorum [et rerum] que fuerunt Dominici de Puyaçolo, presbiteri beneficiati sede Ilerdense.//

Ihesus. Anno Domini MºCCCºXCª sexto.

Inventarium sive reportorium bonorum que fuerunt discreti Dominici de Puyaçolo, presbiteri beneficiati in sede Ilerdense, \inceptum die sabbati, XXIIIIª,/ mensis iunii, anno prescripto, per honorabiles et discretos Bernardum Dalmacii, procuratorem et reffectorem pauperum elemosine claustri Ilerdensis sedis, et Guillelmum Colldabram, presbiterum procuratorem aniversariorum eiusdem sedis ad id specialiter deputatum, vivente etiam dicto Dominico de Puyaçolo, huiusmodi inventarium fuit inceptum de voluntate ipsius, et etiam, de voluntate reverendi in Christo prioris et dicti domini Gerardi,[1258] Dei gratia episcopi Ilerdensis, de cuius voluntate constitit dictis procuratoribus per discretum Antonium Sartre, qui accessit ad hospicium dicti infermi et dixit vidi, in presencia mei notario huismodi quod dicebat dictus dominus episcopus, quod inventariarent bona dicti infermi, potissime aliquos libros compotorum de aliquibus iuribus dicti domini episcopi, que ipse Dominicus rece[perat] et rexerat in vita sua et etiam si forte

1258. *Abreujat,* Gdi. *Guerau de Requesens fou bisbe de Lleida des de l'any 1387 fins al 1399.*

erant alique peccunie quantitatis et quod nullus extraneus aut mala persona posse ponere manum. Et sic inceperunt inve<n>tariari ut sequitur:

Primerament, foren trobades en I arquibanch, que era en la cambra del dit malalt, la clau del qual los liurà Stevenet, nebot del dit Domingo, XI plechs de cartes, entre grans e poques.

Ítem, I altre plech de àpoques. Ítem, scriptures de paper.

Ítem, albarans, ligats en diverses plechs.

Diners

Primo, en I sach de li, diners menuts, hon pot aver X lliures, poch més ho menys. Foren atrobades en lo dit sach ... VIII lls., XV ss.[1259]

Ítem, en I percint, diners menuts, hon pot aver, segons que deya lo dit Estevenet, CCCXXX sous, poch més ho menys. Foren-hy atrobats CCCXV sous.

Ítem, en I altre sach de li, hon ha pugeses[1260] ... X ss. e IIII pugs.

Ítem, I pareyll de taces d'argent, la Iª és esmaltada.

Ítem, III cuylleres d'argent.//

Ítem, IIIes libres, I dien que són dels comptes de la administració que tenia del senyor bisbe.

Ítem, altre libre, que dien que és dels comptes d'en Jachme Salàs.

Ítem, I altre libre de comptes.

Ítem, IIIIe libres de comptes e altres scriptures.

Ítem, I sach de li, plen de cartes que dien que són de la cappella de Sent Gili.

Ítem, foren atrobades cartes en Iª altra caxa e foren totes ligades en I plech e meses en I sach gran ab les altres.

Ítem, trobàrem, en I altre arquibanch, I sach de li, en què avia diners menuts. E és albaranat[1261] sub hac forma:

En aquest sach ha MCCCXLII sous, dels quals donaren al dit Estevenet, per fer la messió de casa e per ço que mester hagués lo dit malalt, XLII sous, perquè resten en lo dit sach, segons lo dit albarà ... MCCC ss.

1259. *Posteriorment, amb una escriptura una mica diferent, s'afegí la quantitat precisa. El mateix s'esdevingué en les anotacions immediatament següents.*

1260. *Abreujat,* pugs.

1261. *Albaranar: classificar amb albarans. En unes ordinacions de l'hospital de Santa Creu de Barcelona, de l'any 1417, trobem: "Que les robes del I defunt no sien mesclades ab aquelles del altre, ans siguen ligades e albaranades separadament les unes de les altres".* DCVB.

Omnia ista supradicta tam carte quam denarii fuerunt missa per dictos superius nominatos in uno saco magno et sigellata cum sigello dicti Guillelmi Colldabram, et dictum sacum comendatum venerabile Raimundo Pellicerii, procuratore et distributori aniversariorum. Testes fuerunt: discreti Iacobi[1262] Salines et Petrus de Leminyana, beneficiati in sede. Postea vero, die dominica, XXVª dictorum mensis et anni, dicti Bernardus Dalmacii et Raimundus Pelicerii dixerunt mihi notario huiusmodi quod dictum sacum sigellatum posuerant et miserant in sacris/tia [...], depositi in caxa elemosine ibidem existenti. Testes: venerabiles magister Simon Bolòs et Petrus Mais,[1263] benefficiati in sede\.

<En la sala>

Die vero martis, XXVII mensis iunii, anno predicto, continuantes dictum inventarium invenerunt ut sequitur:

Primo, en la sala, Iª taula de noguer ab sos peus.

Ítem, IIII banchs.

Ítem, VI cantes \de terra/, de tenir aygua.

Ítem, IIII pexells de terra, de tenir vin e aygua.

Ítem, I torn de filar lana ab sa aguylla.

Ítem, I panistret de tenir pa.

Ítem, I arquibanch, en què ha V madexes de fil de stopa.

Ítem, III creols.

Ítem, I candelobre ficat en la paret.

Ítem, I cappell de ferre antich.

Ítem, Iª bacina.//

En la cambra aprés la sala, hon ell jaya

Primerament, I colga de fu[s]t.

Ítem, Iª màrfega plena de paylla.

Ítem, I exaló de poca valor.

Ítem, I matalaff blanch ab listes blaves.

Ítem, I traversser ab listes blaves.

Ítem, Iª vànova prima.

1262. *Per* Iacobus.
1263. *Lectura dubtosa.*

Ítem, Iª flaçada oldana, ab listes vermeylles, la qual dien que és de don[1264] Esteve de Puyaçola.

Ítem, Iª altra flaçada de pocha valor, ab listes blaves e vermeylles.

Ítem, I banch que està davant la colga.

Ítem, Iª pell de ovella, hon tenia los peus.

Ítem, I foguer de fust.

Ítem, Iª escaleta de puyar al terrat, de pocha valor.

Ítem, I servidor[1265] de tenir creol.

Ítem, IIes ballestes ab II crochs e ab I carquayx, ab vires e matraços.

Ítem, I mandret[1266] de launa de ferre.

Ítem, III lances e tres darts, la Iª de les quals és de son ffrare, Bernat Puyaçolo.

Ítem, I broquer de pocha valor.

Ítem, Iª destral.

Ítem, I canelobre de paret.

Ítem, IIIes espases e I colltell de cinta e Iª altra espasa trencada.

Ítem, I bacinet.

Ítem, II mig paveschs.

Ítem, Iª serra.

Ítem, I pareyll e mig de sperons.

Ítem, I carner de pocha valor.//

Ítem, I taulell de jugar a taules e escachs.

Ítem, Iª brida.

Ítem, II baralets de tenir tinta.

Ítem, I orinal ab son stoyg.

Ítem, Iª lanterna de ferre.

Ítem, Iª cota de burell.

Ítem, I gonell blau, de poqua valor.

Ítem, II pareylls de calces, de pocha valor.

Ítem, Iª garmaylla morada, de pocha valor.

FUNDACIÓ NOGUERA

1264. *Lectura dubtosa.*

1265. *Potser en aquest cas era una mena de pagès (braç que servia per a penjar-hi un llum). No sembla pas que fos un orinal.*

1266. *Mandret: guantellet o manyopla de la mà dreta*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa*..., p. 323.

Ítem, I fasset de burell, de pocha valor.

Ítem, Iª capa negra de cor.

Ítem, I sobrepelliç prim e I altre gros.

Ítem, Iª garmaylla blava, ab pena blancha.

Ítem, Iª cota morada, ab mànagues d'altra color e ab pena blancha.

Ítem, Iª jaqueta blava, de pocha valor.

Ítem, Iª pena negra que ha ja servit.

Ítem, Iª \çamarra/,[1267] ab pena de conills.

Ítem, Iª capa de dona, vermeyla, ab listes grogues e blanques.

Ítem, Iª garmayla morada, ab taffatà esquinçat.

Ítem, Iª almuça blava.

Ítem, V peylls de mànegues, de[1268] pocha valor.

Ítem, I caperonet de pocha valor e alguns troços de drap de pocha valor.

Ítem, I caperó blau e altre tenat.

Ítem, I quadrat de pells de lit.

Ítem, Iª garmaylla blava, ab caperó blau.

Ítem, I troç de flaçada, ab listes blaves e blanques e vertes.

Ítem, I almuça blava e I çarboix,[1269] de pocha valor.

Ítem, Iª cota de mescla oldana, ab pena blancha.//

Ítem, IIII flaçad<e>s bones, de lana d'Aragó.

Ítem, exaló ab listes g[rogues] e vermeyles.

Ítem, unes espatlleres.

Ítem, I trav<e>sser nou, ab listes blaves e blanques.

Ítem, I matalaff blanch, ab listes blaves.

Ítem, II traverssers oldans, ab listes blaves e blanques.

Ítem, II coxinets, la I blanch, l'altre obrad de seda.

Ítem, Iª garmayla de burell, ab pena blancha oldana.

Ítem, I seti veyll.

Ítem, I fasset[1270] de burrell, ubert, botonat davant.

1267. cota tenada, *ratllat*.

1268. entre al<s e bones>, *ratllat*.

1269. *Serboix: barret de forma triangular.* DCVB.

1270. *Fasset: segurament una mena de gonella o peça de roba interior amb què les dones s'abrigaven el cos. També podia ésser un gipó encotonat que es portava sota l'armadura.* DCVB.

Ítem, I foholets[1271] sive barrets.

Ítem, IIIes candelobres, II de ferre e I de fust.

Ítem, I taulelt[1272] de scriure.

Ítem, I^a^ correja de cuyre ab sa bossa blancha, en la qual havia XVII diners.

Ítem, I^a^ cadira redona.

Ítem, I^a^ taula [...][1273] de mensa, ab sos peus clavats en ella.

Ítem, I taulell gran.

Ítem, I libre de cant.

Ítem, I libret de dir obsequi.

Ítem, I^a^ tauleta petita.

Ítem, I^a^ candelereta petita.

Ítem, I^a^ ban[cha] de seure.

Ítem, I cartró[1274] ab moltes scriptures de paper.

Ítem, I arquibanch gran, en què són les coses següents:

Primerament, tres peces de stopa.

Ítem, II peces de boq<ue>ran per a matalaff.

Ítem, I p<ar>eyll de lençols, de lenç de tres teles. //

Ítem, I oreyller obrat de seda.

Ítem, I trocet de fustayni.

Ítem, I^a^ cuberta oldana, de coxí.

Ítem, unes tovaylles oldanes.

Ítem, I pareyll de lençols de estopa.

Ítem, I altre lençol oldà, de stopa.

Ítem, I^a^ caxa plana en la qual són les robes següents:

Primerament, IIII tovayllons de stopa.

Ítem, I pareyll de lençols de stopa, de dues teles.

Ítem, altre pareyll de lençols de lenç, de dues teles.

Ítem, I altre pareyll de lençols de stopa, oldans, de tres teles.

Ítem, algunes cartes de pergamí e bulles, de pocha valor.

1271. *Deu ésser un façol [petit], potser una mena de mocador que hom es posava al voltant del coll i sobre el cap.* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 67. *En aquest conjunt de documents de Lleida, molt sovint el trobem escrit* feol.

1272. *Per* taulell.

1273. *Lectura dubtosa. Potser* cimera.

1274. *Lectura difícil. Cal pensar que un cartró era una mena de cove o paner.*

Ítem, I sobrepelliç oldan, de lenç.

Ítem, I arquibanquet, en què són les coses següens:

Primerament, I calze d'argent, lo qual se diu que ell avia comprat per a la cappella de Sent Gili.

Ítem, I dobleret de li,[1275] en què havia qualsque V sous e mig fflorí [...].

Ítem, I troç de drap de lenç.

Ítem, altre troç de stopa.

Ítem, IIes tovaylloles listades e I^a^ blancha.

Ítem, I exugamans de stopa.

Ítem, II camises e dues bragues e I cappell.

Ítem, I troç de brandó.//

Ítem, en arqua que està prop lo lit, eren les coses següents:

Primerament, XVI peces de lenç, enfre xiques e grans.

Ítem, XIII peces de stopa, entre xiques e grans.

Ítem, II plechs de tovayllons listats, nous, de stopa.

Ítem, I pareyl e[1276] mig de tovaylles de lenç, ab listes noves.

Ítem, uns barbés.

Ítem, [II] pareylls de lençols de lenç, de dues teles e miga.

Ítem, I^a^ candelera pocha, launada de ferre.

Ítem, I^a^ caxeta de taverna.

Ítem, II rateres.

Ítem, I pareyll d'estivals.

Ítem, I cabaç, en què ha molta fferramenta, ço és martells, tenaylles, macelles.

Ítem, I^a^ panistra ab molts papers.

En la coyna

Primerament, I^a^ olleta de coure.

Ítem, XII scudelles de fust.

Ítem, [II] r[a]ylls.

Ítem, III boxes.

FUNDACIÓ NOGUERA

1275. *Dobleret: alforges o bossa petita. En un document de Montblanc de l'any 1417 també trobem: "Un dobleret de li"; en sengles documents de Santa Coloma de Queralt, dels anys 1457 i 1458: "Un dobleret squinçat ab sal" i "Un dobleret listat ab stopa"*. DCVB.

1276. *Al davant,* de tovayles, *ratllat*.

Ítem, I morter de pedra.

Ítem, XII tayladós entre grans e xichs.

Ítem, Iª graylla.

Ítem, I morter de terra.

Ítem, [...] asts de fferre.

Ítem, II coyllés.

Ítem, III loces e Iª bromadora.

Ítem, IIII scudelles de terra.

Ítem, I tornell de ferre.

Ítem, V scudelletes petites, a manera de grealons.

Ítem, II cobertores de ferre.

Ítem, II fferres, uns bons e altres de poqua val[or].

Ítem, III mortés de fust.

Ítem, tres olles de terra, entre als e bones.

Ítem, Iª baci<n>a de ffust.

Ítem, Iª tauleta e I banquet.//

Ítem, en la cambra aprés la coyna, en què ere ço que·s segueix:

Primerament, Iª colga de fust.

Ítem, Iª pastera gran de pastar e altra xicha.

Ítem, III sedaços entre als e bons.

Ítem, III cabaços, II grans e I xich.

Ítem, II pelleys.[1277]

Ítem, II tanaylles olieres, en la Iª de les quals ha I poch d'oli, Iª arrova, /poch més ho menys\.

Ítem, I drap de pasta.

Ítem, arquibanch.

Ítem, Iª tauleta de pocha valor.

Ítem, unes balances de paylla.

Ítem, en lo perxe del terrat són les coses següens:

Primerament, II guangues[1278] oldanes e I troç de guanga.

1277. *Lectura dubtosa. Potser* pelle<n>ys. *Pellenya: porgador ordinari pel qual els terrissers passen la terra del bassó abans de tirar-la al colador.* DCVB.

1278. *Guaenga*.

Ítem, I drap encerat,[1279] de pocha valor.

Ítem, III banchs e Iª banqueta petita.

Ítem, III cartrons e Iª pollera de pocha valor.

Ítem, Iª post de pi.

Ítem, II somades d'espart.

Ítem, I matalaffaç, de pocha valor.

Ítem, II traversseraços, de pocha valor.

Ítem, Iª scaleta de puyar al terrat.

Testes sunt Iacobus Vitalis, presbiter, Stephanus de Puyaçolo, Bernardus Puyaçolo et Petrus de Puyaçolo.//

Baix, en la entrada del alberch del dit defunct

Primerament, Iª arqua en què ha farina de forment, entrò Iª faneca, poch més ho menys.

Ítem, Iª saca de farina de forment, mig caffiç, poch més ho menys.

Ítem, I saca de forment, mig cafiç, poch més ho menys.

Ítem, II cabaços. Ítem, Iª paylliça de tenir blat.

Ítem, Iª bancha de fer bugada.

Ítem, II banchs. Ítem, Iª canal de fust per a regar.[1280]

Ítem, Iª cistella de venemar.

Ítem, Iª tanayla de tenir aygua.

En la cambreta damont lo celler

Primerament, I lit de posts ab sa màrffega e I traversser he I troç de pell. Ítem, I troç de lençol.

Ítem, I altre lit de posts, ço és de tres posts amples.

Ítem, Iª altra post que està baix, en la entrada, que par que ere[1281] d'aquelles del dit lit.

Ítem, II banchs. Ítem, Iª arqua.

Ítem, Iª brida de rocí. Ítem, I porgador.

Ítem, IIes palas de ventar blat.

1279. *Encerat: potser era una tela o paper resistent que es posa a les finestres, en compte de vidres, per deixar passar la claror i evitar el pas de l'aire.* DCVB.

1280. *És interessant adonar-se que aquest prevere beneficiat tenia a casa seva una canal de fusta que servia per a regar segurament un hort. El lligam amb l'entorn rural era molt fort. Més endavant s'esmenten aixades, lligons, cartrons per a veremar les vinyes, una civera per a portar pedres i fins i tot unes pales per a ventar els cereals.*

1281. *Lectura dubtosa.*

Ítem, IIes exades de poca valor.

Ítem, IIes sogues d'espart. Ítem, I[a] sella de pocha valor.

Ítem, I troç de borraça.[1282]

Testes ut supra.//

Ítem, en la botigueta davall la scala

Primerament, II gerretes de terra, una oliera, altra vinadera.

Ítem, I legó e una exada pedrera.

Ítem, I sadaç ab I poch d'ordi, I[a] faneca, poch més ho menys.

En lo celler

Primerament, I vexell vinader, de tenguda de CLX migeres, poch més ho menys.

Ítem, I altre vexell, de tenguda de C migeres, poch més ho menys.

Ítem, II vexellets, quiscun de tenguda de L migeres, poch més ho menys.

Ítem, V tanaylles vinaderes, entre grans e xiques.

Ítem, III portadores, enfre als e bones.

Ítem, I[a] scaleta petita. Ítem, II[os] enbuts, I de carabaça, altre de[1283] verga.

Ítem, II libre<ll>s[1284] de terra, de mesurar vin.

Ítem, I[a] civera[1285] de portar pedres.//

Ítem, al corral, en altra manera lo estable

Primerament, I destral.

Ítem, II postetas petitas, ab I[a] scaleta.

Ítem, I cup, de tenguda de XL somades, poch més ho menys, ab son follador[1286] e ab I[a] tineta de trescolar.

Ítem, uns argadells.

Ítem, XXX cartrons de venemar.

Ítem, I banch. Ítem, II albardanaços de poca valor.

1282. *Borrassa: tela grossera de borra, de la mida d'un llençol gran, que serveix per traginar palla i, posat davall les oliveres i altres arbres, per aplegar-hi la fruita batollada o bé també pot ésser una flassada grollera de cotó, que serveix de tapall de llit en les cases de pagès.* DCVB.

1283. *Repetiti.*

1284. libres, *amb titlla*.

1285. *Civera: instrument de transport, semblant al baiard, que en lloc de postissada sol tenir barres de través, paral·leles i un poc separades una de l'altra (i serveix per a traginar pedrenys o altres coses sòlides).* DCVB.

1286. *Follador: recipient dins el qual es trepitja el raïm per fer-ne vi.* DCVB.

Ítem, III posts de pi, per affonar vexells.

Ítem, I banch e Iª porta. Ítem, Iª altra portaça.

Ítem, Iª gallina e I gall.

Ítem, Iª exàvega[1287] de paylla, longa.

Ítem, I ase de pèl negre, ab son albarda, e Iª cingla e I morral si[...] cadenes.

Ítem, I cabaçaç veyll.

Testes ut supra, actum ut supra.

Béns setis

Primerament, II albechs setiats en la Çuda, la I allí hon ell estava en sa vida e l'altre I corral davant lo collegi.

Ítem, Iª vinya setiada en Vallcalent.

Actum et testes ut supra.//

Ítem, aprés de la confecció del dit inventari, trobaren los dits manumissos, en I arquibanc, en lo qual avia drap de li, XVII fflorins d'or, en I dobleret petit.[1288]

Ítem, I fflorí àvol[1289] e fals, que no val res.

Ítem, I croat d'argent.

Ítem, I Agnus Dey d'argent, ab I cordó morat.

Ítem, VI sous, VII diners barchinonenses, feyts.[1290]

Ítem, foren atrobats, en I dobleret petit, lo dia que fayen lo enquant en la plaça de la Çuda, mig florí, VII sous, IIII diners jaquesos.

Ítem,[1291] fon venut lo breviari del dit defuncth, a·n Pere Palau, benefficiat de la seu, per preu de ... CCXL ss.

Ítem, fon venut I albech del dit defunch, setiat prop lo collegi del cabiscol, lo qual ere appellat lo corral, en lo qual ere lo cup e la tina; e fon venut a·n Jacme Salines, per preu de ... XVI ll. jaqs.

Ítem, fonch venut I somer, que avia de pèl, lo qual fon venut a·n

1287. *Aixàvega o xàvega: xarxa de cordes, de malla molt ampla i quadrada, que serveix per traginar gran quantitat de palla en un carro o a esquena d'una bèstia. En un document de Santa Coloma de Queralt, de l'any 1434: "Ítem, una axàvagua sotil per paylla".* DCVB.

1288. *El dobleret era una mena de bossa no gaire gran.*

1289. *A continuació,* que no val, *ratllat. Àvol: dolent.*

1290. *A sota,* Ítem.

1291. *A partir d'aquí s'esmenten entrades que provenien de vendes fetes, que de fet s'haurien hagut d'incloure més aviat entre els objectes venuts als encants (doc. 43).*

Domingo Jeüsa, per preu de ... XXIX ss. jaqs.[1292]//

Ítem,[1293] reberen d'en Thomàs Robió, corredor, del preu de I mantó blau, que venc a·n Aparici Piquer ... XVIII ss. jaqs.

Ítem, reberen d'ell matex, del preu de Iª fopa[1294] morada, que vené a·n Guiu sona<do>r de la seu ... XXIX ss. jaqs.

Ítem, reberen d'en Lorenç de Nogués, corredor, del preu de Iª capa de cor, la qual vené a·n Bernat Serra, prevere ... XL ss. jaqs.

Ítem, reberen d'en Ramon, ciutadà, del preu de la venema del dit defunct, totes messions levades ... LXXXIX ss., X ds. jaqs.

Ítem, reberen del rector de Sent Per<e> XIIII alnes e I quart de stopa prima, a for de XIIII diners jaquesos per alna ... XV ss., X ds., malla jacc.

Ítem, de la muller d'en Ffrancesch de Fontova, per IX alnes e miga de stopa, a ffor de XI diners per alna ... VIII ss., VIII ds., malla jac.

Ítem, reberen d'en Bernat Comelles, prevere, per Iª peça de stopa grossa, la qual era VIII alnes e I quart e mig, a for de XI diners per alna ... VII ss., VIII ds. jac.

Ítem, veneren ha·n Dalmau de Cervera, prevere, qui comprà lo alberch del dit defunt, totes les coses que·s seguexen, les quals són en l'enquant:

Primerament, I crivell[1295] ... IIII ds. jac.

Ítem, I sedaç ... XVIII ds.

Ítem, Iª olleta de tenir mell ... III ds.

Ítem, Iª pastera trenquada ... XVIII ds.

Ítem, uns ferres ... II ss.

Ítem, II pexellets de terra ... V ds.

Ítem, Iª taça ... II ds.

Ítem, I garbell ... VIII ds.

Ítem, I taylador de fust ... VIII ds.

Ítem, I poch de drap de coscols,[1296] poch més d'alna ... X ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1292. *A sota,* Ítem, fon.

1293. *El text que hem transcrit a continuació fou escrit en un full separat. La lletra és diferent. Sembla, però, que anava unit a la darrera pàgina del text de l'inventari.*

1294. *Lectura dubtosa. Fopa: túnica llarga i folgada que portaven els homes i les dones damunt la gonella.* DCVB.

1295. *Crivell: garbell. A l'*Spill *trobem que es diu: "Fan de sa bossa ample crivell, arer, garbell, forca e pala".* DCVB. *El crivell, l'erer i el garbell eren força semblants.*

1296. *Lectura dubtosa. De fet, el coscoll és una planta.*

Ítem, I cànter ... VIII ds.

Ítem, I cànter gran e altre poch e Iª olleta ... I ss., II ds.[1297]//

Ítem, reberen d'en Bernat Bonjorn, del loch de Molluruça,[1298] restans del sensal que li fayen ... XXX ss. jaqs.

Ítem, reberen d'en Esteve Borrell, prevere, per XIII alnes e III quarts de stopa grossa, a for de XI diners per alna ... XII ss., VII ds. jaqs.

Ítem, reberen d'en Pere Vives, prevere, per alguna part de la prorata del sensal de la capella que·l dit deffunt solia tenir ... XXX ss. jac.

Ítem, reberen d'en Dalmau Cervera, prevere, del preu del alberch de major quantitat ... CCCC ss. jac.

43

1396, juny, 28 – agost, 9. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Domingo de Puiaçol, prevere beneficiat de la seu de Lleida. Actuen com a corredor Tomàs de Rubió i com a macips Pere Malet i Llop (o Llopillo).*

A Original perdut.

*B** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Numero: 16. Plec de setze pàgines (quatre fulls dobles plegats i cosits) de 30 cm per 22 cm. Escriptura cursiva gòtica. Amb algunes taques a la banda esquerra. Filigrana amb un arc tensat i una sageta a punt de disparar (núm. 6).

Ihesus. Anno Domini MºCCCºXCº sexto.

Copia enquanti bonorum Dominici de Puyaçolo.[1299]

Inquantum bonorum et rerum venditarum, que fuerunt discreti Dominici de Puyaçolo, prebiteri beneficiati in sede Ilerdense, quondam, cuius manumissores existunt discreti Raimundus Pellicerii, procurator et distributor anniversariorum, et Bernardus d'Almatà,[1300] procurator et refector pauperum elemosine claustri Ilerdensis \et Ihoannes Alcover, beneficiatus Sancti Laurencii/; set est verum quod, pro parte dictorum anniversariorum, fuit tam in inventario quam in inquanto discretus Guillelmus de Colldabram; \et/ fuit inceptum dictum inquantum die mercurii, XXVIIIª mensis iunii, anno prescripto.

1297. *Tot marcat per unes ratlles situades al costat dret,* Suma tot.
1298. *Mollerussa (Pla d'Urgell).*
1299. *S'ha passat ratlla a la línia.*
1300. *Lectura dubtosa.*

Pre[co] dicti inquanti fuit Thomas de Robió.

Mancipium vero Petrus Malet.

Item, mancipium aliud Luppus.

+ Primo, una taula ab sos peus, a·n Antoni Vidal ... XIII ss. barchs., a dehuytens

+ Ítem, I porgador, a mossèn en Tristany de Navers ... IX ds.

+ Ítem, Iª pastera de pastar ab sos peus, a·n P[ere] Calvo, rector de Sent Martí ... XV ss.

Ítem, I pastera, a·n Luppeyllo, macip del enquant ... III ss., VI ds.

+ Ítem, Iª scaleta, a·n Johan Amat ... II ss., III ds.

+ Ítem, I graylla, a·n Johan Amat ... IIII ss., VI ds.

Ítem, Iª bacina d'aram, a·n P[ere] de Monsó ... IX ss., IX ds.

Ítem, II mortés de fust, IX taylladós, enfre xichs e grans, a·n Augostí Bisbe ... V ss.

+ Ítem, I [ban]queta, a·n Johan Berga, prevere ... VI ds.

Ítem, I morter de fust e XII scudelles, II boix, I cuyller, II tornells de fust, a·n Pere Royg ... IIII ss., I dr.

+ Ítem, I tayllador gran, a·n Antoni Vidal ... XXI ds.

Ítem, Iª panistra, ab Iª pocha de borra, a·n Augostí Bisbe ... XII ds.

Ítem, Iª taça ab uns fferres, a·n Pere ces Cases ... VII ss., VI ds.

Ítem, I banch, a·n Fferrer de Fontdevila ... IIII ss., VI ds.//

+ Ítem, Iª bancha, foradada a manera de privada, a·n R[amon] Rajola, prevere ... III ss., IX ds.

f Ítem, I cabaç ab I poch de segon, a·n Fferrer de Fontdevila ... XVIII ds.

+ Ítem, Iª post de pi, a·n Guillem Alegret ... XIII ds.

f Ítem, I morter de pedra, a·n Fferrer de Fontdevila ... XXI ds.

+ Ítem, I troç de post de pi, a·n Pere ça Scala ... IX ds.

+ Ítem, I creol e I olier[1301] de terra, a·n Johan Hararux,[1302] scuder ... IX ds.

1301. *Olier: recipient de vidre o de metall, de grossària manual, destinat a tenir-hi oli.* DCVB.

1302. *Lectura dubtosa.*

+ Ítem, Iª bàcia[1303] de fust, a·n P[ere] Malet, macip del enquant ... XII ds.

+ Ítem, Iª bancha ab peus e Iª post e altra frasca de fusta, a·n Guillemó Alegret, prevere ... III ss.

+ Ítem, IIIIᵉ post<s> de fust e Iª portelleta, a·n Guillemó[1304] Alegret ... I ss.

+ Ítem, Iª caxeta de tenir diners de taverna, a·n Antoni Sartre ... VI ss., IX ds.

f Ítem, Iª loça e Iª bromadora e II asts de fferre, a·n Fferrer de Fontdevila ... IIII ss., VI ds.

+ Ítem, Iª loça, a·n P[ere] Malet ... XV ds.

Ítem, I torn de filar lana, a·n \Jachme Rayol/, prevere ... IIII ss., VI ds.

Ítem, I tornell de ferre, unes valances de paylla, Iª cob<e>rtoraça, I boix e II loces trenquades, a·n Pere Malet ... XVIII ds.

f Ítem, Iª sellona,[1305] a·n Fferrer de Fontdevila ... X ds.

+ Ítem, Iª paella e Iª giradora, a·n Barthomeu Martorell, beneficiat de la seu ... III ss., IX ds.

+ Ítem, I cànter de terra, a na Çaydina ... IX ds.

+ Ítem, V olles de terra, I <...>[1306] e frasca de terra, a·n Jachme Lor ... XVI ds.

Ítem, IX mesures de terra, de mesurar vin, a·n Pere Malet ... II ss.

+ Ítem, I rayll, a·n Pere Malet ... I s.

Ítem, IIII creols, entre als e bons, a·n Pere ces Cases ... XIII ds.

+ Ítem, Iª olla de coure ab Iª cobertora, a·n Barthomeu de Sent Miquel, per al Spital ... XVI ss., VI ds.

Ítem, I ast, a·n Barthomeu de Sent Miquel ... IX ds.

Ítem, II somades de spart, a·n Borthomeu de Sent Miquel ... III ss., IX ds.

Ítem, II asts de ferre, a·n Pere ces Cases ... XV ds.

1303. *Bàssia: recipient de fusta, de pedra o de terra, que pot tenir una forma quadrangular i poca fondària, que serveix per posar-hi el menjar dels porcs o d'altres animals domèstics.* DCVB.

1304. *Abreujat,* Gº.

1305. *Sellona: recipient de terrissa, de la mateixa forma i un poc més gros que el selló.* DCVB.

1306. *En blanc.*

+ Ítem, III asts xichs de ferre, a·n Michel d'Alcaniç ... XVIII ds.

Ítem, II banchs, a·n Borthomeu de Sent Miquel ... II ss., III ds.//

+ Ítem, I poat[1307] de pentinar li, a·n[1308] Francesch Freyet ... II ss.

Ítem, III docenes de cartrons de venamar, a·n Pere Ledó ... X ss., VI ds.

Ítem, I banch, a·n Ffrancesch Celom ... XV ds.

+ Ítem, III postaces e I troç de fust, a·n Guillemó Alegret ... XII ds.

+ Ítem, I banch, a·n Antoni Badia ... X ds.

Ítem, uns argadells, a·n Pau Gili, qui està ab mossèn Bernat Dalmau ... IIII ss.

Ítem, Iª tauleta e II banchs, a·n Agostí Bisbe ... IIII ss., VI ds.

Ítem, II rateras e tres cantes oliers, e entre als e bons, e altra ffrasca a·n.[1309]

Aprés dinar.

+ Primerament, sogayls de spart, a·n Domingo de Geüsa ... IX ds.

f Ítem, Iª coval[1310] de spart, a·n Fferrer de Fontdevila ... VIII ds.

+ Ítem, II traversser de ploma e Iª flaçada oldana e I cappellaç de fferre, a·n Pere Malet ... XII ss.

Ítem, IIII troços de posts de pi, a Luppiyllo, macip del encant ... IX ds.

+ Ítem, Iª escaleta de puyar ell terrat, a na Maria Sanxis ... X ds., malla

Ítem, Iª caldera gran e Iª altra pocha, a·n Esteva de Geralbella ... XXIIII ss.

+ Ítem, II portaces, a·n Domingo de Geüsa ... IIII ss., VI ds.

+ Ítem, I cabaç, IIes cistelles plenes de ploma e I sacaç, a·n David Bonnín ... II ss., III ds.

Ítem, II albardanaços esquinçats e I cominal, a·n Luppiyllo ... III ss.[1311]

f Ítem, II pales de ventar blat, a·n Fferrer de Fontdevila ... XVIII ds.

1307. *Puat: instrument format d'una post a la qual estan fixades perpendicularment moltes pues de metall, en sèries paral·leles, per les quals es fa passar el cànem o el lli per pentinar-lo. En un document de l'any 1388: "Ítem, unum puat".* DCVB.

1308. *Repetit.*

1309. *Manca el nom del comprador. A sota,* Ítem.

1310. *Segurament, un cove.*

1311. *S'ha passat ratlla a la línia.*

+ Ítem, I banch de poca valor, a·n Antoni Badia ... X ds.

Ítem, Iª canal de regar, a·n Fferrer de Fontdevila ... III ss.

+ Ítem, Iª bancha de lavar bugada, a·n Pere Costa ... II ss., III ds.

+ Ítem, I acescolador[1312] de fust de coscolar[1313] li, a na Cornamua ... VI ds.//

Ítem, Iª porta de poca valor e dogues de vexels e altra frasca, a·n Miquel de Noya, convers ... II ss., VI ds.

Ítem, Iª brida de rocí, a·n Luppiyllo ... II ss.

Ítem, I arquibanch, a·n Pelegrí Fferrer, prevere ... VII ss., VI ds.

+ Ítem, I seti de fust, a·n Simó Pocullul, prevere ... III ss.

Ítem, I drap encerat, de porgar blat,[1314] e I lit de posts, de pocha valor, e II albardans, de poca valor, a·n Pere Malet ... X ss., VI ds.[1315]

Secunda die.

f Primerament, I librell e I enbut de verga, a·n Fferrer de Fontdevila[1316] ... III ss.

Ítem, I parell de portadores, a·n \Guillem Bonjorn/[1317] ... IX ss.

+ Ítem, I parell de tenalles, a·n Vicent de Castre ... XVIII ss.

Ítem, Iª tenaylla de pocha valor, a·n Jacme Vidal ... IX ds.

Ítem, I lit de posts ab sa màrfega, a·n Peletó, prevere ... X ss., VI ds.

+ Ítem, Iª civera[1318] a portar pedres, a·n Johan Amat ... III ss., IX ds.

Ítem, I capçal de pocha valor e I troz de màrfega antiga e I troz \de/ lançol e I troz de goenga e Iª goenga de pocha valor e troz de pell e I sac\h/as,[1319] a·n Pe<re> Malet ...[1320]

FUNDACIÓ NOGUERA

1312. *Lectura molt dubtosa. No sembla que pugui ésser* trascolador.

1313. *Dubtós. Cal assenyalar que la* c *podria ésser una* t. *Potser fa referència a la feina d'agramar (*DCVB*), cascar i batre el lli amb l'agrama.*

1314. *En aquest cas s'esmenta que aquest drap encerat no servia pas per a tapar una finestra (com si fos un vidre), ans era per a porgar blat*.

1315. *A sota,* Ítem, Iº.

1316. *Al marge esquerre,* d'en Dalmau.

1317. Ferrer de Fontdevilla, *ratllat i corregit*.

1318. cuera*, corregit. Civera: instrument de transport, semblant al baiard, que sol tenir barres de través, paral·leles i un poc separades una de l'altra, i que serveix per a traginar pedrenys o altres coses sòlides.* DCVB.

1319. çacas, *corregit*.

1320. *En blanc.*

Ítem, Iª cadira de seure, a·n Ramon Aleró, prevere ... XXII ss., VI ds.

+ Ítem, I tribanela pocha, de pocha valor, a Pericó Alibert ... I dr., malla

Ítem, I capmartell[1321] e I exol e Iª palustra e martell e altra feramenta, a·n Ramon Aleró, prevere ... VIII ss., I dr.//

Ítem, Iª espasa ab lo foure vermell, a·n Pericó ces Cases, prevere ... X ss., VI ds.

+ Ítem, Iª scala e I servidor de fust e Iª bancha, a·n Miquell Uget, notari ... IIII ss., III ds.

Ítem, I taulell de stodiar, a·n Pe<re> de Monçó ... IIII ss.

Ítem, I mig pavès ab senyals de leons, \a·n/ Jacme Vidal ... VII ss., VI ds.

Ítem, Iª espasa ab lo foure negre, ab esmals d'argent, a·n Bernat de Puyaçolo ... XXI ss.

+ Ítem, Iª corriola e unes tioles,[1322] a·n Pere Malet ... XVIII ds.

Ítem, Iª cervellera, a·n Bernat Puyaçolo ... VI ss.

Ítem, Iª tenaylla vinadera, a mestre Simó ... IX ss.

+ Ítem, I orinal ab son stoy, a·n Micolau Esensi ... XVIII ds.

+ Ítem, III sperons, a·n Ramon Urgellès, prevere ... II ss., III ds.

Ítem, Iª serra, a·n Thomàs Robió, cridador ... VII ss., VI ds.

Ítem, I candelobre de paret, plegadiç, a·n Luppillo ... II ss., VIII ds.

+ Ítem, IIII candelobres, entre als e bons, a·n Antoni Artigues ... II ss.

Ítem, Iª lanterna de ferre, a·n Bernat de Puyaçolo ... VII ss., VI ds.

Ítem, Iª ratera de ferre, a·n Jachme Salines ... III ss.

Ítem, Iª destraleta manera,[1323] a·n Fferrer de Fontdevila ... III ss., VII ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1321. *Capmartell: a Solsona és un martell gros que empren els mestres de cases, i que per un cap té punta i per l'altre té una cabota plana. En un document de l'any 1388: "Quinque pichs et capmartells"*. DCVB.

1322. *Potser tellola, corriola.*

1323. *Segurament fa referència al fet que s'agafava amb una mà. Amb relació a les espases es parla de llança manera o manerès, que era manejable amb una mà*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 325. *En un document de l'any 1415 s'esmenta "trenta-e-set lances maneres"*. M. de RIQUER, *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals*, Ariel, Esplugues de Llobregat, 1968, p. 219.

+ Ítem, Iª tenaylleta de tenir vin, a·n Pere Calvó ... IIII ss., VI ds.

Ítem, I coltell de cinta, a·n Dalmau Cervera, prevere ... VI ss., IX ds.

+ Ítem, I enbut de carabaça, a·n Simon Pocullull ... IIII ds., malla

Ítem, I birlet[1324] de tenir tinta, cobert de paylla, a Pericó Alibert ... VI ds.

Ítem, III rateras, II sedaços, I [...],[1325] Iª arera a·n Pere Malet ... IIII ss., VI ds.

+ Ítem, I taulel de escacs e de taules, ab ses taules e ab sos escacs, a·n Johan Mercer ... VI ss., IX ds.

+ Ítem, Iª banqueta de fust, I creol e altra frasca, a·n Johan Berga ... VI ss., II ds.

Ítem, Iª sella de cavall, II cantes oliers, Iª portadora e altre frascaça de fusta, a·n Vicent Puçolo ... III ss., I dr.//

+ Ítem, I martell de fferre ab I cap, a·n Pere Serra, prevere ... XV ds.

Ítem, Iª paylliça de tenir blat, a·n Ramon Aleró ... XVIII ds.

Ítem, I legó de fferre, a·n Guillem Gomar ... V ss., III ds.

f Ítem, Iª picaça de ferre, de poca valor, a·n Fferrer de Fontdevila ... X ds.

Ítem, I foguer de fust, a·n Miquel Huguet, notari ... III ss., IX ds.

+ Ítem, Iª tanaylla vinadera, a·n Domingo de Jeüsa ... VI ss., IX ds.

Ítem, Iª tenaylla oliera, a·n Agostí Bisbe ... XVIII ds.

Ítem, Iª altra tanaylla vinadera, roheyllada, a·n Domingo de Geüsa ... XVIII ds., II ss.[1326]

f Ítem, I mig scudet, a·n Fferrer de Fontdevila ... XX ds.

Ítem, Iª tanaylla vinadera, a·n Pere Malet ... II ss.

Aprés dinar.

+ Primerament, I birret, a·n Johan Stavar ... IX ds.

+ Ítem, Iª vànova prima, a·n Barthomeu Puynet ... XLV ss.

Ítem, I cabaç de forment picat, a·n Jachme Vidal, prevere ... V ss.

1324. *Potser* barrilet.

1325. *Potser* cetipeno.

1326. *S'ha passat ratlla a la línia. Potser per error s'esmenten els diners abans que els sous. La lectura de* roheyllada *és dubtosa.*

Ítem, Iª flaçada de lana d'Aragó, ab listes vermeylles, grogues e verts, a·n Stevenet de Puyaló, nebot del defunt ... XXVII ss.

Ítem, I cobertor de pells, a·n Guillem Matons, de casa del senyor bisbe ... XI ss.

Ítem, Iª flaçada de lana d'Aragó, ab <l>istes vermeylles als caps, a·n Jachme Vidal, prevere ... XXI ss., II ds.[1327]

Ítem, II coxinets, la I obrat de seda, a·n Augostí Bisbe ... IIII ss.

Ítem, Iª capa de dona, vermeylla, ab listes grogues, a na Gràcia, conversa ... XV ss.

Ítem, Iª garmaylla blava, ab pena blanqua, a la dita na Gràcia ... XXVI ss.

f Ítem, I fasset de burell, a·n Fferrer de Fontdevila ... VII ss., VI ds.

f Ítem, Iª cota burellada, a·n Fferrer de Fondevila ... XV ss.

Ítem, unes espilleres, a·n Thomàs Vallès ... XVI ss., VI ds.

Ítem, Iª garmaylla burellada, oldana, ab pena blanqua, a·n Jachme Vidal, prevere ... XVII ss.//

+ Ítem, Iª cota mesclada, ab pena blanqua, oldana, a·n Pere ça Scala ... XV ss.

Ítem, Iª garmaylla blava, sens pena, a·n Jachm<e> Vidal ... XLIX ss., VI ds.

Ítem, Iª çamarra morada, ab pena de conils, a·n Miquel de Noya, convers ... XXXIX ss., VI ds.

Ítem, Iª garmaylla morada, oldana, sens de pena, \e I caperó de la color/, a·n Barthomeu Vasco ... IX ss.

Ítem, Iª jaqueta blava, oldana, a na Gràcia, conversa ... IIII ss., VI ds.

Ítem, Iª pena negra, de cota, a·n Johan del Coll, convers[1328] ... XV ss., VI ds.

Ítem, Iª almuça blava e I feolet,[1329] II mànegas oldanes, a·n Pere Malet ... XI ss.

Ítem, Iª clavadura sens de clau, a·n Esteva Geralbella ... XVIII ds.

1327. *A dalt,* XXI sous, VI diners, *amb relació a la mateixa venda; potser és un error.*

1328. *L'augment del nombre de conversos mostra els efectes del progrom i de la conversió forçada esdevinguda l'any 1391.*

1329. *Segurament era un façolet, una mena de mocador petit.*

Ítem, Iª almexia de capa \de/ chor, I troç de màrfega, I troç de lençolaç e altres drapaços, a·n Miquel de Noya, convers ... III ss., VI ds.

+ Ítem, uns stivals, a·n Fferrer de Leminyana ... V ss., XIII ds.

Ítem, Iª flaçada oldana, de poqua valor, a·n Miquel de Noya, convers ... IIII ss., III ds.

+ Ítem, II p<ar>eylls de calces de blanquet, Iª almuça, dues mànegues e altres frasques ... a·n Domingo de Geüsa ... VI ss., VI ds.

Ítem, I caperó blau, a·n Jachme Vidal, prevere ... III ss.

+ Ítem, I taulell, a·n Fferrer de Leminyana ... IIII ss., VI ds.

Ítem, I troç de carapita,[1330] Iª pell de moltó per als peus, I fasset blau, oldà, menys de mànegues, a·n Thomàs Vallès ... IX ss.

Ítem, Iª garmayla morada, oldana, a·n Pere de Viacamp, convers ... XV ss.

Ítem, I exaló oldan, a·n Pere Malet ... VII ss., VII ds.

Ítem, I troç de flaçada, listada ab listes blaves, a·n Bernat Puyaçolo ... III ss.

Ítem, Iª tauleta ab sos peus clavats, a·n Borthomeu de Sent Miquel ... VII ss., VI ds.

f Ítem, Iª ballesta ab son croch e ab Iª aljava,[1331] a·n Fferrer de Fontdevila ... X ss.

+ Ítem, Iª arqua ab sa clau, a na Bernada,[1332] muller d'en Berenguer Marchó ... XVIII ss.

Ítem, Iª sellona, que par que fos migera, a·n Ferrer de Fontdevila ...[1333]//

Tertia die.

Primerament, Iª ballesta ab I croch e I carcaix ab passadós, a·n Luppillo ... V ss., III ds.

Ítem, Iª màrffega ab paylla, a·n Bernat de Puyaçolo ... VII ss., VI ds.

f Ítem, IIes lances, a·n Fferrer de Fontdevila ... III ss.

Ítem, Iª candelera, a·n Guillem Matons, de casa del senyor bisbe ... III ss.

1330. *Era una carpita (una manta peluda que podia servir de cortina)*.
1331. *Lectura difícil. Aljava: buirac, estoig de sagetes.* DCVB.
1332. *Abreujat,* Bnda.
1333. *En blanc.*

FUNDACIÓ NOGUERA

f Ítem, II^os darts, a·n \Fferrer de Fontdevila/[1334] ... XV ds.

f Ítem, I^a podadora, I spasaça, I broquer, I^a axa, I^a tribanella, II cadenats, I mandret e altra frasca, a·n Fferrer de Fontdevila ... X ss., VIII ds.

Ítem, I^a destral, a·n Pere Malet ...[1335]

Ítem, I^a exadella, a manera de picaça, a·n Bernat de Puyaçolo ... III ss.

Ítem, I sobrepelliç \oldan/, al rector de Sent Lorenç ... XV ss.

+ Ítem, I traversser de pocha valor, a·n Paschual Conomines ... IIII ss., VI ds.

Ítem, I \arquibanch/,[1336] a·n Barthomeu de Sent Miquel ... XVIII ss.

Ítem, I^a tovaylleta pocha, \uns/ tovallons de stopa e I^a tovaylola, a·n Borthomeu de Sent Miquel ... IX ss.

f Ítem, I banch, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss.

Ítem, I matalaff e I coxinal, a·n Bernat de Puyaçolo ... XL ss.

+ Ítem, unes tovalles noves, ab listes blaves, a·n Bernat de Vilamajor ... XV ss.

Ítem, III tovayllons nous en I^a peça, a·n Pere Calvo, rector de Sent Martí ... VII ss., VI ds.

Ítem, II peces de stopa, en què avia XV alnes, III quartons, a·n Pere Calvo, a for de XXII diners, malla, \jaquesos/, que monten ...[1337]

f Ítem, III peces de stopa, al dit for, a·n Fferrer de Fondevila, en les quals havia XXIIII alnes, que fan ...[1338]

Ítem, III peces de lenç, a ffor de II sous, VI diners per alna, a·n Jachme Vidal, lo qual fonch XXVI alnes, III quartons, que fan ... LXVI ss., X ds., malla

+ Ítem, II peces de lenç, al dit for, a·n Bernat de Vilamajor, foren XVIII alnes e miga, que fan ... XLVI ss., III ds.

+ Ítem, unes tovaylles noves, ab listes blaves, a don Pau Gili ... XV ss.

Ítem, I^a peça de lenç, al dit for, ço és, II sous, VI diners, a·n Jacme Vidal, fonch X alnes e miga, que fan ... XXVI ss., III ds.//

1334. *Per error,* Pere Malet, *ratllat i corregit*.
1335. *En blanc.*
1336. banch, *ratllat i corregit*.
1337. *En blanc.*
1338. *En blanc.*

+ Ítem, I pareyll de lençols de lenç, a·n \Loys Rossell/ ... XXX ss., VI ds.

+ Ítem, II peces de lenç, en què avia IIII alnes e I quartó, a·n Loys Rossell, a ffor de[1339] II sous, IX diners, que fan ... VIII ss., VIII ds.[1340]

+ Ítem, II alnes e III quartons de lenç, al dit preu, a·n Ramon Spital, notari, que fan ... VII ss., VI ds., malla

+ Ítem, I coxinal de ploma, de poqua valor, a na Matheua de Carcassona ... IIII ss., VI ds.

Ítem, IIII peces de lenç, a·n Ramon Pellicer, a for de II sous, VI diners per alna, foren XXXVIII alnes, que fan ... XCV ss.

+ Ítem, unes tovaylles ab listes blaves, ha ell matex ... X ss., VI ds.

Ítem, III peces de lenç, a·n Jacme Vidal, a for de II sous, VI diners, foren XXIII alnes, que fan ... LVII ss., VI ds.

Ítem, I arquibanquet de pocha valor, a·n Bernat de Puyaçolo ... VI ss.

Ítem, IIes alnes de stopa, a la dona de casa ... III ss., IX ds.

Ítem, I^a^ caxa sens peus, a·n Bernat de Puyaçolo ... VII ss., VI ds.

+ Ítem, I^a^ escudella de terra, migancera, a·n Guillem Bonjorn ... IIII ds.

+ Ítem, I sobrepelliç de pocha valor, a·n Daumau de Cervera ... XV ss.

Ítem, III tovaylons nous, listats, tots en I peçol, a·n Pere Palau ... VII ss., VI ds.

+ Ítem, I drap de pasta, a·n Guillem Carbó ... II ss., III ds.

Ítem, I pareyll de lençols oldans, a·n.[1341]

Ítem, I pareyll de tovayllons grossos, a·n Guillem Carbó ... IIII ss., VI ds.

f Ítem, I altre pareyl de \tovallons/,[1342] a·n Fferrer de Fontdevila ... III ss.

Ítem, I^a^ colga nova, gran, a·n Antoni Artigues, prevere ... XXXIII ss.

Ítem, uns barbés, a·n Ramon Aleró ... IIII ss., VI ds.//

1339. *Repetit.*
1340. pagà XXII ds. jaqs., *ratllat.*
1341. *En blanc.*
1342. lençols, *ratllat*.

Die mercurii, IX^{a} mensis agusti, anno predicto.

Primo, I^{a} colga de pi, a·n Romeu de Vilaseina, prevere ... XXVII ss.

+ Ítem, I^{a} caxeta pocha, a·n Pere Letó ... XVIII ds.

+ Ítem, I trocet de fustani, a·n Estheve Puyaçolo ... XXII ds., malla

Ítem, I^{a} marfegaça e I matalaffaç e I^{a} goenga squinçada, tot de pocha valor, a·n Domingo Gilabert ... X ss.

Ítem, I banch, a·n Pere Malet ... XVIII ds.

Ítem, IIes alnes de lenç, a for de XXI diners jaquesos, fan de barcelonesos ... V ss., III ds.

Ítem, I^{a} peça de stopa, que són IX alnes, I quarta, al rector de Sent Martí, a for de XIIII diners jaquesos, que fan de barcelonesos ... XVI ss., II ds.

Ítem, VIII alnes e miga de lenç, a·n Pere Palau, a for de XX diners jaquesos, que fan de barcelonesos ... XXI ss., IIIes ds.

+ Ítem, unes bragues, a·n Jacme Rayol ... II ss.

+ Ítem, unes altres bragues, a mossèn Tristany de Navès ... XV ds.

Ítem, I pareyll de lançols de lenç, de IIIes teles, a·n Pere Malet ... XXX ss.

Ítem, II lançols de stopa de IIes teles, a·n Guiem Badall, prevere ... XII ss. bar.

Ítem, VI alnes de lenç e I quarta, a for de XIX diners jaquesos, que fan de barchelonesos, a·n Francesch Feran, moliner ... XIIII ss., IX ds., malla

+ Ítem, I^{a} tovayllola prima, a·n Johan Gilabert ... III ss.//

44

1396, setembre, 5. Lleida

Encant. *Encant d'alguns béns trobats en la casa d'Arnau d'Alens, beneficiat de la seu de Lleida, que eren de Pere de Masseres, beneficiat en la seu. Tomàs de Rubió fa de corredor i "encantador".*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Full doble (quatre pàgines) conservat en el plec de l'encant de Joan de Peralta (doc. 34). Les pàgines fan 30 cm per 21 cm. Filigrana d'una mena de flor amb sis pètals (núm. 12). Només es va escriure la primera de les quatre pàgines.

A V del mes de setembre, l'a<n>y de nostre senyor MCCCXC sis, foren venudes les robes dejós scrites, per n'Antoni Badia, e·n Bernat

Delmau, marmesós d'en Arnau d'Alens, quondam beneficiat en la seu de Leyda, les quals robes són d'en Pere de Maseres, beneficiat en la dita seu, e foren atrobades en la casa del dit defunt:

+ Primerament, fo venuda una colga, a·n Johan de la Torre, rector de Lardacans, per ... XXXIII ss.

Ítem, un matalaf barrat, al dit rector ... XXXIIII ss., VI drs.

Ítem, un matalaf barrat, ab un traverser oldà, a·n Artigues ... XXVI ss., VI drs.

Ítem, una destral, a·n Domingo Payllarès ... II ss.

+ Ítem, una goengaça, a·n Guillem Badal ... II ss.

Ítem, un banch sens peus, a·n Pere de Rocamora, beneficiat en la seu ... II ss., III drs.

+ Ítem, un banch e I cap de colga, poch, a·n Domingo Pardo ... XVIII drs.

Ítem, un stoyg de breviari, a·n Borthomeu \Vascho/,[1343] beneficiat en la seu ... XVIII drs.

+ Ítem, libraç de cant, a·n Domingo Payllarès ... II ss., III drs.

+ Ítem, dues postetes de libre, a·n Borthomeu Blascho ... I dr., mª

Donaren los dits marmesós a·n Thomàs de Robió, corredor e encantador del dit encant ... III ss.

Ítem, donaren Turívio Ferandiç, macip del encant ... III ss.//

45

1397, setembre, 10 – 1398, gener, 21. Lleida

Inventari. *Inventari dels llibres de Francesc Canet, prevere beneficiat de la seu de Lleida. S'inventarien els llibres que foren trobats en dos cofres que hi havia a la casa de l'esmentat prevere beneficiat. També s'hi afegeixen, posteriorment, els llibres que tenia Sanç, del lloc d'Estadella, com a tutor dels fills del difunt Pere de l'Avellana, del lloc de Fonts.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 20. Full doble, plegat, amb tot el costat esquerre tacat i il·legible (pàgina de 31 cm per 22,5 cm). Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'un arc tensat i una sageta a punt d'ésser disparada (núm. 6).

1343. Blascho, *ratllat i corregit*.

Die[1344] decima mensis septembris, anno domini MCCCXC septimo, honorabilis dominus Raymundus Adamari de Sancta Pace, vicarius generalis reverendi domini Illerdensis episcopi, et venerabilis Dominicus d'Osó, officialis dicti domini episcopi, fecerunt inventarium de libris infrascriptis, qui fuerunt inventi in duobus cofris, in domo discreti Francisci Canet, presbiteri beneficiati in sede, et maniffestarunt se invenisse ut sequitur:

Et primo, unum *Decretum* copertum[1345] rubeum, cum aluta superius alba.[1346]

Item, *Sextus liber Decretalium*, copertus de vert, et infra sunt *Extravagantes*, parve forme.

Item, aliud *Sextus*, copertus de rubeo.

Item, *Casus in terminis Decretalium*, copertus croceo sive de grog.

Item, *Dinus, De regulis iuris*,[1347] copertus de rubeo.

Item, alius *Sextus*, copertus de vert, magne forme.

Item, *Extravagants*, magne forme, copertus de vert.

Item, una víblia,[1348] coperta de rubeo, cum aluta superius alba.

[Item, ...]*chus super Sexto*,[1349] cum copertis viridis, squinçats.

[Item, ...]*ella super Sexto*, coperta noviter de rubeo.

[Item, *Additi*]*ones domini Johannis Andre super Speculo*,[1350] in papiro, copertus de rubeo, sine postibus.

[Item, ...] *liber Specularis*, copertus de vert, sic intitulatus.

[Item, ... qua]terna, de forma minor, \in papiro/, *Repeticionum*, domini Petri Ravat, quod tenet dominus Raymundus de Sancta Pace [...].[1351]

[Item, ...], copertus de groch, cum aluta desuper.

FUNDACIÓ NOGUERA

1344. *A dalt, afegit posteriorment,* Inventarium Francisci Caner.

1345. *Amb correccions*.

1346. *La major part dels llibres del prevere beneficiat Francesc Canet formaven part del Corpus Iuris Canonici (*Decret, Decretals, Sisè, Extravagants, Clementines*), encara que també tenia a la seva biblioteca algun llibre de dret civil, com la* Digesta *vella i la nova o bé el* Codi.

1347. *Dino da Mugello (†1320)*.

1348. *Sic*.

1349. *Potser* Ardiachonus Super Sexto *(abreujat,* archus*)*.

1350. *Iohannes Andree o Giovanni d'Andrea (1270-1348)*.

1351. *Potser* pro traslatando.

[Item, *Digestum*] *novum*, cum copertis rubeis, cum aluta alba.

[Item, *Di*]*gestum vetus*, copertus de albo.

[Item, liber] papirus reportacionum.[1352]

[Item, *Sext*]*us antiquorum Decretalium*.

[Item,] *Gotfredus*, parve forme, copertus de rubeo.[1353]

Item, *Extravagantes*, cum copertis albis, sine postibus.

Item, III vel IIII quaterna papirea reportacionum.[1354]

Item, *Codex*, cum copertis albis.

Predicti libri erant Berengarii de la Avelana, quondam, ut dicebatur.

Testes sunt: venerabiles Iohannes Exeminiç, canonicus Illerdensis, et Raymundus d'Osó, porcionarius sedis Illerdensis predicte.//

Postea, vero die XXI[a] mensis ianuarii, anno a nativitate Domini MCCCXC octavo, venit frater Sanç, habitator loci de Stadela,[1355] diocesis Illerdensis, tutor et curator ut asseruit filiorum Petri [de la] Avelana, quondam, loci de Fontibus,[1356] dicte diocesis, possuit in domo ac in posse discreti Francisci Canet, presbiteri beneficiati in sede Illerdense, libros subscriptos, de quibus voluit fieri in[ventarium], quod iungatur cum alio predicto inventario, ut sequitur:

Et primo, librum Iohannis Andree[1357] vocatum *Novella super V[e] libros Decretalium*, cum copertis <...>.[1358]

Item, *Sextus liber Decretalium* <...>.

Item, liber papiri in forma maiori, in quolibet caterno medio sunt due pergamenee <...>.

Item, *Decretales*, cum copertis viridis et desuper aluda alba <...>.

1352. *En una llista de llibres de la catedral de València, de l'any 1356: "librum papiri reportacionum fratres Hermani de Bello", estimat en 85 lliures*. J. SANCHIS SIVERA, *Estudis d'Història Cultural*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València – Barcelona, 1999, p. 82.

1353. *Segurament la* Summa *de Goffridus Tranensis o Goffredo da Trani (†1246), estudiós de dret canònic.*

1354. in papiro, *ratllat*.

1355. *Estadella (Estadiella, Barbastre, Somontano).*

1356. *Fonts (Fonz, Cinca Mitjà).*

1357. *Johannes Andree o Giovanni d'Andrea fou un canonista que va viure entre els anys 1270 i 1348.*

1358. *Atès que és una escriptura molt cursiva i, sobretot, que tota la banda dreta del full està totalment esborrada, només hem transcrit el nom de l'obra i l'esment de les seves característiques externes, i no les primeres paraules de l'inici (íncipit) i de la fi (èxplicit) d'algunes pàgines.*

Item, quidam liber sine postibus, cum copertis albis, in quo sunt tria tractata <...> domini *Guillelmi de Monte Locduno super ordinis presbitero conferandas* [...].[1359]

Item, *Guillelmus de Monte Locduno super Clementinas*, cum copertis croceis <...>.

Item, liber cum copertis albis, ubi sunt duo tractatus: primus est *Questiones domini<cales> Bartho*[*lomei Brixiensis*],[1360] secundus est *Mercuriale domini Johannis Andree super regulis iuris* <...>».

Item, liber *Clementinas*, cum copertis viridis sine postibus <...>.

Item, lectura Pauli,[1361] cum postibus, super *Clementinas*, <...>.

Item, textus sexti libri sive glosis, cum copertis croceis, non ligatus ymo discaternatus <...>.

Testes sunt: Bartholomeus Suynol, loci de Puyroyg, diocesis Urgellensis, et Egidius, civitatis Teraçone, de domo Bertrandi d'Alòs, loci de Stadela, diocesis Illerdensis.//

46

d. 1396-1398. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Francesc Salom, fet quan encara era viu. S'hi esmenten alguns llibres i també alguns deutes i alguns objectes que tenia en penyora.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M2_P4_C08. Número: 2. Plec de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats i cosits) de 30,5 cm per 22,5 cm. Escriptura cursiva gòtica. Amb taques, sobretot a la banda esquerra. Filigrana d'un arc tibat amb una sageta a punt d'ésser disparada (núm. 6).

B ACL. Justícia, P7_M2_P4_C08. Número: 37. Plec de quatre pàgines pàgines (un full doble plegat) de 30,5 per 22 cm. Tacat a la banda esquerra. Escriptura cursiva, molt trencada. Filigrana d'un arc tibat amb una sageta (núm. 6). Només hem assenyalat en nota les diferències més notables que hi ha amb *A*.

Ihesus. Inventarium Ffrancisci Celom, factum in vita sua.

1359. *Era Guillelmus de Montelauduno o Guillaume de Montlauzun, estudiós de dret canònic que va morir l'any 1334.*

1360. *Fou el canonista Bartholomeus Brixiensis o Bartolomeo da Brescia (†1258). El llibre és* Quaestiones dominicales et veneriales.

1361. *Segurament Paulus de Latzaris o Paolo Liazari (c. 1290-1356).*

Inventari de les robes e totes coses trobades en casa d'en Çalom, lo qual fo feyt en vida sua, ell matex present. Digmenge.

Primerament, una <capa> negra de cor.

Ítem, una vànova quax nova.

Ítem, III caperons.

Ítem, Iª gramalla de mescla, ab sendat vert.

Ítem, Iª cota mesclada,[1362] ab pena de corderines[1363] blanques.

Ítem, Iª garnaxa oldana.

Ítem, I mantó blau, ab son caperó.

Ítem, I altre mantó mesclat.

Ítem, Iª gonela \blava/,[1364] folrada de blanch.

Ítem, I parell de calces de burel negre.

Ítem, Iª almuça de cor.

Ítem, dues almucetes.

Ítem, I caperó gran, blau.

Ítem, Iª garmaya tenada, furada de cendat vermeyl, ab son caperó.[1365]

Ítem, dos caperons.

Ítem, I sobrepeliçs.

Ítem, Iª almexia de capa.

Ítem, I parell de calces blanques.

Ço que s'és trobat en I arquibanch gran.

Primo, LX florins,[1366] dos de Aragó, en Iª aludeta.

Ítem, en I saquet, d'altra part XVIII florins.

Ítem, III culyeres d'argent.

Ítem, Iª *Digesta veylya* ab cubertes grogues, de valor de XX florins.

Ítem, I *Sissè*, *Climentines* e *De*[1367] *regulis iuris*, de valor de XXX florins.

1362. mesclade, B.

1363. *Corderina: pell d'anyell o d'ovella. En un document valencià de l'any 1450: "Huna gonella verda, bona, de drap de la terra, ab cortapisa de corderines blanques [...]. Ítem, huna miga cota de dona, grisa, de drap XVIII, forrada de corderines blanques, ja usada"*. DCVB.

1364. gonella blava, B.

1365. gramaya tanada, folrada de sendat vermell, ab són caperó, B. *Potser* capere, A.

1366. en una aludeta, *ratllat*, B.

1367. *Al davant, potser* di.

Ítem, unes *Decretals* verdes, de valor de XX florins.

Ítem, II^os^ tovaylyons.

Ítem, en I sach, en diners menuts, CL sous, poch més o menys.//

Aquests libres staven en I^a^ finestra, en la cambra:

Primerament, I libre vert, lo qual jau penyora —en Johan Amat vós ne enformarà ho en Col— per XV florins; apar per scrit de sa mà, d'en Johan Amat.

Ítem, hun volum de cubertes meytadades, de valor de ... XXV flor.

Ítem, hi ha hun libre ab cubertes blanques, jau penyora per I florí; sab-ho en Col de qui és.//

Invantari que fa en Francesch Çalom dels deutes que li són deguts dels seus beniffets ho en qualsevulye manera.

Primerament, li són deguts per lo benefici de Sent Marçal, per en Lorenç, lo Cor<r>edor, que fa per lo alberch, XX sous de dos ans. Ítem, deu del cenços III sous, IX diners.

Ítem, deu en Lorenç Trulyols VII sous, per hun alberch; deu los de dos ans e mig.

Ítem, són deguts tots los sensals del \dit/ beneficii[1368] de l'an de XC e sis, segons apar en lo capbreu.

Ítem més, deu en Savartès, \ciutadà/, per los molins de na Bela, I florí; deu los de X anys.

Ítem, \fa/ en Guillemó de Mànega, mercader, XXX sous, per I^a^ vinya; deu los de dos ans.//

Del benefici de la Casa Antigua:

Primo, en Domingo Pastor, seler, LXXX sous de hun any e mig.

Ítem, en Minguet de Tores, que fa a Sent Miquel, de IIII anys, XI sous, fan XLIIII sous.

Ítem, deu en Bernat Cerveylyó, per un alberch asetiat als Tamborets, fa XII sous; deu los de dos anys.

Ítem, fa n'Espígol XII sous; deu los de dos anys.//

Fuit[1369] traditum mihi Fferrario Fontisville, notario honorabilis capituli Ilerdensis, per honorabilem dominum Johannem Ortigues, canonicum, procuratorem maiorem elemosine, presente discreto Bernardo Dalmatii, procuratore et reffectore pauperum claustri, die martis,

1368. benifet, B.
1369. *Només en* A.

VI[a] mensis martii, statim post obitum dicti Ffrancisci, inquantum facit pro pauperibus predictis et non plus et sine prejudicio eorum et non alio.

Testes: Dominicus Sebastià et Raimundus Aleró, beneficiati sede.//

Ço que·s seguex és degut del beneficii de Sent Lorençs:

Primo, és degut tot sensal del dit beneficii de l'an de XC e sis.

Ítem, me deu en Nicholau de Roda, qui sta a la Plaça de la Cadena,[1370] menor de dies, per lo ort menor, de sis ans, VI sous.

Ítem, me deu él matex, de dos ans, per lo hort maior, XXVIII sous; deu los de dos anys.

47

1398, març, 6. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Francesc Salom, batxiller en dret civil i canònic, prevere beneficiat de la seu de Lleida. S'esmenten els objectes trobats a la cambra on dormia, a la sala, a la cuina, en una cambra situada al costat de la sala, a l'entrada de baix i en tres estances. També s'inventarien alguns vestits i alguns llibres de dret.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 12. Plec de divuit pàgines de 30,5 cm per 19 cm. Paper de poca qualitat, especialment en les primeres pàgines. Escriptura poc acurada. Amb moltes taques i forats. A les darreres pàgines, filigrana d'un arc tensat amb una sageta a punt d'ésser disparada (núm. 6).

Inventarium bonorum venerabilis [Francisci] Celom, baxeller utr[iusque iuris], inceptum die [m]artis, sexta mensis marcii, anno predicto [...] de Requesen [...] et dominum Bernardum Dalmatii, procura[torem] pauperum claustri, presentibus discretis Petro Ledó et Bernardo [Serra], manumissoribus et me notario [...].

En la cambra hon ell jaya

Primerament, I arquibanch, en lo qual eren les coses següens:

Primo, en lo calaix del dit arquibanch avia II saquets petits, la I de cuyro, [l'altre de li]; en lo de li avia decem octo fflorenos auri. Ítem, en lo de cuyre avia sexaginta florenos auri.

1370. *Placeta situada al carrer del Romeu (o de Cavallers), entre les parròquies urbanes de Sant Llorenç i de Sant Andreu.* J. BOLÒS, *Dins les muralles...,* pp. 231-234; J. LLADONOSA, *Els carrers i places...,* pp. 288-291.

Ítem, avia, en lo dit arquibanch, diners menuts en I sach de li: XI lliures, IIII [sous], II diners, qui fuit numerati [...] incontinenti per dictos procuratores.

Ítem, III cuylleres d'argent.

Ítem, erant in dicto [archi]scanio libri sequentes:[1371]

Primo, unum *Digestum vetus*, cohopertum de corio croto sive groch [quod] inc[ipit] in secundo folio: "eiusdem" [...] et finit in eodem folio: "nec non".[1372]

Item, aliud *Digestum vetus*, de simili coperto, quod incipit in secundo folio: \"Inceptum"/ [...], et finit in eodem folio: "greco et".

Ítem, unas *Decretales*,[1373] cum cohopertis viridibus que incipiunt in secundo [folio]: "est generans", et finit in eodem folio: "[...]itur qui".

Item, unum librum vocatum *Volumen*, \cum cohopertis viridibus et pallidis sive groch/, quod incipit, in secundo folio: "ceptus que" [... et finit] in eodem: "valere quam".

Item, [...] quasdam alias *Decretales*, pulcras, cum cohopertis viridibus, que incipiunt [...] "ceptum" [...] et f[init: ...] "sanctus non".

Item, unum *Sextum*, pulcrum, cum *Clementinis*, totum in [unum] volu[men] cohopertum [...]. Incipit dictus *Sextus*, secundo folio: "Textus morum [...]torum", et fi[init] "[...] eternaliter". Et item incipiunt dicte *Clementine*, in secundo folio [...] "filium", et finit [...].//

[Item], quidam [liber] vocatus *Thobias, De Gramatica*.

Ítem, I [libre] petit, de *Sermons dominicals*, cohopertus de cohopertis rubey, [modici] valoris.

Ítem, uns tractats de pocha valor.

Ítem, havia cartes, ço és, del alberch diverses cartes.

Ítem, III tovaylloles primes, en I pecçol.

Ítem, II tovayllons \grossos/ de stopa, ab listes blaves.

Ítem, I poch de drap de li, per axugamans.

Ítem, I poch de saffrà, en I drap, Iª onza, poch més ho menys.

Ítem, I sobrepelliç esquinçat.

1371. *Francesc Salom tenia alguns llibres de dret civil, com la* Digesta Vella *o el* Volum, *i també de dret canònic, com les* Decretals *o el* Sisè *i les* Clementines. *També tenia a la seva biblioteca una gramàtica, un llibret de sermons i uns breviaris*.

1372. *El mal estat del document en dificulta molt la lectura.*

1373. *Lectura molt dubtosa.*

Ítem, I coffre launat, encuyrat de cuyre de [...].

Vestes dicti defuncti

Primo, Iª gaymaylla de Mellines, forrada de taffatà vermell, ab son caperó sens forradura.

Ítem, Iª forradura de caperó blau e altre vermeyl, enbolquat en I drap de li.

Ítem, I mantó blau font de cuba,[1374] ab son caperó.

Ítem, Iª garmaylla de mescla, forrada de taffatà vert, ab son caperó.

Ítem, Iª capa de cor, ab forradura de pell negra a la cara. Ítem, Iª almuça negra. /Ítem, Iª almuceta [...], forrada de vermell.\

Ítem, Iª cota blava, forrada de drap blanch.

Ítem, I mantó de mescla, font de bóta, ab son caperó.

Ítem, Iª cota a manera de fopa,[1375] de color de tenat, forrada, de pell blancha, oldana. Ítem, I caperó de la color de la cota metexa.

Testes sunt: Bernardus Robí, presbiter beneficiatus, et Iohannes Vincentii alias Yuaynes.//

Eadem die, post [prandium], sequntur in eadem camera.

Primo, una correja de cuyre blanch, ab I carner blanch de pocha valor, en lo qual avia mig florí.

Ítem, I segell petit d'argent, ab senyal d'olm.

Ítem, I foguer de fferre, ab son fferret.

Ítem, I breviari de consuetudine <...>,[1376] copertum de corio rubeo, quod incipit, in secundo folio: "Dominicali sive feriali, post [...]" et finit idem folium: "ecce virgo concipiet et [...]". Est verum quod ante hec est psalterium.

Item, aliud breviarium de consuetudine Ilerdense, cohopertum de corio viridi, quod incipit in regula ipsius, in nigro: "Sabbato prime dominice"; et finit, in eodem folio: "dicit dominus".

Ítem, I pareyll de lençols de lenç gros, pare e mare.

Ítem, II peces, la Iª pus prima que l'altra.[1377]

Ítem, [II troços de] sobrepelliços.

Ítem, I fasset blanch, ab pena. Ítem, I altre oldan.

1374. *Lectura difícil. Més endavant és fa esment de "font de bóta".*

1375. *Fopa: túnica llarga i folgada que portaven en l'edat mitjana els homes i les dones damunt la gonella. Vegeu també:* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 32.

1376. *Un espai en blanc.*

1377. *S'ha passat ratlla a la línia de sota,* Ítem, Iª vànova prima, ab hondes.

Ítem, Iª cota mesclada, menys de mànegues, de pocha valor.

Ítem, Iª garmaylla mesclada, oldana, ab pena blancha.

Ítem, Iª cota mesclada, ab miges mànegues blaves.

Ítem, I fasset[1378] blanch, doble.

Ítem, Iª cota burellada oldana, ab pena blancha.

Ítem, I pelliçó[1379] ab miges mànegues.

Ítem, Iª vànova prima ab hondes.

Ítem, Iª altra, ab listes longues.

Ítem, I [cobertor] listat ab listes blaves, grogues e vermeylles.

Ítem, I [quadrat] de pells.

Ítem, [mija] flaçada listada, ab listes vermeylles e negres e blanques.

Ítem, IIes flaçades blanques, de lana d'Aragó, ab listes vermeylles.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç, oldans, de IIes teles.

Ítem, I lit de posts, hon lo dit defunt morí, ab sa màrfega bona e cócera e traversser, tot de fluxell.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç, de tres theles.

Ítem, altre lit en aquella cambra metexa, de posts, ab sa màrfega de pocha valor e I matalaff, tot[1380] blanch, de pocha valor.

Ítem, I matalaff, ab listes blaves e blanques.

Ítem, Iª cadira foradada. Ítem, Iª spasa ab lo foure de vermeyll /ab Iª barra de lonch\.[1381] Ítem, I col<tel>l ho punyal, ab /foure negre\.

Ítem, I taulell de studi.[1382] Ítem, un [...].//

Ítem, I bací de leutó. Ítem, uns ferres de coynar. Ítem, I banqueta redona, a seure. Ítem, Iª cabaça de spart de c[olir] blat. Ítem, I cabaç en què avia unes poques de nous. Ítem, Iª taça d'aram.

Ítem, Iª olla d'aram, estaynada. Ítem, I traversser blanch, ab listes blaves, de pocha valor.

Ítem, II coxinets blanchs, de pocha valor.

1378. *Lectura dubtosa. O bé gipó que es portava sota l'armadura o bé gonella o peça de roba interior amb què les dones s'abrigaven el cos.* DCVB.

1379. *Lectura difícil. Pellissó: jaquet curt de pell d'ovella sense tondre, generalment sense mànigues, que solen portar els pastors.* DCVB. *En aquest cas era amb mitges mànigues.*

1380. ab listes, *ratllat*.

1381. *En lloc de* ab son feristol, *ratllat*.

1382. ab son feristol, *ratllat*.

Ítem, Iª picaça[1383] e Iª maça de fferre. Ítem, I orinal ab son stoyg.

Ítem, Iª cistella.

En la sala

Primo, Iª taula de noguer, ab sos peus. Ítem, I banch de fust per a seure.

Ítem, I arquibanch de pocha valor.

Ítem, Iª caxa de fust, en què avia I sobrepelliç gros.

Ítem, III troços de drap blanch e burell.

Ítem, unes tovaylles ab listes blaves, de pocha valor.

Ítem, unes altres, esquinçades.

Ítem, II almuces negres, de poqua valor.

Ítem, I banch poch, de poca valor.

Ítem, I foguer de fferre, poch, de tenir foch en cambra.

Ítem, I legonet petit.

Ítem, I cetrill d'aram, \bon/. Ítem, II posts. Ítem, I ventayll de palma.

Ítem, V ampolles de vidre, entre poques e grans. Ítem, I pareyll, de vidre dorat. Ítem, II taces e IIos gots de vidre e Iª taça de vidre rodona.

En la coyna

Primo, Iª olleta d'aram. Ítem, Iª caçola d'aram

Ítem, Iª ydria[1384] de leutó. Ítem, Iª paella petita. Ítem, Iª giradora.

Ítem, Iª graylla. Ítem, I ast de fferre.

Ítem, Iª bromadora. Ítem, I loça. Ítem, I rayll.

Ítem, uns fferres ab II peus.

Ítem, III olles de terra. Ítem, II mortés de ges.

Ítem, I cabaç plen de squdelles de fust e de terra, de poca valor, la meytat trenquades.//

En alia camera iuxta salam

Primo, Iª colga ab palla ab I matalaff blanch.[1385]

Ítem, I cabaçol ab I poch de drap de li.

FUNDACIÓ NOGUERA

1383. *Picassa: martell molt gros i feixuc que serveix per a trossejar pedres o destral de llenyataire.* DCVB.

1384. *Hídria: gerra en què els antics tenien aigua.* DCVB. *És sorprenent que facin esment d'aquesta paraula culta. Era una gerra gran.* DECLC, *IV, 793.*

1385. de pots, *po<s>ts, ratllat.*

Ítem, Iª flaçada de pocha valor, ab listes blanques, negres e vermeylles.

Ítem, Iª taula ab sos peus.

Ítem, I odre vinader.

Ítem, II porgadors, la I de pell, l'altre de junch marí.[1386]

Ítem, I sedaç de sedes.

Ítem, Iª caxeta xica, de pocha valor.[1387]

En la entrada <de> baix

Primo, I sach en què havia forment, de V en VI faneques,[1388] poch més ho menys.

Ítem, I banch en què sehya.

Ítem, Iª arqua, en què avia forment, de cinch en VI faneques, poch més ho menys.

Ítem, Iª altra caxa, en què avia I morter de fust.

Ítem, I cabaç e Iª cistelleta.

Ítem, Iª post. Ítem, Iª pastera de pastar.

Ítem, Iª tanaylla oliera. Ítem, Iª altra trenquada.

Ítem, Iª scala de puyar ell terrat.

Ítem, I troç de soga de cànem.

En la casa aprés la dita entrada

Primo, I banch menys de peus.

Ítem, I postaça.[1389] Ítem, IIII cànters de tenir aygua.//

En l'altra casa aprés

Primo, gran multitut de teules noves.

Ítem, II posts. Ítem, Iª roda de studi.

Ítem, d'altra fustaça de pocha valor.

En l'altra casa, a mà squerra com hom entra

Primo, sarments qualsque C garbons, poch més ho menys.

Ítem, Iª poca de leyna menuda.

1386. *Jonc marí,* Juncus maritimus. F. MASCLANS, *Els noms de les plantes als Països Catalans*, Editorial Montblanc-Martín, Granollers-Barcelona, 1981, p. 142.

1387. *A sota,* Ítem.

1388. *Abreujat,* fans.

1389. *Lectura dubtosa.*

Fuerunt protestati dicti domini inventariantes quod si forte aliqua deinde inveniantur bona seu iura dicte hereditati pertinentia possint quandocumque velint ponere et abiugere hiis.

Testes: Dominicus Pardo et Petrus ça Scala, vicarii Ilerde.[1390]

48

1399, març, 17-18. Lleida, Bellvís i Corbins

Inventari. *Inventari dels béns de Pere Bada, canonge [de la seu de Lleida], que tenia a la casa de Lleida, en una cambra, en una recambra on hi havia la privada, a la cambra anomenada blanca, al rebost, a la cambra d'en Terrada, en una altra recambra, a la sala i cuina, al corral, a la cambra del terrat, al celler i a la cambra baixa. També s'inventarien els objectes d'argent. S'inclou l'inventari fet el dia 18 de març de 1399, dels cereals que tenia a Alfagés (la Llitera). També es fa l'inventari dels béns de la casa de Gatén (Bellvís, Pla d'Urgell), a l'entrada de la casa, en una cambra on cuinaven, a l'estable, al celler, a la cuina sobirana, a la sala, en una altra cambra i al graner. Inclou la relació dels cereals emmagatzemats en diverses sitges de Bellvís. Així mateix, hom fa l'inventari dels béns que tenia al celler d'Antoni Vidal, vicari de Corbins (Segrià).*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 23. Quadern de vuit pàgines (dos fulls dobles) de 30,5 cm per 22,5 cm. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'una banya o d'un corn, amb un cordill per penjar-lo (núm. 14).

Inventarium bonorum honorabilis Petri Bada, canonici, quondam.

Die lune, XVII mensis martii, anno domini MCCCXCIX°, honorabilis Ihoannes Anglada, archidiaconus Terrantone, et Dominicus d'Osó et Berengarius Bonet, canonici Illerdensis, atendentes venerabilem Petrum Bada, canonicum, viam fare universe carnis ingressum, pro conservatione bonorum ipsius, fecerunt inventarium ut sequitur:

1390. *Després de les dotze pàgines de l'inventari, n'hi ha sis més amb textos relacionats amb aquest inventari. Hi trobem el testament de Francesc Salom,* testamentum manu propia scriptum venerabilis Francischi Celom. *S'hi explica que Francesc Salom era a Avinyó quan hi hagué una gran mortaldat,* quando eram Avineone fuerunt mortalitates et dominus Gregorius mandavit occupare bona decedencium per cameram appostolicam <...>. *Hi fa deixes a* confratrie sedis, confratrie pauperum clericorum, ospitali pauperum clericorum, aliis ospitalibus, operi ecclesie Sancti Laurencii, Beate Marie de les Sogues, Beate Marie de la Orta, *etc.*

<A la cambra que dóna al carrer que va a la seu>

Et primo, manifestarunt se invenisse in camera ubi dictus Petrus, canonicus, iacebat, que respicit versus viam que ducit ad sedem: unam colgam cum IIII^or^ postibus clavatis, cum suis paleis. Item, superpaleis, manil de stamenya barrat, modice valoris. Ítem, una cócera oldana. Ítem, un traverser de fluxel dicte cocere. Ítem, un pareyl de lançols de cànem. Ítem, una vànova grossa, canonada. Ítem, una flaçada de borra blava. Ítem, V peces de cortines verts spletades. Ítem, I cobertor de stame<n>ya vert, sobre lo lit.

Ítem, coram predicta colga, unum arquibanch caxat, \de sent P<ere>,/ et una pars erat aperta, in qua erant instrumenta, alia vero clausa, et fuit sigillata cum sigillo de B<ada>; era<nt> ibi simile instrumenta capelle Sancti Petri.

Et incontinenti venit Petrus Stephani, servitor dicti domini Petri Bada, dicens quod predictus dominus Petrus condiderat testamentum in quo instituerat manumissores suos discretum Gullelmum Carbó et ipsum Petrum Stephani, quare predictum inventarium fuit continuatum per dictos manumissores.

Item, in dicta camera invenerunt uns armaris pintats, movediçs, et, in parte inferiori dictorum armariorum, invenerunt IIII^or^ bacins de stayn, dos grans e dos pochs, IIII plates, IIII scudeles, tres grealets, tot de piltre sive de stayn. In superiori parte nichil fuit inventum.

Ítem, una taula de noguer ab petges tinens. Ítem, I canalobre gran, de cambra. Ítem, I foguer de fere. Ítem, una bacina de lautó. Ítem, una cadira plegadiça, de seure. Ítem, un cofre ferat, ab cuyro pelós, in quo erant unes tovaylles listades de blau, usades, ab dos tovayllons. Ítem, unes tovaylles de cotó, ab sos tovayllons, listades de blau. Ítem, un pareyl de coxinets bla<n>chs, ab botons de seda morada, vetat entron[1391] de veta semblant. Ítem, dos coxins tots bla<n>chs. Ítem, un pareyl \de lançols/ de cànem, de Burgunya, de II teles, miga. Ítem, un pareyl de lançols de li, de IIII teles. Ítem, un pareyl de la<n>çols de li, de tres teles, oldans. Ítem, una tovayllola, obrada als caps de seda blanca, botonada ab botonets pochs. Ítem, \dues/ tovaylloles blanques. Ítem, unes tovaylles blanques. Ítem, un pareyl de lançols, de tres teles, de li, petits. Ítem, un roquet de li. Ítem, altre cofre pareylla del desús dit, in quo erant[1392] I coxí blanch. Ítem, un sparver de lit,[1393] obrat a la

1391. *Per* entorn.

1392. *Sic*.

1393. *Repetit. No sabem com devia ésser aquest esparver de llit. Certament no és probable que fos un ocell, més aviat cal relacionar-lo amb l'esment de les grues (peça de*

porta, de tafatà,[1394] ab grues. Ítem, altre cofre launat de ferre, encuyrat de cuyre lis, in quo erant unes calces de blanquet, blanques, spletades. Ítem, una gramaga[1395] de rosat, folrada de ventres de vays. Ítem, una gramaya morada, folrada de ventres de vays. Ítem, una cota de xamelot blau, forada de tela blava. Ítem, una capa de bruneta, de cor, folrat lo capel de vays bruns. Ítem, una gramaya de rosat, folrada de tafatà blanch. Ítem, I caparó[1396] morat, folrat de vermeyl. Ítem, un caparó blau, forat de tafatà vermeyl. Ítem, I caparó de xamelot blau, forat de drap vermeyl. Ítem, un caperó morat, doble. Ítem, una almuça, forada de tafatà vermeyl. Ítem, altra almuça, forada de squena de vays. Ítem, dues biretes de almuces. Ítem, I lançol de II teles. Ítem, una pareyla de cofres petits, ferats, antichs, en la I avie I maçapanet de cantàrides.[1397]//

Ítem, tres coltels ab mànechs de os, ab son stoy de fust. Ítem, moltes cartes. Ítem, en l'altre cofre encartamens. Ítem, dues tovaylles e dos tovayllons, blanques, que servexen a casa. Ítem, en un armari, als peus de la colga, en la paret, fo atrobat I baralet d'acer. Ítem, una capsa de fust longa, pintada.

<Recambra on és la privada>

Ítem, en la reca<m>bra on és la privada, trobàrem: I lit de posts, ab sa màrfega de paylla, I matalaf esquinçat, dos traversés, la I blanch, l'altre listat. Ítem, pareyll de matalafs de fustani, baregat de blau e de blanch, ab foradura de squaquejat. Ítem, un traverser de lana, pintat. Ítem, una vànova grosa, canonada. Ítem, altra vànova prima, de cotonina canonada. Ítem, altra vànova prima, ondada. Ítem, un bancal de vert, ab roses groses. Ítem, I pareyl de bancals, listat de groc e de morat. Ítem, un pareyl de catifes oldanes. Ítem, VI coxins recolzadós, de cànem, pintats. Ítem, dos bancals de seure, de bora, la I listat, l'altre scaquat. Ítem, una cuberta de la plega, listada de vermeyl e de blanch. Ítem, una mala de cuyr. Ítem, streps genets. Ítem, dues selaces e dues capçanaces. Ítem, un cofre ferrat, pintat de vermeyl, in quo erant XXXVI rams de fiyl, entre cànem e[1398] li. Ítem, un cartronaç

ferro o de fusta giratòria, fixada a la paret [de vegades de la xemeneia], que serveix per a penjar-hi objectes [per exemple els clemàstecs]. DCVB*). De fet, els estornells (a part d'ésser uns ocells) també eren uns bastons que servien per a penjar-hi botifarres i altres aliments.*

1394. *Tafetà: tela o cinta de seda.* DCVB.

1395. *Gramalla: túnica llarga que arribava fins als peus. Era de color rosa.*

1396. *Caperó o capiró.*

1397. *Cantàrida: potser insecte coleòpter de la família* Cantharidae*. Tanmateix, la cantàrida,* Lytta vesicatoria*, és una espècie de coleòpter dins la família* Meloidae*.*

1398. *En aquest document normalment es fa servir l'abreviatura usada per a la conjunció llatina* et *per a representar la* e*. En aquest cas, però, hi ha una* e*.*

ab canonets[1399] de cànem. Ítem, altre cartró, ple de cànem espadat.[1400] Ítem, una ola de coure, bela, foradada al sòl. Ítem, altra ola de coure, gran, ab la boca ampla. Ítem, altra ola de coure, fesa. Ítem, una ola d'aram, gran.

<En la cambra blanca>

Ítem, en la cambra blanqua, trobàrem I cofre launat, de ferre, pintat vermeyl. Ítem, una colga de IIII po<s<ts, clavada, ab sa paylla. Ítem, dos matalaf<s> de poqua valor. Ítem, I traverser de fustani, bar<r>at de blau e de blanch. Ítem, Iª flaçada de bor<r>a blanqua, ab listes blaves. Ítem, altra flaçada blanqua, listada de vermeyl. Ítem, altra flaçada ab diverses listes. Ítem, I banch encaxat. Ítem, una cadira redona, foradada, ab son bací. Ítem, una cócera pocha. Ítem, una taula de noguer, levadiça, ab sos petges. Ítem, un orinal ab son stoyg.

<Al rebost>

Ítem, el rebost trobàrem I arquibanc, en què stà lo pa. Ítem, una baruteladora. Ítem, un sedaç. Ítem, una pastera cubertada, ab sos peus. Ítem, una tenaylla oliera, de te<n>guda de XV migeres. Ítem, altra tenaylla pocha, de tenguda de IIII cantes, ayguadera. Ítem, una canada de fust. Ítem, dues exades. Ítem, unes banes de cervo. Ítem, un drap de pasta. Ítem, un sach ab farina de solamens[1401] per al ca. Ítem, una panistra de cana. Ítem, una podadora trenquada. Ítem, IIII pexel<s> de stayn, sens cobertós, dos poquets, lo altre cominal, l'altre gran.

<En la cambra d'en Tar<r>ada>

Ítem, en la cambra que vocatur d'en Tarada, trobàrem Iª colga de IIII po<s>ts, clavada, ab sa paylla. Ítem, un matalaf de pocha valor. Ítem, I flaçada de bor<r>a, listada de diverses colós. Ítem, un arquibanc, davant la colga. Ítem, VI peces de cortines blaves, de stame<n>ya. Ítem, un cofre poc, launat, pintat de vert, ple de scriptures.

<En la recambra>

Ítem, en la reca<m>bra, I lit de posts, sa màrfega, I matalaf. Ítem, I flaçada de bor<r>a blanqua, listada de vert. Ítem, altra flaçada blanqua, ab listes negres, de pocha valor. Ítem, un capçal de fustani, listat.

<En la sala e cuyna>

Ítem, en la sala e cuyna, trobàrem una scala de XIIII scalons. Ítem, una taula de noguer, bela, levadiça, ab sos petges. Ítem, dos

1399. *Lectura dubtosa. Potser* caronets *o* carovets.

1400. *Espadar: tupar el cànem o el lli amb l'espadella, després de bregar-lo, per a fer-ne caure l'aresta.* DCVB.

1401. *Solament o solatge: allò que hi havia al sòl o fons de la sitja, que, en aquest cas, es donava al gos.*

banchs strets. Ítem, una cadira redona. Ítem, un taulel de taules. Ítem, dos candalobres de taula. Ítem, dos asts de ferre, I gran, altre xich. Ítem, cetril, de te<n>guda de I cànter. Ítem, un aster. Ítem, una graylla. Ítem, I morter de pedra, ab son box. Ítem, dues cobertores de ferre, Iª bona, altra trencada. Ítem, una loça, una sbromadora trencada. Ítem, una taça d'aram. Ítem, I foroyl. Ítem, dues paeles, Iª gran, altra xiqua. Ítem, dos ferres de foch. Ítem, altre<s> fer<r>es trencats. Ítem, IIII querols[1402] de ferre. Ítem, I fre de mula, de poca valor. Ítem, VII pareyl // de bachons de carn salada, I gran, altre poch. Ítem, dos larts. Ítem, un bací de lautó trenquat.

<El corral>

Ítem, el coral, VI galines e I gal.

<En la cambra alta del terrat>

Ítem, en la ca<m>bra alta del tarrat, tres tenaylles poques, olieres. Ítem, una caxaça ab petges, una taulaça \sens petges/, dos cànters, I cartró de canes. Ítem, un traverseraç squinçat.

<En lo celer>

Ítem, en lo celer, dues portadores, I cubet ab sa tina. Ítem, Iª tenayla plena de vin blanch, de tenguda de VIII migeres. Ítem, altra tenaylla, de tenguda de XII migeres. Ítem, una pimentera,[1403] de tenguda de Iª migera. Ítem, IIII tenaylles grans, de terra, de tenguda entre totes de CXL migeres. Ítem, un vexel ple de most, de tenguda de LXXX migeres. Ítem, altre vexel, de tenguda de LX migeres. Ítem, altre vexelet, que és de Sent P<ere>, de tenguda de XL migeres. Ítem, I odre. Ítem, I exertellet[1404] de entrecavar.

<En la cambra baixa>

Ítem, en la cambra baxa, tres albardans,[1405] dues cingles, dos feltraços, I cafiç de forment, Iª post, dues portes. Ítem, una fanequa de aglans.

FUNDACIÓ NOGUERA

1402. *Possiblement creol.*

1403. *En principi, la pimentera era un recipient destinat a contenir pebre (*DCVB*). Tanmateix, el fet que la trobem precisament al celler, ens fa pensar que potser més aviat cal relacionar-la amb l'anomenat vi piment. A Mallorca, en un celler també hi havia, a la fi de l'edat mitjana, "dues pimenteres plenes de vin blanch cruu" o bé "huna pimentera, mitga de vinagra".* M. BARCELÓ, *Elements materials de la vida quotidiana a la Mallorca baixmedieval (part forana)*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1994, p. 67. *S'ha afirmat, amb relació a Barcelona, que la pimentera era on es guardava el vi de les festes, preparat amb espècies.* EQUIP BROIDA, "Els atuells de terrissa a les llars barcelonines vers l'any 1400", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia, Annex 2*, Barcelona, 1984, p. 215.

1404. *Lectura molt difícil. Aixartell: eina que consisteix en una fulla de ferro llarguera que a un cap té tall i a l'altre un altre tall curt o forcat.* DCVB.

1405. *Albardà: actualment sinòmim d'albarda (aparell que serveix per a cavalcar i per a dur càrrega sobre animals de peu rodó) a Mallorca i Eivissa.* DCVB.

Predicta omnia dictus Petrus Stephani recepit penes se, in comanda, *et cetera*, manifestavit argentum sive vexelam argenteam que sequitur: Primo I petxel de III marcs, I gobel[1406] ab sobrecop, tot daurat dins e defora, de pes de I marc. Ítem, una taça daurada, de pes de X onzes. Ítem, VI scudeles, V plates, de pes de I marc la peça. Ítem, dues taces daurades, ermeltades daurades, \de pes de VII onzes quiscuna/. Ítem, dues taces redones, blanques, \marcals/; VI cuylleres blanques. Ítem, dues copes daurades dedins, ab peus, de pes de I marc cascuna. Ítem, una copa ab peus, daurada, de pes de X onzes. Quod argentum est extra domum ipse, sic qualiter et quomodo in posse diversarum personarum, et fuerunt protestati et cetera.

Testes sunt: discretus Nicolaus Bonet, studens in Iure civili, Bernardus Miraylles et Bernardus de Farrera, de domo dicti domini Petri Bada.//

Et dictus Petrus Stephani tradidit mihi, notario infrascripto, quandam cedulam, sua propria manu scriptam, sequente tenoris:

"A XXV de març, anno XC nono, en lo loch de Alfagés[1407] foren, és a saber, en Pero Steve e Bernat de Farrera, e feren inventari del blat que ha en Alfagés la marmesoria de mossèn en Pere Bada, segons que·s segex:

Ítem, ha en una ciga, en casa d'en Anthoni Urgellès, batlle, ordi veyl XIX cafiçs, poc més o menys.

Ítem, ha en Iª ciga d'en Johan Moliner, prop les portes de la vila, ordi d'entan[1408] IX cafiçs d'ordi, poch més o menys.

Ítem, deu Johan Rosceyllol ordi, IIII cafiçs, XI faneques.

Ítem, deu Pere de Sentorenç I cafiçs d'avena.

Ítem, deu Bernat de Fantova I cafiç d'avena.

Ítem, deu lo batlle I cafiçs d'avena.

Ítem, deu él elex[1409] I cafiçs de sègal.

Ítem, ha, en casa del batlle, una bóta de mena[1410] de poqua valor."//

1406. *Gobell: vas per a contenir líquid. En un document del segle* XIV: *"Un gobell d'aur ab sobrecop e ab obres de fulles d'argent" i a l'obra* Flos de les Medicines*, del segle* XV: *"D'aquest brou begua lo pacient matí e vespre I gubell ple"*. DCVB.

1407. *Alfagés (la Llitera)*.

1408. *Antany*. DCVB.

1409. *Mateix*. DCVB.

1410. *Bóta de mena, apareix contemplat al* DCVB. *A la Crònica de Ramon Muntaner: "De vi non havien gens, ans lo senyor rey ne donà a ells dues bótes de mena, una de blanc e altre de vermell". A la casa de Francesc de Santcliment, l'any 1432, trobem també "miga bóta de mena, buyda"*. J. J. BUSQUETA, "L'inventari de béns dels castells....", p. 281;

Die martis, XVIII mensis marcii, anno domini MCCCXC nono, discreti Guillelmus Carbo et Petrus Stephani, manumisores ultime voluntatis honorabilis Petri Bada, quondam canonici Illerdensis, in loco de Gaten continuarunt inventarium de bonis dicti defuncti ibi inventis, ut sequitur:

<A l'entrada de la casa de Gatén>

Et primo, in introitu case de Gatén, manifestarunt se invenisse dos jous, dos aradres ab ses reylles de laurar. Ítem, una exada ampla. Ítem, dos felt\re/s[1411] o coxins.

<En la cambra situada a mà esquerra, on cuinaven>

Ítem, en la cambra a mà esquera de la entrada, ubi coquinabant, invenerunt dues oles d'aram, gran<s>, e una ola de coure petita, Iª loça. Ítem, una caldera, de tenguda de dos cantes. Ítem, un cetriyl de puar ayga.[1412] Ítem, una caça[1413] d'aram. Ítem, una paela d'aram. Ítem, dos ferres de foc, de tres peus. Ítem, una bacina d'aram, gran, foradada. Ítem, una canada gran, de fust. Ítem, I tayllador gran, de fust. Ítem, IX taylladós de fust, pochs. Ítem, sis escudeles. Ítem, un morter de fust, ab tres boyxs. Ítem, uns argadels de tirar ayga, a sis cantes.[1414] Ítem, una pastera sens peus. Ítem, un taulel poch. Ítem, un cànter de terra. Ítem, I rayl de fust, pintat, encaxat.

<En l'estable>

Ítem, en l'estable, dues mules de lauraó, la una de pèl negre, l'altre de pèl [...].[1415] Ítem, dues someres poques de pèl blanch, ab un albarda. Ítem, dos porcels, la I femel, l'altre mascle. Ítem, X galines, I gal. Ítem, una loca ab XV polets.

<Al celler>

Ítem, el celer, un vexel de L migeres. Ítem, una pastera. Ítem, un librel gran de terra, bel. Ítem, una bóta maresa, de tenguda de

---

a Vilassar (Maresme), en un inventari del 1443, també s'esmenta "una bóta de mena ab remost". P. BENITO, "Casa rural y niveles de vida...", doc. 2.

1411. *Feltre: drap gruixut de llana, de pèl o d'altres fibres, compost de fibres embolicades confusament i adherides les unes a les altres*. DCVB.

1412. *Aquest setrill devia fer una funció semblant a la del poal, nom que no trobem gaire sovint en aquesta documentació lleidatana del segle XIV (vegeu, però, doc. 9). En principi, aquesta setra petita havia d'ésser un recipient de terrissa, de vidre o de metall, amb una ansa a un costat i un broc curt a l'altre, que servia per a treure i abocar aigua, vi o un altre líquid*. DCVB.

1413. *Hem normalitzat l'ús de la* ç.

1414. *Argadell: ormeig compost de quatre o sis cistells de vímens, que es posen meitat a cada banda d'una bèstia i serveixen per a traginar gerres d'aigua o altres coses. En un document de l'any 1499 també trobem "Ítem, tres argadels de dur aygua"*. DCVB.

1415. *Lectura dubtosa. Potser* rausch.

XLV migeres. Ítem, en una tona del castel, CCXX migeres de most. Ítem, IIIIe portadores. Ítem, una caxeta de taverna, ab sa clau. Ítem, tres quartes de cansalada, dos darers e un davant. Ítem, un sagí. Ítem, un garbel de spart.

<En la cuyna sobirana>

Ítem, en la cuyna sobirana del dit castel, trobàrem una colga de IIII posts, clavades a dos peus de lit [...].[1416] Ítem, dos banchs strets. Ítem, un capçal de pocha valor. Ítem, una \cistela/[1417] de canes.

<En la sala>

Ítem, en la sala, una colga clavada, ab sos peus. Ítem, una bacineta d'aram trenquada.

<En la cambra>

Ítem, en la cambra, una colga ab IIII posts ab sos peus, clavada. Ítem, altra colga bela, baldada. Ítem, tres matalafs, la I de fustani listat, els dos de canamaç blanch. Ítem, un traverser bo, de fluxel. Ítem, altre traverser de pocha valor. Ítem, IIIIe flaçades de lana d'Aragó, oldanes. Ítem, IIIIe lançols de cànem, de Burguyna, la un pareyl de II teles, migà, l'a<l>tre pareyl de tres teles. Ítem, un armari portàtil de cambra, de dos calàs.[1418] Ítem, un sedaç de pastar. Ítem, un canalobre de ferre, de taula. Ítem, un arquibanch nou, ab sa clau, en lo qual ere un pareyl de lançols de lenç, de tres teles. Ítem, unes tovaylles de cotó, ab listes blaves. Ítem, un tovaylló tot blanch. Ítem, unes tovaylles blanques, esquaquejades. Ítem, un tovaylló poch, blanch. Ítem, dues vànoves canonades, de IIIIe teles cascuna. Ítem, tres querols.[1419]

<En lo graner>

Ítem, en lo graner, tres faneques de forment, poch més o menys.

Ítem, sembrats de forment IIII kafiçs, III faneques. Ítem, ordi III kafiç, mig. Ítem, avena V kafiç. Ítem, sègal II o tres faneques. Ítem, cabeça de safrà, plantat de I an, III kafiçs.

Testes sunt: Guillelmus Lorenç, pastor dels Gimerans, et Matheu Cerdà, del loc de Belvís.//

Eadem die, XVIII mensis marcii, fuerunt in loco de Belvis et ibi continuarunt inventarium ut sequitur. Et primo, invenisse manifestarunt,

1416. *Lectura dubtosa. Potser* cordeyn.

1417. panistra, *ratllat i corregit*.

1418. *Calaixos. En un document de l'any 1373 trobem: "Un arquibanch meyns de clavadura, ab dos calays".* DCVB.

1419. *Cal pensar que eren uns creols.*

in una ciga, in stabulo Francisci Grimau, esmigada, de L en LV kafiç, poch més o menys d'ordi. Ítem, in domo Petri Gras, de avena novela, XIX kafics, mig, de la qual a diverses persones és stada prestada, segons que·s seguex e s'apar per cartes; té·n en Pere Gras, II kafiç. Ítem, en Ferrando d'Alagó, I kafiç. Guillamó Ponç, menor de dies, I kafiç. Ítem, en Matheu Cerdà, VII faneques. Ítem, en Pere Oveylló, VI faneques. Ítem, en Pere Bagà, I kafiç. Ítem, en Pere de Cases, II kafiç d'avena. Ítem, Bonanat Valger, I kafiç. Ítem, en Johan Roqua, beneficiat en Belvís, I kafich.[1420] Ítem, en Comalonga, VIII faneques. Ítem, ne preneren per reomplir la ciga de fora lo pont de la entrada de la vila, IIII kafiçs,[1421] mig. Ítem, n'an sembrat, a Gatén, V kafiç. Ítem, que n'an despès en civada II kafiçs, X faneques, lo pus és encara en la ciga ab VI kafiç, que·n tornà lo honrat en Francesch d'Alpicat. Ítem, ne prestaren, a·n Guillemó Vernet, I kafiç.

Ítem, en una ciga de seynor, al cap del pont de la entrada de la vila, trobàrem esmigada avena veylla, que és XII kafiç e mig, poch més o menys.

Ítem, en casa d'en Francesch Grimau, en la entrada, una ciga de forment \novel/, hon avien mès XXIII kafiçs[1422] mig, del qual an prestat lo que·s seguex: a·n Pere Bagà, I kafiç, a·n Pere Oceylló, IX faneca. Ítem, a·n Pere Oceylló, II kafiçs.[1423] Ítem, per sembrar, IIII kafiçs, III faneques. Ítem, ne donàrem a les noces de Francesch Grimau, VI faneques. Ítem, ne sembràrem, a·n Pere Steve, II faneques miga; l'altro és tot en la ciga.

Ítem, deu, en Pere de Cas, ordi novel, XVIII faneques.

Restant debita pecuniarum.

Testes sunt: discretus Dominicus Baruyl, vicarius ecclesie de Belvis, Matheus Cerdà, loci predicti de Belvis, et Raymundus Ceayl, loci de Corbins.

Eodem die fuerunt in loco de Corbins et invenerunt, in celario discreti Anthoni Vitalis, vicari de Corbins, unum vas sive cuba de vin veyl, de tenguda de CXL migeres, poc més o menys. Item, aliud vexel, de tenguda de LX migeres, poch més o menys, buyt.[1424]

1420. *Per* kafiç, *cafís*.
1421. *Abreujat,* ka.
1422. *Abreujat,* ka.
1423. *A continuació,* tot l'altre és en la ciga, *ratllat*.
1424. *Sorprèn el fet que poguessin barrejar el català i el llatí en un sol paràgraf i, fins i tot, en una mateixa frase. És així també en molts altres inventaris i encants d'aquesta època.*

Testes sunt: discretus Anthonius Gombau, vicarius de Corbins, et Raymundus Ceayl, dicti loci de Corbins.

49

1399, abril, 10.[1425] Lleida

Encant. *Encant dels béns de Pere Bada, canonge de la seu de Lleida, que es fa a la plaça de la Suda de Lleida. Actua com a corredor Llorenç de Noguers. Pere Malet i Domingo [d'Eixea] eren els macips de l'encant.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Plec format per dotze pàgines (tres fulls dobles) de 30,5 cm per 22,5 cm. Paper en bon estat. Escriptura cursiva gòtica feta amb cura. Filigrana d'una muntanya amb tres pics i una creu al cim del més alt (núm. 8).

Enquantum bonorum honorabilis Petri Bada.

Die iovis, Xª die mensis aprilis, anno a nativitate Domini MºCCCºXCº nono, discreti Guillelmus Carbó et Petrus Stephani, benefficiati in sede Ilerdense, manumissores ultime voluntate venerabilis Petri Bada, quondam canonici Ilerdensis, fecerunt incantum de bonis dicti defuncti, in platea Çute, \per/ Laurencium de Noguers, cussorem sive crida publicum civitatis Ilerde, Petro Malet et Dominico, pro mancipis de ribera sive bastaxs, [...]entibus, per modum qui sequitur:

Et primo, una màrfega ab palla, a·n Pere Scumó, convès ... III ss.

Ítem, I banch encaxat, a·n Johan Englada, artiacha de Terrantona ... III ss., II ds.

Ítem, dues portaces ab I taulell, a·n Jacme Salines ... II ss.

Ítem, I foguer de ferre per tenir en cambra, a·n Pere Malet, misatge del encant ... XLIX ss.

+ Ítem, dos banchs sens peus e dues posts velles e I bancaç ab I troç de post, a·n Borthomeu Arma<n>yach ... III ss., III ds.

+ Ítem, Iª colgua ab ses posts e ab ses lates, a·n Lorenç Palau ... XVII ss.

Ítem, dos banchs strets, a·n Jacme Salines ... I ss.

+ Ítem, I arquibanch de noguer, antich, a·n Berthomeu Pi<n>yana, prevere ... XIIII ss., VI ds.

1425. *Algunes vendes foren fetes el 18 de setembre d'aquest mateix any i el 24 de febrer de 1400.*

Ítem, I altre arquibanch de pi, a·n Pere Steve ... XV ss., VI ds.

+ Ítem, Iª taula de noguer, ab sos peus, a mestre Francesch Queralt ... X ss.

+ Ítem, Iª goenga blancha, listada als caps ab listes verts, a·n Domingo Barberà ... X ss., II ds.

+ Ítem, Iª altra goengua blancha, squinçada, ab listes negres, a·n Ramon Pellicer ... IIII ss., IIII ds.

+ Ítem, Iª olla de coure gran, a·n Antoni Sartre ... XXXV ss.

Ítem, Iª garmalla morada, de Millines, forrada de vays, a mossèn en Pere de Sentcliment ... VIII lls. e X ss.

Ítem, Iª altra garmalla de Millines, morat clar, forrada de vays, a ell matex ... LXX ss.

Ítem, Iª cota de xamellot blau, ab caperó, a·n Bernat Bada ... LXXII ss.//

Ítem, Iª garmalla de Londres, morada, forrada de tafatà blanch, a micer Miquel de Noya ... XL ss.

+ Ítem, I travecer blanch, ab listes blaves, a·n Ramon Pellicer ... VII ss.

+ Ítem, I matalaf listat de[1426] fustani, a·n Domingo de Barberà ... XX ss.

+ Ítem, I altre matalaf squinçat, blanch, de canamaç, a·n Antoni Vidal ... X ss.

Ítem, I altre matalaf de canamaç, vermell, a·n Bernat Figuera, peller ... XXX <ss.>

+ Ítem, I coxinet ab listes blaves, de fluxel, a mossèn en Johan Exemeniç[1427] ... I s., VI ds.

Ítem, I matalaf, ab Iª tela blancha enmig, a·n Bernat Figuera, peller ... XI ss.

Ítem, Iª alcócera cuberta de fustani, ab listes blaves, ab I travecer de pocha valor, a ell matex ... LI ss.

+ Ítem, III recolsadós de canamaç, a·n Antoni Vidal ... IIII ss.

Ítem, I tapit vermell, a mossèn lo official ... XVII ss.

Ítem, I altre tapit[1428] vermell, a ell matex ... XII ss.

1426. *Repetit.*
1427. *Hem normalitzat l'ús de la* ç.
1428. *Una mena de catifa.*

Ítem, I bancal vert, ab tres senyals de rosa, a·n Pere Steve ... XV ss.

Ítem, I cobertor vert, de lit, de stam, a·n Exemeno Scarpó, convès ... XXXV ss.

+ Ítem, Iª vànova canonada, de tres teles, a·n Anthoni Sartre ... LXXII ss.

+ Ítem, Iª altra vànova prima, hondada, de IIII teles, a ell matex ... L ss.

Ítem, Iª altra vànova canonada, de tres teles, a·n Pere Scumó, convès ... XXX ss.

Ítem, Iª altra vànova canonada, de tres teles, a·n Antoni Vidal ... XXXV ss.

+ Ítem, Iª olla d'aram, a·n Pere Bellet, convers ... X ss., X ds.

Ítem, Iª colga ab sos peus e ab claus, ab ses posts, a·n Pere Malet ... XI ss., I dr.

Ítem, Iª cadira redona, foradada, a·n Jacme Vidal, per a obs del spital de clergues ... VIII ss.

Ítem, I travecer xich, ab listes blaves e blanques, a mossèn en Ffrancesch d'Alpicat ... III ss., VI ds.

+ Ítem, I altre travecer blanch, de fluxel, a ell matex ... VI ss., II ds.//

+ Ítem, I coxí pintat, a·n Johan Perpinyà ... V ss., I dr.

+ Ítem, I strall ab barres grogues e vermelles, \a·n/ Guillem Besora ... VII ss., X ds.

Ítem, I bancal ab listes morades e grogues e blanques, a·n Daumau de Cervera ... VI ss., I dr.

Ítem, I altre bancal d'aquella color matexa, a mossèn en Guillem Bonet ... IIII ss.

+ Ítem, I seti ab listes blaves e blanques, a·n Guillem Besora ... IIII ss., VIII ds.

+ Ítem, I seti de pocha valor, a·n Pere Poquet ... I s.

Ítem, I matalaf grog, a·n Loyç Rosell ... VII ss., II ds.

+ Ítem, I matalaf ab listes blaves e blanques, a·n Guillem de Rocamora ... XLII ss.

Ítem, I parell de cofres aportívols,[1429] a·n Pere Bellet, convès ... XXIII ss., IIII ds.

1429. *Aportívol: portable, que es pot portar. Més endavant, en aquest mateix document s'esmenta un altre "cofre portívol".*

Ítem, I altre parell de cofres vermells, al rector de Sent Andreu ... LXV ss.

Ítem, III coltells de tall, ab sa caxeta, a·n Berenguer Gilabert ... XV ss.

+ Ítem, fil, a na Gueralda, que sta ab mossèn en Tristany de Navers ... XV ss., III ds.

Ítem, Iª flaçada holdana, blancha, a mossèn en Guillem Bonet ... III ss., II ds.

+ Ítem, Iª altra flaçada blancha, de pocha valor, a·n Exemeno, convès ... II ss., VIII ds.

Ítem, unes stovalles totes blanques, a·n Bernat Bada ... VII ss., II ds.

Ítem, I parell de lançols, a·n Bernat Bach ... XIIII ss., VI ds.

+ Ítem, I lançol de cànem, de dues teles e miga, a·n Pere Poquet ... VIII ss., I dr.

+ Ítem, I parell de tovallons, a ell matex ... XVI ds.

Ítem, Iª pastera, a mossèn lo degà ... III ss.

+ Ítem, Iª olla de coure, trencada, a mossèn l'artiacha de Tarrantona ... XXI ss.//

Secunda die.

Ítem, una taula de noguer ab sos peus, a mossèn en Johan Exemeniç ... XVIII ss.

Ítem, Iª taulaça de pocha valor, a·n Pere Malet ... XVI ds.

Ítem, I calder de aram, a·n Pere Steve ... VIII ss.

Ítem, Iª paella gran, a mossèn en Johan Exemeniç ... IX ss., I dr.

Ítem, I canalobre petit, a·n Jacme Vidal, spitaler ... II ss.

Ítem, I altre canalobre gran, a·n Pere Steve ... VII ss., I dr.

+ Ítem, I croch,[1430] a·n Jacme Miralles ... VI ds.

Ítem, Iª capsana de mula, a mossèn en Guillem Bonet ... V ss., VI ds.

Ítem, Iª olla d'aram, a·n Bernat Figuera, peller ... X ss.

Ítem, I aster de ferre, a mossèn en Johan Exemeniç ... V ss.

Ítem, Iª bacina de leutó, a·n Guillem de Monsó, convers ... XI ss.

Ítem, Iª cadira redona, \a·n Guillem Besora/[1431] ... X ss.

1430. crog, *ratllat*. *Ganxo*.
1431. a·n Matheu Gaçol, *ratllat*.

Ítem, Iª cella, a·n Matheu Gaçol ... VI ss.

Ítem, Iª olla de coure, xica, fe<s>a de cap a cap, a·n Guillem de Monsó, convers ... VII ss., VI ds.

Ítem, I morter de coure, ab sa mà, a·n Guillem Besora ... XV ss.

Ítem, I bací de leutó, de pocha valor, a·n Guillem de Monsó, convers ... III ss., VII ds.

Ítem, fferres redons, a mossèn en Johan Exemeniç ... IIII ss.

+ Ítem, I taulell ab sos peus, a·n Bortolomico ... I s., VI ds.

Ítem, dues sellaces ab sos strebs[1432] e I carner squinçat e unes scapsanes velles, a mossèn en Ffrancesch d'Alpicat ... II ss., VI ds.

+ Ítem, uns armaris pintats, a·n Exemeno d'Escatró, convers ... LXI ss.

+ Ítem, Iª canada de fust, a mossèn en Johan Exemeniç ... I s., IIII ds.[1433]

Ítem, Iª bacina de aram, trencada, a·n Guillem de Besora ... IIII ss.//

Ítem, XV peces de stany, entre plates e escudelles, a mossèn en Domingo d'Osó ... XXV ss.

Ítem, III coxins, los dos són vetats[1434] entorn, \ab ses vetes/,[1435] a·n Ramon Senter ... VIII ss., II ds.

Ítem, I baralet de stany, trencat, a·n Guillem Berenguer Miralles ... XVI ds.

Ítem, Iª almoxia,[1436] a·n Pere Steve ... V ss., I dr.

+ Ítem, I ferroll de atiar al foch, a mossèn en Johan Exemeniç ... XVIII ds.

Ítem, I ast gran, a·n Ramon Spital, notari ... IIII ss., II ds.

Ítem, unes tovalles ab uns tovallons, a mossèn en Francesch d'Alpicat ... XV ss., VII ds.

+ Ítem, I parell de lançols oldans, de IIII teles, a·n Johan Sanç, convès ... X ss., I dr.

FUNDACIÓ NOGUERA

1432. *Amb una correcció a la* b.

1433. *A sota,* Ítem, un parell de bacins de sta<n>y, *ratllat*.

1434. *Vetat: guarnit de vetes. En un document de l'any 1372: "Dos coxins [...] ab botons d'aur, vetats"*. DCVB.

1435. *Lectura molt dubtosa*.

1436. *Almeixia: túnica amb mànigues que es duia damunt l'altra roba. En un document de l'any 1374: "II almoxies d'estola"*. DCVB.

Ítem, I altro parell de lançols oldans, de IIII teles, a·n Bernat Figuera, peller ... X ss.[1437]

Ítem, I altro parell de lançols de cànem, de dues teles e miga, a·n Pere Steve ... XIII ss., IX ds.[1438]

Ítem, I tornell de ferre, a·n Pere Steve ... IIII ds.

Ítem, IIII pixells de stany, I gran e III xichs, tots sens cobertós, a·n Pere Steve ... II ss.

Ítem, I rall e Iª exada e unes banes de cérvol e I tallador gran e Iª podadora trencada e dos fferros de pocha valor e altra exada e Iª cobertora de pocha valor e un strep e un squellot e una esbromadora de pocha valor, a·n Johan Benet, convès ... VI ss., VIII ds.

Ítem, una caxa, de pocha valor, a·n Johan Sanç convès ... III ss., II ds.

Ítem, Iª tanalla gran, holiera, a·n Daumau de Cervera ... II ss., I dr.

Ítem, Iª tanalla holiera, petita, a·n Berenguer Miralles ... III ss.

Ítem, Iª altra tanalla ça semblant[1439] matexa, a·n Bernat Figuera ... III ss.

Ítem, cànem, a·n Pere Steve ... VII ss., XI ds.//

Ítem, I matalaf de pocha valor e I travercer de pocha valor, a·n Bernat Figuera, peller ... X ss.

Ítem, Iª flaçada blancha, ab listes vermelles, a mossèn en Francesch d'Alpicat ... VII ss., VI ds.

Ítem, Iª almuça, forrada de tafatà vermell, a mossèn en Fferrer de Fondevila ... XXII ss., VI ds.

Ítem, Iª flaçada blancha, ab listes blaves e verdes e vermelles, a·n Guillem de Monsó, convès ... XIIII ss.

Ítem, Iª altra flaçada de diverses colós, de pocha valor, a·n Bernat Figuera, peller ... V ss.

Ítem, Iª almuça forada de vays, a·n Johan Sanç, convès ... XIII ss.

Ítem, I caperó morat, dobble, e altre caperó mesclat, forrat de tafatà vermell, a·n Bernat Bada ... VIII ss., V ds.

Ítem, unes tovalles grans, ab listes blaves als caps, a mossèn n'Alpicat ... IX ss.

1437. *A continuació,* I dr., *ratllat*.
1438. *A sota,* Ítem, I cofre petit, *ratllat*.
1439. *Escrit* casemblant. *Segurament amb el significat que era semblant a la tenalla precedent*.

Ítem, III berretes[1440] forrades, la Iª de vermell e l'altra de burell, a·n Pere Steve ... II ss., VI ds.

Ítem, Iª tovallola ab botons, de seda, a n'Arnau Berenguer ... II ss., V ds.

Ítem, Iª altra tovallola tota blancha, a·n Bernat Bada ... IIII ss., III ds.

Ítem, I tovallons grans, ab listes blaves, a·n Domingo Mercer ... II ss., VIII ds.

+ Ítem, I altre tovalló holdà, a·n Daumau de Cervera ... I ss.

Ítem, unes stovalles totes blanques, a n'Arnau Berenguer ... VI ss., VIII ds.

Ítem, unes altres stovalles ça semblants,[1441] a·n Domingo Mercer ... VI ss., VI ds.

Ítem, un lançol de poca valor, a n'Arnau Berenguer ... II ss., IX ds.

Ítem, I cofre cubert de cuyro de bou, a·n Berenguer Miralles ... XLVII ss.

Ítem, altre cofre portívol, a·n Pere Steve ... IX ss., VI ds.

Ítem, I arquibanch de pocha valor, a·n Guillem de Besora ... IX ss.

Ítem, dues penistres, a mossèn n'Alpicat ... VIII ds.//

Ítem, Iª exada, a·n Guillem de Besora ... III ss., VI ds.

Ítem, altro cofre cubert de cuyro de bou, a·n Pere Steve ... XLVII ss.

Ítem, Iª taça d'aram, a·n Domingo Mercer ... III ss., VI ds.

Ítem, II canalobres petits, de taula, a ell matex ... II ss.

Ítem, I ast de fferre, petit, a ell matex ... I ss.

Ítem, Iª cadira de seure davant taula, a·n Pere Steve ... XI ss.

Ítem, III recolsadós de canamaç, a·n Pere Flor, rector de Ciutadilla[1442] ... IIII ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

Postea, vero die jovis, XVIIIª mensis septembris, anno predicto, dicti domini manumissores vendiderunt in enquanto publico, in platea Çute Ilerde, per manus seu ad vocem Laurencii Nogués, cursoris publici, hec que sequntur:

1440. *Barreta: cobricap fluix. En un document de Santa Coloma de Queralt, de l'any 1444: "Una barreta d'agulla blanqua".* DCVB. *Vegeu també el significat de berret o birret a* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 59.

1441. *Escrit* casemblants. *Segurament per significar que eren semblants a les estovalles precedents*.

1442. Ciutadella*, corregit* (*Ciutadilla, l'Urgell)*.

+ Primo, Iª canada de fust vinadera, a·n Bernat Ciprés, prevere ... I ss., VI ds. jac.

Ítem, aquest dia matex, mijançant lo dit corredor e a consseyll seu e per gran proffit de la dita manumessoria, veneren, en plegat, les robes dejós scrites, a·n Bernat Martorell, forner del forn de la Çuda, e a·n Miquel de Noya, convès, axí com a més donants, per preu de XIIII florins e mig d'or.

Primo, Iª cócera.

Ítem, Iª vànova grossa, canonada.

Ítem, I pareyll de lençols de lenç, de IIIIe theles.//

Ítem, un parell de lançols de cànem, grossos.

Ítem, dues tovalles grosses, totes blanques.

Ítem, uns tovallons listats.

Ítem, una flaçada blancha, listada de burell.

Ítem, una altra flaçada \grossa/, listada vermella, blava e blancha.

Ítem, una flaçada blancha, ab listes vermelles e grogues.

Ítem, altra flaçada blancha, ab listes burelles.

Ítem, altra flaçada blancha, ab listes negres e vermelles.

Ítem, IIIIe portadores, la Iª esguavellada.[1443]

Ítem, Iª colga hon jahia mossèn en Pere.

Ítem, altra colga de pocha valor. Ítem, Iª taula de pocha valor.

Ítem, Iª post.

Ítem, I esmari,[1444] qui ere a Gatén.[1445]

Ítem, Iª bóta de mena, qui ere a Bellvís.

Ítem, uns argadells.

Ítem, IIIes canadaces de pocha valor.

Ítem, una pala.

Ítem, I sellabast.[1446]

Ítem, I librell.

Ítem, una exada.

Ítem, dues paelles miganceres.

Ítem, dos ferres de foch.

FUNDACIÓ NOGUERA

1443. *Desgavellada*.
1444. *Armari. Al* DCVB *s'assenyala que encara està molt estesa la pronúncia asmari*.
1445. *Gatén (municipi de Bellvís, Pla d'Urgell)*.
1446. *Sella del bast: al Berguedà, les fustes muntades que formen part del bast.* DCVB.

Ítem, una olla de coure, petita.

Ítem, Iª altra olla d'aram, miyancera.

Ítem, I ast de ferre, trencat.

Ítem, I cetrill de traure aygua.//

Ítem, una conca migancera.

Ítem, una taça.

Ítem, IIIes creols de pocha valor.

Ítem, un ambut de carabaça.

Preu al bastaix ... II ss.

Ítem, al corredor ... VI ds.

Preu en Miquel de Noya, del dit preu ... XVII ff.

Postea, vero die iovis, intitulata vicesima quarta mensis februarii, anno Domini MºCCCº, dicti manumissores seu alter ipsorum dedit michi notarii huiusdem quandam ceddulam, tenoris sequentis:

Primo, una colgua ... XX ss.

Ítem, dos matalaffs de poca valor ... L ss.

Ítem, una flaçada blava, de borra ... L ss.//

Ítem, una vànova canonada, de V teles ... LXXX ss.

Ítem, dues peces verts, de poca valor ... LXX ss.

Ítem, I traveser ... XII ss.

Ítem, dos parells de lançols, la I parell de cànem, de tres teles, l'altre de lli, de tres teles ... XXII ss.

Ítem, I lit de po<s>ts, ab una màrfega ... XII ss.

Ítem, I coffre descuyrat ... XX ss.

Ítem, Iª taula ab I banch ... XII ss.

Ítem, dos coxins blanchs ... II ss.

Ítem, I traveser ab listes blaves ... X ss.

Ítem, unes graïlles ab Iª loça ... XVIII ds.

Ítem, huyt scudelles e I morter e dos boys e I tallador mijancer e IIIIe chics ... III ss.

Ítem, una cobertora de fferre ... I s.

Ítem, uns fferres de foch, trencats ... I s.

Ítem, I taulel de taules ... IIII ss.

Ítem, farinera e Iª pastera ... XX ss.

Ítem, I sach squinçat ... XVIII ds.

Ítem, altra màrffega de poca valor ... III ss.//

Ítem, Iª caldera trencada ... X ss.

Ítem, Iª tanalla de tenir ayga, de poca valor ... I ss.

Ítem, Iª bacina de aram, trencada ... VI ds.//

50

1399, maig, 23 – octubre, 10.[1447] Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Brunissèn, vídua de Ramon Eimeric, metge de la ciutat de Lleida. Es fa una relació dels objectes d'argent, els d'un llit, uns estris que eren en diversos arquibancs, atuells de la cuina, uns diners que hom devia i els béns que ella havia portat com a dot en casar-se. També es fa esment dels béns donats a Violant, fadrina de la casa. Es féu, així mateix, una relació d'aquells objectes trobats a la casa de Ramon Eimeric que eren de Brunissèn. Es mencionen a continuació alguns béns que passaren a les mans de Domingo Eimeric, prevere i procurador de Breart Eimeric, hereu de Ramon Eimeric. També s'inventarien els joiells trobats dins d'un cofret conservat a la sagristia [de la Seu].*

A ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Plec de vuit pàgines de 30 cm per 22 cm. Conjunt de notes, de documents i de llistes d'objectes desordenats. Filigrana d'una muntanya amb tres pics i una creu al capdamunt del central (núm. 8).

B[1]* ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 26. Plec de vint-i-vuit pàgines (set fulls dobles plegats) de 30 cm per 22 cm. Escriptura cursiva gòtica acurada. Filigrana del cap i de mig cos d'una mena de cérvol (núm. 15).

B[2] ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 22. Plec de vuit pàgines (dos fulls dobles plegats) de 30 cm per 22,5 cm. Paper amb algun trenc. Escriptura cursiva poc acurada. Filigrana d'una mena d'alabarda (núm. 1). Comença: "Die martis que fuit secunda mensis septembris, anno a nativitate Domini millesimo CCCºXCº nono".

Ihesus. Anno Domini MºCCCºXCºIXº

Copia inventariorum bonorum et rerum que condam fuerunt domine Brunissendis, uxor Raymundi Eymerici, medici civitatis Ilerde, quondam. Que inventaria omnia infrascripta facta fuerunt per dictam dominam Brunissendem in vita sua, preter illa que sunt in fine intitulata die veneris, XXX decembris.

1447. *Inclou també una relació de vestits redactada el dia 19 de desembre de l'any 1399. De fet, aquest document és una còpia feta el 30 de desembre d'aquest any.*

Die veneris, XXIII mensis maii, anno a nativitate Domini Mº CCCºXCºIXº, domina Brunissendis, uxor quondam Raimundi Eymerici, surziti civitatis Ilerdensis, in presencia mei notarii publici et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, ex causis et racionibus infrascriptis, voluit et expresse mandavit fieri inventarium de omnibus et singulis suis mobilibus et inmobilibus, in instrumentis et sine, contentis et spacificatis, per modum qui sequitur infrascriptum.[1448]

Ítem,[1449] manefestavit sequentem argentum: et primo, una copa ab tres peus, daurada dins e defora, ab esmalt de la Anunciació, ab sobrecop daurat, ab pedra blava vidriada, ab plapes[1450] d'argent.[1451]

Ítem, una taça gran, tesa, daurada dintre, ab esmalt de un verger, ab donzels e donselles,[1452] e dos àngels.//

Ítem, altra taça tesa, daurada, ab I arbre e sehïen en la calç,[1453] en seti, I hom e una dona.

Ítem, una taça blancha e, dins, lo sòl daurat.

Ítem, dos plates.

Ítem, tres escudelles redones, ab horelles.

Ítem, VII culleres.[1454]

Ítem, dues cintes d'argent.

Ítem, manifestavit un arquibanch bel, ple de tovalles e tovayllons he altres robes de li.

Ítem, altre arquibanch, ple de drap nou de li, en peces.

Ítem, altre arquibanch ab dues vànoves, ple de drap de li.

Testes ad predicta vocati et rogati sunt: discreti Antonius Badia et Bartholomeus de Sancto Michael, beneficiati in sede Ilerdense.//

1448. *Aquest paràgraf també a* A.

1449. *A les primeres pàgines de* B[1] *consten trenta notícies relacionades amb la compra de violaris i de censals, amb deutes, amb condemnes i amb la renúncia d'una heretat. En una altra pàgina també s'esmenta la compra d'unes cases, situades al carrer de la Freneria Sobirana,* instrumentum empcionis duorum hospiciorum in vico Freneria Sobirana*, esdevinguda l'any 1396.*

1450. *Plapa: al Pallars actualment té el significat de clapa o taca.* DCVB.

1451. *Tot aquest apartat, fins a l'esment dels testimonis, ratllat; al costat* iam fuit datum in compotum.

1452. doncelles*,* A.

1453. *La parella seia en un seient situat al peu, a la rel de l'arbre.*

1454. *Hi ha petites diferències ortogràfiques entre* A *i* B[1]. blanca, scudeles, oreylles, set *(per* VII*)*, cuylleres, tovaylles, *etc.,* A. *Normalment no creiem que calgui fer-les constar.*

Tertia die iulii.[1455]

Primo, unam colgam de pino, magnam.[1456]

Ítem, unam tabulam magnam, de peus plegadiços, ab[1457] peus per si.

Ítem, una bacina gran, de leutó[1458] morisch.

Ítem, VI flaçades de lana d'Aragó.

Ítem, I matalaf[1459] gros, ab listes blaves, e de part daval de groch, lo millor de casa.

Ítem, tres travessés de fustani listats, blanchs.

Ítem, Iª cortineta vermella, listada.

Ítem, II coxinets obrats de seda.

Ítem, I coxinet de diverses listes, oldà.

Ítem, II coxinets blanchs.

Ítem, I coxinet de fustani, de matalaf.

Ítem, IIes destrals.

Ítem, I cofre encuyrat.[1460]

En la cuyna

Primo, IIIes banchs.

Ítem, dues calderes, Iª gran e altra migancera.

Ítem, II cetrills de celler, la I mascarat e l'altre que no és mascarat.

Ítem, II ferros[1461] per coynar.//

Ítem, I lit de posts, ab sa màrfega bona.

Ítem, I banch encaxat.

Ítem, I citril d'aram, de traure aygua.

Ítem, I seti gran, de fust.

Ítem, IIes olles de coure, Iª xica e Iª gran.

Ítem, VI loces, Iª bromadora, Iª arpa,[1462] Iª giradora.

Ítem, Iª paella, I rayll, IIes cobertores, Iª xica e altra gran.

1455. *Des de* Tertia die iulii *fins a* Testes: Bernardus..., *també a* A.
1456. Fuit data Arnaldo Salvatoris, *al costat,* B[1].
1457. *Al davant,* me.
1458. A.
1459. matalaph, A.
1460. *Tot aquest apartat, com la pàgina precedent, ratllat,* B[1].
1461. ferres, A.
1462. *Arpa: segurament en aquest cas devia ésser una mena de ganxo, una peça corbada i aguda, de metall, per a subjectar altres objectes. Actualment, a les Garrigues també té el significat de rasora, espàtula per a tallar la pasta de farina.* DCVB.

Ítem, Iª bancha de fer bugada.

Ítem, Iª altra <bancha> de seure.

Ítem, I poat de pentinar li.

Ítem, Iª taça gran, ço és, la major.

Ítem, III ast de ferres, la I ab peus.

Ítem, III creols ab ses creoles, de aram.

Ítem, una tanalleta de tenir aygua e Iª alcola ab la gola streta e altra ab la gola streta.[1463]

Ítem, I morter de pedra.

Ítem, III sachs de cànem, grans, que en quiscun cap I caffiç de blat.

Testes: Bernardus Mathey et Guillelmus Carbó, benefficiati in sede.//

Inventarium de ço que deuen a la dita na Brunissèn:

Primerament, afferme que li són deguts per lo discret en Bernat, fill d'en Domingo Eymerich, prevere, viginti florenos d'or.

Ítem, li són deguts, per lexa de la manumissoria de son marit, centum solidos, los quals li lexà axí com altres manumissós.

Preterea,[1464] eadem die, dicta domina addendo inventario per ipsam supra facto inve<n>taverit res que sequitur:

En I arquibanch:

Primerament, I pareyll de lençols de stopa, de tres teles, estret, nous.

Ítem, I parell de lançols de lenç, de tres teles, a pinte stret, nous.

Ítem, IIIIe tovalles, II blanques e dues ab listes blaves.

Ítem, I parell de tovallons de stopa, listats de listes blaves, en I peçol.

Ítem, altre parell de tovallones[1465] blanques, listades de blau, noves.[1466]

Ítem, II tovalles de stopa, listades de blau, noves.

Ítem, III tovallons listats de blau, en I peçol.

Ítem, Iª vànova prima, undada, de V theles.

Ítem, altra vànova prima, sotil, de tres teles.//

1463. *Sic*.
1464. *Aquest text, fins al final de la pàgina, també a* A.
1465. *Potser eren tovalloles. Tanmateix,* tovallons, A.
1466. de cotó blanch, A.

Ítem, en I altre arquibanch, eren les coses següens.[1467]

Primerament, XVII peces de lenç, en les quals pot aver, en quiscuna peça, de deu en XII alnes.

Ítem,[1468] XVIII peces de estopa, en les quals pot aver en quiscuna de X en XII alnes, poch més o menys.

Ítem, en altre arquibanch \major/, en la sala, ere ço que seguex:

Primerament, VII pareylls e mig de lançols de tres teles, tots de pinte ample.

Ítem, V pareylls e mig de lançols, \axí matex/ de \lenç/, de dues teles, de IIIIe pams.

Ítem, I^a^ tovaylla blancha, listada, de cotó blanch.

Ítem, IIes tovalles blanques, en una peça.

Ítem, II pareylls de tovallons, ab listes blaves, en I peçol.

Ítem, V tovalloles de lenç, ab listes blaves.

Ítem,[1469] XII tovalloles de lenç, en IIIIe peçols.

Ítem, una tovallola de tela de Vilafrancha, ab cerres.

Ítem, XXVII tovallons listats de blau, en IX peçols, de III en tres en I peçol; de stopa, listats de blau.//

Ítem, dos tovallons listats de blau, de stopa axí matex.

Ítem,[1470] VII barbés ab listes blaves.

Ítem, II tovalloles de lenç, listades de blau, en I peçol, scaquexades de blau.

Ítem III tovalloles de lenç, listades de blau, en I^a^ peça.

Ítem,[1471] II tovalloles de lenç, listades de blau.

Ítem IIII tovalloles de lenç, en I peçol, les tres listades de blau e la una de[1472] blancha.

Ítem,[1473] I^a^ tovallola de lenç, listada de blau.

Testes sunt ut supra.//

FUNDACIÓ NOGUERA

1467. *També trobem aquest fragment (fins a* Testes sunt ut supra *en un altre full, solt, amb una escriptura més cursiva. En aquesta versió, els testimonis són:* scilicet, Petrus Cortinat et Bernardus Mathey.

1468. *Al marge esquerre,* Sunt XVI. Ítem, II peces al cos a cobrir.

1469. *Al marge esquerre,* [...] IX, en tres peçols.

1470. *Al marge esquerre,* An-i VI.

1471. *En la majoria de les anotacions, escrit al marge esquerre* Sunt. *En aquest cas, però, hi ha escrit:* Non sunt.

1472. *Sic.*

1473. *Al marge esquerre,* Non sunt.

Die martis, que fuit secunda mensis septembris, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo nono, in mei notarii et testium infrascriptorum presencia ac etiam discreti Dominici Emerich, presbiteri ac porcionarii ville Frage, procuratoris Ebreardi Emerich, filii eiusdem Dominici et heredis venerabilis Raymundi Emerich, quondam cirurgicii et habitatoris Ilerde, venerabilis domina Brunissèn, uxor iamdicti Raymundi, levavit et ad manus suas recepit, prout sibi placuit absque contradiccionem aliqua de domo iamdicti Raymundi Emerich, condam viri sui, bona mobilia sequencia que, ut dixit, erant sua propria et illa tempore nupciarum ad dictum eius virum deportavit.

Primerament,[1474] pres tres arquibanchs plens de roba, los quals lo dit marit seu li lexà de avantage, dels quals ja tepms[1475] ha passat.//

Fermà la dita dona na Brinissèn àpocha de rebuda a·n Domingo Emerich, prevere, procurador de Breart Emerich, hereu d'en Ramon Emerich, quondam marit de la dita na Brunissèn.

Ítem, rebé la dita na Brunissèn, d'altra part, los béns davall scrits, los quals dix que eren seus he aquells portà al dit seu marit en temps de les núpcies:[1476]

Primerament, tres coxinets ho oreyllés blanchs.

Ítem, I travecer barrat de listes blaves e blanques, veyll.

Ítem, Iª carpita.

Ítem, I coxinet petit, ab listes blaves e blanques.

Ítem, I altre coxinet ab listes blaves, blanques, grogues e verts.

Ítem, I matalaf cubert en la cara damunt de drap, ab listes blaves e blanques, e de la cara d'avall de cuberta groga.

Ítem, tres travecés que corren en blanch, ab listes blaves.

Ítem, VI flaçades blanques, ab listes de diversses colós als caps.

Ítem, dos coxinets ho oreyllés, obrats de seda vermella e negra, ab flochs.

Ítem, I cobertor de pells de moltons, esquinzat.

Ítem, I bancal de pocha valor, de listes blaves.

Ítem, dos cofrets petits, encuyrats.//

Ítem, una candalera.

FUNDACIÓ NOGUERA

1474. *A partir d'aquest paràgraf i fins al que comença per* Acta fuerunt predicta…, *també a* B².

1475. *Per temps.*

1476. *Al capítol de la introducció d'aquest volum hem transcrit diversos inventaris dels dots aportats per dones a llurs marits.*

Ítem, una caxeta petita, de poca valor.

Ítem, XIII peces de terra, de obra de Mèlica.

Ítem, I adoratori.

Ítem, una bacina plana, ampla.

Ítem, I banch encaxat.

Ítem, una taula gran.

Ítem, V loces.

Ítem, Iª bromadora.

Ítem, II cobertores.

Ítem, Iª paella.

Ítem, III asts.

Ítem, I rall.

Ítem, Iª taça.[1477]

Ítem, una giradora.

Ítem, una olla de coure.

Ítem, dues calderes.

Ítem, dos cetrills.

Ítem, I aster.//

Ítem, uns ferres.

Ítem, altres <ferres>, trenquats.

Ítem, una destral.

Ítem, IIIes cresols.

Ítem, una cobertora.

Ítem, uns pesos.

Ítem, un banch encaxat, de cuyna.

Ítem, una colga.

Ítem, I lit de posts.

Ítem, dues alcolles vinaderes.

Ítem, Iª tanalleta d'aygua.

Bona sequencia fuerunt, die martis predicta, tradita per dictum Dominicum et dominam Brunissendem inferius nominatam amore Dei.

Ítem, foren donats per abdues les parts a Violant, fadrina de casa, dues cubertes grans de seda e dues petites, squinçades.

1477. *Podria ésser també* caça.

Ítem, Iª candalera.//

Ítem, foren donats, per les dites parts, al Spital de les Dones, dos matalaf<s> ab listes blaves, ab I cobertor de pells de lebre, tot squinçat.

Post eadem die martis, presentibus testibus infrascriptis, fuit facta inter partes supradictas divisio omnium bonorum et rerum mobilium que inventi fuerunt in domo iamdicti Raymundi Eymerich, de quibus venerunt ad partem dicte domine Brunissendis bona sequencia:

Primerament, pres la dita na Brunissèn, a sa part, tres coxinets ho orellés, los dos blanchs ab botons als caps e la I obrat de seda.

Ítem, la dita dona pres I matalaf.

Ítem, I coxinal.

Ítem més, pres la dita dona I matalaf blanch, petit.

Ítem, dos coxinals listats.

Ítem, pres la dita dona dues flaçades blanques, ab listes vermelles als caps.

Ítem, pres la dita dona dues flaçades barrades de vermeyll e grog, e la Iª esquinçada.

Ítem més, pres la dita dona I cobertor oldà, de barres vermelles e blaves, e hun cobertor de cervos, squinzat.

Ítem, pres, la dita dona, I pareyll de lançols.

Ítem, I lançol de lenç.//

Ítem, unes tovaylles.

Ítem, altres tovaylles.

Ítem, altres tovaylles.

Ítem, pres la dita dona I pareylls de tovalles.

Ítem, altres tovalles.

Ítem, altres tovaylles.

Ítem, una peça de tovayllons.

Ítem, altres tovalles poques.

Ítem, uns tovallons.

Ítem, dos tovallons.

Ítem, I drap de pasta.

Ítem, I barber.

Ítem, dos tovallons.

Ítem, uns tovallons.

Ítem, dos tovallons, la I bo e l'altre oldà.

FUNDACIÓ NOGUERA

Ítem, quatre lançols squinçats.
Ítem, una peça de stopa.
Ítem, una peça de lenç.//
Ítem, pres tres troces de lenç, a compliment de peça.
Ítem, I seti listat.
Ítem, I altre seti listat.
Ítem, I altre seti.
Ítem, una vànova prima, blancha.
Ítem, I cofre vert.
Ítem, tres candeleres.
Ítem, I cofre encuyrat.
Ítem, IIIIe cetres.
Ítem, I bací.
Ítem, una bacina.
Ítem, un barril de stany.
Ítem, una bacineta redoneta, de lautó.
Ítem, IIIIe loces.
Ítem, una bromadora.
Ítem, V olles de coure.
Ítem, de les hostiylles[1478] de la cuyna hac sa part.
Ítem, dos cetrills.//
Ítem, I calfadoret de aram.
Ítem, VI exades amples.
Ítem, dues <exades> estretes.
Ítem, una exada ampla.
Ítem, tres creols.
Ítem, una caldera gran, de coure vi, ab sos ferres.[1479]
Ítem, I morter de coure, ab sa mà.
Ítem, una caldera.
Ítem, una conca.
Ítem, I arquibanch petit, qui stave al cap de la squala.
Eadem die, hora vesperorum.

FUNDACIÓ NOGUERA

1478. *Ostilles: eines, estris*.
1479. peus, *ratllat*.

Donà la dita dona na Brunissèn a·n Domingo Emerich, del dit seu lenç e stopa, en respensació[1480] del que havie despès en son ús.

Ítem, una peça de lenç e altra de stopa.

Ítem, confessà la dita dona na Brunissèn que havie agut e rebut íntegrament tota la part de la vexella d'argent que ha ella se pertaynie en la dita heretat.//

Bona sequencia venerunt in dicta devisione, ad partem iam dicti Dominici Emerich quo supra nomine:

Pres lo dit en Domingo Emerich, a sa part, I coxí lonch e altre petit, obrat de seda. Pres més, lo dit en Domingo, I cobertor vermell ab sos senyals, lo qual dix lo dit Domingo que ere seu.

Ítem més, lo dit en Domingo, I matalaf blanch.

Ítem, pres més, lo dit en Domingo, I matalaf listat de listes blaves e blanques.

Ítem, pres, lo dit en Domingo, dues flaçades blanques ab listes vermelles als caps.

Ítem, pres, lo dit Domingo, una strellenca barrada de listes vermelles, grogues e verdes.

Ítem, pres, lo dit Domingo, una vànova tota blancha, hondada.

Ítem, pres, lo dit Domingo, I parell de lançols de lenç.

Ítem, I lançol de lenç.

Ítem, unes tovalloles.

Ítem, altres tovalloles.

Ítem, unes tovalloles grans.

Ítem, altres tovalloles.

Ítem, altres tovalloles.

Ítem, una peça de tovallons.

Ítem, altres tovallons.//

Ítem, uns tovallons.

Ítem, una peça de tovallons.

Ítem, dos tovallons pochs.

Ítem, I barber.[1481]

Ítem, uns tovallons.

Ítem, uns altres tovallons.

FUNDACIÓ NOGUERA

1480. *Recompensa.*
1481. *Devia ésser una mena de tovalló que feia de pitet.*

Ítem, unes tovalles.

Ítem, dos stovallons oldans.

Ítem, IIIIe lançols squinçats.

Ítem, una peça de stopa.

Ítem, una peça de lenç.

Ítem, I seti listat.

Ítem, altre seti listat.

Ítem, I altre seti, ab troces de carpita e de flaçada.

Ítem, dues flaçades.

Ítem, un cofre vert.

Ítem, dos cofres vermells.

Ítem, una peça de lenç e miga.

Ítem, I bací.//

Ítem, una bacina.

Ítem, IIIes \cetrils/[1482] de lautó.

Ítem, tres loces.

Ítem, una bromadora.

Ítem, dues cobertores.

Ítem, tres olles de coure.

Ítem, de les hostilles de la cuyna ha sa part.

Ítem, dos cetrills de aram.

Ítem, VI exades amples.

Ítem, III <exades> estretes.

Ítem, una destral.

Ítem, una exada forta.

Ítem, III creols.

Ítem, I aster.

FUNDACIÓ NOGUERA

Ítem, totes les altres caxes e arquibanchs, exceptats los que la dita na Brunissèn s'a retenguts, romanent al dit en Domingo.

Eadem die, hora vesperorum.

Lo dit en Domingo pres, en respensació del drap de lenç e de stopa, per lo que avie despès la dita na Brunissèn de comú en son ús.//

Ítem, una peça de lenç e altra de stopa, del que tocà a la dita na Brunissèn, e açò per mans de la dita na Brunissèn.

1482. bacins, *ratllat*.

Ítem, confessà lo dit en Domingo que avie agut e rebut de la dita na Brunissèn tota la part del argent que al dit ereu tocaven, de les taces, copes, pixels e culleres, escudelles, plates e greals e de tota altra vexella de argent.

Die martis predicta, secunda mensis septembris, anno predicto, fuit factum inventarium vestium eiusdem domine Brunissendis, in presencia testium infrascriptorum, pro ut sequitur:

Primo, I curtapeu,[1483] forrat de pells de conills, e I mantell, forrat de vays blanchs, de Mellines, blaves clares.

Ítem, I mantell forrat de vays blanchs.

Ítem, I curtapeu forrat de vays blanchs.

Ítem, Iª gonella sen<s> forradura, de Mellines verdes.

Ítem, I mantell morat, de Mayllines, forrat de vays blanchs, oldans.

Ítem, I mantell vermeyll, forrat de tafatà blau, oldà.

Ítem, Iª cota e I grimeu de precet vermell, sens forradures.//

Ítem, Iª cota de drap vert, de la terra.

Ítem, I curtapeu.

Ítem, una gonella de drap blau, de Perpiynà.

Ítem, una gonella vermella, de Meillynes, oldana.

Acta fuerunt predicta omnia Ilerde, die et anno quibus supra, presentibus venerabilibus Raymundo Spolter, in legibus bacallario ac cive Ilerdensis, et Bartholomeo de Sancto Michaele, presbitero et beneficiato in sede Ilerdense, pro testibus ad predicta omnia et singula vocatis, rogatis, adhibitis et electis.

Ulterius[1484] vero die veneris, XIXª decembris anno predicto, dicti manumissores recognoscentes inventarium specialiter vestes dicte defuncte, presentibus cursore et mancipio dicti enquanti, invenerunt vestes sequentes que non erant seu non inveniebantur scripte in dicto inventario:

FUNDACIÓ NOGUERA

1483. *Curtapeu: peça de vestit, amb mànigues o sense, que duien homes i dones. En un document de l'any 1350: "Curtapeu de xamellot blau, ab perles e pells"*. DCVB. *En un llibre de la reina Elionor de Sicília es menciona "un curtapeu de scarlata morada, ab lengüetes de bou en les mànegues, ab xv obres fetes a manera de roses de fil d'or e de perles per danant, forrada de vayrs roig"*. M. ANGLADA – M. A. FERNÁNDEZ – C. PETIT, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 21. *També trobem, l'any 1383: "unum curtapeu panni de Londres vermeyll, cum pena alba intus eum et cum pennis de vayrs entorn peus"*. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga a l'edat mitjana. La família dels Berga", Universitat de Barcelona, 2006, p. 342 (tesi doctoral).

1484. *Afegit per una altra mà, amb una escriptura molt més petita*.

Primo, I grimeu[1485] morat, forrat de pena d'aynells.

Ítem, I grimeu burell, oldà, ab semblant pena.

Ítem, Iª cota vert, oldana.

Ítem,[1486] Iª gonella oldana, vert.

Ítem, altra gonella oldana, vert, ab cordadura pel pits.

Ítem, I ma<n>tell negre, forrat de drap de li, negre.

Ítem, I altre mantell negre, oldà, esquinçat.

Ítem, I mantell morat, oldà.

Ítem, II collàs \de dona/, de drap de blanquet.

Ítem, Iª cota negra, ab pena de conills, que dien que jau penyora per tres fflorins.//

Postea, die veneris, XIXª mensis decembris, dicti Antonius Badia et Bartholomeus de Sent Miquel, manumissores, qui supra existentes personaliter in sacristia Ilerdensis, ante presenciam honorabilium dominorum Tristani de Navès, Iohannis Ortigues, Iohannis Solanes et Guillelmi Boneti, canonicorum, inventariarunt unum coffret parvum, quod fuerat missum cum aliquibus jocalibus in dicta sacristia seu domo depositi ut servaretur ibidem. Quod quidem coffretum erat depictum cum ymaginibus enbotides, cum campo [...] sive blau, in quo erant hec que sequntur:

Primo, Iª capseta de fust ab IIII anells, dels quals n'i a I ab pedra qui és <a>pellada granat, l'altre ab Iª pedra turquesa, l'altre ab I diamant petit, l'altre ab Iª pedra blava de mòdica valor, ut videbatur pura facie.

Ítem, altra capseta de fust ab IIII anells, ab sos pedres, sinó la I que y ha Iª perla.

Ítem, I botó de christayll.

Ítem, altra capseta, ab IIII pedres encastades en argent.

Ítem, I poch de vetafrès[1487] en Iª caneta.

1485. *Grimeu: aquest nom de vestit sembla que prové de* *gramaio *i que per tant cal relacionar-lo amb la paraula catalana gramalla.* DECLC, *IV, 608-610. El trobem també, per exemple, en un document de les Borges Blanques, de l'any 1427, on s'esmenta "un grimeu oldà e una gonelaça, tot de burel".* J. BUSQUETA – J. SATORRA, *Retaule de textos del segle XV...*, p. 41.

1486. *Al marge esquerre hi ha una mà que indica, cap a l'esquerra, el límit del full.*

1487. *Vetafrès: veta rissada, trena. En un document de Santa Coloma de Queralt, de l'any 1412: "Ítem, II trocets de betafrès" i en un document de Barcelona, dels anys 1424-1456: "Ab corona en lo cap, sobreposada una dalmàtica tota reyal, ço és de vetafrès ampla e de carmesí".* DCVB.

Ítem, Iª bossa tota de fill d'or, ab botons redons.

Ítem, altra bossa, axí matex de fil d'or ab botons, ab flochs de seda vert.

Ítem, una cinta de seda verda, vermeylla e groga, ab platons d'argent, plans.

Ítem, Iª altra cinta de cadena d'argent, ab platons.//

Ítem, uns patresnostres d'argent e de lambre,[1488] ab Iª croheta d'argent, petita.

Ítem, uns altres patresnostres de lambre, ab I escuradens e Iª croeta d'argent.

Ítem, Iª gandanya de fil d'or e de seda.

Ítem, altra gandanya[1489] verda, ab or.

Ítem, III cappells obrats de seda negra.

Ítem, I cappell obrat de seda negra, ab rodetes d'or.

Ítem, I lavacap[1490] sive coffa, obrat de seda negra e d'or surgeu.[1491]

Ítem, I troç de tafatà vert.

Ítem, V aguylles d'argent de cap, la Iª ab tres perles al cap.

Ítem, I mirayllet poch.

Testes: Salvator Menargues, pulsator, et Berengarius Rart, scolaris.//

A X de octubre, anno XCºIXº.[1492]

Die veneris, Xª mensis octobris, anno XCº, discreti Antonius Badia et Bartholomeus de Sancto Michaele, ut manumissores ultimi testamenti dicte Brunissendis, constituti in domo depositi sacristie Ilerdensis, in presentia mei notarii et testium infrascriptorum, apperientes quandam caxam dicte manumissorie ut dixerunt in qua erat quidam coffretus

FUNDACIÓ NOGUERA

1488. *Llambre o ambre*.

1489. *Gandalla o gandaia: lligadura de malla de seda o d'altre teixit fi, i a vegades de fil d'or, amb què antigament portaven recollits els cabells les dones.* DCVB. *És interessant saber que a Berga, l'any 1441, s'esmenta "tres aguylles de lautó per fer gandaylles"*. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 349.

1490. *Un llavacap podria ésser un recipient de metall per a rentar-s'hi el cap. En aquest cas, atès que després es diu que aquest llavacap també podia anomenar-se cofa (una còfia), hem de pensar que era: peça de tela que cobria el cap, probablement per a eixugar-lo en haver-lo rentat. En documents dels anys 1345 i 1403, trobem: "Un lavacap obrat de seda" i "Un capell o lavacap de tafatà ab obres d'or antich"*. DCVB. *A Berga, l'any 1439, s'esmenta també un lavacap que era de drap de cànem*. M. D. SANTANDREU, "La vila de Berga...", p. 350.

1491. *Lectura dubtosa.*

1492. *Aquest text, fins al final, fou escrit a la darrera pàgina de* B².

pintat, aperierunt ipsum coffretum \cum tenuisset eius clavem/ et abstraxerunt de eodem XIX fflorenos auri et IX crucessignatos argenti. Item, abstraxerunt de dicta caxa vexella argenti que sequntur:

Primo, unam copam dauratam, cum \pedibus, alas et cum/ suo sobrecop.

Item, duas scutellas argenti, ab oreylles.

Ítem, I plater[1493] d'argent.

Ítem, Iª taça daurada, esmaltada.

Ítem, Iª taça blanqua, d'argent.

Ítem, VII cuylleres d'argent.

Que omnia asportarunt secum et ex causa \ut [...]/ de quibus petierunt sibi fieri publicum instrumentum per me notarium huiusdem.

Testes: Raimundus Senter et Bernardus Plana, benefficiati in sede.

51

1399, octubre, 29 – novembre, 18. Lleida

Inventari. *Inventari dels béns de Ramon Comes, prevere beneficiat de la seu de Lleida (i cartoixà de Terrassa). S'esmenten els objectes trobats a la casa que tenia al costat de la bassa de la Suda, a l'entrada, a la sala, en dues cambres, a la cuina, en una cambreta situada al cap de l'escala, al celler, a l'estable i a la botigueta que hi havia al costat del celler. També s'esmenten els béns que tenia Ramon Comes, cartoixà, en altres indrets. D'una manera especial es compten les tovalloles, els tovallons, els llençols, les vànoves, les flassades i les olles.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Plec allargat format per dotze pàgines de 30 cm d'alt per 11 cm d'ample. Paper en bon estat. Escriptura cursiva gòtica poc acurada. Filigrana d'un arc tensat i una sageta a punt d'ésser disparada (núm. 6).

Ihesus.[1494] Anno Domini MºCCCºXCºIXº.

1493. *Plater: plat. En un document del segle* XIV: *"Una dotzena de scudelles e altre de platers blanch"*. DCVB.

1494. *A les pàgines precedents trobem:* MCCCLXXXXVIII. *Data amb errors. A la primera pàgina, a continuació d'aquesta data, també hi ha diverses notícies de documents notarials, escrites d'una manera molt poc acurada, ja del segle* XV. *Una comença: "Inventarium bonorum discreti Raimundi Comes, factum per discretum Stephanum de Galbella, die IIII*

Die mercurii, XXIX[a] mensis octobris, anno prescripto, discretus Stephanus de Geralbella, presbiter benefficiatus in sede, fecit inventarium de hiis qui invenit in domo discreti Raimundi Comes, presbiteri benefficiati in dicta sede, cuius procurator existebat. Et quia dictus Raimundus Comes recesserat a civitate nulla clave neque capibrevium suorum benefficiorum et hospiciorum relicta, et ne dicta bona deperirent et censualia remanerent incolecta et hospicium sine locatore, fecit aperiri hospicium dicti Raimundi, quod est iuxta bassam Çute et, in presentia mei notarii et testium infrascriptorum, invenit que sequntur:

<En la entrada>

Primerament, en la entrada trobàrem I[a] taulaça pocha, trencada, a manera de porta, e \que dien que és d'en Argençola.

Ítem, I taulell de studiar, lo qual ere d'en Bernat Cerchs.

Ítem, I feristol e I banch, que eren axí matex del dit en Cerchs.

En sala

Primerament, I[a] taula ab sos peus, que és de dues posts, en la qual ha I [...][1495] de nou.

Ítem, I bancal, ab senyal de [...],[1496] oldà

Ítem, I[a] tanaylleta de tenir aygua.

Ítem, I cetrill de traure aygua.

Ítem, I taça d'aram, ataconada.

Ítem, I[a] concaça[1497] redona, de fust.

Ítem, I[a] lançaça.

Ítem, unes valances de fferre, de pocha valor.

Ítem, I canelobre ficat en la paret.

Ítem, IIes bacinetes xiques, d'aram, de pocha valor.

Ítem, II cetres e III canelobres pochs.

Ítem, I[a] cadira redona, de pocha valor.

Ítem, I archibanch gran, de noguer.

Ítem, I foguer poch, de fferre, de pendre foch.

---

ianuari, anno 1442, folio CCI". La segona fou escrita el "V die ianuari, anno 1442 [...]", *també al foli 201.*

1495. *Potser* mitre *o* vitre.

1496. *Potser* cerre *o* terre.

1497. *Conca: recipient gran, a manera de gibrell, destinat a tenir aigua per a escurar els plats, rentar els peus o la roba, etc. N'hi ha de fusta, de terrissa, d'aram o zinc; en aquest cas era de fusta. En un document de l'any 1309: "Que eyl pusca talar e fer conches e morters en lo dit bosch de Querenssà, de tota la rabassa de fust".* DCVB.

Ítem, Iª tauleta ab IIIIes peus, que·s tenen en ella matexa.

Ítem, Iª pasteraça de pastar.//

En la cambra, a mà dreta com ho<m> entre en la sala que respon en la carrera, envers la bassa

Primerament, Iª colga de pi, ab I banch d'àlber.

Ítem, I matalaff ab la cuberta vert.

Ítem, I traverser poch, ab listes blaves.

Ítem, I bacinet ho cervellera.

Ítem, Iª taula de pi, de fer comptes.

Ítem, I broquer.

Ítem, I stríyol.[1498] Ítem, gorjalaç de maylla.

Ítem, II cuxeres.[1499]

Ítem, I stoyg de breviari.

Ítem, I pareyll d'estivals.

Ítem, Iª ballesta.

Ítem, Iª vànova oldana, de pocha valor.

Ítem, I parell de lençols, la I de li, l'altre de stopa.

Ítem, unes tovaylles, en les quals ha I marre[1500] blau.

Ítem, I lavacap gros, de pocha valor.

Ítem, Iª penaça[1501] negra, de pocha valor.

Ítem, II espases ab los foures negres, de pocha valor.

Ítem, I dayllaç[1502] trenquat.

Ítem, Iª olla de coure mijancera, sancera.

Ítem, I morteret de coure, ab sa mà.

Ítem, I banchalaç de seure, de poca v[alor].

Ítem, Iª candeleraça, ab scriptures de pocha v[alor].

Ítem, Iª destraleta desmanegada.

Ítem, marfegaça en la colga.

1498. *Estríjol, raspall de ferro, fixat a un mànec de fusta, que serveix per a netejar el pèl de les bèsties cavallines o bovines.* DCVB.

1499. *A continuació* Ítem, *ratllat*.

1500. *Lectura dubtosa.*

1501. *Pena: porció de pell destinada a servir de folradura.* DCVB.

1502. *Dallàs, dall: arma blanca que consistia en una fulla amb tall, corbada en angle recte i posada al capdamunt d'un mànec llarg*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa…*, p. 289.

Ítem, I pareyll de coffres vermeylls, ab senyals de fflos de liris \bla<n>chs/, los quals eren tanquats; ni·ls poguérem obrir e foren segellats ab lo segell d'en Fferrer de Fontdevila, notari de capítol.//

En l'altra cambra que·s té ab aquesta damont,[1503] *que mire en la carrera vers l'alberch d'en Arnau Alguer*[1504]

Primerament, Iª colga de IIII posts, sens fonament.

Ítem, I bancaç d'àlber.

Ítem, I postaça de pi.

Ítem, Iª scaleta de VI grahons.

Ítem, I scut ab senyal del bisbe en Comes.

Ítem, altre <scut> ab[1505] senyal de dues spases.

Ítem, II banquetes de seure.

Ítem, I pege de taulet de estudi.

En la coyna

Primerament, uns fferres migancés.

Ítem, dues olles de terra.

Ítem, II mortés de pedra ges.

Ítem, III boys xichs.

Ítem, II taylladorets.

Ítem, V scudelles[1506] de terra.

Ítem, V scudelles de fust.

Ítem, I greal de terra.

Ítem, Iª cobrertora de terra.

Ítem, I cuyller de fust.

Ítem, Iª caçola de terra.

Ítem, Iª gavyneta de cuyna.

Ítem, I exol.

Ítem, III asts de ferre, pochs.

Ítem, Iª graylla petita.

Ítem, I cetrill de tenir oli.

Ítem, III creols.

FUNDACIÓ NOGUERA

1503. *Lectura dubtosa.*
1504. *Abreujat,* Ar. Alg.
1505. *A continuació,* IIes spase<s>, *ratllat*.
1506. *Lectura difícil*.

Ítem, II loces e una bromadora.

Ítem, IIes pahellaces.

Ítem, I^a^ giradora de ferre.

Ítem, II cobertors de fferre.//

Ítem, I^a^ destraleta pocha.

Ítem, uns fferres redons.

Ítem, I^a^ cartró bugader.

Ítem, I^a^ taulaça hon staven les scudelles.

Ítem, I banquet de pocha valor.

Ítem, I^a^ cantarella de tenir mell.

En la cambreta que és al cap de la scalla

Primerament, I lit de postaces.

Ítem, I matalaff bo, ab listes blaves.

Ítem, I^a^ caxaça en què avia I^a^ tribanella, I martellet e I^a^ servidor<a>.

Ítem, I^a^ garmayllaça negra.

En lo celler

Primerament, I cup, de tenguda de XX en XXIIII somades, poch més.

Ítem, IIes tinetes de piar[1507] venema, a manera de tresquoladores.

Ítem, I vexellet, de tenguda de LX migeres, poch més ho menys.

Ítem, I barrilet poch, de tenguda de IIIIe cantes, poch més ho menys.

Ítem, I^a^ tanaylleta pocha, de tenguda de V cànters, poch més ho menys.

Ítem, \II/ archaces ab cobertós.//

Ítem, I^a^ altra caxaça sens de cobertor.

Ítem, altra caxaça, ab son cobertor desclavat.

Ítem, I^a^ fflaçada de lana d'Aragó, ab listes vermeylles e blanques, e altres.

Ítem, I^a^ guaengaça squinçada, de burell.

Ítem, I lençolaç de lenç, squinçat.

Ítem, I barberet ab listes blaves, esquinçat.

Ítem, I sobrepelliç esquinçat.

1507. *Piar: trepitjar els raïms per a fer-ne el vi.* DCVB.

Ítem, Iª cota vermeylla, de dona.

Ítem, Iª gonella de mescla, tota esquinçada.

Ítem, Iª capa \verda/ de dona, esquinçada.

Ítem, Iª cota blava d'om, esquinçada.

Ítem, II tovayllons oldans de stopa, ab listes bla/ves\.

Ítem, I troç de lençolaç.

Ítem, I dobler[1508] de li, esquinçat, en què ha II correyg[1509] de tenir diners.

Ítem, Iª bossaça e Iª cinta de dona, de filadiç, tot de pocha valor.

Ítem, Iª taula longa, menys de peus.

Ítem, Iª post longa, ffesa, de pi.

Ítem, Iª guaengaça[1510] a senyal real, que penge en la paret.

Ítem, I cànter de terra, de tenir aygua.

<En l'estable>

Ítem, en l'estable, Iª scala de puyar el terrat.

Ítem, II biguetes miyanceres.

Ítem, banch sens de peus.

Ítem, IIes portaces, ab troces de fust d'àlber.[1511]

En la botigueta aprés del celler

Ha I vexell, de tenguda de C migeres, poch més ho menys.

Testes: Guillelmus Carbó et Guillelmus de Rochamora, benefficiati in sede Ilerde, et Bernardus Cerchs, presbiter Urgellensis diocesis.//

Ihesus anno XCºIXº.

Inventarium factum per discretum Guillelmum Carbó et Stephanum de Gueralbella, benefficiati sede Ilerde, procuratores ffratris Raimundi Comes, ordinis de cartoxa in monasterio de Terraça, die martis, XVIIIª mensis novembris, ut sequntur:

Primerament, fonch trobat, en casa del dit en Guillem Carbó, I coffre veyll, encuyrat, de pocha valor, en lo qual eran les coses següents:

Primo, Iª vànova de cotonina panpanada[1512] de III fils, de IIII teles.

1508. *Dobler: bossa doble.* DCVB.

1509. *Correig: llenca de cuiro estreta i llarguera; corretja.* DCVB.

1510. *És curiosa aquesta guaenga, una mena de flassada, que era decorada amb les quatre barres sobre fons groc, que penjava a la paret de la cambra.*

1511. *A sota,* Ítem.

1512. *Pàmpol o pampa: fulla de cep o de figuera.* DCVB. *Pampanat: ple de pàmpols.*

Ítem, I pareyll de lençols grossos, de IIII theles a travers, la I <...>,[1513] l'altre de III theles de lonch.

Ítem, unes tovaylles de cotó, ab listes blaves als caps, oldanes.

Ítem, III tovayllons oldans, qui·s tenen en hun peçol.

Ítem, I banchal vert, ab son senyal de Comes.

Ítem, Iª taça blancha, de pes de VI onzes, poch més ho menys.

Ítem, I pinte de vori.

Ítem, unes coheres[1514] de pocha valor.

Ítem, I dobler de li, ab cartes.

Ítem, I libret, ab cobertes engrudades blanques, en què·s contenen deutes que ell devia e que li devien.

Ítem, I libret de pergamí, ab cubertes verts.

Eadem die, XVIII mensis novembris.

Recognoverunt duo coffri, qui erant in domo dicti Raimundi Comes, rubey sive vermeylls, in quorum altero fuerunt inventa que sequntur://

Primo, una tovayllola blancha.

Ítem, unes tovalles de lenç, ab listes blaves.

Ítem, I torquamans de stopa.

Ítem, uns tovayllonaços squinçats.

Ítem, VII baldovelles[1515] de colga, de ferre, noves.

Ítem, Iª garmayllaça negra, squinçada.

Ítem, I tirabraguer de pocha valor.

Ítem, I troç de drap de [cenre],[1516] per torçar coltells.

Ítem, I gonellaç negre, tot squinçat.

Ítem, unes p[...][1517] e regles de pocha <valor> e caçó e conteni[...][1518] squinçat, de pocha valor.

Ítem, Iª candelereça pocha, en qua sunt aliqua scriptures de pocha valor.

FUNDACIÓ PUIGDEFÀBREGA

1513. *Manca.*

1514. *Cuera: potser samarra o guardapits de pell que porten els pastors per abrigar-se.* DCVB.

1515. *Baldovella: armella amb una espiga que va empernada a la paret o a una porta i serveix per a passar-hi una balda o biuló per a travar la porta o finestra. Actualment és un mot viu a València. En un document valencià de l'any 1494: "Per lo preu de una clau e dos baldovelles noves per a la cambra dels àngels, àpoca d'un ferrer".* DCVB.

1516. *Lectura molt dubtosa. Potser* canre, caure *o* coure.

1517. *Potser* parts.

1518. *Potser* contenius, *amb dues abreviatures*.

En l'altre coffre sunt que sequntur:

Primo, I pareyll de oreyllés, de pocha valor.

Ítem, II tovayllons oldans, en I peçol, ab listes blaves.

Ítem, I coxinet poch,[1519] de ploma, de pocha valor, ab cuberte<s> de drap de li.

Ítem, I maçapà poch, ab fuylles de roses seques.

Ítem, uns pedaços de li e d'altres.

Ítem, I pareyll de guans negres, appellats mobles.

Testes: honorabilis Tristanus de Navès, canonicus Ilerdensis, et Dominicus Terroç, presbiter diocesis Ilerdensis.//

En[1520] lo primer artibanch, són les robes seg<ü>ens:

Primerament, e y a tovales ... X tovaylyes

Ítem, tovaylyons ... III tovaylyons

Ítem, lençols ... IIII lençols

Ítem, vànoves ... II vànoves

En lo segon arquibanch, foren les coses seg<ü>ens:

Primerament, peces de lençs ... XVIII peces lençs

Ítem, stopa peces ... XVIII peces stopa

Ítem, se seguex lo terçs arquibanch:

Primo, tovaylyes ... IX tovaylyes

Tovayoles ... XXVI tovaylyoles

Tovaylyons ... XXXI tovalyons

Lençols ... XXVI

Barbers ... VII; fal-ne tres

En la partilya foren les coses seguens:

Primo, thovaylyes ... VIII

Tovalyons ... VIIII

Lençols ... VII

Vànova ... I[a]

FUNDACIÓ NOGUERA

1519. *A continuació,* sens de cobertor, *ratllat*.

1520. *En un altre full doble, que és com la resta, situat a part, hi ha el text següent, escrit per una mà totalment diferent. Fou plegat verticalment en quatre parts. Fa 30,5 × 11,5 cm*.

Suma de tovayles ... XXVII; fal-ne Iª tovalya

Suma de tovaylyoles ... XXIX

Suma de tovaylyons ... XL, sunt cum pecia

Suma lençols ... XXXXVII sunt; sobra-n'i I

Suma vànoves ... III sunt.//

Ítem, oles de coure ... VI; fal-ne Iª

Ítem, flaçades ... X[1521] sunt, /i res més./

52

1399, novembre, 20 - 21. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Ramon Comes, cartoixà de Terrassa. Fa de corredor Llorenç Noguers. Els bastaixos o macips de l'encant són Pere Malet i Domingo d'Eixea. Ferrer de Fontdevila, notari del capítol, actua com a escrivà.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 25. Quadern de quatre pàgines (full doble plegat) de 31 cm per 21 cm. Escriptura cursiva gòtica. Paper de poca qualitat, molt malmès, amb algun forat.

Ihesus. Anno Domini MºCCCºXCºIXº.

Inquantum bonorum venerabilis religiosi ffratris Raimundi Comes, de ordine cartoxanensis, in monasterio de Terraça,[1522] factum per discretos Guillelmum Carbó et Stephanum de Gabella, presbiteros benefficiatos in sede Ilerdense, inceptum die iovis, XXª mensis novembris, anno prescripto predicto, Laurencius Nogués, cursor iuratus Ilerdensis, mancipia sive bastayxs Petrus Malet et Dominicus de Exia, scriba, Fferrarius Fontis Ville, notarius honorabilis capituli.

+ Primo, una banqueta xica, al comprador de don Pedro de Cardona ... VI ds. jaqs.

+ Ítem, altra banqueta xica, de pocha valor, ha I hom pobre ... III ds. jaqs.

Ítem, I banch gran, a·n Domingo d'Exia, macip del <en>cant ... III ss., VI ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1521. XIII, *corregit*.

1522. *Fa referència a la cartoixa de Sant Jaume de Vallparadís (Terrassa, Vallès Occidental). S'havia creat l'any 1345, arran de la donació feta per Blanca de Centelles del seu castell de Vallparadís. Al segle XV, els cartoixans es traslladaren a Montalegre (Tiana, Maresme).*

Ítem, I altre banch, a ell matex ... IX ds.

+ Ítem, I foguer de ferre, \de traure foch/, a·n Borthomeu Exemeniç ... III ss., VIII ds.

+ Ítem, una ballesta, a·n Andreu de Sent-remig, prevere ... V ss., VI ds.

Ítem, II colgues, en la una avie una màrfegua e \en l'altra avia/ algunes postaces, a mossèn en Fferrer de Fontdevila, prevere ... XXXV ss.

Ítem, una cadira redona, a·n Borthomeu de Tàrrega, prevere ... IIII ss.

+ Ítem, II portes[1523] e una tauleta de pocha valor, a·n Dau[mau] de Cervera ... III ss.

Ítem, una arquaça[1524] ab mig cobertor, de pocha valor, a·n Pere Poquet ... XVIII ds.

Ítem, un banch sens peus, a·n Arnau Berenguer, prevere ... I ss.

Ítem, una arqua, a·n Pedro d'Alfageri, prevere ... IIII ss., X ds.

Ítem, una altra arqua gran, a ell matex ... IX ss.

Ítem, I cetrellet petit, de traure aygua, a·n Arnau Berenguer ... II ss.

Ítem, I parell de cetres de leutó, a·n Vicent Guavarró, prevere ... IIII ss., IIII ds.

Ítem, I parell de canalobres petits, a·n Pedro d'Alfageri ... I ss., XI ds.

Ítem, I altre canalobre gran, a[1525] ffra Bernat Granell, de la orde de Gardeny ... II ss., I dr.

Ítem, una pasteraça ab cobertor, de pocha \valor, a·n Pere Poquet/[1526] ... XX ds.[1527]

Ítem, II escales, la una gran e l'altra petita, a mossèn en Johan Ortigues ... II ss., IIII ds.

Ítem, una cervellera, a·n Ffrançoy Pastor, qui està ab mossèn lo rector de Magdalena[1528] ... IIII ss., VIII ds.//

1523. *A continuació,* ab I banch, *ratllat*.

1524. *Una arcassa era una arca dolenta, vella, trencada i amb poc valor. Aquesta arcassa va costar 18 diners; poc després es va vendre una arca en bon estat per 4 sous i 10 diners i una arca gran per 9 sous.*

1525. *Al davant,* a·n dan, *ratllat*.

1526. valor a·n Daumau de Cervera, *ratllat*.

1527. *A continuació,* III ss., *ratllat*.

1528. *Al davant,* Madal, *ratllat i corregit*.

+ Ítem, un seti ab listes blaves, de pocha valor, e una marfegaça e I peu de taula, tot de pocha valor, a·n Pere Malet ... III ss., VI ds.

Ítem, una \furadura de pell/[1529] negra, tota squinçada, a·n \Barthomeu/ Tàrega ... III ss., VI ds.

Ítem, una taula gran ab sos petges, a·n Domingo d'Exea,[1530] missatge del encant ... VII ss.

Secunda die.

+ Ítem, una gabieta de fil d'aram, a·n Fferrer Barçaló ... VI ds.

+ Ítem, I parell de cofres vermells, ab senyal de flor de liri, a micer Berenguer Colom ... VI fflorins e mig

+ Ítem, un tallador migancer e IIII petits, a·n Daumau de Cervera ... XX ds.

+ Ítem, I morter de pedra, a·n Bernat Cam<p>s, prevere ... I ss.

+ Ítem, una servidora \fruytera/, a·n Fferrer Barceló, prevere ... XVIII ds.

+ Ítem, I creol, a·n Ramon Fontelles, studiant ... VI ds.

+ Ítem, una taça, a·n Ramon Capella, prevere ... II ss., III ds.

G Ítem, una bromadora, a·n Domingo d'Exea, macip del encant ... X ds.

+ Ítem, I ast gran, a mossèn en Bernat Quintana ... XVI ds.

+ Ítem, una cobertora \de ferre/ e una caçola \de terra/, a ell matex ... XIII ds.

+ Ítem, I morteret e un boxet, a ell matex ... VI ds.

+ Ítem, una tribanella petita, a·n Johan de Corbins ... IIII ds.

Ítem, II bacinetes xiques, una gran e una petita, a mossèn en Johan Ortigues ... III ss., VI ds.

Ítem, I arquibanch de noguer, a mossèn Ffrancesch d'Alpicat, canonge ... X ss.

+ Ítem, uns fferres e una loça e una cob<e>rtora, a mossèn en Johan Ortigues ... III ss., VI ds.

Ítem, una vànova, a·n Pere de Tàrrega, prevere ... XII ss.

+ Ítem, unes tesoretes petites, a·n Colldabram ... IIII ds.

1529. pellaça, *ratllat i corregit, afegit a la interlínia. Era un folre o folradura de pell, de color negre.*

1530. *Lectura difícil.*

+ Ítem, I taulell de cayna, a ell matex ... III ss., IIII ds.

+ Ítem, un canalobre de paret, a ell matex ... X ds.

+ Ítem, I astet de fferre, a·n Ffrancesch Canet ... VI ds.//

+ Ítem, un ast e una graylla, a·n Tàrrega ... II ss., II ds.

Ítem, I parell de tovallons, \que·s tenen en I peçol/, ab listes blaves, a mossèn lo deguà ... III ss., I dr.

+ Ítem, I exol, a·n Johan Alamany, prevere ... XVII ds.

Ítem, unes tovalles grans ab listes blaves als caps, a mossèn lo deguà ... VII ss.

Ítem, una tanalleta de tenir aygua, a·n Ramon Spital, notari ... III ss.

Ítem, I parell de tovallons, a mossèn lo deguà ... III ss.

+ Ítem, una destralleta sens de mànech, a·n Pere de Leyda ... XV ds.

+ Ítem, I travecer blanch ab listes blaves, a ell matex ... V ss., VI ds.

+ Ítem, I parell de lançols, la I de lenç e l'altre d'estopa, a·n Daumau de Cervera ... XXI ss.

Ítem, III coxinets, a·n Domingo d'Exea, misatge del encant ... II ss.

+ Ítem, una flaçada listada de vermell e I travecer, tot de pocha valor, a·n Johan de Corbins ... III ss., VI ds.

+ Ítem, II grealets e VI escudelles, a·n Antoni Urgell ... VIII ds.

Ítem, unes steoretes petites,[1531] a mossèn en Tristany de Navers ... III ds.

+ Ítem, una pasteraça de pocha valor, a·n Guillem Badal ... V ds.

Ítem, I bancal vert, tot squexat, a mossèn en Tristany ... III ss.

+ Ítem, una portaça e una caxeta e I cànter e II asts de fust e dues postaces e I petge de taula, tot de pocha valor, a·n Daumau de Cervera ... IIII ss., VI ds.

Ítem, unes balances de ferre de pocha valor, a·n Pere Poquet ... XVI ds.

+ Ítem, alguns troços de saya, a·n \Guillem/ Coll, notari ... XVIII ds.

+ Ítem, una frasquaça de pocha valor, a·n Bernat Martorell, forner ... XV ds.

1531. una destraleta petita, *corregit*. *Devien ésser unes estisoretes*.

+ Ítem, II paelaces trenquades, a·n Domingo d'Exea, misatge del encant ... II ss., VI ds.

Ítem, una candalera pintada, a mossèn lo deguà ... III ss.

+ Ítem, una taula gran, de pocha valor, a·n Berenguer Gilabert ... III ss., VI ds.

Ítem, una candalera, dues ollaces de terra, I botet dolent, II massapans petits, I dallaç,[1532] I talladoraç gran, II garmallaces squinçades ab d'altres frasquaces de li e de lana, tot de pocha valor, a·n Bernat Martorell, forner ... VII ss., VI ds.

+ Ítem, una lança, a·n Jachme Vidal, scuder de micer Johan Castells ... II ss.//

Foren en l'encant d'en Ramon Comes, \digous/, a XX dia de noembre, en Lore[nç], corredor, en Pere Malet, en Domingo d'Ogea, \macips/, los quals servexen los encans, e pren quiscun III sous, VI diners, ab lo entremurç.[1533]

Ítem, foren-hi, lo divendres aprés, lo corredor e I macip, que·s comptaven XXI del dit mes, perquè monte enfre ab II los dies, enfre tots ... XVII ss., VI ds.

53

1399, desembre, 12 - 20. Lleida

Encant. *Encant dels béns de Brunissèn, muller de Ramon Eimeric, metge de la ciutat de Lleida. Llorenç Noguers és el corredor i Pere Malet i Domingo (d'Eixea) són els macips o bastaixos. Ferrer Fontdevila actua com a notari. També es venen uns béns que es guardaven dins d'un cofret que hi havia a la sagristia (de la Seu).*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Número: 19. Plec de setze pàgines de 30 cm per 22 cm (quatre fulls dobles) i dos fulls simples, solts. Escriptura cursiva gòtica poc acurada; amb moltes correccions. Amb taques a la banda esquerra. Filigrana del cap i mig cos d'una mena de cérvol (núm. 15).

1532. *Dall: arma blanca que consistia en una fulla amb tall, corbada en angle recte i posada al capdamunt d'un mànec llarg*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 289.

1533. *Segurament entremós: entremès.*

Anno domini Mº CCCº XCº IXº.

Enquantum bonorum que fuerunt domine Brunissendis, uxor Dominici[1534] Eymerici, medici civitatis Ilerde, quondam.//

Ihesus. Anno domini MºCCCºXCºIXº.

Enquantum bonorum que fuerunt domine Brunissendis, uxoris Raimundi Eymerici, medici Ilerde, quondam, factum per discretos Bernardum Dalmacii, procuratorem et reffectorem pauperum claustri, et Antonium Badia ac Bartholomeum de Sancto Michaele, benefficiatum sedis Ilerdensis, manumissores dicte defuncte, inceptum die iovis, XIIª mensis decembris, anno predicto, preco sive corredor, Laurencius Nogués, mancipia sive bastaixs, Petrus Malet, et notarius, Fferrarius Fontisville, notarius honorabilis capituli.

Prima die.

+ Primerament, una taula gran de noguer, ab sos peus, a·n Bernat Figuera ... XVIII ss.

+ Ítem, una màrfega plena de paylla, ha ell matex ... X ss.

+ Ítem, uns fferres e una bancha de fer bugada, a·n Guillem Carbó ... VII ss.

+ Ítem, una flaçada ab listes vermeylles, a·n Ramon Codina ... XVIII ss.

Ítem, una taula, ab peus clavats a manera de mesa, a·n \Johan Alveró/ ... IIII ss.[1535]

+ Ítem, I ast de ferre, a·n Antoni de la Móra ... I ss., VIII ds.

+ Ítem, I seti de bova, a·n Fferrer de Fontdevila ... VI ds.

Ítem, I cartró de scudelles e de taylladorets, a·n Lorenç Palau ... IIII ss.

Ítem, [I...] scudelles e greals e Iª càntera de terra de tenir mel e Iª alfabergera de Mèlica[1536] e I saler e greals, tot de terra, a·n Guillem Maçons ... X ss., II ds.

1534. *Per* Raimundi.

1535. *S'ha passat ratlla a la línia. Al marge esquerre,* iam est infra.

1536. *L'alfabreguera potser era un pot on es conservaven les fulles de l'alfàbrega o bé era una mena de test on es plantaven les alfàbregues. Trobem el primer significat documentat a València i el segon a Mallorca, on al pati d'una casa hi havia dos "aufabaguers".* J. V. GARCÍA MARSILLA, *La jerarquía de la mesa. Los sistemas alimentarios en la Valencia bajomedieval*, València, 1993, p. 177; M. BARCELÓ, *Elements materials...*, p. 75.

+ Ítem, I coffret trenquat, Iª olleta de tenir mell e Iª altra, Iª calabaça ab feals, ab altra frasqua, he I dobleret[1537] ab ci<u>rons, a·n Antoni Albanell, convers ... II ss., II ds.

+ Ítem, I cuyller de fust, a·n Pere Ledó ... III ds.

+ Ítem, Iª pollera, a·n Ramon Masó ... XVIII ds.

+ Ítem, I scudeller ab scudelles e taylladós grans e taylladorets xichs e I troç de corn de cervo, a·n Johan Alveró ... VI ss., II ds.

+ Ítem, uns ferres e Iª loça, a·n Guillem Çolivella, júnior ... III ss., III ds.

+ Ítem, I morter de pedra, a·n Fferrer de Fontdevila ... I ss., VIII ds.

Ítem, Iª panistra ab ampolles e oliers de vidre, a·n Ramon Spital, notari ... III ss., II ds.

+ Ítem, I traversser ab listes blaves, a·n Andreu de Sent-remig ... VIII ss., VI ds.[1538]//

+ Ítem, I cartró plen de olles e d'escudelles de terra e dos greals de terra e scudelles de terra e ollets de terra e altra frasqua, a·n Dalmau Cervera ... II ss., IIII ds.

+ Ítem, Iª ampolla gran de vidre doble, a·n Ramon Masó ... II ss.

+ Ítem, Iª flaçada ab listes vermeylles e grogues, oldana, a·n Guillem Çolivella, iúnior ... IX ss., VII ds.

+ Ítem, I mig almut, al degà ... VIII ds.

+ Ítem, Iª flaçada bona, ab listes vermelles e grogues, a·n Ramon Codina ... XIII ss.

+ Ítem, Iª altra flaçada, ab <l>istes vermelles e grogues, oldana, a·n Bernat Figuera ... VII ss., III ds.

+ Ítem, Iª altra flaçada bona, ab listes vermeylles, grogues e negres, a·n Fferrer de Fontdevila ... XV ss., VI ds.

+ Ítem, I brochal, ab Iª taça de vidre, a·n Dalmau Cervera ... VIII ds.

+ Ítem, Iª flaçada oldana, ab listes vermeylles e grogues, a·n Pere Verdú ... X ss., VI ds.

+ Ítem, Iª banqueta xica, a·n Ramon Masó ... V ds.

+ Ítem, Iª filosa, a·n Guillem Alegret ... II ds.

1537. *Dobleret: alforges o bossa petita. Trobem esmentat aquest mot en altres documents: "Un dobleret de li" (Montblanc, any 1417), "Un dobleret squinçat ab sal" (Santa Coloma de Queralt, any 1457) i "Un dobleret listat ab stopa" (Santa Coloma de Queralt, any 1458).* DCVB.

1538. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: XC VI ss.

+ Ítem, Iª flaçada oldana, ab listes vermeylles, negres e grogues, a·n Guillem Çolivella, iúnior ... IX ss., II ds.

+ Ítem, Iª strayllenca ab listes vermeylles e grogues, a·n Bernat Figuera ... XI ss.

+ Ítem, Iª altra flaçada ab listes vermeylles, morades e grogues, ha ell matex ... XI ss., VI ds.

+ Ítem, II quadrats de pells, oldans, de poca valor, a·n Johan Marquet ... VI ss.

+ Ítem, I cobertor barrat de listes vermeylles e blaves, oldà, a·n Sanxo Vaguer ... XVII ss., VII ds.

+ Ítem, I troç de post, a·n Pere Poquet ... VI ds.

+ Ítem, I exaló ho carapita, a·n Sanxo Vaguer ... X ss., I dr.

+ Ítem, I troç de straylenca, I troç de flaçada, I seti esquinçat, a·n Johan Marquet ... IIII ss., II ds.[1539]

+ Ítem, I stoix de orinal, a·n Andreu de Sent-remig ... IIII ds.

+ Ítem, Iª arera, a mossèn en Tristany ... V ds.

+ Ítem, I astiyler[1540] de tenir loces, a·n Vicent de Castro ... V ds.

+ Ítem, I creol ab sa creola de leutó, Andre<u> de Sent-remig ... X ds.

+ Ítem, I enbudet de traure oli, ha ell matex ... XIIII ds.[1541]//

Aprés menjar, eadem die.

+ Primo, II carabaces, en què avia sal, a·n Vicent de Castro ... VIII ds.

+ Ítem, I pich, ha ell metex ... I ss., IIII ds.

+ Ítem, I ast de ferre, a·n Agostí Romeu, canonge ... II ss., VII ds.

+ Ítem, I pelliçó, a·n Johan Lop ... IIII ss.

+ Ítem, Iª carabaça ab ci<u>rons, a·n Ramon Pellicer ... VI ds.

+ Ítem, Iª capa listada, de fembra, Iª gonellaça negra, Iª cami<s>aça, I cappellaç de sol, de dona, e altres drapaços, a·n Antoni Albanell[1542] ... II ss., II ds.

+ Ítem, Iª scala \de fust/, a·n Pere Letó ... XIIII ds.

+ Ítem, I forch d'aylls, poch més ho menys, a·n Albanell ... V ds.

1539. *A sota,* Ítem, Iª caldera bona, a·n, *ratllat*.

1540. *Lectura difícil. Era un ostiller o objecte on hom deixava les ostilles o estris (en aquest cas les llosses).*

1541. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CXXXV ss., III ds.

1542. a·n Fferrer de Fontdevila, *ratllat*.

+ Ítem, II cantes, III pexellaços, I porgador, [...][1543] e I canterellet poch, a·n Sanxo Vaguer ... I ss., X ds.

+ Ítem, IIIIe sedaços de poca valor, III cabaçols, I taulel e I troç de post, a·n Vicent de Castro ... I s., X ds.

+ Ítem, I troç de pena blanca, I^a^ canabasta,[1544] I^a^ olleta de terra de tenir m[e]l e I^a^ astelleta[1545] e altra frasqua, a·n Miquel de Noya, convers ... I s., IX ds.

+ Ítem, VII exades, enfre als e bones, a·n Pere Letó ... X ss., I ds.

+ Ítem, I cànter olier, a·n Pere Fenoll ... VIII ds.

+ Ítem, I^a^ pastera de pastar, a·n Fferrer de Fontdevila ... III ss., V ds.

+ Ítem, I^a^ exada pedrera, a·n Ramon Aleró ... I ss., VIII ds.

+ Ítem, II asts de ferre, a·n Berenguer Miraylles, prevere ... II ss., II ds.

+ Ítem, I destral e I ast de ferre, a·n Berthomeu Spanyol ... IIII ss.

+ Ítem, una fanequa de mesurar blat, a·n Antoni Sartre ... X ss., VI ds.

+ Ítem, II^os^ asts de ferre, a·n Fferrer de Fontdevila ... I ss., VIII ds.

+ Ítem, III asts e I^a^ arpa[1546] pocha e IIIes squelles, a·n Ramon Aleró ... III ss.

+ Ítem, II punxons e I gratafust,[1547] a·n Sanxo Vaguer ... VI ds.

+ Ítem, I matalaff de bocaram[1548] ab listes blaves, de poca valor, a·n Miquel de Noya, convers ... X ss., IIII ds.

+ Ítem, I matalaff ab listes blaves, a·n Bernat Figuera ... XXX ss.[1549]//

+ Ítem, I^a^ cota blava, ab pena de conill, a·n Pere Serra, prevere ... XVIII ss.

+ Ítem, I traversser ab listes blaves, a·n Bernat Figuera ... IIII ss., II ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1543. *Lectura difícil. Potser* mig alt*, amb titlla.*

1544. *A Boí la canabastra era "la carcanada d'un porc". Coromines (*DECLC*, II, 474) pensava en un encreuament entre canemàs (roba d'estopa de cànem) i el mot canastra (espècie de panera). Per desgràcia desconeixia que el mot canabasta era una paraula usual a la ciutat de Lleida al segle* XIV.

1545. *Lectura dubtosa. Potser ostilleta, una eina o estri petit.*

1546. *Arpa: instrument proveït de ganxos. En occità antic l'arpa era un rascle.* DECLC*, I, 401-403. En aquest cas no devia ésser pas l'instrument musical.*

1547. *Paraula que no té entrada ni al* DCVB *ni al* DECLC*. Segurament era una mena de punxó o ganxo.*

1548. *Bocaram: tela gruixuda, que inicialment procedia de Pèrsia.* DCVB.

1549. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: XCVI ss., III ds.

+ Ítem, I altre traversser, ab listes blaves menudes, a·n Pere Malet ... V ss., III ds.

+ Ítem, I altre traversser ab listes blaves, a·n Fferrer de Fontdevila ... VIII ss., VI ds.

+ Ítem, I altre traversser ab listes blaves, a·n Pere Letó ... XI ss.

+ Ítem, I altre traversser ab listes blaves, a·n Miquel de Noya, convers ... V ss., VII ds.

+ Ítem, Iª caldera, a·n Bernat Figuera ... XVIII ss.

+ Ítem, coxí lonch, obrat de filadiç vermell e negre, a·n Salvador d'Osó ... VI ss.

+ Ítem, Iª pastereta, a mossèn Johan Ortigues, canonge ... VI ds.

+ Ítem, I capell de sol, de dona, a·n Johan Amadet ... II ds.

+ Ítem, Iª altra pastereta, a·n Pere Fonoyll ... IIII ds.

+ Ítem, dos setis, a·n Ramon Aleró ... VII ss.

+ Ítem, I trocet de fust, a·n Johan Amadet ... I dr.

+ Ítem, una conqua \d'aram/, a·n Esteve Gueralbella ... XI ss.

+ Ítem, Iª gonella vermeylla ab mànegues d'oliveta, a·n Fferrer de Fontdevila ... V ss., VI ds.

+ Ítem, I foguer de traure foch, a·n Johan Cervera ... VIII ds.

+ Ítem, VI claus de paret, ha mossèn Johan Ortigues ... I dr.

+ Ítem, I coxí gran e altre poch e I troç de capçalaç, a·n Miquel de Noya ... III ss.

+ Ítem, I puhat de ferre, IIII tribanelles e altres frasques de ferre e Iª maça de fust e II falçs e ferres de foch trenquats, a·n Miquel de Noya ... XXI ds.

+ Ítem, I lit de posts, ço és II banchs e V posts, a·n Bernat Robió ... VII ss., IIII ds.

+ Ítem, I morter de pedra e dues cordes, a·n Johan Alveró ... II ss.

+ Ítem, I banch encaxat, dues posts, a·n Bernat Ciprés, prevere ... V ss., VII ds.

+ Ítem, Iª taula petita, ab sos peus que s'i tenen, a·n Johan Alveró ... IIII ss.

+ Ítem, I cresol de ferre, a·n Loys Rossell ... VII ds.[1550]//

1550. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CXXVI ss., I dr.

Secunda die.

+ Primerament, I cetrill gran, redon, \d'aram/, foradat, a·n Steve Gueralbella ... III ss., IIII ds.

+ Ítem, I perpal de fferre, a·n Climenç de Torres ... I s., VI ds.

+ Ítem, Iª olla de coure, mijancera, a·n Augostí Romeu, canonge ... XX ss., IIII ds.

+ Ítem, Iª graylla, ha ell matex ... III ss.

+ Ítem, unes molls e una loça, a·n Johan Ortigues, canonge ... III ss.

+ Ítem, II cobertores e unes leves, a·n Augostí Romeu ... III ss.

+ Ítem, I ferroll, ha ell matex ... I ss., VI ds.

+ Ítem, II raylls, unes tenaylletes, criva[1551] gros e altre xich e altra ffrasca, a·n Domingo Company ... III ss.

+ Ítem, I taça[1552] bona, a·n Ramon Spital ... V ss., VI ds.

+ Ítem, Iª loça e una bromadora, a·n Guillem ça Scala ... II ss., IIII ds.

+ Ítem, Iª tanaylla oliera, a·n Climenç de Torres ... III ss., IX ds.

+ Ítem, Iª altra tanaylla oliera, ab oli, a·n Andreu de Sent-remig ... XVII ss.

+ Ítem, Iª cetra de leutó,[1553] a·n Guillem Carbó .. III ss., II ds.

+ Ítem, I canter olier, ab oli, a·n Dalmau Cervera ... VIII ss., III ds.

+ Ítem, Iª olla de coure, la major a·n Guillem Matons ... XXX ss.

+ Ítem, IIes loces, a·n Ramon Spital ... V ss.

+ Ítem, Iª cetra de leotó foradada, a·n Steve Gueralbella ... I s.

+ Ítem, Iª olla de coure, a·n Guillem de Reus, prevere ... XV ss., I dr.

+ Ítem, Iª altra olla sentida \en la hora/[1554], a·n Pere Barberà ... XIII ss.

+ Ítem, I bací de leutó, a·n Johan de Berga ... VII ss., I dr.

+ Ítem, Iª reola[1555] de leutó e Iª johya ... VI ds.

+ Ítem, I cetrill, a·n Johan Berga, prevere ... IX ss., I dr.

1551. *Criva: garbell. En un document de l'any 1443: "Prop lo dit stable on ha graner e botiga fonch trobat set crives per a porgar".* DCVB.

1552. *També pot ésser* caça.

1553. d'aram, *ratllat*.

1554. *Potser amb el significat de ressentida o malmesa a la vora.*

1555. *Raola: rasadora de les mesures de grans.* DCVB.

FUNDACIÓ NOGUERA

+ Ítem, II cetres trenquades, a·n Pere Escumó ... II ss., I dr.

+ Ítem, Iª bacina de leutó redona, a·n Steva Gueralbella ... IIII ss.

+ Ítem, I cetrill poch de traure aygua, al degà ... III ss.

+ Ítem, Iª tanaylla de tenir aygua, a·n Pellegrí Fferrer ... VIII ss.[1556]//

+ Ítem, I matalaff ab listes blaves, de poca valor, ab I coxinet listat, a·n Pere Bonanat ... VIII ss., I dr.

+ Ítem, Iª màrfega bona, a·n Salvador d'Osó ... X ss.

+ Ítem, Iª caldera gran, a·n Guillem Coll, notari ... XXX ss.

+ Ítem, I oratori, a·n Pere Balaguer, prevere ... III ss.

+ Ítem, I morter de coure, ab sa mà, e I barral d'estany, a·n Miquel de Noya, convers ... XXI ss.

+ Ítem, I cetrill mascarat,[1557] a·n Bernat Ciprés ... X ss.

+ Ítem, I canelobre de fferre, a·n Matheu de Bages ... I ss., IIII ds.

+ Ítem, Iª olla de coure, a·n Antoni Sartre ... XV ss., VI ds.[1558]

+ Ítem, Iª bacina trenquada, a·n Pere Bonanat ... III ss., I dr.

Aprés menjar.

+ Primo, I cetrill d'aram, gran, a·n Dalmau Cervera ... IX ss.

+ Ítem, Iª giradora, a·n Guillem Carbó ... X ds.

+ Ítem, I calfador d'aram, a·n Johan Solanes ... VI ss., VI ds.

+ Ítem, II tanaylles, una vinadera e altra oliera, a·n Pere de Monsó ... VI ss.

+ Ítem, Iª bacina de leutó, a·n Johan Exemenç ... XXI ss.

+ Ítem, Iª paella de fferre, a·n Ramon Masó ... III ss., VIII ds.

+ Ítem, III creols, a·n Steva de Gueralbella ... II ss.

+ Ítem, Iª caldera, a·n Steve de Gueralbella ... X ss., VI ds.

+ Ítem, I olla de coure, a mossèn en Johan Exemeniç ... XX ss., VI ds.

+ Ítem, I maçapà pintat, Iª servidora de fust, altra de verga, Iª lànte a de ferre, pocha, e VIII cartrons e I cadenat e altra fresca,[1559] a·n Vicent de Castro ... V ss., IIII ds.

+ Ítem, II candeleres trenquades, Iª gonella mitadada, oldana, Iª falç de segar e altra frasca, a·n Pere Scumó ... II ss., VII ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1556. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CLXXVI ss., VI ds.
1557. *Mascarar: embrutar de mascara, sutge.* DCVB.
1558. *A sota,* Ítem, Iª scudella fruytera, a·n, *ratllat*.
1559. *Per* Frasca.

+ Ítem, Iª vànova prima a·n ...

+ Ítem, altra vànova gran, prima ...

+ Ítem, Iª altra vano<va> prima, oldana, a·n ... totes a·n Sanxo Vaguer[1560] ... XVI ff. d'or.

+ Ítem, II gonelles morades, oldanes, a·n Pere Palet ... XVI ss., VI ds.[1561]

+ Ítem, I collar de blanquet, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss.

+ Ítem, I lençol d'estopa, a·n Bernat Figuera ... X ss.

+ Ítem, Iª tanaylla vinadera, a·n Bernat de Vilamaior ... VI ss., VIII ds.

+ Ítem, Iª tanaylla petita ab IIII anses, uns pelonaços,[1562] una cobertora de terra, un tayllador trenquat, a·n Pere Malet ... II ss., VIII ds.

+ Ítem, I cadenat de ferre ab sa clau, II troços de pena vayre squinçats e un troç de peliça de pena d'ayns, a·n Miquel de Noya, convers ... III ss.[1563]

+ Ítem, una nap[1564] de fust ab una clau de ferre, a·n Miquel de Noya, convers ... II ds.

+ Ítem, dues mànegues morades, forats los brasons,[1565] a·n Pere Queralt, prevere ... II ss.

+ Ítem, I drap de pasta ab listes blaves, a·n Steve, que sta ab mossèn en Johan Ortigues ... X ds.

+ Ítem, un troç de bruneta e altre trocet de vert, a·n Pere Poquet, prevere ... XX ds.

+ Ítem, un troç de drap vert de cortines, una cuberta de coxí, uns tovayllons, un troç de drap grog e d'altra frascha, a·n Miquel de Noya, converses[1566] ... IIII ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

1560. *Remet a les tres referències a vànoves (aquesta i les dues precedents).*

1561. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: CCVI ss., V ds. Item, ex alia parte ... XVI fflorins d'or ... et redductis ff<lorins>, est summa: CCCLXVII ss., IX ds. Resta VI ss., VI ds., *que són a llevar de la suma de la pàgina*.

1562. *Pelló: pell d'ovella sense tondre, especialment usada pels pastors per a jeure-hi damunt. Nom usat sobretot a la Ribagorça, el Pallars i l'Alt Urgell.* DCVB.

1563. *A sota,* +Ítem, I cofre gran, landat ab landas de ferre, *ratllat*. *Llanda: làmina de metall.* DCVB.

1564. *Per* anap *(got per a beure).*

1565. *Braó: part del braç compresa entre l'espatlla i el colze.* DCVB.

1566. *Per* convers.

+ Ítem, una camissa de stopa, ab lo corporall[1567] he les mànigues de lenç, a·n Pere Scumó, convers ... III ss.

+ Ítem, un troç de drap blau de Perpinyà, a·n Pere de Barberà, prevere ... IIII ss., IX ds.

+ Ítem, dues[1568] mànegues morades, stro[1569] al colce forades, un troç de drap vert oldà, unes bragues oldanes, a·n Miquel de Noya, convers, per ... I ss., II ds.

+ Ítem, I troç de drap blanch, a·n Berenguer Gilabert, prevere ... I ss., IX ds.[1570]//

Tertia die.

+ Primo, I pareyll de coffres, I encuyrat e l'altre launat, a·n Steve de Gueralbella ... XL ss.[1571]

+ Ítem, I esquaig de drap vermeyl, a·n Simon Pocullull ... VI ss., VI ds.

+ Ítem, una fexa de peçol, ha I traginer ... VIII ds.

+ Ítem, unes tovaylles de stopa, poques, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss., V ds.

+ Ítem, unes altres tovaylles listades de blau e I dobler e Iª mànega de drap vert, a·n Fferrer de Fontdevila ... II ss., I dr.

+ Ítem, I pareyll de tovaylles blanques, scaquejades, a mossèn en Johan Ortigues ... XVII ss.

+ Ítem, unes tovaylles belles, ab listes blaves, a·n Andreu de Sentremig ... XI ss., VI ds.

+ Ítem, unes altres tovaylles ab listes blaves, a·n Fferrer de Fontdevila ... VI ss., I dr.

+ Ítem, III tovallons de stopa, en I peçol, a·n Ramon Masó ... IIII ss., VIII ds.

+ Ítem, III tovallons de stopa, tots en I peçol, a·n Guillem Carbó ... IIII ss., VIII ds.

+ Ítem, I tovaylló de stopa, ab listes blaves, a na Gueralda, de mossèn en Tristany ... I ss., III ds.

FUNDACIÓ

1567. *Corporal: part de la gonella (o en aquest cas de la camisa), tal vegada la part que cobria el pit*. DCVB.

1568. tros de drap blanch, *ratllat*.

1569. *Estrò: entrò, fins*.

1570. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina:. XLIII ss., VIII ds.

1571. *A sota,* Ítem, I arquibanch gran, a·n, *ratllat*. *Al marge esquerre,* Vide infra.

+ Ítem, I pareyll de lençols de stopa, \la/ I nou e l'altre oldà, a·n Dalmau Cervera ... XIIII ss.[1572]

+ Ítem, I perpal ab anella al cap, a·n Pere Malet ... III ss., II ds.

+ Ítem, Iª tovalla \pocha/, ab listes blaves, a na Gueralda, de mossèn en Tri<stany> ... II ss., IX ds.

+ Ítem, Iª altra tovalla pocha, ab listes blaves, a·n Berenguer Miraylles ... II ss., III ds.

+ Ítem, III tovayllons en I peçol, a mossèn en Tri<stany> de Navers ... IIII ss., X ds.

+ Ítem, altres III tovayllons en I peçol, a ell matex ... IIII ss., X ds.

Ítem, I troç de drap de bocaran, per a cuberta de matalaff, a mossèn en Johan Solanes ... III ss.

+ Ítem, IIII tovayllons de stopa en I peçol, Andreu de Sent-remig ... VI ss., V ds.

+ Ítem, altres IIII tovayllons, ha ell matex ... VI ss., V ds.[1573]

+ Ítem, altres III tovayllons en I peçol, a·n Jacme Salines ... IIII ss., X ds.[1574]//

+ Ítem, unes tovaylles noves, ab listes blaves, a mossèn en Tri<stany> de Navers ... X ss., I dr.

+ Ítem, unes altres tovaylles amples, ab listes blaves, oldanes, a·n Fferrer de Fontdevila ... V ss., VI ds.

+ Ítem, uns barbés ab listes blaves, a mossèn en Johan Exemeniç ... II ss., IIII ds.

+ Ítem, Iª tovayllola de lenç, ab listes blaves als caps, a·n Pere Malet ... II ss., I dr.

+ Ítem, Iª tovayllola blava, a manera de barber[1575], a·n \Johan/[1576] Exemeniç ... II ss., I dr.

+ Ítem, Iª tovalla pocha, ab listes blaves, a manera de barber, a·n Ffrancesch Castelar ... II ss., IIII ds.

+ Ítem, I altre barber, a mossèn en Johan Exemeniç ... II ss.

+ Ítem, I altre barber, a mossèn en Johan Exemeniç ... I ss., VIII ds.

1572. *A sota,* Ítem, III tovallons de stopa, en I peçol, a·n, *ratllat*.

1573. *En aquesta anotació i en la precedent,* IIII ss., X ds., *ratllat.*

1574. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CXLIX ss., IIII ds. Resta ... III ss.

1575. *El barber (mot no esmentat amb aquest significat ni al* DCVB *ni al* DECLC*) potser era una mena de tovallola que es feia servir quan es tallava la barba o potser era una tovallola que es posava sota la barbeta quan hom menjava*.

1576. Matheu, *ratllat.*

+ Ítem, Iª tovaylleta pocha, \oldana/, ab listes blaves, a·n Pere Poch ... II ss., I dr.

+ Ítem, I pareyll de lençols de lenç, de tres teles, a·n Fferrer de Fontdevila ... XXXII ss.

+ Ítem, I pareyll altre de lençols de lenç, nous, de III theles, a·n a[1577] mossèn en Johan Ortigues ... XL ss., VIII ds.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols de lenç, de III theles, a mossèn n'Agostí Romeu, canonge ... XXXIX ss.

+ Ítem, I pareyll de lençols de lenç, de III teles, a·n Bernat Figuera ... XLIIII ss.

+ Ítem, IIII tovalloles de lenç, \ab listes blaves/, en I peçol, a mossèn en Ffrancesch d'Alpicat ... X ss., VII ds.

+ Ítem, unes tovalles blanques, ab listes de cotonina, a·n Fferrer de Fontdevila ... XIII ss., I dr.

+ Ítem, I barber ab listes blaves, a·n Matheu Barril ... III ss.

+ Ítem, unes tovaylles belles, noves, ab listes blaves, a mossèn en Johan Exemeniç ... XIII ss., II ds.

+ Ítem, unes altres tovaylles noves, ab listes blaves, a·n Fferrer de Fontdevila ... X ss., III ds.

+ Ítem, unes altres tovaylles blaves, noves, a·n Dalmau Cervera ... XI ss., IIII ds.

+ Ítem, unes altres tovaylles ab listes blaves, a·n Ffrancesch Palau ... IX ss.

+ Ítem, Iª tovayllola de thela de Vilaffranca, ab cerres,[1578] a mossèn en Ffrancesch d'Alpicat ... III ss., VI ds.

+ Ítem, I pareyll de lençols de lenç, de pinte ample, de II theles, a·n Pere Palau ... XXVIII ss.[1579]//

+ Ítem, altre pareyll de lençols de II theles, de pinte ample, a·n Bernat Martí ... XXX ss.

+ Ítem, I altre pareyll de lenç<ols>, de III theles, de pinte ample, a·n Pere Malet ... XLIX ss.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols, de III theles, de pinte ample, a micer Johan Solanes ... XLIX ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

1577. *Sic*.

1578. *Cerra: pèl gruixut i aspre, principalment els del porc, de la cua de les bèsties cavallines, etc.* DCVB.

1579. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CC LXXX VII ss., IX ds.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols de lenç, I de pinte ample de II teles, ab randa, a·n Pere de Barberà ... XXX ss., I dr.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols de lenç, la I de III theles, de pinte ample, e l'altre de III theles, de pinte stret, \a la Almoyna/[1580] ... XL ss.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols de lenç, la I de pinte ample e l'altre de pinte stret, abdós de tres theles, a la Almoyna ... XL ss.

+ Ítem, I altre parell de lençols de lenç, de II theles, de pinte ample, a la Almoyna ... XXX ss.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols de lenç, de III theles, de pinte ample, a la Almoyna ... XXXV ss.

+ Ítem, I altre pareyll de lençols de stopa, de III theles, a·n Fferrer de Fontdevila ... XVIII ss.

+ Ítem, I lençol \de/ lenç, de II theles, de pinte ample, a mossèn en Johan Ortigues ... XV ss.

+ Ítem, Iª camisa de dona,[1581] a·n Lorenç de Nogués[1582] ... III ss.

+ Ítem, II caps de lençols, la I de lenç, l'altre de stopa, a·n Ramon Masó ... II ss., I dr.

+ Ítem, II tovayllons blaus, escaquejats, ab II[1583] en I peçol, a mossèn en Johan Exemeniç ... VI ss., III ds.

+ Ítem, III tovaylloles de lenç, ab listes blaves, en I peçol, a·n Ramon Aleró ... XI ss.

+ Ítem, I caldera gran d'aram, de coure vin, a·n Bernat Figuera ... XLV ss.

+ Ítem, I tovaylló de stopa, oldà, ab listes blaves, a·n Ramon Masó ... IX ds.[1584]//

+ Ítem, unes tovaylles noves, de stopa, ab listes blaves, a·n Bernat de Vilamajor ... VIII ss.

+ Ítem, II tovaylloles de lenç, en I peçol, ab listes blaves, a·n Poquet ... VI ss.

+ Ítem, Iª tovalleta pocha, a manera de barber, a·n Ramon Aleró ... III ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

1580. a·n Bernat Dalmau, *ratllat*.

1581. *Françoise Piponnier i Perrine Mane assenyalen que fou precisament cap a mitjan segle* XIV *que hi hagué una diferenciació més marcada entre la roba de dona i la d'home*. F. PIPONNIER – P. MANE, *Dress in the Middle Age*, Yale University Press, New Haven, 1997, p. 77.

1582. *Lectura difícil*.

1583. abdós, *ambdós*.

1584. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CCCC IIII ss., II ds. Resta XLIX ss.

+ Ítem, III tovayllons de stopa, en I peçol, a mossèn en Johan Ortigues ... IIII ss., X ds.

+ Ítem, altres III <tovayllons> en altre peçol, a·n Bernat de Vilamajor ... IIII ss., X ds.

+ Ítem, I arquibanch de noguer, gran, a la Almoyna ... XX ss.

+ Ítem, I altre arquibanch, a mossèn n'Agostí Romeu ... XIIII ss.

Quarta die.

+ Primo, III tovaylloles blanques de lenç, en I peçol, al artiaqua de Terrantona ... VIII ss.[1585]

+ Ítem, I parell de lençols de stopa, de III theles, a mossèn en Johan Ortigues ... XX ss.

+ Ítem, I altre lençol[1586] de lenç, \de tres theles/, de pinte ample, a·n Johan Ortigues ... XIII ss.

+ Ítem, I arquibanch gran, de noguer, a·n Pau Gili ... XXXIIII ss., VII ds.[1587]

+ Ítem,[1588] altres III tovayllons en altre peçol, a mossèn en Ffrancesch d'Alpicat ... IIII ss., X ds.

+ Ítem, altres III tovallons \semblants/, en altre peçol, a·n Johan Berga ... IIII ss., X ds.[1589]//

+ Ítem, III tovaylloles totes blanques, en I peçol, a mossèn en Ffrancesch d'Alpicat ... X ss., IIII ds.

+ Ítem, I lençol de lenç, de III theles, a·n Pere Barberà ... VIII ss.

+ Ítem, I pareyll de tovalles, totes blanques, \ab listes de cotó/, listades de cotó, a mossèn en Johan Exemeniç ... XIX ss.

+ Ítem, I altre pareyll de tovaylles noves, ab listes blaves, a·n Pere Barberà ... XVII ss.

+ Ítem, unes altres tovaylles oldanes, ab listes blaves, a·n Pere Palau ... VII ss., I ds.

+ Ítem, X peces de lenç, les quals foren enfre totes cent alnes, a ffor de XX diners per alna, a mossèn en Johan Exemeniç, que monten ... CLXVI ss., VIII ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1585. *A sota,* Ítem, altres III tovaylloles blanques, axí matex en I peçol, a·n, *ratllat*.

1586. pareyll de lençols, *corregit*.

1587. *Quantitat amb una correcció.*

1588. *S'ha passat ratlla a les tres línies anteriors,* Ítem, I pareyll de tovalles noves ab listes blaves en I peçol, a·n. Ítem, III tovayllons de stopa en I peçol. Ítem, III tovayllons. *Al marge esquerre,* Vide infra.

1589. *Al peu de la pàgina,* Suma de pàgina ... CXLV ss., XI ds.

+ Ítem, XIIII peces de stopa, les quals foren entre totes CXVIII alnes, a ffor de XV diners per alna, que monten, a hell matex ... CXLVII ss., VI ds.

+ Ítem, a mossèn \Johan/ Ortigues, II peces de lenç al dit preu, lo qual foren XXI alna, que monten ... XXXV ss.

+ Ítem, Iª altra peça de lenç en què avia X alnes e miga, a·n Bernat Figuera, al dit for ... XVII ss., VI ds.

+ Ítem, fil filat de li e de stopa en I quartró, a·n Miquel de Noya, convès ... XXXV ss.

+ Ítem, \IIIIᵉ/ peces \de stopa/, a·n Bernat Figuera, al dit \for/, foren XXVII alnes, que fan ... XXX III ss., IX ds.

+ Ítem, Iª peça de stopa, a·n Fferrer de Fontdevila, al dit for de XV diners, lo qual fan X alnes e tres quartons, que fan ... XIII ss., V ds.

Ítem,[1590] II peces de lenç, per a la cappella, en què avia XIX alnes.

Ítem, III alnes de lenç, per a la fadrina \de casa/.

Ítem,[1591] se'n despengué en la mortaylla de la dona, II peces.

Ço que han donat al corredor e als macips del enquant, per los entemorçs[1592] [...].

Prima[1593] die, donà al corredor e als macips, per lo entemorç, ab aquells qui·ls ajudaren ... I ss., X ds.

Ítem, lo segon dia ... I s., VI ds.

Ítem, lo tercer dia, per aquella rahó matexa ... I s.

Ítem, lo quart dia, per aquella rahó matexa ... I s.[1594]//

+ Ítem, un pareyll de tovalles grans, noves, listades de blau, \en hun peçol/, a·n Pere Cirés ... XX ss.

+ Ítem, III tovallons en I peçol, ha ell matex ... IIII ss., VI ds.

+ Ítem, III tovalloles blanques, en I peçol, a·n Sent-remig ... IX ss.

+ Ítem, II sachs de cànem oldans, ha ell matex ... VIII ss.

+ Ítem, I altre sach de cànem, al dit en Sent-remig ... IIII ss.

+ Ítem, I banch encaxat, a·n Conomines ... V ss., VI ds.[1595]

1590. *Una mà al marge esquerre. Adonem-nos que es van intercalar, entre les entrades que provenien de les vendes fetes als encants, unes quantes despeses pagades segurament pels marmessors.*

1591. *Una mà al marge esquerre.*

1592. *Potser entremós, plausiblement amb el significat d'entremès, d'àpat fet mentre treballaven.*

1593. *Una mà al marge esquerre assenyala aquesta paraula.*

1594. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: DX ss., III ds. Suma tot ço que deu en Fferrer de Fontdevila en l'encant: XXXIII ss., VIII ds.

1595. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: L ss.

Item, die XXª die mensis decembris, anno predicto, honorabilis Johannes Solanes, procurator maior elemosine, et dictus Antonius Badia, manumissor, mediante dicto Laurentio Nogués, procuratore, [...] et aliis, venderunt Bernardo Figuera, vicario Ilerde, hec que sequntur, precio XVIII fflorenorum auri:

+ Primerament, I grimeu[1596] morat, forrat d'ayns.[1597]

+ Ítem, I mantell negre, forrat de thela negra.

+ Ítem, Iª gonella vert, oldana.

+ Ítem, I mantell negre, de drap gros, de pocha valor.

+ Ítem, I mantell vermeyll, forrat de cendat blau.

+ Ítem, I mantell morat.

+ Ítem, I grimeu de burell, forrat de pena d'aynells.

+ Ítem, Iª cota vermeylla, oldana.

+ Ítem, I mantell morat, forrat de de vays.

+ Ítem, Iª gonella vermeylla, ab mànegues blaves.

Omnia ista predicta fuerunt vendita precio XVIII fflorenorum auri, ut predicitur, dicto Bernardo Figuera ... XVIII ff.[1598]//

Ço que·s segueix trobam en I coffret:

+ Ítem, Iª bossa veylla de vellut, spletada.

+ Ítem, VI vels de cotó, espletats.

+ Ítem, III canons de cotó, ab I capdell de li.

+ Ítem, VIII vels e II cabeçs.[1599]

+ Ítem, I coffret en què eren aquestes frasques.

+ Totes aquestes coses damont dites foren venudes per los dits manumissors e procurador, a·n Bernat Figuera, mijançant lo dit corredor, per preu de ... XVIII ff. d'or

+ Ítem, II collàs de drap de blanquet, a·n Bernat Figuera ... VIII ss.

+ Ítem, II coxinets blanchs ab botons de seda e IIos altres, tots blanchs, a la artiaqua de Terrantona ... XV ss.

FUNDACIÓ NOGUERA

1596. *Grimeu: nom d'una peça de vestir. En un document de l'any 1416: "Aljuba e grimeu e gonella de Perpinyà".* DCVB. *El nom grameu o grimeu (usual també als documents aragonesos) sembla que prové de* *gramaio *i cal relacionar-lo amb la paraula catalana gramalla.* DECLC, *IV, 608-610.*

1597. de vays, *ratllat*.

1598. *S'ha passat ratlla a la línia.*

1599. *Cabeç: la part superior d'una túnica, camisa, etc., on hi havia l'obertura per passar el cap.* DCVB.

+ Ítem, I troç de brandó que sobra d'aquells dos brandons que compràrem, que cremassen al cos, lo qual troç pesà Iª lliura e miga, a for de XIIII diners per lliura, que[1600] monten ... I s., IX ds.

Ço que·s segeix té en Lorenç, lo corredor, per vendre:

+ Primo, III scudelles d'argent ab oreylles, que pesen II marchs e IIII onzes e II quarts.

+ Ítem, II plates d'argent, que pesen XIIII onzes,[1601] I quart, lo qual fonch venut tot a ffor de XI sous[1602] jaquesos, que és LXXXVIII sous per march e I diner, que monten enfre tot ...[1603]

Fonch tot lo dit argent XXXIIII onzes, III quarts, a for de LXXXVIII sous, I diner per march, ha maestre Francesch Queralt, que fan ... CCCLXXXII ss., VII ds.

+ Ítem,[1604] II camises de fembra, obrades de seda, foren venudes a·n Bernat Figuera, ab III tovaylloles obrades de seda, oldanes, per ... XV ss.[1605]//

+ Ítem, una taça d'argent daurada, esmaltada, que pesa X onzes, I quart, a for de XC sous per march, e VI diners al tot, a·n Andreu de Sent-remig, que monten ... CXV ss., III ds., I barchs.

+ Ítem, altra taça d'argent esmaltada, daurada, que pesa I march, I quart e mig, a preu de XC sous per march, I diner al tot, que monten XCIIII sous, IIII diners, a·n Francesch Maçuch, notari ... XCIIII ss., IIII ds.

+ Ítem, mig caffiç de forment, a preu de IIII sous, IIII diners per faneca,[1606] a·n Miquel Nebot, que fan ... XXVI ss.

+ Ítem, I caffiç de forment damont dit e al dit preu, que fan ... LII ss.

+ Ítem, d'altra part, V faneques de forment, a·n Johan de Vigueró, çabater, que monte, \al dit for/, XXI sous, VIII diners ... XXI ss., VIII ds.

+ Ítem, d'altra part, V faneques e VIII almuts de forment, a·n Garcia Xies, colteller, al dit for, que monten ... XXV ss., II ds.

FUNDACIÓ NOGUERA

1600. que fan, *ratllat i corregit*.
1601. *Abreujat,* oz.
1602. Mª, *ratllat; potser* malla.
1603. *Manca el preu.*
1604. *A dalt,* +Ítem, IIes camises obrades de seda, veneren-se ..., *ratllat*.
1605. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina, reductis fflorenibus ad denarios, DCIII ss., X drs.
1606. *Abreujat,* fan.

+ Ítem, VII somades de lenya, a·n Garcia Xies, colteller, per preu de II sous, VI <diners> per somada, que fan ... XVII ss., VI ds.

+ Ítem, VII cuylleretes d'argent, que pesaren III onzes e miga e III argenç, a preu de XI sous, I diner per onza, a·n Andreu de Sentremig, que monten ... XXX VIII ss., m[a][1607]//

+ Ítem, I alberch de la dita defuncta, setiat en la Çabateria Sobirana,[1608] hon ella estava, lo qual fonch venut a·n Johan de Villaró, çabater, per preu de XL lliures jaqueses ... XL lls. jaqueses

+ Ítem, uns paternostres, \tots/ de lambre,[1609] a·n Bernat Figuera, per ... XX ss., II ds.

+ Ítem, altres paternostres de lambre e d'argent, al dit Bernat Figuera, per XXV sous, II diners, malla ... XXV ss., II ds., m[a]

Ço que·s segueix ere en lo coffret de la sagristia:

+ Primerament, fonch venut lo dit coffret, a·n Borthomeu Blanquet, argenter, per preu de XV sous ... XV ss.

+ Ítem, III cappells de seda[1610] negra e I[a] gandaya[1611] d'or, altra de seda, II bosses d'or, de pocha valor, I capell, I ligacap d'or e de seda e I xapellet[1612] d'or e de seda, I[a] vetaffrès.[1613] Ítem, I[a] capseta ab IIIIe anells d'argent, de pocha valor. E I[a] altra capseta ab II[os] anells d'aur. E altres dos que n'i havia, donam a la fadrina, lo dia que la esposaren. Ítem, I spayllet[1614] e I[a] altra capseta ab pedres de vidre. Ítem, I christayll.[1615] Ítem, IIII ho V aguylles d'argent, de pocha valor. Ítem, II[os] coxinets

1607. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: CCCXC ss., pugesa.

1608. *Devia ésser el carrer de la Sabateria Vella o Major o Freneria Sobirana, al costat de la plaça de Sant Joan*. J. BOLÒS, *Dins les muralles...*, pp. 153-160; J. LLADONOSA, *Els carrers i places...*, pp. 380-381.

1609. *Llambre o ambre. En un document de l'any 1418, de Montblanc: "Huns paternostres de argent, de lambre, de coral vermeyl"*. DCVB.

1610. *Al davant,* seg, *potser un error*.

1611. *Gandalla o gandaia: lligadura de malla de seda o d'altre teixit fi, i a vegades de fil d'or, amb què antigament portaven recollits els cabells les dones, i en certes èpoques els homes*. DCVB.

1612. *Xapellet: lligall que cenyia el cap. És important allò que diuen alguns documents de la fi de l'edat mitjana: "Adés portan caperó en lo cap, adés tovallola, adés xapellet, adés vel" (*Lo somni *de Bernat Metge), "Un xepellet rodon fet sobre or e pell" (document d'Alfons IV, de l'any 1415), "Portava en lo cap una garlanda o xapellet" (segle XV), "Prengueren de aquells junchs marins [...] e, retorçent-los fort, feren un chapellet molt gros" (Isabel de Villena,* Vita Christi*)*. DCVB. *Vegeu també* I. MARANGES, *La indumentària civil catalana...*, p. 64.

1613. *Vetafrès (potser mot femení): veta rissada; trena. En un document de l'any 1412 de Santa Coloma de Queralt: "Item II trocets de betafrès"*. DCVB.

1614. *Potser* respayllet *o, més aviat, un espill o mirall petit,* spyllet.

1615. *Abreujat,* xstrayll.

obrats de seda.[1616] Tot açò damont dit fonch venut, a·n Bernat Figuera, per preu de VII florins, que fan ... LXX ss., VII ds.

+ Ítem, IIes aguylles saqueres, per I diner ... I dr.

+ Ítem, unes tayllances[1617] ... VI ds.[1618]//

+ Ítem, una copa d'argent, daurada dins e defora, ab son sobrecop, la qual pesa XXII onzes, III quarts, per preu de LXXXVIII sous, VI diners per march, a·n Borthomeu Blanquet, argenter, que monten ... CC LI ss., IX ds.

+ Ítem, I ostiyller[1619] de tenir loces, a·n Bernat Figuera ... IIII ds.

+ Ítem, I^a^ panistraça e IIes debanadores[1620] de cana e I^a^ latrina de terra, a·n Domingo, lo Bastaix, per ... IIII ds.

+ Ítem, I^a^ taça d'argent blanqua, castada e daurada tansolament en sòl, de part dins, la qual pesa I march, menys I argenç, a ffor de X sous, VI diners per onza, a·n Bernat Figuera, que fan ... LXXXIII ss., V ds.

+ Ítem, I coffret encuyrat, a·n Bernat Figuera, per ... V ss.

+ Ítem, donàrem IIII brandonets dels blanchs, los pus bells, lo dia que sposarem na Violant, enfre l'esposori e lo dia que hoyren la be[nedic]ció.

+ Ítem, venérem los altres brandonets blanchs a·n Simon Jaqua, los quals pesaren II lliures, II onzes, per IIII sous enfre tots ... IIII ss.

+ Ítem, I^a^ candelereta hon estaven los albarans, a·n Bernat Figuera, e I^a^ cuberta de coxinet obrada de seda negra e vermeylla, squinçada, per preu de ... I s., VI ds.

+ Ítem, I^a^ capseta xiqueta, hon estaven los anells, per ... IIII ds. /dels anells damont és donada rahó\.

+ Ítem, I^a^ ampolleta pocha, ab son estoyg ... II ds.[1621]//

Suma major de totes quantitats del enquant damont dit, ab ço que s'i deu ... IIII^m^ DCCCLXI sous, I diner, malla, pugesa.

1616. de poch, *ratllat. A l'esquerra d'aquest paràgraf hi ha una creu; n'hi ha vuit més*.

1617. *Potser un error, per* tenallaces, *estenallasses*.

1618. *Al peu de la pàgina,* Summa de pagina: DCCCCXXXI ss., VI ds., malla.

1619. *Ostiller: moble on es col·locaven les ostilles o atuells de la casa. En aquest cas servia per a guardar-hi les llosses.*

1620. *Debanadora: aparell compost d'una mena de gàbia de barretes o canyes, que té forma lleugerament cònica i que serveix per a debanar el fil. S'usa molt en plural. En un document de l'any 1380: "Un<s> ordidors, debenedores, cabaç de jonch merí".* DCVB.

1621. *Al peu de la pàgina,* Summa de pàgina: CCC XLVI ss., X ds.

És ver que d'aquesta summa propdita són a batre LVIII sous, VI diners, los quals deu mossèn en Johan Solanes, los quals deuen collir los dits munumissors perquè agèn-hy diligència, quia alia inputaretur eis.[1622]

54

1400, setembre, 13.[1623] Lleida

Encant. *Encant dels béns de Ramon Castellar, prevere beneficiat de la seu de Lleida i rector de la parròquia de Ribelles, a la diòcesi d'Urgell. Jaume Oliver és el corredor i Pere Malet actua com a macip o bastaix. Al final del text es fa esment d'algunes despeses que tingueren els marmessors.*

*A** ACL. Justícia, capsa P7_M3_P4_C08. Plec de vuit pàgines (de 31,5 cm per 21,5 cm; dos fulls dobles de paper. En bon estat de conservació. Escriptura cursiva gòtica. Filigrana d'una banya o corn, amb un cordill per penjar-lo (núm. 14).

Testamentum[1624] Raimundi Castellar.[1625]//

Inquantum bonorum Raimundi Castellar.

Die XIII[a] mensis septembris, anno Domini MCCCC[o], Laurencius Castellar, heres et pater Raymundi Castellar, presbiteri beneficiati in sede Ilerdense, quondam, ut valeat dare XX[ti] libras jaccenses discreto Petro Ianuari, majori dierum, et Simoni Poculul, presbiteris beneficiatis dicte sedis, manumissoribus dicti Raymundi Castellar, quas recepit pro anima sua, distribuendas, ut in suo ultimo testamento continetur, fecit enquantum publicum de bonis mobilibus dicte hereditatis, cursore Jacobo Oliver et mancipium dicti encanti sive bastax en P[ere] Malet, ut sequitur:

1622. *A l'esquerra, hi ha una mà dibuixada que assenyala aquest paràgraf. Més endavant, en dos fulls solts, hi ha el text testamentari de la mateixa Brunissèn, en llatí, i un text testamentari de* Blancha, uxor Guillelmi Palau, apotecharii, quondam, Ilerdensis, *també de l'any 1399.*

1623. *Amb una notícia del 14 de desembre.*

1624. *A la primera pàgina,* Raimundi Castellar, beneficiati, inventarium cum suo testamento. MCCCC.

1625. *A continuació,* Die VIII[a] mensis septembris, anno a nativitate Domini M quadrigentesimo. Quam nullus in carne positus, *et cetera*. Ego, Raymundus Castellar, presbiter beneficiatus in sede Illerdense, rectorque de Ribeles, diocesis Urgellensis, in infirmitate positus, in mea tamen bona memoria et loquela integra ac pleno sensu, de bonis meis facio ultimam meam voluntatem et ordino ultimum meum testamentum <...>, eligo meam sepulturam in claustro sedis Illerdensis <...>. *Després del text del testament, al final, el mateix dia, Ramon Castellar féu un memorial dels diners que li devien.*

+ Et primo, Iª bara de sipré, a·n Xanxo Vaguer ... XII drs.

+ Ítem, uns sperons, a·n Bernat de Robió ... XVIII drs.

+ Ítem, un lugó,[1626] a·n Berenguer Miraylles ... III ss.

+ Ítem, altre legó de poca valor, a·n Pere Malet ... XV drs.

+ Ítem, Iª taula de compte, a·n Pere de Monsó ... XVIII drs.

+ Ítem, una taula gran, ab sos peus, a·n Guillem de Reus ... XIIII ss.

+ Ítem, frascha de ferre, I foreyllat, Iª axa, a·n Pere de Monsó ... II ss., VI drs.

+ Ítem, una bexeraga[1627] de vidre, a·n Nicolau de Sebra ... VI drs.

– Ítem, una loça, Iª giradora, Iª loça, un greal de terra, un box, un morter, dos taylladorets, dues scudeles de fust, a·n Ramon Comes ... III ss.; pagà II ss., VI drs.

+ Ítem, un morter de pedra, ab son box, a·n Martí Box ... II ss.

Ítem, una ola de terra, scudeles e taylladós, a·n Guillem Gomar ... II ss.

Ítem, una servidora de fust, al dit Guillem Gomar ... V drs.

+ Ítem, tres coxins, a·n Xanxo Vaguer ... IIII ss., VI drs.

Ítem, dues loçaces, Iª sbromadora, un atiafoch,[1628] a·n Pere Malet ... XIIII drs.

Ítem, tres greals de terra, pintàs,[1629] a·n Guillem Gomar ... XVII drs.

+ Ítem, una capuxa blancha, de aguylla, a·n Bernat de Robió ... XII drs.

Ítem, tres pots, que dehien que eren de gingoler, a·n Ramon Urgellès ... III ss., X drs.

+ Ítem, tres darts, a·n Ramon Masó ... XV drs.

Ítem, unes cuyraces ab davantbraces, ab un cap, a·n Pere Malet ... XVI florins.

Ítem, un ganxo de molí, ab gran bara, a·n Lorenç d'Alcolega ... XVIII drs.

1626. *Per llegó o lligó: aixada petita.*
1627. *Potser semblant a l'almorratxa.*
1628. *Atiafoc: estri que serveix per a atiar, fer més viu, el foc.*
1629. *Potser pintats.*

Ítem, uns stora de spart, streta, de paret, a·n Pere Malet ... II ss., III drs.

+ Ítem, un sobrelit blau, listat, ab listes stretes, verts, vermeylles e blanques, a·n Bernat de Robió ... VII ss.//

+ Ítem, una vànova rota, a·n Bernat de Robió ... XI ss.

Ítem, un càvech[1630] nou, a·n Dalmau de Cervera ... V ss.

Ítem, una teynalla foradada, al seynor en Tristayn de Navès ... IIII ss.

Ítem, tres pots e un scut, a·n Pere Malet ... II ss., IX drs.

Ítem, un banch, sens peus a la I cap, ab una tauleta poca, veylla, a·n Dalmau de Cervera ... II ss., II drs.

+ Ítem, una caxeta veylla, I cofret, Iª candeleraça, Iª aljava,[1631] I speró, Iª gabieta de carderola,[1632] veylla, dos lances, Iª sponxa, dos piles,[1633] a·n Bernat Siprés ... IIII ss., II drs.

Ítem, Iª balestraça, I manaresat,[1634] set ampoletes, Iª barba[1635] de cànem, Iª baretaça de aguylla, I gran fil de aneles de texidor, I passador, un stoy de candeles de cuyre, a·n Jacme Ragol ... II ss., VI drs.

Ítem, un arquibanch veyl, corquat, a·n Bernat Siprés, per mossèn Tristayn de Navès ... V ss.

Ítem, un mandret ab un bacinet, a·n Pere Castellar ... III ss., IIII drs.

+ Ítem, un glavi,[1636] a·n Bernat Siprés ... III ss., II drs.

+ Ítem, un traveser de fustani, \blanch/, listat de blau, listes stretes, a·n Francesch Farrer, batxeler en Decrets ... VI ss., III drs.

FUNDACIÓ

1630. *Càvec: espècie d'aixada que té la fulla ampla de la part posterior i estreta de la part anterior, de manera que resulta de forma trapezial o triangular, i serveix per a cavar.* DCVB. *A les Borges Blanques, l'any 1427, s'esmenta "un càvech de solquar", per fer solcs*. J. BUSQUETA – J. SATORRA, *Retaule de textos del segle xv...*, p. 36.

1631. *Aljava: buirac, estoig de sagetes.*

1632. *Cadernera,* Carduelis carduelis.

1633. *Lectura dubtosa. Pila: recipient de pedra, ample, per a contenir aigua o un altre líquid.* DCVB.

1634. *Cal suposar que s'ha de relacionar amb la paraula* manerès*, que era una espasa petita que es podia usar amb una sola mà.* A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 325.

1635. *Potser amb un significat semblant al mot* cerres *(de lli o de cànem) que trobem esmentat en altres documents*.

1636. *Glavi: llança amb ferro llarg i amb el tall corbat a un costat, com una ganiveta*. A. I. ALOMAR, *L'armament i la defensa...*, p. 310.

Ítem, un strumaç[1637] de nau, tres coxinets pochs, I capel de sol, a·n Pere Malet ... II ss., IX drs.

Ítem, matalaf blanch, de canamiç les cubertes, a mossèn Jacme Aragonès ... XXV ss., VI drs.

Ítem, altre matalaf de canamiç blanch, folrat de canamiç groch, apedaçats als costats, a·n Pere Malet ... XV ss.

+ Ítem, un cubertor veyl de seda, folrat de tela blava, oldà, a·n Alveró Martíniç ... VII ss., IIII drs.

– Ítem, sobrelit de pels, tiynat, a·n Bernat Amador, prevere beneficiat de la seu ... VII ss., VI drs.; pagà V ss.

Ítem, una caxa de siprés, a mossèn Tristayn de Navès ... X ss.

Ítem, un vilà d'oliveta[1638] scura, de València.[1639]//

Diluns, a XIII de setembre, donaren los dits marmesós, entre lo entemorç, salari a·n Jacme Oliver, corredor del encant ... III ss., VI drs.

Ítem, donaren a·n Lorenç Castellar, hereter, per a provisió de casa ... V ss.

Die martis, XIIIIª mensis decembris, anno Domini MCCCC, Salvator de Menarges, pulsator turris[1640] sedis Illerdensis, \confiteo me/ habuisse et recepisse a vobis, discreto Petro Vives, majori dierum, et Simoni Poculul, manumissoribus ultime voluntatis discreto Raymundi Castellar, quondam beneficiato sedis predicte, triginta solidos jaccenses, pro labore pulsacionis quam feci ad sepulturam corporis dicti defuncti. Et quia de predictis XXX solidis a vobis sum bene paccatus, renuncio eccepcioni predicte pecunie non habite et non recepte ex causa predicta et doli et actioni in factum facio vobis presens apocha instrumentum.

Testes sunt: discreti Iohannes de Berga, presbiter, et Sancius Vaguer, beneficiati in sede Ilerdense.

FUNDACIÓ PIGUERA

1637. *Estrumàs: en altres documents medievals trobem: "Que nengun estrumaç o caxes de mercaders en la exida guardats ne uberts no sien" (any 1323), "Un coxí o estrumaç patit, de larch de mige cana" (Vic, any 1408) i "Un strumaç esquinçat e de poc valor"· (Vic, any 1422).* DCVB. *Era un matalasset de mariner; el nom prové del grec.* DECLC, *III, 809.*

1638. *Oliveta: certa classe de tela. En un document de Santa Coloma de Queralt de l'any 1409: "Una cota d'oliveta oldana".* DCVB. *El vilà devia ésser un vestit que es posava al damunt dels altres, potser una mena de túnica.*

1639. *Manca el preu.*

1640. *Abreujat,* tis, *amb titlla.*